

Pro domo nostra.

Pro náš dóm! Tak bych to přeložil. Neboť my katoličtí spisovatelé budujeme dóm, velechrám národa. Všemi kořeny zapuštění do prsti rodné půdy, zdviháme větve své vysoko do výšin kultury nejvznešenější, jakou zplodily dějiny. Budujeme dóm. Katolická kultura je velikým divem. I když má dóm ten své patníky, u kterých se zastavují psi, aby je potřísnil, i když dóm ten má své hrobky s práchní a popelem, i když má své komory, se starým haraburdím, i když má svou latrinu, do které Thersitové chodí pro med, kterým častují své moderní posluchače — to všecko patří k velikému divu a nemění ničeho na jeho velikosti.

Katoličtí spisovatelé od věků budovali dóm české literatury a kultury. Ať to byl v prayěku češství Kosmas neb zeman Dalimil, ať to byl za jitra Štítný aneb za hlubokého spánku národa Hájek z Libočan a Balbin, ať to byli v červáncích nového jitra Dobrovský či Puchmajer, Vinařický, Čelakovský, Erben, Štulc, Němcová, Doucha, Sušil, Kulda, Pravda, Kosmák nebo Šťastný, ať to byl v září mladého dne Zeyer — všichni budovali český dóm.

A vezměte z Vrchlického, Čecha nebo Březiny dila vrcholná a podíváte se, co je v nich katolické velikosti.

A co je trvalého z Husa a Komenského, je katolické. Obraťte si jak chcete na vrch rub jejich činnosti — co z nich zůstalo pozitivního a nepopřené, má katolické jádro.

Národní literatura česká od Cyrila a Metoděje je katolická. Správně praví Kralík, že vrcholky literatury světové vůbec jsou katolické.

Co je ryze lidské, jest katolické. Katolík cítí se doma v Homerově „Odyssei“ jako v „Hamletu“ Shakespearově. Jen vý-

honky, výstřelky, „zloději“ na kmeni literatury odporují tomuto vznešenému druhu všelidství, t. j. katolicismu. I v dílech spisovatelů, posedlých furorem protikatolickým, nalézáme hojně katolických perel. Všimněte si třeba Nerudy jako Heineho.

Katolicství může být snad ve spisech filosofických kritisováno i negováno, může být v pamfletech politických tupeno i od spisovatelů vynikajících — ale každý z nich má chvíle, kdy v záři měsíční zahledí se k nebetyčné věži toho prastarého dómu a zbožně uchýlí se do jeho kleneb, neboť jenom tam cítí vznešenost svého lidství. Ani Zola se mu nevyhnul.

Nech si hledí na nás úkosem a s povznešeným pohrdáním naši druhové v péře, spisovatelé nekatoličtí, nech nás ignorují v naší boudě, v naší stavitelské huti, ale otesáváme a brousíme kameny na dostavbu prastaré stavby — i oni jsou našimi spolupracovníky, ať chtějí nebo nechtějí. I oni dodávají materiál největšímu Staviteli, jenž Sám je „kamenem úhelným“.

I oni dospějí k poznání prof. Mareše, že vrcholem veškerého kulturního snažení je náboženství, i oni poznají, že vrcholem čistého náboženství je náboženství Kristovo, jehož sídlem je náš Dóm, a z toho Dómu se musí rozlévat do všech srdcí národa.

A národ ten nezůstane sám, on se přičlení ochotně do Svazu národů. Pro katolíka a křesťana vůbec je vlast příliš úzkou, jeho perutě vlají nad národy, neboť lidstvo jest jedna osoba, my všichni jsme bratry v Jednom. Různými jazyky mluvíme — ale přes hory a moře vztahujeme ruce k bratřím katolíkům, veleduchům celého světa.

Nad takovou internacionalitou může spustit snad křik žurnalistický obmezenec — ale my, stavitelé chrámu — usmíváme se tomu s Březinou.

Budujeme pérem, štětcem, dlátem, ale hlavně knihou. A zejména v době převratu politického i myšlenkového i mravního potřebuje nás národ.

Porozumí naše intelligence svému poslání v nynější době? Pozvedne a rozhodí katolickou knihu?

Zvednou se k práci ruce, které dosud odpočívaly v klíně? Otevrou bohatí tohoto světa své dlaně, aby se zaplatila mzda dělníkům v lomech?

Jsmo-li určeni k životu (ne my, ale národ), jsmo-li *hodni* života, stane se to.

*Karel Dostál-Lutinov,
předseda Družiny.*

Nové písně.

Mrtvými lesy.

Mrtvými bloudím lesy,
nevím, je noc či den,
všechno tak šedé, němé —
kam jsem to zbloudil jen?

To mrtvé, němé ticho!
Ten děs těch šedých skal!...
Což nikdy nikdo tady
se s nikým nesetkal?

Mrtvými bloudím lesy,
bludištěm šedých skal —
och, vím, již mnohý chodec
svou pout v nich ztroskotal.

Naslouchám... Znovu volám...
Nikdo se neozval?...
Neslyšen výkřik duše
se vrací ode skal.

Och, vím, již mnohý chodec,
jenž těmi lesy šel,
neslyšen pomoc volal,
neslyšen v lesích mřel...

Neslyšen výkřik duše
se vrací, zmirá kdes...
A zas jen mrtvé ticho
a mrtvých lesů děs...

Mrtvými bloudím lesy
tak sám, tak sám, tak sám —
a v mrtvých lesích hynu
a zvolna umírám...
— — — — —

Plavci.

Jen pluj a bij se s větry,
jen pluj — jsi plavcem přec!
Když víchor v člun tě srazí,
vstaň, znovu nastav plec.

Němý a hrdý dál pluj
přes úskok zrádných míst,
přes živlů běs a zlobu,
přes lidi nenávist.

Máš bolest? Rána pálí?
Och, o tom nehovoř!
Němý a hrdý dále
své veslo do vln noř.

Co na tom, krvácíš-li,
a šat tvůj rozedrán —
Jen štít tvůj když je čistý,
zas uschne krev tvých ran.

Němý a hrdý, hochu,
pochovej v srdci bol —
Komu bys chtěl ho svěřit?
Těm dračím živlům kol?

Jen štít tvůj když je čistý,
pak život cíle pln —
co na tom jestli v posled
kořisti budeš vln?

Co na tom... To tak bývá:
ve vlnách plavce smrt...
Jen štít tvůj když je čistý,
pak zemřeš rád i hrd...

V svém srdci světlo zažhni . . .

V svém srdci světlo zažhni, kdo kráčíš nocí sám a silný, odhodlaný vzdorovat budeš tmám.	V svém srdci světlo zažhni, a budeš světla pln a budeš plný něhy dotekem teplých vln.
---	--

V svém srdci světlo zažhni,
a zjasní se ti svět —
jen tomu světlu v srdci
ach, nedej dohořet!

Jan Šanda:

Píseň „nesmrtelných.“

My reci — slavní Don Quijoti
si jedem hrdě do světa
hned s větrníky zápasíme —
Je Dulcinea zakleta.

Zas řádíme ve stádě ovcí,
jež s cesty písek zametá,
snad na mrtvé si počíháme —
Je Dulcinea zakleta.

Hospoda vždy nám pevnou tvrzi
a oplzlost v ní zapětá
je krásná óda, přelíbezná —
Je Dulcinea zakleta.

A nevěstka, jež v krčmě slouží,
(k ní cesta vede ujetá) neboť
nám princeznou, neb věčná krása — je
nám Dulcinea zakletá.

Pes.

I.

Volným krokem od lůžka k lůžku chodil plukovní lékař dr. Čárek ruskou monumentální a výstavnou nemocnicí, ukrytou v korunách vysokých klenů a kaštanů poblíže alexandrovského parku.

Mohutnými, nahoře klenutými okny padal do rozsáhlých pokojů s řadami bílou, lesklou barvou natřených železných lůžek jasný svit červenového dne. Pootevřenými okénky v kovových rámech vanul od moře, které v dálce se líně válelo v šedivém trpytu, příjemný, chladivý vánek, osvěžuje nemocniční ovzduší, prosycené různými zápachy medikamentů a horkým dechem nemocných.

Za plukovním lékařem šlo několik rakouských i ukrajinských vojáků, upozorňujíc ho na to či ono. Konal dr. Čárek ve spítale prvou návštěvu. Byl teprve předešlého dne ustanoven vrchním lékařem v nemocnici a chtěl nabytí jakéhos povšechného dojmu. A byl mile překvapen. Nemocnice byla obrovská, vzdušná stavba, pravý opak rakouských těsných a tmavých erárních špitálů, upravených ze starých klášterů nebo bez hlavy a paty stavěných budov, na něž když už se nemocný jen podívá, ztrácí důvěru.

Tu a tam sice našel jistý nepořádek a ledabylost, kotvíci už v ruské povaze a zaviněný též posledními měsíci revoluce, ale snadno jej přehlédl, zvláště když viděl moderně zařízený operační sál se všemi možnými lékařskými nástroji a nemocniční lékárnu, bohatě zásobenou léky i obvazy, kterých se vojenským lékařům v poslední době nedostávalo.

V pátém sále chirurgického oddělení, jehož lůžka skoro všechna byla obsazena rakouskými i ruskými raněnými vojáky, uvítala ho hned u dveří bíle oděná ruská sestra červeného kříže, nápadná kráska, asi dvacítiletá, svižná a plná — s bleďým pudrovaným obličejem a rudými, lehce barvenými rty.

Mírně se uklonila a jasným, altovým hlasem se představovala: „Máňa Fjodorovna“.

„Dr. Čárek, plukovní lékař“, bezvýznamně pronesl nový primář a rovněž lehce se uklonil, nepodav Máni ruky.

Na její tváři zjevilo se jakés zklamání. Pohodila však pouze koketně hlavou, pokrytou až na čelo těsně zavázanou bílou, lehoučkou šatkou, která blede tváři dodávala zvláštního, nevinného půvabu. Připojila se k průvodu primářovu.

V druhé řadě posteli při zdi upoutal pozornost doktorovu bleďý muž, jehož hlava, obrostlá hebkými kaštanovými vlasy a vousy, nehnuté ležela v poduškách. Na tváři raněného byly patry jakés bolestné, teskné rysy, výraz spíše duševního než

tělesného utrpení. Úzké bílé rty stále něco šeptaly. Oči měl přivřeny, ruka co chvíli se vztahovala do dálky, jak by kohos volala a hladila.

Lékař se zastavil před jeho postelí. Na černé tabulce nad hlavou stálo nedbale rusky napsáno, že nemocný se jmenuje Onufrij Semenovič N. a že byl střelen do plic.

„Tedy Rus, jistě oběť revoluce“, pomyslí si dr. Čárek. Přistoupil k nemocnému a položil mu lehce ruku na čelo. Pálilo. Nemocný měl horečku.

Chladná ruka lékařova upozornila raněného na přítomnost cizích osob. Mdle otevřel oči. Byly šedivé, jasné a dobré.

„Kak požívajeté?“ otázal se ho po rusku lékař.

Raněný byl mile překvapen.

„Ně saysém charašo“, zašeptal. „Vy Rus?“ otázal se lékaře.

„Nět. Cech. Do zvidaña“, loučil se s ním dr. Čárek.

Raněný zklamán, že lékař s ním déle nehovoril, smutně ho sledoval. Dr. Čárek stále viděl za sebou jeho šedé oči.

Vyšli ze sálu. Máňa Fjodorovna popošla k lékaři: „Zajímal Váš Onufrij Semenovič?“

„Ano“, stroze odpověděl lékař.

„O, to bolševik, ale krasivij bolševik. Takový mírný, dobrý, jako kuřátko. To náš sabáčka“, — a zachechtala se lehkomyšlně svým altovým dívčím smíchem.

„Sabáčka, pes?“, opakoval po ní doktor. „Proč mu tak říkáte?“

„I to taková měká dušinka. Stále, ve dne v noci, volá svého psa, sabáčka, svého Sokola, kterého musil kdes pozbyt. Stále o něm blouzní, ruce po něm vztahuje a v duchu ho hladí. A co mi po jeho sabáčce“, prohodila lehkomyšlně a protáhla své bujně tělo.

Lékaři její způsob vyjadřování a lehkomyšlnost, kterou vše odbývala, se nelíbil. Pocítil k ní odpor, třeba že svým zevnějškem a leposti dráždila jeho mužství a takřka k sobě táhla. Máňa Fjodorovna byla si své krásy vědoma. Popošla pár kroků k oknu, jímž se valila záplava slunečních paprsků, které ji obilily zlatou září. Její oči, tmavé a hluboké jako tůň, zasvitily jako dravci. Lehký, bílý šat, propouštějící světelné vlny přes svou tkáň, prozrazoval krásné kontury jejího těla.

Vše bylo na Máni tak jasné, stkvoucí, podmíněné lehkým, bílým plátěným oděvem. Celé tělo Mánino lákalo, veřejně se prodávalo každému, kdo na ně popatřil, ba křičelo: Ber, vezmi a uživej, je tvé.

A Máňa svou krásu vystavovala beze studu, bez rozpaků. Lékař ji prohlédl v pár vteřinách. Ač v nitru bojoval s jakýms nepokojem, který ho pudil k rozkošné ošetrovatelce, přec se přemohl a vykročil do další síně. Víc na Máňu nepromluvil.

Máňa oklamaná odmítavým chováním mladého muže, bubnovala dlouhými, bílými prsty na okenní tabulky a zahleděla se zadumaně na vodní pláň, která se táhla kdes až k horizontu.

Ukončiv prohlídku odebral se dr. Čárek do svého ordináč-

ního pokoje. Usedl na proutěnou židli, skřížil nohy a opřel se loktem o psací stůl, na němž leželo plno knih a výkazů.

Byl už za čtyři léta války v tolika špitálech, mnoho zkusil a dost zažil. Z každého si odnesl v duši nějakou upomínku na své pacienty, kteří mu během doby přirostli k srdci, že stále na ně vzpomínal. V každém špitále se setkal s nějakou zajímavou osobností, do jejíž duše a tajů vnikl.

K některým lidem ho vždy mimoděk cos táhlo. Na první pohled se mu zalíbili, cele ho zaujali. Tak i dnes Onufrij Semenovič. Mladý, hezký muž se smutným pohledem. Prý bolševík, jak prozradila Máňa Fjodorovna. Tedy revolucionář, nepokojná duše. Ale s očima tak tichýma, takřka dětskýma, které neprojevují touhy po převratech, válce a krvi.

Jistě si ho bude více všimati, než jiných. Padl mu do srdce. Jaké as romány prožíval, jak se až sem dostal?

Nu, — a jsou zas docela jiní lidé, s nimiž se setkal. Docela bezvýznamní nebo takoví, kteří rychle se objeví, zaujmou, zaplanou jako prskavka, ale paměť na ně tak brzo hasne, jako na ony, jež nezaujali.

Třeba hned Máňa Fjodorovna. Nádherný zjev ženství. Milosrdná sestra v občanském rouše, která prokazuje milosrdenství těla, ale ne duše. Poslouží snad nemocnému, ošetří ho, ale zůstává mu cizí. Jistě každého hned zaujme, vzbudí jeho touhy, zanítí je až do žáru, — ale vše brzo prchá jako etér z otevřené lahve.

Ano, hezká, zpropadeně hezká je Máňa. Ve svém oděvu polo mnišky, polo světačky láká. Chtěla si ho podmanit na první ráz. Taková je běloučká v těle i oděvu. Jen oči ji žádostivě planou, jak uhliky a černé těžké vlasy se prodírají šátkou. A na prsou, právě nad bouřícími se, žádostivými nadry sviti rudé červený kříž. Ano, červený kříž! Snad proto červený, že se do krvava musí rdit studem na prsou milosrdné samaritánky těla.

S kolika takovými Máněmi se už setkal! Ani snad jednomu procentu jich ten svatý odznak kříže nepatřil. A všude byly stejné. Rakouské, ať už byly jakékoliv národnosti, nebo ruské. Všude ten ženský, zvířecí pud po muži vířil jejich smyslné vášně. Mimo pár starých žen, které, Bůh ví, jaké už romány prožily a žitím otupěly, zda nalezl aspoň jednu mladou „sestru“, která by byla čistého srdce? Snad ani jednu. Marně pátral ve vzpomínkách.

Všechny ty ženy při armádě, jichž už je na desítitisíce, jsou pravým bílým nebezpečím. Která dnes přišla, která zůstala, aby sloužila dobru a lidskosti? Většina z nich hledá jen chleba, zaplacení, — zejména nyní v těžkých dobách, — ostatek zas jde z touhy po dobrodružství, vyžít se, když mužů tak málo. A oboji hned, jakmile se poohlédnou, splétají léčky a úklady na muže, v prvé řadě na důstojníky. Vrhají horoucné pohledy, sladce mluví, beze studu dávají dostaveníčka, ba ještě víc. Jaké to spousty z nich jsou co týden propouštěny pro nepořádný život, — a to jsou přec jen ty nejkřiklavější případy! Kolik z nich pyká za svou vášeň v nemocnicích — a v porodnicích.

To vše je zjevné, — ale kolik zůstává skryto?

„Našel by jedinou, která by se mu mohla přímo, bez zachvění podívat do očí? Snad ne!“

Ano, bílé nebezpečí v armádě, — bílé nebezpečí v nemocnicích. A nosí při tom na hříchých nadrech červený kříž, který se rdí za svou majitelku.

Právě takový má i Máňa Fjodorovna. Je jinaká? Jistě ne. Zaujala ho, je pravda, ale zájem jistě brzo ochladne. Vítězí jemtělem, duší nikoli. A tělo prach a popel, vanitas vanitatum.

Jak se uštěpačně, protivně smála Onufriji Semenoviči, chudáku! Jak ho přezdělá sabáčkou, psem! Nemá citu. Politovala sic, ale jen aby se zdála zajímavější, útlocitnější. Za svou nevinnou tváří skrývá jen dravčí, zvířecí žravost. Její touhou není sloužit nemocným a raněným, obětovat se, nýbrž žít, uchvátit silného muže do svých lačných, kočičích rukou...

Lékař byl jemným zaklepáním na dveře vyrušen ze svých dum.

Dveře se pootvěřely a svižným, lasičím krokem vešla do pokoje Máňa Fjodorovna. Lékař, právě o ní přemýšleje, trochu se zarděl.

„Bárine, Onufrij Semenovič dává prosit, abyste ho ve volné chvíli navštívila.“

„Je mu snad hůř, přitížilo se mu?“

„Nikoli. Naopak dnes je nadmíru klidný. Zajistě si chce s Vámi porozprávět. I nás ošetřovatelky často k sobě volá, dlouho kol dokola povídá a filosofuje, — ale my nemáme valně času. Což, můžem vyhovět tolika nemocným?“

A usmála se na lékaře. Z rudých rtů zasvítily dvě řady bělostných zoubků, jako perliček.

„Onufrij Semenovič je zajistě inteligentní člověk. Znáte snad blíže jeho původ a poměry?“, tázal se lékař.

„Vím toliko, že byl statkářem, poměrně bohatým člověkem kdes na stepi, a že kdysi studoval, ale pak zapadl na venkově. Ostatně na Vašem stole musí být jeho bomažky (papíry)“.

A nečekajíc na pobídnutí, popošla až těsně k doktorovi, nahnula se nad stůl a počala se hrabat v papírech. Lékaře ovavula omamná vůně kvetoucího ženského těla, smíšená s výpary jemné voňavky. Každým vydechnutím náder vytřnul se teplý, vonný proud přímo doktorovi v tvář a dráždil jeho cívý.

„Vot jeho bomažka“, zašvitořila a předložila lékaři ruským písmem popsaný papír. A opřevši oba lokty o stůl, pomáhala lékaři luštití dosti nečitelné písmo.

Mnoho se dr. Cárek z výkazu nedověděl. Pouze suchá data o narození, povolání, stáří a pak údaj, že Onufrij svého času byl praporčíkem v carském vojsku.

Aniž by s Máňou Fjodorovnou sprádal další hovor, povstal a žádal, aby ho provázela do sálu. Zdálo se, že Máňa jde nerada, ale uposlechla.

Onufrij Semenovič ležel, vlastně více seděl na lůžku, maje ruce bezvládně vedle sebe položený.

„Děkuju Vám“, zašeptal, když lékař se k němu přiblížil. „Nechtěl jsem Vás hned obtěžovat, bylo dosti času až ve volné chvíli. Chtěl bych s Vámi jen pohovořit, poněvadž můj stav vlastně už lékařské pomoci nepotřebuje. Ano, cítím to dobře. Ale srdce je nemocné, žádá trochu sdílnosti. A smutno je tak samému...“

Nějak vyčítavě pohlédl na Máňu Fjodorovnu.

Lékař vzal jej za ruku a zkoušel jeho tep.

„Rád k Vám přijdu, pohovořím, snad ještě dnes večer. Hned na první pohled jste se mi zalíbil. Rád Vám vyhovím. Ale dovolíte, abych aspoň nyní Vás lékařsky prohlédl“.

Dlouho se lékař s raněným obíral. Spatřil jeho dvě rány v prsou, kterými projely kulky. Byly už skoro zahojené, zamodralé na bílé kůži. Ale uvnitř poranění se nezacelilo, naopak poškozená plíce byla nemocná, hnisavá. Na vyhojení nedalo se takřka ani pomyslet. Blízský konec Onufrije dal se očekávat. Dobře tedy tušil Onufrij, že lékařské pomoci vlastně nepotřebuje. Tvář lékařova se zasmušila. Máňa Fjodorovna stojíc poblíž, spatřivši vrásky na čele doktorově, pohlédla úkosem soustrastně na nemocného a vyšla ze sálu.

„Vše bude zas dobře“, zahovořil, nevěda co říci, doktor. „Předepíši vám nové léky a sám budu vám věnovati pozornost. Večer si pohovoříme. Do zvidna“.

A stiskl lehce studenou, spocenou ruku raněného. Za dveřmi sálu čekala naň na chodbě Máňa Fjodorovna. Byla rozpačitá, uševší lékařovu smutnou tvář.

Dr. Čárek ji na bloku napsal recept, dle něhož měla opatřit léky, a nařídil jí jiný způsob jich podávání a ošetřování.

„Večer se na pacienta přijdu podívat“, prohodil už odcházeje.

„To jistě zvíte o jeho sabáčce“, zasmála se Máňa.

„Snad“, krátce odvětil lékař a uklonil se.

„Studený, chladný Austriak“, pomyslíla si Máňa. „Ale krásivý.“

A sledovala lačným zrakem jeho svižnou postavu, až zmizel za rohem chodby...

(P. d.)

František Bílek v Prostějově.

Prostějovský farní chrám honosí se řadou znamenitých děl mistrových: Z roku 1906 visí tu proslulá křížová cesta, reliéfní kropenka a konsoly gotických žeber v presbytáři, představující dvanácte apoštolů s ohnivými jazyky nad hlavami. Mistr tvořil tyto hlavy na místě bez modelu dřívkem z nahazovaného cementu kurovického a přece každá hlava má svůj odlišný charakter.

V Prostějově na faře jest jakýsi „liber klebetarum“, domácí kronika, zvaná „Mathematika“, a tam podpis a kresby mistrový svědčí, že dlel v Prostějově 7. srpna 1905 a 31. srpna 1907. Poprvé měl přednášku v „Besedě“. Na jaře 1918 opět zavítal do Prostějova a přednášel v Městském divadle se světelnými obrazy svých děl. Tehdy jsem jej vybídl, aby mi na farní chrám do kamenné desky vysekal sv. Václava jako válečný památník. Za týden poslal mi první nákres a, když jsem žádal nějakou změnu v postojí, v krátké době poslal nákres definitivní, dle něhož ve dnech 6. až 10. listopadu 1919 na faře prostějovské vysekal hotový pomník, přes dva metry vysoký. Pracoval denně po 6 hodinách a po práci hovořil, hrál na kytaru, kreslil portréty, psal do památníků a přednášel v pátek 7. listopadu 1919 v „Klubu přátel umění“, byv předsednictvem pozván.

V červeném salonku Národního domu skromáždila se společnost asi 50 přátel umění, mistr posadil se se svou židlí na podium a vážným, polozáhrobním hlasem počal hovořit:

„Pozvali jste si mne, abych si s vámi popovídal o umění. Řeč moje bude tvrdá, neboť ten, který ji mluví, sekal celý den do tvrdého kamene.

Pověsíme si na stěnu svého bytu obrázek. U našich rodičů měli jsme také na stěně obrázky, snad jen bezcenné barbotisky. Ale ty obrázky byly svědky všech událostí v naší rodině. Když jsme šli do světa, náš pohled loučil se s těmi obrázky, a když jsme se vrátili ze světa, běda, kdyby tam těch milých obrázků nebylo! Přirostly nám k srdci. Představme si, kdyby to byly dobré, cenné věci! Vryjí se nejen v paměť, ale i v podobu člověka! Jako manželé, když spolu třicet let žijí, stávají se sobě podobnými. Ten obraz svou myšlenkou rází nám cestu životem. Když rodiče odcházejí do jiného světa, bereme sobě ty obrázky po nich na památku. Ten obraz má v sobě něco přátelského, těšitelského i učitelského. Je to už bratr, přítel, učitel. Ukazuje směr života. Tak roste význam umění: Umělec sám musí být tímto vědomím naplněn.

Do takové dílny umělcovy přijde mnoho lidí, přijdou různí a cizí lidé a vidouce díla vážná, řeknou: Je zde jako v kostele. Zde se obětuje, zde vidí oltář i kříž, i zde se obětuje krev. Řeknou: Tak se mi zde u vás udělalo dobře.

Umění má uzdravovat duchovně. Umění vlastně je to poslední, oč se jedná: Uměním pravým jest náš život.

Co je umělého na práci, pozbývá časem ceny. Ale co bylo zito, to tam zůstane.

Chceme-li, aby naše práce zůstala, aby byla vznešenější, mocnější, musíme napřed zdokonalit svůj život. To, co je ustromu nad zemí, je podmíněno tím, co je pod zemí. Kořeny musí být zdravé. Umělec musí býti zakotven ve své půdě. On musí být tady, v lidu svém zakotven až do té duše i mozku a potom vyroste ve jménu bratří, vykvete a vydá ovoce.

My jsme učinili v dějinách velkou chybu. Měli jsme před 500 lety velké umění, duchovní. Protože vše tehdy končilo v pohanství, v rozhořčení jsme si rozbili. (P. p. V husitských bouřích.)

Měli jsme svůj Krucifix i Krista jako člověka v nejvyšším stupni života, to jest v umírání. Smrt je tečkou na konci života, potvrzením jeho. Český člověk tam umíral v nejvyšším stupni života a kříž byl jeho zrcadlo. Každý, kdo přišel, utkvěl na něm pohledem. Po 500 let český člověk neměl se v čem shlížet.

Nyní přijde přítel a žádá, abych zhotovil Krucifix. Má přijít do škol. Děti mne přemohly. Má-li člověk stavět dům, rozhlíží se, je-li zde nějaký materiál ku stavbě.

Nezbylo nám z minulosti ničeho. Všechny výtvary jsme si rozmlátili. Jen sem tam holá kleč. Nezbyvalo, než zapustit duši na sám kořen české duše.

A přece vzházela pěkně. Přicházeli umělci a kritikové, uznávali, vystavovalo se. Konečně půl Evropy prošel můj Ukřižovaný. A přišel na místo. Ne do školy, ale na hřbitov. A přišel biskup a kázal jej odklidit. Ale český sedlák poznal svého Krista, jenž byl Němci biskupu cizím, a nedal si ho vzít. Pohrozil vystoupením z cirkve.

Každý má v práci sama sebe zřít jako v hlubánce, abyste viděli i oblohu za hlavou. Každá práce, dílo, má vám povědět vaši věčnost. Hovořím o tvůrčím umění.

Je ozdobou, učitelem, těšitelem, kazatelem, obrazem české vlasti a vás. Přímou českého člověka chce tvořit umělec svou prací.

A to jest ještě málo. Ještě dále sahá moc a povinnost tvůrčího umění.

Ale to vám musím říci pohádkou:

Přišlo k umělci dvanáct čtrnáct lidí: Máme takovou horu, na té se scházeli čeští bratři. Tam se učili a těšili a sílili, ač byli postrachem celé Evropy. Na té hoře chceme mít pomník, který by byl tak mocný, aby tam Čechové zase se scházeli a život do světa vnesli.

Dobře. Počneme pracovat. Šli na horu. Je třeba seskupiti řadu lidí, zmnohonásobit naše ruce. Popracujem o věnec našeho národa.

Kdo chce jako velekněz zasáhnout do dějin, musí mít pravdu a pracovníky vychovat.

Praví mistr: Takto nemůžeme ještě pracovat. My musíme být životem krásni. Náš šat je jako roura od kamen. Napřed budme člověku podobni!

Jak si představujete pracovníka v umění? To není dílna řemeslníková. Ten život společný je hlavní. Všechno budeme dělat spolu. Na tom nejvíce záleží, abyste byli u mne.

Už procházkou polem o každém květu si popovídát, abyste rostli. Sedneme ke stolu. Stůl je oltář. Tu budeme lámat chléb. I naše jídlo bude náboženským obřadem.

Tak započali se Štitným. Vymítli kousek lesa. Stavěli sochu Štitného společně, potom bratra Jana, toho, který miloval pravdu až i dechem posledním. Dále Jeroným, jenž praví: Nejen projít plamenem ku pravdě, ale také pravdu sledovat. Potom bratr Jan, jenž pravdu mečem zastává. A potom tu stojí se svým silným gestem Chelčický. Přišel bratr Amos. Když odcházel, nebyl sám. Jeho bolest byla všude s ním. Památka bratří, kteří zachovali dobré víno do konce. On hlavou všech, knězem, otcem a mistrem. Ve všem těší a poučuje. Když přišel den odpočinku, jako velekněz lámal a dával. Velká nejvyšší pravda má nejvyššího proroka. Umlkl mistr. Pravda je trpká. Smích při ní přestává. I v umění možno být prorokem. I náboženství může národu přinášet. Tak mocný může být umělec.

Jak těžko to naše umění získáváme! Ta naše výchova, jak je smutnou, otravnou!

Co jich zemřelo naouchotě, co jich sešlo sebevraždou! To umění celé nestojí za ty oběti.

Jdeme přírodou! I ten horící keř uvidíme, i ta slova uslyšíme: Co chceš, Bože?

Chci, abys tak vytvořil nový lid!

Jak to učiním já slabý a neřečník?

Jen tvé vůle a lásky je třeba.

S Bohem zápolit — tam zašlo šilenství nejlepších lidí, když nedovedli se vyrovnat s tou Silou, která přírodou kráčí.

Potřebujem, Otče, nového Metoděje!

Což ty bys jim nemoh být?

Ten vejde do života a počne pracovat. Každý vejde nejdříve orat. První svou práci udělám orbu. Ten první Oráč se snížil k nám. Tu práci dám svému mecenáši jako dar vděčnosti. (P. p. Hlávkovil). Ten nemůže pochopiti. Pošle si pro znalce umění.

„Jak chce ten uživit ženu a děti?“ řekli.

„Můj učen lépe to učiní!“ (Myslbek?)

Ta Vltava tak blízko. Skonejšila by bol. Za 7 let práce téhož umělce na výstavě za nejlepší uznána. Čekat nutno.

Člověk každou svou práci naplňuje celým svým životem. Vzpomíná celého svého života. Spolupracují ti, kteří se s ním stýkají. Přítomni jsou i ti, s nimiž nelze hovořit. I Kristus vejde a stojí u vás při tvorbě. Jak jen slovo řekne, jste na

kolenách: Ó božstvo! To je výtvor!

Kristus vezme chléb, láme a dává: Tak čiňte na mou památku! Tu chvíli jste na kolenách. Tak daleko nedospějeme, abychom v jednom gestu podali celý život (jak Kristus v lámání chleba). Ať děláte slepence, On je přítomen a jeho znamení nikdo nezahradí. Celá budoucnost práce, styl je prorocký. Doléhá a hroutí. Veliká kletba i požehnání.

Kdyby nebylo síly, shroutil by se člověk a sešlel by. Jak v pohádkách: Kdy kámen se na tvůrce zadívá a srší jiskrami života. Nejen jiskrami. Celá lavina se řítí. Tak mocný je pohled tvůrce do kamene.

Naše odměna není v hodnotách a v penězích, ale v tom, že obejmeme své bratry v té práci, tisíce bratři.

Každá práce má svůj román. Počátek, vznik je bolavý. Jde do života jako vlastní dítě. Prach s práce prší do hlitanu a ničí, tak dlouho, až počne se na vás dívat živým okem. Jak prohlédne, je vše zapomenuto. V tu chvíli jste vítězi. My dáváme v bolestech práci život. Pod srdcem své mládě nosíme. V ponížení trpkém práce, dítě naše, jde do světa. A těžko žije ve světě. Pohaněna. Byť mrzáčkem bylo, bolí to. Co asi dělá? Zda ji ve světě mají rádi? — O každé práci bych mohl celý večer mluvit . . .

Všechny ty práce jsou naplněny tichem. Všechny mají něco společného, značí *člověka poslaného*, člověka, který má co vyjdit.

Že tu ještě jsem, je zázrak.

Když pracujeme, čekáme, že ještě jednou přijde velikosti den. Stále neposkvrněné početí jest u tvůrců. K naší velikosti přidává ještě velikost svou. To ticho slovy také ještě někdy zazpíváme, tvář jeho naleznem.

„Ať jen v oné písni nové, kterou žádný nezazpívá“, jak praví svatý Jan. —“

Tak jsem těsnopisem snažil se zachytit slova mistrova, jimiž nás uvedl do své duševní dílny. Je zřejmo, že má svůj svět, že je typickým synem mystického českého jihu, jemuž ještě plně nerozumíme.

Příště vypíšu, co mistr mluvil o Otakaru Březinovi.

Otakar Březina.

Mistře a bratře, žijící v ústranní, hovořící s knihami jako s šelestem stromů, rokující s lidmi jako s dětmi, učitelé divčích srdíček i snivých, onémělých nebo nemluvných ještě básníků, mistře a bratře, naslouchající hudbě pramenů, zabledněný v tajemné dálky, věstící již svítání na západě, dotazující se větrů od pólů a jasnozřící skryté dějiny, ty, jemuž píší vidiny a proroctví neviditelné ruce, nech mne vzpomínati v oktáv slavnosti svátku srdce i ducha, jímž jsme se poklonili obřadem novým tomu, co různě nazývají děti a ženy, a muži a starci a moudří a kněží a slepci, jednou krásou, jindy láskou, jedni Bohem, jiní nevýslovným, mistře a bratře, prožijeme znova bezejmenný svátek, jehož návrat nelze vymeziti časem a vytknouti jménem, neboť již přítomnost světců činí nás svatými, ale vzpomínka jich přibližuje nás k neznámému ctili.

Pozdrav, mistře, ode mne světníčku, v níž sedíce jsme podívali se závodění duší svých navzájem, jež mimo slova hovořila ještě, mimo pohledy, mimo dotek rukou, mimo pravice mé dotýkající se ramene tvého. Zdrav pohovku, na níž odpočinouti marně jsi mne vyzval, pozdrav stoleček, u něhož jsme se hostili duchovně, stoleček s „Mými přáteli“ a ruskými novinami. Zdrav psací stůl svůj, prostý, divčí téměř, s pelem posvěceným dědictvím, knihovny své, obrazy Bilkovy, hlavičku tvoji od něho, motýla, jenž poletoval na okně i dýmku skrytou cudně u stolku.

Pozdravil jsem Tě pozdravem příštích Čech, v něž věříš, jak jsi řekl, citě jen muka a bolesti a utrpení dnešku, jednotlivě i národa, děti i otců, matek a synů, milenek i žen. — Muka nevyslovitelná, že řeč tvá se zajíkla a oči naše zvlhly. Přijal jsi pokynem pozdrav a já odměnou tvé „věřím“ v příští naše.

Děkuji Ti, bratře, za sebezapření, s nímž jsi podepsal výkřik spisovatelů bratří nevýmluvný, zajíkávký, ale ze srdce jdoucí a hledající odvázně, nebojící se chleba. Sloh slov a vět dětinský netázavších se Tebe, abys zárem duše své je přetavil, neodpudil Tě připojití jména, jež řeklo: třeba-li oběti, zde jsem.

Jsi přesvědčen, že všechny dluhy se platí na tomto světě rovnováhy a že jsme byli nuceni spláceti za vše, co jsme přijali od národa německého jako národ od energie vtělené, od stroje do výrobků, od potravy rostlin našich až po napájení duší našich. A jsi přesvědčen, že jsme platíce dluh svůj již přeplatili, že v knize účtů zatížena zase strana německého národa vůči nám. Vidiš v každém gestu jednotlivého i posledního bojovníka duchovní síly a souhrn jich je ti znamením hodnoty národa německého, jenž bojuje za své bytí a nebytí, platí dluh svých omylů a pílě své i péče i vážné důkladnosti v práci od chvatů průmyslového a robotování černého otroka

v německé kolonii, až po třicetiletou zbožnou práci učence, nikajičiho v jediného mudrce sanskritu až daleko od vlasti v Indii, vedle žebravého mnicha a úmorně přepisujícího svoji špičatou němčinou závratě a hloubky pravzdálené moudrosti vlastního ducha vzdálené prostorem i časem a věříš v bytí a životnost národa toho, jenž má také svých deset spravedlivých.

S jakou něhou jsi promluvil o sladkém Kantovi, jenž jakoby zabeđenými okny hleděl do vesmíru, zabeđenými okny prkny nekonečných vět těžkopádné němčiny a přece poštěsti-li se čtenáři skulinami těchto myšlenkových desek vyhlednouti, uží celou hvězdu. Myslím, že bych zrovna našel onu větu filosofu, již jsi tak suggestivně označil šestatřiceti zamkovanými a nadvazovanými ve větách řádky. Miluješ Kanta pro tušení příkazu dobra v člověku, absolutního dobra nedokazatelného logikou lidskou a proto, že veliký Tolstoj poslední léta jeho knihy volil svoji četbou.

Tolstoj! Světec, jenž by, jak jsi řekl, nepřivolil za žádnou cenu a z žádného důvodu k válce jakékoli, je ti charakteristikem ve spojení s dneškem tohoto století. Jakou zdrcující kritiku jsi vyslovil nad tímto stoletím, řka: po staletích řeknou — v tom století žil jakýsi Tolstoj, jenž vši moudrostí svou bránil válce, ale krátce po jeho smrti vypukla válka světová. A to jediné zbude z tohoto století v dějinách.

Než jsi mne doprovodil zářem léta po bílé zaprášené silnici, odpověděš mému odmítání, jež nechtělo tě zaneprázdnovati, Rousseauem, půjdeme-li, půjdou myšlenky naše s námi. A šly, a šly nejkrásnější tvé myšlenky.

Se svěžestí zrozených básníků právě jsi citoval verše, verše ražené před dvaceti pěti lety, z knih, dnes autory neceněných, dnes kdy dělají literaturu proti tehda, kdy básnili. Jak jsi živil vzpomínky mé, cituje z knihy „Jsem rytíř bez bázně a hany“ onen rozkošný verš o shnilých oranžích na dně lodi. Vzpomínkou včerejšků a dneška stiskli jsme na dáli básníkovi ruku unavenou a vysílenou válkou a snad snahami.

Vzpomněl jsi spolupráce podvědomé na obrodné práci světové války všech básníků, kteří od let devadesátých tušili a věstili a volali přímo tuto zhoubu a zánik a sebezmar dnešní society.

Jak se nám oběma rozzářily zraky, když jsi vyslovoval myšlenky na sílu poesie zhuštěné v knihách poetů let devadesátých, jimž moudří tohoto světa říkali „dekadence“.

S jakou radostnou samozřejmostí jsi pítakal mé otázce, zda máš rád rozkošného žvatlala Pegyho, když jsi vzpomněl celého sdružení mladé francouzské generace básnické, jež bezprostředně navazují zase na doby utajené síly básnické za hradbami dekadence . . .

„Mocní tohoto světa“, co tvrdého a spravedlivého soudu v přízvuku tvých slov vzhledem k vlajícím praporům se zámk

právě na oslavu vítězství na bojištích východních! Mocní tohoto světa vědí, že se spravedlivou věcí jde o velké věci a jich moc a slávu.

Jak mně ulehčilo prozrazením, že i ty cítíš fyzicky příchod utrpení massového, s nímž po zákonech příbuzenství trpíme i my, jak tomu bylo u předčasné revoluce ruské, již jasnovidně kreslil v jednotlivých postavách přímo makavě národu ruskému věstec Dostojevský v Běsech.

Jaký rozdíl mezi tímto jazykem a okem Ruska a mezi Turgeněvem, o němž jsi děl, že byl zkažen cizinou, německým duchem lázni, když jsme vzpomněli rozdílu mezi postavami jeho děl a Dostojevského. Jak by oživila asi postavicka stařečka z Mumu — povídečky, stařečka, jenž všem lidem za moudrého byl a nikdy nic moudrého neřekl, než k bolestem různým citoslovcem přítakal, jak by ožila postava tato v rukou Dostojevského.

A vzpomněli jsme tragicky nenávisti dětí k matce a zamlkli jsme na chvíli.

A zatím co ústa naše si vyprávěla, čeho nevzpoměly naše duše? Co vše bylo našim smyslům ukryto ve chvíli, kdy jsi řekl, že z celého života jsi porozuměl jen, že je vše tajemné.

S jakou zbožností jsme četli v duchu ve filosofii nepsané již, filosofii Nietzscheově, jež pozůstává jenom z epizod života zachmuřeného již šílenstvím. Co vše se dalo za duševní elanou na oně straně zničené tělesné schrány mudrce nepřírozeného násili a klané svobody Zarathustrů na nejvyšších vrcholcích nejmravnějších ledovců přece jen žijícího z nesvé práce, co se dalo v temnotách ducha žijícího a neschopného logisovati, když vlak supající a svítící v nádraží roztleskal dětský ruce filosofovy. A jindy, když hudba slova „Spaněly“ vyvolalo vzpomínku, že přítel, jehož přítomnosti s chotí nepostřehl a jenž s něhou oplácel jemnou zářavou rozrušeného ducha za přezírání v dobách jasné jeho mysle, když hudba slova „Spaněly“ mu připoměla, že tam byl přítel jeho.

Sílenství! Kde jest jeho meze a hranice? Přepjatý Nordau a pečlivý, ale nekritický Lombroso, jak málo je vymezili! Jak s lehkou ironií jsi konstatoval, zda by lidé, již poslouchali v jich normálu a rozumnosti s tisíci životními uzákoněnými zájmy plnými pravidelné samozřejmosti je duševní trýzní, jak by Tito lidé nemohli považovati za rozumného člověka, jenž třicetkráté přepisuje přídavné jméno, jehož barvu potřebuje k tomu slovu.

Nezapomenu zámky tvé při otázce, kolika i českým básníkům je možno o těchto bolestech vyprávěti?

Masaryk a stylisace jeho blahopřání národu ruskému po revoluci oproti stylisaci projevu českého spisovatelstva před zahájením zasedání říšské rady, jaký to rozdíl, vyzvedl jsi! Zde dětinská nejasnost, tam jen dvanáct řádků jako do skály tesaných pro tisíciletí! Vždy miloval český národ ruský národ,

ale nyní se mu koří.

— — — — —
Krev mučeníka nebude vylita nadarmo! — Vždy jsi miloval Masaryka, ale nyní zvlášť!

Promiň, že i nyní ve vzpomínkách jako v rozhovoru jsem vpadal tobě do řeči, dokončuje jako pomoci jen něžnou věty tvé a ty zase oplácíješ láskou, dovyslovoval's započaté myšlenky mé.

Jako onu myšlenku, že něha tykání vojáků společně trpících je tatáž v tykání zločinců.

Nebo o zaslepenosti jinak vědecky tak přesné a důkladně pracujícího německého světa učenického, postavivšího se do služeb války bez pomnění, kam se řítí celek.

Jaký obmysl byl v skryté německé myšlence, vyjádřeně Naumannem v knize „Mitteleuropa" — učiniti z nitra Evropy tržiště své, kde by se nahromaďovaly poklady světa s plí, přiznačnou německému duchu sběratelskému a třídícímu i dary duševní.

Rabindrath Thakur, vice Asiat a méně Ind, pouze ví, ale nevyzvedá tvůrčí potence mužovy, Asiat, jemuž žena jest jen květinou.

Žena, tento svůdný živel života tohoto světa, jež dovede z jedinkého paprsku slunce vykouzlití tolik, že jen největší básník stěží by ji dovedl sledovati. A to dovede služka!

Co energie duchovní je skryto v moudrosti čtyřverší vedaut, jež po tisíciletích se vybavuje teprve dnes z mrtvého jazyka člověku dneška! A tak řeč neumírá, dokud národu vyjadřuje řeč božské. Národ žije řečí, řeč božským.

A tak kdyby vyhladili bojovní národové až na několik jedinců národ, nevyslovené a nevyžité duši národa by vyznělo velepisní takovou, že by národ života schopný probudilo.

I tam, kde zdánlivě ve slovech jsme se různili, shodli jsme se, že slova naše nejsou než různá gesta a netotožné posunky slepců, v jadřující totéž.

Nová kniha tvá „Skrytých dějin" mne názvem svým již v souvislosti se zmínkou o neznámých příčinách nachu konopištských růží a komického sprádání příčin a následků v politickém životě, až k trpkému sarkasmu, že příčinou této války jsou slušnečná vedra let předcházejících — dala nahlédnouti v tajemnou spravedlnost a mystický osud dění, dala nahlédnouti nekonečnými perspektivami až k neznámé vůli, jež vždy jinak chce od dob dějinných, kdy Komenský si fakt uvědomuje, přemýšleje o vojsku božím a nepřátel, až po jednotlivé jevy z války světové a paradoxní sílu Rakouska právě v mnohosti národů.

A tak jsme se ocitli u problému vývoje verše a prosy. Řekl's, že začíná se veršem a končí prosou, jež jest nejnepřehlednější formou a kdežto tam hudba zazpívá a ztichá, zde bez ukončení zní neuslálá symfonie.

(P. k.)

Lípa.

1.

Dlouho tu stávala jak šedý úl chata.
Rostl v ní bílý vosk panenských těl,
rostla jak vonný med moudrost v ní svatá,
a poesie pel
se do pokladen shromažďoval
odevšad z lučin, lesů a lích
v ten úl, jež snětí zastíňoval
a v ochraně své věrně choval
strom svatý listů srdčitých. —

Dlouho tu stával dumný úl tich;
v klobouku došků své bohatství tajil,
šeptal a bzučel a zpíval a bájl —
až medvěd úl ten rozházel.
Ušlapán šumný národ včel,
na místo ruchu sedlo si ticho,
a co se nevešlo v chlupaté břicho,
po zemi leží rozmetané.
V bolestných krůpějích zlatý med kane,
pažitem mrtvé kus plástu se bělá —
Hrůza jde kolem a chvěje se celá
lípa jak matka osirelá.

Tys viděl, tys viděl, tys viděl to, Pane!

2.

A ve kraj děsem neživý
táh chumáč jiných včel.
Jak z česna pekel. — Ohnivý
sršeň do úlu sjel
a mladých sršňů vzteklý roj
si v pustém hnízdě zlíh
a na pastvu a na výboj
již letí po snětích.
Do koše matky lípy on pad
a přissál se a pás.
V něm zašuměl jen žalný hlas
a zmlknul strom a zvad.
A poplašná jak pochodeň
strom s chatou planul noc a den
až chladným deštěm shas. —

Stojí tu, stojí lípa ohořelá
na hrstku popela s jejího čela
jen uhýlek se strás. —

3.

„Vás, chlapi, ještě tolik zbylo?
 Tys nechal zdravý sobě hnát?
 Co s ním chceš dělat? Kazit dílo,
 jež zánik váš měl budovat?
 Proč netli kdes tvá lebka klatá?
 Mají se z ní zas miasmata
 dál trousit v tuto zem,
 ohněm a mečem vycištěnou,
 železnou metlou vymetenou,
 získanou panským národem?
 Vás ještě tolik, hmyze černý?
 Tož, vy abyste zůstali,
 má našich hochů přenádherný
 květ zapadat tam do dále?
 Ó otroci, zda nejste k tomu
 jim mrchou svou stlát cestu vítěznou
 a zůstat tam, by oni vrátili se domů
 a stanuli zde patou železnou,
 a holky vaše mohou být pak rády,
 že směji počat z nich rod lépe zvedený, —
 Ó zdecimujem, zdecimujem řady!

Tu také červ pod lípou zrozený!
 Tu také havět z toho spáleného hnízda!
 Přivažte jej! A jeho hrud
 vám terčem buď,
 ať věrná kulka hvízdá!“

Jich cvaklo šest — a pět se ve kmen vrylo.
 Jich cvaklo šest, jen jedno u srdce se skrylo,
 jen jedno zrno olova. To jedno postačilo.

4.

Matičko lípo, jak nacházím tebe!
 Holé je místo, kde stával dům náš,
 mračí se nad ním jen pochmurné nebe
 a ty mi umíráš!

Na věrný kmen tvůj kladu svou hlavu,
 vychladla ovšem ve světě dost.
 V srdci však páli pro zašlou tvou slávu,
 pro sladkou velikost. —

Usínám znaven. První noc doma!
 Doma! A chud a opuštěn!
 Duši mé šeptá však mednými rtoma
 duše tvá věků tajemný sen. —

5.

Nesázel ji leda Pán Bůh. Mladická tu stála,
 když se v jejím stínu chata budovala.
 Pod ní usouzená po robotě hlava
 sklánívá se ve dlaně, drané do krvava.
 Vysoko již měsíc bledým nebem šel,
 únavou vše leží, jenom lán se čerí,
 únavou vše mrtvo, jen to srdce bédné
 začíná žít nyní. Nemělo kdy ve dne.
 Žije, touží, práhne, žaluje a nyje,
 srdci družky věrné s důvěrou vstříc bije,
 na něm roste, sílí k nové práci denní,
 čeká na lepšího jitra probuzení,
 čeká jako hrouda na paprsek vesny,
 čeká jak v té lipě na svůj rozlet plesný
 pěnkavino hnízdo, v němž se dorost peří.
 Tak zde člověk čeká, miluje a věří. —

6.

Byly to dlouhé roráty, tesklivé věky touhy.
 A léta jdou, jak chodci mhou, řad šedivý a dlouhý,
 a léta jdou tak za sebou, jak údery když zvoni,
 a lipa roste oblohou, a k zemi chýž s: kloni
 u cesty, jež jde klikatá, a procesí jdou po ní. —
 A v modlení a škádlení tak doba mládí plyne,
 a světem zatím roste cos a světem cosi hyne.
 Vyrostla lipa v pannu švarnou,
 brzo by šumní chlapci ji našli;
 ona však nedbá na kratochvíl marnou.
 Maticky medailon prsa ji krásí
 a kytky polní. Má chudé a prosté
 panenka mládí. Však roste a roste a roste. —

7.

Hoj, ten synek jako kvítí,
 jak mu koně letí!
 Opentlený v svět se řítí,
 moc má doháněti.

Panno Lípo, v líc mi dýchni,
 dej mi vonnou snítku,
 ať to vidí v světě všichni
 od koho mám kytku!
 Ať ji vidí, za kloboučkem
 jak se zazelená!
 Šohaj tvůj již není kloučkem,
 tys mu vyvolená! —

Pojedeme na tápory —
hore, město, vískal
Rozhrajeme doly, hory —
Nad Tatrú sa blýská!

8.

Blah byl mladé lásky věk,
rušné zasnoubení —
ale čas sladkých libánek
na dlouho stanoven není.
Ze švarné děvy ctihodná paní,
pečlivá, líbezná matka.
To se přec dychti a stará a shání,
když rostou košilátka.
Tu zrovna myslí na útulek nový,
těsný již šedý je úl!
Kolovrat dcerce, knihu klučikovi,
primiční oltář, svatební stůl.
A oni rostou, sníví i smělí —
Bože jak život ten letí!
Kéž by se také rády vždy měly
tě matky Lípy děti. —

9.

„Ba bylo dlouho dobře nám,
ani jsme nevěděli...
A na tebe jsme, vzpomínám,
i trochu zapomněli.

Již nedali jsme čerstvou ti
za kytíčku tvou zvadlou —
a nikdo nechtěl zdvihnouti
medailku s šíje ti spadlou. —

A potom děcka zvlčílá,
jsme do sebe se dali —
Tys marně, marně prosila.
Neslyšet medvěda z dáli.“ —

10.

„Trpko je vzpomínat. Bezměrný žal
zaryje v srdci jak rádo.
Všecko, čím duch kdys povzlétal,
vše těžce nazpět padlo,
všecko, čím býval kdysi blah,
vše zvrátilo se ve zlo,
zoufalství v ledných lavinách
na duši se nám svezlo. —

Ó vraždí u nás tesknota —
Snad jinde miň žal drtí.
Mně stydno bylo života
a lito marné smrti.
A tak jsem šel. Své duše květ
jsem cizím nes i tělo. —
Však neoblažil širý svět.
Po tobě srdce mřelo.“ —

11.

„A nyní se mi navracíš;
já vím, tys nebyl špatný.
Odpustí matka. Hlavu výš,
můj synu marnotratný!

Ještě ti zůstala pod nohou prst,
ještě máš ve hruď plamen!
Plamenem zrudne i hlíny hrst,
plamenem zrudne kámen,

plamenem zdrolí se vápenec skal,
špinavá šed jeho zbělá —
Tys do světa se podíval,
ty viš, jak co se dělá!

Máš ještě dost. Dům buduj zas,
úl nový, červenobílý.
Ne dřevo a slámu. Ten hoří snáz,
ale též dříve je shnilý.

A mne již poraz. Minulost jen
jsem já a dokonávám.
Nezhrdej však. I mrtvý svůj kmen
s žehnáním tobě dávám. —

Jak stával kdys! — Hvězd milion
vonných měl červeným jitrem!
ale i teď buď, dítě, jak on:
popálen, zdravý však nitrem! —

Jen z jedné hrozné noci má
pět ran dřev jeho čistá. —
Pět kulí, hřebů. Čistýma
rukama vyteš z ní Krista.

Z mých bolů i tvých. Bude to však
tvůj Bůh zas nalezený.
V život i v srdce laskavý zrak
dívat se bude s tvé stěny.

A svěcen též je, krví již
ten kříž, znak žertev, bolů.
Tvůj brat jím pad, ty zvítězíš.
A půjdem přec jen spolu. —

Duch zůstává, mou svěží dceť,
jež za skálou se skryla,
sem přesad. A doufej a miluj a věř."

A lípa, dobrá víla, tím vzdechem domluvila.

12.

A poutník vstává osvěžen,
k radostné práci zve ho den
a čarovných pár očí.
A nežli rok se stočí,
dům bílý s rudou střechou
a s lípkou mlodechou
tu zase stál a smál se v dál
a kol vše mládím kvetlo.
A v bílé jizbě Kristus Pán
se stěny a z jeho ran
tak podivně jde světlo.

A oknem lípka voní,
a zdravím všecko dýchá,
a v koutku jizby ztícha
tam nad necičky bílé
se tváře milé, milé
s tolikou láskou kloní. —
A na křtiny již veselé
zve otec kolem přátele:
Prý dar to vily-sudičky,
dědictví lípy-babičky:
Z pařízku kmene od kořání
prý zbylo tolik právě
co na necičky stačí!

Jenž koupati se ráčí,
buď jemu ve vši slávě
přešťastné panování
a miň ho sudba černá!

Ó lípo, lípo věrná. —

POSUDKY KNIH.

Josef Laichter: Kam od Říma? Román. Nakladatel Jan Laichter v Praze 1919. Díl I. stran 324, díl II. stran 444. Cena obou dílů K 25'—.

Román Laichterův je životní historie venkovského hochy z katolické a zbožné rodiny, Petra. Byl dán na studie s úmyslem, aby byl knězem. Avšak v klášterním konviktu přišel o svou dětskou viru a vnitřně se rozešel s církví. Ani hloubání, ani četba filosofická ho neodvedla od církve, jako spíše zkušenost, které v konviktu nabyl, že kněží jsou buď bonvivanti nebo fanatici, že církevní hodnostáři mají veliký majetek a žijí v přepychu, a že bohoslužba katolická jest jalový formalismus, ba poloviční modlářství. Několik let žil Petr co matriční katolik a vystudovav v bídě a chorobě, oženil se se zbožnou, katolicky citící Haničkou a stal se profesorem v Praze. Leč i ženu svou odvedl od „zbožnosti chrámové“, a ona přestoupila k protestantismu. Petr zůstal mimo církev, neboť ani s protestantismem se nemohl smířiti, protože i v něm setkal se s dogmaty a vnějšími formami. Dítky své vychoval po svém, bez dogmat, nepřekážel vývoji jejich náboženského života a vedl je k vnitřní, rozumové zbožnosti. Na konci románu se ličí zápas a touha Petrova i jeho dětí po novém náboženství, „jež by plně uspokojilo rozum i srdce, jež by mohli přijmouti i myslící a sebe kritičtější lidé“. Román se končí tam, kde by se měl vlastně začínati, kdyby byl něčím pozitivním a kdyby byl skutečnou odpovědí na šarlatánskou otázku, jež byla učiněna názvem jeho. Takto však čteme téměř na osmi stech stran jen proces, jímž se Petr odpoutával od náboženství dogmatického a vnějšího kultu. Kolik energie bylo třeba, aby katolicismus, po případě i to, co v orthodoxním protestantismu je dosud katolického, byl stržen a odvržen! Bylo třeba k tomu učeli nakresliti šest kněžských karikatur, suchého, bezcitného ředitele konviktu Berana, obchodnického vicerektora Jandu, tlustého, hmotářského spirituála Rybu, zesedlácelého a duševně zkamenělého faráře Voborského, záletnického jeho kaplana Krasavce a konečně farsejského kanovníka Vysokého; celými scénami bylo třeba vyličiti nádhru biskupské bohoslužby, řemeslnost kněží při posvátných úkonech, bohatost visitační hostiny a nevкус jiných věcí církevních, jež bývají předmětem povrchních a ošumělých výtek. A to vše, tato ohromná scénická mašinerie, zasahuje vlastně jen to, co je v církevním a náboženském životě katolickém nepodstatného, výjimečného a snadno napravitelného, kdežto ojedinělé útoky na jádro katolicismu nemají ani filoso-

hčké hloubky ani vtípné říznosti. Celkem jen bourání a analyza, a to analyza, jejíž prostředky nejsou úměrný cíli. Ani poslední kapitoly románu, kde je řeč o základních prvcích nového náboženství, nejsou něčím pozitivním, poněvadž prozrazují neznalost filosofie náboženství. Nové náboženství má dle teorii v románě uvedených býtí vybudováno na principu svobodného badání a prakticky má vyvrcholití v účinném altruismu. Nové náboženství nebude mítí ani pochybovačů ani heretiků, neboť obстоjí před rozumovou kritikou. „Dokavad náboženství nebude úplně spočívat na rozumu, budou vždy zástupy pochybovačů.“ (II. 350). — To však je omyl: náboženství nemůže býtí nalezeno svobodným badáním. Náboženství, ve kterém by vše bylo dokonale zdůvodněno, ve kterém by nic rozumu nepřesahovalo, by nebylo náboženstvím, nýbrž vědou. Pravdy náboženské lze totiž odůvodnití: lze ukázati, že rozum sice přesahuje, ale nikterak se mu nepřičí. Mimo to jest jisto, že každé náboženství je založeno na autoritě a každé náboženství má svého papeže. A také ten, kdo volně bádáje by nové náboženství nalezl nebo vynalezl, stal by se všem, kteří by se ho přidrželi, autoritou, a nestal-li by se, žádné nové náboženství by nevzniklo. Volání po novém náboženství je volání po autoritě. A že je to pravda, poslyšte, jak vzniká náboženství. Hippolyte Taine piše ve svém essayi o náboženské filosofii Jeana Renauda, že dvě činitelky budují náboženství: inspirace a víra. Inspirace náboženství zakládá a víra je šíří. Nejprve vystupují lidé hlásající, že jsou ve spojení se světem nadpřirozeným; vidí Boha, pronikají jeho podstatu; vnitřní hlas jim diktuje nové symbolum a v jejich duchu povstává celý svět metafysiky a morálky, jenž jest oděn smyslovými obrazy. Cítí neodolatelnou moc Boha, jenž k nim mluví. Ukazují lidem nebe, do něhož byli pozdviženi. Opakují božská slova, která slyšeli, a z této původní, ohnivé hlásané, heroickými oběťmi a mimořádným způsobem života dosvědčené vise povstává náboženství. Posluchači uznávají autoritu prorokovu. Není jim třeba rozumových důvodů, aby věřili. Bezděčně v nich vzniká víra, zrovna tak jako bezděčně vzniklo v proroku zjevení. Cítí, že prorok vidí svět neviditelný, že jej zná a že je s ním ve spojení. Vidí skrze něj; v jeho očích, v jeho slovech, v jeho spisech čtou vise, které měl; jest jim jakýmsi zrcadlem, v němž mohou vidětí nadpřirozený svět. — Jestliže však náboženství vskutku povstává inspirací, šíří se věrou a spočívá na autoritě, jak by mohlo býtí nalezeno rozumovým badáním? A co se týče praktické stránky nového náboženství, nutno říci, že jen druhotným cílem náboženství může býtí zmenšení zla a sociálního utrpení. Náboženství reformuje jednotlivce, nikoliv společnost jako společnost. Ani Kristus nepokládal za svůj hlavní úkol vymýtiti se světa všecku bídu a vyrovnati sociální nedostatky lidského života. Zdá se mi tedy, že správně piše Oscar Wilde v „De profundis“: „Praví-li Kristus: Odpouštějte svým nepřátelům, nepraví to ve prospěch nepřátel, nýbrž v tvůj vlastní

prospěch, a praví to proto, že láska je krásnější než nenávisť. A když žádá Kristus od mládence, aby prodal všechnen svůj majetek a rozdal chudým, nemyslí při tom na chudé, jak by jim pomohl, nýbrž myslí na duši mládencovu, na duši, kterou bohatství ničílo." Kdyby pouhé blaho sociální bylo prvotním cílem nějakého náboženství, buď by to náboženství cíle svého dosáhlo anebo by ho nedosáhlo. Kdyby ho dosáhlo, musilo by si pak ustanovit nový cíl, musilo by zvolit nové cesty, přestat být tím, čím bylo. A kdyby ho nedosáhlo, stejně by bylo odvrženo jako to staré náboženství, jehož bylo náhražkou. Náboženství, mající úkoly jen pozemské a dočasné a nikoliv věčné, nemůže být ideálem. — Představy autorovy o novém náboženství, jak o jeho vzniku a podstatě, tak o praktické působnosti jsou mylny a mohou tudíž být pokládány leda za nepodařený, diletantský pokus o syntesu. A poněvadž tento pokus je nepodařený, jest román Laichterův po stránce ideové vlastně dílo jen analytické a destruktivní a tudíž dílo nepatřící v oblast umění, neboť umění nemůže být protisociální ani protilidské: musí být hybnou pákou pokroku, silou, jež lidského ducha posouváje a léčí. Bráti někomu víru a bořit most spojující jej s věčností a nic nedávati v náhradu je čin nelidský a protisociální, zrovna tak jako vyvézt někoho na pustý ostrov, dáti mu semínko bez klu a říci mu: „Máš-li hlad, zasad to semínko, a počkej, až ze země vyroste strom a přinese ovoce." — Po stránce formální je román Laichterův dílo povrchního pozorovatele. Jeho líčení vnitřních dějů duševních jsou školácké, bez hloubky, bez geniality. Popisy vnějších věcí jsou příliš všeobecné, neurčité a bezbarvé. Tak se dovidáme na př. o Věře, dceři Petrově, že měla modré oči, Marta, sestra její, tmavé, dovidáme se, že pan Voborský byl zavalitý pán a že ředitel Beran vypadal jako liberální abbé. Stačí to, abychom měli jakous takous představu o těch lidech? Stačí to, abychom měli iluzi skutečnosti? Aby bylo patrné, co mám na mysli, uvedu příklad: na str. 116 prvního dílu čteme popis faráře Voborského: „Měl právě tak jiskrné oči jako paní Heřmanová, byl právě tak hovorný a právě tak čilých a rychlých pohybů jako paní Heřmanová a téměř také tak obtloustlý a plný, jako pražský pan Voborský. Padesátník, jehož obličej měl zdravou barvu horalů." To je celý popis; popis nepřímý, v němž se autor neustále odvolává na něco jiného, co však také popsáno nebylo. Popis paní Heřmanové čteme na str. 97: „Přijala ho kulafoučká dáma ve volném, splývavém županu." To je vše. Nikde se nepraví, že měla jiskrné oči, nikde v celém románě se nepraví a odnikud také to není patrné, že byla hovorná a měla čilé a rychlé pohyby. Chyba konečně není v tom, že se to nikde nepraví. Homer na př. také nikde nepraví, že Mentor rád a mnoho mluvil o starých časech, ale je to z básně samé patrné, neboť jest tam dobře charakterisován. A přece se autor domnívá, že ji dostatečně charakterisoval, neboť při popisu faráře Voborského se na ni odvolává a praví, že měl

právě tak jiskrné oči jako pani Heřmanová, že byl *právě* tak hovorový a *právě* tak čilých a rychlých pohybů jako pani Heřmanová. A zatím celá charakteristika pani Heřmanové byla dána slovem „kulatoučká“. A na to nic si musí čtenář vzpomínati, chce-li si představití faráře Voborského. Jak zcela jinak, jak konkrétně a živě dovedou popisovati velicí umělci! V Bazinově románu „Davidée Birot“ zrovna čteme popis venkovského faráře, ale jak jasný a výstižný! „Byl to vysoký, velmi hubený a stárnoucí muž, měl červené vlasy, červené obočí, obličej zpuštěný tvrdým životem v protivenství, rty rozpukané a bledé, zvyklé mlčet i jisti tvrdý chléb, a neobyčejně jasné oči. Ve stínu silně vyklenutého obočí měl modré oči, jimž pořád nedůvěřoval a jež mival sklopeny, oči to upřímné jako oči dítěte, vážné však jako oči muže. Ty oči by si byly přály, aby svět byl krásný, ale dívaly se na věci a na lidi jen opatrně a jen na chvíli. Mluvil-li o Bohu, každý viděl, jakou krásu dává věrnost milosti i nejnehezčí tváři.“ Nechceme zajisté nějaký rozvleklý popis jako třeba Balzac má ve zvyku; když popisuje někoho, vylučuje útvar jeho rukou, křivku páteře, zahnutost nosu, sílu kosti, polohu brady, tloušťku rtů, pohyby očí a vypočítává všechny bradavice a pupínky na obličej. To ještě není umění. Spočítati, kolik tyčinek má květ, není ještě obraz květu. Ne, to nechceme, ale chceme skutečný, živý a opravdu básnický obraz věci neb osob. Jak nedokonalý jest Laichter v popisu osob, tak nedokonalý a prosaický jest i v popisu přírody. Na př.: „Nelze podceňovati půvab rovin, bohatých žirnými poli, zpestřených jetelešti a vonnými lučinami, na nichž skupiny vrů a olší sklánějí své větve k hladině klidné tekoucího potoka. Avšak hory! Jaká zcela jiná krása posvěcuje hory! Ta jitra, kdy z lesů a kopců vystupují lehoučkě páry jako noční stíny, prchající před zlatou září ohnivého slunce, jež v nich koupe své paprsky! Hle, vidíš dobytek, pasoucí se na lukách, vklíněných do lesů! Hle, slyšíš zvuk zvonců rozptýlených stád! Jdeš a usedneš na obrovském balvanu, jakoby vyvrženém z luna země. Kolem hrčí bystré, horské stružky, a vítr donáší k tobě vůni materiďoušky, vše-sovišť, horských jetelů a zrajících jahod. Vstoupíš do stinných lesů, kde mohutné kapradiny rozkládají své vějířovité listy ve vlhkých, rašelinových úkrytech. Zde poštětí se ti někdy, že z ústraní pozoruješ srnku a neodvažuješ se vydechnouti. V podvečer, kdy slunce se sklání za obzor, jsi okouzlen výhledem na vrcholy hor, zpola mizící v průsvitných závojích par fialových, růžových a oranžových. A jindy zase máš pocit volnosti a blaha v té kráse, kterou ti život zde poskytuje.“ (I. 119—120). To není líčení přírodní krásy, to je umělá rhetorika, všeobecné, bezvýznamné a nezažité povídání o různých případech a místech, kdy a kde je v přírodě něco krásné. Nestačí říci čtenáři, že nelze podceňovati půvabu rovin, nebo že by byl okouzlen, kdyby se díval na vrcholky nějakých hor, nýbrž je třeba ten půvab rovin skutečně vylíčiti a to kouzlo hor opravdu zachytiti. — Formál-

ním nedostatkem Laichterova románu jest také nepřesnost a povrchnost v detailech. Román není hospodskou řečí politického agenta, jenž musí přeháněti a přebarvovati, chce-li získati posluchačstvo, a jenž ostatně ví, že ani přesností ani hloubkou se řečník nestane pánem velikého davu. Chápeme povrchnost a nepřesnost v politické řeči, ale záhadou je nám něco takového v románě, jenž má býti vážným uměleckým dílem. Nepřesnost a povrchnost jest, praví-li autor na str. I. 280, že se kněz před udělováním křtu oblékal v *mešní rouchu*, neboť nikdo zajisté nikdy neviděl kněze křtiti v mešním rouchu. Nepřesnost a povrchnost jest, líčí-li autor na str. I. 280 hromadné udělování křtu jako pohoršivé, neboť to je tolik jako pokládati za pohoršivé, že apoštolové pokřtili v den letnic as tři tisíce lidí, jako čteme ve Skut. ap. 2. 41., nebo že v prvních šesti stoletích bývali katechumeni hromadně křtěni o vigílii velikonoce nebo letnic. (J. Mayer, Geschichte des Katechumenates und der Katechese, Kempten 1868.) Nepřesnost a povrchnost, píše-li autor na str. I. 241., že „jiz Justinus říkal, že lidé napodobením se mají přibližovat božské bytosti“, jako by Justin, který byl umčen r. 167 po Kr., skutečně byl vynálezcem a prvním hlasatelem nebo aspoň zvláštním zdůrazňovatelem této zásady: vždyť je to základní pravidlo křesťanského mravního snažení, samým Kristem jasně vyslovené: „Buďte dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest.“ Mat. 5. 48. Nepřesnost a povrchnost jest, píše-li autor na str. II. 11., že „Petrova zbožnost spočívala zatím více v negaci“, neboť tak vnucuje čtenáři, jehož pojmy jsou dosud jasné, nevědeckou a neologistickou hantýrku. Jsou-li nároky románu Laichterova v přímém poměru s jeho rozsahem, lituji, že jich nemohu prohlásiti oprávněnými a zaslouženými, ale myslím, že jsem nenapsal nic, co by nebylo dostatečně odůvodněno. P.

Nové Německo. Poražené Německo se nebojí budoucnosti, nýbrž v ní doufá a snaží se ji sobě vybudovati příznivě. Porážka přispěla k uvolnění mnohých starých přežilých forem v oboru sociálním, kulturním i náboženském a naučila pružnosti potřebné, aby nové zdravé idee — uvolněné, jakmile přestal zevní tlak — mohly býti uskutečněny. Jednalo se hlavně o to, aby křesťanská společnost neutrpěla novými poměry a vytěžila z nich pro sebe a své kulturní poslání co nejvíce. Neboť obnova budoucnosti je na jiném základě, nežli křesťanském, nemožná. Nové mravní vybudování Německa stalo se heslem a programem vážných činitelů. Kde začít? Cestou přirozenou: u mládeže. První starostí po válce a revoluci tedy je mravní ozdatnění mládeže. V tomto smyslu pracovalo zdárně už od desítekleté mohutné rozvětvené a kvetoucí hnutí katolické mládeže. Bohužel mládež studující zůstávala téměř úplně stranou, jsouc stávajícími poměry a zákony školskými zbavena volnosti pohybu. Obrát politických poměrů uvolnil i tu sílu poutané proti vlastní vůli. Od několika měsíců stává studentská organizace „Nové Německo“. Je to svaz jednot a spolků katolických studentů vyšších škol a ústavů. Biskupové němečtí pozdravili tuto organizaci velmi sympaticky a doporučili vřele její zřizování ve svých diecézích v čele s p. kard. Hartmannem. Ve svém programu, který vydalo „Nové Německo“ pro veřejnost, přiznávají budovatelé, že původně měl býti svaz organizací mladých nadšených lidí, která by nebyla svrchu ovládána strohými rozkazy, nýbrž spíše má svaz obsáhnouti všechny studenty vyšších ústavů, kteří stojíce na pozitivně katolickém základě chtějí skutkem dokázat lásku k národu a těžce zkoušené vlasti. Chceme — praví oni — podati si ruce k vzájemné pomoci, abychom se stali muži schopnými pracovati o vybudování nového Německa. Avšak takové ideální cíle žijí pouze v těch mladých srdcích, která ne tak zevním tlakem a vedením, jako spíše vnitřní nutností k činům jsou puzena, a proto také všech vloh a schopností užijí, aby našla nové cesty a způsoby, jak vypěstiti a vyzkoušeti svou energii mládí. Ježto však s mnoha stran byli jsme žádáni o formulované udání našich snah a cílů, chceme aspoň krátce odpověděti: *1. Čeho chceme dosáhnouti?* — K znovu vybudování šťastnějšího Německa jest především třeba *mravní obnovy* celého národa. Má-li však mravní zúšlechťení proniknouti nejširší vrstvy, musíme se pevně uchopiti zásad a neúčinnějších pomocných prostředků, které skýtá jedině *náboženství*. Bez něho není pravého a skutečného obrodu. Tomu učí dějiny a potvrzuje denní zkušenost. Proto

chceme v sobě v nynějším zmatku světových a životních názorů vypěstiti jasně, pevně nábožensko-mravní přesvědčení. Chceme se státi křesťanskými charaktery, kteří sice váží si cizího přesvědčení, ale také dovedou své vnitřní přesvědčení projevit bez bázně a kolísání a svůj katolicismus umějí v moderním životě prakticky uplatňovati. Nejlepším prostředkem k mravnímu zúšlechťení je uložení sobě pozitivních ideálních úkolů. Proto chceme intensivně, aniž bychom zasahovali nějak v činnost školy, pěstovati *vědu a umění*. V menších kroužcích chceme prodebatovati otázky filosofické a literární a také hudbě a umění dramatickému se vyhýbatí nebudeme. Poznatky a práce těchto kroužků budou pak předneseny na větších schůzích a sjezdech jednot. Tím způsobem doufáme dosíci u členů vnitřního vědomí, že nejušlechtilejších a člověka nejdůstojnějších radosti nelze nalézt v požitcích smyslných jakéhokoliv druhu, nýbrž v pěstění nejvyšších dober duchovních, náboženských, vědeckých a uměleckých ideálů. Zvláště chceme se vzdělati teoreticky i prakticky *v otázce sociální*, nechavše ovšem politiku úplně stranou. K činnosti sociální — kterou dnešní naše postavení činí svatou povinností každého občana, zvláště každého katolického občana — jest především třeba dle sil k tomu přispěti, aby byla zmírněna a vyplněna propast mezi jednotlivými třídami společenskými; nikoli práce třídy proti třídě spasi nás, nýbrž vzájemné porozumění a úcta před prací druhého. Vědomosti potřebné k zdárné sociální činnosti osvojíme si v kroužcích sociálních. S těmito duchovně-mravními snahami půjde ruku v ruce také *pěstění těla*. Ovšem v příslušných mezích. Směšný důraz na zevnějškost, zanedbávání duchovního vybudování charakteru, zdívociení v pojmech mravnosti, vzpoura proti autoritě, budiž daleko od nás! Cestování a každý druh sportu chceme pokud možno co nejintenzivněji pěstovati. Vzájemně chceme se cítiti jako přátelé, bratři. Každý člen naší organizace dojde všude té pomoci a podpory, které jsme schopni: Jedna velká, po celém Německu rozvětvená společnost druhů, která si vytkla cíle nejvyšší k nejlepšímu dobru našeho národa. 2. *Jak má pracovati místní odbor?* Podrobných stanov není třeba uváděti. To budiž ponecháno vlastnímu určení a vymezení členů v jednotlivých obcích. Poměry jsou všude jiné. Doporučí se především spojení v sdružení všechny katolické žáky vyšších ústavů místních. Ti pak uspořádají měsíčně (nejlépe rozděleně podle stáří) jednu schůzi s programem světským a jednu s programem náboženským. V první budtež pořádány přednášky, deklamace, výstupy, čísla hudební atd., v druhé budtež projednávány otázky náboženské, které pro vnitřní život členů obzvláště jsou akutní. V rámci větších jednotek bude dobře zříditi menší kroužky o 10—15 členech, kteří mají zájem pro určitý zvláštní odbor vědecký, literární neb umělecký. Vždy za 14 dní jedna schůze dostačí. Konečně pořádá sdružení výlety a cesty, utvoří oddělení pro

jednotlivé druhy sportu. 3. *K čemu je centrála?* Úkolem centrály jest zakládati sdružení na všech vhodných místech, je k činnostem povzbuzovati a založená všemožně podporovati opatřováním řečníků, světelných obrazů, filmů, doporučováním čtiva atd. Dále bude úlohou centrály připravit roční sjezd všech jednotek svazu v některém krásně položeném místě naší vlasti. Mimo tento sjezd buďtež pořádány v roce tu a tam sjezdy župní. Zřízena bude také zvláštní *poradovna povolání*, která dnes zvláště je nutná. Místní spolky posilejtež v určitých lůtách zprávy centrále, která vybere z nich ty, jež uveřejněny budou v *časopisech svazu*, v něž vybudovány budou „Leuchtturm für Studierende“ a „Burg“. Aby společná činnost všech účastníků byla možná, zdíří se jakési *představenstvo* nebo *rada* ze zástupců rodičů, učitelů a většího počtu žactva, kteří budou od členů zvoleni. Každý člen této rady má jeden hlas. Předsedou je prozatím prof. Schumacher, gener. sekretářem P. Ludw. Esch S. J. — K všem katolickým žákům vyšších škol, kteří tyto ideály s námi sdílejí, voláme, aby se spojili a sdružili a s centrálou naši styky navázali. (Kolín, Albertusstrasse 36.) Kolinský pan kardinál a státní podsekretář prof. Wiedermann převzali čestné předsednictví. Kež pod ochranou Boží povstane mohutný svaz všech lidí dobré vůle a vykoná veliké věci pro nové Německo! — Celkem tytéž myšlenky a tentýž ideový program, ovšem přizpůsobený našim poměrům, má i naše mladá organizace katolických studentů československých, naše Česká liga akademická šířící se po našich městech v Sociál. stud. sdruženích. Bude-li podporována hmotně i mravně, bude-li vedení její v rukách pedagogů a lidí katolicky nekompromisních, dočkáme se snad s této strany obrodu naší společnosti spíše, nežli ze strany přirozených duchovních vůdců lidu — kněží, aspoň velké jich části, jejichž orientace dosud není ustálená k nesmírné škodě katolické věci a společenské obnovy, která v jiných státech tak zdárně se vyvíjí. *Efes.*

Láska ke knihám. V angl. časopisu *The Catholic Herald* 1919 četl jsem tento zajímavý výrok o knihách arcibiskupa Irského, který se sice týká více kněžstva, ale který může být prospěšný i všeobecně. Arcibiskup na své cestě k seminaristům praví: Dnešní věda jest nepřátelské zjevení. Bylo by zločinem vstoupiti do nevěreckého světa jako obhájci zjevení Kristova bez zásoby vědomostí a bez schopnosti použítí jazyku i pera. To by byl zločin proti Bohu a jeho Církvi. Myslím je možno člověka posuzovati podle jeho knihovny. Vkrócím-li do studovny některého kněze a vidím-li mnoho knih a dovede-li on o nich také hovořiti, říká, že v něm cosi je. Získá-li si vědomosti, dovede jich též použiti. Setkáte-li se s člově-

kem, který nikdy nemluví o knihách, mohou lidé to nazvatí skromností, ale já bych to nazval duchaprázdností. Moje rada jest, pěstujte vášnivou zálibu ke knihám. Ony poskytnou vám zbraň ve sporu. Láska ke knize zahání (zapuzuje) zlo, ochraňuje před leností. Studium přináší duchu trvalou svěžest věčné pravdy; ono ozářuje duši světlem, jež není z tohoto světa. Proto milujte studium: milujte je dnes, milujte je zítra, milujte je vždy.

Výstava plastik a dřevorytů Jožy Kubička v Městském průmyslovém muzeu v Hradci Králové (září 1919). Dílo sochaře Jožy Kubička, ponejprve vystavené souborně v Praze (v dubnu 1919 v aukční síni Weinertově) nepřekvapilo jen svojí uměleckou hotovostí

všeobecnou, ale i vzácnou hodnotou, propůjčující uměleckému dílu pevný charakter a osobitý ráz slovanský. Slovanský rys ve tváři Kubičkové sochařského díla je archaickým výrazem slovanských primitivů—skulptérů, kteří naivní plastikou ve dřevě a hlině vyobrazovali podoby svých pohanských božstev. Ale to není podmínkou, nýbrž jen záležitostí jeho stylu, navazujícího na formy středověké gotiky a přijímacího řeckou estetiku patého století za vlastní. — Ostatně idea umělecké syntesy dává v umění Kubičkové vznikati metodě, která připomíná někdy japonské bronz, jindy starší lidové umění národní, slovanské, ale vždy ponechává umělci dosti svobody v organizaci pevného, disciplinovaného stylu. Je to spíše umělecká etika než estetika, jež vede umělcevo citění a chtění, tudíž moment, který je i u sochaře Bilka rozhodující a který se jeví konečně směrodatným v celé slovanské kultuře vůbec a jenž dal výzráti v kultuře českého národa nejvzácnějším a nejrazovitějším plodům duchovní práce. Jinak vyspělé umění Kubičkovy je dnes v plném rozpuku květů, tudíž v nejpůvabnějším stadiu vývojovém a slibuje ovoce velké a těžké. Umělcův talent projevuje všechny schopnosti pro monumentální činy, jichž žádá si velký styl, na němž pracují již celá staletí umělci vzdělané Evropy i čeští od časů renesance a baroku a který předpokládá arci velké a volné prostředí, jež připraviti může jen vyspělý a svobodný národ. Doufáme, že takové prostředí dovede zjednotiti si i náš omládlý národ československý. Umělci tu jsou a rostou. K své práci užívá sochař Kubiček materiálů co nejrůznějšího — hlíny, dřeva, kamene, bronzu a moderního betonu — a vždy případně a účelně a dovede mu dobře přizpůsobiti svoji techniku. Zvláště ve zpracování dřeva projevuje vlohu, která dosud jen u Fr. Bilky překvapovala. A jako Bilka dovedl a zálibu ku práci ve dřevě ke gr.lickému dřevorytu, stejně i Kubiček sahá k této gralické technice, aby dal tímto způsobem promluvit i malíři skrytému v jeho rázovitě umě-

lecké osobnosti. Také tu dociluje úspěchů a řadí se na čestné místo mezi české moderní dřevorytce. E. P.

Peres Galdos, který zemřel 3. ledna 1920 v Madridu, byl hlavní představitel krásného současného španělského písemnictví. Ve veřejné vyhláске, kterou dal starosta madridský po jeho smrti lepití, mluví se o Galdosovi jako o genu, který úchvatnými výtvoři svého pera celou literaturu své doby naplnil slávou, svými knihami zjednal čest Španělsku a svým životem sobě, který žil poctivě, jak největší citel umění a práce. — Galdos zemřel také zbožně. Když jej na podzim roku loňského uvrhla nemoc, vápenatění cév, na lože, zatoužil po útěše náboženství. Plně dvě hodiny byl kněz u něho. Způsobilo sensaci, neboť nepřátelé církve domnívali se, že autor „protiklerikálních“ *Episodios nacionales* zemře smrtí volterriánovskou. Ale Galdos přece jenom statečně dokonal obrat, který bylo pozorovati nejen v románech, ale i v životě a pojmání života už dříve. Stěžejnými díly Galdosovými jsou romány „*Fortunata a Jacinta*“ a „*Angel Guerra*“. Onen charakterisuje první období činnosti Galdosovy, ten druhý. V prvním období vzal si Galdos za úkol sprostotu života oditi do estetické látky, již dal jistou aperturu a již okořenil libými vůněmi. V druhém období přinesl do literatury nový útvar „*novela novelesca*“, novelistické románové vyprávění. Projevuje smysl pro starodávnou poezii starých kastilských měst. Pak začíná svého umění užívat k zvýraznění světa ducha a mystiky. Stojí pod vlivem Tolstého. Náboženské nazírání jeho se tříbí. Nemyslí ještě přesně katolicky, ale hledí na vše už sub specie aeternitatis. Vývoj tento nebyl dokonán, leč by jeho naplněním byla křesťanská, katolická smrt Galdosova. *Claudius.*

Nové Maeterlinkovo drama. Belgicko-francouzský básník a dramatik *M. Maeterlink* napsal nové tiskotvé drama s nadpisem „*Starosta ze Stilmonde*“. Děj vzat je ze dnů srpnových 1919 ve Flandrech. Belgická censura pře knihu zakázala. O. L.

K. Dostál-Lutinov:

Z knihy „Tajemství Sfingy“.

Skrytý.

Vere Deus absconditus es.
Is. 45, 15.

Za stavem věků sedíš kdes a tkáš.
Osnovu zříme — tkalce nevidět.

Na kobercích Tvých hodujem a modlíme se,
leč ruky, jež je vázala, zrak nevidí.

Jsi ukryt za Svým dilem, cudně skromný,
my obdivujem obraz neznámého Mistra.

V plášť Přírody jsi přísně zahalen,
jen občas cipek odhali se zázrakem . . .

V hrob kladem těla nesmrtelných duší —
hrob otevřem — a tělo ještě tli.

Tys zakázal Svým andělům je odnést,
by nezahlili Tvého tajemství.

Však jednou jsi se mezi tvory objevil,
i tu se's ukryl ve tvář člověka.

Jen třiatřicet let jsi chodil mezi námi
a pak se's ukryl v Chleba podobu.

Tvým pláštěm nebe, plné zlatých hvězd,
a země jako perla na něm blýští se.

Procházíš srdci, dějin divadlem —
Tvůj citit hlas, Tvou sílu vidět.

Leč Tvoji tváře nikdo nespatrił,
kdo rouškou krve zrak má zastřený.
K Tobě se hory pnou a Tobě vichry duji,
za Tebou mračna jdou a moře vlnobití.
Tápaje člověk za Tebou se shání
a hledá podpis na obraze Světa.
Hledá jej v cihlách starých Babylonů,
hledá jej v petrefaktech hlubin prahorních.
Hledá jej v ducha hloubi, věštců nadšeních —
Ty záříš jen Svým dílem — Mistr Neznámý.
Až jednou shodiš závoj, Svět se zachvěje
nesmírnou hrůzou, štěstím vesmírným.

Jaroslav Hruban:

Na horách.

Na horách, na horách věčné sněhy leží,
týčí se ve sloupech, ve fialách věží,
týčí se klenbami mlčelivých chrámů,
vzývají troskami božskou Velkost samu.

K horám těm, k horám těm srdce mé se vzpíná,
touží výš v sněžný ráj, kde se zapomíná
v křišťálném vanutí svatých tišin chladu
na zemi, její žár, na lásku i zradu.

Na horách, na horách Věčna znějí hlasy,
šumění tesklivá nepoznané krásy:
smíření spočívá na bělostných pláních...
Duše se rozchvívá do červánků ranních.

Otakar Březina.

(Dokončení.)

Nevyslovitelně Tě rozesmutnila zmínka o Denjsově knize „Válka“ a jedna kapitola z ní — „Vzkříšení Čech“. Jako refrénem vrátila se ti myšlenka tragického osudu Rakouska, že tkví jeho síla, kde by ji člověk nejméně hledal — v různosti a mnohosti jeho národů. Problém ten by pomáhal řešiti otázku rakouskou zcela jinak, než jak ji řeší politikové ulic a úspěchů ulic, neboť jest tajemná spravedlnost.

Tajemná spravedlnost jest a nelze se vyhnouti bolesti, že jest naši, a vyhnou-li se jí, přesunují pouze, nelze násilně uspišiti vývoje, a znova obměněna vyskakuje z duše otázka, kterou se táže Komenský, jak to, že vojska nepřátel vítězí přes věc spravedlivou.

A tak jsme se zamyslili nad Truchlivým Komenského a jeho ohněm mluvy a nad chudobou a ošklivostí našich vět novinářských, hluchých, vybledlých a dutých jako journalism sám.

A síla a žár a oheň a síla a vše to, co dává víra a svatost náboženství a co se obrací v řeči velkého světce Komenského, přivedla nás k otázce náboženství české duše, duše náboženské, náboženství živého a rostoucího z duše a s duší národa, náboženství, jež dodává opory a síly v temných chvílích národu, jenž je má obdobou, jako jedinice, náboženství jdoucího s vědou a časem, rozšiřujícího Boha.

Tak ocitli jsme se u vad katolicismu a u jeho hloubek, jako té o obcování svatých, kde na př. duše, jako Kateřina Emmerichová mohou trpěti za celá města a zástupy, vzíti na svá bedra muka a žaly a bolesti a utrpení tisíců — jež o tom ani nevědí ani nezví.

Ano, my, kteří jsme ať vskutku či domněle učiteli národa a hlasateli míru a nadavači válce, naši povinnosti bylo, vykrvácti v r. 1914 a kdyby nás padlo tisíc — těch, již v očích národa platili za nejlepší, byli bychom zachránili miliony. A neucínilí jsme toho. Kdo zabránil?

A tak vždy, kdo vyhýbá utrpení, přesunuje je na ramena druhého.

Tak nyní též národ ruský, vyhýbající se bolesti, musí si odtrpěti, co jeho jest, ačli není jiný neznámý zákon, který lze vytušiti v tom, jak ukazuje se ukončení válek, zahoditi zbraň hromadně.

Válka a její hrůzy! A přece, zdaž nekázaly tisícům, kteří za celý život neviděli celého hvězdného nebe, neslyšeli ticha nočního lesa, neslyšeli bouře v horách, neviděli, co práce dá vyhrabati jen sám sobě hrob, sroubiti si útulek, jak s málem lze vystačiti a vše ostatní přes sladkost a něhu výzdoby a života medovost jest jenom darem.

A vračejíce se podvědomým duševním pochodem k jedincům,

pracujícím za dary, utkvěli jsme chvíli na včasném gestu Adlerově, gestu velkém a osvobozujícím.

Sláva a pohana, pýcha a pokora! Proč by nemohly šlechtetné pohnutky činů našich býti též naší pohanou, a proč by musily býti jen naší slávou? — Na nás jest jen pokorně nésti, co našeho jest. — Nésti, čemu nelze uniknouti, čiň co čiň.

Tajemnému se nevyhneme a býti jeho poníženými služebníky je naší věcí, i když nechápem často. Ano, bratře, jako jsem nechápal, proč musím trávit život svůj v cizím městě, cizím tak duchem i duši, a bylo to nutno, abych poznal nejkrásnější duši, již jsem poznal.

Válka naučí mimo jiné lidi přiblížit se přírodě. Jablko, strom, jediné učené přirozené pomůcky dítěte stanou se bližšími člověku, když pozná, jak se vzdálil od nich, původních svých určení.

Svobody vůle jsme vzpomněli, již máme jsouce determinováni jen ve světě jevů vnějších a volice volně podvědomky samu determinaci konů našich.

A myslíš, že jest pohonem všeho dění a veškeré snahy člověka a všeho pokroku — smrt!

A jsi přesvědčen, že z absolutního hlediska jest pro nás — lidi vskutku středem vesmíru země, a že vskutku jsou pro nás slunce a hvězdy a vesmír.

A přisvědčil jsi, že nelze bez lásky tvořit, ale řekl jsi, kdo že ví, zdali tajemství básníků, jež nevyslovili, které zabijí tvůrčí schopnost jejich, ať vůbec, či že vracejí tajemství tím více a více, čím více jeho nejosobitějšími tajemstvími znovu a zase zakuklena a nerozpoznatelná a čím víc cizími nevymluvitelnými díla jeho jsou, zda právě tato tajemství nemají poslání, aby umlčela myšlenky, jež nevhodně ještě říci.

Vzpomněli jsme, jak před sedmnácti lety jsme po prvé si psali a povzdechli radostně vědouce, co že jest v onom světě včera a zítra a dnes a záměna jich!

Myslíš, že nás, kteří jsme pomocníci skrytých dějin, vyslal osud z domoviny do války, abychom zaznamenávali vše, co třeba, aby se stýčovalo.

Neboť válka stýčovává nejen dluhy lidské mezi sebou, ale i dluhy naše vůči všemu živoucímu, dluhy naše, které jsme ničili z přepychu — bratrský svět zvířat.

Odsoudili jsme šovinism národnostní, z něhož nám bude třeba se umýt, byť jen vědomím, že i zrzavý Němeček má doma dvě modré oči, jež na něho čekají, a že též koná své dílo vesmírně pokorně a oddané.

A zamlkli jsme chvíli při zmínce, že národ český bude mnoho museti stýčovávat již z minulosti od české krve, již nejlepší osvěžil a zlepšil krev německou, zamlkli jsme a mně zastřely se oči při vzpomínce na hladovici děti ochuzené české šlechty.

A mučenků nynějších jsme vzpomenuli jako v modlitbě, mučenků sebekázně národní, sebekázně až k zapření ideí a ideálů pro národ, sebekázně pro děti naše, mučenků sebehu-

bícih a sebetřýznících hladem a mukami až šilenství blízkými.

A složitosti života jsme se dotekli, jež nepřipouští schematického řešení povinnosti, jež nutno často oklikou a zdánlivě méně krásným způsobem splnit, povinnosti důležitější před méně důležitými, svaté před všedními, velké před malými, ale všechny, jež se hlásí, žádají svůj díl.

A poklonili jsme se mlčení, jež jest poslem tajemna, andělem velikých věcí skutečna i duchových.

A růži soucitu jsi něžně poslal jemné duši, jedné z velkých obětí války, tak ji vzdálené, autoru Akkordu, ochutnavači nejsubtilnějších duchů, obdařenému vzácným darem intuice.

Intuice, jež tajemna dává tušiti na dálku nejen dění duchovní, ale i příčiny a následky faktů reálných, jak Tobě se stalo při ruské revoluci úzkostí a fysickou bolestí, táž intuice jest jediným našim pozitivním poznáním či přiblížením se skutečnu.

A málu vyvolených jsme se pokořili, málu vyvolených i ve dvou nejideálnějších povoláních lidských, učitelství a lékařství, jehož nahodili jen příslušníci nedovedli nésti tíhu světové války, aby s nich nespadl šat, kterým jen zcela nepřipadné byli oděni.

Porozuměl jsem Tvé nevoli vůči cestování tělesnému, Tobě, který volíš nevyhlédaje viděti, nevycházeje znáti, cestuje po neznámých ještě světu dopravních prostředcích přenášejících až do neobjevených ještě světů skrytých dějin a přece jsem se otázel — jako bych sám odpověděl jen, zda se Ti nepříhodilo kdy cestou, že najednou uzíří tvář, jež Ti poví ihned mezi davem cizích a protivných, že Ti bude osudem.

A zase jako ve vracející se melodii jsme opět uhodili na struny svého osudu, osudu básníků, bytí nervy lidstva a problémy, proč že ony musí někdy churavěti, a sladké tesknouty, že básník zazpívavši svoji velepíseň a dozněvši jako struna dříve, jiný později, sám sobě pak nerozumí.

A s jakou jemností jsi odsoudil vyhrabování soukromé korespondence básníků a tvůrců, kteří byli přece i lidmi, odsoudil jsi tak spravedlivým ortelem, že jsi užil slova nejopácnějšího slovu nejsvětějšímu lásce.

A Ty, největší optimisto, přes obavy, již milující národ duši vzdechem uklouzly v slově, že se bojíš, aby Tomáš nebyl příliš velkým optimistou co do věcí příštích českého národa, co pevné viry a naděje a radostného očekávání jsi vyslovil myšlenkou slastnou, že národ, jehož osud přímo messiáský od utrpení a ukřižování až z mrtvých vstání, bude kdysi nerušeně, živě dětem jako medová sladkost podáván ve škole, zmohutní i když dnes přese vše útlaky — bohudík — možné jen v mrtvé literě čítanek, vždy jen cítí ne z výpočtů králů, ale z ducha nezmarného českého národa svou slávu, že národ, až se vrátí tisíce duší odcizujících se ve chvatu velkoměsta, nejsladšímu, po čem niterně touží, po vlasti svých polí a zahrádek, až se vrátí ony tisíce, jak národ rychle zmohutní.

Nemáš rád velkoměst, jež odcizivše duše čisté přirozené

matce přírodě nahrazují ji marně, ale dotěrně trestkami a cetkami, flirtem a kvapem a horečkou.

A víra naše společná se povzbudila důvěrou a nadějí v zjemnění smyslů — (přes paradox jevů obhroublosti vojenské) vojínů od návratu považování si příkras života až po božskou obřadnost pokrytého stolu s hrnčkem zaslouženého jídla ve chvíli snídaně a oběda, chvíli hodné božského úkonu mše.

A mir a klid Tvé duše vtělivši se ve slova napomenutí nedočkavému srdci milujícího otce, jenž podoben — sám jsa dítě — netrpělivému zahradníkovi, bdícímu v očekávání přes noc u záhonů svých, aby viděl růst miláčků svých, přenesl se jako souzvuk obou příbuzných strun, čekajících jen na tón drímající stejně ve struně sousední do srdce mého, srdce otcova.

A velikost duše Tvé, žehnající mně, abych dětinskost svoji si uchoval až do stáří, projevila se cele, když se mnou jsi se stal dítětem, výjimkou podpisuje své jméno na pohledku, označující místo Tvého pobytu, jež kdysi budou misty poutnickými, velikost duše Tvé hrající si s úsměvem tak rozradostnila moji hravost až k jarému smíchu, když v zamyšlení jsi sám k podpisu zařezával tužku na plochu a zatím co srdce Tvé naslouchalo ani neslyšitelným varhanám, jsi zbarvil krásné ruce své do modra, aby podpis byl věrohodný.

A tak jsme vyšli z přibytku Tvého a šli hovořice slovy i mlčky, provázeni jen zevně telegrafním drátem a pozdravování ovocnými stromy podél cesty a tisíců myšlenek provázelo nás neviditelně a žehnání vzájemná stíla nám cestu nezřenými květy jako k slavnosti a mlčky zpívali jsme si píseň sváteční a blízkost naše i pohledy si odpovídaly při obřadném koření se krásě a neznámé a lásce.

A s účastí jsi vyslechl kus mého života od tragické viny bílého hříchu, od upířího sněžného zjevu ideálu až po zakletí jeho po nekonečném plných útrap bloudění, po moři hoře a nových hříchů těla i duše, až po zakletí zjevů zázrakem lásky, od hříchu pro Slávu až po vykoupení ne bílým, ne sněžným, ale zářícím jak slunce zjevem Slávy.

A tak došedše až k nepatrnému můstku polnimu, v prostotě své a neslavnosti významnějšímu nežli klenuté pyšné mostky veletoků měst a železné obry mostů spojujících nepřátelská královstva, došli jsme, abychom se mohli rozloučiti; polibivše si ruce a pohlavivše se po tvářích a pohlédvše si dlouze v oči s něhou, jako milující se duše básníků dovedou, rozcházeji jsme se zvolna, když jsi vyslovil to, co já zamlčoval z lásky, ne již z úcty, když jsi řekl: bylo to krásné.

Já zrychlil krok, abych se mohl nepozorován ohlídati za zjevem Tvým zvolna krácejícím k domovu, já dál jdoucí viděl jsem ze zjevu Tvého jen hlavu Tvou, jež mně rostla před zrakem vnitřním na poměrné rozměry jejího ducha, na rozměry, vůči nimž mizelo zcela tělo, jež bylo jen jako nepatrným kořenem obří zázračné rostliny, jehož stonek již neviditelný

vyrůstal by snad čelem Tvým, aby vykvétal hvězdami až do vesmíru.

A když jsem došel k návrší, abych sledoval Tvé kroky, až zmizíš s obzoru, jako děti se dívají za sluníčkem, vzpomněl jsem myšlenek Tvých, myšlenek svých a jda k východu trhal jsem nejneopatrnější z květů polních, nepokornější, abych je svou vzpomínkou na tento den neznámé slávy svázal a daroval kytičku z nich duši, již by nebyly památkou literární, ale posvátným ostatkem zbylým po mysteriu nejvyšších svátků a znamením nejpodivuhodnějšího zázraku duchového bez oblak bouře v předvečerní chvíli světové.

Odpust, že vzal jsem z příbytku Tvého obrazy v duši své originálů přítele Tvého a drahého mně snivce Bilka, stejně jako barvu nábytku Tvého, jako barevnou skvrnu vazeb knihoven Tvých, od výzvy odložiti co vojákovy v síni, až po lahodu jich při loučení!

Děkuji Ti, že's poznal při pozdravu mne hned než jsme promluvili; vyřídím na radost malířů, jednomu z nás nejpokornějších sluhů umění a života, uznání Tvé, že péro jeho se doteklo bytosti mé. —

1918.

Z loňského léta.

1.

Ó, není větší slávy v polské vsi,
než zlatistě když lípy kvetou!
Poutníče, v stínu jejich pohov si,
než křídla větrů zlato smetou.

Jak jiskry tryskající z požárů
sem včely ze všech úlů letí,
roj celý used' v zkvetlém stožáru
a k hodům neustává pěti.

Slyš! V zasnění tvé šumí dumný zpěv
a opájí tě sladké ve sny,
ta hudba tlumená ti čeří krev,
jak ve dnech ztracené tvé Vesny.

A jsi zas doma hochem rozverným,
kdes v doušce mateří si hoviš,
svým druhům v pastvě v mžik jsa nevěrným
sám čmeláky si pro med loviš.

A náhle slyš — co z městečka sem zní?
Co bzučí tam a dudle sladce?
Toť jako hudba o mši půlnoční —
nuž za tím! — Kluk se rozhod' krátce.

A běžím k městu — západ krvácí —
mně v patách kluše bosá četa
a Nácek řičí: Jsou tam dudáci!
Hy, cahý! Po pastvě dnes veta!

I ženou, ženou kozy šmatlavé
a urputně je v chlivky vhání — —
ó, hrejte, dudy, v notě bručavé —
a dudy hrály do klekání...

Dnes v červencový den zas po letech
— v čas krvavého krupobití —
co včely hudou v lipách na květech,
ty dudy z dávna slyším zníti.

A jak mi včelky krouží nad hlavou,
tak touhy k rozletu se vzpíaly —
ó, letím, letím širou dálavou,
jsem zase kozipasec malý,

jenž domů žene prašnou ulicí,
kde svatvečerní „Ave“ zvoní,
kde maminka ho čeká s krající —
oh, rozpínám již náruč po ní!

2.

Jak netopýři krouží smutek v hlavě
a stesk mi zvoní pěníc ze zpěvu,
zří očka květů na mne vyčítavé,
že neraduji se z jich úsměvu.

Sad kolem zlacen slunkem červencovým,
já zřím však jenom trní ciziny,
a patřím, závidě, jak pod stromovím
se k otci vinou paže dívčiny,

a rybizu kde zrají hrozny rudé,
tam klouček ryčně vábí sestřičku:
necht přijde Zoška, nežli pozdě bude,
než smlsá sladké perly s keříčků —

Můj Bože — a kde vy jste, děti moje,
v ten rozjásaný, červencový den!
Zda na borůvkách v stínu vonné chvoje,
či v rybníce, jenž v zlato roztopen?

Tam za horami mladost vaše kvete,
nad hrůzou doby smichem vítězi —
zda aspoň večer táty vzpomenete,
jenž nevolnické vláčí řetězy,

a jenž by všechny cizokrajné vnady
dal za ten ždíbec půdy domácí,
kde oblačné si budujete hrady,
než úder sudby vám je pokácí!

(Bochnia 1918).

Pes.

II.

Celá nemocnice se koupala v oranžové záři večera. Ohnivá koule sluneční už dávno zapadla kdes za hranicemi Besarabie, ale stále ještě vrhala plamenné odlesky, které šlehaly po bledě obloze a bizardních mracích na západě, jako z kovářovy výhně.

Moře bylo klidné, mlčíci ve své velebě, tajuplné, celé jako z roztaveného zlata. Pouze jediná loď, jejíž kour se bilou vlvavou pentli táhl šikmo k nebesům, brázdila ztísenou hladinu, tvoříc na ní za sebou vidlicovité prouhy. Plula směrem k Braile a vesele zahučela svou kašlavou sirénou. Lehounký soumrak, nerušený ještě žlutými očky elektrických světel, vznášel se nad parkem, jimž jezdili burnusatí izvozčíci se svými lehounkými kočárky. Černí jejich orlovští běhouni pyšně ohýbali své labutí krky a bili v letu kopyty do nerovného dláždění ulic, až se z kamene jiskry sypaly.

Dr. Čárek seděl v parku na lavičce a pozoroval proudici kol něj život. Bylo mu tak milo, tak příjemné na vlhlém vzduchu, že zapomněl mimoděk na všechny své starosti a povinnosti všedního života. Tiché šepotání parků, jež stuleny k sobě viděl na skamejkách, vriskání pobíhajících dětí a vzdálené zvuky vojenské hudby ukolébávaly ho v sladkou nečinnost.

Až po chvíli vyrušily ho kdes za ním dva švitořivé ženské hlasy. Chichtaly se, dováděly. Jeden z nich zdál se mu nějak povědomý, ale nedovedl si v okamžiku uvědomit, kde by ho byl slyšel. Nelákal jeho pozornost.

A povědomý hlas začal si tiše zpívat arii z jakés vídeňské operety. Dr. Čárek ani neposlouchal.

Leč po chvíli tentýž hlas začal dovádívou ukrajinskou písničku.

Ach, jabložka, kuda kolit sa
ach, mamočka, za muž chócyt sa.
Ně za staravo, ně za malavo,
za poručika, za udalavo . . .

Zasmál se veselě písni s dovádívým nápěvem a mimoděk se obrátil směrem k zpěvačce.

. . . . Máňa Fjodorovna seděla nedaleko za ním a v chechtotu ukázala mu dvě řady svých bílých zubův. Usmál se též, dost ledabylo zasalutoval Máni i její družce a zase se odvrátil zpět. Rázem pozbyl svou slavnostní, klidnou náladu.

Vida ji, koketu, už ho sleduje a láká jako sirena svým laškovným zpěvem! Jak je vtíravá, jak si umí najít příležitost!

Chvilku ještě poseděl, pak se pozvolna zvedl, znovu směrem k Máni pozdravil a švihným krokem odcházel k nemocnici.

Zjev Mánin mu připomněl Onufrije Semenoviče. Jistě tam kdes v sále nahoře dlí sám a sám a na prsou mu leží osamělost večera jako tíživá múra. Ano, půjde k němu, navštíví ho, potěší ho v jeho osamělosti.

Beztotožný mu nevěnuje ani trochu lásky, co se k vůli němu děje, jest pouhá zaplacená povinnost. A za nynější černé hodinky bude si moci mu postěžovat, vylít srdce svého city.

Vkročil do sálu a zamířil přímo k Onufriji Semenoviči. Tyž polo seděl, polo ležel na posteli, maje přimhouřené oči. V nohou jeho seděla skloněná bílá ženská postava, obrácená ku vchodu zády. Dr. Čárek přikročil k lůžku. Onufrij otevřel oči, v nichž se mu zaleskly jiskry radosti. Bíle oděná žena obrátila se k primáři tváří. Též sestra. Jemná blondýnka, hodně mladší než Máňa, s dobrými pomněnkovými očima, nějak stydlavá. Pod bílou rouškou na čele draly se jí vrkoče lněných vlásků.

Lékaři se pouze uklonila a hned oděhla.

„To je Káťa, ošetřovatelka,“ hovořil Onufrij. „Taková dobrá, slavníká dušinka, ale vždy smutná, mlčící. Nemožno s ní pohovořit. Usedne na posteli a mlčí, dívá se pouze svými milými očima, které, zdá se, jako by člověka hladily. Je smutno při ní, ale přece milo, člověk se necítí tak osamělý...“

A Onufrij se prudce rozkašlal.

„Nemluvte tolik, škodí vám to,“ napomenul ho lékař.

„I, mně už je všechno jedno, žítí o den déle nebo méně. Já už jsem se světem sčítával!“ odvětil klidně Onufrij. „Jsem tolik rád, že jste přišel, — spasivo, spasivo!“

Lékař se usadil tam, kde seděla Káťa. Mohl tak přímo nemocnému patřiti v tvář.

„Je za těch dlouhých večerů, kdy člověk nemůže usnout, tak nudno, tak smutno. Nebylo tu sdílného člověka, s nímž bych si mohl od srdce pohovořit. Nejsem sice na společnost zvyklý, ani jsem ji valně nemiloval. Vyrostl jsem na stepi, na liduprázdné rovině, byl jsem vždy více samotář, než společenský člověk. Ale právě nyní, když už dny svého života mohu na prstech spočítat, přímo mru steskem po sdílné duši, — aneb aspoň po zvířeti, které by tu u mne mlčky leželo a sdílelo se mnou tesknou samotu. Ale není nikoho, ani už mé sabáčky, mého Sokola, druhá věrného není, už dávno je ubit... a k tomu ještě mou vlastní rukou...“, stýskal si Onufrij, a při vzpomínce vytryskly mu slzy z očí...

„Vzpomíná sabáčku,“ pomyslí si Dr. Čárek a v duchu se mu vynořila přezdívká Onufrijova, kterou mu udělila lehkomyslná Máňa Fjodorovna.

„Sám jste ubil? Jak to?“ otázal se lékař Onufrije, chtěje nenápadně vniknouti v tajemství jeho života.

„I to je dlouhá historie, vlastně celý můj život. Rád bych Vám vše vypravoval, ale bojím se, že se budete nudit, že utečete brzy ode mne, jako ti druzí...“

„Nikoli, naopak. Zajímáte mne svou osobností a vším, a rád vás poslechnu. Jen prosím Vás, co váš lékař, abyste se nena-máhal, mluvil málo a tiše, zejména však, abyste se snad, dotkne-li se vypravování strun Vašeho srdce, nerozcíloval.“

„Nerozcílim se. Vše, co bylo, už uplynulo, už se nevrátí.

Jak jsem pravil, já už život ukončil. Vzpomínka sic zabolí, ale nevznítí."

Položil se s námahou na bok, zakašlal se a vztáhl ruku k lékaři s prosbou, aby přisedl blíž. Dr. Čárek mu vyhověl a upravil mu podušku pod hlavou.

"Nutno začít hned s mým mládím, abyste byl do všeho zasvěcen a abyste mi porozuměl. Byl jsem druhým synem poměrně bohatého statkáře na ukrajinské stepi. Starší můj bratr měl převzít náš chutor. Mně bylo usouzeno, abych studoval a buď vstoupil do vojska, nebo se stal činovníkem. Mohu upřímně říci, že byt' mne studie a knihy zajímaly, přec duši svou jsem stále žil u pluhu, na domácí stepi..."

Odmlčel se.

"Znáte ukrajinskou step?" otázal se lékař.

"Ne," odvětil krátce Dr. Čárek.

"Škoda, ale vím, že Vás, jinde, v krásnějších a romantičtějších krajinách zrozeného by nezajímala. Ba zprotivila by se vám, brzo byste z ní tesknoutou utekl. Ale pro nás, stepní děti, je drahou mateří, vším. Ach, často na ni ve svých bezsenných nocích vzpomínám a mru touhou po ní..."

"Čítal jsem o stepi ve vašich ruských spisovatelích a v dílech Sienkiewiczových."

"Ano, psalo se mnoho, ale kdo chce do duše stepi vniknout, musí se na ní zrodit, na ní žít. Znáte onu krásnou báseň Slowackého, onen pantheistický hymnus a upomínku na step? Naučil jsem se, ač Poláků nemiluji, na universitě též polsky — a jsem tomu rád! Hledte, přinesl mi kdos tuto polskou knížечku, kde jsem četl onen hymnus..."

Vytáhl ze záhlaví drobnou knížku, zalistoval v ní a nahnul se k světlu, četl se zápalem:

"Kdož necítil tě, Bože, v Ukrajině
blankytných polích, kde tak smutno duši,
když přeletí tam všechny přes roviny
s větrným hymnem, křídly když pak vzruší
prach zkrvavěné od Tatarů hlíny,
popel zlaté slunce pozasmuší,
mlhou zastře, zčervení a v nebi třímá
jak černý štít s očima krvavýma..."

"Ano na stepi, tam člověk v té nekonečnosti a samotě se cítí nejbliže vesmíru a Pánu jeho, Bohu. Je step prázdná, pustá, ale velebná zároveň."

"Kdož neviděl Tě nikdy, Velký Bože,
na stepi širé sluncem málo živým,
kdy rovy, křížů mohylných to lože,
se rdějí krví a plamenem krivým,
a daleko kdes v bouři hučí moře,
volají hroby hlasem přestrašlivým,
saranče duhu smuteční tam vine,
guirlanda mohyl kamsí jde a hyne..."

Onufrij se znovu zakašlal. Čtení básně ho znavovalo.

„Jak krásně vystihl básník poesii stepi. Ano, tam stála má kolébka v nově vystaveném, červenými taškami pokrytém dvorci. Kol dokola do nedozírna se táhla širošířá pole a pastviny, mírně zvlněné úvaly. Stromů skoro nikde, pouze táhly rybníky, uměle zrobené v úžlabinách, zachycující vrbami obrostlým stavem vodu, jež jasným okem své hladiny, modrým a hlubokým patřila do nekonečného nebe, jež se klenulo nad pláni. Na návrších všude kol dokola rovina až do nedozírna poseta je kopulovitými mohylami, pamětníky staré kozácké slávy. Z jedné dohlédneš na druhou, topí se v horizontě v párách a vystupují z dálky jako fata morgána. Často, přijížděje na prázdniny z města, celý den jsem na nich proležel, za večera s nich pozoroval, jak v dáli v divoce rozečkané mraky stápi se slunečný kotouč. Sledoval jsem s nich let divokých kačen a hus, jež táhly na bezmračné obloze, špehoval, skryt za nimi, stádo dropů, jež v skrytu se po stepi páslo, a plašil výstřelem ze své ručnice hejna pištivých, strakatých cibisů, již dole pod stavem na rybníčku dováděli . . .“

„Nenamáhá vás přespříliš tak obšírné vypravování?“ otázal se Onufrie Dr. Čárek, ne snad, že by ho nadšení nemocného nudilo, ale z povinnosti lékaře.

„Nikoli, nikoli. Ale raděj k věci. Leta nižších studií uplynula, vstoupil jsem na universitu a byl uchvácen proudem nových, tenkrát za podvrtné a nebezpečné státu pokládaných ideí. Vrhł jsem se do viru života, — a právě v té době došla z domova zpráva, že náhle zemřel starší bratr. Jel jsem domů — a když se otec dost nesměle otázel, zda bych nenechal studií a převzal statek, bez dlouhého váhání jsem přivolił. Není žádnou hanbou, když inteligentní člověk ujme se manuální práce a své vzdělání věnuje stavu, který v tom ohledu u nás dosud nejvíce byl zanedbáván. Vždyť takový bohatý člověk, statkář, nelišil se pranic od biďného, negramotného mužíka, než snad tím, že uměl trochu číst a psát. — A mne touha už ode dávna hnala k rodné půdě . . .“

„A zvykl jste si?“

„Ovšem, přivykl. Stal se ze mne statkář. Zprvu to šlo sice ztěžka, sem tam jsem zatoužil po životě, ale ticho stepi bylo mi léčivým balsámem. Koupil jsem si krásné koně, černé jako uhel, s ohnutými krky a hřivami až po zem sahajícími a s nimi jsem přímo lítal po zaprášených cestách na vyjížďky a hony. Konici letěli jako vlaštovky, s větrem o závod a za lehkým vozíkem běželi, ani země se nedotýkajíce, moji psi. Samé krásné sabáky čistého chovu a nejrůznějších rass, na jejichž opatření jsem obětoval pár stovek rublů . . . Stékali a dováděli, skákali, zvět postřelenou nosili. A nejmilejším z nich mi byl bílý chrt, běloučky, bez poskvřny, — můj Sokol . . .“

A nemocný ustal v řeči, vzdychł si a nervosně rukou přejel čelo.

„To ten, kterého jste sám . . . ?“

„Ano ten,“ rychle přerušil lékaře Onufrij. „Byl čistokrevný chlapík, rychlý jako bouře, na dlouhých nohách, o mohutných prsou, s ocasem do otazníku stočeným a s hlavou táhlou a očima tak moudrýma . . . Ach ty oči, — do dnes mne pronásledují a olupují mne o klid mých posledních dnů . . . Tak jsem žil — dvě, tři leta. A zatím bábko se rozstonal a umřel — a brzy ho následovala i matka. Ustlal jsem jim za chutorem, v rohu naší zahrady ve stínu starých jasanů a lind. U nás na stepi hřbitovů nemáme jako u Vás a v městech. Pochováváme své drahé zesnulé ve svých zahradách anebo na stepní mohyly a zijeme tak v jich blízkosti dál . . . Zůstal jsem pak úplně sám. Smutno bylo samému na samotě, daleko od kolonií a okolních chutorů, vzdálených desítky verst. Nic mne doma netěšilo. Jezdil jsem do měst, ale i tam nenašel jsem ukojení své tesknosti. Pouze můj Sokol a sabáky byly mými věrnými druhy a utěšiteli. S nimi jsem trávil celé dny a celé noci na stepi . . .

A pak náhle přišel obrat. Jednou, když jsem se daleko zatoulal, byl jsem nucen, abych se uchránil před hroznou bouří, která se hnala stepí, uchýliti se do nejbližší samoty. Byl to malý stateček s několika desítkami půdy, ale čistý, úpravný. Rádi mne tam uvítali. Baršče nabídli, čaje podali, ba i přirohy předložili. Tuze hodní lidé, poměrně ještě mladí — a děti měli, jako bodláků a kolůčků na stepi. Nejstarší dcera mne obsluhovala. Vyšvihlá, plná, černovlasá i černooká. Právě taková, jako Máňa Fjodorovna, pouze s tím rozdílem, že to, co na této je vyumělkované, na oně bylo přirozené. Na první ráz mně padla do oka, — a také i do srdce. Byla tak milá, tak líbezná! Můj Sokol, který ku všem lidem měl nedůvěru, ku podivu se k ní lisal a jako s obdivem na ni upíral svůj moudrý psi zrak. — A pak místo na lov začal jsem dojíždět na samotu. Děvuška zřejmě mně přála a rodiče její ještě víc, dobře jsouce si vědomi ceny mého majetku i hledíce vybyt z domu jeden hladový krk. Zamiloval jsem se přímo šileně. Za měsíčních nocí jsem v sadě na samotě zažil nejkrásnější a také nejčistší chvíle své lásky, již mi Luba plnou měrou splácela. A za nedlouho jsem si stepí vezl svými vraníky Lubu na svůj chutor co mladou žínku . . . A Sokol kolem vozíku vesele skákal, štekal a vyl, jakoby do celého světa vykřičeti chtěl mé štěstí. A opravdu, tenkrát mé štěstí dosáhlo vrcholu . . .

Žili jsme na své samotě, kterou jsem zanesl vším možným pohodlím pro svou černavušku, rok, dvě leta, patrice jen sobě a nestýkající se skorem se žádným. Širá step byla naším domovem, dostačovala nám úplně, nezatooužili jsme po jiném. Pouze jediné nám chybělo, totiž, že dlouhonozí čapové, jichž v nedalekém rybníku mezi rákosím celá hejna číhala na pochoutku z lehušek (žab), dosud nezakroužili nad naším komínem . . . Luba často byla zadumaná a já dovedl jsem si

vysvětlit toho příčinu. Než Hospodinu poručeno, — přes to jsme byli šťastni a neztráceli jsme naděje. Byli jsme ještě mladí...

V třetím roku našeho manželství vypukla vojna. Car volal muže k praporům proti vám i proti Hermanům. My ovšem zprvu vojny necitili. Na naši samotu zpožděné docházely zprávy. Čekali jsme, že vojny brzo bude konec. Než nebylo tomu tak, táhla se už celý rok, — a konce nebylo vidno. Car volal nové muže, zvláště studované, příští důstojníky, pod prapory, — a nevím ani sám, jak se to stalo, asi že jsem neměl ani styků, ani protekce, — byl jsem povolán i já...

Onufrij si vzdechl, — a odmlčel se. Dlouhý hovor ho zřejmě unavil.

Nemocnice už celá byla obestřena šlojiřem noci, stromy před okny, ozářené z dole žlutými lampami, vystupovaly jako přisery. Z dále z ulic znělo hučení tramwaye, promísené ostrými výkřiky zvonku. A dole čtyřtaktovým dusotem koňských kopyt ozývali se izvozčiči.

Někde v dále za parkem ozvala se trubka. Táhlým, smutným hlasem zavzněla večerka, retré. Linula se stromovím a protáhla se otevřeným okénkem i do nemocniční síně.

Dr. Čárek se pozvedl.

„Povinnost a pořádek volá. Musím se vzdáliti, jak káže předpis. A také i vy, milý příteli, jste už vypravováním unaven. Rád bych vás dále poslouchal, zajímá mne to, ale musíte setřiti svých sil. Spokojnou noc! Do zvidania.“

A podal nemocnému ruku, kterou onen vřeše stiskl.

„Škoda, že musíte pryč. Tak to uteklo. Nezapomeňte, přijděte zas!“

Dr. Čárek rychle odešel a odebral se do svého pokoje. Otevřeným oknem vanul chladný vítr a přinášel z dole život ulice. Lékař se nahnul z okna. Dole u vrat, v záseři lampy stály k sobě přituleny dvě postavy. Světlejší se odtrhla a rychle zmizela v budově. Jen bílý závoj zavál. Poznal ji. Byla to Máňa Fjodorovna. Druhá postava v placaté čepici ruského důstojníka, ovšem nyní odzbrojeného, cinkala ostruhami opačným směrem ulicí, až zmizela za rohem...

„Vida ji,“ pomyslí si lékař. „Nedosáhla jednoho, navnadila si druhého. Dřímá v ní jen ta smyslná bestie...“

A představil si jí proti své vůli, vysokou, švižnou, s plnými boky a pevnými nadry. Ano, právě taková prý byla Onufriova žena... Co asi s ní se stalo? Měla právě takovou povahu, jako Máňa Fjodorovna? — Však zítra se doví už zajisté vše, celý román onoho zajímavého člověka... Jak krásně dovede vypravovat, jak ušlechtilé pojímá své okolí! A přec už je vše marno. Věda lékařská je dosud v jeho případě slabá, nedokonalá. Je odsouzen, — a v několika dnech snad...

Dr. Čárek si mnul nervosně a bezradně své čelo a na rtech se mu objevil trpký, malomocný úsměv. (Fokračování.)

Julius Al. Koráb:

Starý mlýn.

Nad vyschlou strží v olšin tlumu
mlýn starý visí omšelý,
jak vetchý kmet v svou zasněn dumu,
jenž ničeho víc neželi...

Již vyschl zdroj mu slzi vlahý,
i píseň v hrudi umřela,
on k světu žádné nezná vztahy,
v minulost zabrán docela.

Zčernalé kolo, hřidel shnilý
jsou mechem, plísni pokryty,
stít střechy hrozivě se chýlí
v korunu šumné rokyty...

Je teskným tichem obestřeno
vše tohle — zkazka dávných let —
že oko jihně zaroseno
a sevřen zmlká chvějný ret...

Eugen Klaudius Kletus:

Požár.

Plameny divoce šlehají nad vznícenými krovky.
Zažehnuté stohy září do noci strašlivou krásou.
Hořící šindele a tuky jako žhavé prskavice
s šumotem a s praskotem poletují vzduchem.

Pane, dej mi oheň nadšené Víry,
aby duše stanula u výši vytoužených.

Nechť srdce moje vzplane
v mohutném požáru oddanosti a svaté vděčnosti.

Touha po dobru zachvátí duši mou.
Ve šlechetnosti libovati si budu, abych oslavil Stvořitele.

Epický živel v českém malířství barokním.

Historiky českými bývá častěji opakováno, že válka třicetiletá zpretrhala veškery umělecké tradice české a po jejím skončení že nestávalo základů v umění výtvarném, zvláště malířském, na nichž by se mohlo dále stavěti. Ale méně bývá vzpomínáno právě této umělecké tradice, jejíž přímá cesta vede nás až do starého, původního národního umění lidového a jež byla skutečně přervána nejen a teprve válkou třicetiletou, ale i zavlečenou sem renesancí, dobou rudolfinskou — tak velmi honosící se uměním cizím — a všemi důsledky renesančního přesporního humanismu byla zastavena již skoro o celé století dříve.

Umělecká tradice česká má své mocné kořeny v české gotice, jež neměla zde dosti času plně vyžiti se a jež inspirovala české umělce ponejprv a naposledy opravdu „po česku“. Staré umělecké památky české ze čtrnáctého a patnáctého stol., zvláště rukopisné knihy náboženské a církevní, bohatě zdobené iniciálami a ornamentikou — (budťž tu vzpomenuť na př. jen všechny památky vztahující se k osobě Husově a husitismu, které nyní máme tak dobře na očích) — jsou jedinými starožitnými památkami práce zaručeně české, značně vyspělého umění, schopného dobrého vývoje.

Renesance byla cizí duchu českých umělců a cokoli českého spatřujeme na starých památkách renesančních, to je stále ještě gotické. Hleďme, jak neobratně si vede náš Matiaš Rejsek v šatě klasicky strížené vlašské renesance a jak lehce a nenuceně se pohyboval v domácím kabátě podle francouzského vzoru, který nosil v Kutné Hoře a v Praze, když prováděl své gotické stavby! S prchajícím „zimním králem“ českým, falckým kurfirstem Bedřichem a s poraženým německým reformátorem utíkalo i renesanční umění z Čech, a domácí umělci dočkali se konečně pohody časů dávajících navázati na starou tradici české gotiky. Ta doba mohla nastati arci jen v Čechách katolických a skutečné vítězství katolíků, bohužel tak krvavé a pro náš národ politicky tak osudné — zjednálo ji volné pole.

Nelze dobře posouditi, jaké bývaly by byly důsledky národně politické případného vítězství německé reformace na české půdě v době, kdy čisté morálky husitské a demokratického českobratrství bývalo zneužíváno politicky stranicky stejně, jako v dnešních dnech mladé československé republiky. Kdož ví, zda by právě svěží a výbojný luteranism s německými kurfirsty na českém trůně neudusili český národ dříve, než mohlo tak učiniti třistaleté, bolestné naše poddanství degenerovaným cizáckým Habsburkům a Vídni, nedbalé tužeb našeho porobeného národa? Ale pokud jde o umění, je skoro jisté, že pokračující invase obrazoborného německého

luterství byla by vývoji českého umění nejen nepomohla, ale byla by je trvale zničila. Nasvědčuje tomu konečně stav umění reformovaných Němců, ztrativších všechny popudy, jež dával dříve uměleckému tvoření středověk a jež poskytovala ještě *ranní renesance vlášská*, dádoucí konečně základy modernímu umění anglickému v kritickém čase, kdy vystoupili angličtí prerafaelitě s původní katolickou uměleckou etikou a jejich Ruskin s estetikou ji přilehající. — Německý „*Altdeutschstil*“ dosud těšící se oblibě nacionálně sentimentálních Němců, tato náhražka katolického baroku, tento konglomerát Němcům cizí gotiky a nepřiléhající renesance — je posledním výrazem ztroskotaných možností německé, rytířské umělecké tradice středověké, zabarvené tak brutálně křížáckými výpravami jak tvrdě a chladně uměním je prokázavším. A s touto pitoreskni tradicí uměleckou nedovedli se luteránští Němci dosud ani porovnat ani rozloučit.

Kampaň barokního umění, rozvětvlivšího se v Čechách dosti pozdě ve všech oborech umění a práce umělecky-průmyslové i řemeslné, zahajuje *Karel Škréta* (1610—1674) v době, kdy umění zde stálo ještě pod vlivem renesance, to jest pod vlivem epochy rudolfínské, zanesší sem všeliké umění zahraničního světa a zatlačivší domácí umělce do těsných koutů. Velikému amatéru Rudolfovi II. neležela na srdci příliš umělecká tradice česká. Byl ostatně spíše sběratelem vzácných věcí než mecenášem umění rázu florenských Mediceů. Ale tu právě jest význam umění Škrétova, že vůči době právě minulé nese již svůj vlastní český typ a charakter. Škréta, navazující na starou českou tradici, jeví se nám tím *zakladatelem českého baroku* a představuje se jako první vážný propagátor tohoto nového směru a slohu. Nechce sloužit již italské klasicistické renesanci, jež konečně popírala již všechno individuální a zabředla v čiré epigonství.

Ostatně v celém světě katolické Evropy umělci vstupují do 17. století jakoby omládli novým jarem po mrazných dnech mramorové renesance, rozradostnění květem přírody a ovzduším prosyceným vůněmi májových větrů pohánějících bílé beránky po jasném nebi, s rozkoší dívají se tváří v tvář přírodě, obdivující vnady útvarů jejího těla a vnímající poesii jejího života. Smyslná radost ze života a touha po nejsytějších rozkoších vyznačuje z celého umění barokního a dává mu odívati se rouchem a vyzdobiti se šperkem, v němž snesla všechny poznatky požitků z vnady útvarů a linií předešlých slohu.

Carravaggio v Itálii, Paolo Veronese a Tintoretto v Benátkách, El Grecco ve Španělsku, Rubens ve Flandrech, Rembrandt v Holandsku a Rainer v Čechách — to jsou v malířství kulturní Evropy hlavní představitelé tohoto velikého, radostného hnutí uměleckého, jež dává všude nové základy národnímu umění a řeší nové problémy umělecké. Nebudíž tu nevzpomenuto snad zámysla slavné katolické Francie, která panu-

jjicim vkusem doby Ludvíka XIV. a delikátním uměním Watteau-a a jeho druhů tak výlučně se vyznačuje právě v těchto časech, které prožívá Francie svým odlišným, vysokou kulturou uměleckou rafinovaným způsobem, aniž stůžtež tu označená jména velkých mistrů snad na úkor četných rovnocenných současníků, kteří zaslouží si státi v jejich řadě a mají stejné právo na místo první.

A mluvíme-li o českém baroku a vyslovíme-li jméno Rainero-vo, nemáme na očích jen představu jeho velkých fresek malovaných ve klenbách chrámů Dienzenhoferových, ale za-jisté vzpomínáme i obrazů, jež zdobí jejich oltáře, umění Škré-tova i Brandlova, soch a plastik mistrů Brokoffa a Brauna a jiných výtvorů uměleckých a řemeslných různých pracovníků, kteří přičinili se, aby epiteton „český“ nebyl domácimu baroku označením jen mistopisným.

Velmi podobně Giottovi, jenž svým cyklem obrazů ze ži-vota národního světce sv. Františka z Assisi zakládá epický sloh malířství vlašské gotiky, *zahajuje Škréta období českého baroka cyklem obrazů ze života národního světce sv. Václava*, jako by chtěl nahraditi něco, co v dobách gotiky, v Čechách příliš opožděně, domácí umělci zanedbali. Tímto cyklem vy-stupuje Škréta jako první český průbojník nového směru uměleckého a zároveň představuje se jako umělec, schopný monumentálních epických činů, kterých jeho doba od umělců žádala. Nasycen uměleckou kulturou středisek severoitalských — Florencie a Bologny, kde poznal díla tehdy moderních mistrů Carracia, Carravagia a Quido Reniho, jež upoutala jeho po-zornost stejně jako výtečné, rozměrné malby Tintoretta a Ve-ronesy v Benátkách, uspořádává na tomto cyklu své bohaté zkušenosti a prokazuje svoji celou uměleckou pohotovost a zdatnost. Z celého cyklu asi třiceti obrazů (nikoli vesměs Škrétou provedených) malovaných pro bývalý klášter Svato-václavský v Praze, zachovalo se jen šest, které jsou nyní majetkem Bedřicha Lobkovice v Praze. Styl těchto dekorací, původně obloukových, není ještě tak vypracován, aby ladil a vázal celek cyklový jednotným výrazem. Každý z obrazů žije pro sebe a honosi se svoji osobitou vnaudou ducha i ústroje a tak prozrazuje bohaté možnosti Škrétova umění, zápasícího ještě formálně s moderními vlivy cizími. Tak holandskému realismu nebo zásadám Carravagiovým nejlépe odpovídá obraz „Narození sv. Václava“, duchu Tintorettové „Smrt Drahomíry“, ale nový, *ojedinělý projev české umělecké duše* dává obraz „Po souboji s Radislavem“. Tu rytířská postava sv. Václava, krunýřem oděného, chráněná dvěma anděly, je skutečně typem národního světce a hrdiny, typem, jenž v podobném zpracová-ní a pochopení uměleckém v českém malířství vůbec se neopakuje a může hledati si svůj pendant jen v uměleckých dilech cizích národů, předvádějících legendární postavy mlo-vaných národních rytířů a hrdinů, kterými jsou pro Angličany

sv. Jiří a pro Francouze Panna Orleanská — Jeanne d'Arc. Ale svým uměleckým traktamentem řadí se toto výminečné dílo českého umění barokního k dílu umělce, jež dějiny umění staví na pomezí vlášské gotiky a ranní renesance, k dílu Benozzo Gozzoliho, z něhož vycházeli angličtí Prerafaelité 19. století, a které se vyznačuje v dějinách umění velkým obrazem jízdy sv. tří králů. Škoda, že nejen v díle Škrétově, ale i v celém českém umění potomním zůstává toto dílo zcela osamoceno.

Ostatné aristokratické, štlhlé a zasněné postavy pozdní gotiky francouzské, jež snaží se zadržeti ve španělském umění ještě El Grecco, nevstupují do demokratické společnosti barokních, temperamentních lidí. Z jiného světa, než z onoho aristokratického jsou právě ony *typicky české postavy barokní, které podávají nám dokonalou definici českého baroka a jež představují obrazy našich národních, oblíbených světců, Svatého Václava a Sv. Jana Nepomuckého*, zvláště skulpturou podané — ty všelike sochy na prostranstvích a mostech našich měst a rozcestích našeho venkova, nebo přivtělené chrámům a různým stavbám světským. Avšak ani naše domácí umění gotické, ať již v lidovém podání nebo v umělecké tvorbě, nedospělo nikdy té rytířské romantiky a šlechtické rafinovanosti francouzské, ale přestalo na duktu českému duchu přiléhavě: demokratickém, rustikálním. Plasická výzdoba figurální na portálu Týnského chrámu, tato naše drahocenná památka gotická, je právě v tomto směru dokumentem nad jiné význačným.

Zmíněný obraz Škrétův je tudíž ve vývoji českého umění právě tím zajímavý, že vnáší sem element, který nemůže nalézt v daných poměrech dosti úrodné půdy. Konečně celá práce Škrétova nedává ještě výraz dokonalému českému citění uměleckému v baroku. Škréta je jen propagátor, ale nikoli ještě samostatný tvůrce a strůjce, jímž jeví se později v malířství tabulovém jen *Petr Jan Brandl*, ale vnáší svým cyklem do českého umění barokního *epický živel českým thematem* a připravuje jím půdu pro velká, monumentální díla dekorativní Rainerova.

V epickém směru pokračují i Škrétovi žáci, jmenovitě *Martin Antonín Lublinský*, Augustinián z kláštera U všech svatých v Olomouci, jenž podobně jako Giotto ve svém cyklu padovském postupuje v líčení života Mariina a Ježíšova freskami, umístěnými na zdech kollegiálního chrámu a ambíth kanonie.

Ve své studii o *Brandlovi* (Petr Jan Brandl, nástin života a díla, Meditace 1911), psal jsem o tomto mistru barokního malířství českého jako o *malíři obrazů smrti* a při té příležitosti jsem konstatoval jistý *druh sentimentality české umělecké duše*, nápadně sensitivní i v časech, kdy jen o radostech a slavnostech rozmlouvala umění a kdy i martyria světců a „poslední soudy“ zdály se býti umělcům jen nádhernými slavnostními obřady, jsoucími na snadě při vstupu do království

nebeského. Leč kdybychom snesli na jedno místo všechny ty obrazy Brandlovy, znázorňující smrt různých světců, spatřili bychom veliké dílo epické v jediném cyklu, který bychom mohli nazvat *„Smrti svatých“*. Mám na mysli tři obrazy z klášterního kostela břevnovských Benediktinů, zasvěceného sv. Markétě — Smrt sv. Václava, Smrt sv. Benedikta a Smrt sv. Vintře, dva z chrámu P. Marie Vítězné na Malé Straně — Smrt sv. Josefa a Smrt proroka Eliáše a k tomu bychom přibrali ještě obraz z kolínského chrámu, představující přísné umučení sv. Bartoloměje a k vůli zajímavosti strahovský obraz „Pohřeb sv. Jana Nepomuckého“. — Hle! Velký cyklus, který umělec nezamýšlel a který učinil bezděčně! Hle, český pendant mravně didaktickým pracím německých mistrů „tance smrti“ a sentimentálních mistrů „Smrti Mariiny“ z doby německé gotiky! Leč jak podstatně se liší! Proti strohosti německé, zahrocené pessimickou morálkou v příšernost, která se všude šklebí z německých „Totentanzů“ a v Čechách nalézá ohlasu jen v práci M. J. Rentze, rodilého Norimberčana, staví Brandl měkký slovanský optimism a činí smrt sladkou a půvabnou, ba žádoucí. Arci hrdinové smrti jsou u Brandla světci a nikoli světští lidé, jež „německá Smrt“ přistihuje — jako u Holbeina — třeba u korbele vína, ale to právě budiž připsáno k dobru mravní stránce českého umění barokního: *ve svém etickém poslání neoperuje nikdy prostředky tak příkrými, aby působilo na mravnost děsem a hrůzou, ale naopak, i v obrazech zavraždění sv. Václava nebo dokonce v Brandlově Umučení sv. Bartoloměje (v českém malířství tabulovém tak ojedinělém svým realismem) jest smrt jen vysvobozením ze slzavého údolí života a slavnostní bránou do líbezného života záhrobního.*

Snad žádný z národních světců toho či onoho národa nemírá v uměleckém podání tak krásně, poeticky, slavnostně a „národně“ (budiž tak řečeno!) jako Sv. Vintř v Brandlově obraze břevnovském. Světec, muž starší, bleďé tváře s výrazem dohasínajícího života, leží na loži a právě přijímá Tělo Páně z rukou biskupa Šebíře, sklánějícího se k němu od noh lože. V hlavě lože sám kníže Břetislav, oděný v knížecí šat, s knížecí českou korunou na hlavě, kloní se k umírajícímu a projevuje měkkou, starostlivou účast spolu s druhými přítomnými. Kol lože, ozářeného světlem, padajícím shora a nesoucím na svých paprscích rozkošné andělíčky, rozestaveny jsou planoucí svíce. A celý obraz prosycen je pak náladou jednak útulné české domácnosti, jednak lahodného interiéru venkovského kostelíka českého za májových slavností Mariánských. Uslyšíte-li hudbu z tohoto obrazu, tak jistě jen píseň „Hospodine, pomiluj nás“ se sladkým doprovodem varhan . . .

Je na snadě, že *živé epický stal se hybnou silou českého umění sedmnáctého a osmnáctého století*, kdy bylo dovoleno českým umělcům — po dlouhé době — opět rozhovořit se

a vypravováním uvést na paměť a oslaviti tak četné děje skoro zapomenuté a přece tak srostlé s českým srdcem a tak hluboko zakořeněné v půdě české domácí kultury.

Václav Vavřinec Rainer (1689—1743), jeví se tu jeho vyprávěč nejneúnavnější, vyčerpávající všechny zdroje domácí tradice kulturně náboženské a národní, jakoby k jedinému cíli: k apoteose Posledního soudu (v kopuli křížovnického chrámu namalované), kde dobrý, všelikým utrpením skličovaný národ český, vedený svými svatými patrony, bude konečně odměněn, všechny křivdy na něm páchané napraveny, všechny trýzně a bolestné rány zahojeny budou a kde jeho nepřátelé spravedlivě budou odsouzeni a zavrženi. — Epický živel je „nervus verum“ celého rozsáhlého díla Rainerova, ale zvláště výrazně se projevuje v *motívech národních*. Již v letech 1720 v kapli sv. Jana Nepomuckého při chrámě sv. Jiří v Praze oslavil památku národního světce nástrojn malbou: Svatému Janu, prodlávajícímu ve společnosti českých patronů, snáši anděl oslavný věnec a palmu. A ve čtyřech cípech klenby v kartušových rámech zobrazil umělec výjevy ze života světce. Ale to byla jen příprava k velikému dílu monumentálnímu v kostele sv. Jana Nepomuckého na Hradčanech, kde Rainer svým mistrovským uměním uctil populárního národního světce tak slavnostně, jak jen bylo lze učiniti českému umělci vládnoucimu tak bohatými prostředky. Toto veliké nástěnné dílo, zabírající všechny části stropní znamenitého chrámu Dienzenhoferem postaveného, jest opravdu také jedinečným uctěním národního světce v dějinách českého umění. Není pompésnějšího obrazu toho druhu!

Předmětem oslavy je jazyk Svatého Jana Nepomuckého, uložený v relikviáři, který drží andělé, vznášející se nad postavou s českým lvem, alegorisující království České. Tento obraz je namalován v kněžišti a ozdoben je po stranách alegoriemi čtyř dílů světa, kam sláva světce všude proniká. Děj oslavný vyvrcholuje v kopuli, kde v jakémisi mohutném chrámu, vypraveném bohatou architekturou s balustrádou, sochami ve výklencích a se sloupy, jež spojuje mocně vystupující, dekorativní římsa, vznáší se pět andělů s odznaky sv. Jana — křížem, lilii, palmou, pochodní a věncem a s pěti hvězdami z glorioly světce, z nichž srší blesky světla, ozařující zářné příběhy ze života světce, zobrazené na gobelínech splývajících s balustrádou. — V klenbovém poli mezi kopulí a kruchtou namaloval Rainer slavnostní přenášení mrtvol světce, vylovené z Vltavy. A tomuto obrazu předchází jiné, namalované na klenbových páslech a předvádějící celý vývoj tragické události: Kázání a zpověď Jana Nepom., jeho spor s králem Václavem IV., jenž posléze káže jej uvrhnout do žaláře, a konečně svržení Jana Nepomuckého s pražského mostu. Znamenité toto dílo, datované 1727, je vůbec nejlepší dekoraci nástěnnou tohoto velikého mistra-dekoratéra, jenž

svoje náboženské a národní nadšení a svoje neobyčejné umění projevuje v sklonku svého života na díle, jež opravdu vyvrcholuje celou jeho velikou, znamenitou a slavnou tvorbu. Jsou to freska v kostele sv. Kateřiny v Praze.

Kult Svaté Kateřiny Alexandrijské zavedl v Čechách Karel IV., jenž choval zvláštní úctu k této světici, již zasvětil též kapli na svém Karlštejně. Od těch časů žije Sv. Kateřina v českých srdcích a domácí tradice opřádá její osobnost rozkošnými legendami, z nichž jedna — tak zvaná „Štokholmská“ — z druhé poloviny XIV. století, tudíž z doby rozkvětu umění gotického, je vzorem staročeské legendy a kulturním dokumentem českým nad jiné významným. Zde asi navazuje Rainer své nadšené vypravování o sv. Kateřině. Činí tak v šesti nástropních obrazech v kněžišti a v lodi chrámu této světici zasvěceného a opět Dienzenhoferem postaveného. — (Interiéry četných Dienzenhoferových staveb nebyly by nikdy tak slavné a slavnostní bez Rainerovy výzdoby!) — Středem této výzdoby chrámu a vrcholem dekorativního umění českého vůbec je velké fresko na klenbě hlavní lodě, ukazující celé geniální mistrovství Rainerovo a předvádějící sv. Kateřinu, vykládající učení Kristovo pohanským filosofům. Není snad obrazu v českém umění, podaného s vroucnější vážností a opravdovostí. „Dojem freska“ — píše Jaroslav Kamper ve své knize o Rainerovi — „je nezapomenutelný pro pravdivost, nestrojenost a teplou životnost svou: S povýšeného místa, uprostřed nádherné dvorany sv. Kateřina výmluvně a (jak výraz tváří naslouchajících nasvědčuje) přesvědčivě hájí pravdu a božský původ učení křesťanského vůči filosofům pohanským.“

Ale obraz vroucího citu, dojemného půvabu a měkké něhy i smavé libeznosti je další fresko, znázorňující Zasnoubení sv. Kateřiny s Ježíškem, kterémuž sladkému ději příkře kontrastují — arci nikoli podáním, ale jen thematem — obrazy Mučení a Stětí sv. Kateřiny.

Nevzpomeňme-li zde jiných epických děl Rainerových, zejména fresek z kostela Tomášského na Malé straně, předvádějících obrazy ze života Sv. Augustina a ze života Sv. Tomáše, díla to v dějinách českého umění vždy zasloužené a dobře oceněná, jímž protějskem stojí Rainerova freska v dominikánském kostele sv. Jiljí v Praze, nemůžeme zde pomlčet i o vzácné práci mistrově v klášteře Zbraslavském. Zde na stropě tří jizeb v prelatuře namaloval Rainer tři obrazy ze života krále Václava II., které jsou dosti záhadné svými zajímavými příběhy, ale právě proto dokazují nad jiné, že *epický živel v českém umění barokním nám zachoval z domácí tradice tak mnoho, co by bylo snad již zapomenuto nebo již skutečně zapomenuto bylo*. A opačně zase budiž konstatováno, jak mnoho a jak silných popudů uměleckých dávala domácí středověká tradice a legenda svým epickým živlem a jaké pevné a nádherné tkanivo dávala gotická, katolická struktura

všemu umění celé vzdělané Evropy a zvláště umění českému — ještě po staletích!

A je to v zájmu rozvoje naší umělecké kultury, přetrháváme-li tato drahocenná vlákna (jak nepředložené a bezmyslenkovité!) právě v této době, kdy nemáme dosti dobré nové látky a kdy hrozí spadnutí nám s těla starý šat, válkou nadobro rozcedraný?

Psáno v Potštýně v létě 1919.

Eugen Klaudius Kletus:

Mráz.

Mráz pokryl ledem všechny vody, zvířectvo vyhnal z lesů,
smrtí přepadl žebráky a poutníky vysílené.

Nezanechávej radosti Víry, aby nevychladlo srdce tvé, neboť
s chladem svědomí zlo jako stín vkrade se do nitra tvého
a pohrbí tě pod temnou a mrazivou tíhou svou.

Smutný jest život všednosti. Těžký jest den v kladbě niter-
ného vědomí viny.

Nemiluj zla, zlo zničilo by tebe.

Blesky.

Vzdušná elektřina spojuje se s matkou zemí.

Toť blesky jsou, jež rodí se z mraků za chvění jich v bouřích.

Mohou usmrtit ohněm svým a silou svou,
zažehují stromy a stavení, stohy i sýpky a stodoly,
i do vody blesky bíjí.

Vášeň ničí ony, kteří ji podléhají.

Zlo zaslepuje oči moudrých i hlupáků, neboť mocný jest svod
a víra jest malá.

Musíte voliti mezi zlem a mezi Bohem, nechcete-li zahynout.

Vichřice.

Vrstvy vzdušné prudce přelily se.

Zlomocná vichřice rozzuřila se nad krajinou.

Hračkou láme koruny velikánů a lehce vyvrací z kořenů
stromy staleté.

Běda těm, kteří poddají se zlému. Hanba zlomí je. Vína
obtěžují svědomí jejich. Vejdou do trudného bludiště. Jako na
zákeřné bažině octnou se. Zlo jest požehnáním hanebného.

Varuj se nectností, aby hořkost nenaplnila dny života tvého.

Kristus v legendách moderní literatury.

(Z knihy „Problém Krista v moderní krásné literatuře“.)¹⁾

Čím byly v řeckém a římském pravěku ty staré hrdinské pověsti a báje, tím je v křesťanství legenda. Legenda, jak napsal již J. G. Herder, učí nás poznávat „tajemný vnitřní způsob myšlení pokřesťaněných národů, jejich klamné domněnky, pověry, slabosti, zkrátka temné dno jejich duše“.

Tot psychologická cena legendy. A stejně nelze podceňovati u legendy významu mythologického, literární historického a estetického.

Ale to jsou ovšem momenty, o kterých nelze mně zde se šířiti. Zde chci pouze vyzvednouti legendu v jejím vztahu k postavě Kristově.

Je přirozeno, že uchvacující, nadzemská postava Spasitelova opřádána byla vždy kouzlem pohádek, pověstí a legend. Opřádala ji tím kouzlem fantasmie lidová, opřádala ji tak i fantasmie básníků a umělců.

A bylo by skutečně zajímavé, probrati ty nesčíslné legendy, a užasli bychom, co všechno lidská fantasmie snesla kol osoby Ježíšovy a kol osob v jeho kruhu... Dřevo kříže, na němž byl Kristus ukřižován, pochází ze stromu milosrdenství v ráji; Leth zasadil větevku z toho stromu na Libanonu a podivuhodným sběhem událostí dřevu z něho dostává se cti nésti krále nebes... Stríbrňáky, jež obdržel Jidáš za svou zradu, objevují se již dávno před tím; Abraham za ně koupil pole v Hebronu, později pak bratři Josefovi kupují za ně obilí v Egyptě... Lotr Dismas ušetří malého Ježíška na útěku do Egypta; sám milosrdenství pak dochází na kříži.

I příroda, živá i neživá, legendou užce spjata s osobou Ježíšovou, s jeho životem a zvláště s jeho utrpením... Proč chvěje se osyka? Žádný strom nechtěl propůjčiti dřevo své k umučení Spasitele: dub odpíral statečně, vrba uklouzla, uhýbajíc hned na pravo hned na levo, jedle bodala svým jehličím — jen osyka nedovedla se ubrániti a od té doby chvěje se ustavičně... Cypřiš od tragedie Golgotské halí se ve smutek a nejraději roste na hrobech, na hřbitovech... Trnová koruna upletena z bodlavé palmy (česmin) — od té doby jsou okraje jejích listů rudé zbarveny... Mechová růže vykvetla z krvavých krupějí, jež padaly na mech z ran Ježíšových... Růže Damašská vypučela z potu Spasitelova... Mučenka vinula se litostivě kol kříže a kol nohou Ukřižovaného. Krupěj krve padla v květný kalich její — a od té doby vidíme v kalichu znaky umučení: kladivo, hřeby a korunu trnovou... Ptáci byli hluboce dojatí mukami Spasitele. Skřivánci pokoušeli se žíznicímu Spasiteli na kříži přinést aspoň kapku vody ve svých

¹⁾ Viz: Archa 1918 a 1919.

malých zobáčcích: za odměnu obdrželi ten krásný zpěv a schopnost vznést se vysoko nad oblaka, k nebesům . . . Krivo-roska chtěla zobáčkem vytáhnouti hřeby z nohou a rukou Ukřížovaného, ale síla nestačila, slabý zobáček se ohnul — a dodnes zůstal ohnutý . . . Podobně červenka má na hrdlčku krvavou skvrnu, jak vytahovala trny z hlavy Spasitelovy . . . Když Kristus visel na kříži, vlaštovky plny soucitu volaly stále: „Umřel, umřel,“ aby katané ho dále nemučili. — Ale vrabci křičeli: „Živ, živ.“ — Proto vlaštovka je ptákem milým, usmrtiti vlaštovku je hříchem a její hnízdo přináší domu požehnání — ale vrabec je všude nevitáný a nemilovaný, je poslem neštěstí a za trest svého nesoucitu má nohy svázaný neviditelným řetězem tak, že nemůže běhati, nýbrž jen poskakovati . . .

S nepřáteli Kristovými jedná legenda ncuprosně. Nestačí, že Jidáš se oběsí v zoufalství: tělo jeho pukne, aby tak vyzvednuta byla hanebnost skutku jeho . . . Nestačí, že nespravedlivý Pilát zbaven úřadu a že se probodne ve vězení: s jeho tělem zlí duchové tropí takovou hrůzu, že dopraveno tělo jeho z Tiberu do Rhóny a odtud do jakéhos močálu na hoře Pilátu . . .

Vliv legendy na všechna umění a zvláště na malířství byl veliký. Stačí pohlédnouti na ty nádherné galerie velikých mistrů, na obrazy takového Raphaela, Correggia, Quidona, Quercina a j. a poznáme, kolik tu spolupůsobila legenda.

Je ovšem pravda: reformace přešla přes legendu s mrazivým posměchem; podobně v novější době nationalismus a s ním v poesii obdobný realismus a naturalismus stál na stanovisku legendě krajně nepřátelském a zamítavém. Ale jako za reformace tak také i za periody racionalismu ochromeni legendy bylo jen dočasné. Přežil se realismus i naturalismus a kouzlo legendy znova se uplatňuje. Romány jako L. Wallaceův „Ben Hur“ nebo Sienkiewiczův „Quo vadis“ děkují svůj veliký úspěch a veliké rozšíření především ovšem své vysoké ceně umělecké, ale ne v poslední řadě také svému legendárnímu ovzduší, svým legendárním episodám . . . Reinhardův významný kus „Zázrak“ s hudbou Humperdinckovou, který byl takovou sensací na velikých scénách evropských, není nic jiného, než stará katolická legenda . . . Podobně poesie plné drama Maeterlinkovo „Sestra Beatrice“ a tutéž látku předvádějící úchvatná novella Zeyerova „Sestra Paskalina“ . . . Podobně Massenetova opera „Kejklíř Panny Marie“ a j. a j.

Kolik lyrických a epických básníků použilo motivů legendárních, nelze ani vypočítati. Ale to vše dosvědčuje jen pravdivost slov R. v. Kralika: „Posvátná zahrada stojí ještě plná květů a plodů. Věnce, které si odtud přinesli Dante, Calderon, Corneille, ještě ani zdaleka nevyčerpaly jejího květinového bohatství, jež nevyčerpateľně vždy znova se obnovuje.“

A s tímto vzrůstajícím zájmem o látku náboženskou a o legendu vůbec vzrůstá souměrně zájem o legendu, oprádaní se speciálně kol osoby Kristovy, a v tomto směru také moderní

krásná literatura přinesla řadu významných děl, jež právě v této stati chci vytýčiti. A tu na prvním místě dlužno uvéstí překrásné, poeticky vysoko stojící „*Legends o Kristu*“ od geniální Svědky *Selmy Lagerlöfové*.

Je to jedenáct nádherných legend, v nichž tradiční biblická látka podivuhodně mísí se s básnickou fantasií v malá arcidíla, plod poetického kouzla a hlubokých myšlenek. Jsou to: Svatá noc, Císařovo vidění, Studná mudrců, Betlémské dítě, Útek do Egypta, V Nazaretě, Ve chrámě, Sátek sv. Veroniky, Červenka, Fán Bůh a svatý Petr, Posvátný písmen.

Jak rozkošnou je na př. ta dojemná bajka o „Července“, o tom malém soucítěním ptáčku, který chce osvoboditi hlavu Kristovu na kříži od bolestné trnové koruny. Namáhá se vytáhnouti hluboce vbodené trny. Při tom skanula kapka krve Ukřižovaného ptáčku na hrdélko. Rozšířila se rychle a roztekla se na strany a obarvila všechna útlá pírka na hrdélku. Ale Ukřižovaný otevřel rty a zašeptal ptáčkovi: „Pro svou milosrdnost jsi získal toho, oč usiluje tvůj rod od stvoření světa“. Jakmile ptáček vrátil se do hnízda, volala na něho mláďata: „Tvé hrdlo je červené, tvé peří na hrdle je červenější než růže!“ „To jest jenom kapka krve z čela toho ubohého člověka,“ řekl ptáček. „Zmizí mi, jakmile se vykoupám v potoce nebo čistém prameni.“ Leč jakmile se ptáček koupal, nezmizela mu už nikdy červená barva s hrdélka, a když jeho mláďata dorostla, zaskvěla se krvavě červená barva také na jejich hrdélkách, právě tak jako se skvěje na hrdle a prsou každé červenky až do dnešního dne.

Jak hluboký význam má vypravování v „Útoku do Egypta“ o palmě, která zasazena kdys od královny ze Sáby na památku návštěvy u krále Šalomouna má růsti a žiti, „dokud nepovstane v Judské zemi král, který je větší než Šalomoun“... Mocně šumí to v listech palmy, když svatá Rodina, prchající do Egypta, zastavila se pod palmou k odpočinku. Ale zni to v těch listech žalostivě jako umrlčí zpěv. Zdá se, jako by věstily, že za nedlouho bude někdo zbaven života. „Dobře, že víni, že to neplatí mně, ježto nemohu umřít,“ myslí si palma a má za to, že umrlčí šelest listů platí oněm dvěma osamelým poutníkům pod palmou. A není divu. „Očekává je sedmero-násobná smrt,“ uvažuje palma. „Lvi je zadávi, hadi je uštknou, žízeň je vysílí, písečná bouře pohrbí, lupiči zavraždí, sluneční úpal užhne a strach je zahubí“... Ale když nejbližší karavana ubírala se pouští, viděli cestující, že listnatá koruna velké palmy uschla. „Jak je to možné?“ řekl jeden cestující. „Ta palma přece neměla umřít, dokud by neviděla krále, který je větší než Šalomoun“. „Snad už jej také spatřila,“ odpověděl jiný z poutníků prostě.

Ve „Svaté noci“ t. j. v noci, kdy Spasitel přichází na svět, věci i zvířata odkládají své zlé vlastnosti, odkládají svá nepřátelství a projevují milosrdenství. „Jaká je to noc,“ diví se

pastýř, „když psi nekoušou, ovce se nelekají, oštěp neusmrcuje a oheň nepálí?“ Nemůže to pochopiti už teprve v tom okamžiku, kdy ukázal, že také dovede být milosrdný, byly jeho oči otevřeny a on viděl, co před tím nemohl vidět, a slyšel, co před tím nemohl slyšet. Viděl tajemství narození Spasitele a pochopil tajemství milosrdenství a lásky.

Idea křesťanské lásky k bližnímu a křesťanské pokory vyznívá plně v legendě „Studna mudrců“ a „Pán Bůh a sv. Petr“.

V legendě „V Nazaretě“ kreslí se událost z dětství Ježíšova. Hoch Ježíšek hraje si s jiným hochem — Jidášem. Z hlíny dělají hliněné ptáčky. S úžasem a závistí patří Jidáš, jak Ježíšek maluje své ptáčky sluneční září, kterou zachycoval z populických kaluží. Chce učiniti podobně — ale nemůže. Závistivý a zlostný začne ničit dílo své i Ježíšovo. Slzy derou se Ježíšovi do očí. Jidáš poslapal mu již čtyři ptáky a zbývali jen ještě tři. Aby je zachránil, zatleská rukama a volá: „Uleťte, uleťte!“ A tu oni tři ptáčkové jali se hýbat drobounkými křídly, a úzkostně poletující vyhoupli se šťastně na okraj střechy, kdež byli v bezpečí... Když to Jidáš viděl, dal se do pláče, rval si vlasy a vrhl se Ježíšovi k nohám, „neboť Jidáš miloval Ježíše a obdivoval se mu a uctíval ho, zatím co ho zároveň tak strašně nenáviděl“... Ale matka Ježíšova Maria zdvihla Jidáše a snaží ho upokojiti. „Ubohé dítě!“ pravila mu: „Nevíš, že jsi se pokoušel o věc, na kterou žádný tvor nestačí. — Nepouštěj se do ničeho takového, nechceš-li býti nejnešťastnějším člověkem na světě! Neboť jak by se as mohlo věsti někomu z nás, kdo by chtěl závodit s tím, jenž maluje sluneční září a vdechuje ducha života do mrtvé hlíny?“...

V legendě „Ve chrámě“ vypravuje, jak dvanáctiletý Ježíš se svou matkou a s pěstounem Josefem putoval do Jerusáléma do chrámu. Tam viděl nesmírnou nádheru chrámu — ale především zajímají ho tři věci: „Brána Spravedlnosti“ t. j. dva sloupky, které praotec Abraham přivezl do Palestiny z daleké Chaldehy a které tak blízko sebe stály, „že sotva stéblo trávy bylo možno jimi protáhnouti“. Jen ten, kdo je spravedlivým před Bohem a nikdy se hříchu nedopustil, mohl by se jimi protlačiti... Dále upoutal ho tak zvaný „Hlas knížete Světa“ t. j. ohromný měděný roh, ohromná stará polnice, nesmírná délkou i tíhou, skoro jako sloup. Polnicí tou svolával Mojžíš děti Israele, když byly děti rozptýleny po poušti. Po něm nikdo nedovedl vylouditi z ní ani jediného tónu. Avšak ten, kdo to dokáže, shromáždí pod mocí svou všechny národy země... A konečně „Rajský Most“ t. j. břítky nabroušený, několik loktů dlouhý meč z ocele, napiatý ostrím vzhůru přes rokli v nádvoří chrámovém. Komu by se podařilo překročiti propast po tomto chvějícím se mostě, „jehož ostrí bylo tenčí než paprsek sluneční, může býti jist, že se dostane do ráje“... A k úžasu všech dvanáctiletý Ježíš ve chrámě proklouzne „Branou Spravedlnosti“, kráčí přes propast po „Rajském Mostě“ a z ohromného

„Hlasu knížete Světa“ vyloudí tak mohutný tón, že zachvívají se základy chrámové a sloupy zakolísají.

Značně básnické fantasie přidala Lagerlöfová v legendě „Šátek sv. Veroniky“. U Lagerlöfově není to ubohá žena Hebrejská, jež podala roucho Spasiteli k utření zkrváceného obličej. U Lagerlöfově je to stará Římanka Faustina, chůva císaře Tiberia. Tiberius stížen hroznou nezhojitelnou nemocí, malomocenstvím. Faustina uslyší o proroku Nazaretském, který pouhým slovem, pouhým vložením ruky zázračně uzdravil i z této nemoci jinak nezhojitelné; spěchá tedy do Palestiny, aby tam vyhledala zázračného proroka a vyprosila u něho pomoc nemocnému císaři. Když přišla do Jerusalema, konala se tam právě velká slavnost velikonoční, k níž šlo se obyvatelstvo z celé země. Kopce kol údolí byly pokryty pestrými stany s hemžícím se množstvím. Ale marny byly dotazy Faustiny po proroku Nazaretském. Jeden, který ji byl označen jako učenník Nazaretského, na její otázku zapřel, že nezná ho. (Petr.) Jiného Galilejského našla ležícího v prachu na cestě, s očima vyhaslýma a bez lesku a volajícího zoufale na mimojdoucí: „Při vašem milosrdenství, věďte koně a nákladní soumary přese mne! Nevyhýbejte se! Ušlapejte mě na prach! Zradil jsem krev nevinnou! Ušlapejte mě na prach!“ (Jidáš.) Byl to právě den Ukřižování. A skutečně potkala se Faustina se žalostným průvodcem. Viděla, jak vedou mimo ni jakéhos muže v plášti purpurovém s velkým dřevěným křížem na ramenou a s trnovou korunou na hlavě. Tváře jeho byly zjizveny po ranách a z čela perlila krev. Právě slabostí upadl pod křížem a katané bitím a ranami hleděli ho přimět, aby vstal, ale on nemohl pro kříž . . . Faustina nevěděla, kdo je ten ubohý odsouzencec, nevěděla, že je to ten hledaný prorok Nazaretský — ale jata útrpností s ubohým přikvapila k němu, položila mu ruku kol šíje a jako matka nejprve ze všeho stírá dítěti slzy z očí, tak mu položila šátek z chladného jemného plátna na obličej, aby mu vysušila slzy a krev . . . Hned na to pochopově odvěkli ubožáka dále a Faustina vysílena cestou, rozrušením a zármutkem napolo v bezvědomí odnesena svým průvodcím do nejbližšího domu k odpočinku . . . V další kapitole ličí pak spisovatelka s úchvatnou dušermalbou a působivou intenzitou těžký sen mladé ženy vladáře Judského. Viděla ve snu shromážděny všechny nemocné a slepé a neduživé, chudáky nakažené morem, malomocné, chromé a všechny ubožáky, kteří nařikali bolestmi a utrpením. Viděla šílené a duševně choré a posedlé zlými duchy. Viděla vězné a otroky a odsouzence. Viděla zmračené ve válkách, sirotky, vdovy . . . A všichni, všichni hledali velkého proroka Nazaretského, aby jim pomohl, ale běda: Pilát ho usmrtil . . . Naposled viděla ve snu samého císaře Tiberia, jak hledá divotvůrce Nazaretského, aby ho vysvobodil ze strašné nemoci, které žádný lékař nedovede vyléčit — ale běda: Pilát ho usmrtil . . . Probudivši se z toho

snu, v němž takovou duševní úzkost vytrpěla, snažila se mladá Římanka přemluvit svého muže, aby udělil milost Nazaretskému. Po dlouhém pochybování a váhání dal se Pilát pohnouti k tomu, poslal otroka na místo popravné — ale pozdě: Kristus právě na kříži dokonál... V tom okamžiku strašná rána otřásla domem Pilátovým, zemětřesení zachvívalo zemi, tma zastřela slunce... A k dovršení hrůzy oznamuje otrok: „Je tu urozená Faustina a Sulpicius, císařův příbuzný. Přišli tě požádat, abys jim pomohl nalézt proroka Nazaretského“... Tichý šepot zasuměl peristylem, a bylo slyšeti několik lehkých kročejů. A když se mistodržci ohlédl, zpozoroval, že jeho přátelé se od něho vzdálili, jako od člověka, který propadl neštěstí... Faustina vrátila se se smutnou zprávou zpět k císaři Tiberiovi a rozhněvaný císař nařídil vyšetřování, aby se zjistilo, jak Pilát spravuje svůj úřad, a aby potrestal ho za nespravedlnost. A sám uzdraven pohledem na obraz Kristův otištěný na šatce Faustininé poslal do Palestiny pro učenníky Ježíšovy a několik z nich dal převézt do Caprcje. Když tito učenníci tam dorazili, ležela Faustina na loži smrtelném. „I pokřtili ji a při křtu nazvána Veronikou, protože ji bylo dáno, aby lidem přinesla pravý obraz Spasitele.“

Tak úchvatně spojuje Selma Lagerlöfová biblické motivy s vlastní fantasií a podivuhodným kouzlem této fantasmie oživuje starou tradiční látku a křísí ji dechem nových krás a nového života. Právem dí o ní Oscar Levantin: „Selma Lagerlöfová je nejpodivuhodnější literární zvláštnost, kterou znám. Co pokládáno bylo za věčně zastaralé, to obnovila; co pokládáno bylo za dávno přežilé a pochované, tomu připravila vzkříšení, jež uchvátilo srdce všech. V době pochybnosti a nedůvěry našla pro vše živé ono něžné, ono opojné nadšení, pro lidi, zvířata a květiny, jak shledáváme je u sv. Františka a jiných světců jihozemských“...

Je sice pravda: tón, který zaznívá z legend Lagerlöfiných, je jiný a cizí obvyklému legendárnímu tónu. Vůbec celý ten způsob, jakým pojímá legendu Lagerlöfová, liší se značně od obvyklého pojetí. Bylo jí také vytýkáno, že ve svých legendách málo dovedla vyzvednouti právě to Božské a Vznešené a Věčné při postavě Spasitelově, že nenalezla pravé slovo, pravý výraz, pravé pochopení právě pro ten velkolepý rys a sublimní dech božskosti, pro ten nesmírně dramatický fakt, že Bůh nebe přijal v Synu podobu lidskou a jako člověk v této podobě služebníka teď žije a působí — pro pochopení toho nemá Selma Lagerlöfová pravého organu, jak vytýká jí L. v. Roth. Ale třeba by výtky tato nebyla tak zcela neoprávněna a bezdůvodna, přece zase na druhé straně dlužno uznati, že všechna ta vypravování podána jsou tak poeticky, tak dětsky zbožně, s takovou uchvacující vroucností, že působí dojmem nesmazatelným.

Ostatné legendy Lagerlöfové nejsou jen pouhými legendami.

Jaké hluboké myšlenky vynořují se tu často pod prostým rouchem legendy, jaké perspektivy otvírají se oku čtenářovu, perspektivy mohutně vržené, perspektivy nedohledné a neobsahlé! Na př. ve zmíněné už legendě „V chrámě“. Dvanáctiletý Ježíš projde „Branou Spravedlnosti“, kráčí po „Mostě Rajském“, rozezvučí „Hlas Knížete Světa“. Ale co bylo bezprostřední pohnutkou k těmto třem divům? Výjevy, jichž svědkem stal se Ježíš ve chrámě. Viděl, jak ubohý otec, chvějící se úzkostí o těžce nemocného syna, přinesl do chrámu beránek, aby ho obětoval na zachránění synovo — ale od kněží chrámových, lpějících na předpisech a na mrtvé literě zákona, byl bezohledně odmrštěn, protože beránek nebyl bez poskvrny, jak zákon nařizoval . . . Viděl, jak jinoch jakýsi, cizinec, pohan, dychtící horečně po poznání pravdy, byl vyháněn ze síně chrámových, protože nebyl židem . . . Viděl ubohou ženu, jak pronásledována od lichvářů klesla tam zdrcena a blízka zoufalství . . . A aby pomohl těmto třem utiskovaným, té ubohé ženě, tomu otci chvějícímu se úzkostí, tomu jinochu žiznícímu po pravdě, proto Ježíš prošel „Branou Spravedlnosti“, proto krácel přes propast po „Mostě Rajském“, proto zadul tak mohutně v „Hlas Knížete Světa“ . . . Jaká velkolepá perspektiva do budoucnosti: Kristus, Pravda Věčná vede ku pravdě a dodává ukojení po pravdě žiznícímu; Kristus, Život Věčný, nelpí na mrtvé literě, nesoudí dle zevnějšku, ale soudí dle srdce obětujícího; Kristus, Milosrdný a chudý, ujímá se chudých a utiskovaných, Slovo Synovství Božího a Bratrství v Kristu omilostňuje všechny chudé a nuzné a „svět v nekonečné lásce klesá ku světlým nohám Kristovým“ . . .

Nebo jaké hluboké problémy sociální prostičkou legendou dovede řešiti tato podivuhodná Švédka. Na př. v románě „Zázraky Antikristovy“: V kostele v Aracoeli naji zázračný obraz Jezulátka. Bohatá Angličanka, vášnivá sběratelka starožitností, umíní se získati tento starožitný obraz pro své sbírky. Dá tedy zhotoviti nápodobeninu a zamění ji za pravý obraz. Tento padělaný obraz, tento falešný Kristus — Antikristus, — na jehož korunu je nápis „Má říše je z tohoto světa“, dostane se náhodou do vesnice Diamente, kde mu prokazována nesmírná úcta, neboť obyvatelé věří, že jen jemu mají co děkovati za vše dobré, za všečen svůj blahobyt. Ale horliví mniši P. Gondo vytýká Diamentinským, že starají se jen o vezdejší statky, jen po nich touží a vyprošují si je před zbožňovaným obrazem a chce obraz spáliti jakožto příčinu toho všeho. To také vykládá papeži, jemuž v audienci stěžuje si na Diamentinské, propadlé nevěře a socialismu, svedené Antikristem u nich se usidlivším. Ale papež posílá užaslého mnicha ke freskám Lukáše Signorelliho v Orvieto. Tam může se přesvědčiti, jak Antikrist ke zmizení lidstva napodobí Syna Božího. Podobně jako Syn Boží vystupuje jako muž chudý a z rodu nízkého. Káže mocné a působivé, že bohatí a mocní tohoto

světa skládají poklady své k nohám jeho. Uzdravuje nemocné a mučenníci umírají pro něho . . . „Vidíš,“ praví papež, „Antikrist promění svět v ráj tak, že lidé pro ten pozemský ráj zapomenou na nebe. A malé dítě, které v Diamente bylo milosrdným a zázračným jako Kristus a onen, který na obrazcích Signorettiho uzdravuje nemocné, dojmá srdce boháčů, sráží k zemi násilníky a láká lidi, aby zapomněli na nebe, kdo jiný by to mohl být než protikřesťanství, socialismus? . . . S ním, s tím malým dítětem měl jsi jednati laskavě; místo na hranici měl jsi je nésti na Kapitol, odkud vyšlo. Tak jednáte, vy mniši; to hnutí lidové, které ještě leží jako dítě v plenkách, mohli byste vzít do náruče a položit je k nohám Ježíšovým. Ale toho vy nečiníte, nýbrž vrháte Antikrista na hranici, ale brzy hodi tam on vás . . .“

A končí papež malickou legendou, která je stejně prostá jako plná hluboké pravdy:

Když milý Pán Bůh tvořil svět, poslal sv. Petra, aby věděl, zda už je hotov.

„Všechno pláče a nařiká a vzlyká,“ řekl sv. Petr.

A milý Pán Bůh pracoval dále, neboť svět nebyl ještě hotov.

Když sv. Petr opětovně byl vyslán, přišel se zprávou: „Všichni se smějí a jásají a hrají.“

I pracoval milý Pán Bůh dále.

Když však sv. Petr, vyslán byv po třetí, při svém návratu přinesl sdělení: „Jedni pláčí a druzí se smějí,“ řekl milý Pán Bůh; „Teď je svět hotov.“

„A tak bude vždy a zůstane,“ dokládá papež. „Nikdo nemůže osvoboditi lidi od jejich strastí; ale tomu bude mnoho odpuštěno, kdo dodá jim opět nové zmužilosti, aby své strasti snášeli.“

Jaké to skutečně vpravdě křesťanské řešení problému sociálního, jaké pojetí sociální otázky, pojetí téměř serafické, jak krásně definoval to již Fr. Poccí . . . A ta vroucnost, s jakou přistupuje ke svému tematů, ta procítěnost, ta něha — a na druhé straně ta síla náboženského přesvědčení, ta síla víry! To je to, co kromě umělecké stránky uchvacuje u Lagerlöfově stejně protestanta jako katolíka.

(Pokračování.)

Zahradník.

Tvých květin, kytic nádheru sluha
Tvých zahrad růží, zahradník
zasněním něžným vymodlím si
svou mzdu, svou odměnu, svůj dík:

Vše, co jsem myslel, doufal, toužil
od červánků až k soumraku
nad květy Tvými, ať kdys vzkvete
dětátku Tvému ve zraku!

Vše, hloubka, zbožnost, kouzlo květů,
těch ze sněhu a úběle
stříbrnou září tušení mých
ať vykvete mu na čele!

A vše, co já jsem nedomyslel
o slunci, rose, ohlase
nad zlatem kosatců a dešťů,
vzplañ zlatem hvězd mu ve vlase!

Úzkost lásky.

Pianissimem lehkou píseň
bych téměř šeptat chtěl jen tich,
jak lehkost z kolibřích jen křídel
per nejjemnějších ztracených.

Tak lehýnkou jak hovor listů
v bezvětrích lesa poledních,
tak rozvíátou, tak roztoulanou
jak polet vláken podzimních.

Tak sladce unavenou, ztichlou
jak ozvěn doslech ve spaních,
bych písní tou si odpočinul
jak vonný pel v Tvých kadeřích.

Žel, ze všech rýmů písní mojích
i z refrénů jich nejtisších
chví dech se, jak by dých' byl na ně
již dávno rozhrěšený hřích.

Bratr Mauritius.

(Eucharistická legenda-fantasie.)

Zpěv první.

Ora et labora.

V zemích dálných v dobách zašlých,
o nichž v knihách jenom čteme,
klášter v ústraní stál tichý,
mniši zbožní, přičinliví
žili v něm a opat otec
k chvále Boží, duší k spáse.

Na včelicky pohled pilné,
na snaživou práci jejich,

kterak z rána rozlétnou se
lučinami po květinách,
šťávu nasbírají sladkou,
v útulný úl nesou s chvatem.

Klášter úl byl, bratři včely,
od ranního svitu k šeru
pracovali s jasem v tváři,
v celý skrovné nosili si
požehnání dobrých skutků,
spokojenost duše blahou,
slova diků, blahotčení.

Ještě všude ticho bylo,
perutě noc rozkládala
do široka, do daleka,
ještě tmavé lesy spaly,
mlha duchů na nich stála,
ještě ptáci nezpívali,
jenom v dálce na východě
bílé pruhy prosvítaly,
scházeli se zbožní bratři
do klášterní tmavé kaple
k Božím chválám, k hórám svatým.

Zavzněl cinkot zvonku jasný,
ve průvodu bratří vážně
otec opat Eusebius
ku oltáři přistupoval,
sloužit oběť nejsvětější,
Boží oběť chleba, vína.

Tiše svíce plápolaly,
sochy světců nad oltářem
týčily své dumné hlavy,
uprostřed pak Kristus velký
s kříže smutnou hlavu klonil.

Svatá chvíle proměnění!
Chleba v Tělo Krista Pána,
vína v Krev, jež na Golgothě
smyla vinu člověčenstva!

Ticho všude, rušily je
vzdechy modlicích se srdcí,
čekajících na okamžik
plný rozkoše a slasti,
až Pán vstoupí v stánek jejich
ve svátostném přijímání,
dá jim políbení svoje.

Však již třesoucí se rukou
otec opat pozdvihuje
Nejsvětější Tělo Krista
hlasem vroucím, plným touhy
nad hlavami jejich volá:

„Ejhle, Beránek náš svatý!
Pane, nejsem hoden, abys
vešel pod mou chudou střechu!“

Žádná ústa nevypoví,
žádné srdce nevyjeví,
kolik slasti svrchované
skýtá Ježíš ve Svátosti.

Dlouhá chvíle — kratičká jest
s Tebou v srdci, Spasiteli,
vinem jsi, jež omamuje,
láska jsi, jak oheň pálíš!

Rudé slunce nad horami
vstalo z lůžka růžového,
mlhy před ním utíkaly,
ptáci pěli pozdrav Tvůrci,
tráva plála duhou rosy,
vůně táhla z tmavých lesů —

rozešli se mniši zbožní
každý po svém zaměstnání.

•

Vinici měl na starosti
bratr Eustach, znalec vína,
které pro kostelní službu
pěstoval a opatroval,
také pro potřebu domu,
aby nikdy nescházelo
moku toho jiskřivého,
který plaší trud a nudu,
občerstvuje zemdleného,
posiluje nemocného,
hosta mile rozveselí,
jazyk v cíly nutí pohyb.

Ve klášterním sadě ladném
zaměstnán byl bratr Lukáš,
noviců tré maje k ruce,

stromy pěstoval a keře,
květiny též roztodivné,
plné krásných květů, vonných,
řezal, štípl, přesazoval,
zalival je, plel a kypřil,
záhony a cesty rovnal,
dbaje, aby pídě půdy
nezůstala bez užitku.

V kuchyni zas otáčel se
bratr Basil s pomocníkem,
třímaje své žezlo v dlani,
kolem hrnců, mís a pánví,
chutnou připravuje krmi
unaveným bratřím práci,

žárliv na umění svoje
stával nad syčícím kotlem,
nerad vida, aby někdo
zvědavě šel říši jeho,
pečlivě se přičiňuje,
aby každý chválu jeho
kuchyňským vzdal mysteriím.

V zákoutí tam chodby úzké
cela tajila se bratra,
učeného Mauritia.
V tváře jeho sličných tahů
něha milá přebývala,
dojímalá upřímností,
každé sblížovala srdce.

Byl tu stánek vážné vědy,
sladkých mus, jež z pergamenů
hlasem dávných časů pěly
písně kvetoucího Řecka,
strofou vážnou hovořily
o životě mocné Rómy.

Aristoteles a Plato
vážné dřímali tu spolu,
zasněni jak dumné sochy,

nesmrtelný Homer starý,
Seneca a Virgil jemný,
břítýk Martiál a Horác
s úsměvem svým lehkým
na rtech,
frivolní též Ovid pěvec,
vedle starých svatých otců,
Ambrosia, Augustina,
zárných světel cirkve svaté,
Origenes geniální,
Cyprián a Basilius,
polyhistor Jeronymus,
Alexandrijský též Cyrill,
„pečeť svatých otců“ zvaný.

Všichni svorně vedle sebe
s Mauritiem v jedné cele,
v jizbě nízké, vyklenuté.

V koutě krb se tmavý černá,
okno malé, mřížované
do světa se tiše dívá,
tam, kde hory v dálce leží,
hory černé, na nich lesy.

Pod ním stará lípa stojí,
rozkládá své silné větve,
pamatuje dávné časy,
vypravuje staré zvěsti,

voní květem v době vesny,
živí včelky pracovitě,
ozývá se jejich ruchem,
jásá čistým zpěvem ptačím,

dýchá žitím, pozhánáním
jako matka mezi dětmi,
šeptá sladkou kolébavkou
za měsíčních letních nocí,
zachvívá se v podjesení,
pláče, nařiká a vzdychá,
ptáci když se loučí tažní,
v houfech kvapem k jihu létnou
před zimou a větrem chladným.

Po stěně se svlačec vzpíná,
listy svými nakukuje
do samoty Mauritíu,
druhem jest mu nerozlučným,
svědkem modlitby a práce,
poutem s přírodou a světem.

U zdi prosté lože stojí
dřevěné a na něm houně.
Vedle klekátko jest tvrdé,
dílo dovedného mistra,
s vyřezávanými květy,
lilijemi, tulipány,
vyřezal je bratr Ondřej,
dávno v hrobě odpočívá.

Nad klekátkem Kristus velký
na kříži jest roztažený,
hlava opletená trny,
z boku krev mu proudem stéká.

On jest knihou nejvzácnější, v které věčná moudrost skrytá, ona k duši mluvit umí písmem lásky svrchované, tíší, zvedá srdce k blahu, neopouští v žádném bolu.	Před ním denně Mauritius na kolenou klečí schýlen, listuje v ní, čte a badá, na svět zapomíná celý, útěchu a sílu čerpá, nadšení a city svatě.
---	---

Vysoko tam nade dveřmi
hřeby připíat obraz visí
poustevníka Antonína,
velikého eremity,
kterak v kraji opuštěném
sedí v sluji na kamenu.
U nohou mu lebka leží
šklebící se, svědek dobrý,
který starou pravdu hlásá:
„Marnost nad marnost jest všecko!“

Lvice pokorná a krotká s úctou hledí k poustevníku, který v slastném rozjímání v nebeských dli právě výsích.	ohněm, sírou jenom srší, jako had se zlostně svíjí kolem šklebící se lebky.
---	---

Ani neschází tam škůdce
odvěký a zapřísáhlý,

— — — — —
Pokoj s tebou, Mauritie!

Chvála práce.

Za klásterem mnohá léta
v úhoru lán země ležel
opuštěný, tráva bujná
do času tam rostla zimy.

Szelelo se opatovi
země, která Bohem dána
lidem byla k užívání,
účinku že ráda nezná.

Chodil kolem, ohledával,
stával, dumal v zamyšlení
nad tou hroulou kamenitou
chtěje vzbuditi ji k žiti.

Ještě zima neodešla,
ještě sněhy neroztály,
ještě ptáci nepřilétli
z dálných končin švitořiví,
jenom potok temně hučel,
kalné proudy sebou válel,
vody žluté, kusy ledu
kroužily v něm, pluly v dálku
s písni smělou, nezkrocenou.

Ještě jaro nepřilétlo,
květy tiše v zemi spaly,
jenom mraky pluly sivé
po obloze v řadách dlouhých,
ještě bříza nepučela,
tráva hebká nevyrostla,
ale holé byly stráně,
stromy stály obnaženy,
vrchem jejich vitr táhl,
smutné báje vypravoval —
vyšel opat s bratry svými
do přírody tiché, prázdné
k úhoru tam za klásterem,
k zemi ztrnulé a spící.

Zadival se na ni vážně,
potom zvolna mluvil k bratřím:
„Děti moje, pohled smutný
skýtá duše neznající
milost Boha laskavého,
ona radost žiti dává,
pramenem jest libých skutků,
které upravují cestu
k Bohu, jenž jest Světlo, Láska.

Popatřte jen, syni milí,
na ten úhor zanedbaný!
Léta dlouhá již tak leží
plevele pln zbujnělého.

Pšenka bílá vseta budiž
v lúno tvrdě země této,
rosa třpytná nech ji chladi,
dešť zas potřebnou dá vláhu
slunečko nechť teplem milým
stěblo, klásek hojně libá,
aby zrnka zvolna zrála,
byla žlutá jako zlato.

Až se stráně zabělají,
křepelíčka ozve čilá
z obilíčka šustícího,

potom pšenku naši sežnem,
svezeme a oddělíme
slámu, plevu, zrnka tučná.

Z nich pak mouka bílá budiž
k službě uschována Páně,
staň se chlebem požehnaným
přítomnosti Krista Pána,
nechať na oltáři září,
volá k sobě duše lidské,
posily jim hojně skýtá
v době spěchu pozemského,
do vlasti je věčně vodi
stínem smrti, Bůh až kyne!"

Domluvil a ruce zdvihl,
žehnal zemi nevzdělané,
požehnání volal na ni
Boha Otce Hospodina :

„Vitána buď, požehnána
povždy vonná hroudo zemská!
Bůh tě člověku dal v úděl,

posvětil a jádro žiti
vložil na vždy v lůno tvoje ;
potem práce posvěcená,
dávej užitek nám vděčný!
Ať nás blaží práce vždycky,
třebas tvrdá, namáhavá,
světy ona přetvořuje,
lidem dává spokojenost!"

Stáli mniši, ruce spiali,
v zbožných hroužili se citech,
požehnali za opatem
každý úhor nepěstěný,
v klášter vraceli se zvolna
těšice se z prací příštích . . .

POSUDKY KNIH.

Ph. Dr. Karla Černockého *Základy a záhady psychologického paralelismu*. Spis o 72 stránkách vyšel v Hranicích 1920 za cenu 760 K. V komisi jej má „Občanská tiskárna“ v Brně. Všechny spisy i práce dr. Černockým posud vydané dokazují zřetelně, že autor se ponořil především do psychologických problémů. Studuje stavy normální i abnormální, při čemž užívá method čistě filosofických a moderních. Zahlboual se do studie německé filosofie, což i na slohu jeho prací jest jasně viděti. Z tohoto ovzduší jest i jeho poslední práce, která nám vykládá vznik Spinozova paralelismu, jeho vývoj a fase, popisuje dobu po Spinozovi až k Fechnerovi, jehož psychofysickému paralelismu věnuje zase důkladnou pozornost. Ke konci spisu staví autor ve vzájemný poměr oba paralelismy, Spinozův a Fechnerův, a zmiňuje se o názoru Dr. Krejčího, který se drží fenomenálního dualismu, ač je materialista. Je přirozeno, že každého myslícího člověka musí zajímati otázka, jaká je spojitost duše i těla, jaké vzájemné působení a závislost, nebo jaký má duše vliv na tělo a tělo na duši, jak vzniká v nás poznání a vědění vůbec. To jsou otázky životní. Spinoza i Fechner neberou však všechno za otázky filosofie životní, proto jejich řešení má jen cenu pro dějiny filosofie. Paralelismus jejich jest *noetický*. Spinoza vůbec psychologem nebyl, tím méně důsledným filosofem. Duši za substancí neuznává, podobně jako Fechner, který svými mathematicko-geometrickými výpočty chtěl dle tehdejší módy oddisputovati substancí duše. Takovému filosofování říká Jules Barbey d'Aurevill „vrtání díry do vzduchu“. Filosofie musí sloužiti národu. My však české filosofie dosud vůbec nemáme, proto to s námi také tak smutně stojí. Národ bez svérázné filosofie nemá existence, proto by bylo ještě účelnější analysovatí přítomnou filosofii, jak ji u nás přednášejí vzatou z cizích luhů, než oživovati odbyté veličiny. Autor píše pouze jako filosof, nestaví se tedy vysloveně na půdu křesťanské filosofie při řešení a theolog vůbec nevystupuje. Myslím, že spis nenalezne širšího vstupu do veřejnosti naší.

Dr. F. Hrachovský.

Fráňa Šrámek: *Tělo*. Román. Praha 1919. Nakladatel Fr. Borový. Stran 468. Cena K 18'90. Historie předměstské dívky. Historie lidí, ne, historie lidských 'ěl. Něco horšího než Flaubertovy „Moeurs de province“, něco lepšího než Zolova „Nana“. Toto jsou „moeurs de fauborg“. Hrdinka románu, paní Máňa, — půl madame Bovary, půl Nana : rozdíl je snad jen v úmyslu

autorově. Flaubert ličil cizoložství, ale s úmyslem odstrašiti, jak patrně z jeho vděčnosti k soudnímu obránci jeho románu Sénardovi. Zola ličil smilstvo, ale s úmyslem dokumentovati zvířectví člověka. Flaubert byl etik, Zola fyziolog. Je vždy nebezpečno, zabývá-li se spisovatel hovadem v člověku. Jak nesnadno pak ujde výtce, že jeho dílo je výtryskem materialistického pojetí života a plodem mravního nihilismu! Hrubý realismus Srámkův vytéká z neutěšených bařin monismu: je to realismus malířů, jímž vrcholem krásy jest nahé ženské tělo, realismus spisovatelů, jímž funkce lidského těla jsou osnovou románových dějů, realismus co kontradiktory proťejšek duše a ideálu. To je ten realismus, o němž Hello napsal, že není uměleckým bludem, nýbrž negací umění. Smilstvo, cizoložství, vyhánění plodu a jiné zajímavé věci jsou v románu Srámkově předmětem věrného popisu; pokušení, pudové zážehy smyslnosti, hrubé nápady a neomalenosti nestřeženého mozku jsou učiněny vítanými prvky neostyšného, ba nestoudného líčení nejčernějšího bahna života. Od Flauberta se liší Srámk tím, že je naprostý materialista. Flaubert připouští duši a proto jeho dílo může mít také ethický smysl. Madame Bovary byla madame Bovary, avšak v její duši se přece něco dělo: po pádu s Rodolphem Boulangerem nastala u ní dokonce náboženská reakce: zkrátka, madame Bovary měla duši. Srámkova paní Máňa má pouze tělo. Ke konci románu ukazuje tato žena bez duše jakési hrdinství: přichází k jednomu gentlemanu, jemuž „ženy vlasy vylíbaly“, aby se mu oddala. V sousední koupelně nalezne svoji přítelkyni Růženu v úboru, jenž nepřipouští pochybnosti, že gentleman je schopen milovati i dvě ženy najednou. V tom však přichází Růženin muž, úředník Kuklena, hledat své ženy. Máňa ukryje Růženu a bere vinu na sebe. Při vstupu Kuklenové dělá posuňky přistížené ženy. Kuklena přesvědčen o nevině své ženy odchází. Hle, pomyslí si někdo, tof něco jako vějíř lady Windermereové! Avšak paní Máňa není hrdinkou v tom smyslu jako Mrs. Erlynneová v dramatu Wildeově. Její hrdinství není výsledkem duševního zápasu ani plodem ušlechtilého charakteru, není to vůbec hrdinství duše, kterého bychom se nadáli, nýbrž je to priznaná nízkost a neobyčejná, okamžiková funkce těla: „Nyní, když to bylo provedeno, cítilo se, že se k tomu seběhly síly z celého těla, aby to mohlo býti vykonáno; kolem srdce vzdouval se hluk, jak z temného, shluklého, radostně posuňkujícího davu; to byly ony síly, které se seběhly z nejzazších míst jak na zavolanou, by táhly za jeden provaz; nikdy jsi netušil, že jich je tolik a že jich lze takto užít k činu.“ (428.) Od Zoly se liší Srámk tím, že nemá jeho mohutné divadelnosti. Ale zdá se, že by ji mti chtěl. Román jeho se končí odchodem muže Mánina na vojnu r. 1914. Odchází její bitevní bataillon. Scény loučení. Román pozemského milování se končí velikou politickou událostí. Zrovna tak i „Nana“. Nana umírá v před-

městském hotelu. Je rok 1870. Paříži se rozletuje zpráva, že bude vojna s Prusy. Ulice hoří válečným nadšením. Hrnou se zástupy. Vykřiky: „Na Berlín! Na Berlín!“ To je scéna monumentální. Srámek však zakončuje svůj román touto hrubou, hysterickou bizarerií: „Nechod, ach nechod, Tyldo. Nepustí tě k němu. Muži se šavlemi tě k němu nepustí. Smluvili se proti nám. Všichni teď mají šavle. Vymyslili si válku. Proti nám, proti nám vymyslili, abychom se trápili. Abychom se tu svíjely, až na ně budeme čekat, až se budeme o ně báti. Ne, nechceme se trápit. Chceme lásku. Nechceme válku. Chceme štěstí. Nechceme válku — — Nechod, nechod, Tyldo, kam že by jsi chodila? Nepustí tě k němu. A kdyby i pustili, on tě neposlechne, nevrátí se. Všichni jdou, vymyslili si válku a všichni jdou, poručili jim, a všichni jdou, baby, baby! Milovaly jsme je, jak jsme je milovaly a všichni jdou, všichni jdou, baby, milování, muži, muži, hovno!“ Ať mi třeba někdo řekne, že jsem puritán. Vzpomínám si na něco ze zoologie. Hovnivál se liší od jiných brouků tím, že se váli v koňském trusu. Když jej vidíte na špendlíku ve skříní sběratelové, řeknete: pěkný brouk. A když jej vidíte v jeho milieu, řeknete: ošklivý brouk. Tak i Srámek. Těšíte se jeho slohem, jeho nevyrovnatelnou malbou skutečnosti a řeknete: znamenitý spisovatel! Ale vidíte, čím se inspiruje, jaký živel miluje, a řeknete s litostí — ano, co řeknete?

Dom. P.

Richard Weiner: Trásníčky dějinných dnů. V Brně 1919. Tiskem a nákladem tisk. spol. Polygrafia. Stran 239. Cena K 9.—. Duchaplný reportér „Lidových Novin“ vydal své feuilletony psané od října 1918 až do července 1919. Jakousi filmovou methodou zachycuje všechny významné události politické tohoto období, popisuje poslance, ministry, vojsko, slavnosti, schůze, konference v Praze i v Paříži, vypravuje anekdoty, dojmy i efemérní drobnosti. Jeho styl je výrazný a dobře odstiňovaný, avšak na škodu jest mu přílišná hledanost a honba po vnějším, nápadném a výstředním. Kniha je defilé figur a věcí bez duše. U zpravodaje ovšem jinak nelze. — Kdyby byl Weiner malířem, jistě by byl politickým karikaturistou jako třeba nebožtík Fr. Gellner. Co na tom, že by někdy musil napsati jméno zkarikované osoby pod svůj obraz jako onen neblahý malíř Cervantesův, jenž namalovav osla napsal pod něj: „Toto je osel.“ Kdyby byl literárním nebo jakýmkoliv kritikem, dělal by to možná jako Taine, který v každém spisovateli hledal napřed „převládající schopnost“ (aptitude dominante) a z ní vysvětloval ostatního člověka. Říkal by na př. o Liviovi, že byl „genius řečnický“, a na základě toho by vyložil všechny zvláštnosti jeho díla. A kdyby byl Weiner novelistou, nepodával by charakterů jako velcí umělci, kteří vyličili množství postav, v jistém smyslu všedních, jak je denně potkáváme, avšak navzájem odlišených, jako by byly nejvýstřednějšími lidskými bytostmi. Toho by nedokázal. Ale stvořil

by řadu důmyslných a zábavných postavíček, o kterých bychom nemohli říci, že to jsou charaktery, nýbrž jen nositelé nějaké přehnané vlastnosti, kterou angličti kritikové nazývají „humour“. A o tom „humouru“ píše Macoulay ve své studii o madame d'Arblay, že jest řídký ve skutečném životě, a proto by měl být řídký i v dílech, které mají být líčením skutečného života. — Weiner sice není ani maličkem, ani kritikem, ani novelistou, ale jest přece jaksi tím vším dohromady a při tom, jak si myslíme, dobře placeným zpravodajem — a v tom jest jeho síla i slabost.

Dom. P.

Jaroslav Nauman: *Zemi blíž. Nálady.* Nakladem českého lidového knižkupectví a nakladatelství Jos. Springra v Praze-I. Stran 126. Cena k 6'30. Kniha Naumanova má předmluvu, ve které jsme upozorněni, co nás má vzrušiti, až budeme čísti: „Je to tklivý, dráždivě tajemný půvab pravěku a neurčitá touha po čemsi podobném, avšak lepším toho, co jsme zvyklí nazývat náboženstvím. Zvláštní tato složka, zlíbezná sladkost jarních večerů, letních rán a podzimních západů, směřuje stále určitěji k tomu, aby se měla oč zachytiti, oč opřiti, aby k tomu mohla navázati hlubší a niternější, slovanštější kultura srdce než jakou nám vnutilo křesťanství. V ní druzí se i poznání, že věda, přírodě nás sice přiblíživší, přec jen úplně neuspokojuje, neboť citíme stále určitěji, že v přírodě je i cosi více, než jen co lze hmatati a viděti či vtěsnati do mezí řádů, druhů i nezbytných nepravidelností. Víme, že starý vděkupný strom není sídlem svého ochranného ducha, ale citíme současně jasně a určitě i to, že není ani pouhým souhrnem bunčin, chlorofylu a mrtvých funkcí. Přírodověda vysvětluje sice velmi jasně mnohou zdánlivou záhadu, ale nevysvětluje naprosto zázraku a kouzla života, vnitřní, takřka duševní stránky luzných a tak nesmírně jímajících zjevů přírodních.“ A tak ocitáme se bezděčně v jakémsi středu, který rozumově přijímá všechny poznatky vědy, jenž však současně není nikterak příliš vzdálen praslovanského názoru zbožnění a produševnění přírody. (8.) Dle tohoto upozornění v předmluvě je kniha výsledkem touh náboženských a úsilí o novou kulturu. Základem těch touh a toho úsilí je příroda. Autor však nemá pevného stanoviska: nechce hleděti na přírodu očima pouhého vědce, ale také ji nechce nábožensky uctívati; a přece chce přijímati všechny poznatky vědy a chce také vyznávat „praslovanské zbožnění a produševnění přírody“. Nauman je pedantický profesor haeckelovštiny převlečený za pohanského žrece, který ví, že strom není sídlem ducha — to povídá profesor, ale také ví, že strom není jen souhrnem chlorofylu a bunčin — to povídá žrec. Už tato obojakost a nejasnost v předmluvě připouští domněnku, že kniha nebude ničím novým a ničím kladným. Kniha je nazvána „Nálady“. A pod tím názvem čteme řadu dojmů z přírody hustě protkanou historickými, archaeologickými, palaeontologickými i jazykozpytnými úva-

hami, vzpomínkami a dohady, které jsou skoro všechny polemicky zastřeny. „Nálada“ jest však citový stav duše, a tudíž slovesný útvar toho jména nemá obsahovati nic čistě rozumového a vědeckého. Poněvadž autor chtěl býti pohanským žrecem s lyrou v ruce à la Lumír, nadepsal „Nálady“, ale poněvadž chtěl býti zároveň profesorem à la Haeckel, nepsal nálad, nýbrž zaochoťnil si sem tam v palaeontologii a zapolemisoval si s křesťanstvím. Všichni spisovatelé, kteří nic nového a pozitivního nevědí, rádi polemisují. Není článku v knize Naumanové, aby v něm nebylo útoku na křesťanství. Už novinářské pathos těchto útoků je diskredituje. Na př.: „Temnoto českého pravěku! Ty nejdřívější doba vši historie, o jejíž kulturu, ba i o nejmenší paniátku jsme byli křesťanstvím tak hanebně okradeni!“ (15.) „A jakým strašlivým úpadkem těla i duše musil projiti tento (pravěký) člověk, nežli dospěl k církevnímu umění středověkému!“ (65.) „Ne, není ani náhodou, aniž výmyslem křesťanství, jež přezírá přírodu, odvracejíc se vždycky od ní, že byla (lípá) a je dosud sázena u kaplíček, božích muk a křížů.“ (86.) Je-li někdo nadšen pro primitivní život pračlověka, a domnívá-li se, že christianisace byla neštěstím pro slovanské národy, a že křesťanská kultura vůbec znamená úpadek ve vývoji lidstva, myslím, že to je spíše věc vkusu než vědeckého sporu. Sed de gustibus non est disputandum. Myslí-li však někdo, že křesťanství přezírá přírodu a se od ní odvrací, nemá pravdu. Což pak neví autor, že Kristus kázal o přírodě, a chtěl, abychom se od ní učili? „Pozorujte kvítí polní — — —“ Nezná autor podobenství o ztracené ovci (Luk. 15. 4.), o dobrém a špatném stromu (Mat. 7. 17—20.), o stromu fíkovém (Luk. 13. 6.), o koukoli a pšenici (Mat. 13. 24 ssq.), o zrně pšeničném (Jan 12. 24.), o zrně hořčičném (Mat. 13. 31 ssq.), o drahé perle (Mat. 13. 45.)? Jádro své nauky vyjádřil Kristus obrazy z přírody. V listě k Římanům (8, 19—22.) učí sv. Pavel, že příroda není nic božského, nic věčného, nic dokonalého; nikdy nemůže v ní lidská duše naléztí upokojení. Příroda ani sobě samé nepostačuje. Její nynější stav jest něco výjimečného; je podrobena nicotě a marnosti, i ona trpí pro hřích. To dokazují odpory, nesouzvuky, melancholie, výbuchy bolesti, stony, lkání její. „Víme zajisté, že veškeré tvorstvo spolu stěna a trpí bolest až dosavad.“ Příroda je tedy dle sv. Pavla soutřpitelkou člověka. A jako soutřpitelku ji máme milovati. Jak lze tedy říci, že křesťanství se od přírody odvrací? Jak to lze říci, když je znám život sv. Františka z Assisi a sv. Antonína, kteří přece byli v bratrském splynutí s přírodou? Církev ovšem nehlasala výslovně lásky k přírodě a to proto, aby zdržela národy z pohanské obrácené od uctívání přírody. Nezáleží na tom, usvědčila-li útoky autorovy na křesťanství z nespravedlnosti čili nic: jisto jest, že „Zemi blíž“ je kniha, s kterou lze polemisovati, a to už samo je důkazem, že to není kniha poetická, neboť krása

by nikdo neodporoval. Není to také kniha vědecká, neboť věda je vážná, klidná; věda se nerozciluje. Avšak je to kniha sčlunbného diletanta a tlampavého neverce, blyskajícího se naivním, protikřesťanským „Ceterum autem —“ Odpor jeho ke křesťanství jest mocnější vysloven než láska k přírodě a pochopíme jej, budeme-li citovati jedno místo: „Bylať to chvíle za onoho tichého podvečera červencového, kdy jsem silně pocítil kletbu ustálených společenských poměrů, plných umělých hranic, ohledů a kulturních zvráceností, jimiž jakož i vlastními úvahami a zemnělostí spoután, jsem nesměl a nedovedl nežli se divati —. Zdaž by byl vydržel takto seděti a jen se divati na ladnou hru pohybů ženy v rozpuku člověk pravěký, naplněný líbeznu touhou vlahého podvečera? Ach, bylo by bývalo velmi lehce možno Andulu kdesi vyčíhat; nebyla svatá, vždýt jsem ji, neviděn, slyšel s ostatními na senách hovořit —. Ale ne, po tom jsem nebažil —. Byl bych jen chtěl bez rozvažování a ohledů, bez svého rozmyslu a jejího údivu za onoho sladkého podvečera moci se rozběhnouti k ní se stráně a sevřítí ji v náruč, kyprou, svěží a drsně krásnou, o tolik bližší zemi, nežli všechny ženy, které jsem kdy poznal!“ (22—23.) Das ist des Pudels Kern. Nauman je člověk, který ke své praxi hledá příslušnou theorii; a odtud jeho nechuť ke křesťanství. Každý kdo činí zlé, nenávidí světla.

Dom. P.

Josef Pavlovický: Mouchy a mušky. Brno 1919. Tiskem a nákladem Občanské Tiskárny, spol. s r. o. Stran 205. Cena K 8.—. Kdyby spisovatelské nadání Pavlovického měl někdo jiný, nemoravan, nevenkovan, sotva by vynikl nad průměr konvenčního povídkáře. Avšak kritický pohled na jeho dílo jistě by byl chybný, kdybychom komposiční nesmělost, otřelost námětů, anekdotový ráz, slohovou nekázeň a vůbec jeho zálesácký provincialismus vytýkali jako známky prostřednosti. Zdá se, že zde není úkolem kritikovým dokazovati prostřednost, nýbrž spíše vysvětliti populárnost. Zajisté, neboť Pavlovický je spisovatel lidový, populární. Émile Faguet tvrdí ve svých „Politiques et Moralistes“, že každé literární dílo jest jen tehdy populární, je-li prostřední. To je miněti velikého francouzského kritika a dle něho jest tedy i Pavlovický už proto pouze, že jeho lidová epopeje „Páteční dítě“ jest opravdu populární, spisovatelem prostředním. Avšak můžeme namítnouti, že za prostředního nelze považovati, kdo je populární, neboť populárním se nestane, kdo lidu nerozumí. A rozuměti lidu, toť velikost. Rozuměti lidu — toť velikost Kosmákova. Kosmák věděl a Pavlovický ví, že citový život moravského lidu lze rozvolniti buď nahrublým, jadrným, venkovsky groteskním humorem, aneb tichou, nepřeslazenou sentimentalitou a moralistním a optimistickým pojetím života vůbec. Humor neb sentimentalita — toť forma, dobrý smysl, uspokojující konec — toť idea populárního díla. Důležitější je idea: musí to dobře skončit, mlénci se musí dostat, musí býti uspokojen cit spravedli-

nosti, altruismu, neboť lidový čtenář v duchu obcuje s hrdiny povídky jako s osobami skutečnými, bere živou účast na jejich bolu, radosti, ponížení, slávě; nenávidí, co jim škodí, miluje, co jest jim ku prospěchu, slučuje se s jejich osudem, pohledem na poslední stranu se předem zbavuje úzkosti o jejich štěstí a upokojuje se, „když to dobře dopadlo“, jako by běželo o jeho vlastní život. René Bazin píše ve své studii „Roman populaire“ zcela správně, že lid nesnese, aby mu bylo líčeno zlo pro zlo samo a nepodán i zářivý obraz dobra; vidí-li nemoc, chce viděti i zdraví, vidí-li utrpení, chce viděti i lék, nechce, aby rány lidského života byly jitrny aneb nešetrně považovány za pouhý předmět popisu. Dílo populární jest jako každé veliké dílo umělecké dílem výchovným a povznášejícím. Může býti mravně lhostejné, ale musí aspoň ducha osvěžovati, bránit života ulehčovati, chvilku radosti a odpočinku připravovati. A dokonale plní svůj úkol, jde-li ještě dále, pozdvihuje-li člověka, zušlechťuje, vzpružuje a vede ho k oběti a k Bohu. Nikdy není oprávněno, aby mělo za svůj cíl ponížení člověka. Hle, toho si žádá lid: to jsou podmínky, za kterých se spisovatel může státí populárním. Pavlovický jim vyhovuje dokonale. Dovede rozesmáti svými anekdotickými, hanácky psanými příběhy, zamlouvá se svým nevysokým slohem, nevybíravým slovníkem, je nesalonní a sláma mu čouhá z bot. To je spisovatel, který se za své čtenáře nestydí. Milují ho a cítí, že on není pranic „panský“, že je našinec. On dovede však také dojmouti jemnými a citovými obrazy ze života. Dovede mluvit i vážně, poučiti, povznést. Jeho „Vosa“, „Matka kořalička“, „Diurnista Klepálek“, „Včelička“ jsou dílka znamenitě výchovné ceny. Ostatně, kdo ví, stojí-li o naše učené rozklady, a jisto je, že je mu celý Emil Faguet úplně lhostejný.

Dom. P.

Harold S. Geeth: Pau správce. Román. Ze švédštiny přeložil dr. J. Toušek. Ilustroval Harry M. Patscher. Druhé vydání. Nákladem Zeměděl. knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena Kč. 11.—. Námět toho románu není nový. Ale oblíbený. Snad v každé literatuře s oblibou bývá častěji zpracován. Aristokrat života sytý a také již vyžilý ustanovi se, aby vyměnil ovzduší a nalezl v práci i osvěžení, že pod inkognitem vstoupí do služeb cizích. A tak se shledáváme s ním, jako s novým správcem velkostatku mladé, sličné vdovy, která je však příliš vysokomyslná a upíatá vůči svému správci. Racionelní hospodářství sblížuje však hrdou paní s domnělým plebejcem, který si ji konečně připoutá a získá její lásky. Při zasnoubení padne inkognito, nastává překvapení všeobecné, které šťastně končí. Román psán je v dopisech správce Paula jeho bratru, ke kterémužto způsobu rádi sahají švédští romanopisci. Ale ani u nás a jinde není neobvyklý, ovšem řidší. Dopisy srší výstižnou náladou a charakterem bystře odpozorovaným všech postav románu s hlediska hrdiny pod zorným

úhlem demokratismu. To jest předností díla, jehož duch prodchnut je všemi známkami nové doby. Příklad je plynňý a čistý. N.

Arnošt Czech Czechenherz: Víra a život. Román. Nákl. A. Neuberta v Praze. — Autor jest již znám literární obci české, u níž získal si jistých sympatií. Vypravovatelský způsob jeho je nahozen lehce, působí též snadno záživně, podání myšlenek není hluboce založeno a nenutí také k vážnějšímu přemítání. Je to četba sice méně zábavná, průzračně skombinovaná, ale s tendencí národně výchovnou. Hlavní osobou je postava starého vlastence profesora Šimka, jehož dva synové Bořek a Vláda jsou různorodé typy. Bořek je výpočítavý sobec, jehož osud také tragicky končí, kdežto jemnější povahově Vláda, umělec, na vojně zmrzačený, vrací se do lůna své rodiny, aby započal nový život. Víra jeho v něj je podivuhodná, umělec malí ztrativ pravou ruku, věří, že vytvoří i levou umělecká díla. Otec však, životem hříšným zklamán, nevěří a radí využití umění řemeslně, vida, že meta Vládova přece jen leží daleko. Různé epizody a reminiscence zpestřují děj a činí poutavějším. Jako lidová četba je dílo toto zcela vhodné. N.

R. Hichens, Černý pes (Křepelák), z angl. přeložila Anna Plešingerová, 1919, nakladatelské družstvo Máje, čes. akc. spol. v Praze. Stran 110. Cena 6'30 Kč. — Fichte, Schopenhauer a Büchner, vedle jiných ještě filosofů, učili, že člověk má povinnosti i ke zvířatům. O téžte pojednává v „Pietě“ Margherita Terrescalchi. Zvířata však nemají práv a proto člověk nemůže k nim mít povinnosti. Stoupence obou směrů uvádí Hichens ve svém „Černém psu“. — Slavný londýnský lékař Petr Deeming míní, že zvířata jsou služebníky lidstva, aby totiž sloužila pohodlí, zábavě a jin., kdežto boháč Vernon Kersteven vidí ve zvířatech své bratry a sestry. Vernon se zmiňuje, že jest osobně znám s Arturem Gernhamem, který potíral vivisekci zvířat i k účelům vědeckým, čemuž odporuje Deeming a dovozuje potřebu a užitek vivisekce. Odmitá výtku, že by tím člověk zesurověl, vždyť sám měl psa křepeláka. Vernon, jenž měl rovněž takového psa Whispera, podezřívá pak Deeminga, že psa mučí. Od té doby Vernon Deeminga přímo stopuje, aby vyzkoumal, co a jak s tím psem jest. Najímá dokonce dům v sousedství Deemingovy, aby snad uslyšel skučení mučeného psa. Deeming umírá 30. června 1900 otravou krve po ukousnutí psem. Vernon jsa přesvědčen, že duše mučitele přechází do podoby mučeného zvířete, kupuje, ačkoliv se zařekl, že již psa nekoupí, černého křepeláka, který se narodil právě v den smrti Deemingovy. Toho psa mučí hladem i jinak a zatajuje svým přátelům i samému průbojníku lásky k zvířatům, Gernhamovi, že jej má. A když přítel poznává, že zvíře bylo trýzněno a v jeho zmučeném zraku jako by viděl Deeminga, chce psa odvésti, zabíjí Vernon křepeláka

ranou z pistole. — Hichens jest mistrem slohu; škoda jen, že překladatelka Anna Plešingerová, nyní vlastně Zahradníková-Brodská, povídku jen z polovice přeložila. Ztídku v kterém překladě přichází tolik cizích slov, jako na př. fascinující, klimat, kontinent, dinner, komfort, entusiasmus, animosita, eventuelně, excellentní, interview, instinkt, genius, absurdita, diskusse, konverse, lunch, faniom, detail, chimera, sardonický, impuls, deprese, antagonismus, suggestce intensivní aktivity (62), komespun redbook, finessy. Vyskytují se i jiné chyby: „viděti budu“ = uvidím (88), „samy sebe“ = sami sebe (3). Při tisku bylo šetřeno černí, proto je tisk poloslepy, někde jsou jen obrysy. Knihu možno doporučiti, ale málo setelý čtenář ji neporozumí. V tomtož svazku je ještě lehce nahozené vypravování kněze o dívce, která na zvěst, že její snoubenec v cizině smrtelně onemocněl, obětuje madoně své vlasy, aby byl zachráněn. Odtud nápis: „Vlasy Pankráciiny“. Hoch se uzdravuje, vrací, ale když vidí svou snoubenku zohyžděnou odchází do ciziny, aby pojal za chotí dívku, která ho tam v nemoci ošetřovala. Pankrácie však nepozbývá vry a denně v určitou dobu děkuje madoně za uzdravení milého. — Kniha má elegantní úpravu, v níž vycházejí tisky „Máje“, a obálku zdobí černý ležící pes.

Dr. J. Ev. M.

André Theuriat, Kytice růží z Jericha. Přeložil Frant. Šádek. V Praze 1920. Zemědělské knihkupectví A. Neubert. Stran 66. Cena 2.52 Kč. Theuriat jest v češtině z překladů dosti znám: ve světové knihovně vyšly „Vybrané povídky“ 846 47, v Pestrých květech sv. 12 „Tyrkysové náramek“, přel. Karel Mečíř, v zeměděl. knihkup. román: „V růžích“, přel. Ant. Sellner a Fr. Flos. Ze všech překladů jest myslím Šádkův nejslabší. — „Kytice růží z Jericha“ je vypravováním úředníka správy státních statků o zažitém dobrodružství. Zastupoval v Charroux náhle přeloženého kontrolora, jehož záletná žena vtáhla jej do svých sítí. Klamala však jak jej, tak i svého muže s notářem Duvignandem. Tulák Chiffandel vida paní Davrilovou večer se bavit, chce vyloupiti státní pokladnu, jest však při tom přistižen a otevírá kontrolorovi oči, který od té doby hledí si jen práce a s hnusem vzpomíná na záletnou paní. — V překladu (6) místo „chodíval“ má býti „šel“, nesprávně je rčení: „Jen za tou podmínkou“, neobvyklá je forma: „vynadala“ (17), drsně zní „zdrželivě a rozvážlivěji“ (43). — Črta má všechny výhody i slabosti francouzských prací: pobaví i polehčí smyslnost. Úprava jest slušná; obálku zdobí ženská hlava s věncem růží z Jericha.

Dr. J. M.

Karel Cervinka, Domov, Praha 1919. Nákladem Českomoravských podniků tiskářských a vydavatelských. Havlíčkovo nám. 10. Stran 260. Cena 9 Kč. Díl I. Obsahem tohoto prvního dílu jest plýnné vypravování, jak se vládní rada Lukeš, pensionovaný ředitel jednoho pražského gymnasia, vynasnažoval, aby si zařídil co nejpohodněji koupenou vilu a pozapomněl

na dosavadní jednotejný život. Starý ten byrokrat nese statečně vybočení ze starých kolejí a někdy až násilím vpravuje se do nových poměrů; dělá zahradníka, natěrače a j. Ale brzo musí doznati, že jinak to vypadá v teorii a jinak v praxi, a jest rád, že mu jiní práci odebírají. Oproti rodině uplatňuje svou autoritu tak, jak to činíval svému podřízenému sboru; ve všem chce mít hlavní slovo a na co sám nepřišel, to se mu ani nezdá být dobrým. Při tom ale je starostlivým otcem a chotěm, tají chorobu, která pak náhle ukončuje jeho život. — Nepozornosti vloudily se do knihy některé chyby, jako na př. „villa“ vedle správného „vila“, „professor“ vedle správného „profesor“; mluvnické nesprávnosti: „tisíci korun“ (64), „na její lásku“ (82), „stísl“ místo „vtísl“ (105). „s její dilem“ (146), „mě“ = mne (226, 234), „přes noci“ (248). I některé vazby a různá rčení zní drsně: „slečna kolega“, „slečna profesor“, „členky-němi (13), „mezi žáděmi“ (183), „krev tíse tekla po jejím těle“ (o spící 251), „pařlivo“ (251, 253, 255). — Jinak úprava jest pěkná, papír slabě narůžovělý a obálku zdobí obrázek znázorňující prof. Kotrče pomáhajícího tchánovi natíratí pumpu. Knihu možno vřele doporučiti; hlavně ti, kteří studovali, v mnohém obnoví radostné vzpomínky. Dr. J. Ev. M.

Rud. J. Kronbauer, Osířelo dítě. Román, sv. I. Do světa. — V nový život. Knihovna lidového deníku sv. XII., Praha II., Havlíčково nám. 10. Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské. 1919. Stran 291. Autor popisuje v úvodě opatření, aby nemocný pan Tolar nebyl rušen, v klepech sousedů naznačuje, o čem chce psát a pak doprovází paní Tolarovou ke kartaře, od níž chce slyšet, že muž její umře. Teprve potom přechází obratně na minulost této paní. S bratrem Josefem osířela záhy a ze sirot chtěla těžit pí. Štovičková. Ale dlouho to nedělala; Josefa vzal si za vlastního obuvník Kaška, Mařenku pí. Stemmeislová, aby vodila jejího syna Celestýna do zábavních místností, v nichž hrával na harmoniku. Lakotná St. dává děvče vycvičiti hře na harfu a chce, aby hrávala s Celestýnem. Při jednom vystoupení seznamuje se s Bimbašou z Nechanicka, který obchoduje s děvčaty — harfenicemi. Děvče dává se zlákat a šest let je v cizině harfenicí. Pak se náhle vrací, přijímá jméno birmovací „Jindřiška“ a chce dělati dobrotu. Stává se společníci stařícké paní Jasanovské a hledí se odloučiti ode všeho, co by ji připomínalo smutnou minulost. Náhodou seznamuje se s panem Tolarem, který unešen její krásou chce ji udělati bohatou kupcovou. „Jindřiška“ napřed o něj nestojí, zdá se jí sprostým, pak ale z obavy, že by jej mohla ztratiti a jiného že by snad též nezískala, mění své záměry a přijímá jeho nabídku. Bezprostředně před svatbou jí má ji chorobná přímo touha, aby ještě jednou mohla okusiti dřívějšího života. Půjčuje si harfu a celou noc hraje a stkvělý výtěžek dává Celestýnovi, který ji kdysi tak miloval, že se k vůli ní chtěl otrávit. Odvážná

hra s osudem není bez následků: někteří známi Tolarovi ji poznávají a obchodník dopisem ji vybízí, aby zaplatila škodu na vypůjčené harře způsobenou. Dopis přichází do rukou pani Jasanovské právě po svatbě páně Tolarové s Jindřiškou a dobrá pani tuší, že v rodině novomanželů štěstí nebude. — Vypravování jest plynulé a zajímavé. Osud českých harfenic popsán již častěji na př. „Bílá otrokyně“, ale dojmá vždycky. Některé chyby působí dosti rušivě, jako na př. „nazvisko“ (7), „několik různých iemp“ (15), „před její očima“ (16), „ubozáčkové nepoznaly“ (33), „zatulila jsem se do svého příbytečku“ (195), „řiditel“ a asi tucet chyb tiskových. Jinak možno knihu doporučiti rodičům, aby se starali nezištně o své děti a dospělým divkám, aby na své kráse nestavěly vzdušných zámků.

Dr. J. Ev. M.

Frant. Horečka, Žena knězova. Povídka z východní Halíce. Milé knihy sv. 15. Nákladem Emila Šolce, spol. s ruč. obnuez. v Karlině. Bez data. Stran 71. Cena 3 K 40 h. — Nápis sám se zdá býti sensační, ale v obsahu klidné a vážně popisuje autor episodku z války. Poručík Jemelský jest ubytován v domě rusinského kněze, jehož ženu Stášu obdivuje a sám na ni mocný činí dojem. Kněz Popovič podezírá oba z nečestnosti a též to své ženě, kterou zbožňuje, naznačuje. Stáša jest ohromena, dává se do nářku a pak se Jemelskému vyhýbá. Poručík žádá pak, aby byl přeložen na italskou frontu. Když přišel rozkaz, poznovu propuká hluboký cit Stášin, ale poručík jest již rozhodnut. Při hostině na rozloučenou obhajuje čest Stášinu a Popovič odprošuje slavnostně poručíka i svou ženu. Jemelský odjíždí a o vánocích přichází zvěst, že padl v benátské rovině otráven plynovou střelou. Závěr tvoří kapitola vypravující, jak za míru o Dušičkách Stáša s celou rodinou, v níž zpečetěn mír narozením malé Anastazie, klade plačíc kytici na hrob opuštěného vojáka jakoby Jemelskému. — V povídce nevtíravě porovnan život kněze rusinského s životem kněze řím.-katol., jehož typem jest rodinný přítel P. František. Pěkné podáno líčení pospolitě zábavy, jakož i stupňování vášně Jemelského; též popis poručíka (17) se autorovi podařil. Na začátku knihy jest uveden kratinký životopis autorův, který by neměl scházeti v žádné publikaci. Jsou sice ve spisku i některé chybičky: „rozježděných cest“ (3), „kuřecí stehýnko“ (41), „čtla“ (20). Anku autor beze všeho uvedl a o mši mluví jako o „kutěni tátové“ (30), přec však stane se knížka každému milou a možno ji jen vřele doporučiti.

Dr. J. M.

Libuše Baudyšová; Jányšové. Historie maloměstského rodu. Vilímkové knihovny sv. 171. Bez data. Stran 510. Cena 21 K. — Obsáhlý román popisuje rozmach mlynářského rodu, který prací a poctivostí dospívá k blahobytu, ale vášněmi — smyslností, nenávistí, ctižádostí — přichází skoro na mizinu. Do rámce děje jsou zasazeny i počátky hnutí soc. demokratického a anarchistického, dotčeny otázky, náboženské, děje-

pisné a sociální. Autorka nikterak netají svou nenávisť vůči všemu katolickému; tak píše: „katolická církev staví do první řady nikoliv viru a národnost, ale papeže a Řím! (316) Protiví se jí organizace katolíků na poli politickém a neví, jak by hnuti to sesměšnila. Za to obdivuje české bratry a jejich domnělé potomky evangelíky. Zajímavé jest též poznání, že většina osob ztrácí viru v dogmata, na př. Václav Jányš, Pepa Mareš, Anežka a j. Terku popisuje jako přemrštěnou, hysterickou pobožnostkárku. O kněžství tvrdí, že odporuje lidské přirozenosti (394) a kaplanovi Grulichovi vkládá do úst slova nenávislná a nechává jej zneužívat kazatelný. Na str. 422 obhajuje sebevraždu. — Osoba Anežky je málo propracována: tvrdí o ní, že se jí nelíbí katolicismus, ale nenachází uspokojení ani u evangelíků. — Při větší pozornosti mohly odpadnouti některé výrazy neobvyklé, na př. „zaobloučených tvarů“ (6), „čtyřia-dvacetiletý“ (7), „obhlídati stavení“ (50), „rodičovské“ (117, 234). V knize jest i dosti poklesků proti mluvnické a skladbě: „cnosti“ (12), „mlynu neudrží“ (13), „Václavovi libilo se ve mlyně a ve starostech o něj lépe než dříve studie a knihy“ (73), „růst“ místo vzrůst (278), „vůči ni“ místo „sobě“ (409). Pěkně podán oddíl o medikovi Marešovi přinášejícím Anežce knihu (101 až 103). Uprava, až na nejasné tečky a čárky, je slušná. Pro některá smyslná místa, pro rozvláčné líčení milostného poměru ženatého Jányše k Báře a k Márince, jakož i pro různá rčení vypočtená na rozdmýchání nízkých chtíčů, román do lidových knihoven bych neodporučoval.

Dr. J. Ev. M.

Viktor Kamil Jeřábek: Idyla staničky Třešňuvské. II. přepracované vydání. Zemědělské knihupectví A. Neubert v Praze 1919. V Praze za 10 K, mimo ni 10/40 K. Stran 255. Věnováno inspektoru zemědělské rady Ing. V. Wegerovi. — Na zapadlé stanici jest přednostou Karel Oulehla, který má kříž se svou ženou rozenou Videňáčkou a zřízenci pijanem Růžickou a mrzoutem Chroustem. Jinak si přednostu libuje a kříž pomáhá mu nésti věrný druh František Balšánek, správce školy. Autor popisuje jednotvárný život na stanici, zmiňuje se o rodinných poměrech přednostových, naznačuje jeho slabé stránky, líčí přípravy k divadelnímu vlaku a zachycuje některé stránky vesnických povah a tamějšího života. Ale to všechno přece idylou není! Nesmělo by vystupovati tolik osob, povah nepropracovaných, děj nesměl by býti tak roztráštěn! Spíše by se hodil pro těch několik dějů nápis tento: „Idyllické chvíle na staničce Třešňuvské.“ Viděti to též z toho, že ilustrátor nevěděl, co by měl vymalovat na obálku; snad lépe by se tam byl hodil přednost v červené čepici častující vlakový personál slivovici anebo podávající šnaupec. Takto ale znázorněna na obálce přechodná známost učitele Balšánka s Hermou Šchlesingrovou. Autor naráží též na odpor Moravanů vůči Čechům. Ale bylo by záhodno vysvětliti, jak ten odpor povstal. Na Moravu přicházeli z Čech ne právě nejlepší

lidé; Morava považována za zemi, kde se budou mít Čechové dobře na úkor prostých Moravánků. Autor sám s posměchem o tom praví: Když se v Čechách narodí kluk, vyzvedne ho máma a ukazuje mu sem k Moravě: Tam se dívej, tam ti bude dobře... (101). Autorovi není též po chuti, že sňatek je „definitivním“ svazkem až do hrobu a proto vkládá svým hrdinům v ústa slova jako: „Považ, má-li žena to vědomí, že ji nemůžeš dát ani čtrnáctidenní, ani půlroční výpověď.“ Což vytištěno ještě jako něco velmi důležitého proložené. V knize je též mnoho výrazů nezvyklých, jako: „podroušen“ (48, 102 a j.) místo podnapilý, „zvonce zaromanily“ (49, místo starého romoniti), „blahorodí si“ (6, místo pochvaluje si), „cárali lesy“ (6), snad courali se neb bloudili, „chychlati“ (7, 35, 48 atd.) místo chechtati neb chychtati; „pařát“ (52) = ruka, „celťotr (75) má být starší bratr“ atd. I některé vazby zarážejí svou nezvyklostí, třeba: „Jak na dlouho?“ táže se (113) = na jak dlouho? — „Přišel ve... rezavé beraničce, již si i *bofy* oprašoval, *vyšokých uherkách* nevábne formy (233); místo: „za prvé“ používá po prvé... po druhé (59); „při první bloudění... po druhé“ (88). Mluví-li se o rodičích jednotlivé osoby, praví se „rodiče“, ale nikoliv „rodičové“ (236). A bylo by možno uvést ještě mnoho jiných chyb a chybiček. — Jako přednosti třeba uvést zmínku o Praze, jejích památkách a vlastenecké horování na několika místech. Pěknou souměrnost možno pozorovati v tom, že na počátek vypravování klade pobyt bratra přednostova, pozlacovače, a ku konci zase pobyt Hermý. — Kniha jistě pomůže zaplašiti alespoň některou chvíli, které by bylo použito ke zlému. Dr. J. Ev. M.

Fr. Flos: Vstaň! Románek. V Praze 1919. Zemědělské knihkupectví A. Neubert. V Praze 6 K, mimo ní 6'30 K. Stran 183. — Není to první práce Flosova; napsal již několik novel (na př. Lidé a lidičky), zkoušel to i na humoreskách (Babi hněv a pelyněk) a mezi jeho pracemi jsou i romány (na př. Slechetná srdce, Ohně na horách). Hrdinou románu „Vstaň!“ je Vojtěch Emanovský. Doma byl hýčkán a nezvykl si na samostatnost ani za svých studií, ani jako úředník, ani jako společník Moráňův. Proto též zrazen jsa od něho nevidí jiného východiska než jen sebevraždu. Zachraňuje ho Kalvoda, který mu dodává mysl i obstarává mu Pustinku s opuštěnými budovami. Tam potom pracuje Emanovský s Kocourkem. Na samotě poznává učitelku Marii Rosickou a bere si ji za choť; zakládá si tak spokojený idylický život. Osou rodinného života jest mládežká paní zbožňována nejen mužem, nýbrž i celým okolím. Šestí rodinné jest dovršeno narozením synka Vojtika. Mladá matka svou dobrotou a andělským zjevem poutá k rodině dva mrzáky: chromého Pepička, mrzáka tělem, ale vyspělého duchem, a Viléma Kalvodu, mrzáka duchem, nervosního virtuosa. Oba zbožňují mladou paní, ale každý jinak: Pepiček lne k dítku jejimu, Vilém hoří láskou k ní samé. Uzdraven jejím magickým

vlivem podléhá Vilém smyslnosti a odmítnut klesá tak hluboko, že ji v nepříčetnosti vraždí. Rázem jest život rodinný rozvrácen. Jen stěží podaří se Pepíčkovi vyburcovati Emanovského ze smutku poukazem na syna. Emanovský koná na to skutky milosrdenství činem i svým čistým jménem, které propůjčuje za štít různým podnikům. Je důvěřivý, což se mu zle vyplácí. Velký krajský peněžní ústav upadá. Dav vrhá se na Emanovského, jako člena představenstva, zapomíná na prokázaná dobrodíní, metá mu ve tvář bolestnou přezdívku a dokonce jej týrá. Emanovský je zdrcen. Opět jest to Pepíček, který jej povzbuzuje, aby chudším škody nahradil, ale budoucně aby se neomezoval na malý okruh, nýbrž aby se ujal celého národa, k němuž má rovněž povinnosti a který nebývá tak nevďěčný. — Dílko věnováno z piety Macharovi. Autor má na několika místech zvláštní sloh. Přechází totiž bezprostředně do nepřímé řeči a tím si usnadňuje práci s vypravováním rozmluv a ovšem též urychluje spád děje a vypravování. — Dílko, až na maličkosti, je bez chyb a ozdobeno obálkou, na které zobrazen muž ležící na stupních vroubených sřingou. — Duševní boje jsou přirozeně podány, na př. sebevražedné myšlenky na str. 16. Jenom ku konci románu jest přechod poukazu na národ a povinnosti k němu poněkud náhlý a nejasný. Knihu možno dáti do rukou i čtenáři prostému.

Dr. J. Ev. M.

Naše literární styky s Jihoslovany. Obdrželi jsme tento dopis: Zagreb, 27. února 1920. Vážená redakce, v č. 10—11. Vaší revue 1919 vyšla poznámka „Naše literární styky s jihoslovanskými katolíky“, právě v době, kdy se jednalo o tom, abych převzal redakci „Hrvatské Prosvjety“ a kdy jsem uvažoval o tom, jak by se mohlo zaříditi, aby styk mezi jednotlivými, zvláště slovanskými, katolickými literaturami byl těsnější. Především musím opravit Vaši poznámku tím, že i já jsem z těch u nás, kdož si již od prvního začátku všímali našeho katolického ruchu a speciálně se zabývali českými poměry. Já jsem se již na gymnasiu učil česky jako samouk a později jsem referoval v „Hrvatské Straži“ o listu „Meditace“ a sledoval jsem i nějaký čas „Hlídku“. Na mé referáty ozval se mi z revue „Meditace“ p. Bitnar a s ním jsem byl nějaký čas v písemném styku; napsal jsem i jeden menší referát o katolickém ruchu u nás, který vyšel v českém překladu v posledním čísle „Obrození“. P. Bitnar byl tak dobrý, že mi poslal některé dobré knihy, a zrovna tak jsem později dostával „Nova & Vetera“ i „Dobré Dilo“ ze Staré Říše, ale dosud jsem nikde u nás nepsal o těch věcech, poněvadž to byly pouze jednotlivé knihy, na jejichž podkladě jsem si nemohl nikterak utvrditi celkového obrazu o poměrech v české katolické literatuře. Myslím, že je to i dosti nemožno, ježto, aby člověk mohl přehlédnouti literaturu, bylo by třeba, aby také znal její prostředí a ostatní, zvláště kulturní poměry, na nichž se ona zakládá a rozvíjí. Četl jsem sice dosti české literatury, ale nebyl jsem nikdy v Čechách, a je těžko, abych se pak v tom vyznal. Proto myslím, že by správné řešení problému bylo toto: Je třeba, aby psali o české literatuře *přímou sami Češi*, poněvadž pouze oni mohou podati ucelený obraz celkového stavu i jednotlivých znamenitějších osobností a prací. Ti pak, kdož se u nás zabývají českou literaturou, budou psáti o jednotlivých českých pracích a spisovatelích, *jak my na vše patříme*; a zrovna proto budou ty referáty zajímavé nejen pro naše obcenstvo, nýbrž i pro Vás. Proto navrhuji konkrétně: 1. aby se u Vás někdo našel, kdo bude psáti pro „Hrvatskou Prosvjetu“ pravidelné referáty o české katolické literatuře — především bych potřeboval větší článek jako úvod, který by poskytoval podklad všeho, co se dosud vykonalo a čeho se dosáhlo, pak by následovaly pravidelné větší nebo menší referáty o nových zjevech; proto se obracím na Vás, abyste laskavě našli někoho mezi svými spolupracovníky, kdo by úlohu převzal (psalo by se ovšem česky a my bychom si to již přeložili); 2. aby se organizovalo

zasílání českých katolických publikací „Hrvatské Prosvjetě“; byly by v listě oznamovány, aby naši lidé o nich věděli a mimo to by někdo z nás psal referáty o těch věcech, které by byly pro nás významné a jež by z nějakého důvodu zasluhovaly, aby se o nich mluvilo. Také by se excerpovaly, uváděly atd. časopisy. Já naopak bych ochoten za redakci „Hrvatské Prosvjety“ pro Vás učiniti s chorvatské strany všecko, co jen bude lze. Současně oznamuji, že jsem zorganizoval „Hrvatskou Prosvjetu“, že bude nyní v kritickém i informačním ohledu dokonalejší i úplnější a mimo to, že bude přinášeti vybrané ukázky ze světové katolické literatury v překladech; vybral bych také něco z české literatury, kdybych našel něco vhodného. Mimo to je zřízen nakladatelský závod „Narodna Prosvjeta“, který chce vydávati poučné i literární práce, i mohly by se tu vydávati překlady dobrých českých děl nejen literárních, nýbrž i sociologických atd. Jestliže tedy myslíte, že se to s Vaší strany může provést, prosím Vás, odpovězte laskavě a to *co nejdříve*, neboť myslím, že je to tak vážná věc, že by ji nebylo již dlouho odkládati. Ale nejmilejší by mi bylo, kdybych mohl co nejdříve dostati první referát o českých katolických literárních poměrech a nějakou knihu pro oznámení. Připomínám ještě, že v Záhřebě trvá již přes měsíc tiskařská stávka a proto nemohlo ještě vyjít 1. číslo „Hrvatské Prosvjety“ za mé redakce, ale je již přichystáno v tiskárně, a začne se tisknouti, jakmile přestane stávka. S bratrskými pozdravy v Kristu *Dr. Ljubomir Marakovic*. — Poznámky k tomuto listu dovolíme si připojit přístě.

Kapitolka ze slovinské literatury. Kolem r. 1910 nastal v krásném písemnictví slovinském potěšitelný ruch. V hlavních literárních listech „Ljubljanském Zvonu“, „Slovanu“ a „Dom in Svetu“ přihlásila se k slovu celá řada mladých talentů, které na sebe rázem upozornily a slibovaly nový rozkvět slovinského slovesného umění. Tito „nejmladší“, odkojeni hlavně vzácně vyspělou poesii Župančičovou a oslněni krásou i hloubkou nejlepších prosů Ivana Cankara, nebyli sice nepřístupni vlivům moderních směrů světových literatur, ale tkvěli svými kořeny hluboko v rodné půdě, šli po stopách národního umění lidové písně a sahalí s velkou zálibou k látkám a motivům ze života prostého lidu. Že nevyvolali žádné literární revoluce, je pochopitelné. Nesešli se na jediné cestě, nevytvořili jednotného šiku, který by se byl snad utkal se starší generací, nýbrž spěli nejrůznějšími pěsinkami k novému projevu uměleckých snah a měli řídce štěstí, že jim vyšly redakce uvedených literárních měsíčníků vstříc s uznání hodným porozuměním a poskytly jim neomezenou volnost slova. A tak se stalo, že poslední léta před válkou znamenala na Slovinsku dobu pilné a slibně společné práce, již byli nejlepší vzpruhou Oton Župančič a Dr. Izidor Cankar, kteří tehdy řídili „Ljubljanski Zvon“ a „Dom in Svet“. Novému literárnímu rozkvětu po-

máhala také nemálo nově vzniklá nakladatelství „Omladina“, „Tiskarska Zadruga“, „Nova Založba“ a jiná, jež závodila ve vydávání nových a to vesměs vkusně vypravených knihoven. Světová válka zasáhla do těchto poměrů velice rušivě. Odvěky nepřítel stanul na hranicích vše milované domoviny a splnila se i bolestná předtucha básníka jasnovidce Simona Gregorčiče, vyslovená v jeho nesmrtelné básni „Soči“, předtucha oněch hrozných bojů, jež rozmnožily ještě stonásobně řady těch slovanských hrobů, které už pokrývaly sočské břehy památkou na smutnou minulost. Dokud neodvolaly vojenské povinnosti valnou většinu slovinských spisovatelů od umělecké práce a nepodvázaly hlavní tepny literárního života, byly slovinské časopisy vzájemným zrcadlem citového i myšlenkového života spisovatelů, kteří požívali tisící násobně neštěstí svého národa, ale putovali oddané až na Golgotu, protože pevně věřili, že je třeba Velkého pátku, má-li přijít Vzkříšení. Byla to doba, kdy hlavně sensitivní a vznětlivá mládež sdružená kolem „Dom in Svetu“ (Lovrencić, Majcen, Bevk, Dornik, Plot a j.) mocně a plamenně reagovala na veškeré úskoky a zlomyslnosti osudu, doba, kdy celá starší generace od Meška a Finžgara až po Gangla a Župančiče nejpevněji a nejkrásněji vyslovovala své vlastenecké kredo a byla to doba, kdy se rodila za největších bolestí velkého jeho srdce poslední a nejvzácnější kniha, drama Cankara, „Vidiny“, onen nejčarovnější plod válečného období slovinského písemnictví. Čím déle ovšem válka trvala, tím více se ovšem sesychaly prameny slovinské poesie, tím smutnější doby nastávaly veškerému písemnictví. Časopis „Slovan“ zanikl, „Dom in Svet“ vycházel naprosto nepravidelně a po velice dlouhých přestávkách činnost „Maticе Slovenské“ byla úředně zastavena a většina nakladatelství živořila. Literární styky s ostatními Slovany pak stále více vázly, takže u nás na př. nesvědčilo mimo občasné, více méně nahodilé drobné zprávy v denních časopisech skoro zhola nic o literárním životě v zemích slovinských. Na tom nezměnil nic ani předloňský převrat říjnový. Zprvu překáželo novému navázání čilejších literárních styků několikrát přerušeni přátelství a železničního provozu mezi jednotlivými státy vzniklými na zříceninách bývalého mocnářství; později okolnost, že celé Slovinsko žilo pod dojmem italské dobývací politiky vlastně v neustálém válečném napětí; a posléze otázka valuty a zvláště poměrů na knižním trhu, zvláště na našem. Ještě před třemi měsíci neměl největší český komisionář F. Topič v Praze ani jediné knihy. Konečně se bohudík poměry zlepšily a na mém pracovním stolku se objevily jako první poslové lepšího jara dlouho postrádané slovinské knihy. Doufáme, že budou záhy následovat další a že nám bude co nejdříve možno, abychom se řádně orientovali nejen v literatuře dneška, nýbrž i v písemnictví těžkých posledních let válečných, rušné doby politického převratu i dnů, kdy konečně zvítězila a triumfovala

myšlenka jihoslovanského sjednocení! — — — Je přirozeno, že Slovinci, kteří už od mnoha let systematicky pěstovali literární vzájemnost s Chorvaty, použili první příležitosti, aby vhodným výběrem seznámili co nejširší veřejnost bratrského národa se svými nejoblíbenějšími spisovateli. Roku 1907 vydala „Matica Hrvatska“ ze slovinského popudu knihu „Slovenske novele a povesti“, v níž se dostali k slovu čelní starší beletristé, po převratu uspořádal pak známý propagátor jihoslovanského sjednocení *prof. Dr. Fr. Ilešič* jako pokračování uvedeného výboru novou chrestomatii. Jmenuje se „*Noviji slovenski pisci*“ a vydala ji r. 1919 zase „Matica Hrvatska“. Tento výbor, v němž je zastoupeno 14 spisovatelů 16 slovinskými ukázkami, je věnován moderní beletristické slovenské tvorbě po roce 1890. Setkáváme se tu se samými dobrými, známými autory a s dobře volenými typickými pozami všech směrů. Skýtá tedy kniha milý a pěkný obrázek novější krásné prósy slovinské. Pořadatelé běželo především o to, aby jeho výbor pronikl do nejširších vrstev. Proto vybral vesměs věci všeobecně přístupné, zajímavé, ale při tom charakteristické. Pro lepší pochopení jednotlivých uměleckých osobností napsal pak o každém spisovateli chorvatskou, stručnou, ale obsažnou, kritickou, ale objektivní úvodní črtu, jež jistě svému poslání plně vyhoví. Připomeneme-li si, že r. 1913 vydala také Žofka Kvedrová výbor „Najbolje slovenske novele“ a r. 1906 F. Ilešič básnickou anthologii „Cviete slovenskoga pjesništva“, vidíme, jak úsilovně šíří Slovinci znalost své literatury mezi svými nejbližšími slovanskými bratry. Přejeme této jejich snaze plna úspěchu a jsme pevně přesvědčeni, že se již v dohledné době dostane i českému čtenářstvu řádného výboru z písemnictví slovinského. — S neméně radostí uvítali jsme také jinou knihu, „*S poti*“ od *Izidora Cankara*. Vyšla též r. 1919 v lublaňské „Nové Založbě“ jako 3. svazek „Nové knjižnice“. Není to novinka v pravém slova smyslu, neboť tato práce vycházela již před lety v „Dom in Svetu“ a autor zdůrazňuje v předmluvě ke knižnímu vydání, že se od té doby leccos změnilo vůkol něho i v něm samém, ale je to zralý plod a nese pečeť pravého uměleckého díla, které nikdy nestárne. Je to románec z cest, podaný formou deníkových zápisků. Vážený slovinský spisovatel vydá se na cestu do Itálie s mladým přítelem Fritzem, básníkem a uměleckým historikem, v němž ještě všecko kvasí. Tento říšský Němec, jež instinktivně i z přesvědčení nenávidí všecko, co druzi obdivují, a který dovede jen tehdy milovat, je-li jeho láska beznadějná, není jistě ani příjemným společníkem ani vhodným inspirátorem vhodných úvah. Jeho zvláštní, časem až nesnesitelná povaha, i jeho milostná dobrodružství ruší přirozené klid a záměry druhovy, odvádějíce ho od vděčnějších a zajímavějších námětů, a Fritzovo umělecké stanovisko je svou čirou negací příliš pohodlné a jalové, než aby trvale zaujalo a poskytovalo možnost řešiti nejvážnější problémy

lidského ducha. Tvrdí-li na příklad, že je třeba „té líné mase intelligence, které je každá vlastní myšlenka tak odporná, napřed zmásti všechny pojmy, vehnati ji do úplné nejistoty, ubiti v ní všechny zárodky veřejného mínění“, protože, „když nebude v těch shnilých mozcích už žádné myšlenky, začnou znova mysliti“ — jsou to sice silná slova, ale pro skutečnou nápravu neznamenaí nic. S takovým hrdinou je těžko psáti dobrý román. Ale slovinský spisovatel byl nejen vzácným přítelem, který dovedl se svým druhem vycházeti v dobrém, nýbrž byl i dobrým znalcem a vášnivým zbožňovatelem umění, uměl nejen energicky odporovat, nýbrž také hájit slovem hřejivého přesvědčení a vybraného vkusu. Každý, kdo si přečte pozorně rozmluvu v benátské Akademii před Tizianovou Assuntou, dá mi jistě za pravdu. A nejen zde, nýbrž i všude jinde, kde se dostává spisovatel bezprostředně k slovu, působí oživě a blaze krásné myšlenky předního slovinského znalce umění. Vytříbený jeho vkus, jasné, nehledané a živé jeho slovo, vzorný sloh a dobrá komposice staví pak tuto knihu Cankarovu na přední místo v novější slovinské literatuře. Fritz není nikdy skreslován a také se nestává na konec ze Savla Pavlem, ač by to snad mohlo býti odůvodněno jeho návštěvou v Lainu — kde naň jistě mocně působil don Pietro a doktor Conti — i pozdějšími událostmi ve Florencii, nýbrž odjíždí jen bohatší o několik zkušeností, aby hledal nové cesty a nový smysl života. Je zajímavě kreslen a důsledně dokreslen. Je to živý typ, tak pravdivý, jako všechny ostatní vhodné odstíněné osoby té milé knížky. Cankar má vůbec velkou schopnost charakterisační, již využil nejednou i ve chvíli veselejší. Vzpomínám jen jednoho místa. Když se loučil s Veronou a kdekdo se mu nabízel za průvodčího k hrobu Julie, zašel se podívat aspoň k domu této nezapomenutelné milenky Romeovy. A tu mu dala otázka: „Jak se dostal vlastně Romeo z pavlače na ulici, vždyť je to příliš vysoko?“, piležitost, aby vtipně a přiléhavě charakterisoval, jak by tuto otázku zodpověděli někteří známi slovinští spisovatelé. Vedle velké schopnosti charakterisační nutno také zdůrazniti Cankarovu schopnost pro zachycování nejjemnějších nálad, jeho oduševnělé popisy krajin a smysl pro dramatickou svěžest celku i detailů. Z celé knihy vane kouzlo osobnosti spisovatele, s nímž je radostno blíže se seznámiti. „S poti“ je cestopis, jakých i ve velkých literaturách málo. — — — Jako druhý svazek téže knižnice vyšla „*Veriga*“ F. S. *Finžgara*. Známy beletrista a dramatik napsal tuto triaktovku již r. 1914, od kteréžto doby přešla již několikrátě scénou. V úvodu k nynějšímu vydání charakterisuje ji autor takto: „Je to příběh, nic jiného, postavený jakožto zrcadlo, jak znetvořují vášné zrožené malichernosti obraz lidské duše a jak ji zaslepi, že tápá a hledá v temnu, co je jí na záhubu, a nevidí velkých spásonosných cílů, k nimž vede cesta lásky.“ Finžgar psal tento kus pro lid a z lidu

vzal si k němu také námět i osoby. Děj, umístěný v podhorské vesnici, je prostický. Dva sousedé, kteří žili dosud v přátelství, jež mělo být i dohledně dobé utvrzeno sňatkem jejich dětí, neshodnou se pro řetěz. Jeden jej před lety někde zapomněl, druhý jej našel a nevěda patrně, či je, si jej přivlastnil. Když jej žádá původní majitel zpět, dá slovo druhý, přikřejší, přátelský soulad je rázem zničen, sousedský poměr otráven a jed nenávisti ničí i rodinné štěstí rozvášněných stran. Všecky milenci se rozhodnou, že raději opustí rodiče, než by se stali obětí zaslepených nepřátel. To znamená další krok k úplnému rozvratu a dědeček Primož se rozhodne, že rázem všemu učiní konec. Je přesvědčen, že s nešťastným řetězem zmizí též hněv a nenávist, zmocní se ho tedy a chce jej hodit do vody, nešťastnou náhodou spadne do ní sám a ve viru utone. Nad mrtvolou milovaného dobráka konečně nepřátelé prohlédnou a smíří se... Přímočaré jako děj jsou také povahy všech osob. Všecko je zredukováno na nejnmutnější základní prvky. Není tu psychologických záhad a experimentů, ale také žádných banálností a přespříliš zdůrazněné tendencí. Stavba dramatu je vhodná a nároky na herce takové, že je možno sehrát „Verigu“ na každém menším ochotnickém jevišti. Není pochyby, že ji menší divadla uvedou častěji na scénu. — Poslední kniha, na niž bych dnes chtěl upozorniti, jsou *France Jaklič* „*Ljudske povesti*“, jež vydala *lublaňská „Nova Založba“* r. 1919 jako první číslo „*Slovenské knjižnice*“. Jak patrně z úvodní poznámky, byly připraveny k tisku již o vánocích r. 1917, kdy k nim autor připsal: „Vizte obrázky našich lidí! Psal jsem je pro svou zábavu. Budu spokojen, rozveselím-li též někoho jiného aspoň na chvíli.“ Ale první z nich, „Od hiše do hiše“ (z roku 1901), mnoho veselého nepodává. Autor, učitel, jehož všechny práce prozrazují snahu o vystižení duše venkovského lidu, vykládá tu prostým slovem romantický milostný příběh dcery bohatého sedláka a syna chudé baráčnice, kterým bylo hledati štěstí v Americe. Pomohl jim tam starý invalida, kterého odsoudil osud k tomu, aby byl na starost obecním břemenem, a který zaplatil cizí štěstí svým životem. Ale to není jediná hořká krupěj v uvedené povídce. Je příliš mnoho trpkosti v celém tom obrázku z venkovského ovzduší, k němuž máme v naší literatuře velmi mnoho protějšků a doplňků. Osudná nevraživost sedláků na chudinu a naopak, bezcitnost proti nejbidnějším z bidných, která se nezastavuje ani u mrtvol, nucení k sňatkům, o nichž jistě nutno předvídati, že budou nešťastny atd., nejsou zrovna s to, aby nás nějak zvláště mile rozehrály anebo dokonce rozveselily... Více štěstí a radosti usmívá se na čtenáře za to z druhé povídky, nadepsané „Sin“. Je to již starší práce (z r. 1896) a svědčí především o národopisných studiích Jakličových. Autor v ní uplatnil celou řadu svých hojných a pečlivých etnografických

poznatků a poznámek, takže je tato skizka ze života šťastných mladých manželů vlastně jen beletristicky stmelným přehledem slovinských lidových zvyků a pověr od okamžiku, kdy padnou po prve radostná slova: „Budeme asi kolébat“ až po poslední přání na hostině po úvodu. Povídka se čte příjemně a cizinec v ní najde mnohem více typického a svérázného, než v povídce první, ačkoliv i ta byla plným právem zařazena do knižnice, jejíž titul chce patrně býti výrazem přesného programu.

Dr. Bohuš Vybíral.

Výstava malíře Žižky v Olomouci v místnostech německého uměleckého sdružení byla pořádána v první polovici měsíce ledna 1920. Malíř usedlý ve Velkém Olomouci ukázal tu širšímu publiku několik stovek svých prací, studií a náčrtů, které tu a tam sporadicky se objevovaly v obchodech i u soukromníků. Žižka jest velmi produktivní, ale i obratný malíř, který si ve své tvorbě už vypěstoval svou svéráznou machu. Plodnost jeho však bývá mu často na škodu. Žižka jest v první řadě krajinář. Jeho plavými barvami podané práce prozrazují mnohý bystrý postřeh. Líbí se mu nejvíce v jeřabinách. Práce figurální povětšinou jsou silně zkrácené. Z toho oboru nejsilnější věcí byla kostymní studie ženy v starodávném, duhově fialovém šatě. Žižka vyniká v pracích dekorativních, které dosud byly málo známy. Oblíbenou jeho technikou jest tempera. Výstava velmi četně navštívená, trpěla hlavně přeplněností. Umělec dbal málo na výběr. Za to ale lacino prodával. Výstava však má vždy býti výstavou. Má podati jen to nejlepší. Non multa, se multum.

Dr. R.

Hlas volající. Vím, dobrá věc zraje pomalu. Přece už netrpělivě hledíme, kdy se z neviditelného zárodku rozvine krásný strom, jehož kořeny budou ssáti šťávy daleko rozptýlené — po krajích naší milované republiky. S radostí čítám v listech denních i časopisech, že hned tam kdesi na českém jihu či severu nebo na březích Moravy. Váhu ozve se duše věducci, prahnoucí duše vztáhne pravici chytivou stisku vrleho. S pahorků českomoravského pomezí hledím sám, sám patřím v dál, hledaje druhů, volaje shromáždění. Bratři, kdy už uzmíme, s radostí uzmíme, že přece je nás hrstka? Kdy dočkáme se, až strom zmožutelný vydá ovoce sladké? — V Praze je nadšená mládež naše, chce dobývat, až sem zní její jasot. I zde víme o její nezšité novinářské práci.

A — přec zase čtu v doslovu I. svazku Archivu literárního o zklamání, jak málo je pomocníků při díle důležitém české katolické liter. historie. Přátelé, jak bolí, že sám sebe nevidím při této práci! A tak už dlouho těším se radostnou nadějí, že i naše mládež vědecky vyzbrojená chopí se ráda na půdě nevzdělané. Naše dějiny volají katolické badatele, české písemnictví chce býti posouzeno i z tohoto našeho hlediska! Nuž, duše dobré, posilněte se: nejlepší duchové na březích Seiny pro vás psali radostná díla, i Německo pokrokové dávno už vydalo své Jansseny, Pastory, Gruppy, Kubny, Lindemanny, Salzery a Baumgartnery, kteří nepatří k jeho zpuštěné chasé! Vy pak, kteří jen diváky býti chcete nebo musíte, zabezpečte hmotné tulo téžkou práci! Slibte čestně, že přispívati budete měsíčně 5, 10, 20 Kč katolickému kulturnímu fondu.

Professor.

Ženský seminář pro sociální práci z povolání existuje od roku 1913 ve Frankfurtě v Německu. Do semináře přijímají pinoleté dámy, které absolvovaly lyceum nebo maturovaly s dobrým prospěchem na střed. škole anebo se vykážou rovnocenným školním vzděláním. Seminář trvá tři až šest semestrů, dle toho, jak jsou chovanky pro to či ono povolání vzdělány předběžně. Teoretické vyučování střídá se s praktickým. Vyučuje se národohospodářství, ústavě státní a obecné, chudinství a právu chudinskému, péči o mládež, sociálnímu pojišťování, hygieně, sanitní bez ječnosti, pedagogice atd. V semináři přednášejí profesori býv. akademie sociálních a obchodních věd, správni úředníci, správce různých humanitních ústavů, lékaři, lékařky a jiné vhodné osobnosti. Před vyjitím ze semináře skládají chovanky státní zkoušku: písemnou, praktickou a místní. Po zkoušce seminářistky prodělávají zkušební rok v praktické činnosti sociální a teprve pak dostanou státní vysvědčení. — Ta-

kovým způsobem rozmnožují se v Německu řady ženských sociál. pracovníků. Odchovanky semináře se také osvědčují v praktickém životě velice. Jsou to namnoze inteligentní, dobře vzdělané ženy pevného zdraví, honosící se tělesnou i mravní vytrvalostí, rozvahou a svědomitostí, smyslem pro praktičnost a ochotou přiložit ruku všude tam, kde je toho třeba. Neleknou se styků s bidou, nouzí a hrubostí a nedají se odrážeti ani těžkými zklamáními. Že i u nás takových sociálně vzdělaných a činných žen bylo by zapotřebí, je na blédní. Porozumění pro sociální práci s povolání mohly by v první řadě šířit naše katolické akademické spolky. Program, který do našich studentských organizací přinesl před lety dr. Sonnenschein z Münchenu-Gladbachu, měl by být oživen a rozšířen i vzhledem na ženskou část studentského hnutí. Snad by těmito otázkami mohli trochu pozornosti věnovati akademici i ve svém „Životu“. Trochu prvků sociálních by listu tomu neškodilo!

L. Z.

Suma—obnos. Mezi pražskou „Naši řeči“ (roč. 3. č. 2. str. 60.) a brněnskou „Hlídkou“ (březen, čís. str. 179) je polemika o slova „suma“, kterou hájí N. Ř. a „obnos“, jehož se drží Hlídko. Jáci znatle práce moravských spisovatelů pražští filologové a utenci (ne všichni) jsou, ozejmují otázku Hlídky: Odkud o nich (o Hlavinkových článcích stran slova „obnáseti“) pražská Naše Řeč ví, když my o nich v Hlídce nic nevíme? — Konečně „suma“ i „obnos“ jsou výrazy úplně zříté a jak polemika ukazuje, zastánci z obou stran mají pro ně své dobré důvody, nač se tedy škorpit? Jsou-li oba výrazy nečeské a není-li za ně prozatím náhrady, spojíme se s obojím, nebo lépe řečeno: trpě zatím obojí.

Etes.

Sokolstvo. P. Jan Pelikán píše ve 2. čísle „Služby“: Sokolství — ideové — je vyvrhnutím našeho národního obrození... Neboť — v tom se nesmíme klamati — platí stále, co bylo řečeno, naše národní obrození není ukončeno. Proces osvobodovací je snad usnadnil, změnil jeho podmínky, ale neurychlil ho; světová válka pak jenom poškodila každé mravní hnutí. Přišla v okamžiku, kdy obrození naše počalo ukončovatí svoji třetí fází — tedy po jazykové a politické — složku kulturní. Zbývají ještě etapy další — hospodářská a mravní. A tato mravní jest právě úkolem Sokolstva. Jest skutečně potřeba, aby

k tomu byla v národě našem určena instituce zvláštní, neboť jde tu i o specifický český základní rys charakterové, jež vypěstili je našim úkolem, jež jsou součástí mravnosti a které prolínáním německvím, kopírováním západu a katolicismem nejvíce jsou stírány a ohrožovány.“ — Že Sokolstvo bude schopno vlít národu novou morálku či mravnost, možno pochybovati, neboť dosavadní jeho činnost (aspoň v posled. 30 letech) a jeho „kulturní“ činy nejnovější (Slovensko, Marián. sloup etc.), jsou opakem skutečné morálky, kterou není schopno vybudovati „bratrství, pokrokovost, kázeň, podřízení osobnosti celku, nacionalismus“, jak pisatel uvádí, nýbrž skutečně ušlechtilost a láska zvlažovaná vědomím vztahu k nadpřirozenu, tedy základem náboženským — u našeho národa právě tím méně viditelným katolicismem, který nestírá a neobrožuje specifický českých „základních rysů charakterových“, nýbrž naopak je přirozenou složkou národního charakteru a proto v jeho prostředí a jeho působením dospěl kdysi národ vrcholu svého lidského štěstí i své národní velikosti, která byla zatemněna a do hrobu uložena nikoli katolicismem, nýbrž něčím zcela jiným. Hesla, která pisatel nazývá „prvky nové morálky“, učiní ze Sokolstva snad ještě oddělenější kástu, než je tomu dosavad, ale novou duši národa vytvořiti nejsou schopna.

Etes.

Z umělecké Moravy. V článku téhož jména rozepisuje se v „Nových Čechách“ Dr. E. Axman „o srážce nových směrů se staršími v umělecké Moravě, kde právě nyní čistí se hvězdy“. Vytýká Janáčkovi mínění, jako by píseň národní „vyrůstala pouze z náspěvků mluvy zpomínaje, kolik stop zanechal na písni život městský, panský, kolik hudba instrumentální, kolik píseň kostelní“. Také J. Černíkovi vytýká povrchnost a nevědeckost v posuzování lidové písně, zvláště jeho „rozeznávání zrna pšišového od plev“, „písni pěkných a nehodících se“ podle zvyku Sušilova, jenž prý, „když začal zpívat píseň rázu milostné smyslného neb obskurního, zápis pferušil“. Je ovšem pravda, že lidopisné snahy musí býti všestranné, ale že by „rozdělení umělecko-morální naprostu musilo býti zamítnuto“ a že „nelze dělití (ve folkloru) pěkné od škaredého, slušné od nemravného, zrna od plev“, přece jen je mylné mínění. — Kretze nazývá „prototypem diletant-

ského psaní vodnatých článků" etnografických. Vlivu Kretzovu přičítá úpadek malířského umění Joze Upky, které přebývá víc a více rázu pouhého barevně etnografického popsaní, zanedbává vnitřní charakter postav a dějů, specifický moravskou duši, vzruch a život, jímž se vyznačují starší jeho práce. „Z prudce citěných scén vyprchal temperament, vyčichla síla, pozbyly zemitého tónu, pohanské krásy, zmizel jejich barevný křik, chtivost boje — zbyly barvy „šátků a šatek“. — Kritika jistě trochu smělá. — Na Moravě je umělecká krize, ale místo zdravého názoru projevuje se desorientací, jež ostatně zachvacuje veškerý český umělecký život. Typickou jest otázka uměleckého kritika Flor. Zapletal: „Východ či západ?“ v „Uměl. listu mor. výtvarníků“. A tu český umělecký svět se rozdvouje, pražská (ne česká) hudba potáhne asi se západem. Slovensko se svým nově založeným spolkem uměleckých diletantů míří zcela na východ. A uprostřed bezradná Morava neví, zda do prava nebo do leva. —

„Anbelli“, sibiřská báseň od Julia Slowackého přeložena byla nedávno nově Benem Buchlovanem a vyšla ve Světové knihovně. Zigm. Krasiński vyušil v „Anhellm“ veliké dílo umělecké a míní, že je schopno samo zajistiti autorovu slávu v budoucích pokoleních. Pěkná symbolická tato báseň v prose tlumočí smutek a utrpení nejen vyhnanců sibiřských, nýbrž celého národa polského r. 1831 a víry v jasnější budoucnost. Křišťalově jasná a biblicky prostá, ale citově vroucnější, zrcadlící světla a stíny, zmocňuje se tato sibiřská elegie zádumčivost našeho nitra a probouzí v něm zvláštní stav, který pojmenoval Krasiński *nyistickou tesknoutou*.

„Der Geist der Tschechen.“ Pod tímto názvem vydal Rud. Pannwitz, žid ve Vídni, 1919 (Zeit- und Zeitschriften der „Friede“) obsáhlou knihu, která je částí díla „Europa“, které má vyjiti tohoto roku jako reálně-politické pokračování jeho knihy „Krisis, der europ. Kultus“. Co platí u příslušníka německé rasy nejvíce, přichází bez zaujetí, se zájmem nezřídka stupňovaným v obdiv, v době, kdy německo-nacionální politika rakouská hýřila v nenávisti proti všemu českému. K filosofickému pojetí českých dějin nepřináší nového nic, co by už nebylo řečeno dříve; protože však tam, kde upouští od překotných analogií, vypravuje poutavě a vroucně,

nabývá jeho kniha v německém národě určitého poslání: seznamovati s naší historií a kulturou *sine ira*. Ale nikoli už *sine, nýbrž cum studio*.

(„Nové Čechy.“)

Rada českosl. spisovatelů vydala 28. října nový manifest č. národu. Dojem, jakým působil, zachytil Rudolf Malý v „Č. Slově“, přiznává uslechtilou inspiraci třeňnými slovy: „Nutno doznati, že při své mnohomluvnosti působí dojmem mdlým, ba starobným. Nemožno srovnáti ho se slavnou deklarací z roku 1917. Tehdy stačilo říci: Prohlašujeme . . . Dnes se nevystačí obecnými rčeními. Lid trpí bezradnou lápavostí, nevěda, co se svou touhou po lepším životě vlastně si počítí. Jako se mu nedostává surovin a činných podniků, tak se mu nedostává pevných ideálů, řádných mravních ideí, nesporných vzorů, příkladů, konkrétních činů, ideí, vzorů! Krásných slov slyšel již za ten rok dosyta. A nový manifest jest jenom jejich — krásným opakováním. Podobá se prospektu nového časopisu. Lid však nechce prospektu, povšechných slov. Lid chce dobrou báseň, povídku, náboženské a mravní poučení. Spisovatel dnes nesmí mluvití povšechně z jakési „nadstraničné“ kazatelny, nýbrž musí sestoupiti k tomuto lidu jakožto rovněž dělník a bojovat s ním, poučovat a očišťovat jej, vésti, povznášeti, vmlouvati se mu do srdci svými ideály a mravními vzory, svou tvorbou. Spisovatelé — ty sám především jsi národ! A lid tě čeká —! Nynejší značná nemohoucnost a jalové řečnování naší literatury i umění výtvarného a hudby není jen úkazem úplně sourodým s dnešním rozvrtem v ostatních složkách našeho života národního, nýbrž i jeho trvalým spoluvinníkem! —

Republikánská liga pro mravní obrodu národa, která má již přes dvacet tisíc členů, vydala právě leták „*mravní rozvrst v československé republice*“, všem upřímným Čechoslovákům, bez ohledu na postavení, vyznání a příslušnost politickou na uváženu.“ — Uvádí, že k výzvě ze dne 28. září docházelo denně mnoho přihlídek, z nichž je zjevné, s jakou jistotou každý upřímný Čech očekával, že musí vyrosti v národě sdružení, které by obrodně působilo. V obšírné úvaze o dnešním postavení republiky praví se (místy citujeme doslovně), že je první naší povinností míti silnou národní

obranu, aby svoboda byla zabezpečena. Kdo ještě dnes schvaluje všechnu tu nekážed a vymýkání se povinnostem, které bylo vysvětlitelné za Rakouska, je špatným republikánem. Nejzálostnějším zjevem je propukající nechuť k práci a ochabující smysl pro vlastní odpovědnost. Kdyby cizina soudila nás podle projevu nynějšího nezdravého, přepychového stranicství, jak se jeví v zrcadle tisku, byli bychom národem zločinců, neboť mnozí stranici vidí ve svých politických protivnících jenom samé darebáky a nepoctivce. Měli bychom se všichni radovati z dobrého činu, ať ho vykonal příslušník jiné strany, ať si třeba stojíme v jiném táboře. Kdo je pro terror, ať nemluví o svobodě. Hledme všichni v okruhu své působnosti odstraňovati sobectví, prospěchářství a buditi opravdost a lásku o věcna k občanu. Nezávidíme nikomu, kdo se dostal vlastní pílí, přičiněním a sebevzděláním k poměrnému blahobytu, nechť jsme ho strhovali do prostředí, ve kterém jsme sami nespokojeni, ale snažme se stejnou cestou zlepšiti své postavení. Liga bude potíratí mnohoobročnictví a zřídí zvláštní očistnou komisi. Zbavte se lhotejnosti, pobodli a nic neznamajících kritikování, jděte věci na samý kořen. Očistná komise bude vyšetřovati také krivdy spáchané na jednotlivcích (z kruhů vědeckých, uměleckých atd.). Nezdravému stranicství lámejte ostří ve vlastní straně a všude, kde se objeví. Snažme se, aby v čelo stran byly postaveny osoby jen nejčistší. Máme odvahy postaviti do pravého světla časopisy, jichž jedinou prací jest národ rozeťváti. Svolávejte schůze, na nichž by bylo věcné o všech těchto bolestech promluveno, pište do časopisů články směřující k nápravě. Liga stojí mimo strany, vítá ve svém středu jednotlivce všech stran, avšak jen jako osoby, nikoli jako zástupce stran. Budou založena sdružení místní, okresní, župní.

„*Pramen*“, plzeňský měsíčník pro literaturu, umění a práci kulturní, nástupce zaniklého „*Vzletu*“ uvádí se v 1. čísle barnumskou vlastní reklamou. Je to nechtutné holedbání se nětím, co teprv přijde a jakoby výstraha kritikům, jak mají na list pohlížeti. „*Pramen*“ bude tedy typem nového listu, jakého jsme dosud neměli... V Plzni bylo podniknuto několik pokusů (o založení dobrého beletrist. časopisu)... „*Pramen*“ chce býti v této řadě pokusů podnikem posledním, neboť jeho

úroveň bude vždy taková, že snese i nejpřísnější umělecké měřítko atd. Tak čteme na první straně a na poslední je makavý důkaz, že časopis bude asi takovým, jakých jsme tu měli dosti, vytýká-li brněnskému dieces. kalendáři na rok 1919 „bezměrnou hloupost a surovou drzost“, když ještě mluví o modlitbách za císaře, a v němž pan Skrbenský na den 17. srpna poroučí ve všech kostelích *modlit se za Karla Habsburka*. A proto prý „co vzbuzuje úžas, jest skutečnost, že vláda českol. republiky tyto arcibiskupské drzosti trpí a proti nim nezakrojuje“. — Nemínáme se nijak tímto příkladem „úrovně listu“ zastávat hierarchie a jejich hříchů, ale způsob takového psaní je prskání a slintání kluka. Kalendář byl tištěn začátkem roku 1918, kdy zajiště ani pan pisatel ještě nevěděl, že v roce 1919 Karla Habsburského na trůně nebude a proto každý moravský „panáček“ *proto* se na „pana Skrbenského“ nehněvá. Otevřel-li „*Pramen*“ takovým „novým proudům“ své sloupce, pak jeho úroveň bude horší nežli jeho předchůdců.

Drobné zprávy z kulturního života slovenského. „*Slovenska Matica*“ vydá pro nedávnou tiskarskou stávku teprve letos své publikace z roku 1919. Prozatím ohlašuje *Dostojevského román „Idiot“*. Vydá jej v překladu Dra Vlad. Borštníka ve dvou svazcích. Mezi publikacemi letošního roku má pak dosud přichystány: *Mencingerův román „Abaddon“*, monografii o *Prešernově „Nové Pisariji“* a výbor českých básníků z slovenském překladu. Pro mimořádné poměry nekonala se loni valná hromada „*Slovenské Matice*“. Letošní valná hromada bude velmi důležitá a určí „*Slovenské Matici*“ patrně nové směrnice. Původní její poslání (totiž: pomáhati tam, kde nestačí soukromé nakladatelství a podporovati národní obranu) pozbylo za nynějších poměrů bývalé důležitosti. Za to je stále akutnější otázka řádného soustředění a vydatné podpory vědecké práce slovenské a zdá se, že je silná snaha učiniti to novým úkolem „*Slovenské Matice*“, jež by se tak stala slovenskou Akademií. — „*Leonova družba*“ měla dne 4. března — téměř po šesti letech — první poválečnou valnou hromadu, na níž konstatováno, že vydala v těžkém válečném období 2 díla vědecká, 2 knihy lidové poučné a 6 knih zábavných. Z knih druhé skupiny zasluhuje zvláštní

zmínky *Ušeničnikova „Knjiga o živoljenju“*, která již také vyšla v českém překladu, z knih třetí skupiny Hybaškových překlad *Baarooy „Posledni pravdy“*. Vedle toho vydávala „Leonova družba“ i za války známou vědeckou revui „Čas“. Nové poměry našly odezvu také ve slovinské „Leonově družbě“. Poslední valná hromada přijala dvě resoluce, z nichž první žádá za sdružení s chorvatským stejnojmenným spolkem, druhá pak volá po společné vědecké orgáně obou „Družeb“ a přeje si, aby do formálního sloučení obou spolků přinášel „Čas“ příspěvky slovinské i chorvatské. — Otázka lublaňské „Národní galerie“, o níž jsme se již vloni zmínili, dostala se do nového stadia. Lublaňský magistrát zapůjčil cílemu spolku městskou uměleckou sbírku, řada soukromníků učinila totéž anebo darovala mu přímo část svých uměleckých pokladů a z členských příspěvků zakoupeno již 28 děl asi za 50 000 korun. Základ „Národní galerie“ už tedy je a do popředí vstupuje otázka vhodných a reprezentačních místností. Těch „Národní galerie“ bohužel dosud nemá a bude jich patrně ještě dlouho postrádati. Aby prozatím vykonala aspoň to, seč jest, a především aby vnesla zájem o započatou práci do nejširších vrstev, rozhodl se podnikavý spolek, že bude zatím vystavovat jednotlivé expozice, které občas vymění. Začátek učinil a výstavbou moderního umění slovinského, která skýtá jasný obraz nových snah a směrů. — Největší nynější slovinský básník *Oton Župancič* vydal novou sbírku „V zarje Vidove“. — Z pozůstalosti předčasně zesnulého Župancičova druhá *Ivana Cankara* byla vydána autobiografická kniha „Moje življenje“, vedle „Podob iz sanj“, nejvýznamnější plod Cankarova umění. — Památce téhož spisovatele věnoval umělecký měsíčník „Dun in svet“ první

dvojitý sešit nového ročníku. Mimořádnou statí o Cankarovi přináší zajímavé dopisy a některé drobné jeho črty, jež dosud slovinsky nevyšly a doplňují vhodně jeho umělecký portrét. Také obrazová část tohoto „Cankarova čísla“, jež tvoří samostatnou knihu a bude všemi přáteli výsoce zajímavého autora vřele uvítána, přispěje k lepšimu poznání miláčka slovinského čtenářstva.

Mírko.

Valná hromada Družiny literární a umělecké konala se ve středu dne 7. dubna v Olomouci. Účast byla, bohužel, malá. Je to chyba ovšem, poněvadž při takové schůzce přece jenom možno kus práce vykonati. Valnou hromadu zahájil místopředseda *dr. J. Řehulka* a také ji řídil. Protokol minulé valné hromady přečetl a zprávu jednatelem podal jednatel *dr. Fr. Hrachovský*. Finanční stav Družiny vylíčil a o nakladatelství referoval pokladník *red. Lad. Zamykal*. Výsledek revize sdělila si *M. Špačková*. Ve volbách byl zvolen předsedou opět *K. Dostál-Lutinov* a do výboru všichni staří členové. Po všech zprávách byla číla a živá debata.

V době předvolební vydala naše Družina toto provolání: Čechové a Slováci! Nastávajícími volbami bude na dlouhá léta rozhodnuto o osudech národa a republiky, zejména pak o osudech katolické kultury v našich zemích. *Jediná* politická strana hájí ideální statky národní, katolický světový názor a kulturu cyrillo-methodějskou. Proto v zájmu vlasti a vzdělanosti našeho národa my, katoličtí spisovatelé, shromáždění na valné hromadě „Družiny literární a umělecké“, obracíme se na všechny rozvázné Čechy a Slováky, aby volili jen s křesťanskou stranou lidovců. V Olomouci, dne 8. dubna 1920. *Karel Dostál-Lutinov*, předseda. *Dr. Jar. Řehulka*, místopředseda.

JANO KOEHLER:

VÁLKA

Dominik Pecka:

Apostrofa noci.

Noci tmavá, noci chladná!
 Macecho zlá a zlodějko světla!
 Ó běda chodci, jenž není si jist,
 ó běda ptácatům, jež cestu si spletla
 do rodných hnízd!
 Ó běda smichu,
 jež na tvých studených nadrech
 mámivě voní,
 smutně se kloní
 zlomen a tich!
 Ó běda smichu, jenž stříbrně zvoní
 do samot tvých,
 ó běda zpěvu, jenž zvolna se roní
 z dalekých lich!

Noci tmavá, noci chladná!
 Macecho zlá a zlodějko světla,
 v záhybech tvých
 lze duše mé dějiny číst:
 dříve než zkvětla,
 tmou jsi ji zhnětla,
 dříve než vzlétla,
 k zemi's ji smetla.
 A za své květy
 získala cety,
 a za svůj zpěv
 vichoru hněv,
 a za svůj smích

propasti řev.
Vadla a chřadla
na ňadrech tvých
chladných a mdlých,
hluboko padla
v bahno a hřích.

Noci tmavá, noci chladná!
Však i nad tebou
od Otce světél síla mi dána;
já dočkal se rána,
až prchl tvůj smrtelný sen:
vyšel jsem ven
ze zrádných míst
vzkříšen a čist,
vesel a jist
na bílý den.
A když ohlédl jsem se
na cestu svou
chladem a tmou,
démanty rosné zářily všady —
tož slzy, jež prolil
pro moje bludy,
bludy a nudy,
pro duši mou
hříšnou a zlou
anděl můj strážný.

Srdce asketovo.

Tam ten den, tam ten den.
Večerním klidem
vyšel si měsíc
dívat se lidem
do oken.

I do moji světnice hleděl,
by něco zvěděl:
malický našel tam koutek —
tam srdce mé dřímalo v pokoji,
tam srdce mé dřímalo po boji
jak malé dítě
uprostřed rozbitých loutek.

Rafael Santi — král malířů.

6. dubna 1520 — 6. dubna 1920.

Dne 6. dubna letošního roku zaletěl jsem v duchu v římské Pincio, kde uprostřed tropické flory sni mramorová rekové péra, štětce, dláta i meče sen nehynoucí slávy a blahé paměti.

Na svém pobytu v Římě rád stával jsem před mramorovým poprsím geniálního malíře Rafaela Santiho, chtěl jsem proniknouti taje a záhady duše mladistvého umělce, kterou jsem studoval z jeho nesmrtelných děl, z kulturních spisů Vasari-ho, z poštěhů kritiků a cestovatelů. 6. dubna, ve výroční den 400letého úmrtí, byla jistě socha jeho na Pinciu i jeho hrob v krásném Pantheonu ověncen bohatým věncem z vavřínu, jak se to stalo před šesti lety před mým vlastním zrakem jeho největšímu příteli Bramante-mu, jenž umřel o šest let dříve než malíř urbinský. Rafael stal se vedle Michelangela římskou mou láskou a proto jest mou povinností, abych i já dodatečně uvil věnec vzpomínek kolem čela geniálního dítěte štěstěny — prvního malíře cinquecenta.

Tento nesmrtelný malíř narodil se v Urbině, v srdci modré Umbrie, která první působila na jeho vnitřní duši. Malířství zasvětil ho již jeho otec Jan a později Timotej Viti. 1499 odebral se k Peruginovi, od něhož přijal do své tvorby hluboký sentiment mystický mistrovských postav, sladkou melancholii jejich tváří, nebesky klidnou a tichou disposici scén, radosti a mírem hýřící krajinná pozadí. K těmto vynikajícím vlastnostem uměleckého díla připojil tvůrčí duch dvacetiletého malíře mnoho nových motivů a malířských vymožeností, jmenovitě vybraný cit pro krásu mládí, žhavou inspiraci svěžích tváří, něžný a nepřekonatelný výraz oka, ladnou scenerii děje, velejemnou harmonii šatu a ideální čistotu architektonické dekorace. Muther proto právem nazývá Rafaela kořistníkem cinquecenta.

K periodě, v níž pracoval pod vlivem štětce Peruginova, patří několik jeho madon, jako madona s knihou, zasnoubení a korunování Panny Marie.

Kolem roku 1504 odebral se Rafael do Florencie, kde ve středu vzácných talentů, výbojných nových proudů a přerodů, ve stínu hvězd Leonarda da Vinci, Michelangela a Fra Bartolomea osvojil si všechny výtěžky malířství. Od Leonarda da Vinci naučil se malířské modelaci, čarovnému šerosvitu a technice barev, od Fra Bartolomea stylové formaci a umění rozestavovati postavy a skupiny kriticky podle architektonické rovnováhy, která vnáší v dílo svrchovaný soulad a životní tok.

Z doby florenské pochází od něho sv. Jiří na koni, madona velkovévody, madona s baldachýnem, madona galerie Pitti a několik ještě jiných, krásná zahradnice a několik portretů.

Že předstihl Rafael své mistry a měl na ně častokrát i notný vliv, toho je dokladem Fra Bartolomeo. Tento po kázáních Savonaroly nosil své nahé obrazy na oheň a po smrti velkých kazatele prohlásil, že nevezme více štětce do ruky. Rafaelovi však se podařilo, že opět mistra pohnul k malířství.

Roku 1508 přišel Rafael do Říma, kde protekcí Bramantovou stal se prvním malířem Pia II. a Lva X. Díla starých Římanů působila zázračnou silou na mladistvého umělce, jenž leccos přisvojil si z antické velikosti a mohutnosti. Bramante tajně ukázal mu i Michelangelovu Sixtinu, z níž odnesl si trochu majestátného titánství. Ve Vatikáně stvořil Rafael nejdokonalější svá díla, jimiž jsou fresky v pokojích zvaných „Stanze Vaticane“ a výjevy biblické na chodbách, zvaných „Loggie“.

Mimo Vatikán maloval Rafael v chrámě sv. Augustina postavu proroka Isaiáše, ve chrámě S. M. della Pace Sibilly a ve vile Farnesině rozkošný cyklus o Amoru a Psyché, jenž na mě tak úchvatně vždy působil, že při pohledu na Amora, kterak líbán jest tatíčkem Diem, zapomínal jsem na skutečnost a v duchu přenášel jsem se do dob Homérem opěvovaných.

V Římě povstalo opět mnoho jeho madon jako Dráždanská, Folignská, madona na stoličce, sv. Cecilie, sv. rodina. Labutím zpěvem božského jeho štětce jest Proměnění Kristovo na hoře Tábor, které nedokončil. O tváři Kristově na obraze tom vypravuje Vasari, že malována byla umělcem, když zmitán byl již prudkou horečkou, která ho sklátila v předčasný hrob na Velký pátek 1520. Nedokončený poslední obraz zdobil nádherný jeho katafalk v Pantheonu, kde byl pochován se svou chotí. O jeho smrti vypravuje Vasari toto: Rafael byl spiat úzkým přátelstvím s kardinálem Bernardem Diviziem Bibbienským, který naléhal na malíře, aby se oženil. Rafael, milovník svobody, neměl tolik odvahy, aby kardinálovi odřekl a proto slibil, že tak učiní asi za tři roky. Když tři roky uplynuly, přihlásil se kardinál opět se svým návrhem. Rafael chtěje dodržeti čestné slovo, dal se přemluvit a vzal si za ženu neteř kardinálovu, s kterou však šťastný nebyl. Mrzel ho sňatek velice, zvláště když poznal, že papež Lev chystal pro něho červený klobouk, který mu sňatek úplně odvál.

Smrtelnou horečku zavinil si Rafael svým bezstarostným, přímo bohemským životem. Lékaři myslíce, že se jedná o pouhé nachlazení, pustili mu žílu a tím jeho stav zhoršili. V poslední vůli zanechal své choti potřebnou část svého jmění k důstojnému jejímu životu a ostatní rozdělil mezi své žáky Julia Romana, Jana Františka Fiorentiho a příbuzného svého kněze z Urbina. Baltazar z Pescie projednával jeho pozůstalost. Zopatřen svatými svátostmi, zesnul ve věku 37 let na Velký pátek, týž den, kterého se narodil. Pohřbu zúčastnil se celý papežský dvůr a umělecký svět celého Říma. Jeho chof brzo odešla na věčnost za Rafaelem a pochována byla rovněž v Pantheonu pod náhrobek, jež zdobí tento nápis:

„Ille hic est Raffael timuit quo sospite vinci
Rerum magna parens et, moriente, mori.“

Vylíčí Rafaela a jeho tvůrčí duši jest nemožno právě tak jako proniknouti záhadnou duší vrstevníka jeho Michelangela. Píše-li se o Rafaelovi, uvádí se obyčejně rozdily, kterými lišil se od poroby Michelangelovy.

Rafael nikdy nebyl mučen skepsí, neboť sám genius vedl jeho štětec. Pojetím Michelangelovým byla krása světa hráchem zničená, kdežto Rafael dival se na zemi dosud ještě jako na ráj, jež badáním a nalézáním filosofů je zbavena prvků zničení a zkázy, v krásno proměněna písní básníků a posvěcena moudrým řízením Prozřetelnosti božské. Personifikací a apotheosou tvorby Rafaelovy může sloužiti jeho „Poesie“ ve Vatikáně.

Lyru v jedné a knihu v druhé ruce držíc, sedí zde krásná žena, jež „Numine afilatur“. Mocný pár křídel je s to povznést ji do závratných výšin, čerstvý vavrinový věnec jako diadem kolem čela dodává tváři nebeský půvab a její hluboké oči ukazují, že myšlenka bolesti a slza jas jejich nikdy nezkalila. Jak ptáče píseň svoji píše, šťastně a blaženě hledí z nekonečna do věků, stále ováta dechem radosti, mládí, věčnosti a božství.

Díla Rafaelova činí dojem čistě, jasně přednesené písně, v níž všechny hlasy, něžné, vážné, vysoké i hluboké spolu znějí, aby zanikly v dokonalé harmonii. Malby jeho ukazují nejen božské nadání malířské, nýbrž i hluboké vzdělání vědecké, filosofické a historické. Všichni učenci, umělci a filosofové u dvora papežova byli mu stále k dispozici, ať v práci nebo v zábavě. Obrazy jeho prozrazují nejvyšší uměleckou svobodu, která se nedala ani prostorem omeziti. Jak dovedl prostoru, výklenky, okna využiti, toho dokladem jest Osvobození Petrovo ve Vatikáně, Sibilly v S. M. della Pace a Loggie. V cyklu Amora a Psyche zdařil se Rafaelovi podivuhodný překlad a převod klassických myšlenek v umělecké formy renaissance. O každém obraze Rafaelově bylo již mnoho psáno; než přece nebyla dosud vyčerpána psychologie a ideologie jeho tvorby, neboť platí o nesmrtelném jeho jméně:

„Tanto nomini nullum par elogium.“

K mnohým dílům Rafaelovým poji se půvabně reminiscence a historky, které jenom zvyšují náš zájem o jeho tvorbu.

O několika se zde zmíním.

Sibilly v S. Maria della Pace maloval Rafael nákladem bohatého knížete Chigi-ho. Knížecí pokladník vyplatil mu před prací 500 „skůdů“.) Když byly Sibilly hotovy, žádal malíř pokladníka, aby mu vyplatil další honorár. Pokladník však se zdráhal, uváděje, že pěti stý jest obraz dostatečně zaplacen a honorován. Malíř požádal tedy pokladníka, aby dal obrazy odborníkem odhadnouti a sám poradil mu, aby za odhadce zvolil Michelangela. Byl zvědav, nač jeho největší nepřítel obraz jeho odhadne.

¹⁾ 2500 lir.

Když pokladník ukázal Sibilly Michelangelovi, mlčky díval se tento na obraz krátkou chvíli a potom řekl, ukazav na jednu ze Sibill: „Jenom tato hlava stojí za 100 „skůdů“. „A ty druhá?“ tážal se pokladník. „Jsou neméně cenné,“ odvětil Buonarnoti.

Když se kníže Chigi dověděl o Michelangelově odhadu, zavolal si rychle pokladníka a poručil mu, aby ihned další honorář Rafaelovi vyplatil, s podotknutím: „Vyplat umělci za každou hlavu 100 „skůdů“, aby nechtěl Rafael dáti si ještě zaplatiti obleky Sibill, neboť potom byla by naše pokladna prázdná.“

Známa madona na stoličce vznikla při jedné římské slavnosti na Piazza Navona. Toto náměstí bylo při slavnostech zaplavováno a lid římský za hudby a zpěvu jezdil a brodil se umělým jezerem až do pozdních hodin nočních. Společnost seděla na sudech a popíjela statečně albánská vína. Při jedné takové slavnosti spatřil Rafael rozkošnou Římanku, která seděla ve dveřích domu na stoličce s dvěma chlapci. Rafael nemaje s sebou malířské potřeby, načrtl si zběžně půvabnou genrovou scénu na dno zaprášeného sudu, odkud ji později v uslechtilých barvách přenesl na plátno.

Rovněž zajímavého původu jest pohřeb Kristův, který chován jest v galerii Borghese v Římě. V krvavé srážce, která povstala mezi několika rody v umbrijském hlavním městě Perugii, padl na ulici vražednou rukou svého příbuzného sličný a udatný mladý šlechtic Grifone Baglioni. Jeho matka Atalante přispěchala s ženou zavražděného na místo vraždy a vrhnuvši se na umírajícího syna prosila jej, aby vražedníku odpustil. Když se tak stalo, dala mu své požehnání. Výjevu tomu náhodou přítomen byl Rafael a hluboce jim dojat. Když později Atalante objednala u něho obraz Piety, jimž chtěla nezměrný svůj zármutek a bol složit k nohám Sedmiboolestné Panny Marie, použil Rafael k obrazu výjevu z ulice Perugijské a v postavách portretoval Grifona a Atalantu a stvořil jeden z nejkrásnějších svých obrazů, jemuž co do výrazu, komposice, krásy kresby, uchvacující mluvy hlav a jednotného pathosu téměř nic se nevyrovná. —

Jako Božská Dantova komedie jest kompendiem veškeré tehdejší erudice, citění a historie, tak tvorba malířů na začátku cinquecenta jest barevnou ilustrací tehdejšího života i celé jeho hloubce i šíře. A jmenovitě Rafael, jenž jako eklektik uměl si vyvoliti optimisticky to nejlepší a nejsladší, využil dokonale nových proudů a třídění duchů, kterým vyznačovala se druhá doba italské renaissance na přelomu prvního čtvrtstoletí do druhého v cinquecentu.

Dobře podotýká italský kritik Panzachi, že Rafael vzal si ze „Svaté básně“ (Dantova Božská komedie) všeku epickou jasnost „Nebe“ oproti Michelangelovi, jenž ke své tvorbě zvolil si dramatickou, plasticko-sochařskou evidenci „Pekla“. —

Dnes z mnohých velikých děl Rafaelových zůstaly pouhé

trosky, z nichž těžko dá se vytušiti původní krása originálu. Nejhůře jsou na tom slavné tapety, které po prvé zdobily kapli Sixtinskou na sv. Stěpána 1519 a jejichž zavěšení slavil papežský dvůr jako největší svátek. Mnoho jich jest ztraceno, z některých bylo vypáráno zlato, a kartony k nim v nepatrném zlomku jsou v Londýně.

I „Stanze Rafaelovy“ nejsou dávno tím, čím byly a přece i dnes tak mohutně poutají ducha našeho. V hrozném plenění Říma roku 1527 poškodili Francouzi značně malby Rafaelovy, takže je později musil Sebastián del Piombo opravit. Že oprava nedopadla skvěle, o tom svědčí výrok Tiziánův, jenž si před obrazy ulevil povzdechem: „Který hudlař odvážil se obrazy ty umazati.“ Později spustly obrazy ještě více. Tlustá vrstva špíny a prachu je pokrývala až do té doby, kdy za Klimenta XI. C. Maratta malby omyl řeckým vínem a jen v tom nejnutenějším opravil.

Postavu Rafaelovu úchvatně vyličil ve svých spisech Jiří Vasari, jenž ke konci praví: „Celkem vzato, nežil Rafael jako malíř, nýbrž jako král malířů.“

Několik měsíců po smrti Rafaelově psal veliký přítel malířův Baltazar Castiglione Rafaelově matce, která vynikala zvláštní krásou v mládí a dobrotou srdce, tato stručná slova: „Jsem zdrav, ale myslím, že dlouho se v Římě nezdržím, neboť mého ubohého Rafaela není více. Necht v milosti přijme Bůh jeho pozeňnaného ducha.“

Prostá slova, z nichž dá se vytušiti veškerá veliká hořkost nenahraditelné ztráty. Ať pokračovali Rafaelovi žáci v práci mistrem naznačené a navržené, ať nové hvězdy talentu a genia vzházely nad věčným městem — přece nikdo, ani stárnoucí Michelangelo nemohl nahraditi to v uměleckém světě, co s mladistvým Rafaelem odešlo.

Děšť krve a ohně.

Děšť krve a ohně, spravedlivé Moci to trest,
ničivou porážkou zalil celé země zor!
Bezmezně trpělivosti míra vyčerpána jest
a břímě divoké neřesti přerostlo vrcholy hor.

Jsi určena k záhubě za hříchy svoje jízlivé
a spálení tvého blíží se již hodina,
Evropo zatvrzelá, nové ty Ninive!
A v třeskotu blesky volají: Tvá vina!

V nepravosti a lži chodívalas ozdobě,
v přepychu a bezpráví válela ses loži,
rouhající se nebesům, důvěrující jen sobě:
„Máme Sílu a Zlato! Což nám bázeň Boží?“

S nebes baldachynu spadly pomsty záplavy
a z nich vzrostly na spáleništích tvé pýchy smilné
černé stromy dýmu, plamenů květ krvavý,
a dvojsečný meč ve vražedný tanec dal se pilně.

Jak lněné stany splanula tvá města z kamení,
úrodná pole v poušť změněna jsou cele,
a pobití padli tvoji prvorození
a v ssutinách povaleno leží zlaté Tele.

Svět zlomen ve své pýše, jak křehká ratolest,
ji černý chléb zoufalství, pije víno skonu
a po kostky se brodí v kouřící krvi zprahlých cest
zas cítí mocně potřebu i touhu po Zákonu!

Lidstvo vzpomnělo na to, co upírem mu zdá se
včerejší vlastní síly i hrůz budoucích obrazem:
roztrhlo šaty své, pytel obleklo na se
a bedra svá přepasuje konopným provazem.

A jako vdova černá oči své protírá
a kajícími slzami rosic lice šerá,
v šedém popelu se zkroušeně probírá
a zdvihá rozbité Desky Desatera.

1918.

Přeložil Em. Masák.

Anatol Leroy-Beaulieu, apoštol spravedlnosti.

V boji, jenž v československé republice čeká katoliky se stoupenci volné myšlenky, kteří hrají přední úlohy ve všech politických stranách, jest třeba mít na mysli Francii, kde tento boj je zatím skončen; církev v něm sice utrpěla velkých hmotných škod, mravně však zvítězila, dovedši získati podpory neb aspoň sympatií největších synů tohoto ušlechtilého národa, jichž geniu se obdivuje celý vzdělaný svět. Stačí jen namátkou uvéstí jména Brunetière, Bourget, Barrès, Bazin, Coppée, Thureau-Dangin, Faguet, Leroy-Beaulieu, Bertrand, Claudel; co jméno, to umělec nebo učenec, jimž v našem národě při sebe shovívavějším měřítku nemáme podobných, o jakých se nám snad ještě po dlouhou dobu jen bude snít.

V tomto boji zaujímali někteří stanovisko umírněné; želice toho, jak toto rozdělení národa na dvě nepřátelské strany podlamuje jeho síly uvnitř a poškozují jeho prestiž i na venek, hleděli protivu smířovat a byli nazýváni katoliky liberálními. Jiní zase byli neústupní i ve věcech nepodstatných, zavrhovali každé sblížení s odpůrci, bezohledně odsuzovali ty, kdož razili cesty ke smíru a byli nazýváni ultramont ny.

K „liberálním“ katolíkům, ovšem ne v našem spíše hanlivém než čestném smyslu slova, náležel i Anatol Leroy-Beaulieu, o jehož myšlenkovém díle pojednal v *Revue des deux Mondes* 1913 jeho nástupce na stoličce Školy věd politických René Pinon. Jeho práce jsem použil k tomuto článku, jenž je vlastně jen jakousi reprodukcí, domnívám se však, že nikoli zbytečnou. Jedná se mně o to, upozorniti naši katolickou veřejnost na myšlenkové proudy, jež jinde unášejí nejlepší duchy, aby z nich v boji proti našim zaslepeným odpůrcům, kteří ve svém směšném velikářství chtějí navždy sčítovati s katolicismem, čerpala posilu a útěchu.

Anatol Leroy-Beaulieu se narodil dne 12. února roku 1842 v Lisieux ze zámožných rodičů. Jeho otec byl úzce spřátelen s politikem a dějepiscem Guizotem a byl roku 1848 i poslancem. Záhy zemřel, zanechav své rodině značné jmění, jež umožňovalo Anatolu, věnovati se po chuti studiu, které přerušoval dlouhými cestami a pobytem na venkově. Ve věku, kdy jiní mladíci mají na mysli jen zkoušky a kariéru, hleděl zjemnití svůj vkus a zkrášlití svého ducha, takže kromě bakalářského diplomu neměl snad žádného jiného.

Jeho matka věnovala se po smrti svého manžela zcela výchově svých synů, Anatola a Pavla. Zvláště něžnou péči věnovala Anatolu, jenž byl zdraví křehkého a nervů nanejvýš citlivých, a se sebezapřením jej provázela na cestách

po Itálii, hledíc kolem něho vytvořit ovzduší klidu a jasu. Na svých cestách studoval Anatol nejen umělecká díla, ale i přírodu, lidi, společnosti a národy. Později se vyjádřil: „Mnoho jsem pracoval ve svém životě, nezfidka až k onemocnění.“

Studoval vášnivě zvláště to, co okouzlovalo jeho obraznost. Byl samoukem v tom smyslu, že sám řídil své studie i svá badání. Neprisahal na slova žádného mistra, takže jest ne- snadno jmenovati ty, kdož na něj měli zvláštní vliv. Snad to byl Saint-Simon a velcí katoličtí „liberáli“ Laménais, Montalembert a Lacordaire, kteří jej v mládí strhovali svou jímavou ušlechtilostí, svým náboženským zanícením; avšak ač byl jejich žákem nadšeným a vděčným, uchoval si vždy svůj úsudek a hodnotil ideje, než je přijal za své.

Jeho soudruzi ze studii, soudice dle jeho duševních i tělesných vlastností, mu předpovídali skvělou budoucnost na poli umění. Měl ohnivou obraznost i citlivou vnímavost. Jeho zevnějšek budil dojem umělce; jeho iemné ruce jako by byly stvořeny, aby vládly přem nebo lehkým štětcem a jeho útlé tělo jako by nebylo s to unést jiné tíže, než krásnou jeho hlavu, plnou tajemných vidin. Dlouhé, plavé kadeře, clonící jeho bledé čelo, pojily se na skráních s hedvábným vousem, lemující jeho snivou tvář jakousi světlezlatou aureolou. Jeho oči, hluboce modré a velmi mírné, při tom však pronikavé, byly plny zanícení a nevinných údivů.

Měl hlavu umělce, lépe řečeno hlavu, jakou mohl vysniti a vytvořit jen umělec; v 30. roku svého věku se podobal oněm krásným mladým mužům, jež s takou zálibou malovali mistři severu. Když vydal svá díla o Rusku, mluvilo se, že má hlavu „mystického Slovana“, a jeho přátelé z cizích zemí, zvláště z Polska, přirovnávali jeho hlavu ke hlavě Kristově.

Anatol Leroy-Beaulieu také skutečně vystoupil ponejprv na veřejnost se sbírkou básní a románem. Jsa 25 let star, vydal „Heures de solitude“, „Chvilé samoty“; tyto básně však nevynikají ani nádhernou dikce, ani vzletem obraznosti, ani silou vášni. Jsou provanuty ideální láskou, náboženskými a mystickými inspiracemi. Avšak již v těchto básních se nám jeví jako přísti apoštol spravedlnosti a svobody národů; v několika básních opěvá nešťastnou Polsku, velebí vysvobození Milánu z jarma rakouského a slibuje i „královně motí“ Benátkám pomoc Francie, až udeří hodina její svobody.

Jeho román „Tlupa komediantů“ odehrává se v Benátkách a líčí jejich dobytí Rakušany r. 1849. Ceny valné nemá. Na poli krásné literatury omezil se Anatol Leroy-Beaulieu jen na tyto začátečné pokusy.

Horečná vědychtivost jej pudila k cestám po Evropě, na nichž seznal u porobených národů touhu a naděje v osvobození, jež hluboce jímaly jeho srdce, pro spravedlnost a ideál zanícené. „Studium rozličných národů evropských — napiše později v předmluvě svého hlavního díla „Říše carů a Rusové“ —

studium jejich mravů, literatury, zřízení, stavu sociálního bylo hlavním zaměstnáním mého mládí."

Vypukla válka s Německem, jež bitvou u Sedanu skončila pro Francii tak tragicky. Tento strašný rok vedl mladou francouzskou generaci k nové intelektuální a morální orientaci. Dosud snila o osvobození a sbratření národů, od nichž očekávala nadšený hold Francii, hlasatelce svobody. Věřila ve vítězství moci práva a zatím zvítězil Bismark se svým právem moci.

Francie se zklamala v sobě i jiných. Aby se neopakovaly podobné katastrofy, bylo třeba lépe poznati sebe i jiné, bylo třeba generace, která by poraženou a zkomolenou vlast povzniesla a obnovila zbraněmi ducha. Tato snaha vedla Taina ke studiu počátků nynější Francie, Boutmyho k založení školy politických věd a Anatola Leroy-Beaulieu k ještě hlubšímu studiu poměrů jiných národů. Týž jal se Francii poučovat, že na pláních východní Evropy vzrůstá moc, jež by se jednoho dne mohla změřiti s Německem, a že Slovanstvo by se mohlo státí protiváhou Germánstva.

Širší veřejnost upozornil na sebe článkem o Napoleonu III., v němž přísně sice, avšak bez hněvu a nestranně soudil poraženého císaře. Článek vyšel v *Revue des deux Mondes*, v níž potom otiiskoval své práce až do své smrti.

Rána zkomolené Francie nepřestala nikdy boleti jeho srdce. Ač se snažil cizí země, zvláště Rusko, posuzovati objektivně, ač úzkostlivě měřil po spravedlnosti každému národu, vůdčí myšlenkou všech jeho prací byl prospěch národní; láska k nešťastné vlasti oživovala veškeru jeho dílo a skýtala mu jednotu.

Kolem r. 1870 znala Francie Rusko jen cestou diplomatickou; duše ruská a mravní hodnoty ruského národa byly ji neznámy. Návodem Buloze, zakladatele *Revue des deux Mondes*, podjal se práce, je Francii zjeviti. Tím začala jeho obrovská práce, jež trvala 15 let a jejímž ovocem byly 3 svazky „Říše carů a Rusové“ a četné články časopisecké. Jeho analyse ruského charakteru, ruské společnosti a ústavy jest vzorem svědomité, pronikavé práce i jasného, přesného a barvitého slohu; je to dílo vědecké a umělecké zároveň. Anatol Leroy-Beaulieu nejen Rusko objevil Francii, jak potvrzuje kompetentní autorita de Vogüé, nýbrž byl i Rusům nápomocen, lépe poznati sebe.

Velkou váhu přikládá v životě národů otázkám náboženským. Třetí svazek zmíněného díla jest věnován poměrům náboženským a pro široký rozhled a psychologickou hloubku se pokládá za chef-d'oeuvre. Píše tam: „Za našich dnů lze všady pozorovati vztah mezi otázkami náboženskými a sociálními, jenž bije do očí i málo otevřených.“ Tím, že postřehl toto vzájemné pronikání otázek náboženských a sociálních, vystihl tak správně náboženský základ ruské duše a vysvětlil s takým

porozuměním sociální i náboženský apoštolát Tolstého, s nímž na své cestě po Rusku měl dlouhé rozhovory.

Mezi těmito dvěma hlasateli „vnitřního obození člověka a spásy společnosti reformou jednotlivců“ jest jistá spřízněnost; Tolstoj jej sice převyšoval geniem, avšak Anatol Leroy-Beaulieu vynikal zase nad něj umírněností.

Kromě Ruska byly předmětem jeho studií národy balkánské a říše turecká. I na Balkáně v Turecku byl pro princip mezinárodní spravedlnosti, pro osvobození národů, hledaje u nich oporu pro Francii, stále ohrožovanou militarismem Německa. Roku 1896 horlil pro zakročení Francie ve prospěch pronásledovaných Armenů, žádaje, aby Evropa s Francií v čele donutila Turecko, by dalo svým národům bezpečnostní záruky a provedlo reformy dle smlouvy berlinské.

Viděl v tom nejen požadavek lidskosti, ale i prospěch Francie. Na svých cestách poznal, jaké vážnosti požívá Francie u orientálních národů. I jednalo se mu o to, aby si uchovala tuto přednost, kterou měla před jinými velmocemi, jež se datovala z minulé doby její slávy a velikosti a jevila se jak pěstováním francouzského jazyka na východě, tak styky hospodářskými a politickými. Nemohl chápati, jak jest možno, neuznávatí důležitosti této přednosti a ji kompromitovati. Jeho rzy i nezištné vlastenectví nemohlo pochopiti, jak může vláda zdravého rozumu obětovati tuto přednost zaslepenosti sektářů (volnomyšlenkářů), chiméře laicismu.

V rázném článku odsoudil proticirkevní zákony kabinetu Combesova. Jednání radikálů bylo mu hádankou. Napsal: „Rádi věříme v patriotismus všech. Avšak jak jest možno mluvit o patriotismu, nemá-li se na zřeteli, jaký vliv bude mítí odhlasování a provádění zákonů na moc země?“ A svůj článek ukončil slovy: „V okamžiku, až Francie na povel anti-klerikalismu zbáběle se vzdá úlohy velikého národa katolického, ztratí mnoho v očích národů, u nichž francouzské jméno si uchovalo nejvíce lesku a přátel. Bude to pro nás známkou definitivního úpadku, nenapravitelného poklesu, jež připravovaly a popoháněly francouzské ruce. Pro osudnou hodinu všeobecného zápasu mezi národy a racami sami odhodíme nebo zláme tradiční nástroj svého vlivu a své převahy v cizině. Chceme-li to charakterisovati jednou větou, nenalézáme než tuto: Politika antiklerikální jest pro Francii politikou národní sebevraždy.“

Že se za světové války dbalo ve Francii výstrahy tohoto velké patrioty, dověděli jsme se nepřímo aspoň částečně. Teprve až nám bude možno čísti francouzské časopisy z doby války, dovíme se jasně, jakými směry se brala francouzská politika během války. Než i z kusých zpráv, jichž se nám dostalo za války, lze souditi, že boj protináboženský byl zastaven a že Francouzi všech politických stran závodili v obětech za svobodu vlasti.

Jak bychom nejpřípadněji charakterisovali spisovatelskou činnost A. Leroy-Beaulieu? Nebyl ani historikem jako Taine nebo Thureau-Dangin, ač napsal znamenité řádky dějepisné, ani národohospodářem jako jeho bratr Pavel, ač pojednal o některých otázkách, jež se týkaly politického národohospodářství, ani publicistou jako Montalembert, ač studoval vášnivě otázky politické, zvláště nábožensko-politické. Byl v jisté míře vším tím a přec jest nad to něčím jiným, jest moralistou v tom smyslu, že všechny své nauky politické, národohospodářské a sociální provází a mírní úvahami rázu morálního, jsa stále hotov podříditi své mínění tomu, co považoval za *spravedlivé*. Ve všem hledal jen spravedlnost; láska ke spravedlnosti dostoupila u něho výše, bych tak řekl, heroické, proniká a spojuje všechno jeho dílo. Tato láska ke spravedlnosti, jež byla světlem jeho života, prýštila z evangelia a z jeho hlubokého citu náboženského, jenž plnil jeho srdce, ozařoval jeho rozum a řídil jeho úsudek. Tato láska ke spravedlnosti jest hlavním rysem jeho mravní osobnosti a dodává ji zvláštní uslechtilosti a nezištnosti. I jeho neobyčejný sklon ke svobodě jest u něho jistou formou spravedlnosti, a došlo-li v jeho duši ke konfliktu mezi liberálními zásadami, jež vyvěraly z jeho výchovy, z prostředí, v němž žil, z osobní záliby pro neodvislost, a jeho vřelou, hlubokou touhou po spravedlnosti, odnesla vždy vítězství spravedlnost. Měl vznešenou ideu o úloze křesťanství a zvláště církve katolické v lidské společnosti a upřímný zájem o její budoucnost, považuje ji za nejvznešenější moc, jaká kdy existovala a za jediné schopnou, uskutečniti mravní reformu lidstva, bez níž všechny ostatní reformy pokládá za vratké. Soudil jako Saint-Simon, že nejvyšší učitelský úřad mravnosti může jediné náležeti moci náboženské; věřil však proti Saint-Simonovi, že touto mocí může býti jediné církev katolická.

Četl mnoho velké katoliky liberální školy a jako oni viděl budoucnost lidstva zajištěnou ve spojení, v součinnosti církve a svobody.

Svoboda byla mu nade vše. Svobodou, o níž mluvil téměř se zanicením, rozuměl volnost mysliti, pracovati. Neodvislost dával vždy přednost před hodnotami, volnosti myšlenky před hrou na scéně veřejnosti, kde je více komediantů než pravých umělců. Proto také nenáležel k žádné politické straně.

Tato osobní svoboda určovala i politickou a náboženskou svobodu, kterou hlásal. V předmluvě knihy „Církev a liberalismus“ snaží se vysvětliti, že politická svoboda jest jen prostředkem a ne cílem. Věří v nutnost politické svobody a pro náboženské otázky žádá řešení na základě politické svobody. Avšak svoboda, kterou miluje, není mu abstraktním a absolutním principem, jež odsoudil Rehoř XVI. a Pius IX., ani ideál revolucionářů, jimž je svoboda nevázaností, nýbrž jest to svoboda, jak ji chápou v Anglii, jež chrání individuum proti

zneužití moci, skýtá mu právo, postavit se na odpor každému absolutismu, vzepřít se každému znásilnění myšlenky a vůle. Hrozi se jakobinismu, jenž obětuje individuum státu a ve jménu svobody směřuje k nejhorší tyranii. V křesťanství vidí nej-mocnější ochranu proti pohlčení individua; osvobodilo staro-věkého člověka a zaručí svobodu i člověku modernímu. Kristus zemřel pro každé individuum, nikoli pro stát nebo společnost, a jeho smrt dodává nekonečné ceny každé jednotlivé duši, odsuzuje všechny druhy útisků jako protivici se důstojnosti každého člověka. „Je třeba, by národ věřil, nebo otročil,“ praví s Tacquevillem. V tomto smyslu jest tedy A. Leroy-Beaulieu liberálním katolíkem.

V knize „Liberální katolíci“ projevuje některé úzkosti svého ducha, v němž narážely na sebe city hluboce zakotvené v jeho srdci katolickou výchovou a posílené meditacemi a liberální jeho zásady v politice a sociologii. Pozvedá svého hlasu proti protestantskému sociologu Emílu Laveleyovi, po-tíraje jeho návrh, aby národové přijali protestantismus, jenž prý je nejpříznivějším politické svobodě a demokracii. Církev katolickou hájí těmito výmluvnými slovy: „Proti čemu bojuje církev v moderní demokracii, není demokracie sama, ani rovnost, ani bratrství, nýbrž duch nynější demokracie, její vášně, její chťče, její protináboženské instinkty, její choutky po panování.“ Kdo vedou válku s katolicismem, připravují půdu revoluci a socialismu. Avšak třeba se také bedlivě varovati, dělati z boje proti revoluci *protirevoluci*. Církev má býti nade všemi politickými vládami a náboženství nade všemi třenicemi stran.

A. Leroy-Beaulieu soudil, že, prohlásí-li se církev pro určitý vládní system, pro některou politickou stranu, odpuzuje tím v jisté míře stoupence jiných vládních systemů a politických stran, kteří se k nim hlásí z důvodů hospodářských neb zá-jmových. A je-li vládní soustava nebo politická strana, církví protěžovaná, poražena, zasáhne porážka i církev a nábožen-ství. Reforma i zde musí vycházeti od jednotlivců. Cirkvi třeba charakterních, mravně bezúhonných kněží i laiků, by nabyla vážnosti a vlivu, jímž se těšila v dřívějších dobách. Kněz i laik, není-li mravně bezúhonný, byť i byl politicky sebe činnějším, náboženství více uškodí, než prospěje, poněvadž soudní lidé prohlédnou, že chce politikou maskovati své mravní defekty, a nenávisť a opovržení, jež k němu mají, pře-nesou i na náboženství. Krátce, cirkvi jest třeba svatých, aby se zase stala kvasem, jenž by pronikl smýšlení lidstva a způsobil v něm reformu náboženskou a mravní, čímž by na-býla opět vlivu na politiku i zákony.

Ve spise „Revoluce a liberalismus“, vydaném r. 1889 o světové výstavě, porádané na památku stého výročí Revoluce, jest odpůrcem všech bloků; jest aristokratem myšlenky, jenž se štítí mysliti s davem. Mysleti — dle něho — jest aktem

individuálním, osobním, aktem par excellence, v němž se jeví svoboda každého člověka. I co se týče oficiálního kultu Revoluce, nevzdává se práva, souditi a pronášeti svou osobní kritiku. Revoluci klade za zásluhu, že vrhla do světa nové pojetí práva, práva individui, práva národností, práva odporu proti útlakům; za to jest jí vděčen.

Práva člověka, jak je stanovilo ústavodárné shromáždění, se mu zdají býti nezníčitelným základem všech svobod, bez nichž bychom nemohli žiti. Lituje, že revolucionáři zavrhnuli všechnu minulost, v níž bylo tak mnoho výborných zřízení, konstatuje, že revoluce ztroskotala ve svém politickém díle, uznává však, že její sociální dílo mělo úspěch — nastala rovnost. Velmi zajímavé jsou jeho úsudky o liberalismu. Liberalismus dožil se nezdaru v politice. Zamýšlel přenést vládu na zvolené poslance, domníval se, že se tím stane vláda národnější a spravedlivější. Nastala však vláda stran, a polovice národa byla druhou potlačena a znásilněna. Politika se stala řemeslem, v němž dodělávají se úspěchu lidé nejprostřednější a nejméně svědomití. Dav nechápe svobody; stotožňuje svobodu s mocí a domnívaje se, že jest svoboden, pokud může vše, jedná s těmi, kteří mají odvahu čelit jeho moci, jako s nepřáteli svobody. Liberalismus vedl k tyranství demokracie.

Liberalismus se dožil zklamání v otázce národností. Věřilo se, že uskutečněním principu národnostního se zjedná nová základna mezinárodních vztahů; z rovné svobody národů musí vyplynouti jejich sbratření. Ale přišel Bismark a obnovil staré právo výbojové.

Liberalismus zklamal v otázkách náboženských; lichočil si, že rozřeší otázku, týkající se vztahu církve ke státu, svobodou a tolerantností; avšak demokratický stát dal se strhnouti k boji proti církvi. Ani odluka církve od státu není lékem, neboť stát nemůže si nevšímati náboženství a kdyby tak učinil, bylo by to pro něj osudným.

Liberalismus neměl úspěchu ani v otázkách národohospodářských. I zde chtěl všechno řešiti svobodou, prohlásiv nekompetentnost státu. Zatím však demokracie dovolává se ve všem státu. Je tomu tak v Německu a v Anglii se začíná.

A tak demokracie zmařila všechny záměry liberalismu. Dnešním problémem jest, smířiti demokracii a svobodu, neboť svobody je tím více třeba, čím více demokracie vítězí a směřuje ku zneužití svého vítězství.

Věci politické jsou nahodilé. „Jest pravdou, že v politice není zpravidla nějakého definitivního řešení a že není možno upotřebiti absolutních doktrin v jejich celku na svět, plný měnivých faktů. Jest pravdou, že k tomu, aby se způsobila trvalá změna ve mravech i smýšlení lidu, jest třeba více času, více úsilí, více zápasů, než naši předkové tušili, že zbudování svobodné vlády jest dilem déle trvajícím a složitějším, než snili. Jest konečně pravdou, že liberalismus měl upřílišněné

cíle; příliš věřil ve formule, příliš podceňoval práva historická a instituce tradiční, příliš důvěřoval, že jest snadno zbudovati vládu na abstraktních pojmech, jedním slovem příliš mnoho předpokládal o člověku a rozumu a snad i o svobodě, jež nemůže býti sobě cílem a jež nemá vždy praktické účinnosti neboli tvůrčí síly, již bychom ji rádi přikládali. Neboť byt i svoboda podporovala rozvoj rozumový i hmotný, nemůže nikdy nahraditi nauk mravních, jimiž jediné se žije a žije civilisace."

Co se týče sociální otázky, kladl také hlavní váhu na reformu individua. „Obratíte se a jděte k lidu!" — káže s Tolstým. Obdivuje se těm, kteří se zasvěcují dílům sociálním. „Kdybych se byl narodil se o čtvrt století později, zdá se mně, že bych také rozmnožil počet těch, kteří unikli skepticismu a snaží se dle Pascala naléztí víru ve skutcích".

Reformu individua zdůrazňuje i v řešení otázky židovské. Studuje tuto otázku, měl stále na mysli svobodu náboženskou a sociální. „Caritas et pax" jest mou devisí, praví na konci předmluvy svého spisu „Israel u národů".

Aby poznal život židů, navštívil přední židovské obce v Evropě, vnikl do nejspínavějších ghet, informoval se u rabínů a předních reprezentantů židovstva o jejich ideách, snahách, zvycích. Tim stala se jeho kniha prací svrchované svědomitou a nestrannou a zůstane trvalým svědectvím o sociálním stavu židů v Evropě koncem 19. století.

Jsa proti každé nespravedlnosti, opponuje tvrzení židovského filologa a spisovatele Jamesa Darmestetera, že žid ničil stárnoucí společnosti a tím pracoval na budování společnosti nových, vyšších. Darmesteter chtěl tímto tvrzením zjednatí Israeli slávu a zatím budil u antisemitů jen nenávisť a dával jim do rukou zbraň proti židům. Antisemité hlásali, že jest oprávněna obrana stejnorodých národních společností, jež jsou ohroženy ve své existenci cizorodým, rozkladným živlem židovským.

A. Leroy-Beaulieu popírá tuto oprávněnost a nevidí v antisemitismu než poblouzení národního smýšlení v moderních demokraciích; potírá antisemitismus jako smýšlení nízké, nedůstojné svobodného civilisovaného národa, jako nespravedlnost, za níž se má křesťan stydět, konečně jako nebezpečí, jež by mohla odvrátiti úsilí moderních národů od vnitřní, mravní reformy, jež jediné skrývá v sobě tajemství jejich spásy.

„Naše nynější společnosti jsou nemocny — volá — a snad více nemocny, než tuší nejzapřísažnější horlitel antisemitský. Blud antisemitismu spočívá v tom, že se klame ve věcech zla a v sídle zla. Nepozoruje a nechce pozorovati než jeden symptom, jež považuje za chorobný prvek, složitost zjevů sociálních mu uniká. Není pravda, že stačí odstraniti semitu, jako se nožem chirurgickým vyřízne kysta nebo škodlivý nádor, aby se moderním národům vrátilo zdraví. Zlo jest jinak těžké a jinak hluboké. Zlo jest v nás samých, v naší krvi, až

v morku našich kostí; abychom se uzdravili, nestačí odstraniti z našeho těla cizí těleso. I kdyby byli židé do jednoho vypuzeni z Francie, kdyby Israel zmizel s povrchu Evropy, ani tehdy Francie by nebyla zdravší, ani Evropě by se nevedlo lépe. Prvním krokem k uzdravení jest, poznati nemoc. Nuže, antisemitismus nás klame; zaslepuje nás vzhledem na nás samy, snaže se nás přesvědčiti, že příčina našeho zla není v nás, nýbrž mimo nás. Není bludu nebezpečnějšího."

Ono zlo jest v našem srdci. „Kde jest náš ideál? Jest psáno, že srdce člověka jest tam, kde jest jeho poklad. A kdo jest náš poklad? Není v pokladně židovského bankéře? Tam jest naše srdce, a sice celé, jako srdce semitovo. Zlo spočívá v tom, že nemáme ani viry, ani nadšení. Nevíme ani v co věřit, ani jakým ideálem se dáti uchvátiti. Náš moderní svět nevěří než v bohatství. Ani v Evropě, ani v Americe nebylo třeba, aby tuto viru v boha, jenž se jmenuje dolar, hlásali apoštolé z Judey."

Ve své přednášce o antisemitismu, kterou pronesl r. 1897 ke katolíkům, varoval je před každým násilím. „Násilnosti jedněch otvírají cestu násilnostem druhých. Začne se židem a končí se jesuitou. Mějte se na pozoru, by se historie nepakovala."

Jeho předpověď se splnila r. 1902, kdy antiklerikalismus propukl vší silou. A. Leroy-Beaulieu se rmoutil nad tolika zárodky nesvornosti, zasetými mezi Francouzy. Nejlepším lékem proti ní jest moc, prostá veškeré konfesionální vášně. Svoboda, snášlivost, pokoj jsou nejcenejšími statky národa. „Proti všemu, co nás dělí, stavme patriotismus, jenž nás pojí."

Jako pokračování spisu „Israel u národů" jest řada článku, uveřejněných od r. 1894 do r. 1898 v Revue d. d. Mondes pod titulem „Vláda peněz".

A. Leroy-Beaulieu snaží se v nich dokázati, že všemohoucnost mamonu v naší době není dílem židů, ale důsledkem dvoji přeměny: přeměny hospodářské, jež přivodila převahu průmyslu a bohatství movitého, a přeměny politické, jež přivodila nastolení vlád demokratických, které vždy tihnou, aspoň na čas, ke království peněz. Vláda mamonu jest také a především důsledkem oslabení viry a poklesu mravnosti. Židé i křesťané jsou unášeni tímž proudem nevěry, lačnosti po přepychu a rozkoších.

Starý židovský idealismus mizí, jako mizí vznešené sebezapírání křesťanské, žid zapomněl svého Messiáše, a křesťan nevzpomíná svého Spasitele . . . Palčivá žízeň, žízeň diabetická po penězích jest charakteristickou známkou našich demokratických společností. Demokracie rodí plutokracii. Jaký lék proti tomuto úpadku mravů? Není jím zakročení státu. Etatismus přispívá jen k rozvoji mamonismu. Zákon jest něčím mrtvým, nemaje v sobě principu života. Tolstoj a mystici přes všechny své upřílišněnosti mají pravdu. Ani stát, ani zákon, ani věda

nemají čím uzavřít rány našich společností. Účinný lék jest v nás, v mravním obrodu."

Zlo našich nynějších společností jest zlem mravním, na něž mohou mít účinek jen mravní léky. Zlo nemá původu na burse, ale v našich srdcích, a aby bylo potlačeno, jest třeba reformy vnitřní, reformy morální... Neznám než jeden způsob reformy společností a sice reformu individua. Aby se uskutečnilo takové obrácení, bylo by nám třeba proroků a světců."

"Kdyby křesťané s nadšením četli evangelium, báli by se spíše bohatství, než by po něm toužili. Ale jsou mezi námi křesťané? Snad v mnišské kutně nebo v kukle milosrdné sestry. Vidím ještě katolíky a protestanty, ovšem pravověrné, kteří věří a modlí se. Avšak kolik jest *křesťanů* mezi nimi? Většinou utkvělo křesťanství na formulích a obřadech. Návrat k duchu evangelia, ač jest solí života křesťanského, muže se státi i zhoubným, povrhne-li veškerým vedením, veškerou autoritou, přestane-li býti ukázněným a lidským, zabloudí-li do mlh anarchistického humanitarismu Tolstého nebo do mystického blouznění Joachima z Floru; kdo chce učiniti člověka andělem, učiní jej zvířetem."

A. Leroy-Beaulieu uvaroval se takových poblouznění. Mnoho četl evangelium a Starý zákon, meditoval proroky, jimiž živil svůj vznešený sen o spravedlnosti a pokoji.

"Aby se obrodil svět, bylo by třeba proroků a svatých," praví A. Leroy-Beaulieu. Avšak táže se: "Zda-li neminul již jejich věk?"

"Kdyby se objevil na náměstí našich moderních Babylonů Isaiáš s ohněm na rtech, Jonáš s hlavou popelem posypanou, mladistvý Daniel s plamennými zraky, zda by dav, skeptický, usměvavý spěchal méně po svých rozkoších a zábavách, na dostihy a bursu?"

Tímto skeptickým závěrem končí řadu článků o vládě peněz. Zdali se A. Leroy-Beaulieu sám nepodobal prorokům? Zdali i o něm neplatí „vox clamantis in deserto"? Obroda mravní byla by jediné účinným lékem proti zlu, jímž trpí dnešní společnost. Ale jest, jak se domnívá, nemožná. Co tedy činiti? Uchýliti se na poušť, na skálu ideálu a odtud metati kletby na zkažený svět?

A. Leroy-Beaulieu tak neučinil, nejednal dle této logické konkluse, nýbrž se snažil, pokud mohl, prospěti lidstvu: rozptyloval předsudky, mírnil nenávisť a tím směřoval k cíli, o němž snil, k sociálnímu a národnímu míru. —

"Téměř všichni svatí lidé jsou ve svém životě menší než jejich díla, jen málokterí se vymykají tomuto pravidlu," napsal E. Faguet o La Fontainovi. K těm výjimkám náleží A. Leroy-Beaulieu; jest vznešenějším než jeho díla, jež nám podávají jeho idey a snahy o spravedlnost. Co nás poutá v jeho spisech, co z nich zůstane cenným i pro budoucnost, jest povšechná orientace o problémech, jež hýbaly jeho dobou. Směrnice

jejich jest naprosto morální. Jest v nich mnoho illusí, ale illusi plných ideálů. Tají se v nich duše nanejvýš citlivá a jemná, srdce nadšené, ušlechtilé, zanícené pro spravedlnost a svobodu, ne snad jen theoreticky, ale láskou účinnou ke všem, k národům i jednotlivcům, jež pokládal za oběti nespravedlnosti a násilí.

A. Leroy-Beaulieu jest v jistém smyslu ideologem, avšak jeho ideologie byla hluboce prohrtá křesťanstvím, vírou katolickou. Jeho katolicismus byl liberálním v tom smyslu, že si utvořil nanejvýš vznešenou ideu ceny duše lidské beze vší výhrady, nanejvýš vznešenou ideu individua, lidské myšlenky a úcty, již zasluhuje důstojnost tak veliká. Jeho katolicismus byl tradičním v tom smyslu, že uznával autoritu církve a podřizoval svou viru jejímu staletému učitelskému úřadu.

Jsa apoštolem mravní obrody, považoval za nezbytný její nástroj náboženství a zvláště katolicismus. Přetržení všech svazků mezi církví a státem se mu zdálo býti poblouzením stejně neblahým pro obě tyto morální moci. A proto, když byla odhlasována odluka církve od státu, spojuje se tento nepřítel etatismu s nejpřednějšími katolíky, aby zpravili papeže, že jsou ve Francii katolíci, kteří jsou přesvědčeni, že prospěch církve a státu žádá, aby tyto dvě moci nebyly sobě nepřáteli, aby se neignorovaly, a kteří podle tradiční nauky církve v nich vidí, i když jsou odloučeny, dva přirozené spolupracovníky na jednom a též díle spravedlnosti a blaha sociálního.

V díle A. Leroy-Beaulieu nalézáme stopy ideologie, naproti tomu jest se nám však v jeho životě obdivovati velkolepé a plodné činnosti. Byla v něm duše apoštola, jenž proto psal a přednášel, aby jiným zjevoval jen myšlenky vznešené a ušlechtilé.

Svuj apoštolský úřad konal především na Škole politických věd, na níž byl napřed profesorem a potom ředitelem. Miloval ústav, na němž působil s Boutmyem, Tainem, Sorelem, Vandalem, v němž všechny ovládala nezištná snaha, vychovati uvnitř vlasti osvicené občany, úředníky a státníky, kteří by byli schopni pracovati pro obecné dobro a obnoviti silnou Francii, a zevnitř vlasti nestranné přátele, kteří by vzdali spravedlivý hold této pomlouvané zemi.

Miloval svou kathedru, kolem níž se tísnili posluchači ze všech zemí světa. Velmi jej těšilo, když na svých cestách po cizině byl poznán některým ze svých žáků a uvítán radostným pozdravem: „Mon cher maitre!“ Jeho přímost a nestrannost, s jakou oceňoval zásluhy každého národa, byla známa ve světě, takže byl celkem populárnějším cizině než doma. Veděl o tom, a to mu právě působilo největší radost.

Patřil k těm, jimž se protiví tancovati na banálních prknech tak zvaného veřejného mínění. Nebál se říci pravdu, byť i tím narazil a zůstal osamocen. Nekořil se nikdy mínění davu, citě se šťastným, že jest vzdálen všedního shonu. Podobal se pro-

rokům, kteří rádi kázali na poušti, nepochlebující davu, dobře vědouce, že by ztratili *raison d'être*, kdyby mu lichotili a stali se jeho miláčky. Cítil instinktivní nechuť k „bůžkům“ davu. Proto byl špatným kandidátem i do francouzské akademie, ač pro svou vědeckou činnost a zásluhy tam patřil. Nejšťastnějším se cítil ve Škole politických věd. René Pinon popisuje, kterak se s ním setkal několik dní před jeho smrtí v jeho kabinetě. Byl spolehnut ve fauteuilu a jeho hlava s vyhublou tváří spočívala na podušce. Informoval jej o zkouškách, při nichž jej měl zastupovati. Jeho hlas oživil, když mluvil o záciích a tázal se na zprávy z Balkánu, kde po válce italsko-turecké předvídal brzké komplikace. Jeho žáci, národové Evropy a zvláště národové balkánského poloostrova byli nejoblíbenějším předmětem jeho myšlenek. Miloval tyto mladé národy, jichž budoucnost snažil se proniknouti vší silou svého ducha, provanutého sympatiemi a vřelými nadějemi v jejich budoucnost.

Anatol Leroy-Beaulieu zemřel r. 1911. Byl dělníkem, jenž poctivě a obětavě pracoval na vybudování velikosti svého národa. Pokrok a blaho svého národa vždy slučoval s pokrokem a blahem celého lidstva. Byl apoštolem spravedlnosti, a pravi-li evangelium, že království Boží jest neodlučitelno od spravedlnosti, pracoval Anatol Leroy-Beaulieu celou svou ideální duší na příští království Božího, o němž s takovým zanicením mluvil vždy Spasitel.

Poutník.

Krásu velebného chrámu
vzal si s sebou na cestu:
Madonu, jež stkví se zlatem,
sladce hnědou její tvář;
oči, které našel ve snu
nejčistším kdys umělec,
jako perly v srdce víru,
zraky tajem změnéné,
prohloubené jako propast,
jejíž dnem jsou nebesa;
na haluzi její ruky
sedi rajsý Boží pták,
který nese nové jaro
v lidských srdci mrazný chlad;
drží s ostrou stopkou kříže
zemi jako bobuli,
vzácný plod ze sadu světa,
ukojit jim lásky hlad.
Pod kamenných stromů klenbou
truní zářná Boží Mát
prostřed svatých v zlatých

rouších

jako ve své rodině.
Vzal též s sebou hlahol zvonů,
jejich píseň velebnou,
jež mu dětství prodloužila
jako píseň matčina.
A tak v srdci nese kostel
jako skřínku klenotní.
Všecky kraje, jimiž kráčí,
jsou mu knihou modliteb,
které hýří slávou Tvůrce,
ozdobenou bohatě.
Svěží vánek obrací mu
vonný jeho breviář.
Duha vanutí snu v duši
víno blaha nalívá.
Letní večer naklání se,
poutník za nocleh má les.
Miloval od svého mládí
velkých stromů velebu.
Stranou cesty stojí širý
obrovský pán lesa, buk;
velký národ ptačí na něm
dozpěvuje nešpory.

Pod ním poutník usnul znaven,
hluboký jej pojal sen;
v půlnoci však náhlým děsem
vystrašen byl ze spaní.
Pohléd vzhůru: na větví se
nad ním houpá vyhublý
oběšenec na oprátce,
vyschlý jak list na zimu;
v ohnivě se zmitá smyčce;
až z ní skočí na nohy,
které se mu zaplétají
v změti snopů hořících;
v nastavené jeho dlaně
shora mince ohnivě
padají, a oběšenec
přehazuje s dlaně v dlaně
stříbro, které bile vaří,
s řevem, jenž se rozlýchá
vonným tichem toho lesa.
Poutník rád by utíkal,
ale jak by s kořeny srostl,
z místa jíti nemůže;
kleká, jen se celý chvěje,
žehná křížem hrozný zjev;
Michaela archanděla
vzývá s mocnou důvěrou:
a hned jako černé mračno
mizí noční mátoha.
Po půlnoci vzhází měsíc.
Poutník dýchá lehčeji;
nezří než jen trochu slámy
pod stromem a ohniště,
na němž vařili tu kdysi
tábořící cikáni;
v modlitbách za duše bédné,
které hoří v očistci,
úsvitu se dočekává;
ráno chvátá v blízkou ves,
kde mu stařec, ovci pastýř,
noční děsy vysvětlil.
Ve vsi před dávnými časy
bydlil sedlák lakomec;
každé noci v jinou skrýši
peníze si ukrýval:
kdysi z trhu navracel se,

noc to byla tento čas:
stodola jak svíce plála,
a v ní jeho peníze.
Sedlák do hořících snopů
jako šílený se vrh;
vidí s hrůzou, jazyk ohně
že mu strávil papíry;
z pokladu mu zbyl jen popel,
jenž mu ruce začernal.
Šílen do lesa se ztratil,
ve stopách šel Jidáše.
Zdaleka se vyhýbají
lidé místu kletému,
lakomec kde ztratil duši
a kde ohněm trestán jest.
S duší tesknou kráčí poutník
kamenitým krajem v dál;
duši hrouží v ono místo,
propast hněvu Božího,
v kterém není světla lásky,
ale věčná žárlivost
na ty sladké hrozny blaha
věčnou štavou nalité,
které kdys na dosah byly,
nedosažitelné teď;
na poušť, fata morgana kde
štěstí zřeň dráždí jen;
na havrany toho místa
myslí bázní naplněn,
kteří trhají svou kořist
živou spáry na věky.
Výhní neuhasitelnou
duše jeho kalena
obléká se do důvěry,
jakou nemívala dřív;
tak u nehostného krbu
myslíme víc na domov.
Horké slunce s nebe prahne,
poutník vchází v krásný les,
v němž si opět večer našel
lůžko v tiché mýtině.
A co mezi modlitbami
tíše v mechu usíná,
nad obzorem blesky plaji,
jako ptáci ohniví.
Je to skutečnost či snění?
V záři luny líbezné
na mýtině vidí poutník
vily plesně tančící;

zlaté vlasy jejich vlají,
sladkou písní šumí bor.
Těžkou vůní stromy dýší.
Náhle vítr zaleh v ně.
A jak větve začaly se
chvět a klonit víc a víc,
v divočejší, v divočejší
tanec vily daly se.
Vichr vzrůstá, stromy praští;
ženky tančí běsněji;
z dále zazněl rachot hromu;
náhle nejkrásnější z vil
padá jako podetnutá;
s jejím žalným výkřikem
děsná rána lesem hučí:
velká jedle nad srázem
přelomena v hloub se kácí.
Vily všechny kvílejí
nad královnou, která byla
duši jedle zlomené;
ale jejich bolné nářky,
tonou v bouři strašlivé,
jež se rozpoutala lesem.
V temnu blesky kmitají,
a v jich záři vidí poutník
vily z mýté prchati;
než se vzpamatoval, bouře
uletěla. Luna zas
na mýtině prázdné svítí.
Tisícere krupěje
ve trávě se zatřpytily;
mezi nimi světlušky
září, závodí, a vůni
osvěženou dýše les.
Poutník vydech, modlitbam:
z duše kouzlo odvívá;
z jeho srdce zmámeného
vily prchly. Šťastný klid
do spánku jej skolébává
do ranního úsvitu.
Dlouhou řadou stromů poutník
dál se cestou ubírá;
rozjímá si noční zjevy,
svoje dávné myšlenky.
Do stromů a do pramenů
vesnil bájně bytosti
lidský duch, když přesycen
stále stejným přírodou
vinem, nové sobě tvořil,

opojit svůj věčný stesk,
 zřít za zjevy toho světa
 barevnější, krásnější,
 vlit do věci živou duši,
 v samotě s ní hovořit.
 Naproti mu vyšla víra:
 plný svět je andělů,
 světlí s černými boj vedou
 o duši, skvost nejdražší.
 Stromy, moje drahé stromy,
 jak jsem já vás miloval!
 Nyní však, co stříbrem stáří
 prokvetl muj zřidlý vlas,
 kývá sladce Kristův kříž:
 všechny duše spojeny s ním
 rostou, z kmene haluze,
 až s ním jednou vzrostou v
 dokvěsti a dozráti. [nebe
 K městu přiblížil se poutník,
 znaven dál jít nemohl.
 Pod schodištěm ustlali mu,
 v koutě slámu prostřeli.
 Horečka mu v těle šílí,
 dlouho usnout nemůže,
 posléze až po pulnoci
 zjevil se mu divný sen.
 Vidi schodiště, a s vrchu
 na něm stojí Maria,
 jak ji vždy na pouti viděl
 na oltáři v Nicově;
 andělč dva u ní stojí:
 jeden svatý Michael,
 jeho křestní patron, s mečem,
 se stříbrnou čelenkou;
 druhý ve měňavém rouše
 zvěstovatel Gabriel.
 Jasným hlasem Boží Matka
 volá: Nuže, andělé,
 toho poutníka sem veďte,
 co již čtyřicátý rok
 putuje do mého chrámu,
 ať se se mou raduje.
 Andělé hned kráčí dolu,
 jako živé lilie.
 V poutníkovi srdce plesá;
 v tom si schodů všiml víc;
 vidi: každý schod je kniha,
 kterou v žití čítával;
 tu je velká jeho bible

s dřevoryty starými,
 tady staré postily jsou
 s vepřovými deskami,
 které zbožně brával v ruce —
 všechny, všechny poznává.
 V tom se léká: rarach černý
 s knihou v ruce chvátá sem.
 Poutníkovi srdce puká:
 toť ta kniha prokletá,
 z které kdysi jako zmámen
 čar a kouzel píval jed.
 Dávno zakopal ten svazek,
 dáběl teď jej drápy však
 jak pes ukrytou kost našel,
 by mu nebe zahradil;
 kletou knihou schody bourá.
 Poutník pláče, Michala
 patrona, úzkostně vzývá,
 aby nápomocen byl.
 Michael hned mečem tříští
 satanášův breviář;
 listy na vše strany letí;
 zástup dasů přibíhá
 posbírati všechny listy,
 když tu kynem anděla
 otvírá se zem, a chasa
 pekelná se propadá.
 V tom těž schody sněné mizí.
 Poutník leží pod stromem,
 v jehož kmenu podoba se
 Michala mu zjevila,
 a v tom tichu nočním slyší
 hlas jak zvonu jasného:
 než se nachýlí den dnešní,
 bude u konce tvá pouť.
 Sotva dozněl hlas, už poutník
 ze svého snu procitá;
 křížem žehná se a z lože
 namáhavě povstává.
 Kež by, šeptá, splnila se
 touha má se světa jít,
 když jsem po čtyřicáté byl
 hoden v Nicov putovat.
 Těžce po cestě se vleče,
 až zřel věže Nicovské
 zdáli strmět jako ruce
 kynoucí mu pozdravem.
 Se slzami v očích bral se
 svému cíli blíž a blíž.

Již se řadou velkých stromů
přibližuje kostelu;
v tom jak podřít klesá na zem
na trávníku pod lipou,
a jak pohled vzhůru, vidí
v kůře andělovu líč,
jak ji v noci spatřil ve snu,
načež v bezvědomí kles.
Procitl ve farním domě
na loži. I byl si jist,
poslední že přišla chvíle.
Prosí kněze o Svátost.
Poslední je přání jeho:
ještě vidět Marii

ve skřini pod baldachýnem.
A jak odnesli jej tam,
pohlédnuv na matku Boží,
rozpiál ruce, vzdych a zhas.
Pátek byl před Navštívením
svaté Panny. V neděli
poutníka na hřbitov nesou
mládencové ze Zboru.
Slavně zvoní všechny zvony,
tisícové poutníků
provázejí k rovu starce,
Matky svatonicovské
ctitele, jenž u ní zůstal
do slavného vzkříšení.

Eugen Klaudivs Kletus :

Kristus.

Jak slavné světlo, jaká to vznešenost září ze jména Kristus !

Kdyby se lidstvo neuchylovalo od Krista, nemohlo by býti
ani špatnosti, ani klamu, ani podvodu, ani zrady, ani ne-
věry, ani zločinů, ani cizoložství, ani hanby, ani lidské
bidy, ani lidského neštěstí... až lidstvo bude milovat
Krista v pravdě, pak války budou vůbec nemožné.

Přestanou téci slzy matek, otcu, žen a sirotek; ustanou bolesti
nevěst a žaly sesterské.

Dejme své srdce Ježíši Kristu.

Očistíme je, aby bylo hodno svatého milování.

Kristus žehná těm, kteří ho milují.

Pes.

III.

Z mosazného kohoutku vodovodu zurčila čistá voda do porcelánové bílé čtyřhranné mísy umývadla, přišroubovaného ke stěně. Jednotvárný šumot tříštivého proudu ukolibal právě povstávajícího z lůžka Dr. Čárka v tupou nečinnost. Stál u vodovodu, aniž by co podnikal. Zadíval se do neznáma, patřil v jeden bod pouze tělesnými očima, kdežto duch odletěl kdes daleko . . .

Přicházejí na člověka takové chvíle, kdy jeho podstata je rozdělena ve dvě. V tělo a v duši. Tělo sice žije, krev proudí a srdce buší, — ale duše se oddělila, uběhla z těla.

A je pak potřebí jistého mocného psychologického oťresu, než obě součástky se zase spojí, aby dále žily společně jako homo sapiens.

Ve svém zahloubání pudově pouze pohlídl primář do broušeného zrcadla nad umývadlem. Zjevila se mu mužná, černými knírky zdobená tvář, ale zdála se mu být jakás cizí, ne jeho. Nepoznával sebe. Jsem to já, — ano to jsem já! Ale při tom měl pocit, že onen já stojí kdes vedle něj, ač neviditelný a že vlastně jeho bytí se rozděluje ve dvě rozdílné součástky.

Zatrásl hlavou, uvědomil si lip jsoucnost sebe, a teprve pak pocítil, že tato vysněná dvojatost byla pouhým přeludem.

Zatáhl rychle kohoutek, poněvadž voda už se lila vrchem umývadla, nestačíc prouditi odpadovými otvory v boku stěny. Vzal mýdlo a ponořil ruce do chladivé vody.

Na chodbě ozvaly se prudké kroky a kdos bez zaklepání vrazil do pokoje. Dr. Čárek pohlídl do zrcadla, v kterém se odrazilý dveře a v nich štíhlá, bílá divčí postava. Byla to Káta, ošetřovatelka, jež měla noční službu. Její pomněnkové oči byly uděšené, rudé. Byla zřejmě v rozpacích, vidouc před sebou mladého muže v nedbalkách, jak ho svým chvatem překvapila. Drobná prsa se jí nervosně zdvíhala. Sklopivši oči, chtěla už zase uniknouti, poněvadž stud jí vehnal ruměnek do tváře.

„Přejete si, báryšno? Stalo se něco?“ tázal se jí Dr. Čárek, odvraceje pouze hlavu od umývadla.

„Ach ano, odpusťte mému kvapu, nevěděla jsem . . .“, nebyla bych vešla . . ., stydím se, — ale Onufrij Semenovič. . .“

„Co je s ním?“ vzkřikl primář, a mráz mu přelil po zádech, v domnění, že jeho pacient snad už vypustil duši.

„Horečku má, blouzní už od svítání, svého Sokola volá a právě před chvílí se objevila krev. . .“

„Jděte k němu, přijdu hned. . .“

A jen zběžně se umyl, oťrel, navlékl uniformu, vzal v lékárne nutné léky a běžel k nemocnému.

Našel ho v bezvědomí v zakrvácených poduškách. . .

Když byl všemi možnými prostředky zakročil a nemocného znovu prohlédl, seznal, že konec Onufrijův se blíží každou hodinu. Nařídil proto oběma ošetrovatelkám, Kátí a právě příkvačivší Máni, aby nemocnému věnovali obzvláštní pozornost apri nejmenší nevolnosti pacientově aby ho, primáře, zavolali. „A je už tak zle?“ zpínavě se tázala Máňa, vypnuvši na odív svou hrud.

Dr. Čárek přisvědčil pouze tlumeným zabručením. —

Téhož dne se z nemocnice vůbec nevzdálil. Když po poledni konal obvyklou návštěvu, našel Onufrije v tuhém spánku. Na tváři mu vykvetly sirkově zbarvené ruměnce.

Vrátil se zas do pokoje a znaven horkem dne uleh na pohovku. Brzo usnul.

Uslyšel ze spánku jakés zaklepání, dokonce zabručel, aniž by si byl uvědomil, své „vejděte“, ale neotevřel oči. Vnímал cos, jako lehké kroky kolem své pohovky, ale únava a rozespalost stále ještě mu klížila víčka.

Pojednou ucítil cos jako obejmutí a jakous lehkou tíží na prsou. S námahou otevřel oči a spatřil nad sebou Máňu Fjodorovnu. Držela ho za hlavu, kloníc se nízko nad ním, takže viděl její v smíchu rozevřené, krásně krojené rty a řadu bílých zubů. Teprve teď si uvědomil, že sedí vedle něj a že její prsa nepokojně se bouří na jeho hrudi.

Horký, pudový proud vášně projel mu tělem. Mimoděk objal rukou kypré boky dívčiny a beze slov na ni s údivem patřil. V pár vteřinách si ale uvědomil skutečnost, nížkem sedě povstal, nadvzdnuv prudkým nárazem prsou i Máňu.

„Co je, co . . . ? Jak jste sem přišla ? Co byste si přála.“ Máňa upadla trochu do rozpaků.

„Klepala jsem, svolil jste, abych vešla. Ale spal jste při tom. Volala jsem vás, budila ale marně. Proto jsem vaši hlavu vzala do rukou a chtěla vámi zatrástí . . .“ chichotala se.

„Nu, — a?“ tázal se jí dále Dr. Čárek, když nevstávala s pohovky.

„Sabáčka vás volá. Je celý nějak změněný. Jako by nemoc ani necítil. Dokonce vstát mi chtěl. Musila jsem pro vás hned běžet. Vidíte, pospal jste si,“ — a zašeptala „— vždyť už se stmívá . . . a jak je tu u vás krásně, líbí se mi tu . . .“

Dr. Čárek minil povstat.

„A vidíte, že jste se dnes ani neholil,“ švitořila Máňa, „jak jsem vzala vaše lice do rukou, hned jsem to pocítila. Takové drsné jsou, hu . . .“ otrásla se, ale zase vztáhla po jeho tváři svou sametovou ručku a pohládila ho, až mu horko tělem projelo.

„A už chcete vstát? Vždyť není tak naspěch,“ hovořila. zpozorovavši jeho záměr, že chce uniknout.

„Ano, musím jít, odpusťte,“ odvětil chladně lékař.

„Tak já Vám pomohu vstát,“ zašeptala a aniž by se nadál, vyskočila, popadla ho ve svou měkkou náruč a snažila se se zjevně

úmyslem, aby naň upadla, ho pozvednout.

Ale Dr. Čárek se vzbopil a sám vstal, nadzvednuv ji s sebou takže více ona se ho držela, než táhla.

„Děkuji vám,“ řekl naivně lékař.

Máňa bezradně spustila své ruce.

„Pojďme tedy,“ vybidl ji.

Nerada, jako spráskaný pes, brala se chodbou krok za ním.

Zastali Onufrije sedícího na posteli s divně rozjasněnými zraky a s ruměncem v tváři, jehož barvitost zvyšovaly večerní, červánky, jež se draly románsky sklenutými okny do sálu.

„Nu, jak je?“ otázal se, nevěda, co by jiného řekl, lékař.

„Charašo,“ odpověděl mu s úsměvem pacient. „Cítím zvláštní úlevu, ba zdá se mi, že budu ještě zdrav.“

„Ale byl jste dnes velmi nemocen! Musíte se šetřit. Dnes se nesmíte namáhat. Jinak byste si pohoršil.“

„Nikoli, právě dnes mám chuť hovořit. Aspoň krátkými, ale občasnými větami. Prosím, můžete-li, zůstaňte,“ a upřel své rozjasněné oči na lékaře.

Dr. Čárek bojoval sám se sebou. Věděl, že námaha rozmluvy nemocnému právě tak uškodí, jako nuda samoty.

Ale rozhodl se zůstat. Uklonou poděkoval ještě jednou Máni, projeviv tak současně přání, aby se vzdálila.

Učinila tak zřejmě nerada. Ještě ve dveřích se směrem k němu ohlédla...

„Prohnaná děvka,“ pomyslně si lékař a usedl vedle nemocného.

„Nedopověděl jsem vám ještě vše,“ začal hned Onufrij.

„A ráno jsem už minil, že život můj bude pro vás nedočetným románem. Ale chvála Hospodinu, je zas líp...“ A upřel zraky kdes tam daleko, na vodní pláň, která už se tměla v mlhách, takže úplně už splývala s nebem, na němž počaly se jevit bílé hvězdy. Na východě obracel se na Bošom fontáně maják a vrhal kol dokola zlaté chvosty paprsku. Onufrij v myšlenkách jako by hledal přetrženou niť svého věcerejšího vpravování...

„Ano, nastala tenkrát ta vojna, — a mne též povolali...“ Povzdychl si.

„Byla to pro naše manželské štěstí, dosud ničím nezkalené, strašná rána. Chodil jsem jako bez ducha a za mnou se plížily stále dva stíny. Jeden lidský, mé ženy, druhý zvířecí, mého Sokola. Oba tušili blízkost rozluky. Luba vědomě, Sokol svým psím instinktem. Dodnes vidím jejich temný zrak. Není to pohanou, když se o člověku řekne, že má psi oči. A Luba měla takové, věrné, oddané, právě jako Sokol. Měla, aspoň tehdy. Nemohl jsem se do nich podívat, abych nevyplkl v pláč...“

A zamlčel se.

„Víte, jak to bývá při odchodu. Málčík zapráhl mé vraníky do tarantasu, já usedl se ženou do vozu, a už jsme hnali

s větrem o závod stepí k dalekému vaksálu. Sokol se svěšeným chvostem ubíhal v prachu za vozem. Luba seděla ke mně přitulena a tiché praménky slz draly se jí z očí... Dojeli jsme, čekali, zvláště já, netrpělivě na vlak, aby už byl rázem učiněn konec trapné chvíli. A dojel vlak, činovník zazvonil dvakrát na zvonek. Uchvátil jsem Lubu ještě jednou v oběti, zlíbal, pak pohladil lisajícího se a bolestně kňučícího Sokola a vstoupil do vagonu. Sokol se posadil před okno vozu, vedle stojící ženy a dva páry oddaných očí mne sledovaly, vpíjely se do mne... Zavzněl zvonek po třetí, vlak se pohnul. Nasadil jsem furažku na stranu a vyklonil se z okna, abych ještě aspoň chvilíčku mohl patřit na své drahé... Dosud vidím Lubu, jak stojí mladická, štíhlá, běloučká až po tuhle, v rudém šarfu kolem své hlavy, jehož cípy větrem hnány vály. Vlak se nahnul za skupinu stromů a vjel do úvalu. Vše drahé se mi ztratilo z očí. Leč zůstal jsem dále nakloněn. Zahloubal jsem se do vzpomínek..."

Onufrij suše, ale lehce si odkášlal.

"Mimoděk pohlédl jsem podél vlaku. Užasl jsem. Můj Sokol, zřejmě už znavený, pádl s námi, s vyplazeným jazykem, co chvíli obraceje své krví podlitě zraky ke mně. Slzy mi vyhrkly do očí, — a bázeň o zvíře mi projela tělem. Vlak uháněl a sabáčka nestál. Už daleko byl za mnou. Konečně ustal, usedl, čumák vzhůru obrátil a zdálo se mi, že vyje. Ještě jednou se obrátil za vlakem a pak svěsiv chvost hopkavým během utíkal zpět k nádraží, — k Lubě, aby ji chránil... Ale vás to asi nezajímá?" otázal se lékaře.

"Naopak," odpověděl mu týž s úsměvem. "Mám pochopení pro zvířata, která pod svou němou tváří skrývají vyvinutý, instinktivní cit, která pocítují radost i bolest zároveň s člověkem, dovedou s ním plakat a šilit..."

"A od té doby jsem ani ženy, ani Sokola neviděl, až revoluce zabila vojnu..."

"A na odpust, na dovolenou vás nepustili?"

"Ne, neměl jsem štěstí. Hned po výcviku mne poslali do důstojnické školy. Vite sám, že ruské vojsko byla statečná, věrná massa bojovníků, kterými se však nedostávalo důstojnictva a vůdců. Tesknil jsem, chradl jsem na duši. Žena mi každou chvíli psala, ba i sama za mnou došla... A chvíle rozloučení vždy ještě více ztrpčila život, ty krásné chvílky společného blaha zvyšovaly ještě hůř nepoměr mezi prázdnotou a lichotí vojenské služby. A pak jsem byl poslán se sotní na frontu. V zákopech jsem se mučil duševně i tělesně. Ale štěstí mi přálo. Vaše i germánské střely se mi vyhýbaly, zůstal jsem bez pohromy... Čas letěl, ve vojsku dlouhou vojnu a revolučními živly počala se rozmáhati nekázeň. Důstojnictvo bylo netečné, — a také i bezmocné... Z domova docházel dopis za dopisem, psaný drobným, dost neumělým písmem. Vždy ujišťování o lásce, vzpomínky, touha po shledání, pozdrav od

věrného Sokola, zprávy o hospodářství a o ceně pudu obilí. též o jejich nových šatech, jak už to ženy umějí... A pak o dobytku, který od ní odkupuje židák Ephraim Jakobovic z nedaleké židovské kolonie..."

Onufrij se zachvěl, zatal obě pěsti, přimhouřil oči, ale hned zase se vzpamatoval.

"Zvláště v posledních dopisech, skoro v každém byla o něm zmínka, že Lubě různě vypomáhá. Chválila jeho úslušnost, laskavost. Nebylo mi to milé, znal jsem židy i onoho žida, ale nikdy jsem ničeho na to neodepsal. Ephraim byl už asi pětáctýřicetiletý ženatý obchodník, který se pečlivě strojí. vždy byl uhlazený, barvil své řídké vlasy, jimiž zakrýval lysinu a pomádami a voňavkami tlumil zápach česneku, v němž si liboval. Žena jeho byla starší než on, děti už většinou měl vybaveny, ale sám ještě stále podnikal dobrodružství, honil se za ženami a nestoudně s nimi hovořil. Já odedávna cítil vůči němu odpor. Právě v té době, jak svrhli v Petrohradě cara, došel od ženy dopis s její podobiznou. Podívil jsem se. Na obrázku nebyla už drobná, štíhlá a nevyspělá děvushka, kterou jsem opustil, byla to žena kypřých forem v nejlepším rozkvětu. Tiskl jsem podobiznu ke rtům, byla mi útěchou v dobách trudů, když u nás kázeň se uvolňovala a vojáci počali se buď bouřit, nebo prchat k domovům..."

"A nemáte už podobenky?" zvědavě se otázal lékař. "Nikoli, rozervál jsem ji a zahodil..." vybuchl Onufrij. "Ale můžete si ji snadno představit. Mána Fjodorovna, tof ona celá."

Připomněním toho jména vznikl už mimovolně v lékařově duši proti Onufrijově ženě odpor.

"Po té došly ještě dvě nebo tři odkrytky," pokračoval rozechvělý Onufrij, "a vždy se zmínkou o Ěfraimovi. Nezdržel jsem již odporu a s rozhořčením odsoudil jsem ženin styk s židem, přeje si, aby se s ním už vůbec nestýkala. Zvlášť mne rozechvělo, že ji posílal různé dárky, voňavky a tretky, které ona přijala a ještě se tím chlubila. A od té doby jsem žádné zprávy již od Luby neobdržel. Psal jsem stále, nepořádek se trápil, zapřisahal, — ale ani listek nedostal. A ve vojsku nastaly truchlivé časy. Vojáci utvořili rady, důstojníky vyhnali a pobili, — já sám jsem se od záhuby zachránil pouze tím, že jsem byl u mužstva, ježto jsem byl vždy mírný, oblíben a že jsem dobrovolně sám šel se svých ramenou pahony, odznaky své důstojnické hodnosti. Stal jsem se rovným mezi rovnými, tovaryšem. Z praporečka vojínem. A vlády se měnily, my každou chvíli přísahali jinému věrnost. Nejprve dumě, pak Kerenskému, — a tak to šlo stále. Z celé, dříve silné fronty stala se divá, prořídilá sebranka, opilá a oplzlá. Zákopy se sesouvaly a za bitevní čarou se potulovala hejna nestoudných děvek. Nebylo mnohdy ani co jíst. Po neúspěchu akce Kerenského proti vám bylo ještě hůř. Skoro celé vojsko mimo českých legií se rozprchlo, jdouc vraždit a loupit do zázemí,

nebo se ponavracelo do svých domovů. U naší sotně zustalo jen pár lidí, poddůstojníků a vážnějších vojáků, — a my pak za noci sami stávali stráží nad prázdnými zákopy... K pláči bylo vše, k pláči můj osud. Naše slavná, velká, bílá Rus se rozpadala, židé a cizáci se ujali vlády a hnali vlast do záhuby pod záluďnými hesly. Z domova zprávy k vojsku chodily zřídka. Pro mne vůbec nic. Až pojednou došel na sotni od ženy stručný dotaz, zda jsem živ, že nic nepiši. Bylo mi to divné, ježto jsem psal. Hned jsem odepsal, — a asi za čtrnáct dní přišel dotaz nový, co je se mnou. Dotazy mne znepokojily tou měrou...

„Asi se listy za neurovnaných poměrů trátily,“ přerušil Onufrije lékař.

„Nikoli, kradly. Kradl je onen, který měl na nich zájem. — Nejistota mne konečně dohnala k tomu, že jsem jednoho večera — opustil těž frontu. Nemohl jsem už touhou po ženě a po stepi vydržet. Za temných noci, když sám v zákopech s puškou v ruce jsem chodil na stráž, jakýs divný, tajemný a strašný hlas mne lákal, — až jsem neodolal...“

„A šel jste domů...?“

„Nešel, ale přímo letěl. Koupil jsem si za pár rublu od vojáka, který ho od své sotně ukradl, bystrého konika a pádlil na něm k domovu. Zrušil jsem přísahu, — vlastně přísahy.“

A Onufrij se zachechtal.

„Přísaha, — ano přísaha. Co je taková vojenská přísaha? Nic, docela nic. Málokdy je dobrovolná, skoro vždy vynucená. Nebude-li přísahat věrnost, inu, holoubku, však ona ti už puška za zády pomůže. A vynucená přísaha je neplatná. Kolik vojáků chtělo, prálo si vojny? Ne lid, ale pár lakotných chtivců, nosících rády, z touhy po moci a podmanění světa chtělo vojnu. A za jejich ďábelské chťice musily národy krváct. A žádný neměl moci, žádný vůle, aby se sebe strásl toto otrocké jho a obrátil hlavně svých pušek, které měl namířeny na lidi, jež nikdy neznal a jež mu nikdy v životě neublížili a kteří právě tak jako on otrockými biči byli veštváni k vraždění, — aby tyto hlavně obrátil proti svým otrokářům. Až ruský, prostý voják to učinil, ovšem, žel při tom, že zbloudil s cesty a dohnal vlast do záhuby. Neboť na své straně otrokáře ubil, a na straně svých protivníků, kteří zůstali dále slepi, se s nimi paktoval.“

„Ovšem, ono i tam přijde k převratu, už sviátna západě,“ podotkl rezervovaně lékař.

„Buď to dej! Já doufám, že mne více trestat nebudou pro porušenou přísahu. Já uznávám přísahu vojáka za platnou pouze tehdy, když ji činí dobrovolně, z posvátného nadšení, bez bodáků za zády, — a pouze když přísahá věrnost národu a vlasti. Jak směšné to bylo u nás. Musil jsem přísahat carovi, musil přísahat dumě, musil přísahat Kerenskému. A ani jedna přísaha nestála za řeč... Z posvátného volání Boha za svědka

robi si falešní usurpátoři moci ochranu pro svá nekalá díla, od nichž Bůh odvrací hnusem tvář a jež proklíná . . .“

„Mnoho se rozčilujete,“ podotkl lékař k nemocnému, jenž mluvil se zápalem. Chtěl též vzhledem k svému postavení odvésti ho od povážlivého dosud tematu.

„Máte pravdu!“ odvětil už klidněji Onufrij. Zadíval se zas zadumaně na koruny košatých klenů, které pod okny šuměly. Oddychl si a zas začal:

„Na svém koniku dojel jsem po páru dnech na rodnou step. Byl právě podzim . . . Vše zahnědlé, z nemnoha stromů svíval už vitr žluté listí. Na stepi plno uschlé trávy, která šustila koni pod kopyty. Pole zoraná temná, sem tam probleskl se živě, světlouče zelený lán ozimního žita a pšenice. Na vybledlém nebi ani mráčku, na zaprášeném západu stálo jako velký terč rudé slunce a sžíhalo plamenným žárem hladiny drobných rybníků. Na východě plul bílý, bílý měsíc. Mohly na celém horizontě zastřeny byly mlhou a nad nimi na jih táhly ve dvou od sebe se rozbíhajících řadách divoké husy . . . Mušky a komáři rejdlili kolem hlavy mého koně, který nepokojně frkal. Byl jsem už doma, zas po tak dlouhé době odloučení, na své drahé rodné stepi. Hnal jsem konika, pokud mu síly stačily, známými už mi cestami. Za kopyty se zvedala mračna prachu a usedla mi na obličej . . .“

„A doma, shledání?“

Onufrij se vzrušil. Lékař ho uchopil za ruce, poněvadž tušil, že začne povídat o nejstrašnější krizi ve svém životě.

Pokračování.

Z knihy „Tajemství Sfingy“.

Adam a Eva.

Už chodil jaksi smuten svým rájem.
Strom každý znal, všem zvířatům dal jména.
S ním hrála si, leč mluvit neuměla.
Jen hříčky znala, bujně dovádění —
leč když jím pěl, co v nitru jeho hárá,
své myšlenky a stesky nadpozemské —
buď mlčela neb řekla : hú — kvá — mé ...

Už nebylo lze samoty té snést.
Jen stromy šuměly tak tajuplně,
a vody hučely -- jak jeho steskem,
leč lidským hlasem nepromluvil nikdo.

Adam se rozesmutnil a smutkem usnul.

Tu přišel Bůh a z útrob vlastních
mu vyňal ženu. Adam probudil se.
Tu v rosné trávě viděl bílé tělo,
tak jemu podobné, leč mnohem krásší.

Však chladné bylo — socha — nedýchalo.
Tak sedal dny a patřil na tu krásu,
jež zastínila půvab všechných tvorů.

Jen slovo! Slovo kdyby promluvila!

A Bůh ji vdechl sladké kouzlo žiti
i povzdechla. A on ji vodil rájem
a jmenoval ji zvířata a stromy,
a ona po něm učila se mluvit.
Při každém slově plesalo mu srdce.

A brzo tolik žvatlala mu v uši,
že počal uhýbat a tajně myslil:
Ó kéž by uměla jak ptáče zpívat!
I učila se od všech ptáků písním
a zpívala. Ne člověk, ale cherub!
(Když nebesa se někdy otevřela,
tak hlasy andělů tam odtud zněly!)

A Adam naslouchal své ženy písním,
až i ty písně pak mu sevšedněly —
a aby ušel žvatlání i zpěvu,

s motykou svoji chodil po zahradě
a vázal révy, štěpy ořezával
a obíral jim housenky a pouči.

Tu zanedbána Eva počla hledat
si zábavy a snouti vábné pikle
s tím hadem na stromě a o jablku
snít čarodějném, osudnou tak
za zády muže dělat politiku,
vyzvidat tajné srdce jeho spády.

A od té doby dcery její vládnou
a za záclonou snuji nitky světa.

Jan Šanda :

Nad propastí.

Na řetězu medvěd tančí,
medvěďár jej drží pevně,
kam jím smýkne,
medvěd skloní
hlavu svoji kosmatou.

Na řetězu vášně svoji
tančí člověk píseň hroznou,
dábel pevně pouta drží,
v stále hrozný nutí tanec,
píseň zpívá hrozivou.

Tančí člověk na řetězu,
nad propastí hroznou držán
— snad přerazí pouta někdo,
snad se zřítí i s tím vůdcem
do propastí najednou.

Václav Poledne :

Stance.

Ó vzpomínky! Jak jest mi u vás sladko!
V duši mi padáte jak hebký sníh.
Vánoční zpěvy — Betlém — Jezulátko —
rozkošné jesličky a dětský smích — —
Nade mnou hvězdy! Tápu v závějích
a jako vyhnanec zřím štěstí cizí.
A štěstí mé!? Hle, jeho stín se mih'
a vylákal mne čarokrásnou vizi
na cestu k Betlému. Kéž dojdu tam než zmizi.

Zas oněmím, až u Tvých nohou klesnu,
a slova má se v slzy promění,
a v slzách promluví, jak dítě ve snu,
o úsměvech, o velkém znamení
půlnočních úderů, že zvony zní
a burcuji z bolestné lethargie
k radostným výkřikům: aj, v mlhách ční
tajemný dóm, jenž ve svém stínu kryje
hledaný talisman, jimž zmirá se — a žije!

Až usmrtíš mne, probudím se živý
Tvým dotekem, můj Pane! Rád chci nést
jho Tvého otroctví, jsa žádostivý
po obzorech Tvých nekonečných cest.
Znám Tvoje úsměvy i drsnou pěst
svých otrokářů. K zahradám Tvým vzhlížím
za noci žalostných, kdy není hvězd
na nebi zkaleném. K nim vždy se blížím,
ať zpívám o štěstí či tisknu skráň ku mřížím!

A s pastýři se nad jeslemi skláním
a poznávám svůj čarokrásný sen,
kdy po prvé jsem vykřik': Za Nim! Za Nim!
A poznávám, jak život, noc i den
mých bludných cest, jest zcela rozřešen — —
A jako veletok se noci blíží
k světlému majáku. V hukotu pěn
všedního života se Věčnost zhlíží,
a člověk umlká vše chápe — aj! — v Kříži!

Na váhy Věčnosti svůj Čas jsem vhodil.
Žalostné oběti i chudou žen
cest života a vše, co dal's mi v podíl:
Bych uviděl hořící pochodeň
Tvých vítězů, když zmirající peň
vadnoucích alejí Jsi vzkřísil jarem
k radostným rozkvětům a v suchou dřeň
Své mizy vlil, led roztavil Svým žárem
a v květech promluvil nad mrtvým suchopárem.

Tys promluvil, já zaslechl Tvá slova!
Čím více pochopil, tím tušil víc'
tajemství života. Dlaň žebrákova
se chvěla před Tebou, Tvá bílá lic
se stala sluncem slepých zřítelnic.
A v slzách — úsměvy a pohrdání!
A v bídě — výkřiky zuřících lvic,
jež vlastním životem své mládě chrání.
Toť píseň má — a žeň! Ó díky! Díky za ni!

Má píseň k oblakům jak skřivan vzlétla.
 Daleko mizí jednotvárný šum
 všedního dne a stín v záplavách světla.
 Hle! Odpovídá chrabrým vítězům
 a pohár nabízí znaveným rtům
 těch trosečníků, kteří prchli z herny
 sobeckých zápasů na svatý chlum
 Království Božího! Ó šťasten otrok věrný
 zkrocený Věčností! A čas!? Jest malicherný!

Jest malicherný, i když kletbou drtí
 slabošskou šíj i tehdy, v krutou řez
 zoufalých zápasů když rve a škrtí
 své oběti jak ještěr. [Žel! Mne též!]
 Jest malicherný i když v sladkou lež
 otravných zápachů až k smrti mámi
 své otroky, když oklamaná spřež
 se probouzí v bolestech pod dutkami
 na prahu Věčností! Ó Pane! Zstaň s námi!

Jsme žebráci a k bidě odsouzeni.
 Vždy nehodni slavného pozvání
 k Tvým hostinám. Vítězné světlo denní
 nás bodá do očí, a do dlaní
 skrýváme tvář. A štěstí!? V pokání
 duševních soumraků jak hvězda blýská
 v mlžinách života. Zdaleka zní
 čarovný tón! Jak první ratolistka
 budoucích rozkvětů! Kéz přivoním k ní zblízka!

Fr. Zýbal:

Touha.

Jsem mlád a toužím po smrti; Jak řeka vůtit ~~ocean~~,
 chci klid, ach, svatý klid, když tekla špinou ~~měst~~,
 svou duši žitím znavenou již čistý šat jest ~~potřismen~~
 do moře věčna vlit'. a pokryt prachem cest.

Listy sv. Hildegardy papežům.

(Úryvek z monografie o sv. Hildegardě.)

Jakou přitažlivou silu mělo jméno Hildegardy a jaké sláve se těšilo, dokazuje bohatá její korespondence. Žena, na niž se obraceli papežové, biskupi, císaři a králové, preláti a kněží: žena, kterou žadonili o odpověď světcové i hříšníci, skvěla se jistě nejen svatostí, ale i bystrozrakem, vzácným úsudkem a prorockým duchem. V této podivuhodné době, plné vášni a odboje, ale také veliké viry a tklivého pokání, hledělo se na Hildegardu jako na prorokyni. Vynikající osobnosti dvánáctého věku nedbaly její fyzické slabosti, nelekaly se zdánlivé nejasnosti jejich odpovědi, ale chutě obracely se na ni, prosíce ji o radu, poučení, modlitbu a dajíce si od ní libiti často i neprudší a nejvášnivější výčitky a trpká pokárání. Touto svojí působností připomíná sv. Kateřinu Sienskou a svého současníka sv. Bernarda, s nimž si rovněž dopisovala. Z nejzajímavějších listů svěřence jsou ty, jež zaslala papežům a jež si ti to přímo na ni vyžádali. První tak učinil *Eugen III.* Arcibiskup mohučský Jindřich upozorněn byl na tajemnou autorku nystických spisů opatem Kunonem. Jsa hrd, že v jeho diecesi žije slavná abatýše a spisovatelka, nedůvěruje však ještě úplně svému úsudku, ponechal rozhodnutí papeži samému. Příležitost k tomu naskytla se brzy, když dlel *Eugen III.* před koncilem, remešským u trevírského arcibiskupa Albera.¹⁾ Papež slavil vjezd do Trevíru s veškerou okázalostí a nádherou. Ve slavnostním průvodu bylo 18 kardinálů, biskupové z Německa, Belgie, Francie, Anglie, Burgundska, Lombardie, četní opatové, mezi nimiž sv. Bernard, veliké množství mnichů a kněží. Téměř tři měsíce pobyl papež u Albera, na jehož náklad všichni cizí hosté byli ubytováni a hostěni. Mohučský Jindřich, jenž se všech slavností účastnil, předložil ve vhodné chvíli záležitost Hildegardy papeži. Eugen překvapen byl sice tajemnou osobností abatýše, ale neunáhlil se. Vyslal do kláštera sv. Disiboda, biskupa verdunského, primiceria Adelberta²⁾ a jiné hodnostáře, aby svatou abatýši navštívili, a pokud lidská slabost dovoli, aby na místě samém vše prozkoumali. Ve vši pokoře dostavili se papežští vyslanci do kláštera a když jim Hildegarda podala žádané vysvětlení, vrátili se k sv. Otcí, zvědavému již na jejich zprávy. Vyslechnuv své posly, dal si předložit hotovou již část díla *Scivias*, a předčítal ji sám arcibiskupovi trevírskému i kardinálům přítomným a jiným sezaným hostům, mezi nimiž

¹⁾ Životopisec sv. Hildegardy Trithemius vypravuje, že papež navštívil Albera po všeobecném koncilu remešském. Jest to zřejmý omyl. Koncil ten byl krájinický, nikoli všeobecný. Vše nasvědčuje též tomu, že návštěva papežova stala se před koncilem tím. Dr. Smelzeis. *Das Leben*, str. 87.

²⁾ Primicerius, hodnost dnes v církvi neexistující.

byl i Bernard z Clairvoux. Tento vida, že papež nedovede utajiti obdivu svého, horlivě se u Eugena přimlouval, aby tak vynikající světlo, jakým byla Hildegarda, nepřešel mlčením, ale aby je nějak veřejně uznal.

Papež prosbě Bernardově milerád vyhověl a napsal abatyši krásný list, plný pokory a obdivu a úcty k osobě abatyše i dílu jejimu. Takového ocenění dostalo se jen málo osobám od hlavy církve:

„Eugenius, sluha sluhů Božích, milované v Bohu Otci Hildegardě, představené na hoře blaženého Roberta, pozdrav a apoštolské požehnání!

Žasneme, ó dcero, žasneme více, než by se věřiti mohlo, že Bůh i za našich dob nové zázraky činí, když Tebe duchem svým tak naplnil, že prý mnoho tajemství vidíš, poznáváš a oznamuješ. Že jest tomu tak, doslechli jsme od věrohodných osob, které ubezpečují, že Tě viděly a slyšely. Leč co na to můžeme říci my, kteří sice klíč vědění máme, takže zavíratí i otvíratí můžeme, ale toho v počítlosti své rozumně činiti opomíjíme. Přejeme Ti tedy milosti Boží, přejeme štěstí Tvoji lásce, to pouze připomínající, abys si byla vědoma, že Bůh odporuje pyšným, pokorným však dává milost. (Jak. IV.) Ale milost tu, jež jest v Tobě, zachovej a střež, abys to, co duchem poznáš, že nutno zjevíti, rozumně zjevila, abys slyšela ona slova: Otevři ústa svá a naplním je! A nač jsi nás upozornila v záležitosti onoho místa, jež jsi sobě v duchu předzvěděla, ať se s dovolením a požehnáním našim i biskupa Tvého stane, abys žila po řeholnicku se svými sestrami dle řehole sv. Benedikta v klaušure téhož místa!“

Také sám klášter vyznamenal svoji přízni. Na zpáteční cestě z Treviru, a sice v Metách, vydal bullu pro opata Kuno a ostatní bratry, v níž celý klášter, jakož i jeho rozsáhlé jmění bral pod ochranu svou a svatého Petra a přiznal mu svobodnou volbu opata. Těž dovolil, že na hoře sv. Disiboda mohou se dáti lidé pohřbívati. Hildegarda odpověděla papeži krásným, hlubokým listem, kterému porozumi, kdo povází, za jak těžkých okolností bylo Eugenu III. vládnouti a jakých nesnáží svatě stolici pusobil zvláště Arnold z Brescie. List svěťice zní došlovně takto:

„Ó milostivý otče, já ubohá žena napsala jsem Ti toto v opravdovém vidění, v mystickém vanutí, tak jak Bůh mě chtěl poučiti. Ó skvělý Otče, ve jménu svém jsi přišel do země naší, jak Bůh předurčil, a popatřil jsi do spisů pravých vidění, jímž mě naučilo živoucí světlo, a pochopil jsi je objetími srdce svého. Nyní jedna část tohoto spisu ukončena. Ale toto světlo přece mne neopustilo, ale v duši mé hoří, jak jsem je měla od svého dětství. Proto nyní posílám Tobě ony listy vpravdě na pokyn Boží. A duše moje touží, aby v Tobě svítilo světlo ze světla, aby čisté oči naplnilo a ducha Tvého obudilo k dílu tohoto

spisu, aby Tvá duše tím se ozdobila, co Bohu se líbí. Neboť mnozí mudrci světáckého srdce tím pohrdají a proměňují tak mysl svou pro chudíčskou způsobu, která ze žebra utvořena byla a která nezná světské moudrosti. Ty pak, otče cizinců, slyš toho, jenž jest nejmocnějším králem a jenž v paláci svém seděl a veliké sloupy před sebou měl zlatými pásy obtočene a četnými perlami a drahokami velmi ozdobené. Však tomuto králi se zalíbilo dotknouti se malého pířka, takže se záračně pozdvihlo a prudký vítr je udržel, že nepadlo. Nyní opět praví Tobě, kdo jest ve výšinách živým a do propasti svitícím světlem a kdo se skrývá v útaji srdci slyšících. Připrav tento list pro sluch těch, kteří mne slyší, dej se mu zazelenati ve štávě příjemné chuti a dej kořen i větve i list, letící proti dáblu, a budeš žítí na věky. Varuj se opovrhnutí těmito tajemstvími Božími, poněvadž jsou potřebna v oné nouzi, jež se dosud skrývá a dosud zjevně neukazuje. Ať jest v Tobě vůně nejlibeznější, a na dobré cestě neumdlévej! Ale ten, kdo mluví a nemluví, praví tak pro slabost těch, kteří jsou slepi k vidění a hloupi k slyšení a němi k mluvení, poněvadž smrtící provazy zlotřilých mravů činí jim v noci úklady. Co dí? Meč se blýská a obchází, vraždě všechny, kdož neslechtné jsou myslí. O Ty, jenž ve své osobě jsi lesknoucím se krunýřem a prvním kořenem při nových zasnubách Kristových a jenž jsi rozdělen na dvě části, tu část, že tvá duše obnovena byla v tajemném květu panenství a v tu část, že jsi kořenem církve, ó slyš toho, jenž jest zvucného jména a jenž plyne pramenem, a jenž Tobě praví: Nevyrhuj oka z oka, a světla od světla neodtrhuj, ale stoj na rovné cestě, abys nebyl v duši své obžalován pro jejich záležitosti, položené do tvého klinu, a nedopust, aby se potopily do jezera zkázy pro násilnost spoluhodujících představených. Drahokam leží na cestě.¹⁾ Tu přichází medvěd, spatří jej se lesknouti, a tlapu svoji zdvihá, chtěje jej zvednouti a do klína uschovati. Ale rychle přiletí orel, uchvátí ten drahokam, zamotá jej do pokrývky svých křídel a nese jej ku mřížím (branám) královského paláce. Týž drahokam velice září přede tváří krále, pročez jest od krále velmi milován a král z lásky k tomu drahokamu dává onomu orlu zlatou obuv a chváli jej velice pro jeho bezelstnost. (Nyní se obrací světice na papeže, čímž se básnický obraz dosti vysvětluje.) Ty, jenž na místě Kristově sedíš a pečuješ o stolec církve, vyvol sobě lepší stránku, abys byl orlem, jenž medvěda přemáhá, abys v duších sobě svěřených mřížoví církve vyzdobil, abys ve zlaté obuvi k výšinám vystupuje sebe sama od nepřítele odtrhl. Neboť živoucí oko vidí a mluví a zná i rozeznává všechny tvory a všechny je budi a střeží. Údolí nařikají na hory a hory padají přes údolí. Jak to? Poddaní ztratili kázeň Boží bázně, jsou popuzení vzteklostí, aby vystoupili na vrcholky hor a představené obžalovali; jejich zatemnělost neobviňuje zlých jejich

¹⁾ Drahokem == lidská duše.

skutku, ale pravi: Hodim se, abych byl představeným pro svoji schopnost. A všechno jednání představených mají za nehodné, poněvadž nelibě nesou, že jsou nad nimi. Neboť podání jsou již mraky černými, a na stehnech svých nejsou ozbrojeni, ale ničí všechna polní zařízení říkajíce, že jsou bez ceny. To pak činí, poněvadž jsou naplněni jedem závisti. Chudobný člověk dopouští se veliké pošetilosti, když, máje své šaty potrhané, vždycky na jiného se ohlíží a pozoruje, jaké barvy jest jeho šat, svého však od špiny neočistí. Hory však překročí klíč cesty pravé, a jejich dráhy nejsou způsobily letu na horu myrrhy. (Cant. IV.) Proto jsou hvězdy různým mrakem zastíněny. Měsíc stojí, hvězdy volají, že měsíc padá. Slunce je tísni, žádná z nich se nejasní, ale všechny jsou zahaleny v bouři. Proto, ó velký a po Kristu pastýřem jmenovaný, poskytni světla horám a hole údolím: udeř představeným cenzury a kázeň poddaným. Horám, olejem pokropeným, dej spravedlnost a údolím pásku poslušnosti, přimísej dobré vůně. Učiň cesty jejich správné, aby před Sluncem spravedlnosti neobjevily se bez ceny. Očist svůj zrak a měj ho všude. Mysl Tvá ať se ovlaží z čistého pramene, abys se skvěl sluncem a beránka následoval. Ubohá podoba se třese, že zvukem slov svých mluví k tak velikému učiteli. Ale dobrotivý Otče, starý muž a bojovník vzácný pravi toto, pročž poslyš: Od soudce nejvyššího nařídí se Tobě, abys velké a bezbožné tyraný vykořenil a od sebe zapudil, aby se nenalézali na velkou hanbu ve Tvé společnosti. Buď však milosrdným ve všeobecných i soukromých bédách, poněvadž Bůh nepohrdá raněnými a nepohrdá bolestní těch, kteří se ho bojí. Proto, ó Pastýři ovci, poslyš o těch, kteří se nalézají v mnohém soužení: Světlo di: Tajemné jsou soudy Boží nad každým podle jeho zásluhy. Leč mnozí lidé chtějí souditi v horlivosti své a v neznalosti svých vlastních mravů, ale mého soudu neznají. Proto cenice se nad míru, lhou, jako vlci kořist uchvacující. Třeba tedy jest člověk hoden, aby byl souzen pro zločiny své, přece se mi nelíbí, že člověk dle svého úsudku o sobě samém soudí. Toho však nechci. Ale Ty rozhoduj každou věc dle materského smýšlení milosrdenství Božího, jenž neodděluje žebráka a chudého, poněvadž chce více milosrdenství, nežli obět. (Osee VI. Mat. IX. 12.) Nyní tedy černí chtějí smýti svoje černé svojí hanbou, ale sami jsou poskvření a hluší, ležíce v jámě. Tyto pozdvihni a pomoz slabýni. Ty pak, jenž jsi pastýřem národů, slyš to, abys žil na věky. Světlo živoucí pravi: Pověz udatnému národu, jenž nalezl sobě hrůzu na cestě bludných: Jakýsi pán měl mramorovou obec. Lovci přicházějice, obec onu obhlídali, chtějice dobrá zařízení rozbořiti, jež se jevila v rozkvětu, panenskou mysl vynalezeném. A ejhle! Hora veliká a vysoká, velmi krásná a z kamenů uhlažených zrobená zjevila se proti východu. A na ní stála jakási budova na východě, vystavěná ze dřeva a ka-

meni, jako se obyečné stavivá. Tu přišly mnohé potůčky, jako by ze středu východu, tekouce do téže budovy. V této budově byla velmi silná vůně dobrého vína, leč přece s vodou smíchaného. A mnoho národa se do té budovy hnalo, chodíc sem tam s křivým tělem. Ale jiní stáli v jakémsi údolí před zmíněnou horou pozorující ty, kteří v budově křiví chodili. A ejhle, na téže hoře stála též jiná mramorová budova z kamene nejskvělejšího a ryziho, jako veliká věž proti severu. Ve velmi skvělé nádobce, plně nejlepšího balsámu, něco viselo jako žhoucí oheň a na podlahu teklo mnoho oleje. Ale vítr od severu občas přicházející, balsámem i olejem pohyboval. Tu mnozí z národu do té budovy přišli. Tito byli onim olejem kropeni a tím balsámem na čelech svých znamenáni. Kdož pak tím způsobem byli znamenáni, znamení toto smýti nemohli, ale tak znamenáni zůstali jako ti, kdož jsouce v Kristu znovu zrození, křest svůj zachovati mají. Znamenání k těm, kteří znamenáni nebyli, nepřecházeli a s nimi neobcovali, protože, kdyby to učinili, byli by nazváni blázní a lidmi neužitečnými. Ti však, kteří nebyli znamenáni, ke znamenáným přecházeli, a vyhledávajíce jejich společnosti, nejlepší si tím stránku vyvolili. Tak hvězda rozmnožuje svůj svět ve mraku a tak postava ženy jest panenstvím korunována. A muž veliký, opásaný zlatým pásem, nad těmi budovami stojí, pravici položil na mramorovou budovu a levici na jinou. Tím se rozumějí oba nástroje hodnosti církevní. Všemohoucí otec zajistě ustanovil úspěchitou část, oddělenou od věci světských a před Bohem mocně ve svém tajemství žhoucí. Tou však jacísi úkladníci opovrhující, chtějí její dobrou jakost zničit, jež v Synu Božím zřejmě se objevila. Ale hora spravedlnosti vyhlazená mnohými omluvami při východu pravdy povstala. Na ní povstává užitečné, na Boha se odnášející zařízení, jež však lidem pomáhá, poskytující jim užitečné světlo, takže též přemnohé naučení a vůně dobrých písem ze silné pravdy k ní plyne. Těmito však někteří často bez rozumu plývají. Z té nešlechtnosti jsou proto mnozí křiví, takže též někteří, po věcech pozemských prahnoucí, následují je v jejich hanebnosti. Ale též na této hoře spravedlnosti řečená část ve svých tajemstvích se stkvějící před Bohem v neporušenosti své se zdvihá, aby dáblu odporovala. Ta má v Bohu nejlepší díl, ukazující příkladem svým milosrdenství. Leč mnoho pokušení, dáblem poslaných, znepokojuje nejlepší díl, i samo milosrdenství. Mnozí lidé však přecházejí k tomuto dílu, a pravého milosrdenství docházejí, nejlepší stránku sobě volíce. Proto též slovou znamenání před Bohem. Ti pak, kdož znamení tohoto dílu přijímají, setrvávají při něm i při křtu svém. Proto se nesnížují ke společnosti těch, kteří toho znamení nemají, aby se nestali prázdnými, jako hloupi. Kdo však znamení toho dílu nemají, přistupují ke společnosti toho řádu, a v přemnoha dobrých věcech se rozmnožují. To ukazuje též ten, jenž zlatým pásem jsa opásan, ukazuje,

že Bohem i člověkem jest, řídě totiž ty i ony svou silnou rukou. Ony chrání tak, že v něm mocné hoří, světské věci od sebe odvrhující; tyto pak chrání rukou své mírnosti, aby pod Boží ochranou stali se užitečnými, světla pravdy svým bližním užitečným způsobem skýtající. Ty pak, jenž jsi otcem všech národů, pochop jasně tato slova, k Tobě namířená pro potřebu bloudících, neboť pýcha chce pokoru potlačit. To však státi se nesmí, zrovna tak, jako by se neslušelo, aby měsíc bojoval se sluncem, touže lesk svůj připodobnití lesku jeho. Pro tento převrácený poměr volá pramen vody k Tobě, svěnu následovníku: Mnou, živým a prudkým potlač a potrestej černé ukladníky a tajné špehy, kteří se obracejí v olovo ve svých znatelných hříších a dábelskou ničemností od severu se potřisňují a v přemíře nespravedlnosti vzpurně se bouří proti hlavě svých představených. Vyžeh je tedy z pastýřského úřadu, jenž snáš trest od psů. Ačkoli někteří představení změnou nřavů svých upadli ve tmy, přece se nesluší, aby někteří z nich byli zavržení pro své poddané. Proto uvaž vše s nejčistším okem, aby Tvá čest neutrpěla, jež svým jménem toho se dotýká, kdo byl a jest přímý a spravedlivý, kdo svoje cesty upravuje všemi svými nástroji, předvídá je před určením svých starých dnů. Sám af očisti Tvé oči, jenž nezhrdá malíčkým a chudobným (Zalm IX.), poněvadž jsi horou myrrhy a kadidla před údolím a příkopy špinavými. Poslyš tedy toho, jenž vždycky bdi s očima živoucima a jenž se nemrzí pro bouře, jež jsou částí kalicha podobajících se obrazům, svým štěstím trvajících. Ty pak, jenž chceš mít moc veliké důstojnosti v paláci krále, rozšíř spravedlnost nejvyššího k jeho cti. To se sluší na Tebe sama, pro jasné jméno Tvé. Nyni tedy patř na ohnivého dárce, jenž lidem vlévá dobré poznání. Kdo se však dovede proti tomu hlasu ozývat? Zda může tento hlas malé pérko do takového letu pustiti, aby žádný muž se nemohl proti tomu pírku pozvednouti? Ano, může! Nuže Ty, představiteli vznesené osoby, pramen živý volá k Tobě, že se na Tvou osobu nesluší, abys měl oči slepců a šel cestami mřavů zmijích, a tajně loupil, obnažuje oltář Boží. A nač bys to činil? Kdo to však činí, nemůže rozvázati řemenku obuvi těla Páně. Proto, ó všichni, se kajte. Já však, ó Otče, zůstávám na místě, nebem mi označeném, podle požehnaných slov Tvých, v řeholi sv. Benedikta, pod klaustrou toho místa se svými sestrami, toužíc, aby tak zůstalo vždy za mého života i po mé smrti.

Pokračování.

Moje legenda.

Z knihy „Madonna květu“.

Div! Já jsem básníkem se stal! Tys odpustila dávno, vim,
(Být básníkem jest pítí žal
z kalicha snů, pít ideal
jak hostii, již přijímal
kněz při svých primicích.) mým hledáním, mým blouděním
Čím vázán dětským slibem svým.
rytířem Tvým jsa básnickým
chci splnit v pozdních letech

Já poetou se vymodlil
za svatých dětství svého chvil
na Madonně, již přislíbil
jsem, dosáhnu-li hvězdný cíl,
dar tří svých prvých knih. svých
Madonno, Madonno, již jas
nně svítí v temno duše zas
hvězdou, již zdáli poslalas
světlou, tvých nebes souhrn krás.
básniku zraků osleplých!

Madonno v kapli setmělé,
Madonno s hvězdou na čele,
než smrt i Bůh sám láska jest
silnější, milenec já hvězd
ji zšílil — to můj bílý hřích!
Madonno Světla, Slávo, jsem
dnes dítě zas — Tvým básníkem.
chci zpívat Tobě — světu něm.
Z legendy svit plá v srdci snem —
dar velekniž tří posledních.

Milostný dar.

Být tkalcem tkaných zázraků, Být zlatníkem já z pohádky.
já ze zlat hvězd a oblaků bych nejskvostnější památky
bych utkal vzácným útkovím dar stvořil — drahokamy v něm
dar zlatým vonným vlasům tvým. jak ty v Tvém zraku blankytném.

Být zahradníkem kouzelným,
bych vyčaroval umem svým
květ pro výzdobu řáder Tvých,
že sám by užas lilii snih.

Kristus v legendách moderní literatury.

(Z knihy „Problém Krista v moderní krásné literatuře“.)

(Pokračování.)

Čisté katolicky vyznávají legendy německé básnířky *Anny v. Krane* ve sbírce „*Vom Menschensohn*“. Naproti Selmé Lagerlöfově vyzvednuta zde silně božská stránka legendárních motivů. Kdekoliv Krane ve svých vypravováních setkává se s vypravováním evangelií, vždy pro ni zůstává evangelium majetkem svatým a nedoknutelným. Z každého řádku mluví víra plná pokory a odevzdanosti. Kristus stojí před očima našima vždy jako Kristus — Syn Boží, Kristus — Spasitel . . . Cos jako dech z obrazů starokřesťanských mistrů vane nám vstříc, čteme-li na př. „Vypravování snů z Nazaretu“, „Večeři hříšníků“ nebo rozkošnou idyllu „Rozloučení Mariino“ . . . V legendě „Levi ben Alphäus“ líčí jemnou psychologii, jak zatvřelý celník pozvolna, ale důsledně, krok za krokem proměňuje se v učenníka Kristova . . . Zvláště však úchvatnou dušemalbou kreslena je legenda „Dismas“. Ubohý lotr visí na kříži po boku Spasitelově. Svíjí se v děsných mukách — ale ještě děsnější jsou jeho muka duševní. Vídí v duchu celý svůj bidný, zmařený život. Den za dnem, událost za událostí, zločin za zločinem, vidí hrozné stíny svých obětí.

„Hřízná strašidla přicházejí k němu vždy blíže s hrozivýma umrlčíma očima, s krvavými ranami, se zdviženými prsty, dýchají na něho žhavým dechem, sápi se na něho . . .

V tom uvolní se pouto, které ho jímá! Zoufalec zaskřipá hlasitě a činí nesmyslný pokus odtrhnouti se a bítí kolem sebe rukama a nohama. Ale zuřivá bolest zbaví ho dechu a uloupí mu vědomí na několik blahých minut.

Když opět prohlédl, strašidlo bylo již zmizelo, jen v dálce z mlhy křčí se a šklebí a hrozí mrtví. Před Dismasem však stojí dva dvacetiletí hoši a drží si boky smíchem nad nabodnutou mouchou, která umí tak krásně s sebou zmitati.

Jsou to jen jeho vyhaslé oči, nebo je tomu tak skutečné, že zvolna se tak stmívá? Nikoliv, je to pravda, neboť jakýsi hlas v lidu praví: Šestá hodina sotva minula a tak se stmívá? Čím je to?

Teprve šestá hodina! Teprve tři hodiny visí na kříži! Jak dlouho, jak dlouho až do konce — a když konec přijde, ten strašlivý konec, co potom? . . . Co potom, Dismasi?!

Tisícero násobně mučený sténá jako duše v pekle, a zdá se mu, jako by ohnivé jazyky lisaly se vzhůru k němu. Tu jakás neodolatelná moc pohne jeho hlavou na stranu, k zázračnému spolutřpíteli, který visí vedle něho. A upozoruje, že on pohlíží na něho s nezměrným milosrdenstvím a soucitem!“

Dismas poznává, že to, co trpí, zasloužil si za svoje hříchy.

za svoje zločiny. . . . Ale poznává také, kde nyní hledati pomoci, kde hledat záchranu, spásu . . . Původní zoufalost mění se v lítost — a lítost přináší odpuštění. „Ještě dnes budeš se mnou v ráji!“ . . .

Anna v. Krane i mimo tuto knihu legend opět a opět vrací se k postavě Spasitelově. Láká ji postava Kristova, láká ji kouzlo legendy. Tak v revui „Über den Wässern“ r. 1904 je od ní krásná legenda „Zahalená velikost“ . . . Jaký to podivuhodný zjev, ten hoch, ten tichý syn tesařův, pasoucí stáda po kopcích Nazaretských a hrající na šalmaj tak sladce, tak neobvykle. Vysoko na horách pase svá stáda, kam ostatní chlapci nehoní, neboť jsou příliš líní, aby tak vysoko stoupali. A pase obvykle sám, neboť zlí hoši nepřáteli s ním, odstrkují ho, činí mu příkoří, zvláště zlomyslný Joram a Saul, který mluví vždy tak jako Joram. A proč ho nemilují, proč s ním nepřáteli? „Vše, co mu mohou vytýkat, je, že on, Ježíš, není jako druzí. V čem se liší od ostatních, nemohou oni dobře říci. Žije jako oni, koná tutéž práci jako oni — a přece není jako oni. Jediný Efraim zastává se ho a zamiluje si ho, zvláště od té doby, co ten pohrdaný syn tesařův ochránil všechny, hochy i stáda, od krvelačného levharda. Jaká to scéna! V hrůze a zmatku, s divokým křikem prchá vše před dravcem, který vyřítí se z lesu. Jen Ježíš neprchá. Poděšená stáda instinktivně shromáždila se u něho a tisní se za ním jako za svým ochráncem. Také pastýři hoši doběhli k němu, bez dechu klesli na zem — dále nemohou . . . Ale Ježíš stojí vzpřímen, bez bázně, ba jde několik kroků dravci vstříc. „Proč pronásleduješ pastýře a stáda a rušíš mir, který ti je stanoven?“ Jaký to tón v těch slovech? Jaký to zvuk plný vědomí vládařství? „Jdi zpět do svých lesů, kde Otec připravil ti potravu a bydliště.“ A levhart plazí se lisavě k nohám Ježíšovým a na další jeho pokyn vrací se zpět tam, odkud přišel . . . „Od kdy umíš krotiti divoká zvířata? Kde jsi se tomu naučil?“ táže se užaslý Efraim, bledý ještě přestálým strachem. „Otec v nebi rozkázal dravci, aby vrátil se na své místo,“ odvěti Ježíš krátce . . .

A takových scén je tu plno. Všude ta tajemná velikost Ježíšova, zastřená ještě a zahalená rouškou budoucnosti, ale prozařující už všude, každým slovem, každým činem, každým pohybem.

Jak poeticky výrazny jsou na př. ty scény, kdy Efraim, nyní už přítel a zbožňovatel Ježíšův, náhle těžce onemocní prudkou horečkou. Ježíš na ramenou nese raněnou ovečku a rukou podpirá ubohého nemocného přítele; vede ho dolů s hor domů k matičce. Ach, jak silný je ten stihlý hoch Ježíš a jak jistě kráčí v noční tmě. A ten jeho hlas, jak je tak milý, tak konejšivý, tak sílící a tak utěšující! . . . Horečné příznaky děsí Efraima. Jdou právě údolím, kde dle lidských pověstí lupiči pohřbívali své oběti. „Ježíši, Ježíši,“ vzlyká Efraim, „bojím

se! Neslyšíš nic? Nenařikají to duše zavražděných, kteří zde byli zabiti od lupičů?"

"Neboj se. Otec ochraňuje nás!" odpovídá těšit' hlas.

"A tam, tam ... nesvítí to tam jako ohnivé oči?"

Neplazí se to tam v křoví hyena a dychtí po nás, s horkým dechem a žádostivým jicnem?"

"Buď tiše, buď tiše! Andělé jsou kolem nás, můj Otec nebeský nedopustí, aby se nám stalo něco zlého."

"Ježíši, Ježíši, stíny noci a smrti hrozí mé duši ... zhynu úzkostí ... zahrej mi píseň nějakou. Tón tvé flétny zažene hrůzy."

"Nemohu hráti, mé ruce nesou ovečku a podpírají tebe ... vzmuz se!"

"Tak zazpívej mi píseň nějakou, sic klesnu!"

Tu zazní hlas hocha Ježíše ve slavnostně rytmičtém libozvuku: „Jahve roi, lo echsor ...“ „Hospodin je mým pastýřem, nic se mi nebude nedostávat ...“

A za zvuku této písně, tohoto nadherného žalmu pak Efraim také umírá. Scéna rovněž tak úchvatná a poeticky silná.

Ježíš přichází navštívit umírajícího, přichází, aby přijal čistou duši jeho.

"Zde jsem, Efraime."

Efraim otevře jasně vidoucí, vědoucí oči ... „Adoni ... můj Pane ...“ praví.

Neriká již Ježíši: soudruhu, také ne: příteli, ba ani ne bratře! Nikoliv, Pane!

Ježíš neodpovídá, nýbrž posadí se na okraj lože a vezme ruku umírajícího do své. „Bojiš se, Efraime?"

"Nikoliv, nebojím se ničeho, protože ty jsi u mne. Chci spáti."

"Otec vzbudí tě svou dobou."

"Ano, můj Pane. Ale potěš mou matku!"

"Bude potěšena. Všichni, kteří trpí, budou blaženi, nebo budou potěšeni."

"Potom je dobře, Adoni! Ty víš, co nám všem je prospěšno."

Efraim položí se namáhavě jako ten, kdo připravuje se ke spánku. „Světlo kolem tvé hlasy začíná zase zářit. Svítí tak jasně ... svítí celým světem ...“ žvatlá těžkým jazykem.

Ježíš položí prst na rty. Potom vezme svou pastýřskou fujaru z opasku. „Odpočívej a spi, Efraime, zahrají ti uko-lébavku."

Tiše, dušené a přece jasně, nekonečně sladce a libezně začíná teď flétna svým způsobem zpívati, zníti a trilkovati, zatím co večerní stíny vždy hlouběji vnikají do pokoje. Ba i Rebekka, matka Efraimova, naslouchá libezným zvukům a cos jako slabý pocit útěchy loudí se v její raněné srdce.

V tom náhle zachvěje se Efraim poděšeně. „Zalmavet ... Zalmavet ... Stín smrti ... pomoz, Adoni ...!" chroptí. Ježíš učiní posunek, jako by zaplašoval cos neviditelného, hrozivého. Potom pozvedne svůj hlas.

„Jahve roi, lo echsor... Hospodin je mým pastýřem...“

Tu usměje se Efraim ještě jednou. „Ty jsi u mne, tvá hůl a tvá podpora potěšují mne...“ šeptá selhávajícím dechem.

A potom ubírá se duše jeho jemně a tiše údolím smrti do oněch niv, kde v plném světle může snést tajemství svého poznání, aniž by rozdracena byla tíhou jeho. Tam čekati může splnění toho, co tušila, když před ní skrytá velikost na okamžik roušku odhalila...

To je Anna v. Krane. Věřici a zbožňující, vidíci vždy a všude především Božství Ježíšovo, nemůže jinak kreslití toho mladistvého pastýře Nazaretského. Nutně musí být jiný než ostatní hoši, nutně musí být odlišný, nedotčený a nepotřísněný prachem všednosti a pozemskosti, nutně musí nésti v sobě již jako hoch své Božství a svou Velikost. A před tím Božstvím koří se Anna v. Krane, odhaluje clonu halici to Božství a zachycuje odlesk jeho v obraz stavěný podivuhodnou plastikou slova a působící dojmem nezapomenutelným.

Charakteristickou pro hluboké náboženské přesvědčení této německé poetky je více v legendě „Zlatý proud“. Ve chvíli, kdy Maria se slzou v očích líbá malé ručky a nožky novorozenátka a starostlivě zahaluje je v nuzné plenčičky, vidí najednou, jak rozestoupila se skalní stěna chlěva, a průlomem viděti širou dál, širou, nekonečnou krajinu. Ne pouze krajinu bellemskou, ale celý, širý svět, celou zemi.

„Všechny kraje a města ležely tu rozprostřeny, zahaleny v žlutošedý soumrak. Uprostřed tohoto soumraku plála skvoucí hvězda, která skláněla se dolů k zemi a proměnila se v zářící kříž, jakmile se dotkla země. A světlo kříže svítilo do tmy, ale tma neměla zalíbení v něm a vzpínala se proti světlu.

Země proměnila se v sopku, z jejího jícnu všechen vztek živlu řítí se proti kříži.

Tu valila se moře lávy, proudy bahna: ohnivá massa zřehavého záští a tuhá, ošklivá vlna sprostoty! A mezitím válely se žulové balvany hlouposti ve hřmotivém rachotu. Všechno však sunulo a hnalo se proti kříži a valilo se k jeslím, kde leželo dítě.

Marie zděsila se a naklonila se nad svým klenotem, aby jej chránila svým tělem; tu spatřila křišťálový zlatoskvoucí proud, který vytryskl u nohou jeslíček a vrhl se proti řítícím se masám.

Proud ten byl úzký a malý u přirovnání s hořícím mořem lávy, ale byl hluboký a silný a vrhal zpět oheň, bahno a balvany jako hračky a vlnil se v lehkých, vzdušných vlnách kol jeslíček a plynul ke kříži, že všechno zdálo se zkoupáno v jeho lesku.

Dítě však vidělo zlatý proud a ozvalo se tichým vrkavým tónem jako hrdlička a zvedlo ručičku. Tu spozorovala Maria, z jakých kapek skládala se tato voda.

Byl to proud lásky, který jeslemi a křížem vznícen byl

v srdcích chudých, slabých, ale věrných a kajících.

Každá krůpěj v tomto zázračném proudě znamenala život lidský, v lásce obětovaný.

A když hrozilo, že proud vyschne, vždy znova vytryskl čerstvou silou, občerstven křížem a jeslemi.

Tak šuměl a vlnil se a šplouchal proud lásky u nohou Boha, který nás lidí prve miloval, a tak bude šumět a proudit až na konec času, kdy ovládne všechno, neboť všechno zahyne, jenom láska zustane na věky! . . .“

Odlesk nadzemského jasu betlemského Dítěte prozařuje teple také na mnohých místech nádherného, kaskadou barev hýřícího románu z dob Kristových „*Jak se král ulekl*“.

Podobně i jiný svůj román z dob Kristových „*Magna peccatrix*“ zbudovala Anna v. Krane na podkladě legendárním. I v tomto díle, kdykoliv se objeví postava Kristova, ať je to setkání Krista s Magdalenou, vzkříšení Lazarovo, drama na Golgotě, zmrtvýchvstání Kristovo nebo kdekoliv jinde, vždy je to vznešená postava Krista-Spasitele, Krista Boho-clověka, jak známe ho z bible a z katolické tradice.

Pokračování.

Lapač:

Loučení.

Neplačte po mně! Slzy jsou trapné,
mohly by ještě odchod můj zmást.
Smějte se raděj, smějí se také,
ať je mně teskno, teskno a smutno,
ať srdcem lomcuje vzlykot a pláč.

Nesmím mít soucit a nesmím mít lásku,
nesmím se nikde zastavit cestou,
nesmí mne nikdo políbit v běhu,
nesmím se nikde cititi doma:
kde je mne třeba, kde je mne třeba,
tam musím jít a tam musím stát.

Že nám dnes srdce hlouponké puká,
kdo to z nich tušil, kdo to z nich tušil,
ptali se mne a ptali se Vás?

Zatněte zuby! Zatnu je také.
Potom se půjde lehčeji dál . . .

POSUDKY KNIH.

J. Gr. Orlov: V povichrici. Básne. Ružomberok 1919. Nakladom „Leo“, knihtlačiarskeho a naklad. spolku úč. sp. Stran 160. Cena K 8.— Ptal jsem se jednoho prostého vojáka, který prodělal několik tažení, co naň za celé války nejvíce působilo. Odpověděl: Nejvíce na mě působilo, když jsme roku 1916 dobyli Lvova a náš 25. pluk kroměřížský vtáhl do města. Obyvatelstvo nás vítalo. A když jsme tak šli ulicemi, přiskočilo ke mně děvče asi pětileté, vykřiklo: Tatušku, tatušku! a vedlo mě mermomoci domů, že maminka už čeká. Nechtěje kaziti dítěti radosti — vzpomněl jsem si na své dvě děti doma — vzal jsem na sebe úlohu otce, za něhož mě omylem považovalo; a šel jsem s ním, kam mě vedlo. Když jsem vešel k nim, s výkřikem mě uvítala mladá polská žena, neboť v prvním okamžiku mě také pokládala za svého muže. Byl jsem mu podoben. Dítě však ze svého omylu nevyšlo a já jsem na prosbu neznámé ženy zůstal u nich ten večer, až dítě usnulo na mém klíně — — To na mě z celé vojny nejvíce působilo. Tímto pionýrem, který noc před tím se plazil po břiše v před a přestříhoval drátěné překážky ruské, neotráslý kulomety, jež jektaly proti němu svou hroznou píseň, ale k slzám jej dojala živá vzpomínka na domov. A na všechny útrapy, nebezpečí, zimu, hlad a vše co vytrpěl, zapomněl, ale navždy mu zůstalo v paměti polské děvčátko, jež k němu přiskočilo na lvovských ulicích. To je psychologie vojny, kterou i Orlov dokumentuje svoji sbírkou „V povichrici“. Touha po domově, iluze shledání s rodinou, jsou thematem mnoha z těchto básní. Orlov pobyl dlouho na bojišti jako vojenský kněz. Zpívá, co cítil sám a co cítil s jinými:

„I každý ide v rodnú viesku,
spýtať sa, či sú všetci a zdraví —
len myslou, ticho a bez plesku
a nik ich v chôdzi nezastaví
i každý ide v rodnú viesku.

Necítia se už na bojišti,
každý je doma u svojeti —
márne nad nimi guľa sviští,
ku srdcu vinú svoje děti —
necítia se už na bojišti.“

(Pieseň na pichľavej hati.)

A tato touha, nad níž „márne guľa svišti“, tento nostalgický stesk, neuhasiteľný, nezapuditeľný, je vysloven ve sbírce Orlově zcela prostě, skoro neuměle, formou nehledanou, bez filosofie, bez výmluvnosti a veršového bohatství. Ani při divadle válečné hrůzy a obrovském křtu ohněm a krví tento básník nefilosofuje, nepolitizuje, nerevoltuje — vi, že to není úkolem básníka; tento básník pláče a na nesmírný bol veškerenstva dává ozvěnu jak harfa Aeolova:

„Můj život — nemá slza
vo smutnom oku všehsveta,
skvie sa v ňom, horí plamenom
jak večných bólov obeta.

Můj život — žalostí vzdych,
čo z útrob ľudstva vinie sa;
uvoľní putá bólov
a vtákom šibe v nebesá. (Můj život.)

Orlov není však básníkem jen vnitřního života duševního — i příroda je zdrojem jeho inspirace. Snaží se především vystihnouti magické kouzlo přírody a interpretovati její tajemství; nezáleží mu, jak se zdá na skutečné její fyziognomii. Nejzdařilejší básně toho druhu jsou v osmém díle sbírky nazvaném „Vlny na stave“. Ani v těchto básních není Orlov rozebíračem ani podrobnostíkřeň, naopak, běží mu hlavně o to, aby ničím nebyla rušena hra fantómů, které vyvolává nad vodami a v křovích, a aby plným kouzlem uchvacovala luzná fikce jeho náladových obrazů. Formálně jsou písně Orlovovy velmi prosty; oblíbené čtyřverší *a b a b* vyniká vždy přirozeným půvabem a hudebností. Na př.:

„Tma noci ťažko zavzdychala
a kys' šum vnikol v tichý sad
jak vrava listia na Michala,
keď sadá na ne inovaf.“

(Nikde svetla — nikde svitu...)

Nebo:

„Vodní vtáci škrekotajú,
nad stavom sa kolembajú —
iste majú kysi žiaľ —
letia, letia v nemú diaľ:
večnú, večnú diaľ.“ (Večer nad vodami.)

Orlov neukazuje v této sbírce síly ani temperamentu, nýbrž spíše měkkou, téměř ženskou citlivost a rozvlácnost. Sbirka je zbarvena celkem melancholicky, vše je sordinované a nesešlé. Básník se vyhýbá všemu rozumovému a abstraktnímu a v básních náladových se sklání k impresionismu. Všude pak se jeví jako duch velmi něžný, dětinský, a to právě je milé a zajímavé. Macaulay napsal ve své studii o Miltonovi: „Kdo v osvětlené a literárně vzdělané společnosti chce býti velikým

básníkem, musí se nejdříve stát malým dítětem." Je patrné, co měl Macaulay na mysli, když tuto větu psal: že velikost básníka závisí na dokonalosti jeho imaginace. Dětská imaginace je dokonalá. I v poesii Orlovové ji zajisté naleznete; budete jen litovati, že jí schází geniálnost. P.

R. Bojko: *O Boha, život a můj lid*. 1919. Nákladem tiskárského a vydavatelského družstva „Obzor“, s. s. r. o. v Přerově. Vytiskla knihtiskárna Jar. Strojila v Přerově. Stran 228. Cena K 12'60. Poesie Bojkova je filosofická, sociální a politická. Jejím thematem jest Bůh, lidstvo, národ, ba, chceme-li býti hlubšími a ovšem i odvážnějšími vykladači díla Bojkova, můžeme říci, že jejím thematem je pouze Bůh: Bůh v poměru k osobě básníkově, Bůh v poměru k lidstvu, Bůh v poměru k národu. Kniha Bojkova je úryvkovitým denníkem zápasu s anđelem Hospodinovým. Básník vychází z něj co raněný vítěz, zchromený jako Jakob, ale s čestným charakterem Israele. Nenačnete v knize vývojové souvislosti tohoto boje o Boha. Několik deistických a monistických pochybností probleskuje upřímně a bez rouhání v prvních básních sbírky. Litostivými vzpomínkami na dětskou víru a bolestnými výkřiky ke Kristu se končí první díl sbírky. A nejedna báseň na konci knihy ukazuje, co vynesl zápas tomuto bojovníku: pokoru a křesťanskou odevzdanost do vůle boží. Avšak cítíme, že tato resignace jest jen škráloupem, pod nímž leccos ještě vře, kvasí se, bolí. S tímto bojem o Boha souvisí úsilí básníkovy rozřešiti problém zla, sociální bíd a zejména problém vojny. Na otázku, kdo je vinen wojnou, odpovídá: vinni jsme všichni, vinen je Bůh. Bůh dopustil toto vraždění, poněvadž lidská společnost, zestárlá a unavená, neměla dosti síly, aby našla cestu k novému životu. Ti, kterým se přičítá vina za válku, byli jen nástrojem Jeho, „hroznou, krvavou širočinou, již proseká lidstvu novou cestu, a již, přeraženou, zlomenou, odhodil stranou“ — píše básník „na vysvětlenou“ básně „Kdo vinen“. I toto vysvětlení je zcela křesťanské. Myslím, že křesťanu není třeba velikého důmyslu ani sofistického kejklřství, aby si vložil záhadu zla. Volá k svému Bohu Otce a pokládá se za jeho ditko. Rozumný otec dovede své dítě trestati, a trestá-li, trestá pro vyšší blaho. Dítě pláče, vzdoruje, myslí si, že ho otec nemiluje, ale až vyroste a přijde do rozumu, pochopí teprv vroucí lásku, s níž je otec trestával. Tak i my, trpíme-li a hyneme-li, bouříme se a vzdorujeme, upíráme Bohu lásku i jsoucnost; avšak na věčnosti nahlédneme do hlubin božích tajemství a poznáme, že Otec nebeský nás miloval, i když těžce na nás dopadala jeho ruka. — To je prostá filosofie křesťana, a zdá se, že ji Bojko nijak není dalek. V básních, jichž thematem je boj o život, není Bojko už tak upřímný a křesťanský. V postojích moralisujícího karatele odřikává tolstojevské, temperamentní a svatým hněvem rozhorlené výtky své hniající, neplodné době; tyto inkriminace mají nabubřelý žurnalistický spád, divadelní pathos

a zaujatý, vášní zalitý zvuk. Na př.:

„Ó rozpoutej, rozpoutej hněvu zas hrůzu
na všechnu podlou a bezectnou luzu,
vlastence kapes a prodejných úst,
chytrácké, úsměvné úlisné sobce,
již zaprodávají tak lhostejně trosky
mé zemřelé slávy, ty bezradné vůdce
se spráskanou duší a ptačími mozky,
již dovedli veškeré pojmy jen zmást.“ (78.)

Tato divoká, roznícená, v daktylech hrčící výmluvnost je Bojkovi jistě na škodu a selhává mu, kdykoliv chce něco pozitivního říci:

„Zapomeň ke svým dějinám cestu a cíl, (podmětem je
vyživ se z heroismu v minulém století —: národ)
materiálním se stával a pomalu hnil
v rozkladu zbytečných, nevyužitých sil.“ (102.)

„Maličké, mezi sebou se škorpici celky (podmětem století)
dovedlo národní ideou sloučit ve svazek velký,
stvořiti moderní, veliký, všemocný stát.“ (198.)

To už není poesie, nýbrž spíše zrýmovaná prósa činící sem tam dojem úryvku z nějakého historicko-politického článku z novin. Tato výmluvnost selhává neméně, hledá-li básník potřebný rým, který ostatně v tomto slovním přivalu je zadušen. Pro rým se láme veršová dynamika přivěšováním bezbarvých a zbytečných slov, pro rým se dělají mluvnické kotrmelce, jichž nelze omluvit. Doklady:

„Pohlédni na vše a ustrň, usměj se zas,
ukonč již boje evropských národů, *rus*,
rozprostři duhu jásavě úsměvných krás!“ (186.)

„Nyní, kdy matky se s hroznou námahou vlekou,
jako kams stranou smrtelně zraněné zvíře,
nemohou útěchy najít v modlitbě, *viře*.“ (201.)

Na str. 76. rýmuje líc-svic, ač genitiv mn. č. zní správně *svíci*. Na str. 87. píše: „chci dobýt svůj domov, ztracený lán“, aby mohl rýmovat „pán“, ač správně by mělo být: „chci dobýti svého domova, ztraceného lánů“. Na str. 143. čteme moravismus „pro tu těžkou *chvilu*“ k vůli rýmu „dilu“. Na str. 158. je genitiv „*pravěka*“ místo „*pravěku*“ zrýmován s „člověka“. Ale to jsou konečně maličkosti, které nic neubírají poctivě hodnotě básnickova díla a znamenité umělecké mohutnosti, která by příměji a úspěšněji působila od srdce k srdci, kdyby netonula v balastu řečnické a rhapsodické manýry. Svou sociální a národnostní notou je Bojko příbuzný Sovův a Bezručův. V básni „Za války“ jest i bezděčná reminiscence z „Maryčky Magdónovy“: „Kdo se jich ubohých ujme...? Kdo jim dá

jisti...?" (186.) Leč poesie Bojkova nemá sovětské jemnosti a složitosti a nemá bezručovské intensity a formální kázně.

Dom. P.

Fr. Zýbal: Kde réva zraje a kde se zpívá... Slovácké obrázky. Nakladem „Evý“ v Olomouci 1919. Tiskla „Snaha“ (Fr. Olšovský) v Drahotuších-Hranicích. Stran 182. Cena K 3'80. Knížka Zýbalova je nadepsána variantou Goetheova „Kennst du das Land...“, a už tím je spolehlivě naznačeno, že autor chce vystihnouti ducha jistého kraje a vypsati jeho svéráznou, individuální krásu. Pod touto národopisnou vignetou čteme několik anekdot, které komposičně nepřevyšují dobráckých kalendářových povídek. Pouze první z nich, „Kmotr“, je trochu složitější skladba, avšak i to je pouhá anekdota s dramatickým přílepkem, jehož motivace není přiměřená duchu venkovského člověka: Froliš, syn bohaté selky, jde za kmotra, avšak v kostele se svalí s křtencem a utrží si ostudu. Jeho milenka Běta se od něj odvrátí a dává podmínku smíru: „Až Zálešák udělá něco takového, čím by svou hanbu smazal, může k nám zas přijít.“ Tak složitá není láska venkovských děvčat, aby od svých galánů žádaly nějaké pohádkové hrdinství. Citový život našeho lidu je přirozený, neromantický a nezkalený umelou výchovou srdce. Lidé venkovští milují přírodu, ale nedovedou mluvit o lásce k přírodě. Sázají, sejí, hnojí, aniž znají biologické zákony, dle kterých se ze semene vyvíjí rostlina. Odluka od kultury a vědy je činí přirozenými a poetickými. Milují-li se, nepotřebují k tomu slov, vyznání, dopisů, přísah, podmínek. Nač tedy plést do jejich života nemožné románové afekty? Dnes, kdy Slovácko je zvláště oslavováno Muttichovými pohlednicemi, zpěvem slováckých písní v kde jaké noční vinárně a národními slavnostmi, na nichž je módou objeviti se v slováckém kroji: glorifikováno dílem Herbenovým, Mrštíků, Preissově, Uprkovým, Frolkovým, není už nikomu španělskou vesnici, aby bylo třeba uprostřed povídky začítí výklad, že „Slováci jsou lid zpěvu a hudby milovný“ (76), že rádi tancují a že se rádi perou a že „slovácké hody jsou veselá a hlučná“ (36). Taková všeobecná charakteristika slováckého života musí býti samozřejmým ovocem vypravování samého a jednání osob; vypadá to naivně, poučuje-li nás autor tónem zběhlého folkloristy o něčem, co každé dítě ví, zvláště když v detailech užívá svých národopisných znalostí dost diletantsky, ač rodilý Slováček. Nedal si ani tolik práce, aby přímou řeč jednajících osob podal v původním, sytém a barvitém znění slováckého nářečí. Mluva jeho Slováků se ničím neliší od mluvy venkovanů v konvenčních neslováckých povídkách. Užití nářečí nelze pokládati za vedlejší věc, jedná-li se o slováckou povídku. Hlavníka napsal celý spis o tom, jak se povaha lidu jeví v řeči. Řeč je dle něho nejintimnější výron duše a proto nám nestačí několik v uvozovkách vytisknutých výrazů jako „krivák“, „šenk“, „šmatlán“, „šorec“, „hůra“, abychom měli týž živý a jásavý

dojem, jaký máme z maleb Úprkových. Je-li už tím krojem vyjádřena radostná a ohnivá povaha toho lidu, krojem, který jest jen mrtvou ozdobou těla, tím spíše řeči, která jest nejin-
timnějším výronem duše! Nelze tedy prominouti autoru, že ochudil své dílo o svérázný zvuk slováckého podřečí. Zrovna tak bychom neprominuli Úprkovi, kdyby byl maloval své Slo-
vačky s městskými koketními účesy a v moderních zástěrkách, nebo hanáckým humoristům Vyhlídalovi, Bystřinovi nebo Ře-
hulkovi, kdyby byli půvabné výklady svých „strců“ napsali Gebauerovou češtinou. Díkce autorova sem tam přece charak-
terisuje úslovím, písněmi, lidovými výrazy. Ale i tam je autor
nedůsledný a nemotorný. Hned na počátku povídky „Kmotr“
zpívá Frolíš písničku:

„Když jsem šel po rynku,
slyšel jsem novinku,
že budou děvčata
na vojnu brát.
Jak jsem to uslyšel,
hned jsem byl potěšen,
že budu s mou milou maširovat“

úplně spisovnou češtinou. A týž Frolíš zpívá zase na str. 67.
nářečím:

„Nechodil jsem za nů,
přišla sama za mnů,
jako ta ovečka
za zelenú trávů.“

Na str. 37. cituje autor zcela libovolně píseň „Vrť sa dívka“:
„Udělej kolečko“, místo „Udělej kolečko“. — Pokusem o cha-
rakteristiku je také plurál, v němž se na Slovácku mluví o
rodičích a dospělých osobách vůbec. Avšak ani v tom nemá
autor štěstí, neboť se nevyzná v pravopise tohoto plurálu.
Píše: „mamička plakali, mamička onemocněli“ (36), „mamička
pozorující změnu, která se s Cyrilem stala, byli rádi“ (79),
místo: „mamička *plakaly*, mamička *onemocněly*, mamička po-
zorující změnu, která se s Cyrilem stala, *byly rády*.“ Sloveso
se v rodě shoduje vždycky s podstatným jménem, k němuž
náleží. Chyba, kterou jsem právě vytkl, se opakuje v povídce
„Kmotr“ aspoň dvacetkrát. Tento posudek není odsudkem,
ani zdaleka ne. Řekl jsem, co je v knížce špatné, ale neřekl
jsem, že celá knížka je špatná. A o tom špatném jsem ne-
mluvil se špatným úmyslem, neboť by to byla hrubá křivda,
že které by mě jistě usvědčila další spisovatelská činnost
Zýbalova.

Dom. P.

Ferdinand Pisecký: Když tekla krev. Básně z let 1914
až 1918. V Praze 1919. Uměleckých snah 180. Vede a vydává
nakladatel B. Kočí v Praze I. Stran 168. Cena K 12'60. Poesie
Piseckého je vojenská, politická, sociální, anarchistická, byzan-
tinská i rodinná. Je tolik přívlastků, které ji lze dáti, že ne-

můžeme říci slovem, jaká je. Sbirka je obsahově rozmanitá a nesteréotypná. Je to zřetelný zápisník vojáka, jenž si z dlouhé chvíle zaznamenával své dojmy z bojiště, z nemocnice, ze zajetí a z návratu do vlasti. Krystalizačním jádrem těchto dojmů jest láska k rodině a k vlasti; kolem něj jsou skupeny humanitní, sociální i politické poznámky a feuilletonky, které nemají ani myšlenkové hloubky ani kompoziční skvělosti. Všeude je hubený vliv Macharův, zvláště v básních národnostních a politických, avšak tam, kde Machar je mohutný a opravdový, je básník naivní, povídací a jalový. Příkladem at je báseň „Sučtování“ (105) a z ní čtyřverší:

„Leč svoboda ta musí z hrobu vstáti,
umi-li Slovák dobře účtovat.
Má-li jen Slovák kousek čeho v těle,
on vyučuje s Pešti, Vidní cele!“

Není-li to otřelá, bezkrevná a školácká? — Abych byl spravedliv, uznávám, že není všechna poesie Piseckého tak nepodařená, jako ukázka právě podaná, avšak naprostá formální neumělost a imaginační začátečnictví je obecnou vadou všech jeho básní. A tu vada je nejzjevnější, kdykoliv básník odloží saulovské brnění rýmu:

Ten raněný tam s obvázanou hlavou
je těžký případ.
Smutný víc než zvláštní.
Byl lesníkem ten mladý muž
kdes na Moravě v panských lesích
a na vojnu šel jako důstojník
tak jako na sta, na tisíce jiných.
Leč v jedné z prvních srážek kdesi v Polsku
mu tríska šrapnelu kus lebky srazila,
až mozek obnažil se v délce decimetru
a v šířku prsty dva bys snadno vložil.“ (57.)

To už je vlastně jen suchá prósa, jež činí dojem citátu z konvenčního dopisu nebo šablonovité zprávy z novin. Část těchto veršů vydal autor r. 1917 v Chicagu pod pseudonymem Jiří Mařin. Knižka měla název „Pod mrakem“. Nyní ji doplnil a vydává ji znovu. Jako dílo literární nemá sbírka ceny; jako historický a lidský dokument bude snad registrována všímavým a vlasteneckého zánětu schopným historikem literárním.

Dom. P.

František Kašpar: Šum rajských stromů. Básně. Nicov u Plánice 1919. Nákladem vlastním. Stran 57. Cena K 6'—. Knižka Kašparova obsahuje nové verše; myšlenky básnickovy jsou skoro všechny obráceny k druhému břehu, kde naplněny budou všechny touhy a srdce nasyceno. Proto přeměňuje všechny hodnoty tohoto života ve vyšší, duchovní kurs, všechny květy svého srdce přesazuje ve věčný, nesmrtelný svět. Jest jako světoběžník, který na hranicích vlasti své proměňuje peníze v cizí zisk. Ohniskem této poesie jest láska k ženě.

vroucí, duchovní oddanost, která nic nechce kořistiti z tělesné a pozemské krásy, chce se jen opojiti posvátnou nádhrou duše. Žena v básních Kašparových není pomocnicí ďáblou jako Eva, nýbrž řeбриkem zkracujícím cestu k věčnosti, hořícím keřem, z něhož mluví Bůh. Čini z básníka mistra jakési asketické erotiky, v níž Jakub Deml se svou „Miriam“, knihu konfusní, temnou a rozvleklou nebyl jistě více než učedníkem. Kašpar je pravdivější a jasnější, neboť více trpěl. Jeho duše je zlato vycištěné v ohni mnohaletého odříkání a bolestného vzpomínání na mrtvou lásku, jež „lhostejně vzplála nad vesnou mladé duše“ jeho, a jež modlitbou a tichou samotou se proměnila v dobrou Musu a svatou Bránu nebes. Dom. P.

Jaroslav Durych: Na horách (1916—1918). Nakladem Tiskárské a vydavatelské společnosti v Přerově. Tiskem knihtiskárny Jar. Strojila v Přerově. 1919. Stran 400. Cena K 18'40. Kniha Durychova je šťastně uhodnutou písní, kterou by zpívaly vysoké daleké hory, kdyby měly dar hlasu. Je to vysněné oživení mrtvé posunciny hor, hor, které nemohou mluvit. „Pozoruje se,“ píše autor ve čtvrté kapitole třetího dílu, „že by mluvit chtěly; ukazují jako němi, nemohou se pohnouti, jenom se trhají, jako srdce se trhá smutkem“. Kniha Durychova je vznešeným milosrdenstvím prokazovaným horám, jež pomáhá jim vysloviti, čeho samy říci nedovedou. Nevyslovitelné kouzlo a nemá krásy hor jest v jeho hníze rozvita v pohádkovitý děj, jehož hrdinkou jest horská krásavice Krista. A všichni hrdinové této horské legendy jsou krásni: krásni jsou milenci Kristini Jan Muzikant a Křištof Kominik, krásný je muž Kristin, vévoda novoměstský, krásný je syn králův, mstítel své marné lásky ke Kristě, krásné jsou přítelky Kristiny Pavla a Berta. Nebylo by příliš odvážné, kdybych řekl, že důvodem, proč všichni tito lidé učiněni byli krásnými, byla snaha symbolisovati tajemství horské krásy a realisovati je ve skvělé leposti lidského těla. Možná, že tato krása nevytryskla z wildeovského šílenství krásy, ale Durych není nepodoben lordu Henrymu v „Obrazu Doryana Graye“, který si volil své přátele dle pěkné tváře. Nemůže býti pokládáno zrovna za chybu, budu-li mluvit o příbuznosti Durychové s Wildem. Vždyť autor, který nemůže učiniti hrdinou své povídky člověka ne pěkného, autor, který vše ověňuje, dekoruje a omamující vůni naplňuje, jistě je bratrem anglického básníka, který tak slavně uvedl do literatury dandysm, aby dokázal naprostou modernost krásy. Wilde hledal spiritualitu smyslu a krása tělesná byla mu u každého člověka nejdůležitější věcí. Durych rovněž tak smýšlí, jen, jak se zdá, křesťanštěji. I jemu je píseň těla nade vše vzácná, neboť tělo lidské je něco vznešeného, svatého, určeného ku vzkříšení a nanebevstoupení. Má věčnou, posvátnou cenu. Proto se smělosti nelslychanou se odvažuje zpívati pohanskou ódu tělesné lásky a obnažovati ta krásná bílá těla. Tato příšerná smělost mohla

by snad věsti jako u Wildea k osudné záměně krásna a dobra, estetiky a etiky. Wilde měl nesmírný podiv k oněm zjevům v historii, k oněm podivným postavám, „jež přešly světové jeviště a učinily hřích tak krásným a zlo naplnily takovou jemností“ (Dorian Gray). Renaissance, její vévodové a biskupové, kteří žili v pohanském přepychu, kteří se poskvrnili neřestmi a krví, jej okouzlovala. I Durych, zdá se, má tento sklon k renaissanci: jeho biskup tříhradský, který měl světskou vládu ve svých rukou, vojáky a úředníky, biskup „hrdý a pyšný“, jenž neváhal vztáhnouti ruce na královského vetřelce, je postava úplně renaissanční. A což vévoda? Králův syn? Ty krvavé děje a divadelně mohutné osvětlení? Durychovi hrdinové vraždí a smlní, ale při tom chodí na mši, opatově pořádají varhanické závody, starým klášterníkům se svěrují vévodské děti na vychování. To jsou motivy vzaté takřka z Bandella nebo jiného starého novelisty italského, kterého užil Shakespeare, Lope de Vega i Byron. Celé dílo Durychovo je renaissanční svým oslavením přírody a převahou fysicko-estetické kultury, jež jest jeho základem. Jako Wildeovi tak i Durychovi jest forma podstatnou věcí a krása nejvyšším zákonem. Estetické citění Wildeovo může býti nazváno náboženstvím krásy, protože zastupovalo mravouku. Ani Durych není dalek, by nahradil etiku estetikou. Jeho hříšníci se modlí před ozářeným obrazem Matky Boží, chodí v neděli do kostela a nemají výčitek svědomí. O Kristě se praví, že za její hříchy nebude Bůh trestati ji, nýbrž potrestá jejího anděla strážného. Durych je jako režisér dramatu: nečiní se zodpovědným za neřesti a vraždy, jež páchají jeho herci, pečuje jen, aby hráli co nejkrásněji. Na Wildea upomíná též rafinovaný, paradoálně zahrocený styl:

„Kristofe, dala jsem je (své děti) Bohu, proto jsou moje, moje!“ 335.

„Chtěla bych býti tak chuda, že bych mohla pohostiti celý svět!“ 367.

„Jan Muzikant byl zabit, abych se mohla státi matkou. Vydala jsem ho na smrt.“

„Navedla jste Kristofa k vraždě?“

„Ani slovem, ani hnutím!“ zvolal Kristof.

„Něco ještě hroznějšího, než kdybych ho bývala navedla. Vydala jsem mu ho a nechala jsem je.“

„Prála jste si aby ho zabil?“

„Ještě něco horšího než to: vůbec jsem ani na to nemyslíla. Dala jsem ho Kristofovi jako mrtvou věc a Kristof ho zabil, poněvadž mne miloval a poněvadž jsem se od něho líbati nechala. Pak odešel do vyhnanství, abych já mohla jíti za hrdeho vévodu novoměstského, po tom všem, abych se stala matkou jeho dětí.“ 276—277.

V přirovnání s Wildem nechci přepínati, aby se nezdálo, že běží snad o více než o zjev analogický. Umělecký vývoj

Durychův není ukončen, a jest jisto, že Durych není spisovatel, kterého by bylo lze jen tak zařaditi do nějaké příhrádky a říci hned napoprvé co a jak. Kniha sama by zasloužila hlubšího studia a pořádnějšího ocenění, neboť je to dílo neodolatelně krásné, které, až bude čteno, samo přesvědčí, že nic z toho, co jsem v tomto nedostatečném posudku napsal, není prázdným pochlebenstvím.

Dom. P.

Dr. Servác Heller: Král stepi. Román. Sebraných spisů díl I., svazek č. 1. Tiskem a nákladem Pražské akciové tiskárny, Praha II. Mariánská 3. (Národní Listy.) Bez letopočtu a ceny. Stran 168. — Ruské poměry dodnes jsou světovou hádankou a rovněž neznámy jsou příčiny rozkladu této obrovské říše. Ale jistě jedním z článků příčin byla moc slechty, která na svých obrovských pozemcích vládla neobmezeně, neboť car byl daleko a Bůh vysoko. Takového ruského slechtice, ale ještě lepšího, kreslí nám Heller ve svém „Králi stepi“. Román byl sice sepsán již r. 1878, ale v mnohém ozřejmuje ruské poměry před velkou revolucí. Hrabě Dimitrij Alexandrovič Korsákov — král stepi — jest vdovec, a ačkoliv padesátník, přece má dosud mladé srdce. Kavalírem je každou stránkou své povahy, v níž ty nejostřejší protivy dávají harmonický celek. V hraběti jsou zosobněny všechny skoro typy ruského zemanstva. V mládí jest vojákem, pak ale pro urážku cara přeložen do zálohy, stává se zemanem a velkostatkářem. Ve své hrdosti odmítá carem nabízený řád, ale lichotí mu, že ho car brzo na to jmenuje svým pobočníkem a že smí cara samého na svém zámku hostiti. Jeho názorům sociálním protivi se napřed zamýšlené zrušení nevolnictví, neboť reformovati by chtěl shora, pak ale se s tím smíruje a přeje tomu. Sám mnoho cestoval; třikrát byl v Indii, posledně pobyl tam dva roky. Z celého světa snesl památky a zvláštnosti a co se mu kde zamlouvalo, to chtěl mít ve svém sídle, dokonce i harem. V Indii poznal anglickou markýzku Campbellovou, milenku gruzinského knížete Urzum-Tabunova. Její dcery Adelaidy ujmá se v Jaltě, když markýzka zatčena pro podezření z vraždy lorda Lyttona. Mimo Adelaidu ujmá se Korsákov ještě syna zchudlého zemana a dává jej na studia. Tento mladík, Rostislav Sergějevič Sologub jménem, stává se potom hospodářským správcem Korsákovým. Ačkoliv hrabě má své děti, syna Alexandra a dceru Zenaidu, jakož i levobočka Mikuláše, dává Adelaidu vychovati a svěřuje jí výchovu své dcery a potom domácnost. Chytrá Angličanka stává se všemohoucí paní. Sám Korsákov podléhá a chce ji učiniti svou manželkou; ona však touží po jeho synu Alexandrovi. Chytré však udržuje starého hraběte v klamu a má ho k tomu, aby napřed zaopatřil komtesu Zenaidu sňatkem s knížetem Tumeněvem, ačkoli Zenaida miluje Sologuba. Zasnoubení komtesy knížeti je slaveno s velkou okázalostí noční slavností, při níž Adelaida starému hraběti nastrkuje svou matku a sama usiluje zmocniti se mladého hra-

běte, kterému však se líbí prostá Serafina Akimovna. Nástrahy obou ženštin vycházejí sice najevo, přece však daří se Adelaidě překaziti útěk Serafiny s mladým hrabětem a Sologuba se Zenaidou. Sama se vnucuje mladému hraběti. Knížeti v poslední chvíli před sňatkem píše, že jej Zenaida nemiluje a starý hrabě, aby zakryl špatný dojem, prohlašuje matku Adelaidinu za svou snoubenku. — — Hellerovi daří se zhustiti děj tak, že se čtenář musí opravdu diviti jeho obratnosti. Poutavě popisuje zámek a jeho zařízení i slavnost zasnoubení; též povahopisy se mu daří. Méně se mu zdařilo podání zápletek ku konci; snad proto, že je jich příliš mnoho. V sebraných spisech neměla by se vyskytovat chybná rčení předchozích vydání. Na př.: „pravil samu sobě“ (6, 43, 148 a j.), nebo „s fontány“ (9), „do fontánů“ (17 a důsledně i jinde), „do čtvrti na desátou“ (36), „staré pravidlo opanovalo se“ (41). Nepraví se: „sestoupě“ (36), ani „nediskretní“ (91). — Uprava jest, až na několik průhledných tiskových chyb, pečlivá. Obálku zdobí poprsí autorovo. Kniha se hodí do nově zakládáných obecních knihoven, ale zdá se mi, že opravdový požitek budou z ní mít jen čtenáři sectější.

Dr. J. Ev. M.

Povaha estetiky experimentální. Experimentální estetika prodělala, zkráceně ovšem, týž vývoj jako experimentální psychologie. Nejprve převládla hlediska číře fyzická a hledaly se pouze objektivní podmínky estetické záliby a stanovily se zákony, kterými se řídí. Později kladl se větší důraz na výzkumy individualní, t. j. na svědectví jednotlivců. A že experimentální postup v estetice vyvolal podobné boje a pochybnosti jako byly kdysi v psychologii, netřeba zvláště dokladati. Prvý prohlásil dosavadní postup v estetice za nesprávný psychofysik G. Th. *Fechner*. Tvrdil, že estetika zrovna tak jako psychologie musí se sestrojiti na podkladě zkušenostním. Estetika nesmí jíti shora, nýbrž zdola, nesmí vymýšleti hypotese, nýbrž hledati fakta; nesmí dávat přednost intuitivnímu zření, nýbrž nabývatí zkušeností a konati pokusy. Zkušenostní pozorování nás tak poučuje, že krásným v nejširším slova smyslu jest to, co se přímo líbí, co má libivé vlastnosti v dostatečném a čirém stupni. Jest tedy krása v podstatě citem libosti, radosti. Než cit libosti a radosti jsou city psychologické. Nutno tedy při jejich studiu užiti metod psychologických; pozorování a pokusu v trojí jeho formě: volby, tvoření a upotřebení. Snažíme-li se pochopiti, co jsou city a soudy estetické, jest mylné vycházeti ze studia předmětů složených a z vyšších děl uměleckých, jak činí *estetika idealistická*. Všecky ty předměty i umělecká díla dají se přece převést na prostické, jednoduché prvky: linie, barvy, částčky prostoru a času. A právě tyto prvky jest třeba podrobiti hodnocení. Musíme se tázati velkého počtu lidí, jaké city v nich prvky ty budí, vyzvatí je, aby určili sami tvary, jež nejlépe odpovídají jejich vkusu, musíme posléze vyšetřiti, jakých tvarů se nejčastěji užívá v průmyslu. Tak nalezneme kořen estetické záliby, nalezneme postupně i jisté zákony estetické, obdobné zákonům fyzickým a psychologickým. Kdyby ovšem estetika se omezovala pouze na tento postup, byla by vědou číře rozbornou, analytickou. Experimentální estetika je však též souborná, synthetická. Počíná se pozorováním esthetické aktivity jednotlivých předmětů, na př. jednotlivých tónů a postupuje ke studiu kombinace dvou barev, tónů, a to buď současných nebo následných. Tak zůstává ovšem ještě daleko od studia jevů složitých a vyšších, na př. kontemplace děl uměleckých, divadla přírody a pod., ale ze základních zákonů, jež vyzískala studiem jevů jednoduchých, dospívá přece k hodnocení i složitých projevů estetických. U nás vyšel z *Fechnerovy* experimentální estetiky *Otakar Hostinský*, avšak statistický její systém

bohatě doplnil, zvláště v oboru hudebním. Důkladně probral filosofii umění. V jeho slépějích kráčí docent estetiky na pražské universitě O. Zich, který zvláštní důraz klade na stránku psychologickou. Z katolických estetiků Jos. Kachník i Jar. Hruban uznávají právem důležitost experimentální estetiky. Naše estetické snažení musí jíti cestou zdravého realismu; nevyloučíme fakt vjemů smyslných, ale neulpíme na nich, nýbrž hlavně v činnosti duchové vidíme funkci uměleckou. Rozřešení základního problému estetiky, pojmu krásna, budeme hledati v úzkém spojení duchového s tělesným v člověku, v jednotě osobnosti. Krásno zajisté není pouze v duchu, nýbrž i ve věcech. Opravdová estetika vyhledá je tudíž v hlubokých základech skutečnosti a nemíni se nikterak spokojiti s nějakou abstrakcí. V tom smyslu uznáváme i my důležitost experimentu v estetice, ale nevidíme v něm již všecko. —

Dr. Jos. Kratochvíl.

Dante a Češi. Pod tímto názvem vydá Družina literární a umělecká v Olomouci počátkem jubilejního roku 1921 pamětní dílo o největším křesťanském pěvci, jehož sláva stále znovu se šíří. Dle prozatímních přihlášek chystají pro dílo významní spisovatelé zajímavé práce. Po znělkách Jar. Vrchlického bude následovat život Dantův od Al. Nováka, vliv Dantův na českou literaturu a výměna za Vrchlického (Dom. Pecka, Fr. Dohnal), překlad a studie o Dantovi shrne Vilém Bitnar. Jak překládat Danta, vypíše K. D. Lutínov a připojí překlad III. zpěvu z „Pekla“ s rýmem, jenž kryje se se zvukem italského originálu, o pobyt Dantově v Ravenně píše Dr. Jaroslav Hruban, o vlivu scholastiky a Tomáše Aquinského na Danta sbírá látku Dr. Jos. Kratochvíl, stopy Dantovy v polské literatuře hledá Em. Masák, K. D. Lutínov rozvádí snahy po našem českém Dantovi, následovat pak mají příspěvky spisovatelů katolických i nekatolických a četné obrazy. Žádáme naše literáty a umělce, aby se přihlásili u Lutínova s dalšími příspěvky, poznámkami a návrhy. Poněvadž dílo má reprezentovati český národ i před cizinou, která bude závodit v uctění Danta, též bude vyžadovat nákladů aspoň 20.000 K a proto vypisuje se subskripce (obyčejný výstik 30 K, čestný v původní vazbě 100 K). Katoličtí literáti doufají, že v katolické inteligenci naleznou dosti pochopení pro význam toho díla a hojnost subskribentů. Račte subskribovat dopisnicí na adresu: Družina literární a umění v Olomouci. K. D. L.

Výlety páně Broučkovy zhudebnil Leoš Janáček a kritik Zítěk kritiku provedení v Národ. divadle v Praze. Čini skladbě věčné výtky, které ji staví do světla pouhé burlesky nebo frašky. Píše: „V broučkovské ironii a sarkasmu je skladatel jistě na „hudebním ostří“ a je nesporné, že sotva kdo u nás svůj hudební výraz do té míry zaostřil, ale konec konců je a zůstane pro hudbu ostří ironie a sarkasmu vždy tupým. Ostatní osoby, Mazal, pan Würfel, sakristián a Málinka, zůstávají ve svých měsíčních i středověkých převlecích vesměs oktéry bez dramatické akce, vyplující filmový děj naturalistickými zpěvy. Co v prvním výletu tušíte jenom a co vám tu břitkost a vtip hudebního výrazu zahladí, naplňuje se ve výletu do XV. století Broučkovina na měsíci s prvky situační komiky scény, v nichž všechno se sesměšňuje, to snad někdo s porozuměním pro hudební frašku může se zájmem vyslechnouti, ale tatáž broučkovina v ovzduší Husitů, Žižky, Rokycany a vše obětujících božích bojovníků je nebezpečným přemetem z reálné skutečnosti do skutečnosti idealisované. Škoda, že Janáčkovu XV. století nebylo symbolisováno, nebylo zdoláno stylem, škoda, že boží bojovníci nestáli se folii, ideálním rámcem pusté broučkoviny, když neměli býti profanováni zkarikováním, ani dotčení trivialitou vanoucí z přítomnosti Broučkovy! Škoda, že z Čechova politicko-dobového pamfletu nevniknul do libreta jeho decentní vkus, s nímž předvádí přehody Broučka v XV. stol., v ničem neurážející, vyhýbající se každé banalitě.“

Nové náboženství? Obecný úpadek víry v Boha, kterým se vyznačuje měšťácká společnost na sklonku své vlády, způsobil řadu pokusů nahradit ztracenou víru „novým náboženstvím“. Lidu jest úzko z té šílené díry bez základů, jakou by svět byl, kdyby účelem člověka se všemi jeho žaly a radostmi bylo jen krmítí tělo pro hody červů, a touží zapíati smysl života výše a pevněji. Vímce se bezděky znovu k Bohu a jeho duchovní věčnosti. Různé spolky spiritistické a teosofické, některé moderní směry filosofické i celá hnutí sociální — nejsou sice náboženství, ale vykonávají aspoň některou jeho funkci — zejména jeho funkci mravní a dojmavou — svědčíc neklamně o tom, že lidé znovu touží po ztraceném smyslu duše. Ozvěnou této dobové nálady u nás jest mimo jiné nedávno vydaná kniha *L. Kunteova: Vznik nového náboženství*. Dobovým příznakem této knihy jest, že autor tu mluví velmi srdečně *pro* náboženství, ačkoli vlastně náboženstvím mu jsou jenom některé jeho funkce a podružné vlastnosti nebo praktické důsledky, nikoli vsať jeho skutečná podstata. Proto jeho kniha má sice tendenci velmi ušlechtilou, nechť je zavést v materialism, nýbrž naopak, a ukázat „nové náboženství“ — zároveň však by mohla býti pokládána až za nepoctivou (neboť vydává náhrádku za pravý originál), kdyby právě to nečinila tak dojemně naivně, vážně, opravdově . . . Na Kunteho, možná, působil názor Masarykův, že náboženství, tato věčná potřeba duše, se vyvíjí, a že je třeba vytvořit nové náboženství. Ale ovšem je tu značný rozdíl. Rekl-li totiž Masaryk, že dosavadní náboženství nám z vědeckých či jiných důvodů dnes již nestačí a že je tudíž třeba vytvořit „nové“ náboženství, znamenalo to skoro totéž, jako řeknu-li, že křesťanství v pravém slova smyslu dosud vůbec ještě nebylo uskutečněno a že by tedy bylo na čase pochopit konečné Krista správně a pokusit se o uskutečnění jeho „snů“. Neboť Masaryk věří v evangelického Boha. Kunte však v Boha vůbec nevěří! A nic z náboženských pravd mu nemá platnosti trvalé, absolutní. Podstatou náboženství mu není víra v Boha a touha žítí po jeho vůli, nýbrž jen — víra; víra — lhostejno več, víra vůbec. Takže slovem „vývoj náboženství“ Kunte neoznačuje vývoj ku správnějšímu, čistšímu a dokonalejšímu životu v Bohu, nýbrž jen

— postupnou přeměnu, lépe řečeno — postupně nahrazování jedné „víry“ druhou, třeba byly zcela různé náboženské podstaty: po pohanské víře v buřky přišla katolická víra v Krista, po ní protestantská víra v Písmo volně vykládané, potom osvícenská víra v „Svobodu, Rovnost, Bratrství“ atd. Náboženstvím mu, zkrátka, jest každá víra; i víra uvědomělých neznabožů. Jedině, v čem Kunte vidí vývojovou souvislost, velmi si na tom zakládaje, jest prstapad středověkého trojčlenu: Bůh-kněz-laik přes reformační dvojčlen Bůh-laik k modernímu monismu, v němž i tyto zbylé dva členy splývají v jednotu: člověka. Prostě viděno, arci, je tato Kunteho „souvislost“ sice pěkná hra, nedokazuje se jí však vývoj náboženství, nýbrž nanejvýš jenom vývoj — neznabožství . . . Rozebrať „psychologicky“ některá historická náboženství, Kunte se ptá: A co bude zitra náboženstvím? Socialistický nacionalismus, zní odpověď. Toť ono „nové náboženství“. V nejbližší budoucnosti bude lidstvo věřiti jenom v národ. Národ mu bude bohem. Vlastně socialistický národ, jak Kunte změnil své proctovci od doby válečné . . . Třeba říci, že Kunte nedochází k svým závěrům zcela libovolně. Naopak, on velmi se snaží své tvrzení důkladně doložit. Tak na příklad pokud jde o tento nacionalismus, Kunte horlivě dokazuje, že vlastně každé minulé náboženství, katolické, židovské, bylo maskovaný nacionalismus, a že nová doba tedy mu jen strhne masku. Ovšem, Kunte si usnadňuje toto shárčení dokladů tím, že pokládá za náboženskou podstatu, co jest jen národní, dobové roucho náboženství. Právě věroukou na příklad všimá si průběhem knihy co nejméně. Kunte — zcela v duchu nynější doby — věří, že každá pravda jest cosi jen velmi relativního, dobového a osobního. Co bylo pravdou včera, není již dnes. A co je pravdou dnes, odsoudí zítřek. Každá pravda jest jenom fikce, klam, lež. A tu jest nepochopit-ěno, jak Kunte při tomto názoru na pravdu může mluvit o nábožensko-mravní závaznosti, když přece mravní závaznost v každém náboženství vyplývá jen přímo z víry v pravdu absolutní. Každé náboženství pokládá své věroučné pravdy za neměnné, věčné, absolutní. Víra jest v každém náboženství jen dočasná čtnost z nouze — podstatou jsou ty věčné pravdy, které každý věřící touží poznati a

„s nimiž si přeje žít v souhlase. I člověk bez náboženství zajisté může žít příjemně nebo „ušlechtilé“. Ba, může se i velmi zasloužit o „dobro“ společnosti, v níž žije. Ale jakmile zatouží žít v souhlase s trvalějšími a obecnějšími zákony světa a života nežli jsou ty, které pominou zároveň se živětem jeho těla nebo se životem národa, v němž právě žije, a jakmile začne žít s těmito vyššími pravdami v souhlase, ať již to jemu či komukoliv jest příjemné či nikoliv — stává se člověkem náboženským. Náboženský člověk nežije a nechce žít pro chvíli a pro ilusi, nechť již touto ilusí jest jen osobní požitek a „názor“ na svět či konvenční „dobro“ národa, jenž dnes má za dobré, co zítřka bude kaceřovati a jenž také věčně netrvá. Věřicimu mravnost vyplývá z viry v Zákonodárce světa: on chce žít v duchu Stvořitelově, chce žít v souhlase s věčnými zákony světa, chce žít v souhlase s pravou, poslední, úplnou skutečností. V tom jest podstata náboženství. V tomto horoucím lnutí k naprostému, neměnným pravdám o životě a světě, v této dojemně družné lásce ke vši nesmírné skutečnosti, v tomto velikém smyslu pro pravou skutečnost! Křesťan, na příklad, upřímně touží po krajně socialistickém státu. Socialistický stát však mu není bohem či náboženstvím, nýbrž jen praktický důsledek nebo prostředek náboženství. Křesťan chce krajně spravedlivé a krajně rovnoprávné zřízení společnosti, poněvadž to hovoří jeho lásce a rozumu a poněvadž mu jest samozřejmé, že každý člověk má mít možnost plně a svobodně žít v duchu Stvořitelově, opravdu lidsky. Kdyby však socialistický stát této možnosti nezaručoval, byl by mu lhostejný. Také kdyby Boha nebylo a v životě nic nemělo věčného smyslu, byl by mu tento stát lhostejný. Neboť pak by svět byl jenom pustý, bezhlavý rej, život šlehaný dobrodružství a všechna mravnost docela právem by byla jenom otázkou moci a libovůle. Kuntovo filosofie v podstatě vlastně dochází jenom k téměř závěru jako některé moderní „morálky anarchistické“. (Na př. Kropotkinova.) Tyto morálky však jsou o to důslednější a k sobě i jiným upřímnější než Kuntovo „nové náboženství“, že nijak se za náboženství nevydávají. Nechceme náboženství, praví tyto morálky otevřeně, neboť ho nepotřebujeme: nám jde jen o libovolný rozvoj solidarity. Solidarita,

vlastnost, kterou má člověk společnou se zvířaty, připraví štěstí všech a zajistí každému jednotlivci, že bude moci svůj život vyžít jak se mu zlíbí. Kdyby byl Kunte své věty si lépe promyslel, musil by mluvit stejně a nebylo by mu třeba zneužívat slova náboženství. Ano, jestli kde, tož právě zde třeba přesně se rozhodnout: buď — anebo. Buď pro náboženství anebo proti. Jinak jsme zbabělí. Buď jsem došel pozorováním světa a života k tomu, že musí být nějaký nejvyšší moudrý dárce všech těchto krásných věcí a že jest rozumné žít v jeho duchu — a pak jsem člověk náboženský. Anebo mi jest každá vyšší skutečnost lhostejná, zdá se mi, že svět a život nemají většího smyslu než cigareta, kterou kouřím, a že tedy mohu svůj život si vyžít jak se mi zlíbí — a pak jsem člověk nenáboženský a musím si doznati, že mravní závaznost bude otázkou vnější moci a nikoli nitra. K čemu tu třeba náhražek, když každý poctivec může, ba musí mít originál? Ostatně, zdá-li se nám, že lidu je třeba „aspoň“ nějaké náhražky, může to svědčit jen o tom, že lid vlastně touží — po originále, po náboženství právem a skutečném! — Čtenář, který dočetl úsudek o Kunteově knize, jistě se podiví, když mu prozradíme, že posudku nepsal nikdo ze spolupracovníků „Archy“, nýbrž že jsme jej převzali bez nejmenší změny z pražského „Českého slova“ (č. 75, ze dne 28. března), kam jej napsal sympatický náboženský filosof Rud. J. Malý, vehementní spolupracovník bývalého Šaldova „Kmene“ a dnes spolupracovník zreorganizované „Lipy“. Není úsudek Malého dokladem, že i na českých vrcholcích svítá?

K jubileu Danteovu. K. D. Lutinov píše v 50. čísle svých instruktivních „Hovorů literárních a uměleckých“ v brněnském „Dni“ (č. 126): *K oslavám Dantovým.* Rok Dantův se blíží. Roku 1921 bude tomu 600 let, co v italském přímořním městě Ravenně zemřel chudý vyhnaneč, kterého vypudilo rodné město Florencie pro odlišné politické názory. Od té doby bloudil křížem krázem po Itálii, od Sicílie až po Alpy, od Pulje až po francouzské hranice, odkázan na cizí dobročinnost velkých psanec, největší učenec a básník své doby, spřádaje v hlavě své vrcholné dílo, „Božskou komedii“, v níž provádí čtenáře Peklem, Očistcem a Rájem. Na svých potulkách byl prý i na půdě bývalého Rakouska, v Přímoří. Jedete-li

od Terstu směrem k Benátkám, spatříte vlevo nad mořem trosky hradu Duina, u něhož vlevá se do moře ponorná řeka. Zde prý Dante čerpal inspiraci ke své podsvětné řece Acheroutu. Duino (Devín) je dnes obcí slovinskou pod jařmem italským. Dante ani po smrti nevrátil se do vlasti, která ho nebyla hodná. Kostí jeho odpočívají v malé kapličce u cesty do františkánského kostela v Raveaně, v němž se modřval uštváný 56letý poustník, almužník, žijící z milosti šlechticovy. A brzo po své smrti stává se slavným a sláva jeho roste každým rokem a šíří se do dálných konců a po 600 letech bude jej okazale slavit celý vzdělaný svět. Právě mi laskavosti přítel Dra M. přišel do rukou francouzský „Journal des Débats“ ze dne 17. dubna 1920. Pierre de Nolhac otiskuje tu feuilleton „Une chaire d'études dantesques dans notre Enseignement: supérieur“. Píše tu: „Celý svět u nás mluví o Dantovi. Velké revue, staré i mladé, otiskují články o jeho jubileu. Věděteli chystají své práce. Připravuje se v Paříži řada přednášek o životě a díle Dantově. Znam salon, kde se týdně scházejí distinguované dámy a čtou v originále kapitoly z Dantova „Pekla“, kterou jim vykládá nadšený spisovatel benátský. M. André Pérat chystá v zátíši versaillském nový nejdokonalejší překlad „Božské komedie“, „dílo vědy a lásky“. Benedikt XV. doporučil jubileum Dantovo brem arcibiskupu ravennskému a kardinál Mercier je pro ně nadšen. V Paříži zřídil kardinál Amette na širokých základech organizační výbor, jehož hlavou jest Henry Cechin. Dantisté celé Francie jsou pozváni, aby spolupracovali v Bulletinu dantovském, který bude vycházet po způsobu ravennského. Chystají se Dantovské slavnosti a Francie bude důstojně zastoupena na slavnostech italských, které pořádá stát. Také republika francouzská chystá řadu přednášek při Collège de France, ke kterým chce získat dantofila Fr. Novatiho. Přednášky mají obsáhnout život a kulturu středověku, jehož je Dante nejvznešenějším výkvětem. Přijdou na řadu práce zesnulých učenců Fauriela, d' Ozanama, Gebharta; bude se zkoumat smysl „Božské komedie“ a její poměr k Tomáši Aquinskému. M. Bellessort odhalí čtenářům „Revue des Deux-Mondes“ práce Dona Miguela Azina Palacios. Ukáže se, jaký vliv na Danta měli arabští espanolové, kteří lící cestu

Mohamedovu do pekla a ráje. Francouzi při této příležitosti obnoví duchovní latinské svazky s Itálií. A co my Češové? I my jsme Dantovi velmi mnohým povinni. Dantovou komedii nadchl se Jan Kollár ku své „Slávy decti“, Danta překládal Doucha, Danta překládal a zbožňoval Jar. Vrchlický a po něm K. Vrátný a jiní. Dante stal se patronem naší „Katolické moderny“ a podle jeho „Nového Života“ nazvána její první revue. Český Dante je našim ideálem, jak jsem roznul ve své přednášce v Muzeu v Brně 14. dubna 1920, kdež naslouchalo na 200 dychtivých posluchačů. To byl začátek našich oslav dantovských. Družina literární a umělecká v Olomouci chystá na rok 1921 sborník „Dante a Češi“, jenž přinese práce našich předních literátů a hojnost ilustrací. Zvu zde všechny české literáty a umělce k laskavé spolupráci, abychom se před cizinou důstojně reprezentovali. Náklad na dílo bude obnášet asi 20.000 korun a proto vypisujeme subskripci (po 30 K), čestné výtisky v původní vazbě 100 K). Douám, že naše katolická inteligence všech stavů osvědčí porozumění pro tento kulturní čin a hojným subskribováním umožní jeho úspěch. A doufám, že i čeští literáti, kteří se nehlásí pod prapor katolický, sejdou se s námi na této společné půdě kulturní a podají nám pravice ke společné práci. A doufám, že i náš stát a Akademie přispěje k uskutečnění hesla: *Onorate l'altissimo poeta!* Uctěte nejvyššího pěvce!

6. V. 1920.

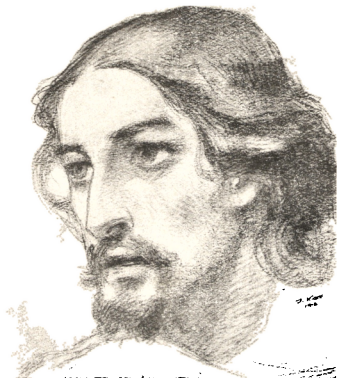
Josef Mánes. Slavíme právě památku stoletých narozenin zakladatele českého moderního malířství, mistra Josefa Mánesa. Celý národ vděčně vzpomíná dnes jeho díla i jeho tragického skonu, vlastně pozvolného umírání. A při těch nesčetných oslavách, jak už je to v duchu doby, zapomíná se na to, že Josef Mánes byl vlastně zakladatelem našeho moderního umění náboženského. Historiku umění otevírá se i po této stránce široké pole, aby systematicky ocenil náboženskou tvorbu mistrovi. Od iniciálek k písmu svatému, od náboženských praporů až ku výzdobě karlínského chrámu nutno prozkoumat i oceniti Mánesa, člověka hluboce nábožensky, a fěkneť mu upřímně, slovansky nábožensky citlivě a zanečného. Mánes je též malířem Hanáků. Čím je Uprka moravskému Slovákovi, tím je Mánes Haně. Zastal

ji a zobrazoval ještě v době, kdy kroy byl nedotčen moderními proudy. Jeho Libánky na Hané, jeho národopisné studie jsou snad jediným zbytkem toho, co po stránce výtvarné bylo nám z Hané, nyní tak prosaické, zachováno. R.

Krise protestantismu. Protestantismus nemá vnitřní síly, kterou by nedolatelně působil na moderní vzdělanou duši, nejsa vůbec církví, nýbrž pouze hromadným pojmenováním pro tisíce nábožensky zcela různě cítící a smýšlející duše chybí mu mohutnost *jednoty* spočívající na principu objektivní platnosti zjevné pravdy. Chybí mu proto také ona živá mocná přítomnost Kristova, jenž v církvi své věrou sjednocené a ucelené působí a působiti bude do konce věků. — Není divno, že myslící protestanté začínají se ptáti, v čem nutno hledati onu přitažlivou sílu katolicismu a co je to, co protestantismu chybí, že netáhne. Profesor *Baumgarten* z Kielu dává na otázku: proč je protestantská esthika tak neúčinná, odpověď velmi zajímavou. Je prý to přílišné vyhrcoení ideálu života křesťanského v kázání, požadavek bezprostřední křesťanské dokonalosti, k níž lid vlastně má být teprve *vychováván*. „Katol. církev pracuje tu s kasuistikou a zpovědím zrcadlem a působí tím účinně na nehotovou masu.“ — Protestantští etikové tedy zřejmě uznávají pedagogickou obratnost církve, která dříve právě od pedagogů ji byla ubírána. Právě zpověď to byla, proti níž bylo polemizováno a brojeno jako zřízení, které místo aby hříchu zabráňovalo, k němu svádí a naň navyká. — Také rektor K. *Wehrhan* z Frankfurtu odsuzuje „obrazoborectví“ protest. neobratnosti, které z neznalosti duše lidu odstranilo a zničilo neuprosné tak mnohý dobrý starý zvyk, ježto zapáchal „katolictvím“, a uznává, že „přísné dogmatická církev katolická, která netrpí ani nejmenšího uchýlení od pevné formulovaného učení svého, dopřává v životě mnohem více volnosti nežli církev protestantská, která sice hlásá úplnou svobodu křesťanského jedince, leč na mnohých místech netrpí vůbec volného konání i dobrých zvyků a

mravů.“ Protestantská duše, která stáletími ztratila nejen kontakt, ale i vzhled do duše katolicismu, cítí, že to byla nejméně ukvapenost zřít se všeho, co katolicismus číal tak přirozeně lákavým a přitažlivým. Mnozí se případy, kdy i sami protest. pastoři velmi rozumně na věc se dívají a církvi katolické se podivovati začínají. Jsou to zvláště bratři pastoři *Anerové*. Mladší z nich pojednáváje toto thema v Herderově společnosti v Berlíně snažil se, jak píše kritika, ličiti „bez zaujetí a stranickosti s očima otevřenými všechny přednosti a světlé stránky matky křesťanství, katolické církve, která každému, kdo dějiny zná, imponuje už svoji mohutnou stylovou uceleností, a která dovede se zvláštní vybranou krásou ukójiti tolik citových potřeb lidstva.“ Jeho přednáška strhovala k souhlasu a bouřlivému potlesku i odporce. Starší bratr doplnil vývody svého spolubratra poukazem na tuť „nebezpečnou“ sílu církve katol. Ličil konversi hraběte *Bedřicha Stolberga* a označil *politikou* a *romantiku* za kořeny této přitažlivosti. Jeho vývody však neselabily dojmů, který vyvolal jeho předčecník, neboť myslící poznali a citili, že táhnouti, ano fascinovati může nikoli věc převrácená, zkreslená, vymyšlená a vypočítaná, nýbrž jen taková, která je především *pravdivá*. Dokonalá věrnost předsvědčení, srdečná, rozhodná vážnost vnitřní víry a její poctivost — to každý katolík označil za sílu, která mimoděk přitahuje jinověrce. Nutno sice, praví dále protest. kritik, — pochváliti snahu zbavit kultus všeho romantismu a zastávati se jednoduchosti a prostoty v něm, a spojovati se střízlivostí a skromností — ježto pravdivosti a ryznosti před pompou a okázalostí — ale nutno se vystříhati *extrému*. Kult musí býti oploďován též dechem lásky a plného života sv. víry. A tuto plnost lásky a víry právě vyjadřuje katolicismus věncem hluboce významných úkonů bohoslužebných, které život člověka krásí a pořádají, posvěcují a povznášejí, očišťují a proměňují.

Etes.

JANO KOEHLER:

MIR

J. Al. Koráb :

Z nových básní.

Jitro.

Mlh jícen beztvárný růžověl v dálavách,
svit opálový tál hor nad modrými pásy,
z par nachu bledého roj beránků se táh
v baň nebes lazurnou, co posli jitřní krásy . . .

Kde slunce majestát měl z hlubin v chvíli vzplout,
tam jaseň nejčistším vše žířilo a plálo,
hor vlny magický obléval zlata proud,
jež reflexů svých tříšť ve oblak sněhy slalo.

V tom žhavě rudý pruh již nad obzor se zved,
rost v kotouč nádherný, kol radost šíře světla —
zem všechna oživila a zkrásněla jím hned,
úsměvná, nyjící dýchala vůní, kvetla! . . .

Do lánů obilných, v klin lesů, v samet niv
ruch vešel tajemný . . sta hlasů ozvalo se . .
Vod dálných zrcadla zableskla stříbrem v div,
jak žřidla plamenů, démantů jiskry v rose . .

A v gázích průhledných se země koupala,
tlum hvozdů brunátný tu fialověl, modral,
has nádech červánků, z luk pára stoupala,
hlas vábný kukačky se z lesních tišin prodral.

Ve šíru blankytu zpěv jásal skrivanů —
to jitro vítězné si vše kol podmanilo
vjezd slavic tisícem vzrušených paianů,
chuť k práci, k životu tisícům do žil vlilo.

Na pasece.

V odlehlém koutku, smrtčinou kam vine
stezka se vábná, paseka se tají,
v stráň vybíhá, zkad rozhled ku okraji
protějších borů mile chodci kyne.

Kraj idylický jme tě kouzlem, splyne
vzdech se rtů tvých: být věčně v tomto ráji!
zříš snivě, v pastel skvostný jak se tkají
les, niva, chaty, cesta, skály siné . . .

V dál patříš slunnou, hvozd kde obzor vroubí,
v dol opět nadšen shlížíš horský, smavý,
v sluch šum ti padá potoka tam z doubí,
křik drůbeže, psa štěkot . . . ruch ten hravý
se zpěvem ptactva rozkošné se snoubí —
hne srdce hloubí, zajme, neunaví! . . .

Večer na lukách.

Klid volný dýše z luk, ve žluti pryskyřníků
vrb tonou skupiny tak malebné a svěží —
svit hasnoucího dne jim v řízách snivě leží —
snad, sluncem líbány, se modlí s květy v díku! —

Jdu pestrrou nádherou v jich vhroužen symboliku . . .
O stromy zbožné nív, jež život flory střeží —
Váš hovor tajemný mne mocně poutá, ztěží
ač mohu chápat jej, přec v hlubém lnu k Vám styku . . .

Jak černé vějíře vstříc slunci z luk se střete
v poslední s Bohem dni; jenž krásou hýřil, plál,
jak prosby němé kyn ty dálky žhnoucí zvete,
by zitřkem opět v div, kde vše kol voní, kvete,
dne přišlo Žehnání: jak svatý září Graal
Vám světla věčná moc! — Ó sněte o něm, sněte! . . .

Matka Boží v Trní.

Skizza.

Čtl jsem v jedné velmi staré knize, že jesuita, jménem *Jacob Rhem*, měl zvláštní přání: zvědět, který z názvů dávaných Matce Boží v loretské litanii jest jí nejmilejší. A prosil ji vytrvale, aby mu to zjevila. Jednou byl v kterémsi chrámě v Ingollstadtě na odpolení mariánské pobožnosti. Byla právě zpívána litanie loretská. Rhem stál v přítmí levé lodi ukryt za stíhlým gotickým pilířem. Zpívající lid se tísnil v ozářené hlavní lodi, a tak nebylo nikoho, kdo by slyšel, jak rychle a nedočkavě bije naivní srdce Rhemovo. Jen Naše Pani, jež mile se usmívala na svém mramorovém podstavci, je slyšela, ano, ona slyšela srdce Rhemovo. Bylo to srdce jejího dítěte! Avšak dítě bývá příliš sobecké, aby se staralo o to, co je matce nejmilejší. Je obyčejně zabráno svým vlastním prospěchem a pohodlím a neumí oceniti oběti, jež pro ně matka tak často přináší. Ale toto dítě se horoucně ptalo, které jméno je matce nejdražší! A tak, když zazněla chrámem invokace *Mater admirabilis*, zdálo se Rhemovi, že oživila socha na mramorovém piedestalu a Matka naklonivši hlavu pravila: „Tento název jest mi nejmilejší.“ A tu byl Rhem naplněn takovou radostí, že vystoupil z kouta, v němž byl, a hlasitě volal do hlavní lodi, aby všichni opakovali třikrát: *Mater admirabilis*.

Tento příběh jsem čtl v knize Tomáše Auriemmy: *Affetti scambi evoli trā la Vergine santissima, e suoi divoti* 1657, a jemu ponechávám zodpovědnost za pravdivost jeho. Chci jen říci, že je mnoho zajímavého v myšlence, že název Matka podivuhodná má býti Panně nejmilejší. Auriemma také vysvětluje svůj příběh a praví, že název *Mater admirabilis* zahrnuje v sobě i ostatní přívlastky Matky Boží, neboť byla Matkou a zároveň Pannou, dle sv. Bernarda Matkou soudce a Matkou obžalovaného, Matkou všemohoucího a Matkou hříšníka. Její svaté tělo bylo *acervus tritici*, hromadou pšenice pro úrodnost, avšak *vallatus liliis*, obklopenou liliiemi pro panenství. To je narážka na Velepíseň 7. 2., kde čteme: „Lůno tvé jest jako hromada pšenice obklopená liliiemi.“ Tím přirovnáním má býti vystižena krása Matka Boží, neboť tučnost a tloušťku pokládali a pokládají Východané za znamení Krásy. Tedy pro svoji krásu má býti Matka Boží nazývána Matkou podivuhodnou. Podiv totiž náleží kráse jako láska náleží dobru. Podiv budí v nás věci, v nichž rozmanitost je sloučena v jednotu. Krása jest jednota v rozmanitosti. Krása je sloučení odporů, spřežení protiv. Jen tam vyslovujeme slovo Krása, kde najdeme toto sloučení a spřežení. Nuže, Matka Boží svým

životem zajisté sloučila dvě protivy: mateřství a panenství. Ona jest hromadou pšenice obklopenou lilii, neboť v ní spojeny byly radosti plodné matky s bílými lilii panenství. Jí tedy přísluší náš největší podiv. Jméno Marie zajisté nic jiného neznamená než *krásná*. Z nejnovějších vědeckých výkladů toho jména nepřesvědčivější je výklad Bardenhewerův: hebr. mará = byl krásný. Ostatní výklady mají dle Hejčla význam jen populárního odvozování.

Je pochopitelné, že výtvarné umění křesťanské všech věků pokládalo za svůj nejvyšší cíl zobraziti tuto ženu ontologicky krásnou, a nedopočítal bych se všech těch umělců, kteří ji zasvětili své dláto nebo svou paletu. A mnohé z obrazů a soch, které k její cti byly vytvořeny, byly omilostněny, to jest, staly se nástroji a příležitostmi milosti Boží udělované na přimluvu Panny. Důležitá jest ovšem okolnost, že nikdy nebyla omilostněna díla umělců proslulých, nýbrž jen umělců nižšího řádu, neznámých a zapomenutých. S dílem velikého umělce vždy je spojeno nerozlučné jeho jméno, neboť takové dílo opravdu bylo vytvořeno k slávě umělcově a nikoli k slávě Boží, bylo vytvořeno v pýše a ne v pokorě. Pyšných však Bůh nenávidí. Základem náboženství křesťanského jest opak pýchy, pokora. Vše, co je v křesťanství praktického, je pokora. Modlitba je pokora, neboť člověk modlíci se prohlašuje sebe za bezmocného a potřebného, Boha pak za svého Pána a dárce života uznává. Víra je pokora, neboť člověk věřící vzdává se svých myšlenek a přijímá myšlenky Boží. Poslušnost je pokora, neboť člověk poslušný vzdává se své vlastní vůle a podřizuje se vůli dokonalejší.

Proto jen taková díla umělecká byla zvolena za nástroj milosti Boží, která jsou díly naprosté pokory, díla umělců, kteří svým štěstím nebo svým dílem se modlili zrovna tak jako jiní lidé se modlí svým jazykem.

Chci zvláště psáti o Matce Boží v Trní, dřevěné sošce Panny s Ježíškem, kterou k nám dle podání přinesli svatí Cyril a Metoděj. Sošku tuto nalezl r. 1050 chrlický rolník Horák v lese mezi trním, na místě, kde nyní jest osada Tuřany. Odesl ji domů, ale do rána byla soška opět na též místě. To se několikrát opakovalo. A také jiné podivné události byly znamením, že Panně se zalíbilo v trní, i byl na tom místě postaven kostelíček. Osudy kultu mariánského na tomto místě jsou vypsány v knížce Josefa Kratochvíla: „Matka Boží Tuřanská“, v Brně 1892. Jisto jest, že úcta Panny v Tuřanech je prastará. Balbín nazývá Matku Boží v Trní „vetustissima“. Soška sama se počala časem rozpadávati, a proto byla nákladem hraběnky Kateřiny Magnisové r. 1689 celá kromě obličejů pokryta stříbrným plechem. Tak je dosud na hlavním oltáři v Tuřanech, sedíc na stříbrném trůnu obklopená stříbrným trním. Odedávna, ve všech jezuitských památkách je zobrazována Matka Boží Tuřanská uprostřed trní s nápisem: „Lilium inter spinas“.

Za důležité pokládám právě to trní, neboť tvoří se soškou historicky i umělecky jeden charakteristický celek.

Nechci se zabývatí legendou v Matce Boží v Trní se stanoviska historického. Nejstarší psané prameny jsou všechny původu jezuitského (Bohuslav Balbín, *Diva Tufanensis*, Olomouc 1658; Jan Dilatus, *Marianische Kirchfahrt*, 1682); a i ty se odvolávají výhradně na staleté ústní podání. Původ legendy je tedy vědecky nezbadatelný. Ostatně, mně neběží o to, co je na ní historického, nýbrž o to, co ideového.

Oscar Wilde napsal, že idea nemá ceny, dokud se nevťeli a nestane (De profundis). Nelze pochybovatí o tomto výroku. Každá idea má teprv tehdy cenu, až se stane přístupnou všem lidem. Aby se však stala člověku přístupnou a si ho dobyla, musí idea opustití oblast číře duchovou a vstoupití též do oblasti světa hmotného; musí se obrátití k celému člověku, neboť člověk svou přirozeností náleží nejen v říši duchovou, nýbrž také v říši hmotnou. Idea nesmí zůstatí lhostejnou k smyslovosti a hmotnosti a musí se zhmotnití a smyslovým způsobem vyjádřití. Zhmotnění a zesmyslovění ideje jest podstatou umění.

To je cesta, kterou musí jítí každá idea, tedy i náboženská, chce-li si dobýtí člověka. Náboženství ignorující tělesnost lidskou nemůže býtí pravým náboženstvím; může býtí filosofickou systémem nemajícím života, ale nemůže býtí praktickým řešením poměru člověka k Bohu; může se hodití andělům, ale nemůže se hodití lidem.

Čteme-li dějiny lidské kultury, poznáváme, že na počátku bylo u všech národů náboženství, věda a umění jedno a totéž. Kněz, vědec a básník byli jedno. Pravdu měl tedy Novalis, když napsal: „Básník a kněz se na počátku neliší, a jen časy pozdější je rozloučily. Ryzí básník je však vždy knězem jako ryzí kněz zůstal básníkem.“ (Novalis *Schriften* II. 21.)

Homer a Hesiod byli netoliko básníky, nýbrž zároveň theology řeckého národa. Homerovy eposy a Hesiodova *Theogonia* byly Řekům souhrnem všeho vědění o bozích a o světě a proto též základem nábožensko-mravní výchovy. Tragedie, vrchol to poesie řecké, se zrodila z náboženských slavností. Rovněž hudba řecká, první to vlastně a nejobecnější umění helenské, byla hlavním činitelem v náboženském, společenském a duchovním životě. I stavitelské a sochařské umění řecké sloužilo od nejstarších dob účelům náboženským.

Podobně je tomu i u jiných národů.

Indické umění má výlučné náboženský ráz. U Indů zejména je patrné, že náboženství a umění bylo na počátku totéž, neboť s velikými zjevy náboženskými souvisejí zvláštní, cizími vlivy bohatě členěné umělecké směry: budhistický, novobrahmanský a džainistický.

U Hebreů se umění výtvarné nevyvinulo pro zákaz v 2. knize

Mojž. 2. 4.; avšak stavitelství, hudba a poesie mají charakter jen náboženský.

Umění egyptské, jehož střediskem byla nejdrive Memfis, pak Theby a konečně delta Nilu, jest jen náboženské; jeho monumentální ráz je patrný zvláště ve stavitelství.

Básnictví babylonské je převahou náboženské: hymny, modlitby, průpovědi a zaklínací formule. Dva největší eposy babylonské, „Gilgamis“ a „Ištar v podsvětí“, mají obsah náboženský.

Je tedy patrné, že umění velikých národů bylo ve svých počátcích výhradně náboženské. Dříve než povstala vědecká spekulace náboženská a filosofická, existovalo již náboženské umění jakožto projev ideí náboženských. Proto lze říci, že náboženské ideje odedávna se vyjadřovaly nejdrive formou uměleckou a později teprve se jim dostávalo filosofického odůvodnění a prohloubení.

Také náboženské ideje Kristovy byly nám zanechány původně ne ve formě vědecké, nýbrž umělecké.

Chci, aby mi v této věci bylo dobře rozuměno. Náboženské myšlenky Kristovy jsou uloženy v Písmě a tradici. Na Písmo sv. Starého Zákona nebudu bráti ve svém výkladu zřetele, protože jeho význam jest typický a přípravný. Zjevení Boží dané lidstvu skrze Syna Božího jest uloženo v Písmě sv. Nového Zákona a tradici. Dle výslovné vůle Kristovy je vlastně všechno tradice, poněvadž on nic nenapsal ani psáti nekázal. Knihy Nového Zákona jsou jen spisy příležitostné a je nutno pokládati je pouze za část tradice. A z těchto knih jen evangelia obsahují *ipsissima verba Christi*, kdežto ostatní knihy Nového Zákona jsou jakýmsi zpracováním učení Kristova. Proto mi nebudíh zazlíváno, odvolávám-li se pouze na evangelia, když pravím, že náboženské ideje Kristovy nám byly zanechány ve formě umělecké. Věc samu lze dokázati jednak z rozumu, jednak z evangelií samých.

Z rozumu. Vznik díla uměleckého jest obdobou vtělení Kristova. Každé totiž dílo umělecké je splněním proroctví, to jest ztělesněním nějaké ideje, vytvořením symbolu, inkarnací praeexistující myšlenky. A tím jest i život Kristův, neboť jest inkarnací Slova, vtělením myšlenky Otcovy, a zároveň splněním proroctví starozákonních. Co dílo umělecké je v řádu přirozeném, to jest život Kristův v řádu nadpřirozeném. Když tedy umění a život Kristův se spravují podobnými zákony, kterak by učení jeho mohlo nám býti dáno v jiné formě než umělecké, ježto život k umění jeho jest jedno a totéž? „Já jsem Cesta, Pravda a Život,“ řekl o sobě.

Z evangelií. Kristus podával své učení v podobenstvích, a ta jako slovesný útvar povídkami nebo rozvedenými přirovnáními. V podobenstvích mluvil sám o sobě: Já jsem pastýř dobrý; já jsem vinný kmen. V podobenstvích mluvil o království nebeském. Byl to jeho obvyklý způsob, jak patrně

z Mat. 13. 34.: Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος.

ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,

ἐρεῶμαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς.

Uvádím v původním znění, neboť překlad Sýkorův není dosti výstižný. Lépe překládá Sušil: „Toto všechno mluvil Ježíš v podobenstvích zástupům a bez podobenství nemluvil jim, aby se naplnilo, což povědino bylo skrze proroka řkoucího: Otevru v podobenstvích ústa svá a povím skryté věci od ustanovení světa.“ A Sušil vykládá také, proč přeložil *nemluvil*: „— učinili jsme to, že i v řeckém i lat. čas jiný jest než ve předešlé větě, kdež jsme *mluvil* převedli. Jest tuto v druhém členu nedomínulý čas *ἐλάλει*, an v prvnějším jest aorist *ἐλάλησε*. A tudy smysl jest, že Ježíš netoliko tenkrát, nýbrž vesměs nikdy nemluvil bez skrytého v podobenstvích a záhadných větech projádřeného smyslu.“ (Ev. sv. Mat. str. 180.) Tak Sušil. A že Kristus vskutku mluvil vesměs v podobenstvích, je potvrzeno i okolností, že hagiograf viděl v tomto způsobu Kázání Kristova splnění proroctví. Žádné však proroctví nemohlo býti splněno něčím nepodstatným nebo výjimečným.

Je tudíž jisto, že mluvíti v parabolách, formou tedy uměleckou, byl způsob Kristu vlastní. Ostatní knihy Nového Zákona kromě evangelií jsou jen spekulativní evoluci pravd tímto způsobem daných. Čteme totiž u sv. Jana, že Pán pravil apoštolům: „Všecko, co jsem slyšel od Otce, oznámil jsem vám.“ (Jan, 15. 15.) Vše jim oznámil, ale formou uměleckou. A to bylo jádro, jež se mělo vyvinouti. Neboť čteme na jiném místě: „Duch svatý vyučí vás všeliké pravdě.“ (Jan, 16. 13.) Těmito slovy je míněno, že apoštolové nauku Kristovu spekulativně rozvinou pomocí Ducha svatého. Není-li toto vysvětlení správné, tož oba ony výroky z evangelií sv. Jana si odporují; shora pravil Kristus Pán: „Všecko oznámil jsem vám,“ zde praví: „Duch svatý naučí vás všeliké pravdě.“ Odpor však mizí, přijme-li se výklad, který jsem podal.

Doufám, že je takto dostatečně odůvodněna věta dříve napsaná, že náboženské ideje Kristovy jsou nám zanechány ne ve formě vědecké, nýbrž spíše umělecké, neboť Kristus učil v podobenstvích, a Nový Zákon kromě evangelií, jakož i tradice jest rozumovým rozvinem nauky, kterou Kristus dal apoštolům ve formě umělecké.

Ta forma umělecká, v níž Kristus učil, jsou paraboly. Jsou to opravdu umělecká díla, jsou to povídky, na př. o desíti pannách, o synu marnotratném, o dělnících na vinici, o milosrdném Samaritánu, o hřívnách atd. Jsou to opravdu umělecká díla, neboť jsou smysly vnímatelna a mají svůj přirozený smysl, jsou to skutečné symboly. Víme též, jaký byl osud těchto podobenství. Mnozí posluchači chápali jen přirozený smysl

jejich a zůstával jim skryt jejich smysl nadpřirozený. Proto Kristus sám často přičiňoval výklad k svým podobstvím a dával jim duchovní smysl. A tak z něčeho, co bylo samo sebou přirozeným symbolem, jakožto dílo umělecké, činil symbol duchovní. Jsou tedy paraboly Kristovy díla zmocněného symbolu, mají dvoji smysl, přirozený a duchovní. To je ráz umění Kristova charakteristicky se odlišující ode všeho pohanského i židovského a tento ráz vždycky si podrželo právě umění křesťanské a projevilo jej nejnápadněji v plastice a malířství, kde obraz, socha, stavba vždy měla mystický smysl.

To právě křesťanské umění nutno ovšem hledati v prvních třech stoletích po Kr. a ve středověku, v době rozkvětu umění gotického.

Nejstarší památky křesťanského malířství v katakombách sv. Kallista, Domitilly, Priscilly, Luciny, Praetextata, prozrazují svůj křesťanský původ jen symboly přičiněnými: kotvou, rybou, beránkem, holubicí, lodičkou a monogramy Kristovými. V druhém století vznikly pod vlivem zřízení zvaného *disciplina arcani* četné alegorické malby a plastiky zachované zvláště v coemeteriích sv. Priscilly. V těchto památkách má už symbol tvar figurální; dobrý pastýř nesoucí ovečku, moudré a nemoudré panny, rozséváč. Také obrazy z biblické historie mají symbolický a alegorický ráz: oběť Abrahamova, Mojžíš bijící v skálu, mládenci v peci ohnivé, Daniel, Jonáš. Všecka tato díla mají kromě svého přirozeného smyslu i smysl nadpřirozený. Na př. socha dobrého pastýře: kdybychom nevěděli, že Kristus Pán se přirovnával k pastýři, který hledá ovci ztracených, a kdyby ona socha nebyla nalezena v římských katakombách, nýbrž někde jinde, v prostředí ryze pohanském, na př. v Pompejích, i tak bychom ji pokládali za umělecké dílo, neboť jim v přirozeném smyslu jest; jako dílo umělce křesťanského však má svůj nadpřirozený, mystický smysl, poněvadž představuje ideu náboženskou, lásku Kristovu k hříšníkům.

Rovněž středověké umění křesťanské vrcholící v gotickém stavitelství a gotickém výtvarnictví vůbec má tento duchovní význam. Pokladníci křesťanské mystiky je gotická kathedrála: už základní kámen položený k její stavbě je symbolem Krista, kamene, který stavitelé zavrhlí, který však se stal kamenem úhelním, o němž praví sv. Pavel, že nikdo nemůže položiti jiný základ mimo ten, který je položen, a tím jest Ježíš Kristus (I. kor. 3. 11.). Na tomto kameni pak stojí chrám, který symbolisuje církev, a to církev trojí: trpící, bojující a vítěznou. Církev trpící je naznačena kryptami podzemními, církev bojující lodí chrámovou, kde se shromažďuje lid, a církev vítězná sochami a obrazy svatých na zdech chrámových. Každá věc v chrámě gotickém, věž, zvon, oltář, kazatelna, baptisterium, atd. má svůj mystický význam. Popis kathedrály chartrésské v Huysmansově díle „La Cathédrale“ je zajisté doko-

nalým dokladem toho, co jsem zde v krátkosti napsal. Vysvětlení, proč jen starokřesťané a středověká umění pokládám za pravé umění křesťanské, ať podají místo mě některá místa v knize Léona Bloye „Brelan vyobcovaných“, která i můj názor na umění křesťanské vyhranila.

Charakteristikou umění křesťanského jest jeho duchovní, nadpřirozený smysl, kterého umění ryze pohanské nemá a nezná.

I Matka Boží v Trní jako umělecké dílo křesťanské — ukázal jsem, že je to zhmotnělá modlitba — reprezentuje zajiště nějakou *duchovní ideu*. A ta duchovní idea jest, že *Marie jest žena ontologicky krásná*.

Tato idea nemá základu pouze v etymologii jména Maria, nýbrž v Písmě sv. i v tradici, neboť způsob, kterým Písmo i tradice nám představují zjev Mariinu, je týž, kterým v umění krása dosahuje svého účinu.

Krása v umění jest jednota v rozmanitosti. Je to stavba mostů přes propasti, spřahování různorodých zvířat, hledání souzvuku a jednoty. Právě-li moderní esthetika, že krása je poměr, možná, že nemá ani nic jiného na mysli než měl sv. Augustin, když pravil, že krása jest jednota v rozmanitosti. Rozdíl tkví v tom, že moderní esthetika pokládá způsob, kterým se krása v umění jeví, za krásu samu. Krása se sice jeví v umění poměrem, ale není poměrem. V hudbě se jeví poměrem dvou neb více tónů znějících buď současně co akord nebo posloupně co melodie, v malířství poměrem světla a stínu, v básnictví metaforou vyjadřující poměr dvou věcí podobných. Připomínám, že všechny básnické tropy a figury lze redukovati na metaforu, jakožto typ a prvek básnické technologie. Za metaforu pokládám také kontrast, jenž vyjadřuje poměr věcí nepodobných. Kontrast je metafora negativní, v básnictví velmi častá a účelná. Kontrast není hledání jednoty jako metafora, je to úmyslný rozvrat jednoty, disharmonie, jež má za účel připraviti půdu jednotě, býti folií krásy a zvyšovati její účín.

Písmo i tradice představují Marii metaforou, kterou čteme ve Velepísní Salomounově (2. 2.): *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*. „Jako lilie mezi trním, tak přítelka má mezi dívkami.“

Tato metafora jest kladná a zároveň záporná. Hagiograf přirovnává přítelku svou k lilii: „Přítelka má jest jako lilie“; a to je metafora kladná, neboť básník chtěl říci, čemu přítelka podobna jest. Ke zvýšení dojmu však učil též kontrastu, metaforu zápornou: „jako lilie mezi trním“, aby ukázal, čemu přítelka podobna není. Když tedy celé přirovnání rozložíme, obdržíme dvě metafory, jednu kladnou, druhou zápornou:

1. Přítelka má jest jako lilie.
2. Přítelka má není jako trní.

Tertium comparationis: Přítelka má je krásná.

Zbývá ukázati, že tato metafora Velepísně představuje opravdu Matku Boží, že text Šalamounův je vskutku mariánský a že tudíž způsob, kterým Písmo uvádí Pannu Marii, je týž, kterým se jeví krása v umění.

Ze zmíněný text se v duchovním smyslu vztahuje na Pannu Marii, je patrné jednak z tradice, jednak z dogmatického a symbolického jeho umění.

Z tradice. Spisovatelé církevní tento text vždy o Panně Marii vykládali, jak viděti z těchto ukázek:

„O lilie mezi trním, vyrostlá z nejušlechtilejšího a nejkrálovštějšího kořene!“ volá sv. Bernard mluvě o Matce Boží.
(S. Bernardus Ser. 2. de Adv. Domini.)

„Marie jest Lilie mezi trním.“ (S. Ildephonsus Ser. 1. de Ass. V.)

„O růže, která jsi vzešla z trní, totiž Židů, a která jsi božskou vůni všecko naplnila!“ (S. Joan. Damasc. orat. 1. de Nat. B. V.)

Z dogmatického a symbolického smyslu. Metafora textu obsahuje dva symboly, jeden pozitivní — lilie, druhý negativní — trní. Že lilie je symbolem Marie, Panny bez poskvrny počaté, je zcela přirozeno. Proč ale je trní negativním symbolem Matky Boží? Tu je nutno pohlédnouti do Pisma i tradice, jaký tam má význam slovo trní, a tím se objasní pozitivní symbolisace slova lilie. Trní je symbolem kletby vyslovené nad lidstvem po pádu Adamově.

„Poněvadž jsi poslechl hlasu své ženy a jedl se stromu, s něhož jisti jsem ti byl zakázal, — pro tento tvůj čin zlořečená budiž země; s námahou budeš se z ní živiti po všechny dny svého života. Trní a hloží bude ti ploditi, ačkoli polní zeleniny budou ti potravou.“ (Gen. 3. 18.)

Trní je tedy náznakem první kletby, *protoanathematu*. Kdo je tedy to Lilium, jež jest opakem trní, opakem a zrušením kletby, ne-li požehnaná mezi ženami Maria, kterou v téže hlavě Genese zrovna před tím zvěstuje *protoevangelium*:

„Nepřátelství ustanovuji mezi tebou a ženou, mezi potomstvem tvým a potomstvem jejím; ona rozdrtí hlavu tvou, kdežto ty budeš ukládati činiti její patě.“ (Gen. 3. 15.)

Trní roste na Východě mnoho druhů a je to nenáviděné býti dusící dobré semeno a ubírající vzácnou vláhu užitečným rostlinám. Rozumný hospodář je tedy vypleje, nechá uschnouti a pak jím topí, neboť hoří rychlým, praskavým ohněm. A proto jest trní v Písmě sv. symbolem neúrodnosti, jak ukazují tyto texty:

„Všichni však zlí budou vyplnění jak trní, které holou rukou nebývá bráno,

ale kdokoli chce dotknout se ho,
zbrojí se železem a od kopí dřevcem;
ohněm zapálené shoří až na prach." (2. Reg. 2. 36.)

„Obklíčili mne jako včely,
hasnou jako oheň v trní.“
(Vulg.: Vzplanuli jako oheň v trní.) (Ps. 117. 12.)

„Proto živ jsem, praví Hospodin zástupů, Bůh Israele, neboť Moab bude jako Sodoma a synové Ammonovi jako Gomorrha: suché trní, hromady soli a poušť na věky.“ (Sof. 2.9.)

„Země zajisté, která pije déšť na ni přicházející a plodí bylinu příhodnou těm, kteří ji vzdělávají, dostává požehnání od Boha; vydává-li však trní a hloží, jest zavržitelná a konec její je spálení.“ (Hebr. 8. 7.)

Je tedy trní znamením neúrodnosti a vypráhlosti v Písmě sv. Lilií, tudíž opakem neúrody a suchosti jest Matka Boží, Rodička Syna Božího, jejíž lůno i prsy blahoslavila žena z lidu, pramen života a milosti. Jako voda se dává žiznivému skrze pramen, tak Kristus byl dán lidstvu skrze Marii. Proto mnozí spisovatelé církevní ji nazývají svlažujícím a vše zurodňujícím pramenem:

„Pak začneme o prameni, který jest uprostřed ráje, to jest o blahoslavené Panně, která řekami milosti a slávy hojnou dává vláhu.“ (S. Thom. in 19. Apoc.)

„Zdrávas prameni milosti a vši útěchy.“ (S. Ephr. de laud. Virg.)

„Buď zdrávo zřídlo lásky Synovy k pokolení lidskému.“
(S. Methodius hom. de Purif. B. V.)

„Zdrávas prameni světla osvěcujícího všelikého člověka.“
(Chrysippus Serm. de S. Maria Deip.)

„Maria, pramen přinášející lék všemu světu.“
(S. Joan. Damase. or. 1. de Nat.)

Marii lze považovati za pramen života a útěchy ještě ve zvláštním smyslu, kterého snad neměli na mysli citovaní spisovatelé církevní. Maria je totiž zřídlem eucharistickým, neboť Tělo a Krev Páně, jichž požíváme ve svátosti oltární, jest tělo z jejího těla a krev z její krve. Praví sv. Hilarius: „Tělo, které na oltáři přijímáme, je tělo narozené z Marie Panny.“ Můžeme tedy obrátiti na Matku Boží výrok sv. Jana Zlatoústce o Spasiteli: „Jiné matky živí své děti svým mlékem; tato však nás živila svou krví.“

Trní je v Písmě sv. a tradici znamením hříchu. Kristus Pán ptá se u sv. Matouše, sbírají-li se s trní hrozny aneb s bodláčí fíky. Chce říci, že člověk hříšný nečiní dobrých skutků tak jako zlý strom dobrého nenese ovoce. Jest tedy trní na tomto místě znamením hříchu. Podobnou symbolisaci najdeme i u spisovatelů církevních. Na př.:

„Jako trní a hloží v dobrém osení: tak nečisté myšlenky v duši mnichově.“ (S. Ephr. Serm. Ascet. de vita Relig.)

„Trn, to jest výčitka svědomí, zabodává se mi do srdce — trnem rozumi se hřích.“ (S. Thom. in ps. 31.)

„Trní jest vina; trní jest trest.“ (S. Bernardus Serm. 48. in Caut.)

Lilium tedy, jež jest opakem nečistoty, hříchů a viny, zajiště jest Maria, neboť byla prosta nejen hříchu osobního, nýbrž také hříchu dědičného a zlé žádostivosti.

Jak tradice, tak dogmaticko-symbolický smysl textu Velepísne dosvědčují, že tou krásnou přítelkou jest Maria, představená metaforicky co Lilie, představená způsobem, kterým se v poesii prezentuje Krása.

A hledě na její obraz, obraz Lilie mezi trním, poznáváš v ní ženu ontologicky krásnou, jak hlásá to její jméno Maria, Krásná. Maria jest ontologicky krásná, znamená, že krása jest nerozlučitelně spjata s její bytostí, že Maria, jsouc tím, čím jest, jest krásná, neboť jako Matka Syna Božího sjednocuje pojmy sobě odporující, mateřství a panenství. A krása je právě jednota v rozmanitosti.

A raduješ se, když si vzpomeneš, že jest i královnou umění, královnou těch, kteří hledají jednotu a tvoří krásu. Žádná žena nebyla a nebude tak bohatým zdrojem umělecké inspirace jako ona. Největší umělecké poklady lidstva, nejdělnější kouzlo, jež dovedl vytvořit štětec malířů, a nejúchvatnější něha, jež se vyřinula z lyry básníků a skladatelů hudebních, jsou výsledkem veliké touhy velikých umělců znázorniti a oslaviti tuto ženu ze všech nejlíbeznější, ženu nikdy neviděnou, horoucně milovanou a dětinsky uctívanou.

A když jsi viděl tisícové zástupy přicházeti k jejímu trůnu, chvěl ses a zachtělo se ti nejednou vzkřiknouti šileně jako Jacob Rhem v ingollstadtské kathedrále, by všichni volali a zpívali bez konce: *Mater admirabilis, ora pro nobis!*

A snad chtěl být i pěvcem její slávy, jen nepatrným ptáčkem-zpěváčkem, jaký jest na jednom obraze Stachiewiczovy „Legendy“, snad chtěl jí zapěti čistou skřivánčí píseň. Vzpomeň si však, že skřivánek zpívá jen ve výškách, a těch lze dostoupiti jen srdcem nepošlapaným — anebo lěty modlitby a odříkání.

Ex voto. Pišťany, 9. VIII. 1919.

Listy sv. Hildegardy papežům.

(Úryvek z monografie o sv. Hildegardě.)

(Dokončení.)

Bezprostřední nástupce Eugenův byl *Anastasius IV.*, stařec 90letý. Řídil Petrovu loďčku pouze 16 měsíců (1153—54), Je ku podivu, že ve svém vysokém stáří a při tak širokém okruhu působnosti svého úřadu apoštolského našel čas psáti Hildegardě dopis. Celý ráz dopisu svědčí, v jak velké byla abatyše vážnosti i u tohoto papeže:

„Anastasius, biskup, sluha sluhů Božích, Hildegardě, milované dceri in Kristu, pozdrav a apoštolské požehnání!

Radujeme se v Pánu, a blahopřejeme Ti, že jméno Kristovo den ze dne na Tobě se oslavuje, takže i s podivem pravíme: Kdo se Ti mezi mocnými vyrovná, Hospodine? Ty, jenž jsi hrozný, chvály hodný, divotvorný (Exodus XV. 11.) uviděli i uslyšeli jsme mnoho o Tobě. Víme též, že předchůdce náš zbožné paměti, jež jsme následovali, abychom o nevěstu Kristovu pečovali, Tebe s velikou přichylností miloval, doceňoval a slyšel. Jdouce jeho stopami, usmyslili jsme si Tobě psáti, a toužíme spatřiti tvou odpověď na naše otázky: co Bůh v Tobě působí. Treba my pokulháváme v dobrém, po němž vzdycháme v ochablosti těla i duše své, nesnažíce se po nebeských věcech z nedbalosti, jak bychom právě činiti měli. Znatel tajemství zná i vůli i schopnost naši. Napomínáme Tě tedy, prosíme a úpěnlivě Ti ukládáme, abys se sestrami svými k Pánu se modlila, bychom jeho silou ku spravedlnosti se pozvedli, tak abychom tím věčných odměn dosáhli, a po nich v tomto životě snažiti se neustali. Pokoi Tobě a všem Tvým!”

Hildegarda odpovídá papeži dopisem, plným vážných napomenutí. Kdybychom z dějin neznali bezvadného charakteru Anastasiova, skoro bychom, — čtouce Hildegardin list, — pochybovali o ctnostném životě papežově. S obzvláštním ohněm a rozhořčením obrací se svěťice proti městu Řimu, předpovídajíc mu truchlé dny. Proroctví svěťice se též vyplnilo. Řím ukázal, že jest nehodným svého vysokého povolání, státi na vrcholku křesťanství. Tento smutný zjev dovedly jenom s velkou námahou odstraniti další „vysoké bory“ t. j. papežové, kteří následovali po Anastasiu, totiž Hadrian IV. a Alexander III. *Odpověď Hildegardina zní:*

„Ó osobo, jež vynikáš zbrojí a jež jsi vrcholkem správy přenádherného města, jež jest založeno na zasnoubení s Kristem, poslyš toho, jenž nezačal žiti a jenž neumdlévá slabostí.

Ó člověče, jenž okem vědomosti své umdléváš krotiti schlubnou pýchu lidí, v klín Tvůj položených? Proč nezavoláš nazpět ztroskotaných, kteří nedovedou povstati z velkých pádů svých bez pomoci? A proč neusekneš kořenu zla, jenž dusí dobré a užitečné rostliny, mající sladkou chuť a příjemnou vůni? Zanedbáváš dceru královskou, totiž spravedlnost, jež nalézá se v nebeském objetí, a jež Tobě svěřena byla. Ty dopouštíš, aby tato dcera královská na zemi byla zavržena, poněvadž její diadém a ozdoba tuniky její jest stržena sprostými mravy těch, kteří štekají jako psi, nebo se podobají slepicím, jež v noci někdy pokusí se zazpívat, ale zatím nechutné hlas svůj zvýší. To jsou pokrytčové, kteří ve svých řečech ukazují zdánlivý pokoj, u sebe však v nitru svém se vztekají, jako pes, jenž vida druhy své, ocasem vrtí, leč řádného vojína, užitečného v paláci králové, zuby ukousne. Proč trpíš špatné mravy na lidech, kteří v temnotách nemoudrosti jsou, a vše škodlivé k sobě shrabují, jako slepice, která v noci křičí, samu sebe poleká. Kdo to činí, nejsou na kořenu prospěšném. Slyš tedy, ó muži toho, jenž velmi rád bystře rozeznává, což ustanovil jako největší nástroj počestnosti, aby proti zlu bojoval. Toho ty nečiníš, nevykořeňuješ zlého, jež touží dobré udusiti. Naopak dovoluješ, aby se toto zlo zpupně pozvedalo. To pak činíš ze strachu před těmi, kteří jsou nejhorší úkladníci v nocních nástrahách, milující více peníz smrti, než krásnou dceru královskou, totiž spravedlnost. Ale všechna díla Boží jsou nade vše stkvělá. Poslyš, ó, člověče! Neboť Otec na výsostech před počátkem světa v tajnosti takto zahřměl! Ó můj synu! A koule světa povstala a zachytila to, co Bůh zahřměl, kdežto různé druhy tvorstva byly dosud skryty ve tmě. V tom pak okamžiku, co řekl Bůh — jak jest psáno: Staň se! vystoupily různé druhy tvorů. Tak skrze slovo a pro slovo Otce, všeci tvorové stali se vůli Otcovou. Bůh však všechno vidí a vše předvídá. Leč zlo nemůže samo sebou učiniti nebo stvořiti, nebo způsobiti povstáváje nebo klesaje, poněvadž ono není ničím, považováno jsouc pouze za šalebnou volbu a opačné mínění, takže člověk zlé činí, když činí opak. Poslal pak Bůh syna svého na svět, aby dával, jež poznal zlé, tímž je poznal a člověku vnukl, byl skrze ně přemožen, a také proto, aby člověk, jenž skrze zlo zahynul, byl spasen. Proto zavrhuje Bůh zvrácené skutky, totiž smilstva, vraždy, loupeže, vzpoury, tyranství a přetvářky špatných lidí, poněvadž je potřel skrze syna svého, kořist pekelného tyрана úplně rozprášivšiho. Toho Ty, ó muži, jenž sedíš na vznešeném stolci Páně, nedbáš, ježto zlé objímáš, neodvrhuje ho od sebe, ale miliskuje se s ním, protože je mlčky na špatných lidech trpíš. A proto celá země je ve zmatku pro velké bludy, poněvadž člověk miluje to, co Bůh rozbořil.

A ty, ó Říme, jenž ležíš jako na sotnách, tak se zatřeseš, že síla nohou tvých, na nichž jsi dosud stál, zemdle, poněvadž

dceru královskou, totiž spravedlnost, nikoli horoucí láskou, ale jakýmsi bezcenným spánkem miluješ, a ji od sebe zaháníš. Proto i sama od Tebe prchnouti chce, jestli jí zpět nezavoláš. Ale velké hory poskytnou Tobě ještě čelist pomoci, Tebe vzhůru vyzdvihující a velkými dřevy velkých stromů Tebe podpírající, takže se celý v důstojnosti své, totiž ve slávě zasnoubení s Kristem úplně nezřítíš, ba některá křídla své ozdoby i podržíš, dokud se neobjeví snih všelikých výsměchů, z nichž vychází mnohé šilenství. Stráž se tedy vměšovati se v obřad pohanský, abys nepadl. Svět nyní jest v rozmařilosti, pak bude ve strachu, posléze v zármutku, takže lidé nebudou se strachovati, aby nebyli zabiti. Při všem tom jsou někdy doby světovaly, někdy zase doby zkroušenosti, někdy časy břemů a blesků za všelijaké nespravedlnosti. Neboť oko krade, nos loupi, oko vraždí. Ale srdce spasí, kde se ukáží červánky, jako úsvit prvního východu. Co však následuje v nové touze a v nové snaze, to říci nelze. Ale ten, jehož velikosti neubývá, dotekl se nyní malické schránky, aby onen div spatřil a neznámé písmeny tvořil a neznámý jazyk objevil, a aby mnohotvárnou, leč souzvučící melodii zazvoniti nechal. I řečeno ji bylo: „Toto, co jsi objevila jazykem Tobě shůry ukázaným, nikoli podle obvyklého způsobu lidského, (poněvadž ten způsob Tobě dán nebyl), to ať neopomine ten, jenž pilník má, ve vhodný zvuk lidský uhladiti.“ Ty však, člověče, jenž jsi ustanoven za viditelného pastýře, vstaň a spěchej rychleji za spravedlností, abys nebyl obžalován před velikým lékařem, že jsi ovčinec jeho neočistil od špíny, ani olejem ho nepomazal. Kde však vůle nezná zločinů, a kde člověk svého souhlasu nedal, tam člověk naprosto nepropadne těžkému soudu. Ale vina této neznalosti obmyje se bičováním. Tedy ty, ó člověče, stůjž na dobré cestě, a Bůh Tebe zachrání, tím že Tě přivede zpět do ohrady požehnání a vyvolení a Ty budeš žiti na věky.“

Hadrian IV. Až dosud první Angličan, jenž řídil lodičku Petrovu, byl Hadrian IV. (1154—1159), zcela chudického rodu. Jsa opatem kláštera avignonského byl pro svoji strohost od svých mnichů obžalován u papeže Eugena III. Ale místo pokárání byl jím jmenován kardinálem. Jsa papežem zvolen, neupustil od své přísnosti. On první, co Řím Římem jest, vyřkl nad tímto městem klatbu, poněvadž dalo se svěsti Arnoldem z Brescie. Nepokojný tento duch posléze za Hadriána potrestán byl smrtí. Císaři Fridrichu Barbarossovi vytkl nedostatek účty a odepřel mu polibek pokoje. Když později týž panovník vlivem svého kancléře Reinalda z Dasselu proticirkevně vystupoval, obracel se proti němu Hadrian s veškerou vehemencí, a byl by jejjistě i klatbou potrestal, kdyby mu v tom nezabránila smrt. Tomuto vážnému charakteru Hadrianovu odpovídá důstojný list, jež psal světici, a jenž svědčí o neobyčejné vážnosti a účtě papežové k ní:

„Hadrian biskup, sluha sluhů Božích, Hildegardě, milované v Kristu dceři, představené sv. Roberta, pozdrav a pozhánání apoštolské!“

Radujeme se a plesáme v Pánu, že pověst o Tvé počestnosti tak široko a daleko se nese, že mnohým stáváš se vůni života do života, (II Kor. 2, 16), a že zástup věrných národů na tvou oslavu volá: Která jest to, jež vystupuje z pouště jako sloup kouře (Cant. III. 6)? Poněvadž myslíme, že duše Tvoje tak se rozehřívá ohněm božské lásky, že nepotřebuješ nějakého napomenutí k dobrým skutkům, za zbytečno jsme považovali povzbudivě k Tobě mluvit, a ducha Tvého, jenž má dostatečnou oporu v Božské síle, podpirati ještě nějakou podporou slov. Poněvadž však i oheň vánkem mohutní a rychlý kůň ostruhami ku běhu jest poháněn, považovali jsme za nutné Tvoji zbožnosti připomenouti, aby Ti z paměti nevypadlo, že ne tomu, kdo začíná, ale tomu, kdo končí, palma slávy náleží, jak di Pán: Těm, kdo vítězí, dám jisti se stromu života, jenž jest v ráji Boha mého (Apok. II.). Pomysli tedy, má dceró, že onen had, jenž prvního člověka z ráje vyhnal, touží zahubiti veliké, jako Joba, a pozřev Judu, touží po moci, aby apoštoly prosil jako pšenici (Luk. 22.). A protože víš, že mnoho jest povoláných, ale málo vyvolených (Mat. 20.), odebeť se do počtu těch málo, vytrvej ve svatém obcování až do konce, sestry tvému vedení svěřené vzdělavěj skutky spásitelnými, abys mohla s nimi přijíti s pomocí Boží do té radosti, které oko nevidělo, ucho neslyšelo, a do srdce člověka nevstoupilo (Js. 64. I. Kor. 2.). Ostatně však toužíme uslyšeti od Tebe slova povzbuzení, protože se o Tobě vypravuje, že jsi duchem zázraků Božích napájena, z čehož se velice radujeme a začez velebíme božskou milost.“

Odpověď Hildegardina uznává těžké postavení papežovo, ale neustává napominati a povzbuzovati k ráznosti, bdělosti, důvěře v Boha, skromnosti. Jest plna obrazů básnických a obrátů z Pisma. „Kdo dává život žijícím, praví: Ó človče, bude Ti ukázati v utrpení děsnou tvrdost lvic a sílu leopardů a dobudá kořisti pohromu zažiješ, protože všem těm, kteří k tobě běží, dán jsi byl ku trýzni. Neboť dovedeš rozumné usuzovati proti velmi zuřivým mravům lidským. Když tyto divoce vzkypí, zkrátíš je na hřívě prchajících ořů, kteří vytrvale běží po stezkách kořisti. Ale bojuje proti sobě samému, nakloňuješ se občas jakoby ku šlechetnosti některých lidí, když zakrýváš místa těch, kteří jsou již mrtví pro boj na cestách rovných. Proto také utrpíš půtku bojů Semejových, ale zničíš smrtelné pozůstatky oněch, kteří do jámy padají pro svoji drsnost. Leč přes to máš pramen nejsilnějšího klíče, jenž nerad spje ke přesnicím ve formě sardu. (Apok. III. 4. 7.) Hledej tudíž ve svém srdci záchranu z vod, abys nepadl do viru. Ale zachovej klid při ochablosti a nepřizní těch, kteří

jsou navzájem smíchání, jsouce všelikými ranami vysílení, následuje v té věci svého Spasitele, jenž Tebe vykoupil. Ale těžké břímě úřadu učitelského, jež neseš, nevzbouzí nevole Boží. Tam též divokost medvědů a pardů a někdy i jed zmijí Tebe i tvoje nástupce potkají. Ty však meč Boží zabije, zatím co dobrý vůdce mezi nimi povstane. Nyní však Tebe napomínám, abys poddaným svým uzdu vložil, a nenechal jich mluvit zle proti sobě. Pročež pravé světlo k Tobě di: Proč nebiješ nejnečestnějších sluhů, kteří tajně tobě úklady činí, jako pavouci, kteří píchají? Proto bdi přísně nad tím, co stav mravů národa v této době požaduje. Ó nejdobrotivější otče, pamaťuj, že člověkem jsi na zemi, a neboj se, že Tě Bůh opustí, neboť světlo jeho užíš."

Alexandr III. (1159—1181) pokračoval ve stopách Hadriánových. Fridrich Barbarossa v něm našel vášnivého odpůrce. Panovník tento, beze sporu nejvýznamnější ze všech Hohenštaufů, kteří německou královskou korunu nesli, neostýchal se postavit proti Alexandrovi tři vzdoropapeže, a hleděl v tom ohledu prosadit svoji vůli netoliko v Německu a Itálii, ale i ve Francii a Anglii. Žoldnéři Fridrichovi vedrali se do samého chrámu sv. Petra, ale Alexandrem to nehnulo, zachoval samostatnost svaté Stolice ve všem násilí, až posléze Fridrich r. 1177 v Benátkách slavnostně se s Alexandrem usmířil. Nevíme určitě, zda tento papež podobně jako jeho tři předchůdci Hildegardě psal. Za to dochoval se její list papeži, u něhož hledá ochranu v záležitosti volby svého opata. Ani při tom neodepřela si Alexandrovi připojení nějaké napomenutí, kladouc obzvláštní důraz na mírnost a laskavost. „Ó nejvyšší a slavná osobo, ustanovená na prvé místo skrze Slovo Boží, jímž každé stvoření rozumné i nerozumné ve svém druhu učiněno bylo, Tobě obzvláště totéž Slovo ponechalo klíče království nebeského, totiž moc vázati a rozvázati, vzavši na sebe podobu člověka. Ty také, nejslovutnější Otče, tvoříš jádro všech duchovních osob, které dávají se ozývati troubě spravedlnosti Boží v církvi, jež různými ozdobami oděna září, zatím co jiní skýtají dobré příklady jiným, následující život svatých. Jakmile tito něco dobře činí, připisují to nikoli sobě, ale Bohu, a radují se ze svých následovníků v dobrém; následují však dřívější svaté, již tělo své krotili a sebe samy v boji proti ničemnosti ďábelské s patrným vítězstvím bojující posilovali se, a v dobré vůli jako andělé na Boha patřili. Tak i Ty, ó dobrotivý Otče, jenž s radostí přijal kajícího se a k němu se vracejícího syna, tele tučné pro něho zabil (Luk. 15. 10.), jenž vínem omyl rány zraněného od lotrů (Luk. 10.), a když tmy vyrazily, naznačuje prudkost útoku a zbožnou horlivost milosrdenství. A budíž jitřenkou, denní slunce předcházející, v církvi, která dlouho temnotou schismatu zmatena, světla spravedlnosti Boží postrádá. Vyplyni tedy i ty, jak ti to horlivost Boží poroučí,

a olejem milosrdenství pomáží kající, poněvadž Bůh chce raději milosrdenství, než obět. Nyní, ó nejdobrotivější Otče, já i sestry mě před Tvou otcovskou láskou kolena skláníme, prosíme, aby ráčil shlédnouti na chudobu chudické postavy, ježto jsme nyní velice zarmouceny, neboť opat na hoře sv. Disiboda s bratřími svými protiví se výsadám i volbě naší, kterou jsme vždycky měly, a o kterou vždy jest nám pečovati, aby nám nějakým způsobem nebyla uzmuta. Kdyby nám totiž mužů bohabojných a nábožných, jichž žádáme, nedali, náš duchovní řádový život úplně byl by u nás zničen. Pročež, pane můj, pro Pána pomoz nám, abychom buď námi zvoleného obdrželi, nebo abychom jiné muže, kde by to bylo možno, kteří by dle vůle Boží a k našemu užítku o nás pečovali, si svobodně vyhledali a přijali. Nyní opětně Tebe prosíme, ó nejzbožnější otče, abys nezhrdl naší prosbou, ani našimi posly, kteří věrným našim přítelem napomenuti k nám přišli, abys to, co od tebe dosíci touží, učinil, aby tak po tomto životě, jenž již k večeru se sklání, došel světla nezhasínajícího a abys uslyšel sladký hlas Páně: „Ejhle, služebníče dobrý a věrný, poněvadž nad málem jsi byl věrný, nad mnohým tebe ustanovím: vejdi do radosti Pána svého“ (Mat. 25.). Nakloň tedy uši svého milosrdenství k našim prosbám, aby nám i jiným jasný den nastal, bychom díky tvé dobrotné štědrosti společně Bohu díky vzdávali, toho si přejíce, bys i ty navždy u věčném štěstí se radoval.“

Svůj zájem a péči o Hildegardu dokázal papež listem, zasláným proboštu Wezelinovi v Kolině, a takto znějícím:

„Alexander, sluha sluhů Božích, milovanému synu, představenému sv. Ondřeje v Kolině, pozdrav a apoštolské požehnání.

Od milované v Kristu dcery naší Hildegardy, priorky na hoře sv. Roberta v Bingách, a od sester téhož místa jsme se dověděli, jak ti tuto na vědomost dáváme, že, když si dle svého zvyku představeného a probošta z kláštera sv. Disiboda byly zvolily, opat toho místa osobě svého kláštera, na kterou ta volba padla, nechtěl ji toho dovoliti, ale odepřel ji až do této chvíle svého schválení. Poněvadž se tedy sluší, bedlivě se postarati o to, co ke spáse řečených sester se odnáší, nařizujeme tvoji moudrosti apoštolským listem, abys obě strany, když budeš o to požádán, k sobě zavolal, a prozkoumaje bedlivě důvody volby představeného celý spor spravedlivě rozhodl. Nebude-li možno řečeným sestrám dostati představeného z toho kláštera, postarej se, aby obdržely aspoň z druhého kláštera nějakého vhodného.“

I když nepozorujeme v tomto listu Alexandrově tak nemezeného obdivu k Hildegardě, jaký jsme viděli u jeho předchůdců, přece celý ráz listu papežova svědčí, že byl o ní dobře zpraven, že měl o ni živý zájem, a že ji hleděl dle sil svých vyhověti, nechtěje se příliš vměšovati do sporů obou

klášterů. Listy papežů i sv. Hildegardy jsem uvedl doslovně, neboť jenom tak vysvitne jejich hloubka a krása.

Literatura: S. Hildegardis abbatissae opera omnia. Accurante J. P. Migne. Parisiis 1882.

Leben und Schriften der heiligen Hildegard von Ludwig Clarus. Regensburg 1854. Verlag J. Manz.

Das Leben und Wirken der heil. Hildegardis. Von J. Ph. Schmelzeis. Herder, Freiburg im Breisgau, 1879.

Dr. Jar. Hruban :

Hory sv. Františka.

Půjdem spolu do sabínských hor,
tam, kde růže svatě Kláry voní,
nad světem jež zkvetly v lásky jasu,
ana krůpěje své krásy roní.

Půjdem spolu do sabínských hor,
v opojení, v slavném varhan zvuku,
půjdem výš, kde cudně vzdechů chvění.
Dej mi, drahá, nevinnou svou ruku!

Půjdem spolu do sabínských hor.
Tříkrát požehnané jejich stráně,
láskou boží oblitě v svém světci.
Ó, skloň, drahá, ke mně, svoji skráně!

Půjdem spolu do sabínských hor.
Bratr slunce zrak svůj na ně točí,
srdce hledá plné svého jasu.
Ó, skloň, drahá, ke mně, svoje oči!

Půjdem spolu do sabínských hor.
Soumrak v nich nás lásce naučí,
duše má se čistá vznítí znova,
až tam ve tvé klesnu náručí.

Za šera, než slunce vzejde zlaté,
nežli svatě zaševlí bor,
myrtou, liliemi ozdobeni
půjdem spolu do sabínských hor!

Má píseň večerní.

(Část.)

Můj den mi zhasíná —
za velkým, nebetyčným zhasíná mi vrchem,
jen krvavou tam zůstává záři,
jež rozněcuje ohněm
smrkový les a rozervané stěny
i zašlé stopy nohou mých.
Můj den mi hasne, onen zlatý,
blankytný, slunečný můj den,
jenž s požehnáním paprsků svých drahých
slučuje kletbu pro člověka,
pro zbloudilého poutníka.
Nechť hasne! Nechť hyne!
Nechť přijde toužený již večer
se svým věčným tichem,
jež měsíčními mlhami mně šepce,
že nežli klid a láska
se staly ohněm stravujícím,
než vražednou se staly touhou
a oním kamenným i slepým zděšením,
byl On i my jsme byli před počátkem.

Nechť požehnána jest ta chvíle,
kdy rodí se večerní hymnus duše,
kdy s tichých polí,
od strnisk a říčních břehů,
od rozcestí i od úhorů,
od nakřivených chat
i od stodol tam zvětralých
chlapecova pláče písnička:
Hraj mi, píšťalinko,
hraj mi, hraj!
Utlouk jsem tě z vrboviny,
kde ten potok stříbrosíný,
kde ten šumný háj!
Paní pána tam zabila,
zelenej se, hej!
Křoví hlohu trnovité
po palouku květ svůj sype,
šepot z lesů jde! . . .
A duše stále naslouchá . . .
Den její zhasíná,
a ona plyne stopou tuh

v rozlitéch vlnách měsíce,
 po rose plyne, lesknoucí se na lukách,
 a po vrcholcích zkonejšných stromů,
 po hřebetě bílých hor
 k oněm zapomněným dnum,
 kdy klid a láska
 nebyly ohněm stravujícím,
 ni kamenným a slepým zděšením.
 Prostor se před ní rozšiřuje
 a přeplněn jsa věkovitou noci
 v svých hloubkách topí vše, co přemohlo ji
 posměchem drsným neb i hřichem
 a vykonaným pokáním,
 studu i hanby zatemnělou tváří
 a pošlapáním svatých, božích práv,
 krvavou pomsty pochodní
 a bolu, bolu strašného
 tak žádoucím a přec tak zhoubným vidmem.
 Nechť požehnána jest ta chvíle,
 kdy rodi se večerní hymnus duše! . . .
 Na spící květy vystoupila rosa,
 na plochy luk, obilí lán temný,
 i usedla si na břeh u jezera
 a rozmodlená hledí v jeho hloubku —
 a parami se vznáší nad velikou,
 nad utišenou, rozmodlenou vodou —
 naslouchá, hledí a si šepce
 své věčné otčenáše.
 Hovory plynou ze zapadlých vísek,
 divoké ptactvo ozývá se v bahnech,
 a v pustině kdes a kdes na rozcestí
 se kmitá světlo v osamělé chatě,
 a zdaleka tam tichounce jde Smrt.
 Tu od západu, v přerozkošné vůni
 usinajících květin písnička se houpe,
 vysněná nad kolébkou nemluvněte:
 O radostně, veselě té chvíli,
 a zázračném, ukrytém tom býlí
 za sedmou kdes horou, sedmou řekou,
 z něhož sladké léky smutku tekou.
 O hodině, která štěstí nese,
 píseň táhne po kroví a lese,
 mořem žit se houpe píseň sterá
 ve slavnostním tichu podvečera,
 a za písni hned tíše kráčí Smrt.
 Z krajiny vyšla, kde láska ani pokoj
 nejsou již ohněm stravujícím,
 ani vražednou tesknoutou,
 ani kamenným a slepým zděšením,

a spěchá v svět, k oněm rozcestím,
k té pustině a chatě osamělé,
k slabému tam, červenému světlu . . .
Pospichá stezkou i širokou silnicí,
zelený klas utrhne někde cestou
neb také lístek topolu
a v zamyšlení pod nohy je hodí.
Lehkými kroky ohne někde travku,
zašlápně hmyz tam na mezi,
neb průzračnou svou dlouhou, bílou ruku
ponoří do rybníka
a jeho povrch stříbřítý
povleče rezem ohnivým.
A časem v tom svém pochodu
na chvíli sedne pod kříž schýlený
na opuštěném rovečku,
a hlavu v dlaně ukryvší,
zapláče stonem hlubokým,
jenž rozlévá se do okruhu světa,
a vstane pak a rozlehlou zas cestou
neb po mezích jde znovu mezi obilím
k té pustině, kde v chatě osamělé
se kmitá lehce rudé, slabé světlo.
A za ní v dál se vine
pruh siných výparů a mlh,
na jejichž těžkém a dalekém břehu
krvácí záře západu . . .

Proč nehasneš, o záři?
On byl i my jsme byli před počátkem
nežli se stalo, co nás stravuje!
Proč nehasneš?!

Ach! jak tu ve tvých plamenech
teď hoří hrozny jeřabin!
jak rozzhavuje se tu stěrk —
ten šerý písek na poutnické cestě!
Vysvobod člověka, o Pane,
od zhouby hněvu Svého!
Duše ti zpívá žalm, jak kdysi, kdysi —
uprostřed korálových jeřabin
a rozšumělých, velkých polí žit,
při tajuplných hovorech těch lip,
rozkolibaných Tvým svatým dechem . . .
Pokorná, tichá, bez poskvrny duše
u dveří stojí kostýlka
a žalm Ti zpívá, věčný tak,
jak věčná sama jest i Ty!
Na zduhovělé mlhy kadidel
se kladou zvuky varhan,

ty majestátní, divotvorně zvuky,
a plynou zvolna k pokorné a tiché,
k neposkvrněné, soustředěné duši,
jež klekla na práh svatyně.
Jeřabin hrozny rumění se v slunci,
prastaré lípy šumí dávný hymnus,
jenž proniká až ve hlubiny bytí,
rozlehlý zlatý lán se ve snu houpá,
vlaštoky v oknech šveholí,
nad šepotáním modliteb
všech nespočetných poutníků
vyletují bílí holoubci,
a duše mlčky modlí se,
k Tobě se, Bože, povznáší
na křídlech žalmů věčných tak,
jak věčná ona jest i Ty.
Neb kde jest větší Pán a král i vládce?
Kdo vyrovná se Tobě silou a kdo mocí?
Sám od sebe jsi, záříš velebností
na trůně zbudovaném od věčnosti.
Ze Sebe stvořils prostor nekonečný
a ze Sebe jsi vlil v něj žár slunečný.
Ve prachu země uzavřelo Svě bytí
a víchr oddychuje Tvými prsy.
Ze sebe duši lidskou vyvedl jsi
i duši světů, na nebi jež svítí.
Tys, Bože, ve všem, v stéble, v zrně, klase,
jsi Všim a Všechno z Tebe vyšlo v čase,
jen Tebou všechno, nesmrtelný Pane,
a v Tobě nesmrtelným kdys se stane.
Kde moc a síla, Tvé jež vyrovná se?
Kde plamen, jenž Tvé jiskry dostih' v jase?
Promlouváš hromem v blýskající bouři,
hlas Tvůj zní v moři hukotu i sopek kouři,
třesením země hlásí Tvoje zvěsti,
neb sladce šumí, v šeptu zaselestí.
Strašlivým býváš v hněvu svém jak vládce:
povodní zničíš zkvetlá pole v krátce,
požárů metlou stiháš naše sídla,
dobytek biješ, otravuješ zřídla.
Kdo svěří se však Tobě do ochrany,
Tvá milost ostřehne ho od zlé rány.
Neb kdo by dobroty Tvé dostih' přenesmírně?
Kdy vyrovná se moci Tvoji silné?

Buď požehnána ona chvíle,
kdy rodí se večerní hymnus duše,
neposkvrněné, pokorné a tiché! . . .
On byl i my jsme byli před počátkem —

tož chvalme, velebme teď jeho svatě jméno!

Proč nehasneš, o záři,
nad oceánem těch těžkých par,
jež pohltily slunce mé?
Nad vlny hor se měsíc vyšinul,
postříbřil kraje oblaků,
třpytí se v sněžných štěrbinách;
od východu se plíží divá noc,
svým velkým klidem stráně stlačuje,
a ty tak planeš!
Tam odtud — z nížin dalekých,
jež usinají za sto vodanů,
za tisícem cest,
ozvěna jakás přiletuje v duši —
Ticho!

To pláč té dávné, chlapecké písničky:

Hraj mi, pišťalinko,
hraj mi, hraj!

Utlouk' jsem tě z vrboviny,
kde ten potok stříbrosiný,
kde ten šumný háj!

Ach! . . .

Zoral jsem lán na úsvitě —
od pole k poli,
koukol vyrost' v mojím žitě,
srdce mě boli!

Hraj mi, pišťalinko,
hraj mi, hraj!

Hraj mi, hraj . . .

Proč ještě planeš?

Ať všechno již zhasne!

Jeřabina červená se,
šepcou staré lípy,
suchý písek výš se zdvihá —
proč jen neumlkáš, záře?
Proč ohnivým svým křikem,
jenž vyšlehuje z propastných těch trhlín,
mezi dvěma pekelnými jezy,
tak oslepuješ mne a ohlupuješ,
že nemohu teď dojít k cíli?

Můj den již uhasl,
a jeho zář se krví rdí,
jak měla by se rdít tak nekonečně! . . .

Vše pohlcuje svými plameny,
duši mi spaluje i celý svět!
Z obrovských snopů ohně,
jak neviditelný cep by je mlátil,
sypou se zrna jisker

v okruhu na nebe i zemi!
Měsíc se vznítíl
a v okamžiku vyrost'
v ohromnou kouli ohnivou,
jež začíná se trhat v kusy
a plamennými balvany se valí
na těla planoucích tam hor,
na popel smrků spálených.
Jezera planou,
na sta vod hoří
a na tisíce cest!
Z rozběsněného nitra země
šlehají ohněm sopky,
hvězd miliony protínají bleskem
zpěněný potok plamenů
a s hukotem
padají v jícny červené ...
Bože!
Proč mě tresceš?
V těch rozžhavených prostorech jsi stanul,
v plamenech celý, větší nad prostory,
s ohromným, ohnivým tím křížem v ruce,
a vrháš na mne roznícený Svět ...
Trestej mě!
Jsemť člověk, který z hříchů vyšel
a hříchem pronásledován byl — do konce!
Má vina to!
Neb hle! má nepravost
tak hojná, jako jiskry oněch ohňů,
hranice záměrů Tvých překročila, Pane!

— — — — —
Trestej mě!
Jsemť člověk odsouzený k trestu,
neb den můj zhasíná
a jeho zář se krví rdí
a svět můj hoří!
Neb dávno již minul čas —
má vina to, má velká vina —
kdy láska a pokoj
nebyly ohněm stravujícím,
ní touhou vražednou,
ní kamenným a slepým zděšením ...

Hraj mi, hraj! ...
Jeřabiny rumění se,
suchý písek výš se zdvihá —
Hraj mi, hraj! ...
On byl i my jsme byli před počátkem,
nežli se stalo, co nás stravuje ...

Buď požehnána ona chvíle,
kdy rodí se večerní hymnus duše!
Kdy na věky — na věky
den její hasne — — —

Přeložil Em. Masák.

Gab. Ronaj:

Lilijím.

O světla podivná, ze země čníci
a jasem žhavě bílým vibrující,
z nichž v každém tajném kouzlem báji skrytá
paprsku slunečního intensita
studánku vůni šlehem ostrým tvoří!
Proud rajský z ní se na vše strany lije,
z něj neslyšně zní černé melodije,
že celý zmámen, kdo se do nich vnoří.

O bílé kytky v rukou nevěstinných,
a jasné svity v jejich očích stinných!
O duchů zjevy neznámých nám krajů,
o děti čisté neztracených rájů,
jež vinny kletba stihnout zapomněla!
O děti, dcery něžné Panny — matky,
již v lůno sstoupil úsměv Slunce sladký,
když písní touhy její hrud se chvěla!

Vy nejděl spaly jste — jak malé děti.
Již dlouho hrál si paprsk stromů v spleti,
když očka zdívené jste otevřely.
Jak rděly jste se nad tím, co jste zřely!
Vše kolem vzhůru, všechno život hlásá,
kol všichni vaši bratří, všechny sestry
jak k hodu oděli se ve kroj pestrý,
vše, všechno zvučí, zpívá, výská, jásá.

Tu v spěch jste umyly se ranní rosou,
natáhly punčošku na nožku bosou
a oděv vzaly na se nejja-nější.
A nyní stojíte zde nejkrásnější
jak řada družiček o Božím Těle,
každá jak nevěsta, již hrud se vlní,
jež div že krásou kněze neoslíní,
již ženich zmámen tiskne ruku směle.

Tirso de Molinův „Svědce Sevillský“.

Vývoj pověsti o Donu Juanovi.

U různých národů vyskytují se variace odvěkého boje člověka proti vyšším mocnostem. Co u klasických národů podnikají celé generace Titánů a Gigantů, to shrnují románští a germánští i na jednotlivé osoby, typy tohoto boje. U Germánů je to Faust, u Řomů Don Juan. Onen je zosobnění touhy po poznání tajů, ukrytých duchu lidskému („strom poznání“), tento představuje nezničitelný pud života („strom života“). Oba překračují meze a chystají si trest. Zpupnost vůči Bohu i lidem, hluché ucho k napominání a konečně doznání malomoci vůči řízení vyššímu, trest za hřích — toť základní myšlenka těchto pověstí. A obě tvoří dvojici epochu v literární historii. Slouží zprvu k pobavení lidu jako četba pohádek a pověstí, vyvíjeji se v prostonárodní hry, až dospějí výšin umění básnického. V Německu byly sebrány a vydány pověsti o černokněžniku Faustovi r. 1587. A té doby, ne-li spíše, hrána byla duchovní hra o bleskem sežehnutém bezbožci (El ateista fulminado) ve španělských kostelích, čtena byla kronika sevillská o Donu Juanovi, z níž čerpali látku přední dramatikové španělské i jiní až k velelidiu Mozartovu. Ba možno říci, že básníci různých věků a národů zabývali se tragickou ideou obou pověstí, ale nemnohým podařilo se úplně ji propracovati a prohloubiti, tak jako Götheovi básni a Mozartovi hudbou. Faust Lenaův zůstává „vice rhapsodií, v níž přemnoho jen nastíněno“, jako torsem zůstal Don Juan Byronův.

Nuže jaká je trest proslulých her o Donu Juanovi?

Kronika sevillská vypráví prostě takto: „Don Juan Tenorio, šlechtic rodu znamenitého, jednoho z předních 24 v Seville, zabil jedné noci komthura Dona Gonzala de Ulloa, když byl jeho dceru násilím unesl. Komthur byl pohřben v klášteře San Francisco, kde byla jeho rodinná hrobka. Mnichové, kteří již dávno toužili položit meze nekalému řádění mladého zhýralce, doposud vysokým rodem před soudními tribunály chráněného, vlákali ho jednou do kláštera, kde byl popraven. Zároveň rozšířena pověst, že rouhavě zneuctil sochu komthurovu ve hrobce, načež ho kamenná ruka uchvátila a svrhla do pekla.“ Variant uvádí zločin ten ve spojení se šedivým guvernérem sevillským (jak použil Grabbe.) V Seville ukazuje se dosud zbytek sochy komthurovy, již lid říká „kamenný hrob“; kaple a hrobka Ulloů padla prý v půli 18. století za obět plamenům. Rytířský rod Tenoriů existoval, jak tvrdí badatelé, skutečně v Andalusii, a Juan, syn znamenitého bojovníka proti Maurům, stal se prý milcem a dvorním číšníkem

výstředního krále Petra Krutého (1350—1369). Básníci kladou zločinný život svého hrdiny do doby panování Alfonsa XI. (1300—1350), Zorilla dokonce až do doby Karla V. (1516—1556).

Z chudičkého vypravování legendy rozvinul Tirso de Molina děj mistrné hry, která se stala základem všech ostatních.

Znameníť a plodný spisovatel — (jeden z trojhvězdí Lope, Calderon, Tirso) mistr Tirso, vlastním jménem Fray Gabriel Tellez, narodil se v Madridě. Víme-li ze sporych zpráv o jeho životě, že zemřel r. 1648 ve stáří 78 let, padá narození jeho do r. 1570. Filosofii a theologii studoval na universitě v Alcalé de Henares, prožil prý bujně mládí, mnoho prý cestoval, byl prý ženat. Kde žil, kam cestoval, s kým se oženil, o tom všichni souvěci i pozdější spisovatelé mlčí. Určité pouze víme, že koncem května 1613 vykonal sliby v řádě Milosrdných bratří v Toledě, zprvu jako „presentado“, (čekatel profesury, doktorátu; proto „el maestro—mistr“), potom jako doktor theologie, kazatel a podpřevor.

V prologu k dílu „*Cigarrales de Toledo*“ (Sady Toledské) z r. 1624 tvrdí sám, že do r. 1621 napsal ve 14 letech na 300 různých dramát. R. 1622 účastnil se soutěže, vypsané na nejlepší hru ke cti sv. Isidora. R. 1625 navštívil Seville, kde asi ve chrámě San Francisco vznikla myšlenka k přítomné hře. R. 1627 vyšla první část sebraných kusů, vydaná autorem samým (Parte primera de las comedias del maestro Tirso de Molina, publicata por el autor, Madrid 1627.) Ještě téhož roku vydal druhou řadu 12 her, z nichž však pouze čtyři vydává za své. R. 1634 vydána v Tortose III. část, 1635 v Madridě IV. a 1636 V. část sestřencem spisovatele Lukášem da Avila. V třetím díle dává v dedikaci, že strýc napsal za 20 let přes 400 her.

Ježto hru „*Las quinas de Portugal*“ (Erb P.) podepsal básník r. 1638 svým jménem, lze mítí za to, že počet her překročil ještě značně 400. Mimo uvedené „Sady Toledské“ — směsici to novel, žertů, lyriky i dramatických drobností — vydal básník r. 1635 novou sbírku novel, básní a autos náboženských pod názvem „*El deleitar aprovechando*“ — Užitečná zábava.

Po r. 1638 oddal se studiu dějin a napsal „*Historia general de nuestra Señora de la Merced*“ — Všeobecné dějiny Naší Paní, matky milosrdenství, dva foliové svazky, uložené v archivu jeho konventu a 1808 od Francouzů uloupené, dále genealogickou studii o rodu hrabat de Sastago atd.

Z klášterních letopisů vysvitá, že 29. 9. 1645 jmenován byl komendadorem konventu v Sorii, kde zemřel v únoru 1648. Ze všech set komedií Tirsových, z nichž pouze 51 otištěno bylo ve zmíněných pěti dílech, dochovalo se pouze 67 pod jeho jménem. Kritik Mesonero Romanos však tvrdí, že jenom 17 z nich je určitě pravých. Tirso sám doznává, že pod jeho jménem vydávali mnozí vlastní své hry, ale že neví, proč...

O ceně her Tirsových di Adolf Schack: „Tirso je kouzelník... lesk jeho poesie mění se nejpestřejšími barvami a vzdoruje každému úsilí, jež snaží se je zachytiti. A úkol kritiky je neméně nesnadný, neboť i chyby, jichž tu a tam nelze popřítí, jsou obetkány tak oslňující září umění básnického, že je třeba plně rozvahy, aby člověk nemluvil o hrách těch jedině slovy neobmezeného obdivu. Tirsovo divadlo podobá se oně čarové zemi, již nám líčí básníci romantičtí, kde opojná vůně a kouzelné zvuky jímají srdce a smysly poutníka, kde vinou se tisícové cesty, vedoucí ho k nebetyčným horám tu bujnými sady, tu rozkošnými dolinami a zase kol závrtných propastí, kde ozývají se z roklin dovádivé hlasy skřítků, duchové poletují ovzduším a slunné nebo poesie rozlévá půvabný svůj svit i na bludiště a stezky nerovné. Tirso je mistr dikce a veršování, hraje si s řečí, přemáhá všechny její obtíže měrou tolik překvapující, že zdá se neobmezeným vládcem libezného jazyka kastilského. A druhá, téměř do očí bijící známka těchto her je překypující, až na bujnou škádlivost hraničící rozmar, jevící se jak v jednotlivých nápadech, tak i ve složení celku. Ale jak líší se Tirsův vždy poetický vtip od onoho prostinkého stvoření, jemuž my tak říkáme! Jako včely houštinami růží potuluje se on sady nejbujnější poesie; má sice žihadla, jako ony, ale má rovněž med. Nešetří moci nebeských ani pozemských, ale všechny rány, které zasadí, hojí sladký balsám poesie. Smělost jeho výpadů na velikány země, na dvůr a dvůřany, na duchovní a mnichy jest ojedinělá ve španělské literatuře a žasneme nad volností jeviště, na němž směly se ozvatí takové satiry v době, kdy moc inkvisice dospěla vrcholu. A úžas roste, povážíme-li, že jich průvodce sám zaujímal důležitá postavení duchovní. Ale při vši britkosti jsou tato epigramatická místa podána po zdání tak dobrácky, jsou oděna v tak spanilý šat zvonivých veršů, z nichž hlaholí jemný nádech ironie, že i potřevení sami asi vypukli ve smích s milosrdným bratrem — básníkem.... Tirso jest čaroděj, jenž dovede nás přinutiti, abychom věřili i neuvěřitelnému; než se nadáme, vidíme, že jsme lapeni jeho magickou sítí a uchvázeni v čarosvět jeho básnění.“

Uvedeme aspoň nejznamenitější hry, které až podnes nalézáme v lidových vydáních klasických spisů španělských.

„*La prudencia en la mujer*“ (Opatrná žena), vážná hra, v níž matka nedospělého krále Ferdinanda IV. vítězí svou obezřetností nad úklady tří nápadníků trůnu i své ruky a zachraňuje život synu, který se byl postavil proti ní, důvěruje příliš lísavým nepřátelům. Drama to patří k nejvelkolepějším literatury španělské.

„*La celosa de si misma*“ (Žárlivá sama na sebe), veselohra originelního, rozmarného námětu, již Hartzenbusch pokládá za jednu z nejlepších, neobyčejné komické působivosti a pravdivosti. Nápadník bohaté dědičky zamiluje se do jisté

majitelky překrásné rucky, nevěda, že jest to právě jeho vyvolená. Tato užívá se zase žárlivosti proti neznámé sokyni, již jest sama. Vrchol komiky tvoří výjev, kdy ještě jedna krásná ručka zahalené dámy se objeví, a ubohý ženich neví, která vlastně je pravá jeho snoubenka.

„*Marta la piadosa*“ (Milosrdná Marta), znamenitý obraz pokrytectví, daleko poctivějšího zabarvení než jeví se u Moliéra. Kusu toho bylo později využito ku stranickým bojům, jako kdysi Moliérova *Tartuffa*.

„*El condenado por desconfiado*“ (Zavržený pro nedověru.) Působivé, velepoetické rozvedení oblíbeného thematicu. Veliký zločinec obrací se v poslední chvíli života, kdežto svatý kajícník zoufá nad milosrdenstvím Božím a propadá peklu. Setkáváme se tu s často opakovaným zjevem Mefista v podobě andělské.

Tirso čerpal látku i z dějin vlasteneckých (*Hazañas de los Pizarros*, trilogie o hrdinských činech Pizarrů), z bible (*La venganza de Tamar* — Pomsta Thamarina — *La mejor espi-gadera* — Nejlepší sběratelka klasů —, historie dobré Ruth, *La mujer que manda en casa* — Když žena v domě poroučí — o bezbožné královně Jezabel.) Calderon opsal téměř doslovně celý III. akt tohoto kusu. Další látku ke hrám náboženským skýtalý mu oblíbené knížky o svatých pod názvem „*Vida y milagros*“ (Život a divy), a tu, na př. ve hře ze sv. Brunona předčí i podobná dramata Lopeova. Neštítí se mnohdy ani do takových vážnějších kusů uváděti oblíbenou figurku *graciosa* (šáška), jenž svými šprýmy vyrovnává ponurou náladu, vyvolanou líčením života nějakého poustevníka (*Santo y sastre* — Světec a krejčí). Tu si oblibuje často v divech a zasahování vyšší moci, plýtvá poesii i ve scénách dětinsky prostých, hromadí nečekané obraty s duchaplnou vynalézavostí, kupi nevyzpytatelné zápletky, roztíná gordický uzel překotným zakončením. Se zvláštní oblibou líčí ženy. Jsou mu povětšinou výlupky dokonalosti, srdnaté, moudré, pohotové, řízné, takže stojí obyčejně vysoko nad mužskými úlohami kusu; jím klade v ústa nejkrásnější výroky a své básnické nařazení. Kolem nich vše se otáčí, k nim spěje básníkovo snažení celým kusem, jako dle španělského přísloví „nitka vede ke klubíčku“. Často se vyskytuje dívka, jež předčasně svoluje víc, než se cti se srovnává a jsouc zklamána, pídí se po milenci ve světě, aby se pomstila, nebo aby ho třeba i před samým králem ke splnění slibu donutila. Tak tomu jest i v dramatu „Svědce Sevillský“, nejznámějším to kuse Tirsové.

Aby vynikl rozdíl tolika různých zpracování látky donjuanské, pamatujme, že Tirsoův Don Juan je mladý, statný rytíř, bez bázně sice, ale s mnohou hanou, jenž neleká se nížádných úkladů a úskoků, kde jde o milostná dobrodružství. Chvástá se sice svou neohrožeností, ale rváčem není: jediný souboj s Donem Gonzalem v celém dramatu je zároveň kořenem,

z něhož mu vyrůstá trest za hřích. Neostýchá se vlouditi se s nekalým úmyslem do paláce královského v Neapoli, kde zachraňuje ho strýc, tamější velevyšlanec. Prchá do Španěl, ale cestou vyvázne z mořské bouře, aby polapil v síti Tisbeu, rybářku na pobřeží Tarragony. Pokus o svedení snoubenky přítele, markýza de la Mota, se nezdaří. Otec její padá v souboji. Juan je vypovězen, ale již cestou do vyhnanství „poctí“ venkovskou svatbu v Dos Hermanas a zneuctí nevěstu Amintu, vrací se drze do Sevilly, potupí sochu komthura Gonzala, pozve ji k večeři, je pozván, splní slib a hyne ve chvíli, kdy se právě scházejí všechny potupené, aby si u krále vyžádaly zadostiucnění.

Jednotlivé tyto epizody jsou celkem bez přísné souvislosti seřaděny, ale vnitřní spojitost se zjevuje, když se všechny podvedené milenky poznenáhlu seznamují, až se sejdou.

Tirsův Don Juan není ani tak bezbožný, jako krajně lehkomyslný. Ústy lidí zkušených, příbuzných i podvedených žen i svého sluhy je volán k polepsení, ale jeho heslem jest: Na *memento mori* ještě času dost. Toto odvážné spoléhání na milosrdenství může býti potrestáno pouze tak, že pozdní lítost je marna. Juan volá sice po smíření s Bohem, ale poznává s hrůzou, že času, jímž tolik plýtvál, již nezbývá. Don Juan Tirsův je zavržen, jak ani tehdejší doba jinak nečekala.

Jest zajímavovo, že někteří kritikové upírají prvenství Tirsovi, tvrdíce, že hlavní motivy převzal od staršího dramatika Juana de la Cueva (nar. kol 1550) a to z jeho hry: *El Inamador* (Hanobitel). Podobnost reka této hry Leucina a Tirsova Juana jest však pranepatrná a záleží asi jen v okolnosti, že oba jsou mistry ve svůdnictví, nehledíme-li k nesmyslnému zasahování starých bohů pohanských u Cuevy, které by se zdaleka mohlo srovnati s mimopřirozeným zjevem mluvící sochy Komthurovy.

Spíše snad tanula Tirsovi na mysl Lopeova hra „*Dineros son calidad*“ (Peníze jsou hlavní věc). Lope de Vega, starší o osm let, byl milovaným a obdivovaným mistrem našeho básníka. V uvedené hře vychází Oktavio, syn zchudlého šlechtice, na honbu za penězi, kdežto dva bratři jeho chtějí se domoci blahobytu zbraní a vědou. Na své cestě ocitá se v rozpadlém zámku, kde vidí mramorovou sochu krále, jenž byl příčinou ochuzení otcova, i počne do ní ze vzteku sekati šavli. Zatím přikvapila noc a hodina duchů. Kamenný král sestupuje s podstavce, vyzývá smělce na souboj za urážku. Oktavio se neleká, tasí, ale poznává s hrůzou, že mává do větru a zná se kajicně ke své bezmoci. Král dí, že chtěl pouze zkusiti jeho neohroženost a vede ho k mistu, kde jest zakopáno tolik peněz, co stačí na splacení starého dluhu. Po Tirsovi použil i třetí veliký dramatik Calderon pověsti o svůdci žen, avšak dle podání granadského, jak patrnó z jímavé hry „*La niña de Gomez Arias*“ (Gomezova milenka),

zpracované dle starší stejnojmenné Luise de Guevara. Pod jménem Calderonovým vyšlo záhy nové zpracování legendy donjuanské s názvem „*Tan largo me lo fiais*“ (asi: Dlouhá lhůta je mi přána), což jsou přecasto opakovaná slova našeho dramatu. Kritik Adolf Schaeffer však popírá autorství Calderonovo i přepracování Tirsovo, ale má za to, že některý herec upravil tak hru pro jeviště v Seville, vynechav některé výjevy nedůležité a vloživ místo popisu města Lissabonu v I. jednání rozvláčné pojednání o velikosti a nádhře Sevilly.

Ale z pověsti a z prvního Tirsova zpracování koristili dramatikové španělští dále. Nedivno, že i v době epigonů látka tolik vděčná nezůstala nepovšimnuta, ale s poklesnutím literatury pokleslo i její zpracování.

První chopil se jí don Alonso de Cordoba y Maldonado, jenž byl r. 1662 vrchním účetním a správcem statků v Segovii. Zachovalo se od něho právě jen drama: *La venganza en el sepulcro* (Pomsta ve hrobce). Kterak liší se toto přepracování od Tirsova „Svůdce Sevillského“, patrně z krátkého obsahu. Don Juan setkává se hned v prvním výjevu s hrdinkou hry Annou de Ullsa na osamělém místě u Sevilly. Počiná si ihned výbojně, hledí ji zastrašiti líčením svých dobrodružství, takže ona, nevědouc si rady, na oko slíbí. Zatím však služka Inés sdělila sluhovi Juanovu Colchonovi, že velitelka její zasnoubena jest s markýzem de la Mota, což rozzuří Juana do té míry, že vyhledá jejího otce, v hádce ho probodne a prchne. Hlídka zatkne de la Motu jako pachatele, ježto s dykou v ruce chtěl brániti otce své nevěsty. Don Juan odváží se i do vězení za soupeřem, tupí ho, naleznuv tam zahalenou Annu. Tuto pronásleduje až do kostela. Když se spasila jiným východem, zneuctí Juan ve vzteku sochu na náhrobku zabitého otce Anina a vida nápis:

Aguardo aqui de un traidor
que me Dios venganza dé,
(Čekám tu, až na mém zrádci
za mne vezme pomstu Bůh),

vyzývá rouhavě sochu, aby se pomstila sama a zve ji k večeři. Třetí jednání odehrává se v domě Anině. Juan žádóni o lásku, hrozí sebevraždou. Na prosbu její přikvapí stráž, chce svůdce zatknouti, ale ten proklestí si cestu dykou a prchá do známého chrámu, kde uzří stůl připravený k hostině, slyší tajemný zpěv ze záhrobi a napomenutí k pokání. V té vkročí sudí se strážníky, je svědkem, jak Juan doznává se ku vraždě a jak se za hromobití propadá. To vše sděluje potom soudce doni Anně a nevinný de la Mota stává se jejím chotěm.

Rozdíly jsou patrný: Rozkošnický, zhýralý život Juanův neodehrává se před námi, nýbrž dovidáme se o něm jen nahodilou zmínkou. Juan je více rváč než spustlík a pomýšlí vážně na sňatek s Annou. Tímto cílem, k němuž každý kon a shon

Juanův směřuje, stává se děj arci přehlednějším než u Moliny, ale není to již Juan, svůdce žen; z té příčiny není dosti motivováno dvojí vystoupení sochy za jediný zločin.

Že měl autor dílo Tirsovo před očima, patrně z narážky na starší zpracování „Kamenného hosta“.

K původnímu uspořádání látky Molinou vrací se ctitel a žák Calderonův don Antonio de Zamora (asi 1664—1744), dvorní básník a komoří Filipa V. Napsal r. 1722 drama pod názvem: *No hay plazo, que no se cumpla, ni denda, que no se pague, y Convidado de piedra* (Není lhůty, aby nevypršela, ani dluhu, aby se nesplatil, a Kamenný host). Don Juan pozbývá valně své rytířskosti, není to pouhý lehkomyslník, nýbrž ničema, jenž klesá na úroveň sprostých lupičů cti a rváčů. Zamora líčí svého hrdinu dle vzoru Tirsova jako svůdce mnohých, ale kupí souboje a vraždy, takže kromě komthura vidíme umírat i Fresnedu, bratra dámy, již se koří. Král sám zasahuje při souboji a káže Juana zatknouti. Ten se vzpírá a prchá do kláštera San Francisco, kde oplátí, jak byl slíbil, návštěvu sochy komthurovy, je pohoštěn popelem a hadí pečení a konečně stržen do hrobu stisknutím ruky kamenného svého hostitele.

Jediná zásluha Zamorova jest, že rozvíjí děj uceleně a proto i působivěji. Tím asi stalo se, že na prvotní hru Tirsovu se zapomnělo a Zamorova ovládla jeviště.

Poslední zpracování proslulé látky vděčí španělská literatura básníkovi José Zorrillovi (1817—1893). Jest to znamenitě nábožensko-fantastické drama „Don Juan Tenorio“, známé z výstižného překladu A. Pikharta (Svět. Knih. č. 288.—291.). Proč Španěl od r. 1144, kdy kus napsán, až dodnes tak rádi vidí o dušičkách drama Zorrillovo, vysvětlíme si z odchýlného zpracování a zvláště ze zakončení hry. Clovek sleduje bloudícího, ale srdci jeho je zoufalství cizí a zavržení hrozným, touží po očistě a vykoupení. Zorrilla nenechává reka svého zahynouti na věky, ale přimluva doni Inés, již opravdu miloval, pohne ho k pokání a k víře, již dosahuje vykoupení.

Zorrilla rozvrhl drama na dva díly, z jichž části a pouhých nadpisů poznává čtenář průzračnost i propracovanost světoznámé látky: I. díl. Jednání 1. Nevázanost a pohoršení (Sázka dona Juana a dona Luise, kdo provede více úskoků a zločinů). 2. Úskok (Don Juan přivádí soka do žaláře). 3. Profanace (Únos z kláštera). Ještě tolik chybělo, aby míra nepravostí byla dovršena. Ale Juan počíná milovati doňu Inés, již unesl, opravdu:

Není Satanáš to, který
tuto lásku ve mně vzbudil,
Bůh to jest, jenž tvojí láskou
chce mne získat svojí službě ...
Zbožňuji ... doňu Inés,
přesvědčen, že nebe mi ji

dalo, aby moje kroky
vedlo na dobrou cestu.

4. Dábel u nebeské brány (Otec doni Inés Gonzalo vytkne Juanovi zbabělost, jenž ho zastřeli a Luisa probodá).

II. díl. Nálada dušičková, třeba se koná děj za letní noci měsíčné. Jeviště představuje hřbitov a na něm hroby obou obětí Juanovy zuřivosti, i hrob doni Inés žalem zemřelé. Sochař, jenž nádhernou hrobku na rozkaz otce Juanova vytvořil, vypráví tomuto, co se bylo za jeho nepřítomnosti událo. Zjevení mrtvé milenky volá ho ku pokání, ale přátelé dráždí jej poznámkami o zbabělosti, takže v jejich přítomnosti pozývá sochu Gonzalovu k večeři. Ta se objeví, ale vše děje se vážně, po Tirsově fraškování ani stopy. Blíží se trest, hromadné zjevy duchů, koster a příšerných stínů plní jeviště jako svědkové trestu. Jediné zrnko pisku zbývalo v hodinách žití Juanova a než dopadlo, zjevila se Inés a Juan se modlí za slitování:

Hříchy mé jsou neslyšány,
milost tvá však nemá konce.
Nade mnou se, Pane, smiluj!

Hrozný přízrak mizí, andilkové s kvitím obklopí Juana a Inés, zavzní sladká hudba usmíření a zazáří paprsky zvěstující odpuštění.

Dodáme-li, že i předčasně zemřelý, stále vypovídaný a polícií štvaný básník vzdoru, *José Espronceda* (1810—1842) zpracoval pověst donjuanskou v příšerných verších „Studenta ze Salamanky“ (*El estudiante de Salamanca*), jsme s legendou o donu Juanovi, pokud se jeví v pestrém kaleidoskopu literatury španělské, téměř hotovi.

Lidová pověst, dle níž nakreslil Tirso obraz mravní schátralosti výstřední a požívačné šlechty své doby, nemohla neproniknouti i k jiným národům spřízněného jazyka. Na jeviště italské uvedl don Juan r. 1652 Onofrio Giliberti pod názvem *Il convitato di pietra* (Kamenný host) a po něm (1670) Giacinto Cicognini. Oba vpravili do svých her stále, prastaré komické typy z lidové komedie italské, jako jsou Arlecchino, Pantalone, Colombina, takže živel komický silněji je zastoupen než u Španělů. Zde třeba hledati originál Mozartova Leporella, naznačený u Tirsa sluhou Catalinonem, stále bitým, věčně hladovým, ale za peníze krajně oddaným. Že se takovým způsobem valně setřel vážný ráz hry, jest na bledni. Ježto pak Oktaviem Rinuccinim zavedené melodrama ovládlo kouzelnou mocí jeviště i vkus v Itálii za 17. století, připravovala se půda opernímu zpracování legendy donjuanské. Povstala zprvu ovšem obludná směsice z prvků venkoncek různorodých, násilně sloučených. Spojení to měla utvrzovati i zakrývati — hudba. Tak objevují se směšné hry s názvy „*reali-comiche*, *tragi-comedie*, *tragi-satiro-comiche*“. Byly to volavky, jimiž tlupy potulných herců hleděly přivábiti diváctvo. Kromě bi-

blické hry „Samson“ objevuje se té doby na návštěvích i „Don Giovanni“. Že opera Mozartova nebyla prvním zhudebněním legendy, patrně z dějin opery italské. A zajímavě, že právě v Praze napsána byla skladatelem *Vincencem Righinim* (1756—1812) opera „Don Giovanni, ossia il convitato di pietra“ (Don Juan čili Kamenný host). Bylo to v letech 1776—1779, kdy komponista ten dlel v Praze jako tenorista italské opery. Neméně zajímavé, že téhož roku, kdy v Praze po prvé zpíván Mozartův Don Juan, dávána v Benátkách opera „Convitato di pietra“ od *Giuseppa Gazzanigy* (1745—1815). Také úžasné plodný skladatel *Pietro Raimondi* zařadil mezi svých 55 oper i Dona Juana. Ba máme i ruskou operu „Kamennýj gost“ od *Alexandra Dargomyžského* (1813—1869) a polského „Dona Juana“ od varšavského kapelníka *Giovacchina Albertiniho* († 1811). Připočteme-li ještě *Haydenův* allegoricko-pantomimický balet „Das steinerne Gastmahl“ (po prvé v Lublani 1804) a balet *Gluckův* (1765), máme jistě asi patnáctéru hudební zpracování látky donjuanské.

Při zmínce o italské frašce třeba připomenouti, že i slavený reformátor italského divadla, „italský Molière“ *Carlo Goldoni* (1707—1793) využil pověsti o svůdci v Seville. Nebylo-li ani v jeho úmyslu psáti satiru proti benátským „nobilí“, padla hra „Don Giovanni Tenorio o il dissoluto“ (D. J. čili spustlík) v dobu nenepodobnou době, v níž Tirso bezděky káral jemnými šlehy španělské grandy, neboť ve zkomirající republice honili se šlechticové jen po zábavách svým bujným, nádhery lačným životem. Třeba hra Goldoniho ani zdaleka nedosahovala svěžího dramatu Tirsova, získal ji Goldoni zásluhu nemalou, že dojmavou látku pozvedl z prachu tragikomických odrhovaček opět na úroveň slušného kusu, jenž se hodil i na veliká jeviště ve městech.

Od Itálii přejali pověst *Francouzové*. Gilibertovu hru alespoň známe z překladu de *Villiersova* (Le festin de Pierre 1660). Pozoruhodno, jak Francouzové pozměnili název dramatu. Četli místo „convitato“ (host) convito (hostina) a zaměnili pietra (kámen) v Pietro-Pierre (Petr), takže titul „Hostina Petrova“ není vlastně ničím odůvodněn. Jiný Francouz, *Dorimond*, jezdil již r. 1658 po vsích i městech s „Kamenným hostem“ a zavítal r. 1661 i do Paříže, kde již s úspěchem dáván kus *Villiersův* v hotelu de Bourgogne. Když i tyto hry sklesly na všední harlekynády, všimnul si jich *Molière*, jenž s italskou tlupou hereckou sdílel jedno divadlo. A z těchto prvků uzpůsobil dílo, které jest venkoncem jeho. Napsal svého „Dona Juana“ r. 1665 v prose, Tomáš Corneille pak předvedl drama ve verše r. 1677. Ale jak ohromný rozdíl mezi veselohrou Moliérovou a mezi dramatem Tirsovým! Molière pozměnil látku původně čistě tragickou, již Italové snížili na frašku, v té míře, že ji dodal příchuti ironie a krvavé pomsty za svého Tartuffa. Populární látka donjuanská dostala novou, subjektivní formu.

Tendence je arci stejná u Moliny i Moliéra, ale různé cesty vedou k témuž cíli. Věřící Španěl děsí se hrozícího soudu, frivolní Francouz bojí se jediné věci, která naň ještě působí — státi se směšným a nenáviděným terčem veřejného mínění.

Mahrenholtz srovnává Moliéra s Goethem a sledává v Donu Juanovi cosi faustovského, v čemž má pravdu aspoň co do historického vývoje: oba kusy vyšly z polopohádkových pověstí věřící doby, staletí je přetvořila, duch básníků je zidealisoval, nebo byly hozeny za kořist zvědavcům z nejnižších vrstev lidu, až konečně stala se pověst nositelkou ideí, které jsou původní tendenci zhola protichůdný.

A. W. Schlegel míní, že Moliére mohl látku čistě tragickou obrátiti v komiku jedině proto, že nepronikl k původnímu prameni španělskému, nýbrž čerpal z podružného přepracování i zkarikování italského. Znalci díla Moliérova tomu však odporují a považují přímo nemožným, aby básník ten nebyl znal hry Tirsovy, kdyžť r. 1660 herecká společnost španělská se svými původními kusy zrovna tak v Paříži vystupovala jako italská. A byl by nechal muž, jehož životem bylo divadlo, bez povšimnutí proslulých dramat španělských, když dlel tak blízko hranic této říše na svých cestách s tlupou Bějartových v letech 1648—1658 v Narbonne, Béziersu, Avignonu? Znal zajisté hlavní díla španělského dramatu, ale co viděl, nebylo po jeho vkusu, vždyť ani Italové nesetřeli úplně rázu tragického přes všechny komické figury, které do hry vsunuli. Hra Moliérova musila se přelíti do formy úplné komedie, bylo nezbytno přenést základní rys do komiky, aby i tragika zmizela. Ale jak dělo se Moliérovi i při jiných ušlechtlejších námětech veseloherních, stalo se i tu, a to svrchovat: komedie vyzněla satirou a břitkou ironií. Moliére vytvořil z rozmařilce sevilského zcela samostatně typ přizvaný „grand seigneur méchant homme“, uvedl na jeviště bezbožného, ničemného, zhýralého dvořeníka, jenž páchá i zločiny se zevnější elegancí a chladnou krutostí, jenž jsa pln zbabělé falše přece čelí nebezpečství, a jest nedostížný ve trojím umění: v bitkách, v podvádění žen a v neplacení dluhů. To pozoroval při dvoře a to naznačil i ve hře „Impromptu de Versailles“, kde sám podává důvody, proč uvádí své osoby na jeviště. „Toujours des marquis“? di se mu vyčítavě, a on odpovídá: „Ano, pořád markýzové. Kde u čerta má se teď sehnati lepší a libivější figurka pro divadlo? Dnes platí markýz . . . Jako ve všech starých komediích setkáváme se s nějakým přihlouplým sluhou, jenž u posluchačstva budí smích, tak nutno do všech našich dnešních kusů zařaditi směšného hrdinu markýza, aby se obecenstvo pobavilo.“

(Dokončení.)

Pes.

(Dokončení.)

Nic jsi nepsal, žádná zpráva nedocházela, ač Tvá černavuška se na vše strany dotazovala. Při zmínce o ženě však se tvář stařeny nějak zasmušila. Seskočil jsem s koně, objal stařenu a první můj dotaz byl, co má žena . . . Neodpověděla, rozpačitě k zemi pohlédla . . . Pro Bůh, — zatřásl jsem jí, až v ní staré kosti zachrastily, — dodnes je mi jí lito, — co je s ženou, mluv! Mrtva, či co? — Ne mrtva, rozpačitě odvětila stařenka, — ale dušinko, to víš, mladá žena . . . a sama. Já sice nic bližšího nevím, nechodím nikam, jsem už stará, — ale lidé leccos povídali. A pak, dušinko, víš ti mužští doma . . . Ale nejlíp jeď sám, popať na vlastní oči, — a Pán Bůh Ti pomoz . . . Nedočkal jsem konce řeči stařeniny. Vyskočil jsem na koně, v šilenství ho přes hlavu přetáhl nahajkou, ač vyskočil z místa na pár aršinů daleko, — a pádl přímo, nedbaje cest, k domovu. Mimoděk jsem ohmatal za pasem nabitou bambitku . . . Západ byl rudý a zdálo se mi, že celá step se topí v krvi. Letěl jsem přes rokliny a močály, ač pojednou zjevil se mi už v soumraku můj chutor, bílá stavení s červenou krytinou. Z komínu přímo k nebi linula se pentle bílého dýmu. Všude panovalo ticho, jen v mé duši vše bouřilo a před očima se mi dělala krvavá kola . . .

„Ustaňte, odpočiňte si trochu,“ přerušil Onufrije lékař, vida, jak nemocnému hoří tváře a jak těžko dýchá.

Onufrij ustal a znaven spustil hlavu do podušek. Zdálo se, že ani nedýchá. V sále bylo ticho. Sem tam některý nemocný zakašlal, — ale svatého klidu neporušil. Lékař v mrtvé tišině slyšel, jak mu v kapse fukají hodinky. Sáhl rukou na čelo nemocného. Bylo horké. Pod chladem ruky lékařovy se Onufrij zase probral z dum.

„Dojel jsem do sadu,“ pokračoval tichým hlasem bez vzrušení. „A uvázal jsem uštvaného konika u jabloně, na níž dosud visely rudé plody. A vysokou, uschlou travou plížil jsem se k domu. Ozvalo se zaštěknutí, pár skoků a radostně zakňučení. To můj Sokol plazil se mi u nohou, vrtěl radostí ohonem. Poznal mne, vítal mne doma. Leč, jako by byl tušil mou náladu, neskákal po mně, jako jindy, nýbrž nějak smutně a rozpačitě třel se kolem mých nohou. Ve svém rozčilení ani jsem drahého zvířete nepohladil, nepolaskal. Dodnes je mi i tohoto lito . . . Pádl jsem směrem k domu, v němž zářilo osvětlené okno a vrhalo matnou zář na okolní stromy. V ozářené komnatě shlédl jsem dvě postavy docela blízko sebe. Abych nevzbudil jejich pozornosti, zvolnil jsem chůzi a plíživým krokem v oblouku zašel jsem k oknu. Srdce mi bušilo a tepny v hlavě bouřily, že se mi zdálo, že se lebka rozpukne.

Málem bych byl upadl, kdybych se nebyl zachytil okenního rámu."

Lékař napětím ani nedýchal, patře v široce otevřené oči Onufrijovy.

"Jediný pohled do komnaty mi stačil, abych poznal zdrcující své neštěstí: Má žena, plná a usměvavá, seděla na židli a naproti ní zády k oknu obrácen stál onen prokletý démon, žid Ephraim . . . Natrásal se, chechtal, svým židovským jargonem dováděl, máje po způsobu své rasy obě ruce palci zastrčeny za otvory vesty. Právě v tom okamžiku uchopil ženu mou v náruč, pozvedl ji do výše, smilně ji stiskl, smáčknuv svými chlupatými prsty plný její prs . . . Nevím, co se se mnou dělo, pozbyl jsem smyslu . . . A právě, jak přissál na její lice své vlné rty — zatřeskla rána z mé bambitky a Ephraim se skácel mé ženě k nohám. Musil jsem mířit dobře, trefil jsem ho přímo do lebky, z níž vytrysknuvší krev postříkla Lubu na prsou . . . Luba vzkřikla, zvedla ruce do výše."

Lékaři se zdálo, že na rtech vypravujícího objevila se bílá pěna . . .

"Ano, strašně vzkřikla — a já ji uviděl skoro tváří v tvář. Byla přímo obrácena k oknu . . . A pohledem na ni se mé neštěstí a šílená bolest dovršila: Byla celá změněná, prsa nalitá — o, ach Bože, — život vzdutý . . . Byla v jiném stavu . . . Má žena, má Luba! Zařval jsem šílenstvím . . . Byl bych ji snad ještě odpustil po ztrestání vinníka, ale poznání jejího stavu přivedlo mne o rozum . . . Dítě bude mít, — se starým, chlípným židem, jenž by mohl být už jejím dědečkem! Tak se spustila . . . Pár skoky oběhl jsem dům, vrazil do dveří a pádl do komnaty. Luba, která mne asi dle výkřiku poznala, prchala se šíleným křikem. A já za ní s revolverem v ruce. Vyběhla na dvůr, já se Sokolem, který mne stále sledoval, ji pronásledoval. U sýpky vysílením upadla. Sokol, zvyklý pronásledování, vrhl se na ni, ač ji nekousal. Zase třesky dvě rány, — jedna zasáhla ženu právě do břicha, tam, kde nosila následky svého hřichu, druhá do prsou . . . ale ta druhá zasáhla i mého Sokola . . . projela mu krkem . . ."

Nemocný se zvrátil znovu do podušek a bolestně zaúpěl. Lékař ho nerušil. Až po chvíli se zas vzpamatoval . . .

"Dvoje žalostné zaupění se ozvalo, ženské a psí, — a dvojí pár umírajících očí se na mne bolestně upěl. Jedny vinné, druhé bez viny . . . Probudil jsem se ze svého šílenství a krutá bolest stáhla mi srdce. Moji domácí lidé se sbíhali, křičeli . . . Nezapomenu na ten pohled nikdy . . . na svou sabáčku milou, kterou jsem ve své vášni, ale bez své viny utratil. Svíjela se v bolestech a svými dobrými očima prosila o záchranu. Odtáhl jsem ji kousek a druhou ranou do hlavy učinil konec utrápám . . . A na ženu ani se neohlédnuv, prchl jsem do sadu, skočil na koně a pádl, vykonav pomstu, do neznáma . . ."

„A co žena?“ otázal se lékař.

„Nevím, vic jsem jí ani domova nespátril. Jistě podlehla . . . Už jsem jí vše odpustil, — a Hospodin usoudí, kdo z nás měl právo. Ani už na ni valně nevzpomínám, ač tu a tam se mi zjeví její bolestný zrak v umírání. Nemohu však ale zapomenout na ten nevinný, teskný zrak psí, který stále vidím před sebou a který mne bude snad pronásledovat až za hrob . . .“

Oba, lékař i nemocný, upadli v zadumání. Oba byli dojmuti historií lidského neštěstí i viny, prožité i slyšené.

„Vidíte ho, tam, — tam,“ vzkřikl pojednou Onufrij, upadaje zase v blouznění, a ukazuje do temného kouta.

„Vidíte tam ty modré oči! — Sokole, příteli . . . Sokole . . .“ Lékař utišil nemocného, že zase nabyl vědomí a klidně patřil před sebe.

„Ano, a abych Vám dopověděl, — jen krátce, poněvadž už se cítím znaven, — o svém dalším životě: Šílenstvím jsa hnán, přidal jsem se k revolučním tlupám, vzbouřeným sedlákům a dělníkům. A s nimi jsem kácel staré Rusko, hledaje ve viru boje a v moři krve utlačitelů svou smrt. Věděl jsem dobře sic, že vůdcové vzbouřených na ono místo nepatří, že náleží též oně rasse pijavic, že se starají jen o sebe a vlast, velké nové Rusko, že je jím jen věci vedlejší. Ze hledají styky a oporu u odvěkých nepřátel, že drobí národ a že uzavírají nečestné smlouvy. Ale doufal jsem zároveň, že ten stav je jen přechodní, že najde se velký muž, který by všechny kmeny ruské, samostatné ve své správě, spojil v mocnou, silnou a neodvislou demokratickou říši Slovanstva . . . Ale zatím Rusko upadalo dál . . . Tvořily se drobné, života neschopné státy a státečky, vznikla i Ukrajina v ohromných rozměrech které ji nepřináleží. Je to umělý, jepicový stát. Zajděte jen do jižních gubernií, zajděte na naši step, zda tam najdete jednoho poctivého Ukrajince. Neuslyšíte jiný hovor, leč jen čistě ruský, statkář i mužik, nazvete-li ho Ukrajincem, se urazí, — z toho ukrajinského, co kdys bývalo, zůstala snad jen tu a tam drobná ukrajinská dumka a laškovná píseň. Snad na severu, snad u hranic Halíče zůstal ještě ten kmen, ale umělá jeho expanse na jih a na východ, kde historií i faktem pány mají býti Poláci, je neodůvodněná a brzo bude potlačena . . . A pak i v čele tohoto mladého státu stojí lidé samozvanci neb zevnější mocí, — Vámi udržovaní a podporovaní, staré činnictvo carského otrokářství, pouze pod jinou vlajkou, bez vůle a kontroly lidu. A v zemi ohavné své rejdy provádějí nerušeně židovšti upíři. S lidem jsem se proti této samozvané vládě opřel, za vládu lidu a jeho samosprávu bojoval, — ale nedobojoval . . . Padl jsem těžce raněn na ulici tohoto města, — a chystám se na odchod, — tam, za svým Sokolem . . .“

Domluvil a bolestně stáhnuv rty, chytil se za bolavá prsa,

kde nelitostná nemoc dokončovala své zhoubné dílo . . .
„Děkuji Vám,“ pravil, povstav lékař. „Musím jít, vám třeba klidu a už pozdní hodina. Cítím s vámi, — doufejte, snad přec jen bude líp . . .“

A stiskl Onufriji ruku.

„S Bohem, vzpomeňte . . .“ tiše zašeptal Onufrij a dlouho, až ke dveřím sledoval odcházejícího lékaře. Dr. Čárek ještě u vchodu mimoděk se ohlédl a kynul mu rukou.

To byla už jejich poslední rozmluva. Druhého dne z rána upadl Onufrij v bezvědomí, jen tiše sténal a ruce do dálky vztahoval, stále šeptaje a kvileje . . . „Sokole, můj Sokole,“ občas vyřinulo se mu ze zakrvácených rtů.

Podvečer oznamovala Dr. Čárkovi Máňa Fjodorovna se slzou v oku, že „sabáčka“ dokonál.

Lékař, maje duši přeplněnou neštěstím nebožtíkovým, dusil se v těžkém vzduchu nemocnice, vyběhl ven do parku a setmělými ulicemi zašel až k moři, na vysoké, sesouvající se drodlivé naplavené břehy poblíž Lanžeronu a dival se zasmušile na horizont, kde moře se snoubilo s vesmírem. Tam kdes bloudí už raněná duše Onufrijova, laskající svého Sokola — a snad i smířená už s duší své ženy . . .

Moře u jeho nohou tiše šeptalo a drobný srpek měsíce koupal se ve stříbrné hladině . . .

Dlouho seděl sám — a pak loudavě vracel se k nemocnici, kde leželo mrtvé tělo přítele.

V Alexandrijském parku vyrušil jakés dvě postavy, ležící v trávě. Světlejší, ženská postava uleknuvši se, rychle se od-táhla a odvrátila se. Přešel, aniž by dvojici věnoval pozornost. Teprve z dále upozornil ho známý hlas — že žena byla Máňa Fjodorovna . . .

„Před chvílí slzela, — a nyní . . .“ pomyslel si a mimoděk se mu vynořila vzpomínka na Onufrijovu ženu, která byla právě taková. —

Kristus v legendách moderní literatury.

(Z knihy „Problém Krista v moderní krásné literatuře“)

(Dokončení).

V památné zahradě legendy vyrostl také nejeden květ
čarovně poesie *Julia Zeyera*.

Je to především jeho krásná „*Zahrada Mariánská*“.

Jak patrně z pramenů v knihovně básníkův, mělo to být
původně mysterium Kristova narození a umučení. Julius Zeyer
sám také píše v listě S. Bouškovi: „Trápí mě, že se musím
pořádě rozptylovat a že se nemohu dostat k tomu, abych
konečně už napsal ty pašijové hry . . . Přece bych rád něco
napsal, co by stálo za to, a doufám právě, že to bude ta
velká golgotská tragedie. Snad se klamu? Jsou momenty, kde
cítím tak živě svůj nedostatek, že mi smrtelné úzko. Ale
ukojím aspoň žízeň své ubohé, zmitané, nešťastné duše.“ Jaká
to významná slova, když uvážíme, že Zeyer napsal je v květnu
r. 1896. Co velikých a slavných děl — podotýká k tomu
S. Bouška — měl tehdy mistr již za sebou a přece to jakoby
za nic pokládá a celou duši upíná se na ten životní sen svůj:
Golgotskou tragedii. Tím dilem chce ukojiti „žízeň své ubohé,
zmitané, nešťastné duše.“ . . . Také přítel Zeyerův Herites vy-
práví, jak ležely Zeyerovi na srdci ty pašijové hry, ta velká
vidina vykoupení lidstva. A jak vážně se k tomu připravoval,
svědčí také ty četné prameny, které za tím účelem prostudoval.
„*Evangelia apocrypha*“, „*Apocalypses apocryphae*“, „*Zjevení*
Kateřiny Emmerichové“, „*Didonův Ježíš Kristus*“, „*Harancourt*:
„La passion“, „*Liber de ortu Beatae Mariae*“, „*Tuensitus*
Mariae“, „*Evangelium infantiae*“ a j. a j.

Ale chystané tragedie Golgotské Zeyer už nenapsal. S tímto
mysteriem v Kristu spjaty byly totiž těsné legendy Mariánské
a ty během času a během studia pramenů zaujaly básníka tak,
že změnil svůj původní plán a — jak napsal J. Voborník —
vši vroucnosti oddal se myšlence vytvořiti básnickou oslavu
věčného ženství, ideálu „tak vznešeného a pravdivého, že ho
ani katolické obecnost nechápe v pravě hloubce.“

A tak mysterium o Kristu změnilo se v úchvatnou apatheosu
matky Kristovy, Marie.

Ale i tak zůstává s dostatek vytýčena osoba Spasitelova a
je to zvláště mládí Ježíšovo, které je plno legend poetických
a naivních, legend nevýslovně sladkých a okouzlujících. Andělé
i lidé, zvířata, ba i snivě rostlinstvo a hluché skály — všechno
zde „cítí moc knížete míru a žezlu lásky podrobuje se“ . . .
U jesli sklání se chudí pastýři, „ta srdce prostá, která svou
vírou dovedou chápat — nejvyšší.“ Sklání se králové, „vědou
a nacheť povýšení poutníci, jež moudrost dávno kojila“ . . .
Ve sluji Mahařině vztyčuje se tajemná postava hebrejské

Sibylly, Sabathy, poslední to ze Sibyll, která zbyla, aby vydala svědectví... Na útěku do Egypta lvové plazi se po zemi a pardálové sklánějí hlavy před Božským Dítětem a hrají si s beránky nebo s kůzlaty... Vysoká palma na pokyn Dítěte sklání svou listnatou hlavu až k rukám Panny, aby poskytla sv. Rodině ovoce... Sochy kamenných bohů egyptských padají do prachu při příchodu Dítěte a naplňuje se tak výrok prorokův: „Ejhle Pán přichází do Egypta a poražený před tváří jeho všechny modly egyptské“... Jak v Egyptě tak později ve snivé Galilei děti mluví malého Ježíše a rády si s ním hrají a vždy je jim první, ať v kterékoliv hře... Dítě Ježíš uzdravuje jiné dítě, posedlé zlým duchem. „S výkřikem děsným prchal démon z dítěte, ale v okamžiku své úlevy uzdravený hoch vši silou udeřil Ježíše v levý bok; tak byla rána prudká, že Ježíš vykřikl. Uzdravený, dříve zlým duchem posedlý ten hoch, se Jidáš jmenoval a byl z Kariotu, a bok, v nějž udeřil, byl na tom místě později proklán kopím“...

Tak celé dětství Ježíšovo opředeno tímto sladkým kouzlem rozkošných legend, z nichž vyrůstá pak velebná postava trpitele Golgotského.

Zeyerovská je scéna dojemného rozloučení Ježíše s Matkou před Utrpením.

„Pod stromy šumícími zastavili se, Ježíš a Maria, by se rozloučili, a ženy svaté s učedníky šli napřed, aby o samotě ponechali je, neb cítili, že Ježíš sám chce býti s matkou svou.

Maria pozvednula zvolna zrak svůj těžký slzami, jímž těci bránila a usmála se bolestně, tu schvátila Ježíše žalost nesmírná a řekl: „O matko bolestná! Jak budeš se mnou trpět! Meč projde srdcem tvým! Bůh dej ti síly, neb nikdy ještě žena netrpěla, jak trpět budeš ty!“

A bledá, zsilalá mu odpověděla Maria: „Co moje utrpení znamená? To tvoje ale teď mě jímá úžasem!“

A náhle za ruce jej jala jako v horečce a zvolala: „Když souzeno ti umřít... aspoň rychle zemři, zázrakem!“ On snivě hleděl na ni a řekl pomalu: „Zemru smrti trpkou velice...“

„Toť aspoň bez potupy, králi míru, umírej!“ a klesla v prach. On ale zvedal ji a řekl: „Smrti potupnější nebylo, než bude má!“...

Maria vzkřikla: „Aspoň noci každé, by kryla tě a clonou byla tvému mučení!“

„Matko“, řekl, „bílý bude svítit den na moje ponížení!“

„Jest země podnož otce tvého, ať tě ukryje!“ Maria prosila.

Řek její syn: „Mezi nebem a zemí viset budu na kříži před očima přátel svých a nepřátel.“

Maria zalomila rukama: „Jak zlosyna tě na kříž tedy přibijou?“ Řek Ježíš: „Ano, jako zlosyna a s obou boků zlosyna za souseda mi dají...“

„Bud aspoň tedy zastřen závojem...“ Maria slabě řekla v polomdlobě již a smutná zněla jeho odpověď: „Nah budu, matko, k velké potupě...“

Maria mlcela a sotva dýchala, pak ale všechny síly svoje sebrala a vrhla se před Pánem na kolena volajíc: „Bůh žádá obět tvou a nutno poslechnouti . . . Ale, hleď, isi mlád, tak mlád! Pros Boha, aby vzdálil hodinu! Když zemřít musíš, neumírej ještě teď! Měj smilování nad sebou. Až stáří přijde, čekej“ . . . „Nemohu!“ řekl Ježíš snivě zas a žalostně . . . „Ve květu mládí jest mi umírat“ . . .

Maria stála opět na nohou a mlčela, o strom se opírala a hlava její klesala jí na hrud . . .

„Krev tvoji těci uvidím?“ se tázala, do prázdna hledíc, smyslů téměř zbavena.

„Matko“, řekl Ježíš, „umučen budu, bičován, od hlavy k patě budu zápen v horkou vlastní krev!“ . . .

Maria tiskla ruce k srdci, nepromluvila, však zřejmě pravil její ztrhaný zrak: „Tak srdce moje tedy bude mučeno?“ A Ježíš řekl slavně: „Dokonáno bude jen, co psáno jest!“ . . .

Vzlyk vyšel z jeho prsou, když viděl zšinalost, jež kryla její tvář. Maria omdlela a Pán ji držel v loktech, aby neupadla . . .

Tu přiběhli apoštolové a svaté ženy nazpět k pomoci, Maria ale otevřela zraků svých a všechna její slabost byla zmizela. Sladká v své pokoře a dojímavá ve své prosté velikosti kol sebe dívala se, jako probuzená ze sna těžkého . . . Zrak její utkvěl velký na tváři Ježíšově a mlčky ruce pozvedla a zehnjíc je položila na hlavu jeho skloněnou. —

Tak rozvíjí se tíse ve snivě bolesti tragedie Golgotská, při níž však vždy vic a více vystupuje do popředí spolutrpitek Kristova, Matka Sedmibolestná . . .

Snivý Kristus Zeyerův je obdobný Kristu Giotta, Fra Angelica, Luky della Robbia; je to Kristus tichých snů dávných mnichů v Sienně nebo ve Fiesoli, Kristus neskonale lásky, Kristus naší touhy a naší naděje.

Úchvatným způsobem ztělesnil Zeyer tuto touhu po Kristu v „*Kronice o sv. Brandanu*“. Zde vše touží po Kristu a hledá Krista. Touží po něm poslední pěvec druidský, Merdok, oslepený divokým Raglanem, hledá ho Brandan, vzdychá po něm dívka na jelenu, touží po něm Abgar král. Zvláště tato legenda o králi a Abgarovi, vložená jako epizoda do „*Kroniky o sv. Brandanovi*“, je charakteristická . . .

Bled, v krásě své jak ulomený květ, leží Abgar, král daleké Arménie. Je nemocen nesmírnou touhou po něčem neznámém, že steskem zvolna umírá. Marně hledá ukojení té touhy, té nevysvětlitelné žizně duše své. Divadla, hony, zápasy ho nevábí, oči luzných žen marně planou pro něho . . . Matka jeho činí všemožné pokusy, aby milovaného syna zachránila na životě, a domnívají se, že ta touha v duši Abgarově není nic jiného než „lásky žal“ a že jen třeba nalézt tu, která ůy dotkla se uzavřené duše jeho, rozešle posly do všech zemí, aby „nejkrásnější ženy štětcem svým na plátno vkouzlili“ a obrazy jejich přinesli . . . Zástup malířů vrací se se svými

obrazy — ale Abgar divá se na obrazy chladně a odvrací se nevrlé. Konečně zbývá již jen poslední malíř. A ten přináší obraz, ne ženy nějaké, ne dívky krásné — ale obraz Kristův. Vypravuje:

O králi! Shléd' jsem Krista Ježíše —
ach, jeden jeho pohled pravil víc
než slovem lidským vyjádřiti lze.
Já před ním klek' a pravil v pokoře,
by dovolil, bych jasnou jeho líc
směl malovat a drahý obraz ten
pak do Arménska nést co památku
tu největší! On snivě usmál se,
a já se pracovati jal. Však žel,
má ruka trásla se, a do očí
mi slzy stoupaly, a srdce tak
mi tlouklo teskností a radostí,
že byl jsem slep a práce neschopen.
Já třikrát začal rysy tváře té
na plátně značit, třikrát nezdar můj
mě plnil zoufalstvím, a nešťasten
já s plácem líc svou zastřel. Kristus pak
když viděl bol můj, ke mně přistoupil
a pravil tiše: „Zanech smutek svůj,
já pomohu ti!“ Na to bílý šat
vzal z rukou matky své a vnořil tvář
tu svatou v mékké z vlny předivo.
V tu samou chvíli, velký zázraku,
na bílém šatě jeho podoba
tak jasně jako hvězdy zářila,
a svatý obraz, hle, je v rukou mých!“

Jakmile Abgar spatřil obraz Kristův, klesl na kolena a radost nesmírná naplnila mu duši: Poznává, že našel, po čem tolik prahnul, našel předmět touhy své. Vypravuje ihned posly do země Kanaan a posílá Kristu list:

„O Spasiteli, synu člověka,
já uslyšel o působení tvém
a zvěděl jsem, jak brojí v slepotě
lid vlastní proti tobě, Kriste, slyš:
Mám město krásné, snící v zahradách,
a palác zlatý; stojí dokořán
ti město mé a slavných králů dům.
Přiď ke mně! Duše moje touhou mře!“

Ale přišli pozdě posli Abgarovi: Přišli, když „Kristus na kříži svou duši právě v ruce Bohu dal“ ... Avšak Abgar dochází přece na konec splnění své touhy. Umíraje vidí, jak Kristus přichází k němu, aby odvedl duši jeho do svého města, do města krásnějšího nad město Abgarovo.

Poutníckové.

Jaro ukázalo se na cestách a vyběhlo silnice. Usmívalo se ode všad i ze stisněné duše tvora člověka. Po proschlých cestách troucí se poutníckové. Ti věrní ahasvěři svého osudu. Našlapují si zvesela, neboť tamty dny běd, zimy a strádání. Už nebudou se krčiti Bůh ví kde, ale hezky na sluníčko se rozloží a budou se dívatí světu přímo do očí. Napřímují zimou pokrčené páteře a čela nastavují slunci, jedinému to dobroději. A veselo notují sobě: „Moje potěšení, pěkné oči máte . . .“

Hlavy kloní dozadu a kývají škádlivé slunci, mávajíce při tom svými čapkami. Smích fine se při tom s jejich rtů a se skrývánčí písní zaléhá do polí. Na polích živo a rukou pilných se nedostává. I vybízejí poutníčky laskavé hlasy: „Hola, hej! . . . Pojďte přiložit ruce pracovitě . . .“

„Pomáhej Pán Bůh,“ chechtají se poutníckové, jdouce dál. Za nic nepohne jimi slovo sebe laskavější. Ó, dobře si oni zapsali v hlavě ty ústrky a zlé nakládání za doby zimní. Tehdy po všeliké práci nikdo už nestál o pracovníka a vyháněli je naporád. Sami syti, lhostejně mijeli osud lidí těchto.

A teď obrací . . . prosí . . . pokrytci. Ó, nechtnou nikoho z nich, neboť všichni se zatvrdili a nezměknou už.

Cesta je příliš lákavá a v srdci nechut k všeliké lidské přetvářce. Je už nikdo neošáli, byť by sebe sladčeji hovořil.

Ne — nikdo! Ať se svět točí, jak se mu chce, oni budou se držeti, jen aby neupadli. Jestli druzí budou se třebaš kutáleti, co jim do toho?

V jejich duších bylo namnoze také to, co hlásají umravňovatelé světa. Ale ti, kteří příklad měli dávat, dali rozhořčenost a odpor k všelikým zákonům.

Ať se tedy škrtí kdosi těmi průpovídkami — oni toho neučiní. Za nic nestrčí hlavu do chomoutu! Neboť svět příliš rozfal jejich smysl pro dobro a krásno tady na zemi. Nereptají proti pořádku světa, ale jsou plni sarkasmu a ironie. — Chcete-li hoditi za nimi kamenem, tož zeptejte se sami sebe: „Co jsme pro ně učinili? . . .“

POVÍDKY KNIH.

Nová kniha Baarova. Pro Baara našla literární historie již svou formuli, označujíc jej jako povídkáře kněžského, či lépe farského a vesnického. Kniha nedávno vyšla (*Kanovník*. Románek z kněžského života. Vydalo nakladatelské družstvo Máje v Praze 1920. Stran 112. Cena 6/30 Kč) po stránce vývojové nepřináší nic nového: shledáváme v ní týž způsob vypravovatelský, totéž snadné navlékání bystře odporozorovaných jednotlivostí na hubenou nitku dějovou, stejně těsnivou neutěšenost jako v ostatních jeho farských novelách. Podávají se nám vlastně povídky dvě, kromě „Kanovníka“ ještě „Tři kříže“. Zklamal by se, kdo by v první z nich čekal nějaký románek, jak navazuje titulní list. Slečna Máry jest velmi počestná osoba a jen nepřímou zasahuje v děj, který jest bez zápletky a prostinký: horlivý, skromný venkovský farář Dudek dá se přemluvití p'd svého vikáře, aby se ucházel o kanonikát. Po prvé učiní tak nerad a z donucení, ale časem vžije se do touhy po nové hodnotě a skvělejšímu životě v městě, ona stane se jeho utkvělou myšlenkou, která mu nedává spát, oloupí jej o klid i o zdraví i o rozvahu, s když i po třetí jest zamítnut, jest raněn mrtvici a odstěhuje se do města na pensi jako mrzák. „Kanovník“ jest tudíž jen charakterní studii, k níž námět skytla Baarovi skutečnost, snad až příliš častá. Sám jsem znal takového nešťastníka, který div z toho všeho nezemřel, ale posléze se probral, strásl se sebe zmužile tu dusivou múru a působí spokojen na vsi. Než Baar nejen se sklání se zájmem nad ranou, podlamující mravní sílu takových Dudků, on chce ji léčiti a proto nerozpakuje se říznouti pitevním nožikem své psychologické analýsy, čímž povídka na mnohých místech se zbarvuje satiricky. Satirou nejsnáze změříme povýšenost autorovou. Co však nás tuto zaráží, jest tón, jakým se, připouštíme, mluví mezi kněžími, který však zůstává banálním, stotožňuje-li se s ním spisovatel. Abych uvedl příklad: Kanovník jeden, vzpomínaje, kterak jen knížecí přímlovou došel cíle, mluví u sebe: „Nevyzpytatelné jsou cesty Páně! ... I cesty Ducha svatého!“ Tato slova, čtená ve vigílii Hodu svatodušního, nemohou neurážeti. Druhá povídka „Tři kříže“ jest téhož monografického genu, ličíc nám, kterak abiturient Biba po celé prázdniny se truí volbou povolání — maně si vzpomeneme na Holuba z „Cesty křížové“ — a když spatří jednou z úkrytů u kříže své chudé rodiče, klesající pod tvrdou lopotou, přísahá, že jim pomůže, a nejen jim, nýbrž i svým

bědným rodákům. Zprvu studuje medicínu, seznamuje však po roce, že je k tomu slabých nervů a že vlohly jeho jsou více spekulativní a filosofické, vstoupí do semináře. Tam oddá se studium s houževnatostí, jaká byla v jeho povaze, i jinak ryzí a ušlechtilé, získá si představené, kteří jej podporují v kariéře. Stane se profesorem semitských jazyků, kanovníkem, prelátem, ale ani v těchto hodnostech nepřestává být stále týmž „dřičem“ jako v semináři, který si nepopře chvíly odpočinku a po úředních pracích horlivě spisuje. Žije zapíravě „jak Spartán“, jen aby mohl vydatněji podporovati své rodiče, a též své rodné visce je mecenášem. Přílišnou námahou si však záhy podkopá zdraví. Lázně jej sice poněkud osvěží, ale cestou k rodičům, kam jej náhle pudi neodolatelná touha, nastudí se a zemře v náručí matčině, tiskna v ruce křížek z jejího růžence. I tato kněžská postava kreslena jest s navyklostou jistotou dlouholetého povídkáře, spíše jen v konturách, stručně a bez povídacosti. Kdo sleduje obojí Baarovou tvorbu, jak vesnickou tak farskou, a její protichůdný vývoj, nebude překvapen rázem těchto posledních jeho črt, které nikterak neznámají vzhledu. Ve vesnických povídkách Baar od jedno-dušších a menších skladeb dospívá k epicky široké a klasicky hutné idylle Jana Cimbury a k svěží, rušné a pravdivé Hanči, kdežto u románů z kněžského života debutuje Cestou křížovou, mohutného ideového vzepětí a silnou výrazem, později však spokojuje se s portretováním prostředních figurek, mnohdy s pathologickými sklony, od Holuba sešínuje se k Holoubku. Možná v tom viděti symptom doby: kněžstvo posledních desí-tiletí žilo namnoze bez idejí, velkých a největších, jakými byla zanícena starší generace, na př. moravských Sušilovců. Nebylo však krásným úkolem, ano povinností spisovatele takových schopností jako Baar, státi se ohnivým sloupem, který by je vyvedl z přítomné bídě?

Ondřej Leksa: Jan Vladyka. Kus kněžské tragiky. V Praze 1919. — Jan Vladyka jest román proticelibátní; theoretické a polemické úvahy „Práva resp. Zápasu národa“ našly zde slovesné vyjádření. Není pochyby, že mnohé jednotlivosti ze života rozervaných kněží, ze sociální bídě zapadlých venkovských far a jich kaplanů jsou bystře odpozorovány skutečností, ale jinak jest to práce prostřední, jež nevyzniká ani stylovými krásami ani psychologijí knězova přerodu. Zvlášt v druhé části jest román snůškou nejostřejších, nejvšednějších ličení. A jaká tragika, prosím, u tohoto kněze, který setkal se s dívkou v lesní boudě za bouře (!), za týden dva se s ní žení, sám se s ní sezdává ve filiálním kostele a nemaje vbrzku naděje na tučnou faru, stává se bankovním úředníkem a bez vyznání! Věru málo tragiky, více však mrzkosti, slabošství a — směšna! Celý ráz slovesné práce, komposice dějová i způsob diskuse kněžských problémů upomíná nás bezděky na romány a polemické stati Zahradníka-Brodského, kdož ví, zda za pseudo-

nymem Leksovým se nekukli tento psavý a prostřední autor?

ju.

Ivan Olbracht: Podivné přátelství herce Jesenia. Román. Nakladatel Fr. Borový v Praze 1919. IX. kniha „Žatvy“. Vytiskl Eduard Leschinger v Praze. Stran 444. Cena K 1735. Konečně napsán také román o hrdinovi-nehrdinovi, román pasivity skoro dle srdce Tolstojova. Herec Jesenius je povaha měkká a ústupná, jež nedovede se probít k svému cíli, nedovede uchvátiti svého štěstí a přemoci svého osudu. Miluje zpěvačku Kláru, ale přece mu nenapadne — a bylo by to přece přirozené —, aby si ji vzal za ženu; teprve po čase, přítelem svedenou a životem uštvanou ji přijímá co družku života pod svoji střechu. Jesenius však nejen že neumí jednati, neumí ani mysliti, jak patrně z jeho přitakování při rozmluvě s ředitelem Toufarem. Výmluvnost tohoto starého profesora ovšem je veliká, když po svém rozebírá časové thema vraždění, hodné Octavea Mirbeaua, jenž v úvodní kapitole své „Zahrady muk“ o té věci psal s náramnou duchaplností, avšak: Jesenius se nedovede opřít ani největším výstřednostem, mlčí jen a přikyvuje: „Ano, zajisté,“ ba, co horšího, úplně podléhá těmto názorům. Neboť čteme, že po rozmluvě s ředitelem „scházel strání, s duší ubitou ranami ocelových řetězů, jímž ji mrskala ředitelova logika; tak do bezmoci zdeptanou, že se ani nepokoušela povstati. Krácel hluchý a slepý k červencovému dni a v jeho nitru bylo tma“ (354). Je přesvědčen o naprosté nutnosti vraždění. A na druhý den za těchto okolností vyslechne názory svého nového známého, hraběte Tristea, pevně věřícího v pokrok ve smyslu dobra a hlásajícího, že „každé násilí je zlem, porušením vývoje, zasažením pyšné ruky do zákona, a běda tomu, kdo se pokouší řešiti věci násilím“. A Jesenius, jenž včera přisvědčoval Toufarovi, souhlasí dnes s Tristem, ač jeho učení jest opačné než Toufarovo. A ještě večer, když mluví s nešťastnou paní architektovou, utěšuje ji slovy starého podivína: „Běda tomu, kdo se pokouší řešiti věci násilím.“ Jesenius jest opravdu ubohý: nedovede milovati, nedovede žíti, ba ani mysliti. Kdybychom pokládali sebevraždu za dovolenou, snadno bychom rozsoudili, že povinností takového člověka jest neexistovati. Cenu Olbrachtova románu vidím právě v tom, že Jesenius po rozmluvě s Tristem a paní architektovou koná skutečně přípravy k sebevraždě. To je nejen psychologicky, ale prostě lidsky správně a důsledné. Avšak je přirozeno, že člověk, který nedovede žíti, nedovede ani vypíti zavčas připravený jed, dříve než spadnou se stěny staré hodiny, přivolají hospodyně a sousedy a vyvolají jakousi telepathickou, jakoby z Dumasových „Korsických bratří“ vzatou vzpomínku na přítele Jeseniova Jana Veselého, jenž v tom okamžiku dokonává kdesi daleko svůj neklidný život. Ano, Jesenius nedovede umřít. Až posud je román věren přirozenému a spravedlivému citění.

Poslední kapitola, nazvaná „Naděje“, je chybná tím, že vrací Jeseniovi život, milenku i umění. Čtenář nesdílí naději, jež jsou na konci románu vysloveny, a nevěří závěrečné perspektivě budoucí radosti a síly, jež má vykvést z tohoto polovičního Oblomova. Vždyť, kdo neměl jaksepatří odvahy žít, jak by mohl mít odvalu žít? *Dom. P.*

Alois Čáp: Bodláči. Vyšlo nákladem „Šlěpěji života“ čís. 2. V knihtiskárně E. Dobrovolného v Přerově 1920. Stran 79. Cena K 6.—. „Bodláči“ je sbírka politických veršů věnovaných lidové straně. Možná, že je to jediná strana mimo nár. demokracii, která je romantická a kteréž tedy lze nějaké verše věnovati. Její svérázný kulturní i sociální program ji ostře odlišuje od ostatních stran a získává nekonečný počet nepřátel. — Zánikem charismat a jiných mimořádných darů nastala v církvi potřeba bojovati za ideály Kristovy. Odtud veškeré romantické hnutí středověké, báje o Artušovi, rytířstvo, Kroasády, odtud v moderní době kulturní a politické zápasy za křesťanskou pravdu a spravedlnost. Kristus je původcem romantického hnutí v životě lidském. A toto hnutí, kdykoliv se v životě mocněji projevilo, mělo vždy svou poesii, své písně, legendy a zkazky. Tak i kolem moderního rytířstva křesťanského, které u nás vykveto v hnutí orelském, student-ském S. S. S. a Lize Akademické, vznikla poesie, jejímž nejmohutnějším představitelem jest Karel Dostál-Lutinov. Čápovi, i když chybí genialita, nechybí dobrá vůle; napsal svoje verše krví svého srdce a dal jim apoštolské poslání. Básně většinou překypují trpkým smutkem a hněvnou hořkostí. Je to hra na jedné struně, které schází vnitřní síla, pozitivní vzlet a virtuosita. *Dom. P.*

Fr. Zavřel: Boleslav Ukrutný. Tragedie o třech dějstvích. Vydal Stanislav Minařík jako XI. svazek Knih Země na Smíchovské 1919. Vytiskla Lidová knihtiskárna v Praze. Stran 78. Cena K 9.50. Hra Zavřelova jest na první pohled historická a kdyby ji četl školák nějaký, dovedl by beze všeho vypravovati její obsah, jak se to v hodinách češtiny dělává. Nuže, obsahem jejím jest: Země česká jest obklíčena nepřáteli. Křesťanský smírlivý Václav chce se s nimi vyrovnati bez boje. Bratr jeho Boleslav pokládá za pravou příčinu této ústupnosti svou bábu Ludmilu, navede matku svoji Drahomíru, aby Ludmilu zavraždila. Poněvadž ale smrt Ludmilina nezpůsobila změny ve smýšlení Václavově, žádá Boleslav Václava, aby mu odstoupil trůn. Václav odepře a hyne vražednou rukou bratrovou. Boleslav dá se v boj a unesen počátečními úspěchy, plamenně vyzývá muže své země k bezohlednému boji proti všem nepřítelům. Hra jest nazvána tragedií. Ač nechceme aplikovati zastaralých forem estetických na hru tak moderní, přece pokládáme za potřebno si uvědomiti, že podstatou tragedie je rozpor vzniklý z tragedie viny. Tragickou vinou se rozumí každé rozpětí vůle jednotlivcovy; z něho povstává

rozpor, v němž vůle jednotlivcova podléhá, on hyne a jeho pád jest podnětem soustrasti. Rozpětí vůle, o kterém je právě řeč, je ve hře Zavřelové ovšem zcela náhodou slovně vyjádřeno, Boleslav praví o sobě:

„Jsem vůle, ničím neporazitelná
a ničím neohraňovaná vůle.“ (56.)

„Ponořil jsem se do svého nitra a nenahmatal jsem tam již nic nežli vůli, hrozivou, nikým nepodmaněnou a ničím nespoutatelnou vůli. Také z tohoto postřehu mi bylo jasno: Boží jsou mrtví. Všichni boží jsou mrtví. Boží radosti i boží úzkosti a smrti.“ (73.) Jest tedy tato vůle hrdým odbojem proti všemu věčnému řádu, proti všem bohům, proti vši vyšší vůli než jest člověková, odbojem, jehož cílem je zrození něčeho vyššího než jest člověk, a to jest nadčlověk: „nadčlověk, to jest nejsvrchovanější vůle a nejsvrchovanější poznání“. (73.) Tato smělá vypínavost vrcholí na konci hry, kdy Boleslav jako nový král volá: V boj! — Netrpí tedy hrdina za svoji vinu, netřeba soustrasti, hra jest jen exposici tragedie, již schází krise a katastrofa. Končí se bojovným jásosem tam, kde by měla začítí pádem a trestem, aby se mohla nazývatí tragedií. Končí se titanistickou tirádou Boleslavovou, která zanechává neblahý dojem, že hra není tragedií, nýbrž jen pokusem, promítnouti nezažitý nietzscheismus na plochu dávne české historie a dramaticky vystihnouti ideu nadlidství. Avšak učiniti Boleslava představitelem tak moderní ideje je nemotornost, která je vysvětlitelná jen tím, že autor nechtěl psáti hry historické, nechtěl či nedovedl vyjádřiti ideového zápasu pohanství a křesťanství, jaký byl skutečně v desátém století v Čechách, nýbrž že jeho cílem, snad jen bezděčným, bylo zpracovati dramaticky reflexe z hvsterického filosofa německého a neznámých lyriků, kteří až dodnes s dojemnou zálibou nazývají Krista bílým a mdlým bohem. *Dom. P.*

Lev Blatný: *Tri*. Tri akty (skoro marionettní) s epilogem. Nákladem vyd. družstva Mor.-Slezské Revue v Brně 1920. Upravil akad. malíř Podešva. Vytiskla knihtiskárna Františka Obziny ve Vyškově. Stran 46. Cena K 6'30. — S kousavostí, připomínající ironické vignety, jež André Gide tak rád lepí v záhlaví svých antických i neantických dramat, nadpisuje autor první akt: „Hra skoro jako prolog“, druhý: „Jeho ozvěna poněkud ironická“, třetí: „Její ozvěna poněkud sentimentální“, a konečně píše „Epilog, který by ani nemusel býti“. Tragika děje jest vystižena jaksi po pythagorejsku počtem tři; a kdybychom se nad ní hlouběji zamyslili, mohli bychom se domnívati, že ironie probleskující z nadpisů je bolestná a drazé vykoupená. Měl-li pravdu Léon Bloy, když napsal, že v obecných rčeních bývá skryta vážná, ba osudná pravda života, lze říci, že i to sprostě: „Kde jsou dva, není potřeba třetího“ má v milostném dramatu Blatného hrůzně pravdivý výklad. Autor pojmenoval svoji hru „skoro marionettní“; možná, že

to nemyslí tak doopravdy. Jisto však jest, že hra jest skutečně marionettní, neboť všechny její osoby jsou *loutkami*, hříčkami svých vášní, nemohoucími ovládnouti svého srdce a potácejícími se mezi zločinem a láskou, životem a smrtí. A proto nic bychom si nežádali od autora, než aby v jeho ironii bylo více soucitu a více politování, že tyto loutky nejsou raději dělníky božími.

Dom. P.

Constance M-le Plastrierová: Vyhnáný dědic. Román. Přeložil Prokop Holý. Nákladem „Evy“ v Olomouci. Stará, věčně půvabná historie o oběti, kterou snaží se hrdina přivést milovanou duši ku Pravdě . . . Syn bohatého továrníka, po vůli záhy zemřelé matky vychován po katolicku, vroucně náboženský a velmi inteligentní, trápen jest odpadlictvím otce, jež zbožňuje. Aby jej přivedl k poznání a návratu, bere na sebe vinu nevlastního bratra, hazardního hráče, a jest za tuto domnělou vinu otcem vypuzen na čas z domu a pracuje jako prostý dělník v závodě rodinném. Nevina ovšem vyjde najevo a celá rodina, užaslá nad velikostí oběti, stává se katolickou. Dobrý románec běžné literatury bez přílišných aspirací uměleckých. Harmonické vyznění historie vytušíte na prvních stranách. Stavbou románu i ideovým pojetím připomíná romány Dickensovy. Některé figurky, jako ředitel Mackenzie, mrazáček Petr a j. jakoby vystřiženy z Dickens. Ideové řešení v katolickém smyslu učiní vám knihu obzvláště milou.

B. Osipovič.

Ivan Cankar: Vidiny. Nákl. zemědělského knihkupectví v Praze. Snad jste měli ve válce podobnou touhu, co já: seznati díla milovaných autorů světových, napsaná pod tíhou válečných tragedií. Touha vaše se plní, na vašem stole jest již mnoho knih, samých to děl z doby válečné. Ale žádné „válečné zboží“. Většinou díla velikánů, kteří přetrvají časové záliby. Vybírám dnes Cankarovy „Vidiny“ a Bloyova „Rozjímání samotáře“. Dívčí postavičky, jimiž zemědělské knihkupectví „ozdobuje“ své knihy, ustoupily Smrti v modré vojenské bluze. Takovou jest celá kniha. Není pro každého. Vyžaduje duše stejně nebo podobně zladěné. Příliš „zdravé povahy“ knihy nedočtou. Ke své škodě, neboť poslední črty knihy nabízejí s úsměvem v slzách rozřešení záhad světového zápasu a usmírují. Většina povídek — možno-li mluvit o povídkách — přeplněna je vidinami zániku a smrti a bolestnou otázkou „proč?“ Neobyčejná vážnost a účta, s jakou autor v této knize užívá náboženských obrátů a přirovnání a vzpomínek na náboženská zanícení v mládí, přiblíží vám autora nesmírně. „Maličkou otázkou: Když jsem byl ještě hochem a ministrantem, bylo mi podivně těsně u srdce, když kostelník po hrubé mši zhasínal svíce, zvláště po vánoční mši půlnoční. Dříve byl celý farní kostel až po strop zářně osvětlen, obrazy světců svítily s oltářů jako pozlacené, vzduch, vonící kadidlem, svátkem a modlitbami, byl pln světla. Uhasla

první svíce, do světla padl první úzký paprsek noci a tísne; zhasla druhá, třetí svíce, tíse se valily v prázdno černé vlny; okny, s kúru, ze sakristie, z pozadí pilířů a oltářů se plížila noc; píseň a modlitba ztichla, bez hlesu umíral život, smrt klepala kostnatým prstem na plaché srdce. Ještě poslední srdce . . . Nic se neboj, dítě! Před hlavním oltářem hoří věčné světlo, klidným plamenem, který nikdy nezhasne; znamená věčného života . . . Nic se neboj! Zbožné dolévej věčné světlo, které je v tvém srdci; v jeho klidném, věrném plamenu, v tvé lásce a v tvé důvěře budou žít všichni, kdož byli mladi, krásní a dobří! . . . Stane se, že v těch, jichž není, vstanou všeci ti, kdož byli, že se vrátí mladší, krásnější a silnější! Opět budou rozžaty svíce a po horách i po dolinách budou prozpěvovat zvony a sedávat k hrubé mši. Kdožkoli už jsi, důvěřuj červánkům onoho dne a dolévej věčné světlo, které je ve tvém srdci!" A jakou odpověď dává Cankar na dotěrné a žalostné „proč" světové války? Smrt sama odpovídá: „Měla jsem ohromné žně, na nekonečných nivách jsem žala, kde člověk sám sázel . . . Nepomyslíš jsi, že ty zlaté klasy, jež byly požaty a svázané ve snopy, nezemřely, nýbrž že obrodí tisícírozný život. Nepomyslíš jsi, že ještě nikdy nebyla žádná slza marně prolita, že ještě nikdy nebyla marně prolita žádná krupě krve; nepomyslíš, že je smrt matka a nebeský tesař že tebe současně smrtelně lože i kolébku. O to o všechno jsi se nestaral, na sebe jsi myslel, o sebe ses bál, protože jsi viděl poslední sudbu a že ses té sudby bál . . ." Nedejte se zastrašiti přílišnou truchlostí prvních částí knihy. Pravda, strašně neradi obnovujeme v duši všechny ty žalostné chvíle trapných let. Snad po nich rádi sáhne — nedej Bože, při nové katastrofě, abychom našli obraty pro svoji neumělou řeč a výrazy pro své city a odpovědi na své dětiným bolem zbažené otázky.

B. Osipovič.

René Bazin, Davidka Birotová. Přel. Dom. Pecka. Čtete a srovnávejte! Desetkrát, dvacetkrát četli jste na obálce našich časopisů název knihy francouzského spisovatele, profesora katolické university René Bazina „*Davidka Birotová*". Zda vás přilákal titul, neb podtitul knihy „román učitelky", abyste si ji koupili a pozorně přečetli? Děj románu dá se vypověděti krátce: Davidka B. byla dcerou dělníka, štipače kamene ze západní Francie, z krajiny při řece Chavente. Svou plí a rázností otec její se vyšvihl výše a domohl majetku. Dceru dal studovat, po celý život lituje, že se jemu vzdělání nedostalo. Byl by to při své povaze dále přivedl, jak se domníval. Davidka vystudovavši byla poslána jako výpomocná učitelka (adjunktka) do krajiny při Loire, severně od domova, do dělnické vsi Ardesie. Toho všeho se dovídáme jen jaksi mimochodem. Román vlastně líčí jen krátký čas jejího učitelování v Ardesii. — Všimněme se ještě dějiště! Dilo patří

k t. zv. krajinským románům, děj se totiž odehrává v určité krajině, zde na dolní Loire, v rodném kraji spisovatelově (narodil se v Angersu r. 1853), jehož ráz je v románě zachycen. Představte si z jara krajinu zvlněnou, její výšiny jsou prohloubeny lomy břidlicovými — mimo ně samá žluť, žlut kručinek, jež omamují svou vůní! (Viz oddíl IV. „Triumf kručinek“) — Lomy zaměstnávají četné dělnictvo, třídní, uvědomělé. Rudý prapor, stávky, násilí stávkářů proti nestávkujícím a p. jako u nás. O vnější děj v románu málo jde. Více o vnitřní vývoj hrdinky jeho. A není to obvyklý název, zveme-li ji hrdinkou. Jest jí — jest jí svými pěknými snahami, pro něž si dobývá svobody. A její obraz je krásnější, výraznější, že rysuje se na pozadí obrazu jiného, méně utěšeného, na podobě učitelky ji nadřazené. Obě učitelky jsou typy, zastupující množství sobě podobných. Davidčin poměr k vychovatelskému povolání je opravdový; Renata, starší učitelka, plní jen písmena zákona. Davidka se mu spíše uvnitř vzpírá, přemýšleje shledává jej nesprávným. Renata sdílí smýšlení veřejného mínění, církvi a náboženství nepřátelského. Nesnaží se vyniknout nad prostřednost, chce jen se nahoře zavděčit, aby unikla z tohoto „hnízda“. Té touhy po postupu D. nemá. Přílne k svým žákyním, přílne i k jejich rodičům, s nimiž se stýká. A pomalu si uvědomuje své povinnosti k duším sobě svěřeným. Podnětem jest jí nemoc dobré žáčky Anny Le Flochové, dcery pijana, který ženu „Frosinu“ opustil a zanechal jinému milenci. Čistá duše dítěte mře mravní hnoubou svého okolí, jsouc také chorým zdravím obětí otcova alkoholismu. A oč by se opřelo toto ubohé dítě? Snad o laickou morálku, kterou slyší z úst starší učitelky: popírá ve svých vykladech nesmrtnost duše a ukazuje na přirozený — nutný — bídný konec dítek otců pijanů. Anna omdlí při takové přednášce, ale nemyslivé učitelky netkne se účinek jejích slov. Anna ulehne a Davidka navštěvuje nemocné dítě, které vyčítá v ní bytost jinou, již může důvěřovati. Styky s učitelkou ozářují poslední dny nebohého dítěte, jež umírajíc doporučuje Davidce péči o spásu duše matčiny. D. zúčastní se pohřbu a po něm poděkuje na ulici faráři, že žačku zaopatřil, jak si přála. Za to je udána, že vedouc děti na pohřeb, tedy v úřední povinnosti — odvážila se promluvit s farářem. A nejen to, je udána pro pohoršlivé styky. Milenec Frosiny, matky zemřelé zákyně, kdysi při setkání na ni promluvil a vytkl jí s pohrůzkou, proč popuzovala žačku proti matce a jeho stykům s ní. Slo ovšem jen o jiné mravní pojmy, jež učitelka vkládala do duší svých žáček. Maiene Jacquet — tak se jmenoval dělník ten — nesplnil svých vyhrůzek. Důstojný zjev Davidčin utkvěl mu v mysli a od té doby je schopen změnit svůj život. Než D. dlouho nechce slyšeti o mužích, jenž se poskvřňoval styky s vdanou ženou. Maiene pro ni je raněn od stávkářů, pro ni odejde na dlouho z kraje, aby se usilovnou

činnosti domohl vyššího postavení, pro ni odolá posledním svodům své bývalé milénky — a takto jsa mravně očistěn, předstoupí znovu před Davidku. D. ještě váhá pro jeho minulost. Konečně, vidouc opravdovost duše cele obrácené, svolí. — Matky zemřelé zákyně přes obětavé snahy přece nenapraví. Čtete a srovnávejte! I já jsem srovnával, a nejen s poměry našimi. Četl jsem „Davidku“ po Flaubertově „Pani Bovaryové“ a srovnával jsem Francii starou s Francií novou. Dílo Flaubertovo je považováno za mistrovský kus moderního románu. A přece jsem je s odporem četl. Všecko umění oslinivé kresby románové nač je vynaloženo? Aby se ukázalo, jak žena dobrého, velmi zaměstnaného, poněkud strážlivého lékaře venkovského, nemajíc co dělati, sní o štěstí románových hrdinů a hrdinek a po dlouhém sebetrýznění marnou touhou vrhá se v náruč mužů chtivých rozkoše krásného *těla*, aby posléz — jsouc v peněžitě tísni pro život hýřivě nákladný — byla jimi opuštěna a sama si život vzala. — Když román r. 1856 vyšel, vyvolal pohoršení. Ale Francouzi od těch dob zvykli si na sousta silnější a silnější a román Flaubertův byl označen za mistrovské dílo. Není nemravný, říká se, vždyť je to pouhá nestranná studie skutečnosti. Jistě tak žili jen četní jednotlivci. Ne Francie celá. Ale velká část její (i celého světa) toto umění četla a je vynášela — Francie stará. A hle, rodí se Francie nová. „Davidka B.“ (1911) je jejím znamením. S iak jiným zájmem sledujete její osudy! Zde cosi *v duši* se rodí a jímá Vás neodolatelně. Rodí se tucha náboženská. Rodí se vědomí, jakou má náboženství pro život velikou cenu. Přčtete si tuto knihu! Uvidíte obrázek školství, jaký se u nás připravuje. Laická morálka, nepřátelský poměr školy a cirkve, tísňivá *nesvoboda* ideálnějších jednotlivců. Davidka se opřela inspektor, který méně dbal o vlastní věci školské, jako o to, jak by zákazy spoutal *soukromý* život její. A to se stalo v nepatrné vesnici. Podivíte se, že Davidka za krátko dostává dopisy od družek známých a neznámých i z kraje vzdálených. Vědí o její odvaze, o její neohrozenosti, již si hájí svých osobních práv. Družky žádají o radu. Cítí tužou svrakov tiseň a mrzí je vlastní slabost, že se nedovedou opřiti. Tušíte růsti nový svět myšlenkový, novou Francii. To dělo se před válkou v prvním desetiletí tohoto století — a nyní už zříme tuto Francii novou, válkou vyvstala v celé své cudné kráse. Jsme vděční překladateli za to dílo, pomíjejíce některé chyby mluvnické (zvl. ve sklonění zájmen osobních — matení tvarů mě a mně i mne, od něj atp.), nečeská výjádření, jako „byl ven z vesnice“. Jinak se čte přehled plynně.

F. S. Horák.

Jan Kasproiwicz zahajuje v polské poesii řadu básníků, v jejichž tvorbě chvěje se již celá stupnice nejrůznějších citů, přeplynujících duši moderního člověka. „Synem země“ nazval jej významně Przybyszewski, jako „pěvce bolesti“ označil jej již dříve Petr Chmielowski. Bolest jeho není jen bolestí osobní: básník jest si vědom, že v jeho svědomí ožívá se hlas celého lidstva, že jako všichni současníci prožívá tragedii „duše vyhnané z ráje“, duše, jež vypíná se k nebi, k Dobru, Pravdě, Kráse a Lásce, ale zemskou svou přirozeností upadá vždy znovu v objeti Lucifera, jenž dává jí chvilkovou rozkoš a prchavé štěstí. Zlo vítězí a v duši zůstává jen touha, věčná, neukojená a mučivá touha, jež vidí před sebou jen bolestnou „hlavu ovinutou trnovou korunou“ a ve chvílích zoufalství volá k Bohu své stále „Proč?“ Tento bolestný, vzletů i úpadků plný boj o vysvobození a povznesení duše jest na dlouho osudem Kasproiwiczovým. Selský syn — narodil se 12. prosince 1860 v Szymborzu na Kujawech v Poznani — odchovanec německých universit s přirozenou náklonností k reflexím a filosofickým úvahám, konečně lvovský žurnalista — ssál dychtivě ze všech proudů novověké kultury, věnuje se při tom s vášnivou láskou všem současným otázkám. Tak zaujal jej nejprve duševní i společenský stav venkovského lidu, z něhož vyšel: zpívá o něm tonem poněkud deklamatorským a s žurnalistickou tendencí v první své knize „Poezye“ (1889), pak ve sbírce básnických povídek „Z chłopskiego zagonu“ (1891), v dramatu ze života velkopolského „Świat się kończy“ (1891) a částečně i ve sbírce „Anima lachrymans“ (1894). Neidealizuje lidu, nezatajuje jeho temných stránek, ale chce jej povznášeti pokrokovými hesly, neboť věří, že „v lidu jest síla nezužitá, spasení leží pod halenou, jak jiskra v popelu skrytá“. Ale brzy vedle nadšených slov začínají se ozyvat v těchto verších i tóny zklamání a smutku přecházejícího někdy až v zoufalství: básník, jenž věřil v pokrok volné myšlenky, vidí, že hlášané jím demokratické ideály odrážejí se bez účinku o materialismus lidu, tak nedůstojně klamaného velikými a prázdnými hesly. „Byls mi kdysi modlou, dave!“ volá horce ve sbírce „Krzak dzikiej róży“ (Keř plané růže, 1898), jež znamená obrát v jeho tvorbě. Odsuzuje dav, „nenasyčeného, stohubého netvora,“ a zároveň odtrhuje se od drobných otázek a zachycování chvilkových nálad, aby šel za vysokými ideály a záhadami všelidskými. Ale i na těchto závažných cestách ducha dožívá se nových zklamání, tím bolestnějších, čím vyšší byl vzlet. Tak sní v básnický silně

sbírce „Miloš“ (1895) o jakési veliké, čisté a vznešené lásce, jež by obrodila moderního upadlého člověka; ale i tu strhuje jej kruté k zemi poznání, že láska bývá častěji pro muže kletbou. Světlem ducha osvětluje si celou bídu člověka spoutaného smysly, mučeného tíhou hříchu — a z té tmy utíká se v náboženském nadšení k Bohu, aby před Jeho trůn vřhl své touhy i své žaloby a kletby. A tak povstávají Kasproviczovy nejmohutnější básně — náboženské. Zahajuje je již v první básnické sbírce lyrický cyklus „Z biblických motivů“, po němž brzy následovala „báseň společensko-náboženská“ p. t. „Chrystus“ (1890), vzniklá v době, kdy básník byl ještě zcela oddán vládnoucímu tehdy pozitivismu a racionalismu. V pěkných tercích opěvuje tu různé okamžiky ze života Spasitelova, ale třebas projevuje velikou úctu ke Kristu, postava Jeho jest pojata skoro po reanovsku. Báseň byla tehdy zakázána rakouskou censurou... Další duševní boje očistily náboženskou ideu básníkovu a přetvořily také jeho formu: básně jeho zbavují se často rýmu i rytmu a mění se v hymny a žalmy, plné zoufalství i vzdechů, vzpoury i pokory. První jejich svazek, vyšlý roku 1902 p. n. „Ginaćemu swiatu“ (Hynoucimu světu), obsahuje hymny: Dies irae, Salome, Svatý Bože Svatý silný a Má píseň večerní, z níž větší úryvek přinášíme v příklade. Všechny jsou proniknuty pocitem nezměrného neštěstí lidského světa, řitičího se ve svém úpadku přímo v propast zničení, ale zároveň také věrou ve svět věčný, v nesmrtelné duše a v křesťanský ideál náboženský, trebas pojem Boha jest misty ještě za. nřžen výrazy nejčisticími trochu panteisticky. Také názor o praexistenci duše jest ovšem bludný. Čistěji a mohutněji projevilo se náboženské nadšení básníkovu ve druhé příbuzné sbírce „Salve Regina“ (1903), jež obsahuje hymny: Salve Regina, Hymnus sv. Františka z Assisi, Jidáš a Marie Egyptská. První dva jsou nejkrásnější. Není tu již slabosti a zoufalství; všelidská bolest nevyznívá již v pessimismus, nýbrž v naději a výkupnou sílu čisté lásky. Tyto „majestátní symfonie odvěkých tuh a teskot lidské duše“, jak Miriam nazývá hymny Kasproviczovy, jsou vrcholem jeho lyriky. Ještě více křesťanskému duchu přiblížil se Kasprovicz v četných lyrických básních ve sbírkách z posledního období své tvorby. Tak v knize „Ballada o sloneczniku i inne nowe poezye“ (1908) zdůrazňuje zvláště víru ve zmrtvýchvstání o. přenou o obět Kristovu na Kalvarii; v delší básni „Drogi krzyżowe“ na podkladě křižácké výpravy dětí rozvíjí ideu obětavého, z víry počatého a ve jménu víry dokonaného činu lásky. Týmž duchem nesou se některá čísla sbírky „Chwile“ (1911) a zvláště za války vyšlé knihy „Księża ubogich“ (1916), jest to krásný obraz duše, která mnoho trpěla, ale došla sva. tého klidu a nyní udílí srdcím zmučeným ranami válečných let krupěje sladkého nápoje útěchy. Poslední velká báseň „Marcholt gruby a sprośny“ vycházela r. 1917 v revui „Rok

Polski". Životní dílo Kasprowiczovo doplňují dramatické práce: „Bunt Napierskiego" (1894), „Básně noci świętojańskiej" (1900), „Uczta Herodjady" (1905), pak prósa „O bohaterskim koniu i walącym się domu", hluboká satira obsahu symbolického, proniknutého prvky lyrickými, a konečně neobyčejně bohatá činnost překladatelská z literatury anglické, francouzské, německé i staročeské. Básník vydává celou sbírku svých překladů „Arcidíla evropské poesie dramatické". Do češtiny je přeloženo z Kasprowicze dosud málo. Uvedl jej k nám Fr. Kvapil třemi ukázkami v I. roč. „Slov. Přehledu", pak hymnem „Salve Regina" v roč. IX. Teprve v poslední době hojněji začíná jej překládati Jos. Matouš, pak V. Burian, Jan Karník a Beda Beneš Buchlovan.

Em. Masák.

Svatý Hostýn, perla Moravy, zasluhuje zvýšené pozornosti po stránce umělecké, třebaž v poslední době byl obohacen díly výtvarnými. Máme Velehrad, máme Svátý Kopeček, ucelená díla umělecká věků zasílých. Svátý Hostýn však, probuzený k životu teprve v dobách nejnovějších, není dosud tím, čím by býti měl. Vnitřní výzdoba chrámu stačila snad kdys pro ukojení širokých mass, pro dnešní dobu, umělecky citící, myslící a vyhraněnou naprosto nedostačuje svou naivitou. Třeba obrázky neumělou rukou amatéra-malíře poutaly oko prostého diváka, buď u vzdělaného člověka pocit spíše mrazivý, než příjemný. Sem, do vnitřku svatyně, patří ucelené dílo malíře, dekorátéra, mistra. Nutno co nejdříve sehnati nervus rerum (a ten při oblíbenosti svatyně lehce se dá získati) a seškrábat pak naivně, naprosto nedekorativní jarmareční obrázky fermežové, a pokrýti stěny vznešené svatyně freskovými výdobami povoláného, moravského umělce. Nedal by se získati náš moravský dekorátér Jano Koehler? Nemohl by zde, ve stánku Vítězné Ochránčyně Moravy vytvořiti své životní dílo? Nevytvořil by z památného chrámu, k němuž upírají se zbožné oči celé Cyrilometodějské Moravy a Slovenska, veledílo moderního slovenského umění náboženského?

Ř.

Protestantismus a kult mariánský. V protestantských kruzích německých cítí se čím dál tím více, že Harnackem tolik velebený „Lutherův čin" — obrovská redukce nekonečně „komplikovaného" života náboženského v katolicismu — ve skutečnosti byl vlastně nesmírným ochuzením duše po stránce náboženské. Víc a více jeví se snahy hleděti očima zcela jinými než dříve na mateřskou církev katolickou a u ní získat porozumění pro to, jak vésti duše k Bohu. *Max Jungnickel* táže se v berl. deníku „Die Post": *Co chybí církvi evangelické? a odpovídi: Je chladná! Nutno ji zahráti, hřejivou učiniti. Toho nedovedou vzletné básně, k tomu je třeba větší hodnoty citové, která by byla trvalá. Ne pouze o svátcích a za vstupné . . . zkrátka: „musíme vrátiti sami sobě Matku Marii!"* Jungnickel dokazuje, že tento požadavek naprosto není neevangelický, ježto Luther sám ve svém „Výkladu

k Magnifikat" účtu mariánskou ještě znal a praktikoval. Ovšem tento spis jest zrcadlem, jak v něm bojovaly dvě duše proti sobě: jedna stará, katolická, druhá protestantská. Tím se stalo, že na předních stránkách jest mu P. Maria, — „velebená něhyplná Boží Matka" — nesrovnatelným vzorem a s důvěrou vzývanou Přímělkyní u Boha, — a na dalších stránkách zvrhá se tato chvála v útok na katolíky, ježto oni tuto něhyplnou Matku Boží uctívají a o pomoc vzývají. Časem ovšem tento protestantský odpor proti katolické formě v kultu mariánském zvitězil. Proto volá nyní Jungnickel: „Nutno přivést zpět Matku Marii, má-li církev naše býti hřejivou." Ovšem, že hned připojuje: „My však nechceme katolickou Madonnu sedící v azuru, oděnou šusticím hedvábím, blyskavou korunou na hlavě. Já si ji představuji jinak: Bledá divenka s velkýma dětsky nevinnýma očima a světlými vlasy. Maria z lidu. Nikoliv z oblak. V šátku na hlavě. Maria, na níž vidět, jak v noclehárně znaveně hlavu klade na roh stolu a usíná. Maria bloudící v modravém sněhu a úzkosti plačící, Maria oděna v živůtek vlastní práci zhotovený, jak jej rozpíná a u řáder kojí své, anděly opěvané dítě. Skrivanova píseň nad ní je její svatozář. — Jen ne zvonící zlato katolických lunul. — Vše musí býti přirozené." — Toto horování ovšem není ničím jiným ještě, nežli utajeným protestantským vzorem, jenž i když chce totéž a cítí, že se bez toho obejíti nemůže, chce to mít *jinak*, než ti pověreční katolíci. Snad konečně skutečná potřeba a touha po obrodu odstraní i tento přesvědčení se, že Maria právě proto má pro nás tolik hřejivosti, ježto není nahodilým výtvořem fantasmie nějakého jednotlivce, jenž ji líčí, „jak on si ji představuje". Nýbrž, ježto podmíněna jsouc sama v sobě svou skutečností, věčně trůní po boku nebeského svého Syna a právě proto je pro všechny, kteří v jejím Synu vidí pravého vykupitele světa, má v sobě moc, *skutečnou* moc tepla a přitažlivosti. Ten pyšný vzor je to, jenž dosud takřka hledajícím duším v protestantismu kali vnitřní tušení pravdy v katolicismu a je překážkou úplného obrácení. Efes.

Katolická literární vzájemnost a zodbornění katolického literárního zpravodajství. Toho, kdo odebírá všechny naše čelné katolické časopisy, literaturou vůbec neb aspoň z části se zabývající (Arch, Hlídka, Týn, Život), až zaráží literární naše roztržčenost. Časopis takřka bojí se zaváditi o bratrský list, ba čtenář jediného časopisu nedoví se ani o jsoucnosti jiných. Pro něho jako by jich nebylo. Tak se náš kulturní život prohlubovati nemůže. Zde musí stranou osobní věci — jsem ve venkovském městě jen velmi vzdáleným pozorovatelem skutečného literárního ruchu a nevidím do zákulisí — osobní věci stranou, jde-li o velkou věc katolické kulturní jednoty. Byla-li možná jednota na půdě politické — a byla nutná pro soustředěný politický boj proti katolíkům

— je nutná i možná na poli kulturním. Každý náš literární časopis učiní si povinností, zpravovatí své čtenáře o všem, co ostatní listy přinášejí pozoruhodného, ať jde o básně, krásnou prósu či články literárně historické, necht zavede oddíl „Z katolických časopisů“ či „Časopiseckou hlídku“, aby i čtenář jednoho listu — a takových je na venkově většina — věděl o celém katol. ruchu literárním! Ideálem našim buď velká revue, kde by se sešli spisovatelé mladí i starší a vytvořili dílo účtu vzbuzující! Mladí necht mají svůj zvláštní časopis (na př. Život)! Jest jim třeba vlastního listu, kde by se zcela volně a po svém vyslovovali. (Tak rádi se osvěžujeme četbou jeho, rádi zvidáme o čistých a slibných snáhách, naši „novinu“ hluboko zabírajících.) Ale necht proto neodmitají spolupráci se staršími! Byli jsme svědky, jakou si vynutila účtu naše politická vyspělost a ukázněnost. Nuž, snažme se o podobný čin kulturní! Úctyhodná katolická revue neobejde se také bez jakéhosi, abych tak řekl, z odbornění literárního zpravodajství. Výměna s cizinou se časem zlepší, časopisy a knihy cizí budou k nám hojněji zasílány, až jen se trochu naše měna vzkřísí. I volám už teď k pracovníkům dobré vůle, znalým cizích jazyků: Vyberte si některou literaturu, ať slovanskou, francouzskou, německou, anglickou, italskou, španělskou, severskou, a zabývejte se jí důkladně, abyste — dokonaleji, než dosud se dělo — mohli čtenářstvo naší revue zpravovatí o pozoruhodných novinkách i objevech literárně historických zvolené cizí literatury! Dva příklady mám na mysli. „Das literarische Echo“, jak je znám z doby předválečné, kde čítali jsme „Briefy“, dopisy o různých literaturách. (Něco podobného, tuším, na čas zavedl i náš „Zvon“. Také zde můžeme vzpomenouti zasloužilé brněnské „Hlídky literární“.) Ještě více se mi zamlouvá program letošního „Gralu“. Chce podávatí v každém čísle nějaký obraz ze světové literatury katolické. Tak čís. 3—6 přineslo podrobný obraz „katolického ducha novější francouzské literatury“, založený na hojných pramenech, která jsou v čele studie uvedeny. (Výtah její přináší naše číslo pod n. „O novém duchu lit. franc.“) V dvojseš. 3—4 čteme o Gilbertu K. Chesterstonu, 4—5 o portugalském básniku Joao de Deus, 7—8 o katol. spisovateli anglickém R. H. Bensonovi (také tu bude článek ve stručném výtahu uveden). Jest nám potřebí katolického hlediska pro výběr ze svět. literatury. Tak ukazuje na př. F. Muckermann v čl. „Auf dem Wege zur kath. Weltliteratur“, jak málo je nám znám křesťanský, trebas ne katolický Dán Paludan Müller, ale o nevěrci J. P. Jakobsenovi dobře víme. Vědětí tedy musíme o všech vynikajících dílech v celé katolické (křesťanské) literatuře světové, abychom je četli, studovali a tak se vzájemně poznávali a vytvořili jakousi katol. literární vzájemnost všesvětovou. Kdo pozoruje běhy světa, vidí, že se spolčují lidé jednoho smýšlení nejen v jednom národě,

nýbrž že se budují podobné svazky mezinárodní. Nuž třeba, aby katolíci celého světa o sobě věděli a byli hrdí na znamenité výtvoři vši katolické literatury světové. F. S. Horák.

O novém duchu literatury francouzské. Vážní činitelé naší kultury pohlíželi až do nedávna s obavami na zjev, že náš knižní trh byl hojněji zaplavován překlady z literatury francouzské, která jen zlehčovala viru a šířila uvolnění mravů, jak se nejmírněji můžeme vyjádřiti. A dnes denní tisk a časopisy zpravují nás o tom, jaký se stal obrat ve Francii po válečné. Francie se stává opět katolickou, katolickou se ukazuje především literatura francouzská. Obrat se připravoval už před válkou. Zjistili tak i pozorovatelé katolicismu nepřátelští. Tak píše Brulat v „Événement“ r. 1912: „Od které doby jsme svědky zvláštního divadla, jak se vrací k církvi a staré víře mnozí z elity duševní, totiž spisovatelé a umělci. Jsou to snad výjimky? Nikoli, je to skoro všeobecné hnutí v spisovatelstvu, nálada, která se šíří a působí nakažlivě. Náboženský obrat spisovatelů, malířů a jiných umělců vyskytá se častěji, než bychom se nadáli.“ Zcela jiné jsou umělecké zásady nynější literární mládeže francouzské. Nejde ji o pouhou krásu, ba krása je pro ni bezcenná, nevede-li k mravní dokonalosti. Zavrhuje krásu, jejíž účel jest okrášlit neřest a učiniti ji ještě svůdnější. Upouští od námětů, kterými se dosud literatura francouzská skoro výhradně zabývala, jako jsou manželská nevěra, sebevražda a jiné neřesti lidí tělesné i duševně zrůdných. V jejich dílech vane svěžejší vzduch venkova, rádi ukazují, jak víra člověka posiluje v životním boji. Paul Claudel, Francis Jammes, Emile Baumann, Vallery-Radot, François Mauriac, René Salomé, Georges Valois jsou jména těchto mladých spisovatelů francouzských. Příklady některých děl jejich (na př. E. Baumanna) byly, tuším, před časem Archou ohlášeny. Ptáme-li se po příčinách tohoto obratu ve Francii, musíme se přiznati, že mnohé jsou nám utajeny. Ukažme alespoň na některé, jež jsou zřejmy. Zklamala věda, jež se chtěla omeziti na pouhé zjevy viditelné a jen smysly vnímatelné (t. zv. pozitivismus); zklamala i tak zvaná laická morálka, nemohouce dáti to, co slibovaly: náhradu za ztracenou viru, odpovědi na mučivé otázky životní, splnění horoucích přání srdce lidského. Mnozí hledali záchranu (a vidíme i v našich neutěšených poměrech podobné zjevy) v spiritismu a jiných tajných naukách, jiní vraceli se do domova víry, který opustili. Hnutí připravovali už mnozí starší spisovatelé Brunetiére, Huysmans, Barrès, Verlaine a j. a j., také Bourget, *v našem listě už ohlášeny* svými novějšími cele katolickými spisy: Smysl smrti, Lazarina. Hnutí podporovali, většinou bezděky, i mnozí filosofové, kteří zdůrazňovali také jiné prameny poznávací, než jakými jsou naše smysly a rozum lidský. Bergson na př. staví spíše na citu, na intuici, t. j. jakémsi vnitřním světle, jímž zříme bezprostředně podstatu věcí. Něco

podobného vidíme v katolické mystice. — Přispěli též výmluvní kazatelé známého pařížského velechrámu Notre Dame. Zvlášť působivé jistě bylo pronásledování francouzských katolíků, jak se projevilo oloupením církve o majetek, vypuzením jeptišek z nemocnic a sirotčinců, vyloučením náboženství z veřejných škol. Utrpení katolíků vyvolalo v mládeži soucit s nimi a mělo zcela opačný účinek zamýšlenému. A to může být i nám útěchou. Nedávné volby ukázaly, že přes vše pronásledování roste uvědomění katolické i u nás. Konečně přičinili se také katolíci sami, pracující horlivě ve vědě, umění, hlavně v soukromých školách a na poli sociálním. Katolíci spisovatelé francouzští nestojí v životě svého národa osamoceni. S otevřenou náručí jsou vítáni a čtení, zvláště rády jim otvírají své sloupce nejpřednější časopisy, znamenití kritikové všímají si jejich děl opravdu uměleckých a s láskou a porozuměním je rozbírají. Mnozí vytýkají hnutí, že je příliš citové a volají po rozumovém zdůvodnění jeho, aby mělo pevnější podklad. Ale hnutí je příliš opravdové a silné, než abychom mohli mysliti, že jde o pouhý dočasný rozmar citový, jaký se u starších spisovatelů občas objevoval. Mladí se hlásí upřímně k zděděnému katolicismu. Viru svou pojímají vážně. V jejich dílech plane oheň jich niter, jímž svítí a hřeje. Podle „Gralu“ podává zprávu

F. S. Horák.

Literární salony, u nás neměly nikdy toho významu pro dnešní život národa, jako ve Francii. Byla to vybraná společnost, která se scházela u vynikající dámy, jež byla jejím středem, okouzluje krásou těla i ducha svého. Známe na př. salon pi. Récamierové z počátku 19. stol., kde se přednášely básně, tančilo se, zpívalo, hrálo divadlo a vedly duchaplné hovory o literatuře, umění, politice. Podobu této empirové krásy zachoval nám francouzský malíř J. L. David. Vystřídaly se tu nejslavnější osobnosti té doby, básníci a spisovatelé: Chateaubriand, Constant, pi. de Stael, později Mérimée a mladý Lamartine. Po pádu Napoleonové docházeli sem i Wellington, Canova, Metternich, Humboldt. Pro literaturu zvlášť měl tento salon velký význam, neboť nový tehdy směr — romantismus — měl tu své přední zástupce. (Více o tom viz ve spisku M. B. Šarecké „Salony“, který vyšel v Topičově sbírce „Duch a svět“ a kde dovíš se také o českých salonech!) Nás zde zajímá, že francouzský salon zasáhl i do nového literárního hnutí francouzského, které je prosyceno celem duchem katolickým. Z duchaplných hovorů mužů i žen načerpali tu hojně podnětů ke své práci i mladí spisovatelé francouzští, rádi slyšíce též láskyplné posudky svých děl. Tak píše Strowski ve spise „La vie catholique dans la France contemporaine“. (Paříž 1918 — o něm a o literatuře nového hnutí vůbec viz v „Grale“ 1920, č. 3—6!) o Lucii Felix Faure-Goyauové, že návštěvníci salonu rádi ji naslouchali, opět a opět vzpomínali toho, co byla řekla paní ta, jejíž hluboká víra vznítala

v nich nejmělejší poesii. Básníci Maurice Brillant, Charles Groleau a Noel Nouet nalezli zase „svědomitého rádce a otcovského přítele“ v majiteli salonu p. Charles de Gomairols. — Salonů mohou si dopřát jen bohatí jednotlivci. Jiní sdružují se v kroužky, kde společné nadšení pro vážnou práci vykoná nejméně tolik jako duchaplný hovor. Tak shromažďoval kolem sebe mladé spisovatele a básníky profesor filosofie v Grenoblu Georges Dusmenil a vydával pro ně od r. 1910 až do války „Cahiers de l'Amitié de France“. Zde jste mohli čísti prvé výzvy k společné práci, jež by řešila v duchu Kristově všechny palčivé otázky doby. „Tisíce duší žijí po vodě věčné, a poněvadž se neznají a porůznu žijí, snadno mizí nadšení jejich.“ A tyto žiznivě chtějí „Cahiers“ shromažďovati k jednomu prameni božimu. Dusmenil uveřejňoval v časopise prvotiny mladých básníků a oduševňoval celou tvorbu svých přátel. A podobně působil Charles Péguy v Paříži a Josef Lotte v Coutances, který vydával „Bulletin des professeurs catholiques de l'Université“. — Zde bych připojil vlastní poznámku. Ne každý si uvědomí, co ztrácí po celý život osamělý katolický inteligent na venkově, který nemá duše, s nímž by si pohovořil o palčivých otázkách veřejného života našeho, o čtění, o snahách svých, aby výměnou myšlenek a zkušeností rozšiřoval vl. obzor, aby se silil přátelským slovem! „Hlas volající“, slova profesorova (v Arše, č. 2—3 t. r.) nejsou výronem precitlivělosti.

F. S. Horák.

Kalich smrti. V mnichovské král knihovně chová se vzácný ilustrovaný srbský žaltář z počátku patnáctého věku, který byl vydán profesorem Jos. Strzygowským v publikacích vídeňské akademie r. 1906. Na počátku, před vlastními žalmy, umístěn jest cyklus sedmi obrazů o pomíječnosti života. První z nich jest jedinečný svým pojetím a bez analogií ve výtvarném umění. Představuje jinocha, zahaleného v zelené rouchy, an sedí na stolici, přistřešen červenou pokrývkou. Pravice spočívá mu na klně a levici sahá po bílé čtši, kterou jemu podává černý, toliko zástěrkou opásaný mužik, ukazující druhou rukou v mocném gestu nahoru. Z leva kupí se v pozadí devět postav, které s účastí pozorují jinocha. Za nimi vidí se stěna, zlomek architektury, nad nimi draperie, a celek jest lemován nahore i vespod zlatým pásem. Nad obrazem červeně značí se nápis „Toto jest kalich smrti“. A dole k tomu připsáno: „Plačte mne, kvíte mne, o druhové! Neboť hle, znenadání vyvstal přede mnou lupič, trhaje strašlivým oružím srdečnou moji duši a napájaje mne čtší smrtivého jedu. Běda

222

mi, není, kdo by se smíloval!“ Chmurou hloubku těchto slov jsem pochopil, až jsem stál u rovu přítele, zardoušeného v pravém slova smyslu zákeřnou nemocí v několika dnech.

Soutěž katol. světov. umělců malířů. Před časem byla představeným „Díla zázvěčné akce Božsk. Sr. Páně mezi národy“ vypsána světová soutěž na vytvoření obrazu Božsk. Sr. Páně. Soutěže mohou se zúčastniti umělci celého světa. Obraz má býti velikosti 250 x 10 m. Celkem věnováno k tomu účelu 20.000 lir. První cena 15.000 lir. Bližší podmínky možno se dovědět v sekretariátě Corso Venezia 15, Milán.

Příčina odpadu episkop. amer. biskupa. V *Delaware* odpadl episkopátu biskup Kineman od své sekty a v dopise, jímž oznamuje vrchnímu představenému toto své rozhodnutí, uvádí tyto příčiny: nejistotu v učení, pouhé domněnky a odpory v učení zvláště o svátostech a zvláště nedostatky principu autority. Vše to, praví, jej přesvědčilo, že církev, stojící na tak vratkém podkladě, není pravou církví Kristovou.

U Herdera byla vydána pěkná kni-

na konvertitky: „M. Scharlausové (M. Albertiové) boje, vzpomínky a vyznání“ (5-50 M), choti protest. pastora, jemouž ve kniha věnována. Je to kniha, lišící se v mnohém od běžných děl podobného druhu, a nalezla v Německu mezi katolíky i protestanty mnoho čtenářů. Snad by bylo dobře ji přeložit do češtiny.

„Antibarbarus.“ V knize tohoto jména pojednává prof. filos. K. Joel v Basileji duchaplně o víře nevěřců. Víra a věda bývají často stavěny proti sobě, jako by mezi nimi zela nepřeklenutelná propast. Není dokonce řádký názor, že nevěra a věda jsou zrovna tak pojmy ideální, jako víra a nevědeckost. Jen tam, kde bují nejasné myšlení, prý je víra možná a mizí, jakmile věda rozhodla. Je tomu vsutku tak? Je nevěra prostá veškeré víry? Ani jeden znalec vědeckého myšlení se neodvážá mluvit o skutečném důkazu neexistence Boží. Komu se podařil tento důkaz? Snad Kantovi? Tento myslitel poznamenává ve svém stěžejním díle, že vlády jsou mu díkem zavázány za to, že zbavil ateismus každého zdání vědeckosti a jistoty. Ať se nevěrec brání jak chce, bez víry ani on se neobejde. Neboť musí jednoduše věřit, že není Boha, ježto důkazu pro neexistence Boží, jenž by nezanechal žádných pochyb, není. — Joel v „Antibarbaru“ opakuje otázku Humesovu: je-li vůbec, nebo byli-li vůbec kdo ateistou. A probíraje jednotlivé myslíte starověku a novověku, dospívá závěru, že skutečnými ateisty nebyli a být nemohli, ježto ateismus postrádá theoretického podkladu a všichni t. zv. ateisté zvl. doby nové nebyli theoretickými popírači Boha. Střetne-li se theismus s atheismem na praktické půdě, osvědčí se theismus jako silnější a vítězí. Kde jsou praktické zásluhy ateismu? Není jich, ježto ateismus je prázdny sám o sobě a proto neplodný. Ani v umění, ani v moralce, ani v kultuře se vůbec neosvědčil. Neboť ateismus je negace. A negace je poukaz na cosi pozitivního. Ateismus tedy je zkoušen kriticky, objeví se jako deismus, agnosticismus, antitheismus nebo pantheismus a popírá Boha bojuje vždy buď proti poznatelnosti Boha, nebo je odpůrcem domnělého ohrožení Boha, nebo konečně jeho důvody jsou pouhou nenávisť Boha. Je ovšem zvláště dnes mnoho „volných“ myslitelů, kteří chlubi se

veřejně svojí nevěrou, pokládajíce ji za přednost proti těm zaoštalým. Zatím záleží jejich atheismus v tom, že ohlušení jsouce zcela hlukem světa, příliš zaneprázdnění jednotlivostí, příliš těkaví a povrchní, nemají ani chuti a času, aby důležitou, ano nejdůležitější všech problémů, otázku Boha vážně sobě položili. A takoví mudrci, štvání okamžikem, lákání kořisti dne, opojeví smysly, omámení křikem a lomozem tržového dne, dráždění, šlehaní stěpi-nami a útržky světské koketerie, oslepení nezdravou plností a slepi pro pravý cíl života — nejsou-li tito vlastně barbary? —

Plagiáty. V 2. čísle plzeňského měsíčníku „Pramen“ odhaluje redaktor tohoto listu Jaa Vrba prameny dvou knih Jos. Šimánka „Háj satyrů“ a „O-živlé mramory“. Konstatuje dle zběžného srovnání dějových motivů, že Šimánek užil velmi zdatné předlohy angl. moderního autora H. Ridera Haggarda. — V 3. čísle „Zrání“, věnována Boženě Němcové, zase snaží se St. Souček v článku „Podružný pramen Kristina příběhu“ z „Babicky“ dokázati možnost nové předlohy, které vedle pedagogické knížky Fr. Mošnera „Pěstounka“ užila Němcová při kompozici své „Babicky“. Předlohou tou prý je povídka Szuhányho: „Kdo dá srdci mému potěšení?“ v Zofe I., budinském almanachu na rok 1835. Výrobnou plagiátů, ať už skutečných či domnělých je Francie, zvl. Paříž. Co chvíle bývá hladina uměleck. světa zvrhena nějakým plagiátem. Při každé téměř premiéře nového kusu, při objevení se nového románu, buď autor zasypán přispisy, které více či méně obviňují jej z literární krádeže. Často jedná se o pouhý název díla a spor řešen bývá i dlouhými úpornými procesy. Nejednou ovšem jedná se o pouhou reklamu. Obecenstvo se takto upozorňuje na to, že ono dílo a puzeu jsouce zvědavosti chce samo rozhodnouti. Byl-li řešen spor dokonce soudním jednáním, jsou autor s nakladatelem radostí bez sebe. Před nedávnem vyskytl se podobný případ, jenž horoučce napjal kruhy londýnské a pařížské. Pierre Benoit byl obviněn londýnským romanopiscem, cestovatelem a badatelem Riddrem Haggardem, že jeho román „L'Atlantide“ není ničím jiným, nežli malými změnami opatřenou kopii Haggardova románu „She“, který vyšel před 20 lety. Francouzská akademie,

kteřá Benoitovu románů přikl. hl. liter. cenu 10.000 Frs. chopila se ve vlastním zájmu šetření této věci. Celkem možno mít ve veřejnosti tuto otázku už za rozřešenou sice v tom smyslu, že nelze mluvit o plagiátu, ač podobnosti obsahu obou románů i zpracování jsou neobyčejně nápadné a do podrobnosti zabíhající. K sporu o tom připojuje inž. Franta Stěpánek v „Nár. Lístech“ tuto poznámku: „Znám dobře už po léta Haggardův dotyčný román, jak z originálu, tak z výtečného Paroubkova překladu (Haggard: „Ona“.) A Benoitovu „Atlantidu“ jsem laskavosti nakladatele v Paříži dostal do Prahy dříve, než vyšla v Paříži. Při prvním pročtení „Atlantidy“, již právě překládám do češtiny, jsem ihned vyčítal její ideovou příbuznost s historií dobrodružství „Ona“ — ale ani na okamžik jsem nepochyboval o původnosti její koncepce. Souběžnost námětu neprokazuje ještě zřejmost plagiátu, jinak by bylo nutno obviniti anglického romanciera Conana Doylea z plagiátu Hlouchova „Zakleté země“, vyšlé před lety v Vilémku. Doyleův román: „Začarovaný svět“ (Solc, Karlín 1919) je pozdějšího data a jeho řešení přírodní zaostálé rezervace, v níž se uchovala zvířena času praehistorických, je obdobné líčení Hlouchova. A přece při srovnání obou děl vystupují přednosti Hlouchova zpracování proti plochosti rutinéřské práce Doyleovy. — Tolik v zájmu „Atlantidy“. Stavím se rozhodně na stanovisko ryzosti invence Benoitovy. — Nedávno byl také objeven nový plagiát *Stendhalův*. „Mercure de France“ přinesl článek, v němž se dokazuje, že Stendhalovy „*Memoires d'un touriste*“ jsou kopii Millinova cíla: „*Voyage dans la Midi de la France*“, které vyšlo v Paříži roku 1807. Stendhal prý jen tu a tam uhladil některý obrat nebo zjemnil slohovou úpravu. Avšak jeho cititelé namítají, že přivlastnil-li si něco z výzkumu specialistových, zmocnil se jen veřejného majetku. Tak píše na př. kritik Paul Sorday v „*Tempsu*“: „Tento žert s plagiáty Stendhalovými nezasluhuje vážné diskuse. Genií tak samostatný jako Stendhal nebyl povinen, aby plýtvá svým časem na studie, které ostatně byly již před ním vykonány. Je ukolem učencu, aby připravili látku cizím, kteří stojí nad nimi“ — Takoveto patolizalství ovšem ničí v zá-

rodku každou námitku a činí každou diskusi nemožnou. Neboť v tom případě může i skutečný plagiátor svoji „výpůjčku“ vysvětliti tím, že je duchem stojícím nad těmi, kdož mu cestu „připravovali“. —

Přitažlivost katolicismu. Nejenom francouzská myslící moderní duše s nadšením podléhá vnitřní síle a pravdě katolicismu, i německý protestantismus začíná od několika let hodně střízlivě pohlížeti na svoji domnělou kulturní převahu nad katolicismem. Přitínou tobo jsou konverze velkých duchů, zvláště M. Schelera a Hermanna Bahr, kteří svými statemi v časopisech v době válečné uveřejněnými poskytli i katolíkům i nekatolíkům pozoruhodné myšlenky k novému vybudování společenského soužití. Zřejmě se tu opět ukázalo, že nutno pouze, aby skutečně vážný myslitel z vnitřního přesvědčení psal a uvažoval o kulturní síle církve a že ihned objeví se nepřekonatelná její cena, zjevná i protivníku. Úvahy Schelerovy a Bahrovy nezůstaly osamoceny. Jejich nové originální pojetí a ozáření katolicismu působilo na Aug. Messera z Würzburgu, jenž na počátku vědecké své dráhy vnitřní náboženské přesvědčení ztratil, ježto špatné poučení vy stran katolického pojmu Boha, mohl a trápil se, jak sám praví, strádáním, které sám si vymyslel. Návrat do církve u něho není sice dosud úplný, leč nastalo aspoň velké sblížení vnitřní. Také E. Rosenstock, přispívatel do „Hochlandu“, prodělává tuto vnitřní krizi. Jako Scheler, Bahr a Messer, byl i Rosenstock uchvácen sladkou a mohutnou silou duchovního života, jehož je pouze katolicismem schopen. Původně žid, pak z vlastní vůle protestant, líčí vnitřní otřes, který v něm působilo bližší poznání katolické církve. Ovšem ani on ještě nestojí oběma nohama na palubě lodičky Petrovy. Ale jeho úvahy a články (zvláště v „Hochlandu“ 1918: Der Selbstmord Europas a j.) jsou dokladem toho, jak moderní, vzdělaný, neklidný duch už neutíká od církve jako před lety, kdy technika a kultura smyslu duši církvi odcizovala, nýbrž naopak podobá se hejnu racku, který přivábeni byvše v noci září věčné lampy v osamělém kostele na břehu mořském, oblétají okna, bijíce křídly do skleněných tabulí, nenalezše zatím ještě vchodu do svatyně. *Efes.*

JANO KOEHLER: STUDIE HLAVY KE KŘÍŽOVÉ CESTĚ

Fr. Kašpar:

Den.

Den bílé záclonami prosvítá.
Je ložnice má perla bělostná.
Zlatými růžemi teď rozkvetly
stěny; a duše moje radostná

prosnívá bohatství, co nese den.
Ve zlatý jas on změnil černou noc.
Já v živé Tělo chleba proměním
a vino v krev, jež božskou skrývá moc.

A síla toho Těla v tělo mé
vnikne jak miza jarem do všech dřev.
A svatá krev božskými jiskrami
očistným ohněm zapálí mou krev.

A z těla oheň k duši pronikne.
Co přineseš mi, svatý Boží dne?
Chtěl bych tě zlíbat jako dítěátko,
jež první slovo matce nabídne.

Co budu po celý den konati,
promění Svátost všechno kouzlem svým.
Pán bude hledět mýma očima,
jiného světa divy uvidím.

Všecka má gesta budou modlitbou.
Den bílý v sedmerý taj rozkveté.
Mystická zora, *Jitřní*, uzraje
ve *Chválách*. Růžového poupěte

nádherou září *První* hodinka.
Stříbrná *Třetí*, *Šestá* zlatá jest.
Devátá slunce zapadající.
Nešpory sladký večer. Ratolest

Kompletář v temno noci nesoucí
jak do archy poselství pokoje.
Andělská ruka napítí mi dá
snů čistých tajemného nápoje.

Vstáváje беру krunýř radosti
ve jménu Božím slavně bojovat
s temnými mocnostmi, jež počaly
obléhat dnešního dne bílý hrad.

V zimě.

Ta dlouhá cesta krásným zimním krajem
jak sladké víno zbývá vzpomínkám.
Jdu lesem bukovým jak hradem z mědi
v nesmírném tichu sám.

Líbezně modré háje věncí obzor,
jak polní květy hlavu nehybnou
zemřelé dívky. Pole všecka sladce
jak perník hnědá jsou.

Zelená Hora kyne. Zámek bílý
vyrůstá z holých stromů směsice,
jak mučenika bílé tělo svítí
uprostřed hranice.

Jak malíř smaže obraz, aby jiný
na jeho troskách v ohni barev vzplál,
krajinu jinou vzpomínkou jsem přikryl.
V zeleni jasně vstal

les. Pole rudnou krví vlčích máků.
Nad zelenými stromy zámek ční
jak bílé hnízdo. Na kvetoucí trnce
ptáčete píseň zní.

A zralá vesna v moje srdce vchází,
ne v krajích snění včerejšího snad.
Vracím se zase ve hlubokém tichu
v mředěný lesní hrad.

Pojednou datel na kmen buku klepá.
Otvírá se mi brána v tajemnu.
Vstříc anděl křídel měnivých mi kyne
vjit do vyššího snu.

Tirso de Molinův „Svůdce Sevillský“.

Vývoj pověsti o Donu Juanovi.

(Dokončení.)

A tak jest Moliérův don Juan markýzem, jenž zcela po vkusu doby stává se na konec i svatouškem a pokrytcem — novým Tartuffem. Don Juan stal se představitelem pokleslé šlechty, jež do neřesti a nevěry táhla za sebou i stav občanský, zastoupený sluhou Sganarellem. I on napomíná pána svého, jako Tirsův Catalinou, ale nepořídí, neboť nezbyvá mu vůči posměváku nic, než neplýtvati důvody a zaniknouti v hloupých šprýmech. Stává-li se i on vlivem pána svého špatným, je-li znepravěn odvislostí od šlechtice, viděti v tom nikoliv potupu náboženství, ale spíše bije tu sebou ubohé ptáče pod čaromocným pohledem hada, který je polapil. Scéna s žebrákem, aby se za peníze rouhal, ukazuje na propagandu zla, jež vycházela z vysokých kruhů aristokracie. Brunetiére počítá Moliérova Juana k typům charakteru nejistého, téměř hádankového, ale stojíme-li na předpokladu, že Molière ironisoval schátralost šlechty, vidíme pouze důslednost v provedení, připojil-li povaze té i rys pokrytectví a dal-li Sganarellovi v usta slova: „Nebesa, co slyším tu? Vám nescházelo leč státi se ještě licoměrníkem, byste naplnil na vrchovato míru neřesti . . . Vězte, že duše nám dává život, život pak končí smrtí . . . a tedy rozvažte, co z vás potom bude?“ Tkvi v tom ovšem i tendenční hrot proti odpůrcům Tartuffa, kteří básníku připravili nejednu trpkou chvíli.

Z komedie, již Molière nazval po staru „Le festin de Pierre“, lze vybrati leckterou scénu, aby nápadný rozdíl vynikl. Sganarelle počíná komickým vychvalováním tabáku a představuje domácnost svého pána. Moliérův Juan je totiž ženat. Chof jeho Elvira marně se snaží získati manžela ctnosti. Na všechny domluvy její poroučí sluhovi suše: „Hledme si svého milostného podniku.“ Třeba nám pět jednání nelíci tolikráte Juanovy „entreprises amoureuses“ jako 3 akty dramatu Tirsova, poučuje nás sluha sdostatek o životě šlechtického hýřila. Mluví o svém pánu jako o největším ohavníku na světě, zove ho „vzteklým psem, čertem, Turkem, kacířem, jenž nevěří ani v peklo ani v nebe, jenž žije jako zvíře, jako vepřík Epikurův, jako Sardanapal“. Je to krátce „coursur du monde“, světoběžník, jenž by se nejraději oženil s celým světem. Na své dobrodružné cestě utká se s ženichem Charlotty, selské děvčice, která jej také sice kárá, ale zhola jinak než Tirsova rybářka Tisbea. Ve scéně „s políčky“ je pravá honba. Juan chce lapiti Pierrota, nápadníka Charlottina, ale omylem nebo obratností Pierrota odnáší si výprask Sganarelle. Rozkošný jest

vyjev s věritelem Dimanchem, jenž přišel pro peníze. Juan nedá mu přijíti ke slovu a velmi zdvořile vypoklonkuje ho ze dveří. Tradici se Molière vyhnouti nemohl. Končí jako Tirso večerí u „commandeura“ (komthura Tirsova). Na rozdíl od jiných her nevystupuje však nikdy živý komthur, Juan setkává se v lese jen se sochou jeho, již potupí. Prostému sluhovi zdá se mira dovršena, i začíná vážně: „Doufal jsem ještě stále ve vaši spásu, ale teď již zoufám, neboť nebe více neposhoví,“ načež skeptik frivolně: „Ale jdi, jdi; nebe nebude přece tak náhlé, jak si myslíš; kdyby mělo pokazdé do člověka hned . . .“ V tom již viděti zjevení tajemné, zahalené ženy, jež rovněž napomíná, a brzy blíží se socha, jež za blesku a hřmění bere Juana za ruku. Země se otvírá a pohltí Juana. Ale tragicky nesměla komedie skončiti, zbývá poslední vtip Sganarellův, aby obecenstvo odcházelo se smíchem. Vida, že pán se propadá a mizí mu před očima ubíraje se ze světa, v němž dlužil kdekomu, volá zoufale: „Mes gages, mes gages!“ (Moje mzda!) Ale není právě v tom umělecký tah mistra? Je to pouze špatný vtip? Sganarelle, representant středních, od šlechty závislých stavů, jenž stal se špatným z ohledu časných, vidí, že se mu nepodalo, čeho doufal, když si dal uloupiti dobrou svoji stránku, víru v trestající spravedlnost. I tu platilo aristokracii: Kdo se cítí, ten se vtípí. Molière byl nucen vynechati řízného zakončení. Ještě ve vydání z r. 1760 nalézáme místo onoho výkřiku kratičké morální rozjímání Sganarellovo: „Smrti Juanovou všem učiněno zadost, jenom já jsem za tolik let služby oklamán . . .“

Jak oblíbena byla té doby legenda donjuanská ve Francii, patrně z toho, že krátce po Moliérově 1669 užil ji znova herec Dumesnil, přizvaný Rosimon v kuse: *Le festin de Pierre ou le fils criminel*. (Hostina Petrova čili zločinný syn.) Z Francie nevymizela vzpomínka na Dona Juana ani později. U „francouzského Byrona“ Alfreda Musseta (1810—1857) jeví se takřka úkolem životním snaha propracovati problém daný pověstí donjuanskou ve vlastním srdci, věčně neklidném a skutečnosti klamaném. Z prací toho sujetu vyniká zvláště trojdielná kniha „*Le spectacle dans un fauteuil*“ — Divadlo ve křesle — (1832) a z ní díl první „*La coupe et les lèvres* — Číše a rty — a třetí „*Namouna*“. Roku 1834 vydána hra: „*On ne badine pas avec l'amour*“ (S láskou se nežertuje), v níž ukazuje Dona Juana básníka a filosofa. Ve smyslu legendy donjuanské vidí i Musset svět jako sen, v němž nelze trvale zachytiti skutečnosti. Člověk náleží bolesti, každá jeho honba za štěstím končí bolem. Štěstí prchá, ale vzpomínka na ně zůstává. Láska klame, a přece není štěstí leč v ní, nutno jí tedy hledati, ne abys ji měl, ale abys mohl žiti v blahém vědomí, žeš ji měl . . .

Dle jiné verse španělské sluje hrdina Don Juan de Maraňa. Ten uzavírá (jako Faust) smlouvu s ďáblem, ale když měl

228

vidění, obrací se, stává se mnichem a svatě umírá. Těto verse užil Alexandr Dumas st. v mystériu: *Don Juan de Marana ou la chute d'un ange* (D. J. čili pád anděla) 1836, díle to efektním bez umělecké stavby. Do Anglie přenesl pověst Tomáš Shadwell (1640—1692) poeta laureatus, a to v truchlo-hře „*The libertine destroyed*“ (Zničený hýřil). Liči v ni Juana s takovou dávkou surovosti a nestoudností, že hra nebyla ani provozována.

Do roku 1819 spadá počátek Dona Juana Byronova. Jest to vlastně nejmodernější epos, nebo román veršem bez plánu, ale s látkou tak obsáhlou, že ji ani Byron nezdolal. Ačkoliv z postav Dona Juana zůstalo vlastně jen jméno, přece lze i v tomto proslulém zpracování poznati prvky hry Tirsovy. Láska hrdinova k doně Julii v Seville, bouře na moři a zachránění Juanovo připomíná počátek hry španělské. Setkání jeho na skalnatém pobřeží s dcerou indického piráta, idyla prosté dcery přírody Haidie naznačena rybářkou Tisbeou. Brzy ovšem nabývá básně grandiosních rysů, rek opouští říši legend a ocitá se v táboře Suvarova před tureckou pevností Ismail, zažije hrůzy války a dává se do dalšího putování světem . . .

Staří básníci ličili Juana po stránce nechvalitebně a svolá-vali blesky na potrestání jeho vášni, Byron však chtěl, „aby básni jeho zazvučely všechny struny života, dotýká se jeho stránek hnusných a zavržení hodných, ale dává prožití i vše, co skýtá sladkého, něžného, tajemného. Epos to jest auto-da-fé vášně; celý svět musí vzplanouti v tomto požáru a když rozkoš pozemského bytí byla všestranně odpykána, musí býti všecko, ať ošklivo, ať krásno, jediným sloupem ohnivým zá-roven sežehnuto.“ Proto také není Byronův Don Juan vzdoro-vitým bezbožcem, nýbrž jinochem unášeným výlučně pudem a citem, dítětem, které si není vědomo svých poklesků proti mravnosti. Básník také nestrojil svému rekovi tresty, nýbrž minil ukončiti dílo své smírně.

Zcela odlišným, originelním způsobem chopil se pověsti donjuanské Kristian Dietrich Grabbe (1801—1836) v Německu. R. 1829 vydal čtyřaktovou tragedii „*Don Juan und Faust*“, v níž spojil obě pověsti. Zpěvnou část k fantasické hře té napsal Lortzing, jenž hrál také při prvním představení v Düssel-dorfu Juana. Barokní fantastika, cynické manýry, pijáctví, komedie se sebou i s jinými byly prvky, z nichž sestával básník ten a jeho život, prvky, z nichž skládá se i jeho poesie, svědčící o geniálním nadání. Z krátkého obsahu vy-svitne, pokud držel se Grabbe původní pověsti.

I. Otec donny Anny, guvernér don Gusman je v Římě španělským vyslancem. Že vyhlédl pro dceru ženicha dona Oktavia, zvidá don Juan od svého sluhy Leporella. Na žíravé jeho vtipy a výpočet asi 2000 lásek odpovídá Juan: „I té musím dosíci, i kdybych měl jíti proudem krve otcovy.“ Vloudí se do domu Gusmanova s vlasteneckými frázemi o velikosti

Španělska a varuje otce před čarodějem Faustem, jenž přišel do Říma, aby vlákal dceru ve svůj čarokruh. Jest pozván na zítřejší svatbu Anninu a co otec i ženich odcházejí učiniti Fausta neškodným, dovidá se, kde by se mohl s ní sejiti.

Faust, jenž přišel do Říma, „by celou lidskost v sebe vpil, jenž božství hledal a na kraji pekla stál“, volá Satana o půlnoci a запиše se mu krví za cenu, „aby na mocných křídlech svých ho nes od hranic vědy v říši víry“. Sotva vstoupí oba mužové, mizí Faust i s ďáblem.

II. Juan čeká v sadě guvernéra na Annu; mluví o lásce k ní, Leporello však charakterisuje svého pána: „Vy nikdy jste nemiloval, jen požitek jste znal a fantasii.“ V Anně probouzí se láska, ale zůstává věrna Oktaviovi: „Věrnost je věčná, láska miji, nechť tedy věčné zvítězí.“ Juan je svědkem rozmluvy snoubenců a přísahá usmrtiti soka v noci svatební; zistný Leporello má ženicha uraziti, aby vyvolal souboj. Boji se výprasku, Juan slibuje mu odměnu, za každý políček čtyři scudi. Lep.: „O bych sto tisíc měl políčků, získám čtyřikrát sto tisíc scudů!“ Zatím ukáže rytíř (ďábel) Faustovi v zrcadle tvář Anny, aby v něm probudil lásku; *Faust zapomíná na cíl, který chtěl si vybojovati rozumem a poddává se citu, čímž stává se donem Juanem II. a sokem prvního.* (Toť základní idea celého dramatu.) Ježto je pronásledován, vloudí se do síně svatební omlazen a pod jiným jménem, aby po souboji Juanově jeho kořist uchvátil pro sebe. Juan ocitá se v domě guvernérově za trojím účelem: víno, tanec, vražda. Přichází i Faust, jemuž průvodčí okamžikem vykouzlil nádherný zámek na Montblanku. Dojde k souboji, Oktavio padá a co Juan vítězně dí: „Ženich je mrtev, a *má* je nevěsta“, klepne mu Faust na rameno se slovy: „Příteli, mylíš se, jest *moje!*“ Uchvátí Annu a prchá, rytíř však ještě šeptá Juanovi: „Na Montblank donnu Annu odvádí. Treba mu ďábel sloužit *musí*, za zády zradit ho vždy ještě *může.*“

Otec chce pomstiti vraždu dceřina snoubence, vyzve Juana k souboji přes svých osmdesát let: „Nuž, done Juane, taste meč. *Juan:* Toť lehko; a nestydí se meč můj nahoty. *Leporello:* A zardí-li se, bývá to jen krví.“ Gusman padá. Juan tropí si smích z jeho žádosti po knězi a odmítá prosbu jeho, aby zachránil Annu do kláštera:

Dvě palmy byly to, jež na poušti
u studánky na stráži stály — jedna
tam porubána, druhá tuto leží . . .“

Kouzelný hrad Faustův na vrchu alpském. Láska jeho k Anně je beznadějna, ano, dívka mu sděluje, že ví o jeho choti. [Pověst nezná choti Faustovy; Grabbe přibásnil tuto okolnost, jako Molière učinil v legendě donjuanské.] Ve vzteku nechá Faust choť svou násilím zahynouti, aby snáze Anny vydobyl. Aby udusil v jejím srdci lásku k Juanovi, sděluje jí,
230

že otec zabít jest od něho. I prosí Anna, aby moci svou pomstil smrt otcovu. Brzy objeví se Juan v divokém kraji alpském, utká se s Faustem, ale nadlidská moc zvítězí nad srdnatostí a na pokyn Faustův zavane víchřice Juana zpět do Říma.

IV. Hřbitov se sochou guvernéra. Leporello čte nápis na pomníku :

Tu odpočívá guvernér don Gusman,
a pomsta vraha jeho očekává.

Don Juan :

To osli hlava nápis vymyslíla,
křesťanský není ani pohanský.
Jak křesťan, guvernére, spíte tu,
a pomstou hrozíte ? To vaše zbožnost ?
Neměl jsem až k druhému kolenu
vás rád, až k vaší dceři ? Že jsem vás
s Oktaviem zabil, zda nebylo z lásky ? . . .

Juan pozve sochu s potupným smíchem k večeři. Socha přislibuje. Rej skřítků na Montblanku. Faust šílí láskou, gnomové zpívají pošklebně :

Ej, donna Anna ! Muka, žal !
Pan Faust se do dívky zakoukal !
Ej, probádat chtěl celý svět,
však srdce zmocí nedoved !

Nemoha dosíci Anny, usmrcuje ji Faust povel, aby ani Juan její lásky nedosáhl.

Rytíř-dábel zjevuje se v nádherném sále Juanově v Římě, odhazuje masku i černý háv a rudý, ohnivý šat jeho probleskuje v pozadí za hroznou víchřicí. Dostaví se Faust, bled a rozrušen, oznamuje Juanovi smrt Anninu, jest vyzván na souboj, ale z pozadí vynoří se postava rytíře, jenž Fausta chopí a zardousí. Pán a sluha pozorují pouze, že Faust klesl a zčernal ve smrti jako mrtvici raněný. Za Leporellových vtipů při večeři (podobných u Tirsova Catalinona a Sganarelly Moliérova) zjevuje se socha guvernéra. Zvěstuje Juanovi, že Anna i Oktavio v nebi zaň oroduji, aby pokáním se očistil. [Podobný moment v dramatu Zorillově široce rozveden.] Juan trvá v nevěře [jako u Moliéra] :

Dík za pozdrav ! — Však nic jsem neučinil,
proč měl bych litovat. Vše co jsem dělal,
mi líbí se a nedbám polepšení,
neb se sebou jsem velmi spokojen.

Socha chce ruku na to, poukazuje na číhajícího ďábla, ale slibuje záchranu za lítost.

Juan :

Čím jsem, tím zůstanu. Jsem don Juan,
a budu nic, pakli se jiným stanu.
Líp donem Juanem být v propasti siry,
než rajským světlem zářit ve svatosti.
Tys hlasem hromu litost po mně chtěl,
já hlasem hromu odpovídám : ne !

Socha mizí, rytíř zahalí Juana ohněm a strhne ho s sebou
za žhavého deště :

K Faustu tě přikovám ; vím, za cílem
že jediným jste spěli . . .

Konec působí rovné mohutně, jako opačným směrem konec
dramatu Zorillova.

R. 1842 počal se látkou donjuanskou zabývatí Mikuláš
Niernbsch von Strehlenau, básník Fausta L en a u (1802—1850).
Báseň vydána až po jeho smrti 1851. Není ucelena, sestávajíc
z jednotlivých episod, ale je samostatná. Lenau nedržel se
Mozarta, pro jehož hudbu nenašel porozumění. Drama Tirsovo
sice znal, ale získal tolik nových stránek, že přímý vliv Tir-
sův poznati lze toliko ve scéně s Isabellou, kde ji zhasíná
světlo (jak uvádí naše drama hned v prvním výjevu) a ve
scéně hřbitovní před sochou. Vše ostatní je fantasie Lenauova,
ba ani konec není dle tradice, nýbrž Pedro, syn zabitého
komthura (jenž rovněž nevystupuje za živa), probodá Juana.
Konec ten značí prohloubení problému oproti všem předcho-
zím zpracováním. Jak byl umělecky působivým, patrně z toho,
že dovedl sáhnouti do strun nové hudby ; jestli don Juan
Lenauův základem zhudebnění legendy od Richarda Strausse
(1889).

Krátký obsah : Don Juan setkává se s bratrem Diegem,
jenž přináší mu rozkaz a napomenutí od otce. Toho nedbá,
nýbrž vychází do světa za svým plánem :

Rád šel bych čarokruhem ve svět dálný,
kde půvab ženskosti jest neobsáhlý,
rád bouřlivé bych požitků znal věni,
měl na rtu slední ženy v políbení.

Cestou naskytá se mu příležitost seznámiti se s Marií, již
otec její Prospero miní vdáti za starého vévodu. Zdráhá se,
neboť má v mysli Juana, jenž ji odloudil. Brzy ji však opouští
a stává se svědkem vévodkyně Isabelly, vydávaje se za snou-
bence jejího Antonia. Tento nalézá soka v lese, střelí po něm,
ale chybí a je usmrcen mečem. Následuje hřbitovní scéna.
Juan čte nápis na hrobě komthurově se sluhou svým Cata-
linonem :

Aj, aj, jak povídavý nápis ten :
Mrtvému přeje sladký, libý sen,
až tělesná by vstala z hrobu schrána,
i řídkým ctnostem chvála je tu vzdána,
a posléz prorocká se jeví snaha,
že Boží hněv prý ještě stihne vraha.
Nu, je-li jistý tak můj trest a žal,
jak jeho vzkříšení — pak nápis lhal.

Po té pozývá sochu k večeři. Zakončení překvapí. Očekáváme příchod sochy, ale vchází don Pedro, syn zabitého Gonzala de Ulloa a s ním celý zástup opuštěných milenek a děti Juanových vyžádat si práva. Juan dává si předložit seznam všech svedených. [Podobná scéna u Zorilly.] Po té pozývá Pedra k souboji. Šermuji, Juan vítězí, ale odhazuje dýku a nechá se probodnouti se slovy :

V mou ruku's dán, úhlavní nepříteli —
však nudí mne i to, jak život celý.

Patrně, jak subjektivně třeba pojímati tuto báseň. Juan je vlastně Lenau sám : zoufalý milovník, uštvaný bezbožec, romantik a pesimista. Básník se vyjádřil, že „hrdina jeho nesmí býti mužem, jenž se honí za ženami, nýbrž člověkem, hledajícím ženu, jež by byla „vtěleným ženstvím“ (das inkarnierte Weibthum), aby mu dala v sobě jediné dosici všech žen světa“. Chtěl postavit na kolbiště idealistu, jako naopak realisticky pojata jest osoba dona Juana u Španělů, u Tirsy, i u Vegy, Calderona, kteří rekům svým dávali hledati mnoho žen, aby dosáhli soubor dokonalosti. Calderon vyjádřil to rozkošnou hádkou sluhy Ginesa a pána jeho Gomeza ve hře „La niña de Gomez Arias“ :

Gom. Má-li dokonalou být
láska, také předmět její
dokonalý musí být.

Gin. První platí.

Gom. Slyš jen dále :
Dokonalé, bez chyby
není v světě ženy žádné.

Gin. Druhé platí.

Gom. Proto nutně
musíš připustit i třetí,
úplné a celé lásky
že nic v světě hodno není.
Proto hledám krásu jedné,
druhé vtip a třetí šperky,
u jiné zas sílu ducha

s šlechtností nejvyšším cením.
Toť jest láska úplná,
neboť kochám u každé z nich
dokonalost, jež je u všech.

Celkový úsudek o tomto zidealizovaném Juanovi, jemuž se nepodařilo naléztí ideálu ženy jediné, shrnouti lze ve slova Zofie Löwenthalovy, jež hrozila se někdy Juana—Lenaua, ale milovala jeho báseň, „s oním hlubokým humorem, plamenou vášní a čarovně zvucným veršem“.

Nelze nezmíniti se ještě o dvojaktovém libretě k Mozartově „Donu Juanovi“. Napsal je *Lorenzo da Ponte* (1749—1838) italský básník původu židovského z Benátska. Život tohoto dobrodruha je sám o sobě velmi zajímavý a liší se od slavených básníků zpěvoher Pietra Metastasia a Apostola Zenona, kteří našli trvalý domov u dvora vídeňského. Da Ponte, jemuž pouze spojení s Mozartem zajistilo světové jméno, zemřel v Novém Yorku jako devadesátník. Dne 29. října 1787 byla po prvé provozována v Praze opera „Don Giovanni, ossia il dissoluto punito“ (Don Juan čili potrestaný zhyrálec). Text byl italský. Celkem zůstává libretista věren původním tradicím, jak je italští básníci upravili, a Moliérovi. Episody Tirsovy tu chybí, místo dvou venkovských dívek (Tisbea, Aminta) vystupuje pouze Zerlina. Také scéna s pláštěm připomíná Tirsovu, u da Ponte svezce se však obtíž situace na sluhu Leporella, jenž byl nucen vzít na se oděv Juanův. Rovněž při pozvání k večeři sleduje libretista komedii francouzskou. Nápadna jest scéna konečná: co Molière několika slovy naznačuje, rozvádí da Ponte obšírně, u obou však končí Juan v nekajivosti.

Sganarelle: Ach, pane, poddějte se tolika důkazům a dejte se rychle na pokání!

Juan: Ne, ne, ať se děje cokoliv, nesmí se o mně říci, že jsem s to, abych litoval.

A v opěře:

Socha: Polepši se! *Juan*: Ne!

„ Modli se! „ Ne!

„ Ano! „ Ne!

Leporello: Ano, Ano! „ Ne! Ne!

Socha: Ach, teď konec tvůj je tu!

Za zpěvu neviditelných Furií, za bouře a blesku Juan se propadá dům se zřítí nad ním v ssutiny.

Tím obyčejně opera končí, ale Mozart přičinil ještě druhé „Finale“ po způsobu Tirsové. Jako tam Catalinon, tak zde Leporello oznamuje truchlivý skon Juanův a kus končí svatbami. —

Zmíníme-li se, že i v Dánsku byla pověst donjuanská dramaticky zpracována Hauchem a v Rusku Puškinem a Tolstým,

že se stále až do nové doby objevuje v podružných hrách zvláště německých, shledáme, že don Juan žije v říši poesie i v říši hudby, že velkolepá idea naznačená po prvé mistrem Tirsem vykonala své poslání v celém světě kulturním různých věků a národů.

V překladu zachována původní forma rýmovaná, leč asonance vypuštěny. K úvodu použito těchto prací: Ottův Slovník naučný, Schäffer: Geschichte des span. Nationaldramas 1890, Schack: Geschichte der dramat. Lit. in Spanien 1854, G. Lanson: Histoire de la littérature française 1903, Kreiten: Molières Leben und Werke 1887, Heinrich: La légende de Don Juan 1858, Fleischer: Compendio storico del teatro italiano 1829 a děl jmenovaných spisovatelů.

Překladatel.

T. Glen:

Poznání Boha.

„Neni umělce bez náboženského založení.“

Slova Antonína Macka.

Ty, jenž nezměrný a mocný jsi,
jehož vyzývá duše v plamě čistoty,
jehož přítomnost v svém nitru cítí umělec,
jenž ku pokoře vybízíš a k vznětům duší nitíš,
jenž jsi samo Dobro, sama Láska,
příklad nejzářnější ve všem světa shonu,
moudrý ředitel a spravedlivý dárce,
jež se nedotkne ni špíny prach ni bláta kal,
neposkvřnitelný a neporušitelný,
věčně svěží, nikdy neměnicí se,
ušlechtilý ve svém utrpení i v své vůli,
neznající rozdílů ni zloby,
před Tvým cílem skláním v pokoře svou duši,
vítán buď a věčně veleben!

Tirso de Molina (přel. B. Kyselý) :

Svůdce Sevillský a Kamenný host.

OSOBY :

Don Juan Tenorio.
Don Diego Tenorio, jeho otec.
Don Pedro Tenorio.
Králové: Neapolský a kastilský Alfons XI.
Don Gonzalo de Ulloa, komtur Kalatrávský.
Isabella, vévodkyně.
Dona Anna de Ulloa.
Vévoda Oktavio.
Markýz de la Mota.
Katalinon, sluha.
Tisbea, Felisa, rybářky.
Aní iso, Koridon, rybáři.
Patricio, starší rolník.
Gaseno, Aminta, Belisa, venkované.
Fabio, Ripio, služi.
Služka.
Stráže, rybáři, hudebníci, lid atd.

Děj v Neapoli, v Tarragoně, Seville a v Dos Hermanas.

Jednání I.

Komnata v paláci krále Neapolského. Noc.

Výjev I.

Don Juan, zahalený; Isabella.

Isabella : Žádné dveře východ lip,
vévodo, vám neukáží.

Don Juan : Znova přísahou se váži
splnit, drahá, sladký slib.

Isabella : Slávou jsou mi vaše slova,
přípovědi, nabídnutí,
dary, láska, rozhodnutí,
všecko pro mne čest je nová.

Don Juan : Ano, drahá.

Isabella : Přijdu hned
se světlem.

Don Juan : Nač světlo sem ?

Isabella : By o štěstí velikém
duši přesvědčil můj hled.

Don Juan : Zahasím ti světlo já.

Isabella : Nebesa! Kdo jsi ty muži ?

Don Juan : Kdo? Muž bez jména se druží
k tobě.

Isabella : Nejsi vévoda ?

Don Juan : Ne.

Isabella : Ach, sem z paláce !
Don Juan : Dále
nepokroč a ruku dej mi.
Isabella : Na tu, drzý, nesahej mi.
Vojsko, lidé, sem od krále !

Výjev II.

Král Neapolský se světlem ; předešli.

Král : Co se stalo ?
Isabella (stranou) : Král ! Ach, běda !

Král : Ty, kdo jsi ?

Don Juan : Kdo má zde být ?
Muž a žena, přec to zřít.

Král (stranou) : Na to musí chytrá věda. (Ucouvne,
vida vévodkyni.)
Vzhůru, stráží ! Zatkněte
muže zde.

Isabella (zakrývajíc tvář) : Ach, kde má čest !

Výjev III.

Don Pedro Tenorio, strážce, předešli.

Don Pedro : Vznešený, kdo vinen jest,
že zněl křik v komnatě tvé ?

Král : Zatknutí tu, Pedro, vám
nařizuji ; já-li spěchám,
důkladnější vám soud nechám ;
Kdo ti dva jsou, vizte sám ;
tajně však jednejte přec,
neb tu velké zlo se skrývá ;
na to patřit jen mi zbývá,
když mám z de zřít takou věc. (Odchází.)

Výjev VI.

Isabella, Don Juan, Don Pedro, stráž.

Don Pedro : Svažte !

Don Juan : Kdo se osmělí ? ...
Může mne to život státí,
ale draho jej chci dátí,
že to mnohý oželí.

Don Pedro : Zabijte ho !

Don Juan : Kam s tou lestí ?
Umřítí jsem odhodlán,
neb jsem rytíř a můj pán

španělský vyslanec jesti.
Ten ať přijde; jediné
mu se vzdám.

Don Pedro: Vy jděte ven
s touto ženou, ale jen
vedlejší sem do síně.
(Odejde Isabella i stráž.)

Výjev V.
(Juan, Pedro.)

Don Pedro: Před tebou již stojím sám.
Ukaž sílu se statnosti.

Don Juan: Odvahy mám, strýčku, dosti,
však ji nemám proti vám.

Don Pedro: Rci, kdo jsi?

Don Juan (odhaluje tvář): Již pravím ti to:
bratrovec tvůj.

Don Pedro (stranou): Ach, jak bát
musí se tu srdce zrad! —
Nepříteli, zjev co skryto!
Co zde hledáš v nočním šeru?
Pověz rychle příběh celý!
Nezdárníku drzý, smělý,
nejrač zabil bych tě, věru;
pospěš!

Don Juan: Strýčku, pane můj,
mladý jsem, i tys mlád býval,
lásku znáš, ji též jsi míval,
to mi za omluvu stůj.
Pravdu říci vybízíš,
nuže slyš, tu povím nyní:
Zklamal, sved' jsem vévodkyni
Isabellu . . .

Don Pedro: Dosti již,
Zadrž! Jak ji mohl's svést?
Tíše mluv, neb nemluv dále!

Don Juan: Vévodu jsem dělal stále . . .

Don Pedro: Ustaň, zmlkni! Ku neštěstí
toho dost. (Stranou) Jsem ztracen, zví-li
o tom král; jak vyváznout?
Chytrost musí teď na soud
a mne spasit v těžké chvíli. —
Bidný, rci, nestačí, hned
v Španělich v nedávné době,
násilím že's v divé zlobě
zrádně vzácnou ženu sved'?

Již i v Neapoli čest
dámě uloupit se's v hrad
královský tak drze vkrad?
Kéž tě stihne nebe trest,
amen! — Otec z Kastilie
poslal tě sem v Neapol,
a kde vlaské moře kol
v zpěný břeh jeho bije,
vstoupil's na zem a že splatíš
vlidné přijetí, dle práva,
díkem, otec očekává!
A ty čest v té zemi špatíš
v paní urozené tak!
Však při věci toho rázu
váhání nám nese zkázu.
Viz, co učiníš a jak!

Don Juan: Omluv chci se vystříhati,
špatné jsou i nevtíhané.
Má krev je též vaší, pane,
vemte ji, ať vinu splatí.

(Kleká.) U nohou těch patřte na mne,
zde můj meč — víc nepravím.

Don Pedro: Povstaň a buď zmužilým,
pokora tvá přemohla mne.
Máš dost odvahy a chuti
skočit s pavlanu?

Don Juan: Máám dosti,
křídla mám v tvé náklonnosti.

Don Pedro: Nuže, tedy pomohu ti.
V Milánu neb v Sicilji
žít ve krytém můžeš místě.

Don Juan: Hned tam půjdu.

Don Pedro: Jistě?

Don Juan: Jistě!

Don Pedro: Psaním ti pak zvěstuji,
jaký konec byl těch činů,
které smutné's zavinil.

Don Juan (stranou): Pro mne čin ten slastný byl. —
Doznávám, že nesu vinu.

Don Pedro: Mládi tvoje, pokud buji,
šálí tě. S pavlanu skoč!

Don Juan: Štasten teď a maje proč
rád do Španěl pocestuji.

Pokračování.

Pozoruhodné mladistvé talenty mezi italskými básníky minulého století.

Literární studie.

V žádné literatuře, u žádného národa nepotkáváme se s básníky tak mladistvého věku a již tak vynikajícího talentu jako v dějinách literatury italské v minulém století. Málo básníků nalezneme u nás, u Němců, Angličanů a Francouzů, kteří by před dvaceti lety byli vystoupili na veřejnost s celými sbírkami veršů, dramaty a romány. V dějinách italské literatury minulého století — a to nejvíce na poli poesie — setkáváme se s nadšenými postavami dětí, jinochů i dívek, kteří jsou v mladistvých letech nadějnými, ano i velkými básníky a spisovateli. Příčinu toho můžeme hledati v onom velikém boji Italů za svobodu a sjednocenost, kdy národní nadšení předčasně b dílo příslušníky celého národa k číno-rodým skutkům slovem, péroem i mečem. Jinou příčinu dlužno hledati v rychlejším a předčasnějším vývinu sil a schopností jak duševních, tak i tělesných. Než, je-li tomu i tak, přece údiv náš nad tím zjevem se nemenší, zvláště považíme-li, že devatenácté století, jmenovitě jeho první polovice nebyla bohatá na školy, které by mohly býti patřičnou průpravou k literární tvorbě. Uvážíme-li dobře všechny tyto okolnosti, nutno souhlasiti s výrokem velikého Římana:

„Orator fit, poeta nascitur.“

Jen když dřímá v duši lidské sklon k tvorbě, talent; o ostatní, čehož obyčejný člověk získává studiem a vzděláním a k tvorbě básnické potřebuje, stará se genius, strážný duch a bůh básníků a umělců. Při četbě životopisů italských básníků citíme jasně ono kouzlo mládí, oheň, žár a nadšení, s jakým službě Musám věnovali mládí i celý svůj život častokráte kratinký, avšak podivuhodně plodný. Důkaz toho zřime na *Jakubu Leopardim*, velikém básníku bolesti, jež biskup Keppler nazývá černou labutí z Recanati. Do školy nechočil, jsa vychováván dvěma kněžími, z nichž jeden byl jesuitou, uprchlým z Mexika, za to však tím více prodléval ve veliké knihovně otce svého, v níž pohřbil zdraví své, v jejímž prachu utřil si první rány na svém chatrném zdraví.

Jako sedmnáctiletý chlapec psal již studie a pojednání; jako osmnáctiletý jinoch napsal v básnické a prorocké visi „*L'appressamento della morte*“ (Blížící se smrt), v níž v myšlenkách náboženských tušil krátkost svého života utrpením a skepsi naplněného a jenž zhasl v Neapoli roku 1837 ve věku třiceti devíti let. Jeho listy a dopisy, počínající čtrnáctým rokem básnickovým, ukazují na vysoké vzdělání již v letech dětství a jinošství.

Velikým, mladistvým talentem byla i sicilská básnířka *Josefina Turrisi-Colonna*, jejíž báseň „La campana del 2 novembre“ (Zvon druhého listopadu) nazývá literární kritik a kněz *Jakub Zanella* nejjemnější básní ženského retu. Měla několik vychovatelů, mluvila francouzsky, španělsky, německy a anglicky, v kterémžto jazyku byla činná i literárně.

První své verše vydala v patnácti letech. Jedenadvacetiletá scestovala celou Itálií a když se vrátila na Sicílii, vzala si za muže mladistvého básníka knížete di Galati *Josefa de Spuches*, s nímž však dlouho nežila, neboť zemřela v pětadvaceti letech k velikému zármutku manžela-básníka r. 1848.

V Paříži ve věku třiceti let zemřel nadaný básník a improvizátor toskánský *Bartoloměj Sestini*, který v mladistvých letech vystupoval na jevištích jako slavený improvizátor. V jednaadvaceti letech byl od vlády bourbonské uvězněn, jsa osudem i jinak pronásledován, neboť jeho milenkou zabil blesk, když pracovala na ručních pracech pod stromem.

O *L. Carrovi*, narozeném v Benátkách r. 1801 vypravují jeho životopisci, že byl v mládí jinochem neobyčejně sličným. Jako jinoch šestnáctiletý improvizoval na jevištích benátských celé tragedie, které publikem přijímány byly s neobyčejným nadšením. Však krátký jeho život nebyl šťastný a pozhnaný, ježto trpěl ustavičně neduhy a domácími nespáry a rodinnými tragediemi.

Velikým umělcem ve chrámě poesie ukázal se i *Cesar Cantu*, jenž jako jinoch vydal poetickou novelu „*Algiso*“. Ve vězení, kam ho zavřeli v Miláně *Rakušané*, napsal román „*Margherita Pusterla*“.

A kdo by nevzpoměl si na *Jana Prati-ho*, jenž ve své jedné básni zmiňuje se o české půdě „*O il mio boemo suol*“ a přeje jí samostatnost a svobodu. I ten první svou sbírku uveřejnil jako jinoch kolem dvaceti let.

Go' red Mameli projevil se v mladistvých letech nejen jako nadaný básník, nýbrž i jako veliký hrdina na poli válečném. V roce 1847 složil hymnu „*Fratelli d' Italia*“, která zhudebněna od *Michaela Novaro* stala se budící hymnou celého utlačeného národa. Jednaadvacetiletý bojoval proti *Rakušanům* jako dobrovolník, rok na to byla mu následkem rány amputována noha. Jako mrzák přál si, aby ho vysadili na koně, chtěje i s jednou nohou bojovati za svobodu vlasti. Zemřel jako mladík jednaadvacetiletý. Zarmoucené matce básníkove psal sám vůdce boje za svobodu *Josef Garibaldi* tento dojemný dopis: „Drahá konteso! Piši vám se slzou v oku, ježto nemohu bez slzí a pohnutí vzpomínati na vašeho syna, hrdinu. Ano, matko mého bratra v boji, jenž po boku mém byl raněn a jemůž já do tváře bez bázně a bez známky utrpení jsem se díval s údivem, dovolte, bych vaši ruku mohl políbiti polibkem lásky, vždyť vy duši svou jste otiskla v hrdinného syna vašeho.“

Podobným mladistvým hrdinou byla i básnička Concetta *Ramondetta-Fileti*, která v Palermě v revoluci osmačtyřicáté uprchla z materského domu, aby pomohla kopati zákopy kolem města proti vojsku bourbonskému.

Slavenou improvisatorkou byla *Giannina Milli*. Od dvaceti do čtyřiceti let byla činnou ve dvoranách i divadlech. Poněvadž již jako děvče improvisovala, byl na ni upozorněn král neapolský, jenž ji dal vzdělat; Garibaldi přikl jí později roční státní podporu a ženy italské sebraly pro ni velký národní dar. Jako děvče improvisovala i jiná básnička *Marie Josefa Guacci-Nobile*, která překládala latinské klasiky v pozdějším věku. Zemřela třicetiletá roku 1848.

V Neapoli básnila v patnácti letech *Laura Beatrice Mancini-Oliva*, která dvacetiletá napsala tragedii „Anežka z Castra“. Vzala si za chotě vlasence Mancini-ho, s nímž sdílela vyhnanství v Turíně, kde něžně starala se o jedenáct svých dítek, z nichž dcera Gracie stala se rovněž slavnou básničkou.

Než všechny tyto předčil básník a herec *L. Bonazzi*, který improvisoval jako dvanáctiletý hoch v kavárnách města Perugia. Neméně slavným dramaturgem byl i *Petr Cossa*, jenž jako chlapec čtrnáctiletý bojoval v Lombardii proti Rakušánům. V Římě se narodil, delší čas žil v Chile a Peru a zemřel na tyf v Livorně.

Z jeho dramát nejslavnější je drama „Nero“ s pohanskou svou rozkošnilovností a bezstarostností. V anthologiích nalézáme často citován přípitek Neronův z Cossova dramatu, jehož první sloka v překladu asi takto zní:

„Nejmilejším věru lužkem
banket je s tím Bakchem bužkem.
Pijme, přátelé, ať žije radost!
Ať žije nadšená láska!
Je život nejistá sázka.
Pijme mok falernských rév,
je snad v podsvětí samá jen žalost.
Líbejme tvářičky děv,
milujme, hodujme stále jen víc —
smrt čeká jistá nás — po ní však nic!“

Dobrodružný život v mládí prožil lyrik *Felix Cavallotti*. V sedmnácti letech odešel s pěti lirami v kapse z Milána na Sicílii, kde bojoval za samostatnost. Později bojoval v Tridentsku i u Mentány. Byl to duch neklidný, revoluční již v mládí. Zabit byl ve svém třicátém třetím souboji v Římě.

Hamilkar Finali uveřejnil jako devatenáctiletý chlapec „Carlo Alberto“, delší báseň o pěti zpěvech. Později stal se lékařem a podlehl choleře, v jejímž řádění činil divy obětavosti.

Jako devatenáctiletý jinoh vydal i *Giosuè Carducci*, básník hymny na satana, sbírku „Harfa národa.“

Zašel bych příliš daleko, kdybych měl vypočítati všechny mladistvé talenty italských básníků devatenáctého století. Než přece se zmíním aspoň ještě o několika, z nichž někteří jsou dosud na živu jako silní muži nebo větší kmetové.

Tak Říman *Alfred Baccelli* vydal ve dvaceti letech sbírku veršů „*Geumina*“; v Římě ve dvaceti letech zemřelý *Sergius Corazzini* zanechal po sobě sbírku „*Lyrika*“.

Zázračným talentem byla *Maria Alinda Brunamonti-Bonaccii*. V devíti letech znala nazpaměť Dante-ho a vykládala jej, v jedenácti četla Vergíla a ve čtrnácti uveřejňovala již své verše. Studovala Platona, Otce církevní i moderní filosofy.

Sedmnáctiletá vydala řadu zpěvů národních „*Canti nazionali*“. Snad modrá Umbrie, kde se narodila, žila i umřela, působila na ducha jejího tak, že tak brzy a skvěle projevil se její genius.

A ještě zmínka o třech ženách mi zbývá ke konci této studie. Roku 1807 vydala *Contessa Lara* ve Florencii sbírku erotických svých veršů, o níž nikdo nevěděl, co je to za ženu a odkud.

Za pseudonymem *Contessa Lara* skrývala se šestnáctiletá choť důstojníka bersagliérů Eužena Mancini-ho Eva Kattermol, jež narodila se v Cannes z otce Angličana a matky Rusky. Byla farnosní svými verši i romány, nevěrná ve svém manželství, trhala srdce mužů na setkání jsouc prodávná, vášnivá, nízká, což připravilo ji tragický skon. Večer 30. listopadu roku 1896 zastřelil ji milenec, který monstruosně ilustroval její román „*Il romanzo della bambola*“ (Román děvčete).

Byla hříčkou svých rozmarů a nekrocených náklonností jak poznati můžeme z jejích veršů, které zůstanou ojedinelým zjevem v celé italské literatuře. Jedna její báseň má nadpis „*Rozmar ženy*“, jiná „*Sfinx*“ a jiná „*Trest*“. V těchto třech básních celý životopis nešťastnice, meteoru mezi básnickými talenty.

Když jeden její milenec byl v souboji zabit od jejího manžela, napsala báseň „*Po souboji*“, chladnou, beze všeho ořesu svědomí otupělého, která končí těmito verši:

„A daleko v smrtelném chrapotu,
po ní snad zatoužil marně
milenec, který dal proklát si hrud
po noci pro ni probdělé zrána.“

Roku 1889 uveřejnila devatenáctiletá učitelka *Ada Negri* „*Gelosia*“ (Žárlivost), která ukázala ihned celému světu, jaký básnický talent dřímá v prosté vesnické učitelce. Nyní žije *Negri* v Miláně a těší se z dcerušky, kterou povila choti svému *Garlandovi*.

Podivuhodným talentem, který tryskl vehementní silou z duše mladé dívky, je *Annie Vivanti*, osudem svým trochu podobná *Kontese Láře*, nikoli však chybami a životem. R. 1890 vyšla

v Miláně první její sbírka veršů „Lyrika“, již propagoval sám mistr Carducci, napsav o básnířce, že je výkvětem smíšených plemen, neboť Vivanti narodila se v Londýně z otce Vlacha a matky Němkyně. Desetiletá přišla Annie, která již z domova ovládala angličtinu, němčinu a francouzštinu do Itálie, kde se rychle naučila italštině. Otec její byl horlivým vlastencem a horečně činným v tehdejších politických spiknutích. Byl od Rakušanů stíhán a proto prchl do Švýcar, do Londýna, až konečně přišel do Nového Yorku, kde se malá Annie připravovala na dráhu koncertní a divadelní zpěvačky. Touha po Itálii vedla ji do druhé její vlasti, kde vydala řečenou první sbírku svých básní, která snad dnes dočkala se již desátého vydání. Annie provdala se za pana Chartresa, jednoho ze spoluredaktorů londýnských „Timesů“ a přesídlila do Anglie, kde přilnula k literatuře anglické. V italštině vydala mimo „Lyriku“ romány „Marion“ a „Hltavci“ a komedii „Modrá růže“. — Annie je matkou děvčete Vivieny, která je světoznámá jako virtuos na housle. Mistr Vrchlický tak se zamiloval do veršů Anniiných, že nám „Lyriku“ přeložil. Z padesáti osmi básní nejvíce líbí se mi kratičká:

Virgo.

I rostla; samé lání a bouř temná,
toť v útlém dětství dráha její celá;
let dvacet stará, zhasla dívka jemná,
bez hřichu, trpitelka zhladovělá.

Teď blažená se v azur nebes vrhá,
mdlé, drahé nožky drahou mléčnou spějí,
a chvějná ruka v slasti ráje trhá
hvězd květy, jež se liliemi skvějí.

A v žasu andělé se zastavují,
v prach aureoly chýlí hvězdotkané,
když bledý obličej ten pozorují
i rety nikdy nikým nelíbané.

A ještě jeden básník, který zázračným svým mládím patří do minulého století, tvorbou však spíše do století dvacátého. Je to celému světu známý *Gabriel D'Annunzio*, který často nazýván je „Enfant prodige“. Své první verše „První jaro“ vydal tiskem jako hoch patnáctiletý, předčasně dospělý a zralý v každém směru. Škoda jen, že geniálního talentu využívá k tvorbě, která světu nepřináší obrození, nýbrž strhuje ho spíše do kalu toho nejnižšího.

Jaká úchvatná to řada postav, které ve věku do dvaceti let byli již slavnými básníky a umělci. Kéž by i naše mládež na vzorech těch se učila a zasněvila již první síly mládí svého práci a umění.

Jak se stal Jaro Rosen básníkem.

*V zelenavém šeru května
za sladkého podvečera
po zahradě v květů sněhu,
nad níž luny závoj z oblak
v temné modro nebes vlaje,
v zamyšlení v tichu bloudí
bledý klerik zmámen vůní
květů, večera, snů, jara,
po chodbách co semináře
zatím raduší se jiní,
než je svolá ku modlitbám
požehnání zvonek bdělý —
veselím, jež skýtá mládí,
vesna sladká i těm ptákům
v zlatých klecích zpívajícím.*

*Ale klerik osamělý
smutný jest jak sama дума,
která krásná tesknoutou svou
jako souzvuk zmatku jara
čarovně zní z hlubin duše,
nevýslovná, tím však krásší.*

*Klerik Jaro zastavil se
u růžových stmělých keřů
jako často pozoruje,
kterak prosté, plané šípky
nepozorovaně v růži
plnou, stolistou se mění
v zahrad půdu přesazeny —
— — — — —*

*Dnes však nevšímal si poupat,
hluchý k perlám vodotrysku
šeptajícím o pohádkách
hlubin dálných, siných moří,
k měsíce slep zlaté mlze
vyňal knihu ze záhadří,
jakby maní listuje v ni
zahleděn jsa jenom v sebe.*

*Listy knihy zašuměly,
měsíc stříbra natrásal v ně,
svůdnější že bílé růže*

*byla kniha na vterinu,
lákavá a plná kouzla,
svůdná vidina jak bílá.*

*Snivé zraky klerikovy
utkvěly na knihy názvu,
jakby z něho vyčist chtěly
tajemství, v němž vše se skrývá.*

*Rety jeho zašeptaly
modlitbou pak nejzbožnější
slovo: Sfinx — — —*

*V tom hlas zazněl zvonku
volající k pobožnosti
májové v taj tiché kaple.*

*Papíru běl zamodrala
ještě luny v svůdné záři,
naráz pak sníh listů v šeru
zhas' jak bludičky svít v temnu,
hoch když k srdci schoval knihu.*

*Měsíc zašel za věž chrámu
nad střechami čnic k nebi,
které jako černý samet
perlami hvězd vyšívány
baldachýnem klenulo se,
aneb spíše katafalkem
zlatotmavým černalo se.*

*Luny zlatem na pozadí
věže sloupů, oken, růží
oblouků, klenb, křížů, žeber
rysy chmurné v šero tkvěly
a kamenným krajkovím tím
bleskotaly prvé hvězdy,
v zahradu se slétly stíny,
náhle stromů korunami
zahrál vítr, vodotrysku
sten vyloudil harf jak strunám,
jasmíny vydechly vůní,
v křoví slavic sladce ladil
jakby kdosi zkoušel flétnu.*

Jaru pojala jen úzkost
z nádhery té z nenadáni,
nejednou tak cítil, sám jak
tajemství na nadrech skrývá,
vše že skrývá tajemství své,
všechno; vůně, barva, hudba
že jen pravdy zastíráním.

Celý svět mu jako bleskem
knihou Sfinx se jevil skrytou,
po níž sáhl zvědav zvědět
mysl hádanek a záhad,
ale sklaman její temnem
cítil, dřív že bylo jasno
a teď že se šerí v duši.

Tak šel Jaro na pobožnost. —

Meteoru rudá záře
šlehla nebem, shasla v marno;
na terase za zdi skrytou
záclonou jak divým vínem
vzlétlo hejno netopýrů;
kol mdlé lampy za zahradou
krouží mýry v tanci lásky.

V nebi hvězdy, v nebi měsíc,
zahrady jde šerem ticho,
aby nevzbudilo květů,
které ze snů něžných voní,
vodotrysk co blábolivý
sladkých slov si kouzlo žvatlá
jako básník posvěcený
hrá si vzácných forem
s kouzlem.

V ticho padá hlahol zvonů:

Víme, známe, bdíme, zníme
o polednách, z rána, ve tmy,
do vin, do dum, do snů, shonu,
v mámy bdění, kolébání,
v svůdných ramen opírání,
snoubencům a komnatám —
Nad horami, rovin lány,
v rozvalinách, dědinami,
nad zámky a nad chatami,
tmavým hrobům, hromů v rány
nader chmurných do hlubiny,

246

bludným, zbožným, unaveným —
nad jasmíny v snění luny,
vyhnancům a samot synům,
do vavřínů, do mamonu,
v slunci, stínům, tuním, týnům
zníme, známe, dbáme, víme —

Hudebný hlas kovu hmoty
dozněl a jen ozvěň septem
za mlčení stromů zmírá
zvonů: víme, známe, víme — —

Hlasem tímto doprovázen
klerik Jaro k požehnání
kráčel kvapně v zamyšlení
zmaten mládím, zmaten jarem
v zamyšlení kráčel Jaro
nad osudem bratrů zvonů
věčně volajících dolů
zvoucích v chrám a k Bohu
vzhůru
a přece samy zůstávají
věčně mezi nebem, zemi
mimo chrám svým strašným:
víme.

Alumnové v kapli klečí,
v kapli prostotou svou krásné;
čtyři sloupy klenbu drží
jako ruce spjaté zbožné
bytostí dvou, jedné duše.

Černý oltář, řezbovaný
tajemství jak samo tmi se
gothického slohu perla,
slohu spjatých, zbožných rukou
spoutaných jen nekonečným
slohu odpoutaných duchů.

Tabernaklu cherubové
střeží v kleče, svícny v rukou
s prava, s leva svatostánku
apoštolů řada vážných
každý v drobné, stihlé kapli
zakončené zdobnou věžkou.

Na pozadí tmavých růží
v keřích zelených, jež pestří
květy vonném v umírání
oltáře obrysy mizí.

*Nad oltářem okno velké
osvětlené luny jasem.
V středu Madonna zří k nebi,
čarokrásné štíhlá lilje
ve sněhové dlouhé říze
s pláštěm modrým jako blankyt
na měsíčním srpu stojíc.*

*Po stranách ji věrozvěsti
přísní, života jak úkol,
jeden knihu, druhý obraz
v rukou chmurné v kapli hledí,
věrozvěsti Cyril, Methud.*

*Varhan dumné praeludie
k výšinám, ze hlubin všedna
na perutích tónů nesou
ducha zmámeného vůní
kadidla, plamenů, květů.
V kůru sboru barytonů
zanícený zpěv zní zbožný:
*Pangue lingua gloriosi
corporis mysterium* — —*

*Klerik Jaro slzu v oku
k monstranci se zlatě dívá,
světel jež se v mihu trpyti
drahokamy, nejsvětější
obláčkem z ní bílé svítí.*

*Jaro duši proměněnou
cítí jako v zahradě tam,
posvátná že slova také
jiný smysl jemu tají,
jest mu jako pohanský chór
z hrozné dáli slyšet zniti:
*corporis mysterium.**

*Jaro zmítán pokušením
pohled vzhůru k Svaté Panně
v divné touze, v divném žalu,
které dříve necítila,
než sáh' ke knih zakázaných
tajům, kouzlu, kráse, zmatku,
ale nejvíce u mlčení — —
Za Madonny hlavou bledou
vypul asi z oblak měsíc,
že se celá ozářila
nebes úsměvem a jasem,*

pokoušení Jarovo že
rozplynulo v klid a zbožnost.

*Jaro zavřel zrak svůj snivý
úsměv Marie v jeho tváři
odleskem hrál, co se modlil
z hlubokostí nejzbožnějších:*

*Zrcadlo ty, dome zlatý,
růže, archy, bráno, věži,
královno proroků, panen,
vyslyš prosbu, splň mou touhu,
zázrakem mne, Hvězdo, učíš
básníkem, bych taje chápal! —*

*Z kůru sonórnických hlas altů
vroucně zpíval varhan v stony:
*et antiquum documentum
novo cedat ritui* — —*

*Klerik Jaro zvedl zraky
k Madonně jak ku otázce,
ale zdrcen zas je sklopil;
Madonna tak sesmutněla
a mu bylo, jak by zhřešil.
V jeho úzkost, jeho muka
varhan pochmurné hlas zazněl
tajemných slov v doprovodu:
novo cedat ritui — —*

*Jaro cítil ohněm knihu
skrytou na svých nádrech
mladých,*

*mlčení ho její páli,
ale divná touha šeptá,
k otázkám že odpovédi,
k hádankám že jistě smysl,
pohádkám že skutečnost kdes
odpovídá, básník jenom,
jenž jím nestal zázrakem se
vysloviti nesmí, nemůž',
zakleto co v jeho hrudi.*

*Modlitbu svou opakuje
zbožněji a horoucněji:
„At je, jak chce, Královno má,
básníkem mne učíš, prosím!“*

*Madonna však bledá, vážná
v neurčito truchle hledí,*

varhan pokorných co souhra
v tenorů rozplývá zpěvu:
praestet fides supplem entum.

Jaro v sebe pohřížený
po třetí se modlí vroucně:
„Za básníka korunuj mne,
abych slyšel hovor květů,
červánkům rozuměl, hvězdám,
tajům, které za vším skryty.
Svatá, splniš-li mé přání,
dám Ti tři svá díla, Panno!“

Na kůru sbor právě zpíval
varhan v akkord přitlumený:
*salus, honor, virtusquoque
sit et benedictio* — — —

Klerik Jaro zase oči
tázavě tak, odevzdaně
upřel nad oltářem v obraz
a tak se mu v slzách zdálo,
Panny ret ze mlčky pravi:
„Ano, splň však, splň, cos slíbil!“
— — — — —

Zvonků stříbrných hlas zachvěl
tichem kaple k požehnání,
že se zdálo, modrým šerem
kadidla že lilie prší,
kněz co žehnal nakloněným
monstranci, co varhan tichý
hlas v pianissimu mlknul.

Jaro vroucně bil se v prsa,
ale smutek teskný lehl
v duši jeho s nejistotou
a s tou nevýslovnou touhou,
která básníků je sestrou.

Odcházeje z kaple Jaro
v posled vznesl zrak svůj
vzhůru;
obou světců pohled dutý
zamrazil ho v hloubi duše.
Madonnin zrak strnulý byl,
kaple s pohaslými světly
prázdná tak a ticho jindy
posvátné tak bylo — hluché,
248

jen dech bílých růží mroucí
živý byl a srdcervoucí — — —

Poslední šel Jaro z kaple
v chodbách v tichém temnu
se stěn
křížová jen cesta shlíží
na klerika, na básníka
v temných, neurčitých tuchách
cítícího, že to cesta
jeho slávy — — — V příčné
chodbě

měsíc na kamenné dlažbě
v modrých polích kříže oken
kreslí jako na hřbitově
řad by mramorových hrobů.

Zastavil se v stínu okna
hoch a k nebi zahleděl se
na souhvězdí Oriona,
zakrytý v něm kříž též viděl,
bez myšlenek, jenom v bolu,
jak jím trpí každý básník,
tušící své marné přísti.

Kleriků stín v spárnu zmizel.
V chodbách pusté, mrtvé ticho,
v chodbě lunou ozářené
ticho jako na hřbitově.

Jaro znaven lehl k spánku,
ale marně; slyšel oddech
spících druhů, ze snů slova,
hodin z dále matné tóny,
srdce svého prudký tlukot,
promyk hvězd žrel černým
oknem.

Malá lampa zhasinala
zvolna jako chorý těžce,
v posled když se zaznívala
na strop stínů divné síť
vrhající, v tom usnuv Jaro —
procitl zas — V nohách stáli
přísní světci okna kaple,
jeden obraz, druhý knihu
v rukou — chmurně hleděli naň,
nad nimi výš Madonny zjev
kouzla plný, ale mrazný,
říza sněhu z napadlého

a modř pláště jako temná
bezdná nebes nočních tůně,
kolem hlavy chladné hvězdy
u pat na měsíci stočen
obrovským had otazníkem,
na měsíci srůstajícím.
Ze zamčených retů světců
hlas ten slyšel ve snách Jaro:

Jaro, Jaro, oč jsi prosil!
Viz ten obraz, který nesu:
věčný soud v něm, nebe, peklo;
v obraze tom stělesněno
vše, co jest, bylo a bude.
A ten obraz, Jaro, znakem
toho, oč jsi prosil včera —
znak ten v sobě na vždy mít
máš —
věčný soud v něm, nebe, peklo.

Ve snách vzhledl z muk svých
Jaro
ke knize druhého světe;
jeho hlas však ještě méně
lidský mluvil duchem ledně:
— — Pravda v knize jediné jen;
vazbu její divukrásnou
devaterá pečeť víže;
kdo čet v knize, zaúpěl vždy,
ani slova neprozradiv;
to jest pravda, to tvůj osud — —

Ztrácely se zvolna zjevy
pochmurné, příšerné, kruté,
výš se vznesla Madonna jen
krásná víc jak poesie
výš a výše plynou k nebi
krásná noc jak hvězdná, sívá.

Procit Jaro, oknem zářil
na postel mu pozdní měsíc,
který v bleděmodrém nebi
vybledlý jak kosatec tkvěl
zlatý vadnoucí vln v hládi,
z kaple duté zněly hlasy
sester, jež se hodinkami
k přijímání připravují.
Hlavou jenom horkou, těžkou,
jak po hudbě po příšerné
ze sna Jarovi šla hrůza.

Před ranními modlitbami
na kůr zašel, na klekátku
před obrazem jiným Matky
klekl, čelo do dlaní dal
v polosnu a v polobdění
jako maní Ave, Salve
šeptal něžně, dlouhým dechem
vůni ssál, vzduch ranni, jarní,
který otevřeným oknem
v kapli dýchal lahodu svou
milénka jak v písni: dýchaj,
dýchaj, na čelo mně dýchaj —

Plactva jásot rozpustilý
života jak ohlas světa
zalehal v tiš kaple jasné,
radostné tak v jitřním světle,
růžovém jak úsměv šťastný.

Na mdlém zlatě z krajek shlíží
zrakem snivým jako záhněd
krystal líbezny a klidný
Matka Boží snědá, krásná
jako broskev nejzralejší
s úsměvem jak slunko ranní
na rukou svých Jezulátko —
v čele majíc velkou hvězdu.

Rudé lampy věčné světlo
v denní záři třpytilo se
nachem z rubínů jak srdce —

Jaro cítil svého srdce
nejasné jak výčitky hlod,
výčitky, že dříve denně
na modlitbách produmal zde
volné chvíle šťastné prázdné,
od dob však, co začarován
tajem knih byl zakázaných,
vyhýbal se místu tomu,
jakby bál se ponořiti
hled svůj výmluvný v zrak
Matky.

Náhle vzpomněl včerejší své
prosby, poetou by stal se,
a stud trpký zabolel ho,
růměnec mu zaplál v lici,
jakby cudnost nejvnitřnější

porušil by a ta prosba
mátoha jak nocí marná
v jasů denním bezpodstatnou
se mu zdála, krásnější čím
ve večerním opojení
včera kouzlem démonickým
ňader klid mu popálila.

Zvedl zrak jak odpuštění
u Madonny hledat chtěl by —
ta však klidně, dobrotivě,
něžně tak mu zřela v oči,
ne jak ten, kdo netuší, proč
měl by cosi odpouštět,
ale ten, kdo jako slunko
dobrý — dávno odpustil již —

Teplé blaho rozlilo se
v srdci hochů, po chvíli jenž
zaníceným pohledem svým
v Madonny zřetel temné oko
mlčky, beze slov, bez myšlenek
modlil se jen v neurčitých
tuchách tona k dobru snahy:

*Světce*m chci být, Matko svatá,
ty mne posvět, ty mně pomoz,
abych dosáhl svatosti své,
ne jak slávy, v nitru svém jen,
v skrytém srdce, v hloubi, v duši,
světce mne známým, jak ti jsou
v den všech svatých již se
slavi —
Světce mne učiníš, Paní! —

Jarův zrak jak vytržením
lpěl na retech Mariiných
jak by čekal, co ať řekne,
ale matka s Jezulátkem
usmívá se sladce dolů —
bez výhrady, láskyplně.

Tak zas nabytí míru Jaro,
jak jej získat může člověk,
který mír svůj jednou ztratil.

Tak se Jaro básníkem stal
se snahou však být světce —
250

Ano, celý život Rosen
básník byl, ne spisovatel,
nepsal knih jen, život básnil,
báseň žil a zapomnění
slávou svou zval, krásu
pravdou,
pravdu v pokoře své snivě
v moudrosti hledaje děti,
Jaro Rosen poetou byl,
jako jaro v přírodě —

Po zimách pak krutých,
truchlých
Jaro básník dětsky hravě
kouzli dívky praumění
a jak po lét žhavých výhních
jeseň svůdná krásy básní
barev kalených odstínů,
po života zimách krutých
po života suchopárech
Rosen umělcem byl žití,
nikdy slavný spisovatel,
Jaro Rosen básníkem byl,
rytířem jsa poesie
pasován na Svatou Pannou
korunován Svatou Paní.

Proto celý život Rosen
kouzelník sám začarován
nezřel květy, vlny, hvězdy,
nezřel stromů, oblak, stínů,
bytosti jen živé vida
v jirínách, kosatcích, růžích,
v bílých břizách, modrých
vlnách,
v plachých stínech, sněžných
mráčkách
bytosti jen živé viděl,
radostné i bolestící
za sluncem jak za tajemstvím.

S praménky hovořil v lesích,
s rozbitým křišťálem na dně
horského potůčku mluvil
o podivných horských tajích,
o kouzelných skrýších v skalách,
o pokladech v zemi skrytých,
s oblaky v dál toulavými
o krásách neznámých krajů,

o čarovných o zrcadlech
nekonečných v dáli moři.

S meteory sníval v nocích
o hádankách člověkových,
o záhadách za oponou
temnomodrou hvězdokanou.

Za bezesných noci šeptal,
milenci jak šeptají si —
s černým stínem bezdných
u postele jeho bdícím.

S žití pokračováním, sny
rozmlouval a za večera
z neznáma a od hvězd dálných
posílal mu pozdrav kdosi.

Rozuměl včel písniím sladkým,
ptáků zatikání ze sna,
zvony jemu vyprávěly,
o divech, jež neviděli
o bájích, jež neslyšeli
kněží, zbožní, nevěřící —
o bájích hvězd, mraků, větrů.

V mlčení číst doved' lidí,
z odlesku čet' slunce v lici,
na čele taj chorých srdcí,
sny a touhy z hlavy sklonu,
úmysly z polohy ruky,
ale běda, běda, běda,
Rosen poznal, vše že trpí,
kámen, růže, motýl, perla,
vyslovená, zamlčená
myšlenka, jak píseň sama,
pohádka i socha v parku.

Proto býval Rosen smuten
nejhlubším básníků smutkem,
neplynoucím z vlastních útrap,
zklamání, zoufalství, hnusu,
ale z bolesti, jež na dně
všeho skryta, z bolesti, jež
kořenem jest, který ssaje
život krásu, pravdě, dobru —

Že byl Rosen básník boží,
závojem příkrýval cudným

bolest, žal a muka lidská
závojem kouzelně tkaným
z úsměvů, radosti, perel,
pavučinovým závojem,
jemným jako soucit, něha.

Vida to, co nezří jini,
věda to, co moudří neví,
tuše to, co nenapsáno,
nevysněno, nezbadáno
učenci, proroky, věstci,
přece marně, marně Rosen
na tisíc otázek hledal
odpovědi, marně ptal se
učených knih, slavných básní.

Po tesknostech nejčernějších,
po zoufalstvích nejstrašnějších
sám si musel odpovídat,
proč že slunce na západě
zapadá, proč na východě
vychází, proč měsíc srůstá
po úplňku a zas vzrůstá,
proč zrak touhou přivírá se,
proč se šíří sněním zraky,
proč list lípy tvaru srdce,
na tisíce důležitých
otázek, jimž nerozumí
učenost, ba záhadny jež
básníkům, již prodávají
krásu za slávu a zlato.

Básník Rosen celý život
básníkem jen nebyl pouhým,
po pravdě se táže básně,
po dobrotě obrazů, krás
po smyslu a po účelu
polibků, slz v písni tkaných,
vidin v obraz vmalovaných.

Sám šel Rosen básník žitím,
jako ten, jenž bloudí davem
po ulicích za večera
nedělního, doprovázen
kýms, jenž mlčky přidružil se
jako stín, jenž samotu přec
nedovede rozčarovat,
sám šel žitím básník Rosen
od rána až do večera.

Blouděním svým potkával se
s dvěma vždycky se sestrami,
které jakby zápasily
o milence, o ideál,
jedna smíchem, druhá slzou,
jedna krásou, druhá pláčem,
jedna siov hovorem sladkým,
druhá tichem odevzdání,
jedna modrých očí nebes,
druhá tmavých jak dno temnot,
jedna zlatoskvoucích vlasů,
druhá jak noc černá, krásná.

Vždycky bylo Rosenovi,
když je potkal, jak by viděl
na nebi souhvězdí zářné
slunci dvou, jež osvěcují
neznámou svou oběžnici
šťastnější než naše země.

Vždycky bylo Rosenovi,

když je potkal, jakby slyšel
lahodný dvou tónů akkord,
jakby zřel stín světlo krásy,
otázky lad s odpovědí.

A když zřel v dvojici sester
milenu a přítelkyni,
choť a matku, sestřičky dvě,
na Madonnu, jejíž básník
byl, vždy vzpoměl, na Madonnu
s půlměsícem, s děťátkem též.

Takový byl básník Rosen,
básník květín, básník lásky,
básník noci, luno, oblak,
básník něžných odpovědí,
básník jarních větrů, bílých
mořských ptáků hvězd a tajů,
posvěcený na básníka
Svatou Pannou v zbožném
dětství.

Epilog.

Madonno v kapli setmělá
ty v růžích s hvězdou na čele,
než smrt i Bůh sám láska jest
silnější, milenec já hvězd
ji zšílil, to můj bílý hřích.

Tys odpustila dávno, vím,
mým hledáním, mým blouděním,
čím vázán dětským slibem svým
rytířem tvým jsa básnickým —
chci splnit v pozdních letech svých.

Madonno, Madonno, již jas
mně svítí v temno žití zas
hvězdou, již z dále poslalas,
vtělení nebeských tvých krás
básníku zraků osleplých!

Madonno, hvězda růží jsem
dnes dítě zas, tvým básníkem,
chci zpívat tobě — světu něm —
z legendy svít plá v srdci mém,
dar velekniž tří posledních.

Matka bolestná.

Míče létaly sem a tam, bílé míče, tenisové. Kdykoli některý z nich zabloudil mimo linie čtverce, aneb dokonce přelétl vysokou síť, hřiště ohraničující, zapadaše kamsi do hustých křovin, které v širokém pásmu kolkolem bujely, ozvaly se hlasité výkřiky dvou chlapců.

„Ballbub“¹⁾, křičel pronikavým hlasem jeden.

„Jmenuji se Váša“, odpovídal druhý, tenčím hlasem, jenž zachvíval se plačtivým přízvukem. Pak přeběhli dva bystří hoši střelou hřiště, vyrazili do křovin a po chvíli již vraceli se, přinášejíce v ozdobných koších polokulovitého tvaru zabloudilé uprchlíky. A dospěli opět pokračovali ve hře, až konečně unavení a uspokojení pohyby v krásném podvečerním vzduchu, uprostřed přírody, zušlechtěné neúnavnou lidskou rukou, sklonili tenisové rakety ku vzájemnému pozdravu a usmívajíce se, usedali na lavičku, dvojitou posunovatelnou stříškou opatřenou, aby si oddychli po hře, rozrušivši jim příjemné čivy před večerí.

„Maminko, smíme si nyní pohrát my?“ žadonil jeden z hochů, devítiletý bělovlasý Vašík, přitočiv se k buclaté mladé paní, oděné v modrobíle proužkovaný flanelový oděv.

„Ano, ale nikoli s těmito novými raketami a míči. Požádejte zahradníka, aby vám vydal starší opotřebovanou garnituru. Až však budete voláni k večerí, přijďte okamžitě.“

„Přijdeme“, sliboval hoch, chystaje se s druhem svým odeběhnouti.

„Oskare, pojď sem!“, zvolala v tom s opačného konce lavičky vysoká, štíhlá dáma, kynouc většímu hochovi. Přitáhla ho k sobě a tisknouc mu silně ruku, cosi naléhavě k němu promlouvala. Kývl mrzutě hlavou a již se jí vyškubl, pádě za Vášou, vesele si popévujícím.

Byl to hoch divného vzhledu. Na nízkém krku seděla hlava plná černých lesklých kučer. V bronzové snědém obličejí vynikal silně zahnutý nos nad tlustými sytě červenými rty a vystouplá, nepoměrně dlouhá brada. Lopatky zad značně přechýlaly a krácel-li hoch, lehce pravou poškuboval. Nohy měl veliké, ploché a ohybnost jejich netlumily ani elegantní botky, v něž byl obut. Bylo to zřejmě semitské dítě, ale dítě, na němž nebylo nic dětského. Cośi jako stín staroby obestíralo celou jeho postavu i pohyby. Byl asi dvanáctiletý, oděn v šat jemné látky i střihu, ale přes svoje mládí i úpravnost svého zevnějšku působil odpudivě. Jedinou jeho krásou byly oči: veliké, temné, jako sametové, nabývaly však chvílemi výrazu pronikavého až chytráckého, jako u dospělého člověka.

¹⁾ Německé označení chlapců, přisluhujících hráčům pti hře.

Po odchodu chlapců rozdělila se čtyřčlenná společnost. Matka Oskarova, paní Marie Levá, usedla znovu na lavičku, její muž nadporučík Levý a manželé Hlavsovi, rodiče malého Váši, rozhodli se, že ještě se trochu projdou zahradou, vlastně ohromným, pečlivě pěstěným parkem.

Šli pěšinkou, tři zcela rozdílní, ještě mladí lidé.

Statkář Hlavsa, u něhož rodina Levých dlela na prázdninové návštěvě, byl ramenatý, statný muž, plný života. Osmahlý sluncem, svalnatých údů a dobráckého výrazu obličeje, zdál se zosobňovati spokojenost, pokoj a mir.

Ne tak jeho žena. Jako křepelka stále se otáčela, samá rozšafnost, samý pohyb a podnět. Její malá, vkusně načesaná hlavička bystře se točila semo tamo, tělo se vlnilo graciosními pohyby. Vedle se s mužem, stále se obračejíc nazad, neboť pěšinka, táhnoucí se od odlehlého, v blízkosti vysoké zahradní zdi upraveného hřiště, byla příliš úzká, aby mohly tři osoby kráčet podle sebe.

Nadporučík Levý šel za manžely, liše se postavou i způsoby značně od obou. Měl podivuhodně jemný profil, rusé hebké vlasy a čistou růžovou pleť, na muže až příliš světlou. Byl velký, krásně urostlý a všecek bíle oděn, od tenisových střeviců až k široce přeloženému límci sportovní košile. Dlouhá vázanka syté oranžové barvy doplňovala oblek; již dle tohoto dalo se souditi, že dáma, již zůstala seděti na lavičce, jest užce s ním spojena, bylať do nejmenších podrobností stejné oděna, i vázanky měli stejné a šat obou byl zhotoven z téže hrubě tkané anglické látky. Oskar Levý, kráčeje za dvojicí hostitelů, zdál se pozorně naslouchati živým rozkladům paní Hlavsové; alespoň usmíval se s onou roztomilostí vzdělaného muže, jakou předpisuje jemný mrav pro podobné příležitosti. Ve skutečnosti byl úsměv jeho ochrannou zdí, jež zabraňovala světu nahlédnouti do neklidného jeho nitra. A byl prostředkem, jímž snažil se oklamati sám sebe.

V pravdě bylo mu lhostejným vše, co kolem něho se dělo. Nevnímal krásy letního podvečera, oblohy mírně zarůžovělé, pod níž se ostře rýsovaly jakoby z kraje utkané věže gotického kostela, jediné věže, které dávaly tušiti, že v údolí pod panským osaměle stojícím domem a hospodářskými budovami páně Hlavsovými protírá se okresní město s celým svým šosáckým prostředím, svými lidmi a lidičkami, nevnímal vůni keřů a květin, tvořících či lemujiících živé koberce; jediná myšlenka ovládala jej celého. Jakmile stala se nesnesitelnou, prchal před ní jinam, doufaje, že jiné dojmy alespoň na okamžik ji zatlačí. Tak bylo nyní. Vzpoměl si pojednou, že do večere musí ještě cosi obstarati ve městě, i poroučel se, přerušuje tak poněkud nezpůsobně drobné žertíky paní Hlavsové i hospodářskou úvahu jejího muže. Kvapil pružnými kroky k místu, kde seděla jeho choť.

„Jaký krásný muž!“, podotkla tlumeně paní Hlavsová, hledíc za ním.

„Jaký škaredý syn!“, opáčil pan Hlavsa, vraště nevrlé čelo, jakoby pod dojmem nepříjemné vzpomínky. Pak se ubírali k domu, hovoříce o všedních věcech, o nadějně úrodě, o možnosti deště a o jiných ještě drobných událostech denních.

•

Marie Levá neseděla již na lavičce u tenisového hřiště, když muž přišel ji oznámit svůj odchod do města. Odešla, když přihnali se chlapci — divoká hra jejich ji rozčilovala — a uchýlila se do zanedbané besídky, do protilehlého zákoutí zahrady. Od besídky táhl se předlouhlý záhon levandule ke skupině bělokorých mladých brátek a za nimi neohraničeně rozsáhlý, nízké přistřižený trávnik s různými keři, stromy a květinovými znaky osvěžoval oko. Marie Levá seděla téměř nehybně, vztyčujíc se jen tehdy, když výkřiky hochů bezuzdně po osamělém hřišti se prohánějících, vybočily přesprilíš z mezi dovoleného. Tu volala melodickým altovým hlasem svoji výstrahu do dálky, ač sotva mohla doufat, že doletěne k místu určení. (Zahrada, zúšlechtěná plocha bývalých panských polí, byla rozměrů ohromných.) Pak klesla zase na sedátko, přihlížela letu vlaštovek, které jako temné šipy prosluněným vzduchem se proháněly, a zase zadívala se do skupiny ohnivě rudých pelargonii, jež osvěženy před chvílí sprchou zahradníkovou, radostně zvedaly hlavinky do výše. Bzučení a hučení hmyzu slučovalo se se zpěvem ptáků v nekonečnou, snivě něžnou hudební notu. Marie přemýšlela úsilovně o čemsi Od nějaké doby libovala si v takové naprosté odloučenosti od lidí a vynutila si na svém okolí, že ji v této libůstce nepřekáželo.

Hle, čím se v myšlenkách stále obírala.

Trináct dlouhých let leží za ní a jsou ztělesněny v jakési divné, stále se chvějící přímce. U jednoho vzdáleného konce jest světlo, mnoho světél dokonce . . . Hudba hraje omamné valčíky, skvělé uniformy, nádherné toalety, vlečky, šperky, květiny, vše mihá se v rozkošném rejji. Důstojnický ples ve Vidni. Ona se bavi, pozoruje . . . Bratr poručík přivádí stále nové a nové kamarády, představuje . . . Než opustila ples, vzplála prudkým citem k jednomu, jedinému . . . Byl to poručík Oskar Levý, její nynější muž. Milý, hezký a — šlechetný. Neboť zjistiv dodatečně, že ona, dcera říditele panství, pro nějakou příčinu — říkalo se pro zpronevěru — bez pense ze služby propuštěného, nemá ani tolik věna, aby jím bylo lze uhraditi kauci, ani brvou nehnul, ač z jejího vystupování musil mítí dojem, že ona jest nevěstou zámožnou. Složil kauci, vzal si ji, Marii, a byli šťastni. — Jak dlouho? Jakoby se daly chvíle štěstí měřiti na hodiny a týdny. To dítě je všeho zla příčinou, to dítě! —

Marie Levá se napřímila, sténajíc. Světla na konci chvějící se přímky již dávno pohasla, přímka je kratší, události jsou bližší a zřetelnější. —

Narodil se jim hošík, krásné dítě. Muž nosil je pyšně v náruči a říkal každému, kdo se o to zajímal: „Celá máma, celá máma!“ Neboť hoch měl černé vlásy a snědou pleť, jako matka bruneta. Tak byli šťastni, že ani nepomyslili, že by kdy mohlo být jinak. Ale přišel takový škaradý den...

Marie vidí hlouček elegantních dětí na mořském pobřeží. Mají lopatky, kaučukové panáčky, lodičky, praporky. Hrají si živě, slaný vzduch jim ožehuje tváře, vitr duje od moře. Její černohlávek vyniká mezi všemi, pobíhá sem, pobíhá tam; teď na chvíli zmizel... Ne, už je zas mezi nimi. Pojednou vzniká pokřik: „Mně se ztratila lopatka.“ „A mně veliká mušle.“ Pak odcházejí se dva hoši od hloučku a přicházejí k ní: Oskar je v podezření, že věci odcizil. Děti ho vylučují ze svého středu, dokud ony věci nenavráti.

Je zvláštní, že za jednou mrzutostí obvykle následuje druhá. Marie nevyšetřila ještě této záležitosti — Oskar důsledně zapíral a připojil se raději k jiné skupině dětí — když jiná okolnost zapůsobila stejně trapně na její rozrušenou mysl. Vracejíc se s mužem téhož dne z odpolední procházky, zastavila se s ním v lázeňské síni, kde právě konala se nějaká přednáška. Slyšeli již jen závěr: Atavism, dědičnost krve, následky — naslouchali několik minut, ale muži udělalo se špatně. Jda ven, táhl ji za sebou a mluvil cosi nesymp, chrapotivým hlasem... Tímto dnem vystěhovalo se od nich štěstí.

Marie Levá boří hlavu v dlaně a upřeně hledí na přímku uplynulých let... Není to již přímka, jen malý obdélníček, obepnout jej může pažemi v zoufalství rozpraženými.

Lopatka i mušle se u Oskara našly. Našlo se ještě více předmětů, jež byly dokladem, že zbloudilý hoch nepodlehł toliko pokušení okamžiku, nýbrž že soustavně prisvojoval si cizí věci, které se mu líbily. Úsilí a bdělosti rodičů podarilo se svést jej s nebezpečné dráhy, za to však záhy varovali jinou nectnost: obchodoval se vším a všude. Koupili mu krásné školní potřeby, ale on jich dlouho neměl. Prodal je se ziskem, za peníze koupil jinou věc a zase ji prodal a tak to šlo dále v pravidelném koloběhu. Domluvy, tresty nepomáhaly. Ba bývalo po nich hůře. V očích hochových objevil se cizí, nepřátelský výraz. Počal se straniti rodičů, kteří s ustrnutím stále rostoucím pozorovali ještě jinou změnu v zevnějšku svého syna: vyrůstal v typicky židovské dítě; jakýkoli klam byl vyloučen.

Od okamžiku tohoto poznání počal pro Marii zvláštní život. Pojednou uvědomila si slova přednášeče z přímořského lázeňského místa i celý jejich krutý význam. Počala usilovně pátrati po tělesných i duševních vlastnostech předků, z počátku toliko svých. Neměl-liž hoch její pleť a její vlasy?

FERDIŠ DUŠA: NEDĚLE V TARTAROVĚ.

PRÍLOHA „ARCHY“.

Hloubala. Jakými byli její praděd, děd, otec? Pátrala. Ničeho nevypátrala. V kronice rodu našly se sice vroubky: ten přede-
dek pil, onen hrál v karty, jiný byl záletníkem Rada
úředníků na panství téhož kavalíra. Obchodního ducha neměl
žádný z nich, ba snad ani ducha vůbec. Prohlížela fotografie.
Slušní lidé vesměs, bodrého výrazu tváři Podivno. Na
muže a jeho rodinu vzpomněla teprve mnohem později.

Jednou při obědě — měli hosty — ptal se kdosi, kdy
zemřeli rodiče pana Levého. „Nepoznal jsem jich téměř“,
pravil, „vychovali mne moji příbuzní.“ A dodal, jakoby ne-
příjemně dotčen: „Nechme toho. Nerad vzpomínám na svoje
dětství.“

Pak přišel jiný dep, na který Marie myslí jen s pocity hlu-
bokého zahanbení. Šla živou pražskou ulicí se známou paní,
již byla od svého sňatku neviděla. Skvostný automobil sunul
se podél chodníku, nemoha při značné frekvenci rychle ku
předu. Seděla v něm silná, šperky ověšená dáma, zřejmě ži-
dovka. „Hle, také jedna příbuzná vašeho pana chotě,“ upo-
zornovala paní. „Jak to?“ tázala se udiveně i nechápavě.
„Inu, také z rodu Léwi. Jedna linie se dala pokřít a zčestila
jméno. druhá zůstala věrna víře otců i německému původu.
Jak — vy snad ani nevíte —?“ Přisvědčila hrdým gestem.
Za nic na světě nebyla by se přiznala, že o původu svého
muže nemá tušení.

Po svém příjezdu domů učinila cosi nečestného. Dala ote-
vřít mužův uzamčený psací stůl a prohledala jej s planoucími
zraký. Našla více než očekávala. Fotografie, poslední vůle
děda i rodičů, dopisy — dosti, aby pochopila Blízka
mdlobám zvrátila se na svém sedadle nazpátek. „Dědičnost
krve,“ zašeptala a rty jí zbělely

Co potom následovalo, bylo už jen pokračováním tragedie.
V hrozné své duševní rozháranosti chtěla muži činiti výčitky.
Výčitky? Jaké? Že si ji vzal chudou, kauci složil, blahobytem
a láskou obklopil? A jeho původ? Vždyť se ho ani mnoho
netázala po jeho rodinných záležitostech . . . Tak se vdávají
dívky, které *chtějí* býti vdány! Rozpomínala se, v jakých ná-
boženských zásadách žil, a musila vyznati, že nebyl horším
jiných mužů své společenské třídy. Přihlížel, jak modlila se
s Oskarem, doprovázel je oba v neděli do kostela, nebránil
nikdy žádnému jejímu náboženskému úkonu. Shrnuvši všechny
tyto skutečnosti v jedno, poznala, že není oprávněna činiti
muži výtek pro svoje neštěstí. Vyvinula tedy nadlidskou sílu,
aby unesla ji sama, bez opory a bez známek sklíčenosti. Po
mnohých chvílích zoufalství a němého hoře řekla si jednou
s mrazivým klidem frází, kterou slyla kdesi četla: Nyní své
srdce pevně pod svoji mám nohou! Ale nebyla to pravda.
Bilo naopak zděšené při objevení se každého nového po-
znatku, že dítě, které pod ním nosila, jest cizí jejímu vzezření
i nazírání. Cizím byl zejména jeho zjev. Nechtěl se objevili

kdekoli, lidé se ohlíželi za elegantní dvojici dokonale urostlých lidí, vedle nichž se pitvorně pohyboval chlapec velikých nohou a prohnáného výrazu tváře. Bylo to strašné. Marie, již bylo estétství vrozeno, trpěla nevýslovně. Zmučena ohlížela se po muži, ale ten byl zasmušilý a odvracel zraky. Snad trpěl jak ona.

Kazy Oskarovy povahy projevovaly se čím déle tím zřetelněji. Přicházely stížnosti ze školy, od učitelů řeči i hudby. Hoch byl nadaný, ale při tom lstivý a zlomyslný. Po jedné takové stížnosti uvědomila si Marie s hrůzou, že svoje dítě počíná nenávidět. „Byla bych s to, ublížit mu tělesně," doznala si v taji duše a otrásla se. Tehdy nabídla muži, aby dal chocho do některého pensionátu. „Nauči se lépe poslouchat," řekla s vynuceným klidem. Svolil ku podivu ochotně a po prázdninách odvezl Oskara do Drážďan.

Divně bylo, co následovalo potom. Hoch psal domů dopisy podivuhodně pestré, na matku vzpomínal něžnými, láskyplnými vzkazy a lichotkami, a stížnosti nedocházely žádné. Marie upadla ve stav jakéhosi blouznění. S precitlivělostí až nepochopitelnou brala do ruky synovy dopisy, četla je zase a zase a poznenáhlu mizela jeho pravá podoba z jejich představ, vedle roztomilých dětských dopisů vynořoval se stále častěji obličejik neurčitých rysů, ale podobný těm různým dětským tvářím, které znala a po jakých tajně toužila. Sen o milém, přítulném dítěti, o takovém, jaké mají její příbuzné a přítelkyně, pronásledoval ji, kudy chodila. „Stane se zázrak," říkala si, „cizina mi ho přetvoří, za rok se vrátí zcela jiný." Souběžně s tímto doufáním počala vyrůstat v nitru jejím ohromná jakási vděčnost. Poklekla ve své ložnici a spínala ruce k obrazu Madonny. Chodila parkem a slova vášnivých modliteb zněla ji v uších, zatlačující zmatený hluk, dorážející k ní z ulic. Obcházel chrámy a do každé pokladničky kladla peníz . . . Před tím zdávalo se jí, že nezadržitelně zahyne, že nezbude jí než v proudu žalu utonouti. „Klesnu tiše do neznámé hlubiny," promlouvala sama k sobě. „Nikdo nezví, co mne za živa spalovalo." Ale po odpoutání se od syna počala se znovu napřimovati k novému životu. Muž, do té doby v sebe uzavřený, rovněž jako by ožil. Již toto zlepšení vzájemného poměru považovala za předzvěst lepší budoucnosti. V takové jedné chvíli vydechnutí, v rozdvoreni pocitů, splynul ji se rtů „Otčenáš" tak horoucí a vášnivý, že se na okamžik zalekla opovázlivostí, s jakou očekávala ve své tísní pomoc s hůry. „Vždyť já si vlastně žádám zázraku," kárala se, „zázraky se však dnes již nedějí." Ustala na čas ve svých modlitbách, když však muž, navštíviv Oskara o Vánocích, vrátil se se zprávou, že prospívá, že odložil různé nezpůsoby při chůzi i jednání, že také trochu povyrosl a napřímil se — tu počala znovu vysílati k nebesům modlitby diků i prosby. Netušila, že muž ji zamlčel nepříjemné zprávy, že dozvěděl

se o synové zlobě, pánovitosti, lišáckosti, podrobnosti tak choulostivého rázu, že až ohrožovaly možnost dalšího pobytu jeho v onom ústavě, a jen usilovným prosbám pana Levého že podarilo se zajistiti tuto možnost pro zbytek roku. Nevěděla nicého a oddala se cele velikému, krásnému doufání. Z Vidně podnikla pouť do Mariazell, z Prahy na Svatou Horu. Byla všechna prodchnuta vírou, že bude, musí býti lépe. Jedna věta z katechismu vepsána byla v té době ohnivým písmem v její duši. Zněla: Býváme vždycky vyslyšeni, kdykoli se za něco modlíme náležitě. „Náležitě, náležitě!“ opakovala si jako v extázi a tož se tedy modlila

Přímka již není přímkou, ani obdélníčkem. Je pouhým bodem, Marie Levá stojí u něho a hledí suchým, bezvýrazným zrakem do vrcholku stříbrné jedličky, prostírající své ratolesti přímo na zelený trávník.

Co se stalo? Byl konec školního roku, muž přivezl Oskara z Drážďan. Šla na nádraží a opakovala si tvrdošíjně cestou: „Těším se na něho, těším. Je jistě jiný nežli odejel.“ A na zpáteční cestě to již ani nebyla ona. Chorobná bledost obestírala její tvář, ústa vroubil jí rys hořkého utrpení. Dítě, které přijelo, bylo zhoršeným vydáním onoho, které vyslala do světa. Prohlédla je rázem, četla v zasmušilém mužově obličejí potvrzení svého dohadu. Vše, co jí ve chvílích osamění vyluzovalo výkřiky bolesti i proseb se rtů, co olupovalo ji o spánek a ponoukalo k víře v nemožnost — to vše soustředilo se teď v koutečku její ubohé duše. Vzpomněla náhle na obraz Matky Boží, kdesi viděný. Ústa bolesti stažená, velké, široce rozvířené oči, žaluplný pohled „Mrtva Její naděje!“ řekla tvrdě Marie Levá. „I moje!“ dodala a od té chvíle stala se nepřístupnou jakémukoli dojmu.

Jeli do rodného jejího města k přítelkyni Hlavsové, která v zimě navzájem bývala hostem jejich. Tu žila Marie v tichu osamění, opředena mnohými vzpomínkami a jedinou velikou starostí: aby Oskar nevyvedl něco, čím by pozdější jejich návštěvy byly ohroženy. Neboť dobrého nebylo v něm nic, neušetril ani služebnictva, ani Vašíka svými lišáckými kousky. Tak žila, ovládána střídavě bázní, odříkáním, touhou i zoufalstvím. Taková bude i budoucnost: syn mezi cizími lidmi a ona s mužem, dva poutníci, nesoucí bez cíle břímě života.

... Ostrý zvuk projel podvečerním vzduchem. Zpola jako zvolání zoufalého člověka, zpola jako ryk raněného zvířete. Vykřik! A ještě jeden! Utichli ptáci a zdálo se, že ustal šelest větvi Marie Levá vztýčila se v celé své výši. Tělem proběhlo jí chvění, nohy ztuhly. Ve spáncích bušila krev. Nežli mohla uvědomiti si, oč vlastně jde, viděla již malého Vašíka páditi směrem k sobě, přes křoviny, trávníky, květiny. Doběhl k ní s tváří křídové bílou, s očima nepřirozeně rozšířenýma, v nichž svítil nepopsatelný děs. Postrehla, že cestou několikrát upadl a že se zranil na rukou. Nyní ji těmi za-

krváčenýma rukama chopil za sukni a cloumaje ji, křičel jako smyslů zbavený: „Milostpaní! Milostpaní!“

„Co — co se stalo?“ vyrazila ze sebe jazykem nezvykle těžkým. Ale chlapec neodpovídal. Táhl ji za sebou přes nádherná kola květin, přes trávníky a křoviny, pláče zoufalým dětským pláčem, klopýtaje a zase se napřimuje, vlekl ji daleko, až na druhý konec zahrady, za tenisové hřiště, k zahradní zdi, která tu vzadu byla vysoká a ostře broušenými hroty opatřená. Počínalaf tu zeleninová zahrada, byly tu skleníky a vzácné krsky stromů, obalené ovocem.

„Věčnost,“ myslila si Marie, citíc závaží místo nohou. A přece to byly toliko minuty. Stála nyní u zdi, která čněla před ní výhrůžně a němě a hleděla na Vašika, který ukazuje stále na jedno místo a vyrazuje nesrozumitelné skřeky jal se po hrubě nahozené zdi drápati vzhůru, ač to bylo počínání zřejmě bláhové. „Spadl,“ pomyslíla si Marie, minic syna, „na druhou stranu,“ chtěla domyslíti. V tom vyvstal ji před očima přízrak zkrvaveného a zsinalého dětského těla. Zablábolila cosi, vztýčila se nepřírozeně, jako by pohlédnouti chtěla daleko — a pojednou se skácela ve mdlobách k zemi.

•

V bílé, atlasem vyložené rakvi ležel Oskar a byl tak nehybný, jako květy, jimiž ho obložily otcovy a matčiny třesoucí se ruce. Byl téměř tak krásný, jak si ho byla představovala matka za jeho nepřítomnosti. Poslední noc odpočíval v domě hostitelů. Zítra bude uložen do dědovy a bábiný hrobky v rodném matčině městě. Ležel tiše a vážně; nikdy již nepožene se za miči, z nichž jeden stal se mu tak strašlivě osudným. Přeletěl totiž nejen ochrannou síť, ale i zeď a Oskar odvážil se za ním; šťastně dostal se na vrchol zdi, ale tu zadrhnuv šatem, učinil nevhodný pohyb, a železný ostrý, hrot vjel mu do těla . . . Tak ho viděl Vašik. Ale nežli přispěchal s ohromnou matkou, vymrštil se Oskar nadlidskou silou do výše. Nedopadl však dovnitř zahrady, nýbrž vně. A tam byl svah, pokrytý balvany . . .

Lékaři zjistili roztržení lebeční kosti a výron krve do mozku. Smrt nastala téměř okamžitě. Rána, kterou způsobil hrot v dutině břišní, byla významu podřadného. Dělnici, jdoucí z práce, odnesli tělo hochovo do domu, dříve než mohli přivapiti lidé, přivolání zoufalým křikem Vášovým. Noc pokryla temnou rouškou rozruch a zděšení, nastalé v domě Hlavsoových. Nadporučík Levý otrásal se prudkým vzlykotem. Marie, probudivši se ze mdlob, zůstávala ztrnulá a nehybná. Neměla slz, očima bouřýma a horoucně planoucima tékala po pokoji. „Zázrak?“ bouřilo to v ní hořkým sebeobviněním. „Práda jsem si snad *takového* rozluštění?“ Nebylo odpovědi na tyto otázky.

Nepřístupna ve svém žalu, odpírajíc jídlo i nápoj, trvala tvrdošíjně na jedné žádosti: že bude bdít poslední noc u svého syna zcela sama. Nezbylo, nežli vyhovět jí. Klečela u rakve, nízko umístěné v středu smutečně vyzdobeného salonu, zírājíc do žlutavých plamének dvou tenkých svíček a hroutíc se cele pod tlumem výčitek, bičujících ji od předčverejšího dne. Dvě řady tlustých svéc, okrášlených stužkami se zlatým třepentm, stály podél rakve. Pohled na ně ji rozčiloval. I vstala a odstranila jednu po druhé do odlehlého kouta. Cinila to tak tiše, tichounce, jako by se bála vyrušití hocha ze spánku. Pak klekla opět a oddala se trudnému přemítání.

Srpek měsíce nahlížel nezastřeným jedním oknem dovnitř. Pruh mdlého jeho světla sunul se zvolna po jedné stěně. „Je ticho všude, jen ve mně se neztíší bouře. Nikdy,“ mluvila Marie téměř nahlas. Hodiny plynuly zdlouha a ona bděla stále. Co vše procitila, strážíc — sama nešťastna — nešťastné své dítě, nedozví se nikdo. Chvillemi vstala, rozžala nové tenoučké svíčky a přecházejíc téměř neslyšně, šeptala nesrozumitelná slova. Pojednou, padnouc k nohám mrtvého, prudce se rozeštkala . . .

Plakala dlouho a usedavě. Vláhou tou smývala — zatím netušíc — vše, co nánosem světsky všedního rmutu zatěžovalo po léta sensitivní její duši. Musila oprostiti ji, aby nespoutána dovedla pochopiti marnost hroudy a let i zatrpkllost hostů země, cizinců v světě tom i nekonečnost věčna. Ale nevěděla o tom ještě. Cítila jen, že slzy působí jí úlevu. Slova pokorné modlitby mimoděk drala se jí na rty. Za nimi zase pošetile otázky, na něž nebylo odpovědi. A zatím Prozřetelnost vpřádala vlákna jejího osudu bezpečně a přesně ve Svou tajupnou tkáň . . .

Na východě růžověla obloha, temné stíny noci zvolna ustupovaly. Marie Levá vyšla vratkým krokem z dusného salonu do chladné chodby, a bylo jí, jako by z hrůz těžkého snu vstupovala do nesmírného ticha nového jitra životního.

Lesní cesta.

Ty cesto lesní vldná, tichá, bílá
smaragdem trávy v sosen, dubů stinu!
Vždy za jitra sám sebou krok svůj šinu,
an klid se vůkol svatý rozestylá.

I později, když slunce na tě ssílá
znoj paprsků svých blahý s nebes týnu,
se sebou vracím do městského spleenu . .
přede mnou dělnic tlupa spěje čilá . .

A odpoledne, když se křikem děti
ozýváš jarým, též tě navštěvuji,
i večer, lony stříbrojas když v sněti
tvých padá kmenů, dum svých tkáně snuji
na silném pruhu tvém, kde ve objeti,
milenců plachých mladá láska bují . .

Tišiny.

Tišiny lesa miluji v ústraních dumně zašereělých,
sladké, snivé, tajemnými zvonící hlasy,
omšelych skal paláce mrtvé, s kapradím ve průčelích.
sosen varhany šumné, vznešené, pochmurné krásy

Kobercem mechu ztlumeny v mlčení vedou nás kroky
v báječnou hloubi ticha, ticha, jež mluví a zpívá . .
duše nám zažihá v rytmech jímavé jakési sloky,
na dávno slyšené tóny vzpomínka jihně v nás živá . .

Skryté jemně se rozpějí prameny jejich nám z hloubi
v hovoru s oněmi lesa v dithyramb vřelý se snoubí.
Do nitra zaposlouchání staneme v němém žasu :
Co v nás vyvřelo dojmů, tušení, vidin a hlasů! —
Miluji stinné ty hloubky, zřešení hvozdů snívá,
intimní koncerty ticha, ticha, jež mluví a zpívá! . .

Z „Konfesi konvertity“.

Přeložil J. Rozmahel.

Hlava VIII.)

A nyní nevím, zda se neprohřeším proti účtě k svatě svoji matce Církvi, pokusím-li se vypovědět, čím mi byla povždy od onoho dne, kdy slepý, němý a bidný vešel jsem do jejího náruči. Rekl jsem však už tolik jiného, osmělím se říci i toto. Ona nemá zapotřebí mé lásky, neboť jest zdrojem a řečou její.

§ 1. Zdá se to velmi pozoruhodným a třeba to říci, že myšlenka na návrat do církve anglikánské jest právě tak nepochopitelnou jako pomyšlení, že by kdo snažil se vstoupiti do ovčince Choctawova. Mluví-li však lidsky a pohlížím-li na věc se stanoviska anglikánského, tak dalece pokud je mi možno, chápu úplně, proč že jsou Anglikáni navyklí říkati o každém konvertitovi, „že se jistě vrátí zpět“. Především jest to přirozená touha jejich, aby všichni lidé, třebas i nejasně, kteří by se neradi zostudili, patřili k téže církvi, které i oni složili slib věrnosti. Vždyť i katolíci mají podobná přání! Dále, slovem, nechápu situace. Jsou tak zvyklí na různost mínění a nesjednocenost v nehlubších otázkách víry ve své církvi, že stěží mohou pochopiti, že by jinde bylo jinak. Budťo říkají, že tato různost mínění musí býti i v katolicismu, třebas pod hladinou ukrytá, aneb není-li ji, je to znamením, že rozumová činnost jest potlačena „železnou jednotvárností“ soustavy. Nechápu vůbec, jak „může (nás) pravda osvoboditi“. Jest to úplné předpokládání nedokázaného za dokázané, připouštím, než zdá se mi denně, pokud žiji, pravdivějším, že těch několik osob, které se vrací zpět, činí tak následkem úplně nevěry, či pro nějaký těžký hřích, jehož se v životě svém dopustily, aneb z jakéhosi druhu šilenství, nebo konečně proto, že nikdy nepochopily, čím katolicismus vůbec jest.

Bylo by zbytečným uvádět množství důkazů, ale krátce možno říci, že návrat od katolicismu k anglické církvi znamená vyměnění jistoty za pochybnost, víru za agnosticismus, hmotu za stín, zářící světlo za temné šero, dějinný, světový fakt za nehistorickou, provinciální theorii. Nevím, jak mírněji mohl bych se vyjádřiti nežli takto; ač i to bezpochyby bude se zdáti hroznou, bombastickou mluvou, zvláště upřímným a v srdci cele zakořeněným členům církve anglikánské. A vskutku teprve včera jistý vzdělaný mladý Anglikán pohlédl mi srdnatě do tváře a pravil, že „římská idea jest velmi dobrá v theorii; ale jako praktický systém se neosvědčuje — neshoduje se s dějinami; kdežto anglikánská církev —!“ Dobře, dobře!

*) Z knihy *Confessions of a Convert*. Longmans. Green and Co 39 Paternoster Row, London 1917 str. 141—164.

§ 2. Nečekají konvertitu v katolicismu nedostatky aneb zklamání? Jsou tu mnohé nedostatky, jež čekají na něho, nedostatky, lidské přirozenosti vlastní, množství zklamání bude se různiti dle množství jeho očekávání.

Předně jest to velice zvláštní chování mnohých katolíků, o jejichž víře nelze pochybovati, ke konversi nekatolíků a Angličanů zvláště. Nezmiňuji se přirozené, poněvadž k věci nepatří, o lhostejnosti vlažného, aneb o skutečné náboženské zášti několika málo osob, které jsou vskutku žárlivé na ty, jimž dostává se téhož majetku, který považují oni za tak cenný. Jest to spíše následkem podivné mentality těchto osob, jež samy horlivě vykonávají svoji víru, k misijnářským povinnostem Cirkve zdají se však úplně lhostejné. „Slyším, že A. B. se stala katoličkou,“ pravila jednou dobrá kterási katolička žena.

„Co pak to ale jen pro všechno na světě udělala?“

Podobný způsob myšlení není pouze nedokonalostí — abych užil mírného slova — nýbrž byl pro mě pokaždé pravým, opravdovým zklamáním. Nikdy mi nenapadlo, že by takové chování bylo pochopitelné u toho, který si cenil své víry. A, abych pravdu řekl, není to řídkým úkazem, jak by snad někdo mohl mysliti. Jest to čiré sektářství; jest nesprávné, pakliže jest katolické náboženství určené pro celý svět; buď jest doslovně katolické, nebo žádné. To mě právem znepokojovalo. Učili mě věřit, že katolíci mají dokonce milost k proselytismu; každým způsobem že jeví vášně k obrácení jiných na víru, což jest obvyčejné známkou pevného přesvědčení. A tu setkal jsem se v mnoha případech nejen se lhostejností, nýbrž i s jakýmsi skrytým odporem k jakékoliv činnosti v tomto směru. „Konvertitě jeví tolik horlivosti,“ tak se mluví; „jsou ukvapení a vášniví. Výhodnější jsou ustálené, staré cesty; zachovávejme si svou víru a ať si zachovávají druzí svou.“

Později jsem poznal, že toto sektářství jest snad v mnohých případech následkem staletého utrpení, které angličtí katolíci prožívali. Tak si navykli skrývati svá svatá tajemství, aby chránili tajemství i sebe, že se vyvinula jakási beztvárná tradice, že jest nejlépe nevměšovati se do cizího a vydávati se pokud možno co nejméně v nebezpečí. Tak-li tomu, pak jest sektářství dokonce čestnou jízvou; než i přes to jest nedokonalostí. A divné je, že se zpravidla neobjevuje u skutečně starých katolických rodin; tyto jsou obvyčejně horlivými misijnáři právě tak, jako konvertita sám; nejčastěji vyskytuje se tento snobismus mezi duchovními nouveaux riches — mezi katolíky prvé aneb druhé generace.

Druhou nedokonalostí podobnou první jest žárlivost na konvertity. Neodvážil bych se na ni upozorniti, kdybych ji sám ve značné míře byl trpěl, poněvadž v tomto případě, pojednávaje o ní, mohl bych nedůvěřovati svému vlastnímu úsudku. Pravdou jest, že jsem ji nebyl dotčen. Dostalo se mi

se všech stran neobyčejně šlechetného přijetí, i v takových záležitostech, jakou bylo moje brzké vysvěcení na kněze v Římě již po devíti měsících od okamžiku, kdy jsem se stal katolíkem. Mnozí ovšem neschvalovali chvatu, s jakým jsem byl povýšen na kněžství, než bylo by směšné podezíratí je ve všech těchto případech ze žárlivosti, nebo z onoho lstivého způsobu, v jakém jeví se touha s pohrdáním přezíratí neofyta. Celkem byl jsem velice překvapen laskavostí, kterou mi katolíci projevovali.

Než náhodou narazil jsem na takové případy, slyšel výroky a úryvky z rozhovorů, jež neponechávaly možnosti k pochybování, že mnozí konvertité setkávají se se žárlivostí a podezřením u katolíků druhohadních, což stává se jim největší zkouškou životní. Podobné chování jest sice čistě lidské a přirozené. „Učinil jsi je rovnými nám,“ zvolal muž v podobenství, „kteří jsme nesli břímě dne i horka.“ A toto chování jest ovšem často ospravedlněno nešťastným chováním a domýšlivostí jednoho neb dvou konvertitů — lidí, kteří vcházejí do Církve takřka s prapory vlajícími a bubny znějícími, jako by sami byli vítězi a ne přemoženými. Uprmně však řečeno, taková domýšlivost jest mezi konvertity krajně řídká. Doba náboženského poučení, kterou prošel, nesmírné oběti, které mnozí z konvertitů musejí přinést — vše to, nemluvě ani o ohromující milosti Boží, jež přivedla je do Církve, očišťuje a zušlechťuje duše v míře neobyčejné. Konečně, ceteris paribus, konvertita byl Bohem povolán, aby vydal větší svědectví pravdě, nežli může ten, jenž, jsa katolíkem od kolébky, má za hlavní povinnost zachovávatí viru. Ceteris paribus, jest heroičtějším činem přervati svazky s minulostí, nežli zůstatí jí věrným. A tu opět neobjevuje se zpravidla tato žárlivost nebo podezření ke konvertitům mezi opravdovými „starými katolíky“ — abych tak řekl mezi šlechtou viry, nýbrž opět mezi těmi, kteří touží za takové býti považováni — mezi těmi, kteří ve své umíněnosti dají najevo okázalé stranění se „ducha konvertity“ myslí, že tak učiní nejlépe hanobícím, nezpůsobným pohrdáním. Přišli ku svému bohatství poměrně před nedávnm i domnívají se, že zakryjí svůj duchovní původ tím, když se s pohrdáním odvrátí od těch, kteří si nečiní nároků na takovou duchovní aristokracii. Mezi touto třídou vyskytuje se žárlivost ještě jiného druhu, týkající se obyčejně oblíbených kostelů neb kněží — žárlivost, která nespokojí se tím, že ztrpčuje nešťastnému kněžství jeho život, (domnívají se, že jediné ono může jim porozumět,) nýbrž zachází ještě dále a pomlouvou a nevraživostí útočí na dobré jméno kohokoliv.

To jsou nedokonalosti mezi katolíky — jmenoval jsem dvě — a jest zcela zbytečno jich popíratí. Nedokonalosti, jež jsou vlastní lidské přirozenosti kdekoliv — i jednotlivcům, kteří opomíjejí žiti podle zásad náboženských. Ale ony vady, které předpokládají Anglikáni, a jež považují za nejcharakterističtější

u těch, kteří se podrobují Římu, nejsou prostě vůbec charakteristickými. Předně není tu naprosto žádné rozdílnosti ve věcech víry, kterou Anglikán ve svém případě přijímá zdánlivě jako nutný „kříž“; není tu vůbec „myšlenkových škol“ tohoto významu slova; není tu nejmenšího rozdílu dogmatického mezi dvěma skupinami povah, v něž možno více méně rozdělit celé pokolení lidské — maximalisty a minimalisty — aneb, jak je Anglikáni v poměru k církvi katolické označují — ultramontány a Gallikány. Existují-li tyto tábory, ač upřímně musím doznati svoji naprostou neschopnost takto katolíky roztržiti, myslím, že mají co činiti pouze s opatrností neb neprozřetelností zamýšlené činnosti, s oblibou neb neoblibou „římských“ method a podobnými podružnými záležitostmi. Pokud vim, není též dále mezi hradbami církve žádné „vřící nespokojenosti“. Arci o ní stále slyším, ale vždy jen od nekatolíků. Není tu rozumové vzpoury silných duchů katolické církve, o čem jsem vždy slyšával — zase od nekatolíků. Není tu „odcizení mužů“: naopak, jak v této zemi, tak v Itálii a ve Francii byl jsem neustále překvapován neobyčejnou převahou mužského pohlaví nad ženským při mši i při soukromých modlitbách v našich kostelích. Při nedávné nahodilé příležitosti na moji poznámku, pronesenou k faráři jistého kostela v předměstí, že jsem byl totiž vždy ohromen tímto zjevem, pravil mi tento, že náhodou mohl předešlého večera spočítati ze západní části kúru účastníky kostela, a že poměr mužů k ženám byl asi jako dvě ku jedné. To ovšem bylo neobyčejným osvětlením mé záležitosti. Pročež tedy všechny žaloby tak svobodně vznášené proti nám postrádají patrné podstaty. Ovšem, že i mezi katolíky, jako kdekoli v jinde, jsou letory horkokrevné a chladné, povahy apoštolské a diplomatické. Tu a tam i zde malá vzpoura, jako v každé lidské společnosti; přirozeně, že svěhlavé osoby — ženy právě tak jako mužové — časem odloučí se od života katolického, aneb, což jest horší, snaží se dle jména zůstatí katolíky, kdežto v nitru jsou úplnými nekatolíky. A popírám, že by tyto případy blížily se jakýmsi směrem — a tím méně, že by tyto směry i v nejmenší míře byly charakteristickými u katolicismu — aneb, že ohromující klid na povrchu církve jest ve skutečnosti podminován prudkými vnitřními boji. To jest prostě nepravdivé.

Dále důrazně popírám, že formalismus jest charakteristický u katolicismu v míře, v jaké není charakteristickým u protestantismu. V obvinění jest sice stín pravdy; totiž, že katolíci jsou značně odrazení od citovosti a též od silné citlivosti a vedení k myšlence, že jádro náboženství spočívá spíše v přílnulosti a poslušnosti vůle. Následkem toho ty osoby, které nejsou přiměřeně nábožensky založené, budou jako katolíci vykonávati své náboženské povinnosti mnohdy špatně a co nejmeně; kdežto jako Anglikáni podlehly by docela. Z toho následuje, že vpravdě možno říci, že průměrná citová úroveň

266

katolických věřících jest nižší než odpovídající úroveň protestantského shromáždění věřících, ale z toho nenásleduje, že by katolíci byli formalističtějšími než protestanté. Tyto chladné, nenábožné duše — či spíše tyto duše povahy od přirozenosti nenábožné — lnou ke svému náboženství z pouhé poslušnosti a jest jistě pozoruhodné a na uvážení odsouditi je k vůli tomu. Poslušnost vůle Boží — aneb toho, v co člověk věří, že jest vůle Boží — jest záslušnější i tehdy, není-li doprovázena útěchou citovou a citlivou vroucností.

Zkrátka chtěl bych říci toto: soudě podle devítileté zkušenosti jako anglikánský duchovní a osmileté jako katolický kněz, jsou nedostatky v katolické i v evangelické církvi; v anglické jsou to nedostatky vitální a radikální, ježto porušují to, co by mělo býti božsky nedotknutelným, nedostatky totiž, jež dotýkají se takových věcí, jako jest jistota víry, jednota věřících a autorita toho, jenž by měl učit ve jménu Božím; u katolické církve jsou to nedostatky porušené lidskosti, nerozlučné spojené s nedokonalým stavem, v jakém veškeré lidstvo jest. Vady anglikanismu a protestantismu vůbec ukazují zjevně, že jejich nauka není božská; vady v systému katolickém neukazují ničeho jiného, než že jest v něm stránka lidská právě tak jako božská, a to nekatolíci snažil se vždy popřiti.

§ 3. V Římě naučil jsem se mezi stem jiných jedné neobyčejně obsáhlé lekci. Bylo velice krásné řečeno, že gotická architektura představuje duši směřující k Bohu, renesanční a románská pak Boha přebývajícího s lidmi. Oboji jest pravdivé, než v náboženství Vtělení jedno bez druhého není úplně. — S jedné strany jest pravda, že duše musí stále pátrati, neustále pronikati temnotou k Bohu, který skrývá Sám Sebe, neustále si připomínati, že Nekonečné překračuje konečné a že nesmírný agnosticismus musí býti prvkem v každém kředu; linie tohoto světa, jak jsou, zabíhají do šera; světlo, jež proniká rozřezaným kružbívem a chmurným zabarvením stačí sice k chůzi, ale ne úplně. V mlčení poznáváme Boha, a tajemstvím Sám se prohlašuje. „Bůh jest duch," bez tvaru, nekonečný, neviditelný a věčný a „ti, kteří se mu klanějí, v duchu a v pravdě musí se mu klaněti." Tu jest mysticismus a temno duchovní zkušenosti.

Na druhé straně pak, Bůh stal se člověkem — „Slovo Tělem stalo se." Božská, nepoznatelná Přirozenost vešla v tělo a „přebývala mezi námi a viděli jsme slávu Její." Co bylo skryto, zjevným se stalo. Nejsme to jen my, kteří žijí a tlukou v zjevném se stalo. Ještě jest to Bůh, který žijící po naší lásce, umřel za nás na kříži, aby mohl otevřítí království nebeské všem věřícím, který trhá v půli záclonu chrámovou Svým smrtelným zaupěním; a který stále stojí a tluče na každé lidské srdce, aby mohl do něho vejíti a povečeřeti s člověkem. Okrouhlý dóm nebeský byl snesen na zem; hradby světa jsou jasné oku; jeho hranice lze viděti na světle Božím; široká sluneční zář Zjevení proudí

se všech stran jasnými okny na skvostnou dlažbu; andělé a bohové a lidé hýří v jakémisi opojení božské lásky; vysoký oltář stojí tu před zrakem v záři zlata a svící; a nad tím stojí kulatý mosazný a stříbrný stánek Bohočlověka, takže ho mohou všichni stejně viděti a jemu se klaněti.

Tato stránka náboženství Vtělení až dosud neznamenalala pro mě téměř ničeho. Byl jsem čistý a prostý severan, vychovaný po severském způsobu. Miloval jsem přítmi, tajemnou hudbu a stín hlubokých lesů; nenáviděl jsem otevřených prostorů slunečních, souzvuku polnic a okrouhlosti neb čtverců v architektuře. Dával jsem přednost meditaci před modlitbou retnou, paní Guyonové před matkou Julianou, „Johnu Ingle-santu“ před sv. Tomášem, třináctému století — jak jsem si to představoval — před šestnáctým. Až ku konci svého anglikánského života upřímně jsem se k tomu doznával; potom pocítil jsem obvinění, neboť počal jsem chápati, že jest svět právě tak hmotný jako duchový, a že víra jest zrovna tak nutná jako touha. Když jsem však přišel do Říma, musil jsem si přiznati, jak málo jsem tomu rozuměl.

Zde bylo město, renaissance od jednoho konce ke druhému, město ležící pod jasným nebem a palčivým sluncem; a náboženství v něm bylo jako duše bydlící v těle. Bylo potvrzením skutečnosti, že podstata lidská ztělesňuje božskou. I výhradná dogmata křesťanská byla tu vyjádřena pohanskými obrazy. Zjevení mluvilo formami přirozeného náboženství; Bůh bydlí bez zahanbení ve světle denním; kněží jsou kněžími, nikoliv ctižádostivými duchovními; obětují mši sv., kropí svěcenou vodou, přicházejí v dlouhých, vlnících se průvodech s kadidelnicemi a svícemi a zovou nebe Olympem. Sacrum Divo Sebastiano četl jsem na jednom žulovém oltáři napsáno. Poslouchal jsem kněze-profesory, kteří výskali, smáli se a vesele argumentovali před šesti národy v jediném přednáškovém sále. Viděl jsem obraz „Otce knížat a králů a Pána světa“ vystavený na ulicích v den jeho jmenin, obklopený květy a olejovými lampami, právě tak, jako před dvěma stoletími byli uctíváni jiní páni světa. Sestoupil jsem v den sv. Valentina do katakomb a cítil zimostráz a myrty dole na zemi, jež vůni svou vzdávaly poctu památce světců, jako před sta lety vzdávaly úctu vítězům při vítězství jiného druhu. Větou, počal jsem chápati, že „Slovo tělem stalo se a přebývalo mezi námi“; že jako On kdysi z Panny vzal stvořenou podstatu — jejich myšlenky, jejich slova, jejich metody — aby pro Sebe utvořil ono mystické tělo, v kterém přebývá stále s námi; zkrátka poznal jsem, že „tu není ničeho světského leč hřích“. Je tedy katolicismus „materialistický“? Jistě, je právě tak materialistický jako Stvoření a Vtělení, o nic více a o nic méně.

Jest nemožno popsati, čím jest takový objev pro duši severana. Jistě znamená to zatemnění čehosi ze starých světůl, které zdály se kdysi tak krásnými v pološeru individuální

zkušenosti, anebo spíše jejich zaniknutí v silném proudu slunečním. Položte vedle nějaké římské nádhery vybranou bohoslužbu anglikánskou; jak provinciální, domáckou a individualistickou stává se tato! Postavte vedle profesora z gregoriánské university přednášejícího Řekům, Rumunům a Francouzům o zásadách restituce anebo o povinnostech občanů ke státu, anglikánského bohoslovce, vykládajícího studujícím bohoslovci listy sv. Pavla; fratra v kostele S. Carlo vedle nejvášnivějšího kazatele misionářského v kostele anglickém; olivami obtížené venkovany vyskájící chvalozpěvy v S. Giovane Laterano vedle zbožného zástupu Anglikánů, shromážděného k večerním písním; hieratického obětníka v S. Maria Maggiore vedle nejdokonalejší vycvičeného ritualisty v rouchu mešním! Ach! Postavte vedle kterékoliv části katolické víry a bohoslužby, kterou spatřili jste ve svatém Římě, ji odpovídající část anglikánské víry a bohoslužby! Ale Anglikáni se přec v Římě pohoršují, rozkolníci nevoli vykřikují při paganismu a volnomyšlenkáři se vysmívají obmezenosti všeho toho. Ovšem oni se pohoršují a z nevole vykřikují a smějí se. Jak by ne?

Vpravdě však pobyt v Římě znamená rozpětí obzoru, jež nelze slovy vyjádřiti; kdežto až dosud byl jsem navykly zobraziti si křesťanství jako něžný květ, božský pro jeho nadpřirozenou křehkost, poznal jsem nyní, že jest stromem, v jehož větvích mohou klidně bydleti ptáci nebeští, kdysi jeho nepřátelé v době prvního jeho útlého vzrůstu — božský, ježto rozsah jeho větví a sílu jeho mocných kořenů nelze nijak jinak vysvětliti. Před tím myslil jsem na ně jako na jemnou, lahodnou vůni, kterou lze oceniti stranou pro sebe; nyní jsem poznal, že jsem kvasem, ukrytým ve veliké hloubce světa, projevujícím se slovy nepoměrně drsnějšími než jest samo, až konečně prostoupí celý svět.

§ 4. Den za dnem pokračovalo takto učení. Byl jsem jako hoch, kterého po prvé uvedli do strojirny; kolem mne točila se kola; všude nesmírný a nemilosrdný pohyb; hluk a síla mátlý člověka; ale poněáhlu jsem přicházel k poznání, že jest zde cosi jiného, než co jsem znal kdysi, cosi, čemu bych se nenaučil ve svém klidném severském přítmi. Zde byla obchodní kancelář duchovního světa; zde udělovala se milost, definovalo dogma, a činila opatření pro duše celého světa. Zde vyvolil si Bůh své sídlo, aby řídil svůj lid, zde, kde kdysi Domician—Dominus et Deus noster — Opice boží, řídil jej Jemu na vzdory, dosud ještě zastihuje náměstka Božího. Na Velký Pátek stál jsem v kostele pod zříceninami palatinskými a slyšel „propustíš-li tohoto člověka, nejsi přítel císařův“. Nyní „Tento člověk“ jest králem a caesar není ničím. Jestliže někde pak zde projevil se onen kvas, vložený před devatenácti sty roky rukou Boží do nekvašeného, zdouvajícího se císařství římského poněáhlu ve způsobě zákona a dogmatu pod obrazy světských myšlenek; zde žila krev Petrova, jež vpila se do

země pod obeliskem, opětně kolující v žilách Piovyých — Pontifex Maximus et Pater Patrum — sotva sto yardů odsud.

Tomu jsem se v Římě naučil a byla to lekce hodná zápasů tisíckrátě ještě větších. Přišel jsem z teplé, ohněm v kamnech slabě ozářené světnice, plné stínů do hučícího větru a volných prostor lidských dějin. Konečně jsem pochopil, že nic lidského není Bohu cizím, že tápání národů předkřesťanských přivedlo je blízko k Bráně Pravdy; že jejich malicherné nauky a pokusy a obrazy nebyly Jím, jenž k nim přivolí, pohrdány; a že „druhdy Bůh na mnohokrátě a mnoha způsoby mluvil k otcům skrze proroky, v těchto však dnech doby poslední mluvil k nám skrze Syna svého, kteréhož ustanovil dědicem všech věcí, skrze nějž i světy učinil, kterýžto jsa výbleskem slávy i výrazem podstaty jeho a udržuje všechno mocným slovem svým, zasedl na pravici velebnosti na výsostech, když byl vykonal očistu od hříchů.“

§ 5. A naučil-li jsem se tomuto v Římě, naučil jsem se opět v Anglii, že Cirkey Boží jest právě tak útlá jako silná. Ona podobně jako její Ženich a její vzor, Jeho Matka, vše zkoumá, všechny vidí a dohlíží nad obrovskými silami, avšak ve své božskosti nepohrdá ani jedním „z těchto malíčkových“. K světu jest královnou neúprosnou, domýšlivou a velitelskou, oděnou v neohlebné zlato a drahokamy, pyšně pohlízející na zločin a vzpouru; ale svým vlastním dětem jest více Matkou než královnou. Ohmatává poranění i nejmenších svých synů, naslouchá jejich nejnepatrnějším žalům, učí je trpělivě jejich úkolům, vášnivě si přeje, aby vyrůstali jako královští princové. Ale nadevším zná, kterak mluvití jim o jejich Otci a Pánu, kterak jim vykládati Jeho vůli, jak vyprávěti jim dějiny Jeho hrdinských činů; vdechuje do nich cosi ze své vlastní lásky a úcty; dodává jim mysl, aby byli otevřeni a bez bázně před ní i před Ním; tajnou cestou vede je stranou, aby je uvedla do jeho přítomnosti.

Vše to, co jsem nacházel ve svém starém domově, vedení, pokárání a povzbuzování, nacházel jsem znovu v rukou jejích kněží, obdařených vědomostmi tak dobře jako láskou. Shledal jsem se se vši svobodou individuálního uctívání Boha a svobodou myšlenek, což považují mnozí za přednost nekatolických církví, zaručenou mi výslovně v jejích chrámech a používal jsem ji s daleko větší důvěrou, poněvadž jsem věděl, že její pátravé oči jsou upřeny na mě a že ponejprv zavolá a naposledy hbitě udeří, zajdu-li příliš daleko. Její náruč jest otevřená tomu, jenž chce sloužiti Bohu v mlčení a odloučenosti, tak i tomu, kdož „tančí před Ním se vši svojí mocí“. Neboť jako Láska, jejíž ztělesněním jest, jest i ona shovívavá, dobrotivá . . . všechno snáší, všemu věří, všeho se naděje, ona nikdy nepřestává. V ní „částečně poznáváme, částečně prorokujeme“; co jsme obdrželi, máme v bezpečí, a co ještě má přijíti, to očekáváme.

(Dokonč.)

POSUDKY KNIH.

Ivan Cankar: Bílá chrysentéma. Nina. Nakl. J. F. Buček v Prostějově. 1920. Přeložil prof. Měrka. — Bílá Chrysentéma je věnována obraně umělecké tvorby autorovy, kritice maloměšťáckého nazírání slovinského publika na literaturu. Zbraň Cankarova je příliš jemná, obrana příliš bázlivá, jak ostatně nelze jinak očekávat od sensitiva druhu Cankarova. Bolesti, které má český autor již dávno za sebou! Maně vzpomínáte na podobné jemné stesky Zeyerovy nebo Čechovy před třiceti lety. Od recenzentů žádá autor, aby nepoučovali spisovatele, ale obecnstvo. „Posuzovatel je zrcadlo, ve kterém umělec ukazuje význam a účel své práce národu. V našich krajích obrátili zrcadlo, takže umělec vidí v něm svou zrůdu, národ pak hledí na prázdný papír.“ Dává nahlédnouti do své tvorby, jež jest jistě těžká a pomalá. „Neni člověka, který by tak pomalu a namáhavě pracoval . . . slovo za slovem, větu za větou jako zrno na růženci. „Jednou se mořil léto s jedinou novelou a konečně rozhlásili mudrci, že je splašeně zkroucena . . . Idea plane v duši, z ní plane tisíc obrazů a zápletek, vylouskní ideu, očisť jí, zazáří do koutu všech těch tisíc obrazů a zápletek, raz ideí nejbližší, hladkou cestou, bez záhybů, mostů a plotů — to je umění, to je práce! Každé slovo, které napíše, musí takorůka dýchatí tou hlavní ideí, jinak je slovo nepotřebné; každá tvář, kterou ukáže, musí míti v očích, lících, na rtech výraz té ideje, jinak je nepotřebna . . . Buď je umělec umělcem, nebo není; mezi umělcem a neumělcem není nic a „ukvapený, povrchní umělec“ je nesmysl . . . Člověk, o němž jste mluvila, mořil se s nějakou tragedií již sedm let, ale nedokončil ještě prvního jednání; když bude napsána, vyčtou mu přenáhlenost a povrchnost . . .“ *Nina* jest něžný, bolestný románek dvou duší, téměř bez děje, jež si musíte vyloupnouti desti obtížné z tvrdé skořápky citových monologů, rozvržených na sedm nocí . . . Dílko něžné, umělecké, jež rozechvěje do hlubin duše. Překlad Měrkův je velmi dobrý, pracován s láskou.

B. Osipovič.

Anna Maria Tilschová: Město. Nákladem Karla Beniška v Plzni. Historie služky, prodavačky, rozvedené ženy a ženy vdané, zamilované do milence značně mladšího — jsou náměty několika povídek, spjatých pod jedním titulem „Město“. Mistry trochu romantiky měšťáckého života pražského, všude drama srdce ženy, hned zklamané, hned samovolně se mučící. Tilschová bystře postřehuje, nepřetěžuje stránky umělkovanými

obraty a obrazy, vše je u ní přilehavé, prosté, a přece nevšední, krásné. V povídce „Lojzka“ je zopakována tolikrát už popsaná historie děvčete z venkova, přišedšího do velkoměsta, svedeného a trpce pykajícího za svoji důvěřivost a oddanost. Ale jak delikátně je ta historie podána. Této povídky si nejvíce cením z celé knihy pro její ethické jádro: Svedené děvče stává se matkou a je pokoušeno zabítí nemluvně. Ale zvítězí mateřská láska zdravého, českého plemene. „Tak v ní vykřikla touha, nic než touha, aby uchránila malého synka všeho zlého. Jak se po ní dival uboze a polekaně! Co teď asi dělá. — Spi? Nezebe ho? Není mu zima? Přikryla mu peřinkou také rucečky? Tu, jako by už se jí zabodl do srdce. Viděla teplou májovou noc před svatým Janem, viděla veliký sál a řadou postele. Všechny ostatní ležely a spaly poklidně, jediná ona házela sebou jako v horečce. Dnes byla zase tak tichá noc jako tehda. Vražednice! Vražednice! Kdo to tak volal? Kdo to na ni poznal? Trásla se na celém těle jako břízka. Sprostá, surová vražednice! silný hlas na ni zavolal po druhé. Vyskočila zděšeně, poklonila se a tříkrát v prsa uhodila, jako před Božím hrobem na Veliký Pátek. Což — kdyby opravdu mu byla tehda stiskla tenký krček? Teď slyšela jasně chrupnutí slabých kostiček. Chudák, chudák její malý Toniček! Nicemu se ještě sám neubrání! A lítost nad dítětem zalila ji celé srdce, lítost tak těžká, jako sesutá hlína. Ještě před měsícem by se byla nanovo vrhla na krk svému vojákoví, byt by bylo z toho pošlo nové hoře, horší neštěstí a třeba i druhé dítě. Teď nemyslíla již na nevěrníka, zapoměla na dlouhé měsíce zoufání od Vánoc a myslila jen a jen na své dítě, které spalo uvnitř v teplé chalupě. Říkala si, že hned jen se navrátí do Prahy, koupí mu karkulku s modrými stuhami pro chlapce, koupí mu řehtačku a takové sekané, červené korálky dvěma řadami na zápěstí. Vždyť on se brzy uzdraví a bude potom mít kulaté, baculaté rucečky. Nechtělo se jí zítřka od něho do Prahy a vypočítávala si na prstech, kdy zase budou dva svátky, kdy ji zase pani dovolí k němu na venek. Tak prudce a upřímně si zamilovala své slabé dítě bez otce.“ Satanský rub mužské duše líčí se v „Dotěrném pohledu“. Cíle autorky nejsou však tak jasné, ostře vyhraněné jako u Novákové nebo Svobodové, lze se však těšiti co neupřímněji na její další vývoj. *B. Osipovič.*

Leon Bloy: Rozjímání samotářovo. R. 1916. Přeložil O. A. Tichý, vyzdobil Jar. Benda. Vydalo Dobré Dilo ve Staré Říši. Cena 15 K. Kdo zná Leona Bloye z jeho spisů, vez všechny s velikou pietou vydalo v překladu *Dobré Dilo* ve *Staré Říši*, dovedl si představití jeho myšlenky a knihy za světové války. Ten, jenž účastnil se jako voják války prusko-francouzské r. 1870, z níž si odnesl nesmířitelnou nenávisť Francouze ke všemu prusáckému, zvláště k rodu Hohenzolernů, nemohl nenapsati knihy, v níž zhuštěna a stupňována jest

všecka posvátná nenávisť k průšaktví. „*Rozjímání samotářovo*“ jest tou knihou, napsanou krátce před smrtí. Obraci se v ní proti všem, kdož odvažují se zneužít Pisma a hlásati odpuštění a lásku nepřítelům-Němcům. Bloy nesvoluje k odpuštění a tvrdí, že neskonalá nenávisť všech světců k démonům jest přísně to, co třeba nabídnouti nepřítelům Francie. Ve hrozném vraždění není mu líto ani tak těl, ale líto jest mu hlavně milionů duší nesmrtelných, jež bez Boha, beze smíření odcházejí se světa. Hlásá svatou Nenávist synů Světa proti synům Temnot, nenávist nekonečnou, bez možného odpuštění, bez jakékoli naděje a ukojení, leč by se na věky vyhladilo pokolení zaslíbené Satanovi, který nás chtěl přivtělit k svému peklu. „Ať bdím, nebo spím, stále vidím tuto obludu, zrozenou z nejpodlejšího, nejmrzčejšího odpadlictví, které lenost nebo slepota světa nechala růsti dvě stě let, a které nemožno nyní zdolati leč smluvným úsilím všech národů. Vidím ji bez ustání a moje srdce buší jako zvon z noci nebožtíků. Tehdy pociťuju nenávist bez mezí, nenávist absolutní, nenávist panenskou a neposkvrněnou, která mne uvědomuje o přítomnosti Boha a vidím jasné, že bez ní nemohl bych býti křesťanem. Jest to nenávist doporučená Duchem svatým, nenávist eucharistická, horoucí nenávist Lásky proti hemzotu šedesáti milionů proklatců, zmítaných démony.“ Vzpomíná se žalem, jak katolická Francie ve svých biskupech byla a jest hluchá ke prorockví La Saletského a přičítá pohromu Francie ne v poslední řadě nepochopitelné a hříšné zatvrzelosti kněží a biskupů vůči La Saletě. Kdo znáte literaturu La Saletskou, pochopíte bol a lítost velkého Francouze. Z toho zase obraci se přímo na Viléma a hlasem proroka věští mu zmar. „Nyní k tobě, Viléme, promluví. Pochybuji, že bys mne pochopil. Jsi blb již právem rodným jako každý Němec, jsi pitomec právem výbojovým, jak jen jím může býti germánský císař, to jest mnohem více, než se sluší na obyčejného kaprála . . . Častokrát jsem dumal, jaké bych ti byl povinen uložití odpykání, kdybys se té zmocnil. Rafinovaná muka, povlovná usmrcování, vymyšlená dábelským geniem orientálů, probíhala mi hlavou, aniž mne uspokojovala. Na konec jsem pochopil, že ani nejkrutější kat neschystal by ti takových muk, jako trýzníš-li se sám. Dohaduji se již, jaké jsou asi tvé noci, ba i tvé dny, když se ti zjevují tvé oběti bez počtu, a když jsi nucen si fici chropě hrůzou, že tento dav nebyl obětován pro nic, že tvoje císařství je ztraceno a že zítra nebo pozítřku budeš už jenom hrozným žebrákem, kterého budou štváti psi pekla. Tehdy poznáš právě jméno „starého Boha“, jenž ti ukáže svou tvář zoufalství, a zvíš přesně, jakého ohavného dasa jsi byl na svém komediantském trůně výsměšnou karikaturou.“ Slyší na ulici výkřik dítěte, jemuž zabili Němci otce a dospělé dva bratry: Mamíčko, chtěl bych umřít! Vidí ty statisíce sirotků, jež nikdy nebudou se moci pomodlit nad rovem svých milých, a zase vzpomíná Viléma:

„Kdyby vitr donášel velikému ploditeli sirotků, Vilému Panchartovi z Nicova, nesmírný hukot všech těchto vzlyků, myslil by možná, že to jest ukolébavka staré německé hudby, by ho uspala ve Walhalle germánských bohů, a jeho duše z bláta a temnot kochala by se neskonale. Přece však přijde den, který není možná již daleko, den beze spánku, kdy kolosální hlas děl bude o něco méně než praskot broukových krovek, pálicích se nad pochodni proti nárkům Nevinnosti. Toho dne, ó císaři pitomců a vrahů, nebudeš spáti, pravím tobě, naprosto nikdy již neusneš. V tu chvíli budeš vyjížděti do hlavního města, jehož jsi netušil, a bude ti zakusiti zuřivé symfonie, jaké jsi asi neslyšel. Tak to bude krásné, že miliony tvých nebožtíků vstanou, by tleskali ku pochvale. Ale budeš hledati svého meče a nenalezneš ho; budeš chrámati po své helmě a nebude ani helmy ani koruny na tvé hlavě. Ba ani své hlavy již nenalezneš, a budeš-li hledati svého srdce, nalezneš místo něho věc tak hroznou, že cudné hvězdy děsiti se ji budou.“ — Prokleti, jež posílá Vilémovi, jsou z nejstrašnějších, jež kdy byla pod sluncem vyřčena: „Vesmír hnusí si tebe, tvé vlasy hnusí si tebe, tvé oči, tvé uši, tvé nohy, tvé ruce, tvé nehty, všechno tvé tělo si tě hnusí. Hanbí se a zuří, že ti sloužily, že ti náležely; kdyby mohly klnouti času, po který byly tvoje, klnuly by. Země se hanbí a zuří, že jsi po ní šlapal, a klně tobě. Stromy zuří proti tobě a třasou se vztekem, že rodily ovoce, aby se obracelo v tvé tělo. Zvířata, slunce, měsíc, hvězdy, zřídla, moře, ryby v moři a v řekách zuří, že byly v tvých službách a klnou ti jednomyslně. Posléze sami démonové ti klnou, že jsi dal Bohu několik mučovníků! A všechna ta zlořečení nejsou ničím proti zlořečení dětí, které jsi učinil sirotami, a ani jejich zlořečení není ničím proti zlořečení Boha, který jest naším údělem věčným.“ Nechybí knize čísel něžných, litostivých, plných vroucí modlitby. V ukrutném žalu svým hledá útěchy ve „Kvítkách sv. Františka“, aby si odpočinul od tolika děsů. Volá při zprávě o nových padlých: Ještě jeden, ještě jeden z mých přátel zavražděn. Vzpomíná kněží-vojáků, hrozí se zbábělosti biskupů francouzských, že žádny z nich nepozdvihl hlasu, by se vzepřel v příhodnou chvíli mobilisování kněží, a že materiální a výsměšné příspěví několika tisíc mužů, jichž neměli práva obětovati, zdálo se jim cennějším než služba Boží a zdárnějším na obranu vlasti. Vzpomíná a cituje nejkrásnější své modlitby, kterou kdy napsal: Moje milovaná Panovnice, Pani moje, spolutrpitelko . . . Sáhnete-li už stěží podruhé po Cankarových Vjdinách, budete po Bloyově knize opět a opět toužiti a ji znova a znova pročítati. Jest to dílo nesmrtelné, geniovo. *B. Osipovič*

Quido Maria Vyskočil: Holubice v bouři. Maloměstská idyla. Pestré květy sv. 17. V Praze 1919. Zemědělské knihkupectví A. Neubert. Cena 4'20 Kč. Str. 128. — Tou bouří jest volební boj v malém městě Věšínově a holubicemi milující

se duše: Fanoušek Kádlbus s Aničkou Marešovou. Jak autor dosvědčuje, odehrál se děj této maloměstské idylly skutečně na počátku tohoto století. Námět v naší literatuře obvyklý a při ději z malého města aneb vesnice snadno vysvětlitelný, láska mladých na jedné, nepřátelství rodičů na druhé straně. Ale tento prostý děj oživil autor rozmarným líčením boje volebního, v němž napřed Kádlbus s oposicí potírá radniční kliku s Marešem, potom však zprostředkovaným paní Michálkové se uklidňuje, až přechází do tábora radničního a s ním při volbách prochází. Autor pěkně líčí tichého pozorovatele a vlastence, lažanského faráře Bochnička (45—47, 84), noc a čištění hvězd (102) a přírodu (25—27). Méně se mu podařil popis náměstí (15); není dosti názorný. Líbuje si v modři: „večer po městě i okoli rozlil svou modrou krásu“ (12) a na str. 103 v i o modré záři dalekých hvězd. Méně se mu podařila některá úsloví: . . .dobrák od kosti a maso všechno (5), křiklavé obrazy svěšeny (59), ve čtvrt roce po té se konala pak svatba (74), křtí mu pobolíval (92). Na str. 68 a jinde též klopýtl o slovosled: Ve velikém skleníku se drobné rokokové figurky z porcelánu usmívaly (68). Drsně zní též: se seběhly (25), vzbouzel, napadl redaktoru (77) a j. Vyskytly se i tiskové chyby: vyšlapené (20), v velkém podivu (106), četnými ručejí mur (27), pannen (44), ale je jich poměrně opravdu málo. Knihu lze jenom vřele doporučit; jistě pobaví.

Dr. J. Ev. M.

Na slovenském bojišti. Vzpomínky válečných zpravodajů *J. Kalvy* a *P. Kompiše*. S mnoha původními snímky. Zemědělské knihkupectví A. Neubert. V Praze 1020. Str. 160. Cena 620 K. Věnováno památce generála Štefanika. — Za bolševického vpádu na Slovensko poslaly větší pražské deníky na frontu své zpravodaje, kteří měli listům dodávat čerstvé zprávy. Byli též mezi nimi Kalva za „Nár. Politiku“ a Kompiš za „Venkov“. Z novinářských článků těchto dvou zpravodajů vznikla knížka, v níž po krátkém úvodním slově oba popisují úporný boj našeho vojska, zatlačujícího bolševiky. Na počátku uvádějí vhodně přehled snah za připojením Slovenska k naší republice, první projev solidarity na táboře lidu v Liptovském Sv. Mikuláši 1. května 1918, na němž po prvé se ozvaly výkřiky: „Nech žije československý stát!“ a potom turčansko-sv. marťanskou deklaraci Slovenské Národní Rady z 30. října 1918. Zmiňují se o nedostatečných silách, kterými Slovensko bylo zabráno a to proto uvádějí, aby vysvětlili, proč jsme byli v druhé polovici listopadu ze Slovenska skoro úplně zase vytlačeni. Vlastního vpádu bolševického, který začal 1. května, zpravodajově neprožili. Přijeli do Komárna teprve 8. června. Ale popisují boje a do suchých voj. orientačních zpráv mísí vlastní úvahy, úryvky z dějin, národopisu, lícné přírodních krás, na něž je Slovensko tak bohaté, a jiné. Jak jim byla fronta ukazována, tak o ní píší. Napřed popisují na jihu boj o Komárno a Nové Zámky, potom přecházejí na středo- a

konečně východoslovenskou frontu. Rádi saháme po knihách o Slovensku, neboť sami cítíme, že Slovenska a jeho lidu skoro ani neznáme. Proto též rádi sáhneme po této knížce, která poutá i svými obrázky, třebaš některé jsou tmavší. Ale myslím, že s prospěchem a zájmem bude v ní čísti pouze inteligent; prostý čtenář jistě ji neporozumí, neboť se přímo hemží cizími slovy jako: deprese, šovinismus, insult, persekuvati, konsternovati, fait accompli, problematické atd., aniž by pod čarou bylo neznámé slovo vyloženo. Znátí též, že dva spisovatelé samostatné své články složili dohromady v knihu bez jednotné redakce. Tím na př. lze vysvětliti, proč str. 115 opakuje, co vystižněji bylo řečeno na str. 98. Z různých obrátů a chyb možno poznati rychlého zpravodaje a péro novinářské: Komárňanům, komárňanskou, ustarostěné (68), za účely provádění operaci (70), vlak, sestávající z lokomotivy (82), odaných (74 místo zdaněny), nedává se pardon (90), miznou (139, 140), služba přejímání v Rožnavě počala se o... (141). Vytknouti třeba též nedostatečnou opravu při tisku, neboť jenom tou lze vysvětliti chyby jako: se střelivém (27), urstka (157), pancérák (138) a j. Obzvláště pěkně podán boj o Nové Zámky (44—55), jak se žilo na Slov. (70), hrdinské činy některých vojáků (desátíka Nečesala) a důstojníků (podpl. Jelínka). Poctivě přiznána neschopnost a snad i nepoctivost důstojníků italských (128, 140). Knihu možno jen doporučiti tím spíše, že chyby budou snad opraveny a přidán slovníček cizích slov.

Dr. J. M.

AL Žipek: Zeny. Kniha povídek. Zeměd. knihkupectví v Praze. S novinářskou lehkostí psané studie o ženské duši, s výzbrojí „obecných rčení“ a otrelých již obrátů o zakřiknutých duších, s maskou povýšené filosofie, většinou prázdné a hluché. Některé sentimentální drobnůstky připomínají začátečnické pokusy studenta-literáta (Mně darovalo prstýnek, Kolo osudu, Na vlnách valčíku), některé hraničí na lehkovážné anekdoty (Cerven). Nejvážnější a nejlepší jest první povídka, v níž dobře zachycena tajná vášně ženy pijačky a všechna tragédie její celé rodiny. Tato povídka zachránila můj exemplář od spálení.

B. Osipovič.

Katolická literární vzájemnost a zodbornění katolického literárního zpravodajství. Toho, kdo odebírá všechny naše čelné katolické časopisy, literaturou vůbec neb aspoň z části se zabývající (Archa, Hlídka, Tyn, Život), až zaráží literární naše roztržetost. Časopis takřka bojí se zaváditi o bratrský list, ba čtenář jediného časopisu nedoví se ani o jsoucnosti jiných. Pro něho jako by jich nebylo. Tak se náš kulturní život prohlubovati nemůže. Zde musí stranou osobní věci — jsem ve venkovském městě jen velmi vzdáleným pozorovatelem skutečného literárního ruchu a nevidím do zákulisí — osobní věci stranou, jde-li o velkou věc katolické kulturní jednoty. Byla-li možná jednota na půdě politické — a byla nutná pro soustředěný politický boj proti katolikům — je nutná i možná na poli kulturním. Každý náš literární časopis učiní si povinností, zpravovati své čtenáře o všem, co ostatní listy přinášejí pozoruhodného, ať jde o básně, krásnou prósu či články literárněhistorické, necht' zavede oddíl „Z katolických časopisů“ či „Časopiseckou hlídku“, aby i čtenář jediného listu — a takových je na venkově většina — věděl o celém katol. ruchu literárním! Ideálem našim buď velká revue, kde by se sešli spisovatelé mladí i starší a vytvořili dílo účtu vzbuzující! Mladí necht' mají svůj zvláštní časopis (na př. Život)! Jest jim třeba vlastního listu, kde by se zcela volně a po svém vyslovovali. (Tak rádi se osvěžujeme četbou jeho, rádi zvidáme o čistých a slibných snahách, naši „novinu“ hluboko zabírajících.) Ale necht' proto neodmítají spolupráci se staršími! Byli jsme svědky, jakou si vynutila účtu naše politická vyspělost a ukázněnost. Nuž, snažme se o podobný čin kulturní! Ucty hodná katolická revue neobejde se také bez jakéhosi, abych tak řekl, zodbornění literárního zpravodajství. Výměna s cizinou se časem zlepší, časopisy a knihy cizí budou k nám hojněji zasílány, až jen se trochu naše měna vzkřísí. I volám už teď k pracovníkům dobré vůle, znalým cizích jazyků: Vyberte si některou literaturu, ať slovanskou, francouzskou, německou, anglickou, italskou, španělskou, severskou, a zabývejte se jí dukladně, abyste — dokonaleji, než dosud se dělo — mohli čtenářstvo naší revue zpravovati o pozoruhodných novinkách i objevech literárněhistorických zvolené cizí literatury! Dva příklady mám na mysli. „Das literarische Echo“, jak je znám z doby předválečné, kde čítali jsme „Briefy“, dopisy o různých literaturách. (Něco podobného, tuším, na čas zavedl i náš „Zvon“. Také zde můžeme vzpomenouti zasloužilé brněnské „Hlídky literární“.) Ještě více se mi zamlouvá program letoš-

niho „Gralu“. Chce podávat v každém čísle nějaký obraz ze světové literatury katolické. Tak čís. 3.—6. přineslo podrobný obraz „katolického ducha novější francouzské literatury“, založený na hojných pramenech, které jsou v čele studie uvedeny. (Výtah její přináší naše číslo pod n. „O novém duchu lit. franc.“) V dvojseš. 3.—4 čteme o Gilbertu K. Chesterstonu, 5—6 o portugalském básniku Joao de Deus, 7—8 o katolickém spisovateli anglickém R. H. Bensonovi (také tu bude čl. ve stručném výtahu uveden). Jest nám potřebí katolického hlediška pro výběr ze svět. literatury. Tak ukazuje na příklad F. Muckermann v čl. „Auf dem Wege zur kath. Weltliteratur“, jak málo je nám znám křesťanský, třebaš ne katolický Dán Paludan Müller, ale o nevěrci J. P. Jakobsenovi dobře víme. Vědět tedy musíme o všech vynikajících dílech v celé katolické (křesťanské) literatuře světové, abychom je četli, studovali a tak se vzájemně poznávali a vytvořili jakousi katol. literární vzájemnost všesvětovou. Kdo pozoruje běhy světa, vidí, že se spolčují lidé jednoho smýšlení nejen v jednom národě, nýbrž že se budují podobné svazky mezinárodní. Nuž třeba, aby katolici celého světa o sobě věděli a byli hrdi na znamenité výtvoři vši katolické literatury světové.

F. S. Horák.

Dostavme chrám svatovítský. „Čech“ píše: Zpráva, spáná na základě informací architekta a stavitele dómu K. Hilberta, že dostavění dómu svatovítského na drahný čas uvázne, jistě že bolestně se dotkla srdcí všech upřímných katolíků českých a ctitelů svatých našich národních světců, jejichž kosti v této velesvatyni odpočívají. Pravda, nynější doba, jakož i předchozí doba válečná nebyla příznivá, ale chyba spočívá i jinde a táhne se po dlouhou řadu let. Každá, byť i sebe menší věc potřebuje horlivé agitace, a té zde nebylo, ač naskytovala se nejednou více než vhodná příležitost, jakou bylo šťastné nalezení ostatků sv. Václava a mistrovské dokončení opravy svatováclavské kaple, k níž celý náš národ vzhlíží s posvátnou úctou, posvěcenou slavnou tradicí. Mistr Kamil Hilbert za spolupracovníctví pana světícího biskupa dra. Podlahy rozřešil tuto poslední otázku velice šťastně a to, co vybudoval a vytvořil v novostavbě, už dnes zaručuje mu plné uznání i kus slávy v budoucích věcích, a proto jistě jemu nelze přičítati ani té nejmenší viny, ač snad častější zprávy o nových objevech a pokroku stavby by vřele se byly doporučovaly. Ze by nezůstaly ani bez finančního úspěchu, toť jest jisto. Ale právě o tento finanční úspěch má pečovati i „Jednota pro dostavění chrámu sv. Víta“. K tomu cíli byla založena a to v době daleko těžší, nežli dnes. Bylo tomu už roku 1842, když povitý český vlastenec a horlivý kanovník V. Pešina z Čechorodu učinil první krok k jejímu vzniku. Praha tehdy byla německá, české inteligence jsme měli tenkrát nemnoho, časopisů, které by myšlenku Pešinovou fedrovaly, takřka ne-

bylo, a smysl pro zachování starých památek byl úplně ubit. Proto nescházelo ani těch, kteří nadšeného zakladatele vyhlášovali přímo za blázna, zvláště když viděli, jak starobylý chrám rozpadává se takřka v rozvaliny stářím a pod následky vandalství Bedřicha I., pověstného pruského krále, který dal vystřeliti r. 1757 na naší velesvatyni víc jak 22.000 pum, ohnivých koulí a granátů. Ale nadšený Pešina neustal, a jak i na povolaných místech vyšlo se mu vstříc, toho dokladem jest, že teprve po osmi letech dosáhl schválení stanov Svatovitské jednoty, která teprve po dalším desetiletí směla započítati svou činnost, aby prý nepoškodila dobudování chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlině. Ale konečně započala ji přece a to slavně. Všichni biskupové čeští vydali k tomu cíli pastýřské listy, sbírky započaly se konati v chrámech po celé naší vlasti od Šumavy až do Slezska a pod Tatry, nejlepší spisovatelé katolíci k tomu též cíli soustředili své síly a budili zájem v lidu o záchranu tohoto slavného odkazu Karla IV., ano znovu byl rozhazován i leták českého buditele a zbožného děkana bechyňského Frant. Slámy, který už roku 1844 napsal provolání, v němž vyvrací námitky, jako by záchrana dómu byla už nemožná, poznamenáváje, jako by to dnes psal: „Miliony zlatých že by třeba bylo na opravu a dostavění naší národní svatyně? Nestála-li nás válka jedním rokem daleko více milionů? A lekali jste se ji snad proto? Tekla tu krev nevinných, bouralo se, pářilo, obilí vyhybnulo na polích -- hle, tak rychle byli jsme k válkám a miliony byly nám malíčkosti.“ A vlastenecký spisovatel, jako by tušil, že těch podpor právě od nejzámožnějších mnoho nebude, končí jako nároční věstec: „Nezoufejte! Přesvědčíte se, slzice, že přijdou o berli i nuzáci a žebračky a že pozdvihnou své možné ruce a budou podávati i svůj poslední peníz.“ A tak tomu bylo, pokud se agitovalo a pokud stále se budil zájem o stavbu. Kdo však právě na tuto věc zapominá, byla právě Jednota pro dostavění dómu svatovitského, ač celá řada katolických časopisu i listů stála ji ochotně k dispozici. Spolky, které k tomu cíli sebraly během let slušný peníz, složily také ruce v klín, sbírky na školách zanikly, v kostelích nikdo k milodarům nevybízel, — zcela přirozeně, ježto vše časem utuchá, není-li povzbuzení, ač-li časem neobjeví se i — nedůvěra. A to neštěstí musilo bohužel potkati i tento podnik, zajisté jeden z našich nejkrásnějších, protože prostý člověk nevidí pokrok, nechápe, že na příklad každý kámen na takoveto stavbě jest dílem mistrovským a každá malba, každé skruží obrovských oken — snad největších v Evropě — jest celým veledílem, nemluvě ani o pracích zajišťovacích, jež bylo nutno provést s napětím všech sil i nákladných prostředků. A právě o tom nevěděla česká veřejnost mimo stručnou zprávu z „Jednoty“ skoro ničeho. Proto všade ozývají se hlasy: „Dejte mi pokoj se sbírkami na chrám svatovitský! Jeho dostavění nikdy se ne-

dočkáme, protože se tam nic nedělá.“ A přece zbývá pouze odbourat dělici zeď obě svatyně, aby stará s novou spojena, stala se jedním z největších velechrámů v celé naší vlasti. Ovšem i to bude vyžadovati veliký náklad, byť jsem nemluvil o výzdobě, která provéstí se může postupně. Ale lidu třeba jest vše vysvětlit, vždyť zpráva taková jest i povinným složením účtů ze sbírek i o činnosti celé Jednoty. Zde jest příčina poklesu zájmu a ne v době válečné, ježto právě za dnešních dnů lid náš dává daleko více než před válkou — zvláště na našem venkově. Nestačí-li to však přece na udržování jednotlivých katolických podniků, jest vinna panující dražota. Ale zanedbatí úplně všech těchto příjmových pramenů a volati po smilování teprve, když pokladna jest úplně vyčerpána a umělecká škola zničena odchodem zapracovaných sil, jest chybou neopustitelnou. Dívat se na otvor v loď a nehnout ani prstem a teprve tehdy volat o pomoc, když už loď jest skoro pod vodou, nesvědčí ani o zvláštní prozíravosti ani o poctivém zájmu na věci. Ale tak, bohužel, jest v mnohých našich spolcích. V čele zvučná jména, plno generálů, ale pracovníků málo a vůdce ani jeden. Dva nebo tři pracují za ostatní a když i tito padnou, anebo zemdlí, jest po práci. Proto začneme znovu a dobře. „Svatovítský chrám musí býti dostavěn!“ budiž naším heslem, vždyť má býti svědkem, který by budoucím a celému světu hlásal, nejen na jak vysokém stupni stálo české umění v naší době, nýbrž, který by také mluvil o tom, zač jsme stáli my. Začnemež tak, jak začal Václav Pešina z Čechorodu. Čeští biskupové nechť vezmou si za vzor biskupy z let šedesátých: Hanla a Jirsíka, a čeští spisovatelé a novináři vlasteneckého literáta Slámu, Vinařického, Ehrenbergra. Ale zářivý příklad obětivosti musíme vidět napřed a to tam, kde k tomu přímo káže povinnost. Jsouť i mezi námi bohatší, byť jich bylo nemnoho, a proto hezky po pořádku: napřed páni, potom lid. V republice prý jsme všichni si rovni, ale co naplat; když hoří, i „ohnivzdorná vertheimka“ se vynáší nejdříve, aby v ní uložené papírky se nezhmýnily v troud...

Robert Hugh Benson, nejrázovitější katol. spisovatel anglický přítomné doby. Ant. Lohr, právě zemřelý německý katol. literární historik, spisovatel díla „Geschichte der englischen Literatur“ (v katol. sbírce „Sammlung Kösel“), přislíbil zpravovati čtenáře „Gralu“ o literatuře anglické. Zasláné pojednání o Bensonovi bylo však první a poslední. Chci tu z jeho studie shrnouti některé myšlenky. Benson je konvertita, jako většina anglických katolických spisovatelů. Jeho díla jsou více prodchnuta naukami víry, které si vydobyl teprve po dlouhých bojích, plných trýzně a pochyb — než jak vidíme u spisovatelů zemí katolických. Proto může chápati tento pozemský život jen a jen pod zorným úhlem věčnosti. Nedovede si ho představití, leč se vztahem a v plné závislosti na životě po-

smrtném. Data jeho života jsou nám známa z podčárníku K. D. Lutinova ve „Dni“ ze 7. března t. r. Narodil se r. 1871 jako syn prvního (primasa) anglikánského arcibiskupa canterburského. Následoval v povolání svého otce a stal se angl. duchovním (v jednom předměstí londýnském). Záhy poznal lidský puvod angl. církve a přestoupil r. 1903 ku katolicismu, rok na to byl vysvěcen na katol. kněze. Jako spisovatel obrací B. svůj zrak do minulosti, přítomnosti i budoucnosti bojující církve. Ve třech románech historických „Jakým právem?“, „Dílo královo“, „Tragedie královny“ zahleděl se pátravě do dějin anglických v době odpadu od církve a shledal, že právo je na straně Říma, že tyranský Jindřich VIII. a pano-vačná Alžběta dopustili se násilí. Postaviv se takto na pevnou pudu historickou, jal se B. zabývatí záhadami současného života. Zná přítomnou vzdělanost, divy věd přírodních i techniky, všechny tužby moderní duše. A všech těch věcí je pouze chladným a klidným pozorovatelem, který nechápe, jak může opravdový katolik mít na nich jen trvalejší zájem, zamysli-li se nad děsivou i oblažující skutečností posmrtného života. Postavy jeho románů v boji pro tuto neb onu skutečnost buď vítězí jako jinoch díla „Není jiných bohů“, nebo manželka ve „Zkoušce“, nebo podléhají. Příkladem buď „Obyčejný člověk“! Současnou dobu, plnou rozporů, považuje za přechodnou a hledí se dopátrati, kam spěje. Podal nám dva obrazy budoucnosti, jeden černý, druhý světlý. V prvním obraze „Pán světa“ se svět vyvíjí v duchu myšlenky sociální a humanitní. Zná jen tento život a hledí se nešetřit zbavití slabých a neduživých, aby nerušili pozemského blaha. Proti církvi vede boj vyhlazovací. Její vyznavači počtem se zmenší, ale vytrvávají, až přijde zhouba, kterou církev spolu se světem zaniká. Tisnivý je tento obraz budoucího světa a proto B. pokusil se postaviti proti němu druhou jasnější možnost v románu „V úsvitu budoucna“. Kdežto prve položil obraz do doby sto let po nás, zde ukazuje, jak by svět vyhlížel jen po 50 letech, kdyby církev vedla lidstvo. O tomto obraze sní odpadlý kněz na smrtném lužku a obrátí se. Děj Bensonových románů bývá trochu strojený, ale postavy jejich žijí svým vlastním vnitřním životem. Nejmeně životné jsou oba obrazy budoucnosti, než i v nich jsou myšlenky ztaveny v děj a velikost předmětů zirá z každé věty jejich. Zůstávají proto ve čtenáři hluboký dojem. Díla Bensonova nemají anglického humoru, jsou zcela vážná, vážný je i cíl jejich: vzrušit, vyburcovat, povzbudit, varovat. Také „Pánem světa“ chtěl B. jen varovat, strhnout lidstvo s nepravé cesty. — Těšíme se na české překlady těchto děl, jak slibuje „Družstvo přátel studia u P. Marie Sněžné v Praze“.

F. S. Horák.

Nový literární program známého něm. katol. časopisu „Der Gral“. V článku „Katolická literární vzájemnost“ dotkl jsem se tohoto programu jen z části. Chci zprávu svou do-

plniti podle čl. posledního dvojsešitu 7—8 „Nové úkoly krásného písemnictví“. Jako v napoleonských válkách, praví pisatel Friedrich Muckermann S. J., zrodila se romantika a objevil se po prvé pojem světové literatury, jde dnes o něco podobného. M. navazuje na pařížské dorozumívání mezi národy světa a jeho obtíže. Největší překážkou je ovšem poměr Francouzů k Němcům. Jak by byl Francouz nakloněn k smíru při pohledu na severní Francii, která dosud nese nezahlazené stopy německé soustavné ničivosti? Politická a hospodářská hlediska těžko povedou k dohodě. Kdo oba národy smíří? — Jediná moc vyšla ze světové války neselabena — katolická církev. Stavěla, kde jini bořili. Těšila, kde jini jen rány rozdávali. (Pisatel netvrdí, že měla *vsude* zástupce sebe hodné.) Nikdy nebylo v ni skládáno tolik nadějí jako dnes. Obroditi třeba opět kulturu lidskou jejím čistým učením. A k této obrodě může i krásné písemnictví pomáhati. Básníkům je dáno tvořiti z velkých myšlenek nový život. Zrodili se, aby byli buditeli, proroky. Vždyť v pěkné podobě proniká pravda i tam, kde by holý zjev její byl odmítnut. A což kdyby byli taci tvůrcové ve všech zemích, plní křesťanských ideálů, plní vroucí touhy zpívati lidstvu o pravém domově duši! Jsou-li, co nám třeba činiti? Dbejme, abychom rozeslali poklady, které shromáždili! Poklady pravím. Nestačí vzácný obrat, není-li podán v podobě krásné. Budme přísnými soudci! Pravda, ne shovívavějším k moderním židům, než k vlastním spolubratrům! Ukazovati chce „Gral“ na tvorbu světových básníků, spisovatelů katolických, křesťanských i vůbec těch, kteří pěji v souladu s lidskou přirozeností. K tomu cíli navázal styky s čelnými zástupci cizích literatur, aby sami zpravovali o literatuře svého národa. Jde o obrazy živé, nabádavé, nikoli o vědecká pojednání. Spisovatelé, znali němčiny, budou psáti německy, práce ostatních se budou překládati. Nižádnému národu nelze dávat přednost, vždyť každý tvoří podle své povahy. Netřeba se také nikde vnucovati. Zaklepejme jen tam, kde už nás očekávají. To je program jaksi do šíře, do dálky. Než i do hloubky třeba jíti. Neskytá-li dnešní doba dost cenných věcí, možno pátrati v časech minulých, vynášet jejich poklady a seznamovati s nimi. Obnova nespočívá v hledání věcí, kterých tu ještě nebylo, nýbrž v novém, osobním, dobovém pojetí prastarých hodnot. Ještě v jiném směru prohlubuje a rozšiřuje „Gral“ svůj program. I výzkumů vědeckých třeba si všimati, zvláště pokud mají vztah k světovému názoru. Učenci mohou podávati tu zprávu o proměnách názoru ve vl. vědě (na př. v biologii), vždyť změny ty i básníků se týkají. Vzpomeňme jen, jaký ruch způsobila v literatuře myšlenka vývojová! To je tedy mezinárodní stránka programu, která ovšem nesmí a nemůže býti na úkor vřelému zájmu o tvorbu domácí. V jiném článku, o kterém jsme se tu již zmínili, M. vzpomíná literárního vagonu Leninova. Pisatel viděl jej pomalovaný

kriklavými barvami ve Smolensku. ¡Projžděl celou Rusi, aby rozesel letáky a dobyl duši dříve, než přijdou Leninovi lidé. A zmožla-li tolik literatura v negramotném Rusku, co dokáže jinde! I jest s katolické strany bojovati stejnou zbraní, proti tisku tiskem. Je doba boje, zápasů o duše. A tu má své úkoly i krásná literatura. Nehrozme se tendenčních děl, nebojí se jich naši protivníci. Tendence je u Goetha, Ibsena, Zoly, Tolstého. Tendence, spíše charakter. Je to zár přesvědčení, který z díla sálá na ty, kdož se mu blíží. Jen ten vábí k nám mnohé z protivného tábora — všechno smlouvání a nadbíhání je marné. Mohutné síly dřímají v církvi, jednota víry není jednotvárností. Necht' podají si ruce bratrství národové, aby si vyměňovali mnohotvárné poklady svého umění! Tuto výměnu má cílem nový ročník „Gralu“.

F. S. Horák.

Modlitba kardinála Gibbonse. V Americe chystají se jednotlivé politické strany k volbě presidenta. Za tím účelem svolaly schůze či konvence, aby se spojily a smluvily na kandidátu presidentství. Je zvláštní způsob, jakým bývá ve svobodné Americe zahajováno zasedání velikých veřej. korporací ve věci týkající se státu. Děje se to *modlitbou*, kterou přednášejí duchovní jednotlivých nábož. vyznání. Při zasedání strany republikánské byl za katolíky pozván pro tuto modlitbu kardinál *Gibbons*. Předseda nejprve představil kardinála, ctitelého starce asketického vzezření, jenž už svým vskutku vznešeným zjevem v nádherném kardinálském purpuru mohutně působil. Kardinál měl modlitbu napsanou, ale téměř celou přednesl zpaměti a doprovázel ji přiměřenými gesty. Jeho modlitba byla: „Prosíme Tebe, Bože síly, Bože moudrosti a spravedlnosti, skrze něhož veškerá řádná vrchnost moc svoji koná, skrze něhož zákony dávány a právo prováděno bývá, račiž služebníky své, občany těchto Spojených států, naplniti moudrostí Ducha svého při volbě nejvyššího úředníka, aby úřad svůj zastával v spravedlnosti a k blahu národa Tvého, jemuž jako president v čelo stanouti má, aby utužoval úctu k náboženství a mravnosti, zákony vydával v spravedlnosti a milosrdenství, neřesti pak a nemravnosti ničil. Kéž národ Tvůj vždy na očích má pravdivost slov Duchem Tvým vnuknutých: „Spravedlnost vyvyšuje národy, ale hřích činí je ubohými.“ Kéž na očích i v srdci mají, že vláda naše, má-li národ náš vždy v duchu pravé svobody řízen býti, se nesmí opíratí o bázeň před mocí válečnou a dreadnoty, neboť: „cena při běhu o závod nepatří rychlonohému, ani při zápase silnému.“ Kéž jsou toho přesvědčeni, že vláda naše spočívati musí na zásadách pravdy, práva a spravedlnosti, na bezvý- minečné čestnosti ve svých výkazích a styku s cizími národy a v pokorném uznání vševládající Prozřetelnosti, která svoji mocí všeho je původem, všechno moudrostí svou řídí a spravuje a vůli svou věčně bdí nad osudy národů a lidí, vůli, bez níž ani pták k zemi nepadne. „Nestaví-li Pán domu, na-

máhají se dělníci marně." „Neostříhá-li Pán města, hlídají marně hlídači." Dejž, Pane, aby úřadování nové hlavy úřednictva naší země sloužilo k duchovnímu i tělesnému blahu celé státní obce, k přemáhání vzpoury a anarchie, k upevnění a trvání občanských a politických zřízení našich. Já jsem, ó Pane, ve stáří svém vysokém osobně živým svědkem všelikých strašlivých otřesů, které — tak se zdálo — ze základů rozervatí měly národ nás, počínaje již od dob sluhu Tvého Abrahama Lincolna až po dnešní den. Ale Ty jsi moci svou zachránil nás v minulosti a já pevně důvěřuji, že ani v budoucnosti, ať nás čeká osud jakýkoli, milosti své nám neopřeš. Dejž, Pane, aby průběh tohoto zasedání vyznačoval se moudrostí, opatrností, jednotou a vzájemnou snášlivostí, jak se sluší na osvicené a vlast milující shromáždění občanů Ameriky." — Tuto čistě katolickou modlitbu vyslechli nejčelnější politikové Spoj. Států stojíce a s hlavou skloněnou. Tak jedná svobodná, vpravdě pokroková Amerika. Neboť, kde slovo „Bůh" se s úctou vyslovuje, tam je Duch sv., tam je pravá svoboda. U nás proto svobody není, protože vzduch je p.rosycen náboženskou nesvobodou, terorem a krví.

Náboženství a umění. „Náboženství a právě umění jsou úzce přízněny, neboť právě umění — správně pojaté — není ničím jiným nežli hledáním Boha a bohoslužbou. Spasitel světa byl největším umělcem. Přčtíme si jen jeho řeči na odchodnou u sv. Jana, přčtíme si jeho divuplné paraboly o království Božím v 13. hlavě Matoušově, přčtíme všechno, co kdy řekl a hlásal, a potvrdíme tuto pravdu. Nikdy pouhý estheticism, ať už v té či oné formě hlásaný, mne nelákal. Ano cítím, že v době, jakou nyní prožíváme, jest takřka nesnesitelný. Že umění nemá moralisovati, je mi jasno, ani že není k tomu, aby učilo a obracelo. Přes to však vyznačuje se vždy každé právě umění silnou ethickou, nechtěnou a neuvědomělou, nevtíravou, za to tím více působící rážbou. Nacházíme ji u Goetheho, Schillera, Shakespeara, Ibsena, všude, kde umění je božského původu. Tento náboženský ráz, a to opět nepoučující, nevtíravý, nýbrž tíše a nepozorovatelně pro sebe ziskávající, nalezneme nejen u těchto čtyř velkých genů, nýbrž všude tam, kde umění tvoří, jemuž světlo a pravda byly puvodem. Ovšem ani ono není cílem posledním. Aby život byl snesitelný, nutno býti romantikem. Jen kdo se naučil na život hleděti očima poety, dovede jej zpoetisovati. Jen se mu neblížíti snahou po jasnosti a mudrováním, neboť konečně je na něm vše nejasné a nemoudré. Jen dvě moci jsou, které jej činí jasným a moudrým: umění a víra. A to je nejsilnější důkaz jejich vnitřního příbuzenství."

Artur Brausewetter.

Kultura a katolicismus. *Kultura* je čin, osobní čin a účelná činnost, jak ji Aristoteles a scholastika definují. *Civilisace* je také kultura, ale v podřadném smyslu. Právem rozlišujeme kulturu hmotnou a duchovní, podle toho, je-li předmět její

materielní či duchový. Nejvyšší cíl kultury je pravda, krása a dobro. Chybí-li v kultuře náboženství, nemá vnitřní harmonie a posvěcení. Století 19. a 20. bylo příliš ovládáno kulturou technickou, kdežto předmětem jejím vždy může být pouze jednotlivec lidský — a osoba je cennější než činnost. Kultura je *pro člověka*, aby ho vzdělávala a zdokonalila. Kultura není substance; jejími nositeli jsou lidé. Není rozporu mezi kulturou a přírodou, jak tomu učil Rousseau. Kultura je doplněním přírody prostředky, jak je skýtá tento svět. Východiskem je věčný zákon v Božím Intelktu. Kultura a mravní jednání jsou v jistém smyslu totéž. Všechna činnost kultury je činností vůle. Kultura podle své podstaty je dobrá, my lidé však nejsme dobrem samým, nýbrž jsme vtěsnáni a vřazeni do kruhu nedostatečnosti. Síla a prostředků kultury se proto zneužívá. Jak jest nám katolikům chovati se ke kultuře? — Kultura je duchovní život ve vyšším smyslu. Kultura a katolicismus nejsou protiklady, jako jimi není kultura a lidství. Individualismus nutno spojit s universalismem a to činí křesťanství, to činí především katolicismus. Kultura musí být dále organická, aby účel a prostředky došly pravého poměru a souvislosti. Katolicismus chce, aby předmět byl vřazen do celku; jako katolicismus vůbec je ohromnou harmonií, tak není rozporu mezi kulturou a jím, ale může snad nastati v určitých dobách mezi *současnou* kulturou a katolicismem. Jaký poměr je mezi katolicismem a *dnešní* kulturou? V katolicismu jsou zastoupeny všechny dobré rysy kultury, totiž v jeho životě, víře, kultu, umění a vědě. Leč moderní kultura je ovládána některými bludnými směry. Především je to *positivismus*, jenž učí, že nic netrvá, nýbrž vše je v proudu, že není absolutní pravdy a proto ani absolutní mravnosti. Tento *positivismus* vede nutně k *papírně* a nemorálnosti. Tyto myšlenky a závěry to byly, jež hlavně život současný prosákly a otrávil. Tak nelze přijíti k obrodě ani novému lidství. — Druhým velkým bludem je učení jednostranného *humanismu*, jenž člověka činí vrcholem všeho, co skutečně existuje. Tím padá vše, co přesahuje pojem lidství, a každý člověk stává se bohem. To však není nic jiného, nežli boj všech proti všem. Proti tomuto druhu kultury nutno katolicismu zahájití otevřený boj. — Třetím bludem je falešný *altruismus*. Moderní vyznavači jeho hlásají veřejně altruismus a potají se opájejí egoismem. Tito nejnovější apoštolé jsou největšími umínenci, jací kdy v dějinách se vyskytli. Nelíší se nijak od Lenina a Trockého pokud se týká způsobu, jak tyranii a násilím ovládnouti *massy*. — Čtvrtým bludem jest učení, že ve všeobecné *masse* lidstva je *lidství* prvek nejmohutnější. Proto rozum a svob. vůle u *massy* ustupují, pudy za to převládají. Jednotlivec tedy bývá přirozeně velmi lehce stržen psychosou *massy*. Jest tedy úlohou katolického myslitele bojovati přímo proti *positivismu*, *egoismu*, falešnému absolutismu, *hyperhumanismu* a proti *psychose* *mass*. Katolicismus přemáhá

subjektivismus, s kulturou pravou souvisí vnitřně přirozeně, a jen tehdy dostane se s ní do konfliktu, octla-li se kultura na scesti. Katolicismus usiluje o člověka celého a dokonalého v nejvyšším smyslu. Hleď, abys byl sám dokonalým a tím přispěješ k dokonalosti celku. Cím budeš ty lepší, tím lepší bude i svět. Veškerá kultura musí mít svým posledním a nejvyšším cílem Boha. — Katolicismus jest též silou formující, jest pořádkem, a ten není možný bez formy zevnější, bez církve, bez tradice a autority.

Nový český filosof spiritualista. Nadsený zák a obránce Šaldův R. J. Malý, jehož posudek o Kuntého knize isme v „Arše“ citovali, vydal v pražském nakladatelství Al. Srdce první svoji filosofickou knihu „*Jasnýma očima*“. Studie o různých věrách filosofických podle zásad rozumu a zbožnosti. Malý, který věří v Boží řád na zemi, v transcendentální Osud, v rozum nadoborní a samostatný život idejí, vášnivě potírá veškerý materialismus, naturalismus atd., a velebí vroucnost a zbožnost katolických modernistů francouzských. Dle dr. Ferd. Pelikána (v „Nár. listech“) je Malý nadseným vyznavačem sv. Augustína, Descartes a Malebrancha. Potírá stejně Tolstoe jako Bergsona. Bude tedy nutno, aby Malého knížky povšíma si i veřejnost katolická. *Claudius.*

V české literatuře není světových románů, totiž takových, které by se mohly v překladech uplatnit na světovém fóru. Konstatuje to v „Národních listech“ Miloš Weingart v posudku o lidovém románu probuzenském od dr. Frant. Hamzy „*Simon kouzelník latinských škol brodských*“, který pro svoji tendenci proticelibátní stal se i trochu populární. Weingart vytýká románů, že v něm není oživujícího ducha tvůrčího umění, že ideová chudoba je zakrývána pathetickým slohem, že v žádné osobě románů není vývoje a plného duševního života atd. Na konec pak dodává: „Ale hlavní věc: není tu pevné, vzestupné linie. Konflikt Šimonův, místo aby byl uměle vystupňován a soustředěn k jednotné vrcholné krizi, je rozdroben v řadu opakujících se scén, tu hádku se Siardem, tu zas rozklad s opatem, pak s jinými mouchy, pak s biskupem, s krajským hejtnanem atd., takže konečně znučí. A tu je právě věc, pro kterou jsme se touto knihou zaměstnali jako příkladem. Je to společná nemoc mnohých našich románů, že vůbec ani romány nejsou. Píší se

„kroniky“, „dobové obrazy“, „kresby našeho lidu“, ale ne romány. Falešné důsledky z pojetí „lidu“ jako kolektivního hrdiny vedou k rozbití celé koncepce; pod zámkou historické či realistické věrnosti se couvá před uměleckou stavbou, a vlastně se často dělá z nouze ctnost: „široké fetišisté“ vypravování bývá mnohdy zásterou neschopnosti vystavět — formou dokonalý román. Můžete takové knihy a třeba takového Šimona přeložit do francouzštiny či angličtiny či do ruštiny? Myslíte, že je tam bude někdo čísti a že bude uspokojen jejich psychologickou dovedností, ideovou hloubkou a hlavně formálním uměním? Jiz je na čase, aby přestalo stačiti naší novince, je-li solidně zpracována podle pramenů a je-li velmi vlastenecky psána. *Tento provincialismus je už nečasový.* Slova Weingartova úplně podepisujeme. Bylo o té otázce už psáno před lety, když kdosi nadhodil otázku, proč tak horlivě do všech jazyků je překládán Sienkiewicz a proč nemůže za hranice se dostat náš Jirásek. Už tehdy bylo řečeno: Jirásek je příliš provinciální, než aby se mohl stát světovým spisovatelem. Což teprve ti ostatní! *O. Lazar.*

O porážce prof. Frt. Čády, nám blízkého, píše J. V. Klíma v „Pedag. Rozhledech“: Nalezeny různé monografické záznamy. Je to 12.000 čtvrtků a 10.000 osamek. Pak byly nalezeny dva objemné díly rukopisů s názvem: O spánku a snu, celkem 2663 čtvrtků papíru, velice důkladná a rozměrně založená práce o zjevu, který buditel pozornost filosofů od nejstarších dob až po Freudovu školu psychoanalytickou a její odpůrce. Z ní vydán jest malý spisek v knihovně Za vzděláním. Mimo rukopisy nejstarších prací, jako jest překlad Herbartovy Praktické filosofie („pro sebe přel. Frt. Čáda, filosof, r. 1884“), o Kantově kategorickém imperativu a Herbartově hodnotném soudu (úplně), seminární

práci O metafysice Aristotelově (nedok.), stát. práce z 1890, Herbart a St. Mill o záhadě poznatkově, naleren nedokončený překlad Kantova Prolegomena, který zůstal v troskách přerušen současným překladem dra. Záby. Kdo zná Čádovy vybrané překlady úryvků z cizích autorů filosofických, může jen litovat, že se nám překladu Kantova z pera Čádova nedostalo. Podobných tragických náhod, že se Čáda vzdal svého původního plánu literárního, když zvěděl, že se podobné dílo chystá nebo již vyšlo jinde, bylo několik a ty hlavně zavinily, že tolik rozpracovaného díla zůstává v jeho pozůstalosti jen jako snůška bohatého, ale mrtvého materiálu. Pro pedagogický svět nejzajímavější jsou sbírky statistických pozorování a měření dětských obsahující asi 1000 listů, listkový slovníček dětské zásoby slovní, kromě dotčených již výpisků k psychologii povolání a vzestupu nadaných, látkové sbírky o hodnotě psychologie dítěte, o pedometrickém šetření a jeho významu, o pedopatologických zjevech ve škole, o umělecké výchově a náčrtky výkladů o pedagogice. Výmluvné svědectví o širokém okruhu zájmovém podává i sbírka výpisků, úryvků z nejroztříštějších děl literárních, z hlubokých klasických knih filosofických, stejně jako z nejmódnější beletrie soudobé (na př.: F. Glynové), které Čáda vypisoval a sbíral jako „Apte dicta“, aby jimi obohatil určité myšlenky v oborech vědeckých, v nichž pracoval. Nebylo by snadno je vybrat i vydati. J. V. Klima končí svůj referát slovy smutně pravdivými.

Bádání a nové objevy v římských katakombách. Objevné práce, které ani přes válku neustaly, měly v římských katakombách pěkný výsledek. V blízkosti známé řecké kaple (Capella graeca) u Via Salaria nuova byl mimo různé nápisy objeven celý cyklus eschatologických maleb. Zajímavé jsou zprávy O. Marucchiho o nálezích u sv. Sebastiana, kde nové objevené „graffiti“ obsahují vzývání, z nichž bezpečně možno souditi, že tu po jistý čas byly ukryty ostatky sv. apoštolů Petra a Pavla. Podle mizérního Duchesmesova byly tyto ostatky přeneseny do katakomb asi r. 258. po Kristu za konsulů Tuska a Bassa. Opětné přenesení jejich do chrámu téhož jména stalo se ve 4. stol. Dále byl nalezen u Via Ostiense v prvních dobách křesťanských proslulý

nadzemní hřbitov sv. Cyriaka s pěknými sarkofagi, ozdobenými sochami a malá basilika.

O Ant. Dvořákovi napsal německý hudební znalec Walter Niemann: Glazunov zaslouhuje, aby jeho hudba byla v Německu vydatněji pěstována jako zdravá a potřebná protiváha Čajkovskému. Naproti tomu nemůže být dosti vysoko oceněn blahodárný vliv Severánů, Vlachů a Čechů. A nejvýše z nich vliv Antonína Dvořáka. To jest přece jednou genialita, naivní český „muzikant“ ve stylu klasickém. Veskrze zdravý člověk a hudebník, který nic více dáti nechce, než čistou, „absolutní“, z nejlubšího a nejryzejšího citelné tryskající hudbu. Žádné filosofické problémy, žádné malby tónů, žádné důvěrné analýzy nebo světoborné názory. Žádné skryté nacionalistické nebo šovinistické programy. *Nikoli Čajkovskij, nýbrž Dvořák drží tezlo slovanské národní hudby.* Co do melodičky vynalézavosti nemá v moderní hudbě sobě rovného. A jako plnokrevný, lidové národní hudebník, milující svou krásnou vlast nade vše, obdařený dětsky čistým, dobrým a vřelým srdcem, čerpá, podobně jako Smetana, z hlubin duše svého národa, nedotčené ještě virem národnostních vášní. Jak překrásně jeví se to zvláště ve středních větech jeho symfonií a komorních věcí, ve Slovanských tancích, Legendách a povídkách ze Sumavy. Dvořák stojí vedle Schuberta a Brucknera. Ale tento pravý a přece asi ve svých komorních skladbách nejkrásnější se jeví! Dvořák nemůže nalézt již pravé půdy v Německu; dnes již sotva kdy uslyšíme tuto klasickou, k tomu politicky neoblíbenou českou hudbu. Jest významným a pro moderní hudební kulturu povážlivým zjevem, že s výjimkou komorních skladeb jest hudba Dvořáková systematicky zanedbávána. Není už pravého smyslu pro opravdovou, vroucí, veselou a přirozenou, pro zdravou, neumlátkovanou moderní hudbu. *Jmé přiliš učení a stydíme se za čistě, bohaté a přirozené citění Dvořákové.* Neboť nedovedl být i tento mistr předobrého srdce příležitostně dost draným, jako Bruckner, a byl vlastně — pro nás — nevzdělán?

Miguel de Unamuno, proslulý současný spisovatel španělský, bývalý redaktor univerzity v Salamance napsal před několika lety v knize: „*Mi religión y otros ensayos*“ také kapitolu o literární

erotice a lascivním kultu těla. Mezi jiným praví: „Silně se projevující sexualita není známkou větší životní síly, vždycky však nepatrné duchovosti.“ Ukázav, že u lidí oddaných pohlavní neřesti a životu nevázanému jeví se konsekvantně jisté snížení a ochromení duševních schopností, takže nejeví žádné touhy po hodnotách nemateriálních, pokračuje: „Duchovní jejich síly dosahují obyčejně inteligence asi tak berana, jenž sice má sílu životní velmi mohutnou v jejích smyslu, za to však bývá neobyčejně tupý. Slyšíme-li, že národ nějaký, nebo některé časové období upadlo v tenata nemravnosti a uvolněných mravů, soudím vždy se zdarem, že kultura tohoto národa či tohoto období klesla na hodně nízký stupeň. Opakují stále a stále, že rozkošnictví ducha otupuje a že je první povinností člověka, ducha svého vyvíjet. Nemravnost je pro národ mnohem větší metla, než alkoholismus. Znal jsem několik velmi inteligentních pijanů, zato všichni rozkošníci, které znám, vyznamenávají se neobyčejnou hrubostí ducha a citu. Proto je neštětím národa, bují-li u něho nemravnost. Nezadržitelné bude národ takový těmi podmaněn, kdož své tělesné i duchovní síly uměli zachovati cílům, které výše stojí, než saha ukájetí otupující tělesné chťče, kdož obzvláště sledují vysoký cíl: Děti své vychovati k pravé svobodě, pravdě a duševnímu šlechtiví.“ U nás ovšem v jistých hlavách jsou docela jiné názory, jak dosvědčuje nedávný boj v pražských listech o *nahotě na jevišti*, o němž se také „Hlídka“ (červen) zmiňuje. Podle *St. K. Neumanna* v „Kmení“ patří nahota před lid, před proletariát, „aby viděl, jaký je to zázrak zázraků, když tělo je dobře živeno a nezkrušeno otroctvím prací, aby si ještě více zhuštil nyníjší systém, aby nabral ještě více dechu k jeho zničení a s konkrétním ideálem lidského těla viděl před sebou stejně konkrétní ideál společenského života“. „Ubohý ideál“, na který umřelo staré Řecko a Řím a umře i Neumannovská moderní společnost.

Mezinárod. unie katolického studentstva. Před nějakou dobou vydalo centrální komité katol. studentů spolků švýcarského provolání, aby se všechny skupiny evropského katolického studentstva spojily v jednu studentskou mezinárodní unii. Právě katolíti studenti švýcarské, příslušníci země, která za války tolikrát ukázala, že je schop-

na skutečně mezinárodně jednati, dali podnět k této nesmírně významné akci. Program, na němž unie má spočívat, aspoň v náčrtku zatím — je tento:

1. Výchova k nebojácné, zásadité katolické politice.
2. Práce o užití příslutí akademiku k lidu a naopak horlivou účastí a pomocí při všech duchovních, náboženských a morálních snahách lidu.
3. Školení v základních principech katolického názoru na stát, filosofie dějin a sociální politiky.
4. Slučování katol. studentstva všech zemí v katolické organizace a jejich přičlenění k mezinárodní katol. studentské unii.

5. Spojení katolických učenců světa pod autoritou papežství, jež v posledních svých třech velevýznamných představitelích udalo linii pro sociální (Lev XIII.), náboženské (Pius X.) a politické (Benedikt XV.) působení katolíků.

Myslenka je grandiozní a bylo by zbytečno šířiti se o její praktické důležitosti. Zvláště my, čeští katolíci, citíme nutnost opřít se v chvilích osamocení, urputných bojů idee křesťanské s moderní pohanskou o hodnotu světového významu. Kdo jiný je více povolán uskutečnit myšlenku Ježíše Krista „aby všichni jedno byli“ u paty Jeho kříže, ne-li katolický inteligent? Katolická internacionála konečně má ten obrovský úkol pro lidstvo, aby uskutečnila konečné shraťení jeho na základě evangelia a předešla vlnu humanitarismu, který totéž učiniti usiluje na podkladě lidském a proto pro skutečné časné i věčné blaho lidstva jednostranně a tudíž bezcenně, ale široké masy víc a více fascinujícím otravným jedem komunismu a hedonismu. Doufáme, že naši *Č. Lize akad.* tyto snahy švýcarů nejsou neznámý a že brzy uslyšíme o jejím přistoupení k mezinárodní unii kat. stud.

K padesátinám J. Karníkovým. Dr. Svítal má v naší literatuře zvláštní poslání: irenické. Píše do listů různých směrů, od Vlasti až po Národní Listy a Pozor, ale nikdy nepíše proti sobě, proti katolickému názoru světového. Všude snaží se nabádati ku vzájemnému chápání dle hesla: Národ i krásna dle vše. Jako básník je Dr. Svítal nejšťastnější tam, kde líčí zvyky a duši svého rodného hnízda. Tu ho nejraději vidím a myslím, že zde je čekají úspěchy. Těšíme se na práce jeho v druhé padesátce. Sursum! L

František Leubner:

Měsíce.

I.

Po novém roce s blahopřáním
k nám komínček létá kos,
sám oddaně ač hlavu skláním:
Co Bůh dá, den mi po dni nos!
Já ze zahrad ho nevyháním
a nevěřím sic ledacos,
však černý pán ten — S jara táním
a za jitřních mám rád jej ros.

II.

Jak po úplňku počasí se mění!
Mráz ustal jiskřivý a od západu hned
vlá měkkým podmracím z luk vlahé jara chvění,
již kape se střech, oken taje ledný květ,
vsi louž a koleje se žlutou vodou pění,
kde blouček maškar s medvědem jdou zpět.
Tmou sirých noci sovy houkají. V tuch snění
hlas jara prvý ze zřícenin dávných let!

III.

Výš teplé mlhy slunce pije
jako mléka tichý var.
Slyš, perlivá což melodie
z clon bělostných se dolů lije,
kde skrivan tone v oblak par!
Z nich po stu dnech blesk bouře bije ...
Jdu do kostela na pašije
a dnes již prosím o žní zdar.

IV.

Klam chvilkových pršek, chlad, modro a jas,
kdo změny jich za den čítá!
Rve zimu kluk jaro. Hučí jí hlas,
kde u vrůb se mdlobně zmitá
zlob durdivých babka, ač na zápas
šleh pomlázky vzpomínkou vítá,
až dojatě teple si popláče as.
Racek mlčky nad řábem litá.

V.

Čápi letí, čápi letí,
nesou děti!

U čistého v parku vodojemu stojí čáp,
do křídla kdys raněný a stár a sláb,
mávně křídlem leda po paměti,
loví zabanem vod po havěti;
ale tady není žabek, není žab,
a vzduch volný marně vab!

VI.

Zde nehnou se už nikdy černé ztrouchnivělé dveře,
jen pavouk ač je omotá.
Bdí nad hřbitovem starým keře,
jak stíny života,
ač nad ně noci u nádheře
plá hvězdná výsota
a bledá luna v mživém šere
se květům rosou blýskotá.
Co noc, kdo bdí, den k noci měře?
Než po hvězdách noc jitra slunné otevírá dveře,
ji slavík plesně klokotá,
kde vadnou již a mrtvé páchnou jasmínové keře.

VII.

Hajha, husičky, hajha, haj,
na strniska, na zbylý klas!
Stodoly plny. Holý kraj,
vítr píská na jiný čas.
Třeba do pytle hlavu staj,
dešť-li plíská. Však jasno zas.
Dereme peří; sníh venku vlaj:
jízba nízká, pohádek žas.

VIII.

Kde dnes křepelky! Tu les, tam ves,
pšenka z polí, a kam hlavu podpod mez?
Suché vedro; větřík neposeda
tu tam silnici prach lehký hloučkem zvedá.
Dva tři na hon, žiznivý jich pes,
vsí jen hloupý lajdák. Kočku větrí kdes!
Řetěz koroptví. A běda, běda,
kterou zraněnou pes marně v brázdách řepy hledá.

IX.

Za moře, za moře
mizíte v obzore,
vzduch jako vymeten,
ač kalný den.
Bez touhy, bez hoře
v osudu pokoře
být němý uhněten,
ní vzdech, ní sten — —
Vraťte se jen,
vlaštovky, jiríčky!

X.

Hejno čejek stěhovavých
na luhu jsem viděl jednou
za dnů října usměvavých —
křídla z únav nepozvednou.
Z chocholek lnou kdys jim hravých
splihlé štopky po záhlavích.
Vůz je plaší. Pnou se, sednou,
a již po nás nepohlédnou.

XI.

Mně kraj ten zdá dnes Ultima se Thule,
kde v sněhu po prvé jsem viděl zralé jeřabiny
a kvičaly, kam litaly jich rudé na bobule
tu z modrých jalovčin, tu z doubí hnědé porostliny.
Pruh silnice. Já a žlutá pošta dne vláčíme se půle.
Len po vsi trdlili. Kol ticho na hodiny.
V les mihne s puškou pytlák z dlouhé chvíle zvůle.
Snih. Bílý kraj... Dik, kdo mě poslal onam do ciziny!

XII.

Radostná půlnoční po štědrém večeru!
Dvanáctou výměnkář Zima na starou kosu fuká,

jak hrál by laškovně Smrtholku příšeru,
a netřese, nemýlí se mu kloubnatá ruka.
Zní koledy, koledy dudlavých rozměrů,
k pochodu pastýřek, pastýřů píseň mnohohzvuká,
pěje skřivánek, hrdlička, ba nehaňte dotěru:
Jsou Vánoce, Vánoce a kukačka už na jaro kuká!

Pak s božihodovým úsměvem stařeček Zima přání kantoru
hlásí:
„Dny své šťastně a bez trampot vyvedte v dlouhé časy!”

K dálkám mládí.

Héroón plá v jilmů háji zdobou sloupů, metop stěnou.
Jilmy k Iliu směr větví nad heroa hrobem klenou,
hledí k dálkám.

Co měl lét Protesilaos, mladé kmeny volně bují,
ale touhou sněti pnou, kam z háje stínů dechy dují
přes úžinu.

Hledí odtud s Chersonesu k Priamova troskám hradu,
leč kdy prvý list je užtí, vadne hned i po ros chladu
a schnou kmeny.

Zas jde jaro; nové jilmy stípi v pamět heroovu.
Rostou, silí, větve chýlí a pak jednou hynou znovu
nad vln proudy.

Děli vody Hellespontu heroův hrob od dálavy,
kam on prvý skočil s lodi, tamo Řeků za výpravy,
padl prvý.

Druhú vděk jej pohřbil doma. Však dech z hrobu onam touží,
závratná kde slávy peruf nad troskou snú mládí krouží
bolné krásy.

Choť Laodameia v slzách modlitbami bohy hnula:
Živého zas chotě z mrtvých pevnou paží obejmula —
kam on touží?

„Zde jest noc, zde tmy, chlad chmurný. V podsvětí vždy slunce
plane,
nad purpurnou nivou travnou nevadlých dech květů vane,
s kmenů stinných

těžké zlaté plody kynou, pod nimi se od obětí
vonné žertev dýmy vínou do bohatých palem sněti,
k lyrám pěvců

hry a zápasy a hony heroové slavní vedou,
nekalí jich věčné plesy závistí ni bolů bédou
ani bozi.

Vzdal bych se však tam blah stínů, směti tady k slávě zpátky!
Tomu-li klam sudby nechce, po mém boku v Hádu svátky
vstup ty se mnou!"

Oddané choť rámě volní, muž by sám ji k sobě vinul.
Bez pohledu ku dne zoři kráčí s ním, kam stín teď kynul —
Hermes k Hádu.

Kolem chrámu nad jich rovem jilmy tvoří háj vždy mladý,
věstírnou sem davy láká; vděk jich útěch za úrady
háj ten zdobí.

Na jilmeh se v lesku slunce skvost a zbraň a sochy svítí,
před heroa adytem se zářný plamen žertev nítí,
háj však smuten,

ač jej vlaší prameny, jak vadnul by vždy vedra suchem,
ač tu tělem přítomen, jak sklamán nedlel by tu duchem
ctěný heros.

Od Ilia slavní druzi meškají co noc tu hosty,
ale k jitru dne je vedou přes moře zpět mlžné mosty,
on tu sám, sám

stojí na skalách a hledí, než ho slunce stají hledu,
kam ho vedly touhy mládí, kam pnou větve ku posledu
jilmy hrobu.

U Lokrů ozolských.

Pod stráží se vrátil domů,
bez kořisti z výpravy,
chmurně sedá pod stín stromů,
hledí v slunné dálavy.
Moře klidno. Od zálivu
oblohy jen modrou nivu
plochou hlatí zrcadlí,
tam však na dno po útoku
pod sekerou statných soků
jeho lodi dopadly.

Sotva sám jen dojel břehu,
tyran Trizos u hněvu
piráty své k bičů šlehu
do sluje v zlob úlevu
spoutané sám divě hází,

hladné zvěři pod skal srázy
v klů a spárů hlod a zmar,
o kom mní, že vesel tepem,
ranou meče v boji slepém
vinen lupu za nezdar.

Oianthe město ticho.
K odporu se nehne páž —
pán lid jindy lupem daří,
tyrana pak hlídá stráž.
Mramorovém po schodišti
oštěp, štít a meč se blyští
nad vystoupilý zahrad mys,
odkud Trizos moří velí.
Vino mísi, číše dělí
služný hoch mu Chioniš.

V kadeře mu klada ruku,
druhou vznáší plnou číš:
„Co tvé duši k nesouzvuku,
kam hled plachý odvracíš?
Zavolej sem tanečnice
ladných těl, hvězd létavic:
pod slunnou i oblohou,
k hudby zvukům na mramoru
v Charitek jim plesném sboru
květy vzplanou pod nohou.

Mužný rhapsod laď mi struny
k zpěvům kmeta Homera:
heroů tłum vstane junný,
jako pramen vyvěrá
zvrácených skal pod balvany.
Vzhůru skráň! Ne tobě hany,
an jsi z kmene Lokrů mých:
kde boj — lvi, a ženy — doma!
Do tváří jim pěst, hnou rtoma?
Vzdor jim cizí, pláč i smích.

Krutostí je vedu k síle,
k úkolům je příštích dob
vychovávám, skráň jim chýle
bez odmluv, mně do porob.
Pláč i řeč jim zapovídám,
— do úsměvů není bídám —
zvěře mé jsou potravou,
kdys by silní pod mou rukou
Helladou šli sladkozvukou
k vítězství, béd žádavou.

Co lid vidí, napodobí.
V rukou velkých mužů jen
nástrojem buď, neosobi
jinak sobě slávy den!
Proto mlč a trp, buď sluhou
velkých mužů kázní tuhou,
blah, že's chlebem z daru syt."
Chionis meč, na mramory
vládce krev . . . „Í velký vzdory
nemluvný vstaň muž a lid!"

Svůdce Sevillský a Kamenný host.

Výjev VI.

(Pokračování.)

Král, don Pedro.

Již, Milosti, vykonán
správný nález spravedlnosti.
Muž ten . . .

Král: Zhynul?

Don Pedro: Vyhnul rázem
vznešeného meče soudům.

Král: Jak se stalo?

Don Pedro: Tak se stalo:
Sotva vyřkl jsi svůj rozkaz,
když bez všeho omlouvání
on po meči rukou sáhne,
na rameno plášť si hodi,
a v rychlosti nevidané
naléhaje na vojiny
a své dobýváje chrany,
maje smrt již před očima
z pod pavlače do zahrady
skoro v zoufalství se vrhá.
Ovšem horlivě tvé strážě
spěly za ním a když sem až
dorazily blízkou branou,
v smrti objeti jej našly
jako zavinuté hádě.
Vymrštil se, vojini
volali naň: Zhyň a padni,
on však s tváří zkrvavenou
prchl v hrdinnosti hbité,
že jsem zůstal jako zmámen.
Žena ta jest Isabella,
(vidim, jak při jméně žasneš.)
Ta zde v pokojíku skryta
dí, že je to Oktavio,
který s úskokem a zradou
svedl ji.

Král: Co praviš?

Don Pedro: Pravím
jen, co sama dooznala mi.

Král: Ach, cti ubohá! Když muže
duše jsi, proč nechávaji
u nestálé ženy tebe,
jež je lekovážnost sama?
Hola!

Výjev VII.

Sluha, pak Isabella i stráž.

Sluha: Veliteli . . .

Král: Sem
ať se dostavi ta žena
před mé oči.

Don Pedro: Veličenstvo,
jde již ve průvodu stráže.
(Stráž přivádí Isabellu.)

Isabella (stranou): Jak popatřím na krále?

Král: Jděte a zde před pokojem
střežte vchod!

(Odejde sluha i stráž.)

Ty, ženo, rci,
která moc a rozhněvané
hvězdy trpyt tě hnul, v mém zámku,
že jsi — hrdá tak i krásná —
znesvětila jeho prahy?

Isabella: Pane . . .

Král: Mlč, neb nepozlatíš
jazykem svým vinu, kterou
spáchala's, mne urážejíc.
Byl to vévoda Oktavio?

Isabella: Pane . . .

Král: Nic nezmohou stráže,
služi, zákony a hradby,
nic cimbuří opevněná
proti lásce? Či to dítě
lásky pronikne i zdivo? —
Don Pedro Tenorio, ihned
tuto ženu dejte vsadit
do věže a dejte brzy
vévodu zatknouti tajně;
přinutím jej, aby splnil
slib svůj nebo dané slovo.

Isabella: Milosti, tvář ukažte mi!

Král: Urážka za mými zády
stala se, tož slušno je
obrácením zad ji ztrestat. (Odejde.)

Don Pedro: Vévodkyně, pojďme!

Isabella (stranou): Vinu
nelze smýti omluvami;
však ten zločin takým není,
když jej Oktavio správi. (Odejdou.)

Výjev VIII.

Vévoda Oktavio, Ripio.

Ripio: Tak bys, pane, časně vstal
z rána?

Oktavio: Odpočinku není,
jenž by ztišil záru vření,
jenž mi láskou v duši vzplál;
Dítku ona podobna je,
netouží po měkkém peří
a po hebkých záclon šeti,
hermelin kde sněhem plaje.
Uléhá, však neusne ti:
časně z rána ráda bdi,
aby nezaspala hry,
neb vždy vlastně hrá jak děti.
Myšlenky na Isabellu,
Ripio, můj poklid ruší,
neb kdy ta mi žije v duši,
bdit vždy slušno také tělu,
které blízko nebo v dáli,
hrad cti její střežit dbá.

Ripio: Odpusť, málo rozumná
láska, zdá se, že tě šálí.

Oktavio: Co diš, blázne?

Ripio: Jedno stále:
Nerozumno milovat
jako... Chceš mne poslouchat?

Oktavio: Nuže, dále.

Ripio: Tedy dále:
Ona tebe miluje?

Oktavio: Blázne, chceš pochybovat?

Ripio: Ne, jen žádal jsem se ptáti.
A ty ji?

Oktavio: Tak tomu je.

Ripio: Neprávem pak hlupák sluji
(ať si šlechtic), jestli tratím
rozum pro tu, která zatím
miluje, jak já miluji?
Když se tedy milujete
ve svornosti stejně, nuž,
pověz, co vám bránit můž',
že se nezasnubujete?

Výjev IX.

Sluha, na to don Pedro a stráž.

Sluha: Španělský vyslanec právě
do průjezdu vejel nyní
a tu žádá ve předsíni
rozhorlen a vyzývavě
s tebou mluvit. Slyším-li
dobře, řeč je o vězení.

Oktavio: Vězení? Vždyť příčin není!
Rci, ať vejde.

(Vejde don Pedro Tenorio se stráží.)

Don Pedro: Není zlý,
kdo tak může spát bez trýzně,
svědomí snů nezapláší.

Oktavio: Když od Excelence Vaší
dostává se cti a přízně,
neslušno, abych já spal;
pro ni bděl bych život celý.
Nač a proč sem kroky spěly?

Don Pedro: Protože mne poslal král.

Oktavio: Když mne v tuto chvíli choval
král a pán můj v mysli své,
právo ždá i slušnost zve,
bych zaň život obětoval.
Rcete, pane, jaké štěstí,
jaká hvězda mne to shlédla,
že mne v paměť krále vedla?

Don Pedro: Mluvte raděj o neštěstí.
Poslancem já krále jsem,
jeho poselství vám nesu.

Oktavio: Před ničím se nezatřesu;
mluvte, čekám s pozorem.

Don Pedro: Zatknouti vás posílá mne
král: jen ať se nelekáte!

Oktavio: Z vůle krále zatýkáte!
Jaká vina padá na mne?

Don Pedro: Líp to víte nežli já:
Náhodou-li však se klamu,
slyšte, vyvedu vás z toho klamu,
i proč král mne posílá.
Když juž svinout šeré stany
chtěli černí noci obři
klopýtaje druh přes druh,
prchající před dnem novým:
ještě s jeho Veličenstvím
jednáme o věcech mnohých

(neboť mocní světa páni
vždy jsou slunce protinožci),
tu slyšíme volat ženu.
Oběma nám ohlas mocný
ve svatých paláce klenbách
opakoval: ku pomoci!
Vévodo, tu sám král chvátal
na ty hlasy, na ten pokřik;
tam v oběti vznešeného
muže — Isabellu zočil...
Však kdo k nebi drze sáhne,
obr to či netvor podlý.
Kázal král, bych oba zatknul,
samého mne nechav s mužem.
Přikročím, chci odzbrojit ho,
myslím však, že ďábel volil
sám vzít podobu v něm lidskou,
neb se vrhnul pod balkony,
v kouř se rozplynul a ve prach
mezi jilmovými stromy,
které věncí, okrašluji
sloupů paláce řad zdobný.
Vévodkyni dal jsem lapit
a ta u všech přítomnosti
dí, že vévoda Oktavio
jest, jenž právě manželovým
jednal s ní.

Oktavio: Co dite?

Don Pedro: Pravím
jen, co není světu novým,
co tak jasně dokázáno,
co i sama stokrát poví...

Oktavio: Nechte mne, nač vykládáte
mi o ni tak hroznou zradu? —
Což, snad její čest má vadu?
Mluvte dál, proč umlkáte? —
Jestli jed však pro mne máte,
jenž i pevné srdce sklátí,
podobným se chci pak státi
lasici, jež, jak lid říká,
počít uchem prý si zvyká.
by se ústy stala máti.
Pravda to o Isabelle,
duše má že zapomnit
mohla, chtíc mne usmrtit?
Ano, neboť zlo je bdělé,
dobro spí. Již nemá žele
srdce mé — tot choutky její:

Ó, že v takých trýzní rejí
utkvělo mi v paměti,
co sluch musel slyšeti,
co i oči svědčit chtějí!
Pane markýzi, je možno,
že mne lstila Isabella,
že z mé lásky posměch měla?
Zdá se, že to není možno.
Ženo! . . . Cti zákone hrozný! . . .
Kam se obrátím, kam schýlím? . . .
Jistě v klamech tvých se mýlím,
Nežrím čest tvou podezřelou? —
V noci muž byl s Isabellou
v paláci! Já z toho šílím!

Don Pedro: Jak je vítr ptáků vlasti,
jako v moři ryby hrají,
kdež se užívají zdají
střídavě všech živlů z částí,
jako v slávě hledáš slasti,
věrnost dobrém ve přáteli,
zradu zase v nepříteli,
jako v noci temnota
ve dne vládne jasnota:
tak je pravda, co rty děly.

Oktavio: Věřím vám, již v světě nic
k úžasu mne nepozývá:
vždycky žena ženou bývá,
také věrně milujíc.
Věřím, nezbývá mi víc,
zřejmy hany mé se staly.

Don Pedro: Moudrý jste a jistě znalý
volit nejlepšího léku.

Oktavio: Lék svůj zřím jen na útěku.

Don Pedro: Rychle jen ho buďte dbalý.

Oktavio: Do Španěl se vzdálím z domu,
Tak všech nehod lze se zbýt.

Don Pedro: Branou k sadu předejít
zatknutí lze také tomu.

Oktavio: Ach, korouhvi větrem hnaná!
Třtino mdlá! . . . Vztek světu sdílím.
Do cizích se zemí schýlím,
prchnu před cti podezřelou.
S Bohem, vlasti! S Isabellou
muž v paláci! Z toho šílím.

(Odejdou.)

Výjev X.

Tisbea s udicí v ruce.

Z všech dívek v pobřeží,
jimž moře libá nožky
růžové, jasmínové
prchavých vln svých změtí,
jsem sama lásky prosta
a jediná mám štěstí,
že pošetilé vazby
se tvrdě umím střežit.
Tu, k ospalým kde vlnám
se kloni slunka vděky,
až safírem je zjasní,
když noci stín je děsíl;
v drobounkém písku, který
teď perlami se mění,
teď zdá se prachem slunce,
jež skvělý blankyt zlatí:
já poslouchávám ráda
milostné ptačí stesky
i zápasy vod sladké
mezi skalnými tesy,
buď s udicí svou tenkou,
již zkríví nejjemnější
tiž rybky pošetilé,
když slaným mořem šlehne;
neb se širokou sítí,
jež lapí ryby všecky,
i ty, jež v hnědé tůni
z lastur mívají byty.
Tak bezpečně se bavím
a volnosti se těši
má duše; lásky zmije
jedem ji neotráví.
A když děv tisíc želí
a steskem lásky nyje,
jak já se všem jim směji,
tak závidí mi všecky.
Já na tisíckrát šťastná,
když ty mne, lásko, šetríš,
a nevšímáš si ani
mé chatky, že tak bidná!
Obelisky ze slámy
jen obydlí mé věncí,
toť hnízda cikád nebo
'rdliček dovádivých.

Svou čest já v slámě chovám,
 jak plody nejchutnější,
 jak sklo v ní zavinuté,
 by nepřišlo ke zkáze.
 Co rybářů tu chrání
 stříbrném na pobřeží
 udatně Tarragonu
 před loupežníků vztekem:
 je zamítám i vábím,
 jsouc hlucha k jejich vzdechům,
 jsouc necitna k jich prosbám,
 jsouc k jejich slibům skálou.
 Anfriso, jehož nebe
 z přemocné ruky štědre
 tak obdarilo těla
 i ducha všemi vděky,
 jenž na skutky je bohat,
 jak skoupý na svá slova,
 jenž ztrpí odmítnutí,
 zná muka skromně nésti,
 ten dlouhé noci bloudí
 kol doškové mé střechy,
 jež přes nevlnidné časy
 se z rána novou jeví:
 neb okrášlí ji jilmů
 zelenou ratolestí,
 že ráno vstává chyška
 zdobena lásky věnci.
 On s kytarou i sladkou
 a hudbou jemných píšťal
 mi ke cti zastaví se:
 to vše mi ničím není.
 Já vládkyně jsem tvrdá
 a přísně lásce velím;
 mám radost z jeho trýzně,
 bol jeho mou je slávou.
 Proň všecky umírají,
 a já zas každé chvíle
 jej vraždím pohrdáním:
 toť právě zvykem lásky,
 tam kochat, kde zášť roste,
 a zhrdat, kde se koří;
 když lahodiš ji — hyne,
 a žije — když ji tupíš.
 Tak u radostném žití
 je bezpečna a jista
 před lichocením, láska
 mi neruší let mladých.
 Než pošetílá mluvo,

jež překážíš mi v práci,
 děl myslí neodvracuj
 k tak malicherné věci!
 Ať udice se zmocní
 již větrík, rybku v léčky
 ať vnaidlo již svede. —
 Však do vody dva muži
 tam vrhají se z lodí,
 než pohltní ji moře.
 Na vodě spěla k břehu,
 až na úskali vlna
 ji smetla k potopení,
 paluba, hrdost její
 již pod hladinou mizí . . .
 I v bok se voda valí. —
 Jen koš nechala větru
 na stěžni, by jej zvolil
 za rejdiště svých shonů:
 toť místo pro šilence.
 Muž druhu přispět spěchá,
 jenž volá, že se topí:
 Jak rekovná to dvornost!
 Na plece již jej bře,
 jak Eneáš Anchisa,
 zvat Trojou lze-li moře.
 Již plave, brázdě vodou
 si s hrdinností cestu,
 a člověka na pomoc
 nevidět na pobřeží.
 Zavolám: Hej, Tirseo,
 sem Alfrede, Anríse!
 Tam rybáři mne vidí,
 Dejž Bůh, by uslyšeli!
 Však jako divem oba
 již dostali se k břehu,
 bez dechu plavec klesá
 a živ snad ten, ježž nesl.

Výjev XI.

Tisbea, Katalinon, jenž vleče v náručí Juana.

Katalinon: Hrom a peklo, voda všude
 a jak moře slané jest!
 Kdo ždá spásy, na mou čest,
 zde se lip mu plavat bude.
 Jak tam dole vše se boří,
 kde smrt číhá v každé vlně,
 kde dal vody Bůh tak plně,
 proč jen vínem tolik spoří? —

Pane! Ach, je jako led!
Tak je života v něm málo?
Zle se moře zachovalo,
a já sám to hloupě splet'.
Běda tomu, s myslí lehkou
kdo do moře smrky sil,
i kdo první rozbrázdil
jeho dráhy loďkou křehkou.
Proklet budiž i Jason,
necht mou kletbu Typhis citi!
Mrtev! Kdo mu život vznítí?
Ubohý Katalinon!
Co si začnu?

Tisbea: Co máš, hochu,
že při neštěstí tak kviliš?

Katalinon: Rybárko, mám zlého příliš,
dobrého pak ani trochu.
Zřím, pro zachránění své,
že můj pán tu neživý je.
Sama viz.

Tisbea: Vždyť dýchá, žije.
Jdi a svolaj rybáře sem,
kteří tam v té chýži jsou.

Katalinon: Zavolám-li, poslechnou?

Tisbea: Přijdou hned a věř mi s plesem.
Kdo ten rytíř ušlechtilý?

Katalinon: Otec pána — pravdu díím, —
jest nejvyšším komořím
u krále; jdem do Sevilly,
kde dlí jeho Výsost právě,
a já spíš než za šest dní,
přátelství-li odmění,
hrabětem jsem ve vši slávě.

Tisbea: Jak se zove?

Katalinon: Don Juan
Tenorio.

Tisbea: Svolaj mé lidi.

Katalinon: Hned jdu. (Odejde.)

Výjev XII.

(Don Juan, Tisbea.)

Tisbea (klade hlavu Juanovu na klín): Vzácným se mi vidí,
hezký, vznešený to pán! —
Vzpamatuje se již, pane.

Don Juan: Kde to jsem?

- Tisbea* : Jen pohleďte,
v náručí tu ženy jste.
- Don Juan* : Z moře smrt, z vás život plane :
protož rázem hrůzu plaším,
že jsem mohl utonout,
z pekla moře když mne proud
k jasným nebesům vnes vašim.
Vichor loď mi ztroskotal
u nárazu hrozivém,
by mne vrh' k těm nohám sem
a mi přistav u nich přál.
- Tisbea* : Příliš mnoho dechu máte,
ač jste prv jej ztratil v moři
a po takých mukách, hoří,
víc muk nyní mít se zdáte.
Je-li moře plno muk
a ty vlny plny vzteku,
mním, že moc a síla leku
vynutila vám ten zvuk.
Jistě se vám z moře vpilo,
těch slov užít za důvody :
nebt, že tam jsou slané vody,
tolik soli v řeč se skrylo. *)
Moc díte, když nepravíte !
Že jste přišel málo živ,
moc jste asi trpěl dřív :
Pán Bůh dej, ať pravdu díte.
Zdáte se mi komoří řecký,
ježž mi k nohám vrhly pěny,
jste jak z vody utvořený,
a přec žár plá v údy všecky.
A když smačen plamem žhnete,
such co teprv učiníte ?
Velký žár as roznítíte :
Pán Bůh dej, ať neselžete !
- Don Juan* : Ó, bych, divko, v hlubokosti
potopen ten břeh byl minul,
byl bych při rozumu zhynul,
teď mru pro vás v šílenosti.
Moře chystat mohlo pro mne
hrob ve vlně stříbropěnné,
kterou bez mezí kol žene,
sežehnout však nemohlo mne.
Slunce as svým otčen zvete,
když s ním stejná práva máte,
ana zjevem již tak pláte,
a jsouc sněžna palem žhnete.

*) Hříčka slovní: sales, značí v latině a španělštině sůl i vtíp.

Tisbea : Jakkoliv se mrazem chvíté,
přece ohněm tak jste vroucí,
ve mně stáváte se žhoucí,
Pán Bůh dej, ať pravdu díte !

Výjev XIII.

Katalinon, Anfriso, Koridon, rybáři. Předešli.

Katalinon : Privádím ti druhů všech.

Tisbea : A tvůj pán již zase ožil.

Don Juan : Jen tvůj zjev mi v ústa vložil
ztracený již zcela dech.

Koridon (k *Tisbei*) : Co nám velíš ?

Tisbea : Anfrise,
Koridone, druhové . . .

Koridon : My
hledáme způsoby všemi
přeradostné chvílky tě.
Rci, co poroučíš nám, drahá ;
sotva líbečkový rtík
vyřkne rozkaz, v okamžik
všichni, jejichž stálá snaha
kořit se ti, k službě planem
v údol jít, či spěchat k hoře,
projít zemi, zbrázdit moře,
stoupat ohněm, vzduchem, vanem.

Tisbea (stranou) : Ó, jak včera byly малы
v oku mém ty lichoty !
Dnes pak žádám jistoty
z jeho rtů, by neselhaly. —
Přátelé, zde na té skále
rybařím, tu náhle zřít
jakous loď se potopit
a ve vlnách nenadále
muže dva ; soucitná v leku
volám — nikdo nezaslech.
A v té strážni jeden v břeh
unik' bouřlivému vzteku,
na plecech — sám málo živý
utopence vleka stěží,
rytíře, jenž tady leží.
Soucit a ten pohled tklivý
kázal mi vás zavolat.

Anfriso : Nuže rci, když všichni jsme tu,
ať splníme rozkaz v letu,
což dřív nesměli jsme ždát.

Tisbea : Chci je vzíti do své chaty,
tam je přijmem s upřímností,
občerstvíme, jako hosti,
usušíme jejich šaty.
K útrpnosti, jak se sluší,
nakloní se otec rád.

Katalinon (stranou): Tot je děvče plné vnad.

Don Juan (stranou ke Katal.): Poslyš stranou.

Katalinon : Zde mé uši.

Don Juan : Zeptá-li se tě, kdo jsem,
rci, že nevíš.

Katalinon : A ty mne
napomináš, pane, zde,
co mám činit?

Don Juan : Zraněn jsem
krásnou rybářkou a hynu :
v rozkoši však noc tu ztrávím.

Katalinon : Kterak jen?

Don Juan : Pojď, zticha pravím!

Koridon : Anfrise, ať za hodinu
zpívá se a tančí.

Anfriso : Jdeme,
dnes ať všechno rozbijeme,
v noci bude veselo!

Don Juan : Umírám.

Tisbea : Jak to, když jdete?

Don Juan : S hořem jdu, jak sama zříte.

Tisbea : Moc pravíte.

Don Juan : Moc slyšíte.

Tisbea : Bůh jen dej, ať neselžete! (Odejdou.)

Královský hrad v Seville.

Výjev XIV.

Král Alfons Kastilský, don Gonzalo de Ulloa, družina.

Král : Jak, velkokomture, poslání vaše
se zdařilo?

Gonzalo : Zastih' jsem v Lisaboně
Juana krále, tvého ujce, právě
šik třiceti svých lodí připravoval.

Král : Kam?

Gonzalo : Do Goy, mi děl; však domnívám se,
že v úmyslu má jiný podnik snazší :
Snad Centu nebo Tanger tuto vesnu
chce obléhat.

- Král :** Bůh pomoz mu a odměň
tu horlivost, s níž slávu jeho šíří.
Jak jste se dohodnuli?
- Gonzalo :** Pane, žádá
on Serpu, Moru, Olivenzu, Toro
a za ně nabízí ti Villaverte,
a Almendral, Mentolu i Herreru,
v pomezi Kastilje a Portugalska.
- Král :** Hned, Gonzalo, ať potvrdí se smlouva!
Však ještě vyložte, jak vedlo se vám
na cestě; unaven zas vracíte se
však také zásluh pln.
- Gonzalo :** Ve službě vaší
necitím, pane, únavy.
- Král :** Je krásná
zem Lisabon?
- Gonzalo :** Největší poloostrova
to město jest a poroučíš-li řici,
co zřel jsem, o krásách i slávě jeho
ti obraz nakreslím co nejvěrnější.
- Král :** Rád vyslechnu tě. Křeslo přineste mi!
- Gonzalo :** Jeť Lisabon diy osmý na vší zemi.
V prostředku Španělské země,
jež kol Kuenky kraj tvoří,
vodnatý se prýští Tajo,
jenž tvou říš protíná v půli.
S oceánem potom splývá
mezi posvátnými břehy
Lisabonu k straně jižní.
Však než vzdá se toku svého
i slavného jména, přístav
mezi hřebeny hor dvojích
utvoří, kdež jsou všech konců
čluny, lodě, karabely.)
Korábů a galejí tam
tolik, že se od pobřeží
zdají městem ohromným,
ve kterém vladaří Neptun.
Dále na západní straně
pevnosti dvě chrání přístav
Cascaes a San Juan,
na světě snad nejpevnější.
Něco dál než půl míle
od hlavního města leží
Belen, klášter posvěcený
světcí, jež zvat po kameni
a po lvu, který jej střeží.)

*) Karabela, dlouhá, úzká lodice. **) Sv. Jarolím.

Křesťanští a katoličtí
králové i královny tam
sidlo odpočinku mají.
Známenitá stavba tato
hned u Alkantary počne,
dobrou míli pak se táhne
až ke klášteru Jabregas.
V prostřed leží valný údol
třemi chlupy ověncený,
že by Apelles byl slabý,
kdyby chtěl vše vymalovat:
neb když z dálky patříš na ně,
jako plody připadnou ti
perlové, visící s nebe,
v jejichž velké rozsáhlosti
stisneno je deset Římů
vystavených ze klášterů,
budov, kostelů a ulic,
z paláců, řádových domů,
sidel věd a sidel zbraní,
spravedlnosti dle práva,
útluku milosrdenství,
a to vše ctí tyto břehy.
Však, co nejvíc chválit třeba,
v nádherném a skvostném díle,
je, že od onoho hradu
v prostranství šesti mil cesty,
vidět šedesáte osad,
k jejichž branám vniká moře.
Z těch zas nejznámější jest
slavný klášter Olivelas,
kde jsem vlastním viděl okem
cel klášterních šest set třicet,
řeholnic a zbožných sester
pak tam tisíc dvě stě bydlí.
Odtud již až k Lisabonu
v nepatrné dálce stojí
tisíc a sto třicet statků
neb jak u nás říkáva se,
dvorců, a z nich má zas každý
zahrady a stinná loubí.
V Lisabonu uprostřed
proslulé náměstí spatříš,
které jmenuje se „Rosným“,
velké, polohou svou skvostné.
Před sto lety, nebo víc,
moře smáčelo tam písek,
dnes však odtud k pobřeží
stojí třicet tisíc domů;

neboť přestalo tam proudit,
 jinam směr svůj obrátivši.
 Je tam ulice, již zovou
 „Rua nova“ — Nová třída,
 kdež se celý Východ kupí
 v špercích, bohatství a lesku,
 neb sám král mi vykládal,
 že tam bydlí jakýs kupec,
 jenž nemoha peněz sčítat,
 na měřice si je měří.
 Nábřeží, kde Portugaly
 královský svůj palác mají,
 nescíslně lodí hostí,
 které tam jsou zakotveny,
 plné pšenice a žita
 z Anglie a francké země.
 Však sám palác královský,
 jehož paty Tajo libá,
 je prý stavbou Ulixa
 (stačí to ku jeho slávě):
 město též i od něho
 latíně své jméno vzalo
 zovouc se „Ulissibona“.
 V znaku města vidět kouli,
 kteráž je jak podnož ranám,
 jež v krvavé dostal bitvě
 král Don Alfonso Enriquez
 od nejvyšší Velebnosti.
 V rozsáhlé pak loděnici
 množství různých lodí stojí,
 zvláště obrovské jsou lodě
 válečné, že pohlédneš-li
 od břehu, každému zdá se,
 že až s hvězdami se poji.
 Ještě i tu znamenitost
 třeba zmínit v tomto městě,
 že když občané se k jídlu
 posadí, od stolů vidí
 rozestírat k lovu sítě
 zrovna přede dveřmi svými,
 jimiž rybář v chvíli nese
 hážící se v sítěch ryby.
 Nad všecko pak, z večera
 ještě k pobřeží se blíží
 víc než tisíc člunů, plných
 zboží různého a těžkých,
 plných potřeb každodenních,
 chleba, oleje i vína,
 dřeva, plodin různých druhů,

ledu ze Sierry Estrelly,
jež na hlavách prodavači
nosí s křikem ulicemi.
Však proč namáhám se slovy?
Neboť jako hvězdy čítat
je, chtít jen díl vypočítat
všeho v bohatém tom městě.
Sto třicet tisíců lidí,
mocný pane, přebývá tam
a, bych děl tě nenudil,
král, jenž líbá ruku tobě.

Král: Done Gonzalo, lip cením,
že z úst vašich mohu slyšet
stručně toto vyličení,
než kdybych byl sám vše viděl.
Máte dítky?

Gonzalo: Vznešený,
mám dceř rozmilou a krásnou,
v jejíž přímo božské tváři
vynikla příroda sama.

Král: Nuže, chci ji zasnoubit
vlastní rukou.

Gonzalo: Jak tvá vůle
pro ni určí, pane, já
přisvědčím ochotně za ni.
Než, kdo je ten vyvolený?

Král: Ještě nedlí v zemi této,
však je ze Sevilly, jménem
don Juan Tenorio.

Gonzalo: Tou zvěsti
překvapit jdu donu Annu.

Král: Jděte s Bohem, Gonzalo,
a zas přijďte s odpovědí.

Pobřeží u Tarragony.

Výjev XV.

Don Juan, Katalinon.

Don Juan: Ti dva koni dobrá věc,
jen buď s nimi přichystán.

Katalinon: Ač jsem Katalinon zván,
jsem přec, pane, poctivec.
O mně nikdo nepoví:
„Muž ten, Katalinon to je,
však už víš...“ — to jméno moje

nijak se mi nehodí.)

Don Juan : Zatím co zde rybář mnohý
bude ples a svátek slavit,
kobyly ty bleď mi spravit ;
jen jich okřídlené noby
ujisti náš kousek zdarem.

Katalinon . Tedy miníš v hanu snad
Tisbeu svést ?

Don Juan : Nač se ptát,
mámit všechny mám-li v starém
zvyku? Přec v mém obyčeji
znáš se!

Katalinon : V to jsem zasvěcený,
žeš ty trest pro všechny ženy.

Don Juan : Zmírám láskou ku Tisbei,
luzné děvče!

Katalinon : Po hostině
pěkně zaplatit bys toužil!

Don Juan : Blázne, Eneáš tak sloužil
též královně v Karthagině.

Katalinon : Kolik žen jste svedl v zlosti,
kolik ještě ošidíte,
vše to v smrti zaplatíte.

Don Juan : Na to ještě času dosti!
„Katalinon“ právem zve
tebe lid.

Katalinon : Chod, kam tvé spády,
co se týká ženské zrady,
rád si nechám jméno své...
Sem již nešťastnice spěší.

Don Juan : Ty zas koně sedlat spěš!

Katalinon : Draho, ubohá, se těš,
zaplatíme za přístřeší. (Odejde.)

Výjev XVI.

Tisbea, Don Juan.

Tisbea : V čas, kdy bez tebe mám být,
bez sebe já zůstávám.

Don Juan : Proč mi strojiš taký klam?
Nemohu ti uvěřit.

Tisbea : Proč ?

Don Juan : Kdybys mne milovala,
utíšíš mé srdce vřelé.

—*) Narážka na španělské slovo, Catalinica, papoušek, obrazně tlachal (viz níže v tomto výjevu).

- Tisbea*: Tvá jsem.
- Don Juan*: Rci, proč váháš déle,
nač bys, paní, ohled brala?
- Tisbea*: Na to, že snad v tu tvou lásku
jenom trest byl na mne skryt.
- Don Juan*: Mohu-li jen v tobě žít,
všecko, drabá, kladu v sázku.
Kdybych věděl, že bych dát
život musil ve tvé službě,
rád jej položím k tvé tužbě.
Slibuji, že chci se stát
chotěm tvým.
- Tisbea*: Nerovna jsem
tobě.
- Don Juan*: Láska královna
hedváb s plátnem vyrovná
spravedlivým zákonem.
- Tisbea*: Skoro bych ti věřila . . .
Muži však jste často zrádci.
- Don Juan*: Tak se vira tvá hned ztrácí,
ač má láska mluvila?
Dnes mou duši páskou vlasů
spínáš.
- Tisbea*: Vše učiním pro tě,
až dáš slovo, ruku chotě.
- Don Juan*: Přisahám u očí jasu
smrtících svou libezností,
že jsem tvůj.
- Tisbea*: Měj na paměti,
že je Bůh, smrt nastane ti.
- Don Juan (stranou)*: Na to dáváš času dosti! —
Pokud Bůh dá žiti, věčně
chci být sluha, otrok tvůj,
za to ruka, slovo stůj.
- Tisbea*: Také já ti splatím vděčně.
- Don Juan*: Poklidu již ve mně není.
- Tisbea*: Pojď a skytne moje chýže
lásky, jež mne k tobě víže,
oddech nám i zasnoubení.
V rákosí se ukryj tudy,
až já znamení ti dám.
- Don Juan*: Kudy však tam vkročit mám?
- Tisbea*: Pojď a ukáži ti kudy.
- Don Juan*: Slast, milenko, přejíš hosti.

Tisbea : Pro lásku hled' slibů dbáti,
jinak Boží trest tě sklátí.
Don Juan (stranou): Na to dáváš času dosti! — (Odejdou.)

Výjev XVII.

Koridon, Anfriso, Felisa a hudba.

Koridon : Hej, ať k Tisbei kdos spěší,
hoši ať se sejdou dnes:
jak ve hlavním městě kdes
v samotě ať host se těší.

Felisa : K její chatě všichni spějme!

Anfriso : Nechodte, v chaloupce přec
není místa pro tanec,
sem ji s ním rač zavolejme.

Koridon : Nevíš, že se zaměstnává
s hostmi, jimž to stěsti kyne:
závistí sto hochů hyne!

Anfriso : Vždy proti ní závist vstává.

Felisa : Zpívejte, než přijde: s písní
ať nás tanec pobaví.

Anfriso (stranou): Jak se trýzně pozbaví,
koho řevnivost tak tisní?

Zpěv : Na ryby vyšlo děvče z domu,
síť rozestřelo,
a místo ryb, hned plnou
ji srdcí mělo.

Výjev XVIII.

Tisbea, předešlí.

Tisbea : Oheň! Oheň! Jak mne páli!
Moje chyška hoří, hoří!
Zvoňte, druhové, že hoří,
proud již leje se mi z očí.
Chaloupečka moje v dýmu,
druhá Troja stojí v ohni;
když již láska Troje nemá,
v chudé chaty oheň hodi.
Hoří, hoří, druhové! Vodu, vodu!
Lásko, milost! Duše má hoří, hoří!
Chato, ach, ty bídná skrýše
zneuctění, hany mojí,
divá sluje loupežníků,
tající mé křivdy stopy!
Ach, jenž zneuctěnou ženu

zanecháváš, klamný hosti!
Mraku, jenž jsi z moře vstal,
bys mě nitro hořem stopil!

Hoří, hoří, druhové! Vodu, vodu!
Lásko, milost! Duše má hoří, hoří!

Ano, ach, já činívala
podnes z lidí posměch mnohý,
ale kdo se jiným směje,
sám na posměch v posled chodí.
Podvedl mne onen rytíř
přísahou a lstnými slovy
o sňatku, čest uloupil,
hanbu nechal mému loži.
Zneuctil mne a já sama
dala křídla ve dvou koních,
jeho podlé ukrutnosti,
s nimiž prch' přes hory, doly.
Za ním všichni, za ním spějte.
Ne však, netřeba jej honit,
neboť sama před králem
chci si vyžádati pomsty.

Hoří, hoří, druhové! Vodu, vodu!
Lásko, milost! Duše má hoří, hoří!

(Odejde.)

Koridon: Vzhůru za rytířem bídným.

Anfriso: Běda, mlčet kdo i v hoří
musí. Však u nebe já
za nevděčnou mu se pomstím!
Nyní pojďme za ní, neboť
že si zoufá, já se bojím,
a jak prchla, padne snad
ještě větší do nehody.

Koridon: Taký hrdost konec mívá!
Pýchou svou a nadutostí
tam až přišla!

Tisbea (za scénou): Oheň, oheň!

Anfriso: Do moře se
vrhá!

Koridon: Stůj, Tisbeo, poslyš!

Tisbea (uvnitř): Oheň, oheň, druhové! Vodu, vodu!
Lásko, milost! Duše má hoří, hoří!

Jednání II.

Královský hrad v Seville.

Výjev I.

Král Alfons, don Diego Tenorio.

Král : Co praviš mi ?

Don Diego : Jen pravdu, pane, pravím.
Neb věc tu potvrzuje toto písmo,
jež psal mi vyslanec tvůj a můj bratr :
Jej v komnatě samého krále stihli
s rozmilou jednou, dámou palácovou.

Král : Jakého stavu ?

Don Diego : Pane, vévodkyně
to Isabella.

Král : Vévodkyně ?

Don Diego : Ovšem.

Král : Tot drzost odvázná ! A on kde nyní ?

Don Diego : Výsosti Vaší, pane můj a králi,
se nesmí pravda zatajit: dnes v noci
dorazil do Sevilly s jedním slubou.

Král : Vám známo, Tenorio, jak vás si vážím,
nuž krále v Neapoli o tom zpravím,
cti lupiče zasnoubím s Isabellou,
a vrátím klid vévodu Oktaviovi,
jenž trpí nevinně: však hned, na místě
ať jde, nařídíte, don Juan do vyhnanství.

Don Diego : A, pane, kam ?

Král : Ať nevoli mou spatří,
že vyhnán ze Sevilly ; do Lebrije
dnes v noci hned ať jde a poděkuje
jen otce svého zásluhám, že více . . .
Však rcete, Diego, a oba vizme,
co Gonzalovi říct, že chybili jsme ?
S Juanem zasnoubil jsem jeho dceru
a nevím, jak teď pomoci ?

Don Diego : Viz, pane,
co miníš poručit, bych vykonal to,
by paní této čest se zachránila,
jež dcerou takového otce.

Král : Věru,
znám prostředek, jak pozbavit jej hněvu,
dvormistrem nejvyšším chci jmenovat jej.

Výjev II.

Komorník, pak vévoda Oktavio, předešli.

Komorník : Sem, pane, rytíř cestující pili
a praví, že Oktavio vévoda je.

Král : Oktavio ?

Komorník : Ano, pane,

Král : Nuž, ať vejde.

(Vejde vévoda.)

Oktavio : K těm nohám, Výsosti, se psanec chýlí,
ubohý poutník u vás chrany ždaje,
a neobtěžnou zve tu cestu k cíli,
když smí jen spatřit vás.

Král : To vévoda je..

Oktavio : Před hroznou vinou ženy v slabé chvíli
a nerozvázný zločin proklínáje
kterého rytíře, sem s trýzní mnohou
já prch, a tak mne zřítě u svých nohou.

Král : Vím, vévodo, že nenesete viny.
Napiši králi, by vás do úřadů
zpět povolal, kdyby za skutek stinný
měl útěk váš či tušil jakou zradu.
Když svolí laskav, sám vám sňatek jiný
uchystám s jeho přízní bez odkladu :
ať Isabella andělem je v kráse,
před tou, již dám vám, málo sličnou zdá se.
Gonzalo d'Ulloa rytířské jméno
je velkokomtura Kalatrávského,
i Maurem s pochvalou a bázní ctěno —
neb z lichocení vždy znat zbabělého.
Ten dceru má, již stačilo by véno
ve ctnosti, které třeba víc než všeho,
ať nedím o vнадách, jež v ní se skvějí,
že hvězdou Kastilje jest slunko její.
Tu právě chci vám za snoubenku dáti.

Oktavio : Kdybych v té cestě byl měl na zřeteli
jen to, svůj los bych musel šťastným zváti,
an vím, že vůle vaše mi tak velí.

Král (k Diegovi) : Pohostte vévodu a hleďte dbáti,
ať nic mu neschází !

Oktavio : Kdož, pane, měli
svou naděj ve vás, vždy jim štěstí kvete :
jste Prvním, ač se Jedenáctým zvete.
(Odejdou.)

Ulice v Seville.

Výjev III.

Vévoda, Oktavio, Ripio.

Ripio : Jak se vedlo ?

Oktavio : Co jsem zažil
svízelů, vše k mému blahu
dnes se mění, pro námahu
bych vše za štěstí si vážil.
Zířel mne král a poctil velmi :
César s Césarem jsem byl,
šel jsem, viděl, zvítězil,
sám nevěstu nabízel mi,
u krále mým smircem bude,
aby nestihal mne soud,
zákona blesk, tíha pout.

Ripio : Právem šlechetným jej všude
nazývá lid z Kastilie.
Tedy ti nabízel i
ženu ?

Oktavio : Ano, příteli,
ze Sevilly; a tu žije,
jak ti oko svědčit může,
když sluch k víře je tak špatný,
vážný mužů rod a statný,
však i ženy jako růže.
Pod závojem žár těch tahů,
kam se čisté slunko skrylo,
kde pak najít lze by bylo,
ne-li tu ? Již tonu v blahu,
největší to v nehodě je
útěcha. (Odchází.)

Výjev IV.

Don Juan, Katalinon. — Předešli.

Katalinon (stranou ke svému pánu): Již, pane, dosti,
neb tam rytíř nevinosti,
zbrojnoš Isabellin spěje,
ač bych rohonošem zval
spíš ho.

Don Juan: Jen se neprozradit!

Katalinon (stranou): Chce iej prodat, bude hladit.

Don Juan (k vévodovi): Když mi z Neapole král
velel, sem se odebrat,
naléhaje na odjezd,
a kyn jeho — zákon jest:
nemohl jsem pro ten chvat
rozloučit se nikterak
s vámi, Oktavio.

Oktavio: Aj, Juane.

pro to vina nepovstane. —
V Seville se oba tak
shledáváme?

Don Juan: Kdo se nadál,
že vás uzmím tu v své pouti,
bych vám službu nabídnouti
směl, jak dávno jsem si žádal?
Moc jste opustil, však ač
libezné čest Neapoli,
opustit ji každý volí
přec jen pro Sevillu rač.

Oktavio: V Neapoli, ne na místě
slyšet vás, kde prodlévám,
domněnce, již sdílím sám,
s chuti zasmál bych se jistě.
Však, an bydlím nyní tu,
proto všechno, co zde zřítí,
zdá se chvála nestačiti,
již jste poctil Sevillu. —
Kdo však přichází to sem?

Don Juan: Markýz dela Mota jde.
Odpusťte, že třeba zde
nedvorným být...

Oktavio: K službám jsem,
mohu-li v čem zastat vás,
tu je rámě a zde meč.

Katalinon (stranou): Jen se špatně neodvděč!
S jeho jménem svěst můž zas
ženu dobré pověsti.

Oktavio: Zavazuji se vám k dikům.
(Odejde Oktavio s Ripiem.)

Výjev V.

Markýz de la Mota se sluhou, don Juan, Katalinon.

Mota: Hledaje vás dnes den celý,
nenalezám celý den.
Vy, Juane, tu a jen
toužícimu ku příteli
nepřijdete?

Don Juan: Přísámbůh
příteli, však dluhujete
mi tu lásku, s níž mne zvete.
Co tu nového?

Mota: Že vše
zcela změnilo se tudy.

- Don Juan:* Ženy?
- Mota:* Už je po všem všudy!
- Don Juan:* Ines?
- Mota:* Do Bejeru jde.
- Don Juan:* Tam se bude dobře žít
jedné z největších tu dám.
- Mota:* Stáří zahnilo ji tam.
- Juan:* Šla se na smrt připravit.
Constanza?
- Don Mota:* Ta hluchá, slepá,
lysá je — zřít bolno na ni.
Když chlap zve ji slepou saní
mní, že pravi: lepá paní.
- Don Juan:* Ovšem, starý slepý bloud')
lepým vidí se i v staru.
Theodora?
- Mota:* Teprv k jaru
odplavil zas potu proud
nemoc záletné tě sůvě.
Čerstvě tak zas nyní vzkvetla,
že mi přede tvářem vmetla
zub do tváře v květomluvě.
- Don Juan:* Julinka, ta známá hezká?
- Mota:* Má již s ličidly boj tuhý.
- Don Juan:* Ještě prodá se za pstruhy?
- Mota:* Ne, teď dobrá ji i treska.
- Don Juan:* Jak čtvrt Vodní, ještě pestrý
chová národ krasavic?
- Mota:* Žabky jsou to ponejvíc.
- Don Juan:* Žijí posud ty dvě sestry?
- Mota:* Těž jich máš, ta opice,
učící je Celestina
žije, ale není jiná.
- Don Juan:* Oh, ta stará dábllice!
Co teď starší dělává?
- Mota:* Bez bílého groše Běla?
Ta se na púst vrhla celá.
- Don Juan:* Modliteb a bdění dbá?
- Mota:* Je z ní žena svatá dost.
- Don Juan:* Druhá?

*) Slovní hříčka nepřeložitelná: Portugalský nějaký muž zakřikne na Constanzu „velha“ = stará, ona pak domnívá se, že pravil „bella“ = krásná. Výslovnost prvního portugalského i druhého španělského je ovšem stejná (velja).

- Mota:* Té to lépe chodí,
ani zbytků nezhodí.
- Don Juan:* Až z ní zbude kůže, kost.
S dobrodružstvím už to hyne?
- Mota:* S donem Pedrem tuto noc
dováděli jsme až moc,
a dnes mám dva kousky jiné
v mysli.
- Don Juan:* K vám se připojím;
těž obhlédnout musím zas
hnízdo, kde pro oba nás
dávno o vajíčkách vim.
A jak návštěvy?
- Mota:* V ty skládám
pramálo; mne navštívila
větší starostí má milá.
- Don Juan:* Jak to?
- Mota:* Nemožnosti žádám.
- Don Juan:* Což vás odmítá?
- Mota:* Ne, jsem
jist, že cti mne, kochá sama.
- Don Juan:* A kdo je to?
- Mota:* Aninka, má
teta, právě přišlá sem.
- Don Juan:* A kde byla?
- Mota:* S otcem dlela
na posláni v Lisabonu.
- Don Juan:* Krásná-li?
- Mota:* To na poklonu
nestačí, když dim, že zcela
příroda v ní předstihla se.
- Don Juan:* Takové je krásy div?
Žít ji musím, jak Bůh živ!
- Mota:* Poznáte, že větší kráse
ani král se nekořil.
- Don Juan:* Vemte si ji, když tak září
lepostí.
- Mota:* Král snátek maří,
nevím, s kým ji zasnoubil.
- Don Juan:* Ona přeje vám?
- Mota:* I píše.
- Katalinon (stranou):* Mlč, neb svědce oklame té
největší na celém světě.
- Don Juan:* Kdo tak šťasten blahem dýše?

Mota: V napětí teď právě čekám,
jak se věc ta rozhodne.

Don Juan: Nuže, chvílky výhodné
netraťte, já zde vás čekám.

Mota: Hned jsem zpět.

Katalinon (ke sluhovi): Hranatý pane,
nebo kulatý, buď zdrav!

Sluha: S Bohem! (Oba odejdou.)

Don Juan: Dva nás zanechav,
přece bez nás nezůstane
a hned nás se nezbaví:
za ním spěš do paláce!
(Odejde Katalinon.)

Výjev VI.

Služka (objeví se v okně za mříží), don Juan.

Služka: Hej, pane!

Don Juan: Kdo volal zde?

Služka: Moudrý jste i laskavý,
markýzův jste přítel drabý,
jemu dejte tento list:
na něm visí, buďte jist,
jedné paní poklid blahý.

Don Juan: Odevzdám, jak pravilas:
šlechtic jsem a přítel ryzí.

Služka: Dobře, díky, pane cizí;
buďte zdrav! (Zmizí.)

(Pokračování.)

Eugen Klaudius Kletus:

Žehnání.

Naplnil jsem dílo své; ke stolu chleba denního sedám.

Požehnej mi, Dárče života, k prospěchu duše a těla vše to,
co požívati budu.

Mírnost zachovám v jídle a v pítí, abych neoslabil statečnost
ducha. *Má duše bude vládnouti vždy nad mým tělem.*

Nejsem otrok vášni a pohrdám požívačností. Dám tělu,
co jeho jest, ale nepřestoupím nutnosti.

Žehnej mi darů stolu Bože.

Stavitel.

Praeparati in Dei Patris aedificium, sublati in altum per machinam Jesu Christi,
quae est crux (S. Ign. ep. ad Ef.)

Ó tesařův ty synku milý,
kam vlečeš těžký trám?
My přece jinde založili
svou chloubu, zlatý chrám —

Tys řek, že padne v rupy slehlé?
Hle, jak se věží stavba ta
na výši právě protilehlé!
Ji staví stát a knížata
a robotí jim národ celý.

Ó tesařův ty synku milý,
tebe přec z práce vyloučili,
což ještě nechceš rozumět?
Kdy uvidí tvou práci svět,
ó ubohý ty staviteli,
jenž sám si musí břevna vláčet?
„Ba nesu, nesu zatím sám,
by za mnou mohli jiní kráčet.

Ba nesu sám to břevno prvé,
tesařskou červeň vlastní krve,
hřeby a provaz — k lešení.
A stavím z živých kamení
a začal jsem a dokonám.

Ba nesu první břevno sám;
neb každý, kdo svůj balvan tam
neb zrnko písku bude chtít
do chrámu mého zasadit —
ten musí vstoupit na můj trám.“

Svědění.

K nemocnici Milosrdných bratří v N. vleče se zavalitý, starší muž, málem dědek, menší postavy. Jde zvolna s hlavou sklopenou a se zády v oblouk ohnutými, jako by na nich něco těžkého nesl. Zbožné před klášterním kostelem obnažil hlavu, pokřižuje se a nepokryje šedin, až dokud nepřejde celé klášterní fronty. Při tom se kloní kříží a sv. sochám, zdobícím prostor předchrámový. Muž počíná si tak neobyčejně uctivě, že jeho zbožnost zdá se býti nápadnou. Ale snad něco tuze těžkého tíží jeho bedra, či na zdraví mu hlodá, co osvětluje a odůvodňuje jeho zbožnost.

Muž, přejda kostel, zvolna pokryje čepicí svou hlavu a vystupuje po schodech ke klášterní fortně. Při tom hlava jeho ještě více klesá k zemi a záda mocněji ohýbají se v oblouk. U fortny sejme opět čepicí a nejistě se ohlíží. Vidět, že v klášteře ještě nikdy nebyl a neměl potřeby klášterní nemocnici vyhledávati.

Vrátný všimne si muže i jeho skličivosti a s účastí se táže : „Co byste si přál, pantáto ?“

„Prosím vás, rád bych promluvil s panem doktorem. Zastanu ho nyní doma ?“

„Jděte, pantáto, rovno touto chodbou až k jejímu konci. Pak vejďte na pravo do posledních dveří. V té světnici ordinuje pan doktor.“

„Děkuji — Pán Bůh zaplat —“ odvětil sestárlý muž a vleče se úzkou, vysokou a dlouhou chodbou k naznačeným dveřím. Přisouraje se k nim, zaklepe po prvé, po druhé, a když nedostává odpovědi, zaklepe silněji po třetí. Tu teprve více hlasů volá uvnitř : „Volno !“ Dědek vejde a vida plnou čekárnu lidí, zalekne se, sklopí hlavu ještě níže, oči upře k zemi, jako by se bál komu pohleděti ve tvář. Na to postaví se do kouta, a neohlížeje se napravo, nalevo, tam čeká.

Dveře do sousední světnice se otevírají a zavírají, pacienti vycházejí a vycházejí, a každý z čekajících hledí, aby se dostal k lékaři co nejdříve. Jak kdo přišel, tak k lékaři postupuje a později příšlymi nenechá se předejiti. Jen dědek v koutě stojí a nehne se, jako by nevěděl, kdo po něm přišel a kdy na něm je řada. Taky opravdu toho neví a ani, zdá se, vědět to nechce, neboť nepozvedne se země svých zraků a nepohlédne na nikoho a nic vukol. Pacienti vykládají, narákají, stěžují si, ale dědek se o jejich řeči nezajímá. Je slepým i bluchým ke všemu. Jen v koutě žmolí svou čepicí. I když později přišli jej vyzvou, aby vešel k lékaři, že je na něm řada, zdá se, že neslyší. Konečně nikdo na dědka nedbá, každý odporučí jej jeho osudu a hledí sám se odbyti. Kdo ví, jak dlouhá doba uplynula — snad dědek ztratil smysl

i pro čas — když lékař vykoukne ze své světničky a zvolá : „Nikoho již zde? — Všichni hotovi?“ — Tu teprve dědek pohne sebou a tiše šourá se za lékařem do světnice.

„Co je, pantáto? — Čeho byste si přál?“ — táže se lékař, pohlížeje na sehnutého, šedivého muže.

„Prosím jich, pane doktor, jdu k nim s těžkým křížem, aby mně ho snáli“ — odpovídá pozdní pacient a veliké, modré oči dětinně upírá k lékaři.

„Krásně, milé oči“ — pomyslí si doktor — „ale jaksi melancholické. Těžký smutek se v nich zrcadlí.“

„Sedněte si, pantáto, a povídejte o svém kříži.“

Dědek usedne na židli a dal se do povídání.

Jsem sedlák z vesnice X. a čestný kostelník, a když je toho třeba, i starší bratr. Mám šest dětí. Nejstarší syn dostal se před rokem do vedlejší vesnice — Oldřichova — za učitele.

„Pantáto, jen o své nemoci vypravujte. Spěchám“ — upozorňoval lékař.

„Doktoři se ptají i po příčině nemoci“ — hájil dědek svého výkladu.

„Ovšem — má-li to spojitost s vaší nemocí, pak vykládejte.“

„Tedy do vedlejší vesnice dostal se syn můj za učitele. To bylo první jeho místo, které obdržel, když vyšel z ústavu, a zdá se, že i poslední. V té vesnici byl starosta, který se Boha nebál a lidi nestyděl. Ten měl dcerku a ta byla jak její otec. V okresním městě vystudovala jakousi školu. Město udělalo z ní fililenu a otec neřádnou holku. Co viděla v městě, to myslela, že je dovoleno i na dědině. Chodila tak oblečená, že poctivý člověk měl chuť na ni plivnout. Tahala se s chlapci a dělala to, co pozorovala na otcí. Prosím vás, co si smí starosta v takové Žebrácké Lhotě dovolit. Turecký paša je nic proti takovému starostovi. A lid chudý mlčí. Postaví-li se kdo proti takovému darebáku, uvede se sám v neštěstí. Starosta popudí sedláky, a chudákovi pak nikdo políčka nezore, nikdo obilíčka nesveze. A tak starosta panuje a svou přízeň k chudým dá si platiti penězi, tělem ženy i dcery chudákovy.“

A do filileny tohoto darebáka zahleděl se můj syn. Snad to její sprosté, nezahalené tělo mu hlavu pomátlo, snad bohatství ho k ní lákalo, snad moc jejího otce. Ale láska jeho netrvala dlouho.

Jdu jednoho dne za synem a tu ho potkám, jak vede se k lesu s tou děvčkou.

„Čí je to děvče?“ — ptám se.

„Našeho starosty“ — odpoví syn.

„Což nemá váš tatík“ — pravím k ní — „dosti peněz, aby vám koupil na celé šaty, co byste se mohla až po krk obléct?“ — Jděte se, dceruško, napřed slušně odět a pak si teprve vyjděte do slušné společnosti. Tak, děvče, jděte. — A ty, synku, pojď se mnou.“

Syna plného zahanbení vzal jsem si za ruku a vedl po svém boku. Děvka se ani nezarděla, jen z očí dala mi čísti svůj vztek, který marně snažila se zakrýtí pošklebkem.

„Hloupý chlapče“ — vykládám synovi — „škoda, že máš školy a nepoznáš, že v té děvce není ani za mák vzdělání. Nu, ovšem, znám jejího otce a tu si myslím, že jablko nemůže daleko od stromu padnout.“

Ale synáček nešel se mnou dlouho. Pojednou se mi vytrhne z ruky a hajdy zpět za svou milou.

„Jdi si, hloupý kluku“ — volám za ním. „Jen dej pozor, aby nebylo pozdě, až se ti otevrou oči.“

Vskutku, bylo již pozdě, když chlapec prohlédl.

Přišla zima a pokryla sněhem celý kraj. Vichry zavály sněhem silnice, že nestačily se prohazovat.

Tu jde jednoho dne zemský silniční inspektor od Oldřichova. Zastaví se u lidí, pracujících na silnici, vykládá s nimi a při tom nepozorovaně počítá, kolik jich pracuje. Tu ptá se, kolik dní již sněh vyhazují a kolik jich při práci bývá. Slyší, že již devátý den prohazují silnici a že jich ještě nikdy tolik nebylo jako dnes. Inspektor nic na to neřekne, rozloučí se a míří k Oldřichovu a tam k starostovi. Dá si hned předložit silniční účty a tam k svému úžasu vidí, že dělníci pracují již patnáctý den a každý den že jich bylo více nežli dnes. Inspektor nic neřekne, prohlídne zvolna celou knihu a pak klidně poprosí o něco k jídlu. Počestný pan starosta slibuje, že nejen pokrmy donese, ale že i pro pivo pošle. A zatím co shání obcerstvení a posilu, inspektor si pilně do své knížečky zapisuje, kolik dělníci dostávali na den a když je hotov, zápisník schová do kapsy. Po té starosta přinese pokrm a nápoje a pan inspektor se nají a pak rozloučí se pěkně se starostou, pochválí jej, že knihy vede v pořádku, a odchází. U dělníků se opět zastaví a táže se, zdali jsou se mzdou spokojeni. Dělníci otevírají vlnnému pánu své srdce, a tu se inspektor přesvědčí, že ženám připisováno denně o 25 hal. více a mužům o 30 hal. — „Má to pan starosta pěkně a snadné výdělky“ — myslí si inspektor. „Připíše si denně o dvacet dělníků více, vydělá pět až šest korun, aniž se zapotíl.“

Nu, a jak to dál bývá — přišly komise, prohlížely knihy, a tu teprve se na to přišlo, o jaké peníze pan starosta obec připravil za svého dlouhého úřadování.

Ale bahno začalo se valit i s jiných stran. Otroci odvážili se nyní také hlav pozvednout. Tu sousedka nadávala sousedce, že trávu na silnici zadarmo nežne, tato zase jí splátila, že ona rovněž zadarmo se starostou se nevozí do města a tak dále.

Teprve nyní se otevřely mému synu oči, a nechtěl o počestné té rodině ani slyšet. Dcerce, když na něj psanými útočila, tu aby si vyjeli na saních, tu aby přišel k nim na za-

bíjačku, zase aby se tam nebo onde sešli — odpověděl, že mezi ním a jejich rodinou je navždy konec.

„A co ta bláznivá děvka vyvedla? Vešla do lesa a chtěla tam zmrznout. Drvaři ji však našli a násilím domů přivlekli.“

„Nehrála komedie?“ — upozornil lékař, jež věc docela zaujala, že na svůj spěch zapomněl.

„Možná, že ano, ale možná, že to opravdu myslila. Byla prý již hodně ztuhlá. Ihned jelo se tryskem pro doktora, jenž děvče třel sněhem, až je docela zachránil. I ze zápalu se holka vybírala. Ovšem cti to rodině pana starosty nepřidalo.“

Starosta zuřil proti celé obci, proti komisím a nejvíc proti mému synu. A pomstil se na něm ohavně, jak jen takový padouch dovede. Svedl na něho, že mu v zlodějství pomáhal. Vskutku některé účty mým synem psané byly podvodné. Syn se bránil, že nebyl do podvodů starostových zasvěcen, že to, co opisoval, považoval za poctivé — ale marně. Jeho i starostovy výpovědi stejně se zapsaly.

Pozdvižení v obci bylo hrozné, hrozné. Kdo šel kolem stavení starostova, ten proklínal, pěsti zatala a hrozil.

Blížil se den soudu. Ale starosta se toho dne nedočekal. Když rozechvění v obci dosáhlo vrcholu, když každý zvědavostí se trásl, jak soud dopadne — najednou přišlo rozluštění: Starosta s jitra, kdy měl se dostavit k soudu, našli oběšeného.

Ale soud přece se vykonával, ne sice se starostou, ale s mým synem. Marně se vymlouval, marně bránil. Páni od soudu mu řekli, že se ucházel o dceru starostovu a pomáhal jí k většímu věnu. I vyměřili mému synu šestidenní žalář.

Co jsem měl z toho, že ten darebák se oběsil, když syna nevinného, mně a celou rodinu stihl tak hrozný trest? — „Tatínku, že jsem vás neposlechl, když jste tu poběhlci ode mne zaháněl!“ — volal zoufale syn, navrátev se od soudu, a sténal,úpěl, nařikal, křičel a proklínal — ale marně — již bylo pozdě. Jeho odsouzení oznámeno soudem zemské školní radě, ta dala o tom zvěst okresní školní radě, nastalo nové vyšetřování mého synka a k šestidennímu žaláři přistoupil trest nový, horší prvního — hoch byl navždy zbaven učitelství. Po odpykání žaláře marně hledal služby jak u úřadů, tak u soukromníků. Nikdo ho nechtěl vzít; měl na čele ve-psáno znamení podvodníka a trestance.

Bude se někdo divit tomu, co jsem v zoufalství svedl, abych pomstil syna nevinného? — A přece, přece hřích můj přede mnou je vždycky.

Když syn můj seděl v žaláři — chtěl si svůj trest ihned odpykat, jelikož i jeho advokát mu radil, aby se poddal — když syn můj dlel mezi zločinci jako jim rovný, byl oběšenec pochován. Pravda, málo kdo za rakví krácel, ale do kostela jej nesli, do kostela — oběsence! Mši za něho kněz sloužil — za oběsence! Na hřbitov mezi ostatní poctivé lidi pochovali — jej — oběsence! — samovraha! — Ano, zaplatil

si. Za peníze koupí se všechno — prodá se všechno!"

"Jistě mu lékař vystavil vysvědčení, že to učinil v pomatenosti myslí" — namítal a vysvětloval doktor.

"Pravím — za peníze koupí a prodá se všechno. Ubožáku, jež hrozná bída přivede na provaz, nedá se ani lékařské vysvědčení, ani se mu nezavoní, ani mše se za něho neslouží, ani posvěcené místo hřbitova se mu neotevře — tam, na neposvěcené místo, mezi trní a bodláci, jako mrcha se uloží.

Ale více, více ještě toho darebáka, samovraha, oběsence oslavili — ještě mu pěkný kříž na hrob postavili a na něj nápis dali: „Zde v Pánu odpočívá — chacha — v Pánu!“ — ten dareba, zloděj, oběšenec! — V ďáblu! — Ďábli duši jeho již dávno trhají a trhat musí. Nesmí a nebude mít pokoje a odpočinutí až na věky.

I pravím si: „Darebáku, zloději, oběsenci, já ti dám: „Zde v Pánu odpočívá.“ Tuto lež darebáckou já musím zničit.“ — Ale sotva jsem si to pomyslel, hned jiná myšlenka z hlavy mne zakřikla, ano, zakřikla, jako by někdo v hlavě nebo ve mně zvolal: „Nechej ho v pokoji. Je již dost potrestán. Oběsil se. Je samovrah, oběšenec.“ — A já na to: „Tedy kříž na jeho hrob nepatří.“ — Hlas, jako by mého odporu ani neslyšel, pokračoval: „Jeho ženě, jeho dětem budou zlí lidé do smrti předhazovat: „Tvůj muž, váš táta, se oběsil.“ Pokud pokolení toto bude žít, bude se v Oldřichově vykládat: „Byl tu kdysi starosta, darebák, zloděj, kterého jeho zlodějstvo přivedlo k tomu, že dobrovolně skončil na oprátce. A až pokolení jeho vymře, nezmizí s ním ještě pověst o starostovi oběsenci. Na otčenášky se za něho nemůže dát, mše za něho nemůže se hlásit, aby v celém kostele každý si nepomyslel: To za toho darebu, oběsence. Tak na tomto světě. A na onom? Není tam červ, který neumírá, a oheň, který nehasne? Není toho trestu dost? — Nechej ho tedy na pokoji. Nech všechnu mstu Hospodinu.“ — Takový hlas jsem v sobě slyšel, jako by někdo ve mně byl a ke mně mluvil. Já však hlas ten tlumil, přehlušoval, překřikoval. A cítil jsem, že toto překřikování dělám já a jen já, a ne již někdo jiný ve mně. A musel jsem se namáhat, abych ten hlas přehlušil, nutit se do toho celou silou. A s vypoulenýma očima jsem stál v koutku světnice a mluvil k tomu hlasu: „Nenechám toho darebáka. Já mu dám: Zde odpočívá v pokoji. Vezmu hůl a púdu na jeho hřbitov a roztrískám ten nápis, rozbiju kříž, který nepatří na hrob sebevraha, oběsence.

Ale nemohl jsem se nijak odhodlat k skutku tomu. Chodil jsem celý zmámený. Nechutnalo mi ani jíst ani pít ani spát. Myslel jsem, že se již pomatu na rozum. A stále se přemlouval: „Rozbij to!“ — a ten hlas ustavičně ve mně: „Nečiň to!“

Již i žena se o mne bála a mně domlouvala, abych se tak netrápil, že Pán Bůh zná nevinu syna našeho a že mu jeho utrpení odmění po jiné stránce. Nadarmo však mne klidnila.

Já ji na to: „Ne — nebudu mít pokoje, dokud svého neprovedu. Ať již tomu boji ve mně je konec.“ — Tu žena vzkřikla: „Maria Panno! — Františku, Pán Bůh tě chraň před hrůchem!“ Ale já se na ni osopil: „Mlč! Jdi si po svém a mne nechť na pokoji!“ — Nepoznával jsem tehdy, že ona právě můj pokoj střežila.

Jednoho večera, když se již setmělo, vzal jsem svou sukovici, nicého doma o svém odchodu neřekl — a hajdy do Oldřichova na hřbitov. Šel jsem jako blázen s očima vytřeštěnými, nebo ten boj ve mně zuřil, jako když se dvě nepřátelská vojska srazí. Hned jsem se v chůzi zastavil a mluvil sám se sebou, hned dal se v běh, abych skutek co nejdříve vykonal. Dorazil jsem do vesnice. Tma bylo jako v pytli a snížek se počal sypat z nebe. Byl jsem rád, padla-li mně vločka do tváře, na rozpálené čelo a trošku mně zchladila. Schválně jsem odsunul čepici s čela a zvedl hlavu, aby těch vloček co nejvíce padlo mi na čelo. Již boční uličkou doběhl jsem hřbitova. Brána byla zamčena. „Nuže, přeskočím zidku,“ pravím si. Myslíte, že jsem se mohl k tomu odhodlat? Ne a ne přes zidku, ač byla nevysoká a ztuhlého, tvrdého sněhu k ní naváto. Znovu ten hlas ve mně, jako když vichor houká: „Nedělej to! — Bude tě to mrzet! — Přenech Bohu pomstu!“ Mám se tedy vrátit s nepořizenu? — Ne — toho neučiním. — Nuže, odhodlej se k činu!

A tu jsem pojal novou, pekelnou myšlenku. „Půjdu do hospody, koupím si kořalky, opiji se na to a mám vyhráno.“ Podle toho jsem jednal. Vrátil jsem se do vesnice a zašel do hospody, tam vypil dvě čtvrtky a sodovou sklinku ještě si koupil na cestu a pak jsem odešel. V hlavě mně hořelo a já ještě cestou ku hřbitovu vypil kořalku do poslední kapky. Pak — nevím, jak — přelezl jsem hřbitovní zidku, vyhledal kříž a prask! — prask! — prask po třetí do nápisu. A čím vícekrát jsem do kříže bouchl, tím více se mne zuřivost zmocňovala. A tak jsem do kříže tloukl, až jsem ho na kolik kusů roztloukl — a neprestal jsem, až jsem hůl rozlomil.

Když jsem byl s dilem hotov, najednou ozve se ve mně starý hlas: „Vykonal jsi něco hrozného! Běda tobě!“ — A já celým svým tělem cítil, jako by mne to celého do poslední kapky krve a do nejmenší žilky projelo: Nyní je se mnou zle.“

Sešedivělý muž se zamlčel, neboť mu slzy vstoupily do očí a hrdlo se sevřelo trpkým žalem.

„Ubožáku!“ — politoval lékař.

A toto jediné slovo lékařovo jako by zvedlo veliký splav naplněný slzami lítosti v nitru mužově. Rozplakal se křečovitým pláčem, že dlouhou chvíli nemohl slova pronést. Teprve po několika minutách se uklidnil, a klidně pokračoval: „Zbytek čakanu, kterýž mne zůstal v ruce, vzal jsem s sebou. Pripadlo mi, že cestou mne může někdo přepadnouti a že je třeba něco mít k obraně. Přelezl jsem hřbitovní zidku a

uháněl domů. Bývalý boj ve mně přestal — jen jedno jsem cítil: Je se mnou zle.

K deváté hodině přihnál jsem se domů a rozlomenou hůl hodil v siní do kouta. „Prosím tě, kudy chodíš jak bludná ovce?“ — přivítala mne žena. Slova ta mne jak meč do srdce bodla, protože se právě na mne hodila. Nic však jsem neodpověděl. Klekl jsem k modlitbě, neb chtěl jsem hned na lože. Ale myslíte, že jsem byl schopen modlitby? Na hřbitově jsem se viděl, jak biju v kříž. Lehl jsem. — Ach, jak mně bylo v srdci! V pekle není hůř! Tak jsem se převaloval na lůžku s boku na bok, až bez zavření oka dočkal jsem se rána.

Ráno odbýval se v sousední vesnici pohřeb — a na pole, právě při obědě, vstoupil do naší světnice četník. — Kdyby někdo znenadání nůž do mne vrazil, nebyl bych se tak lekl jako toho četníka. Na celém těle jsem se chvěl a nebyl jsem schopen odpovědět četníkovi na otázku: „Kde jste byl včera večer?“ — Žena, která hned všecko pochopila, odpověděla za mě: „Kde by byl? — Doma!“

„Vás se neptám“ — odbyl ji četník — a znovu na mne: „Odpovězte — kde jste byl?“

„V Oldřichově“ — přiznal jsem se.

„Co jste tam dělal?“

„Táhl mne tam smutek. Chtěl jsem si oldřichským občanům postěžovat na krivdu, která tam stihla mého syna, mne a celou mou rodinu.“

„A kde jste si stěžoval?“

„V hospodě.“

„V které?“

„V té první od tohoto kraje.“

„Kam jste šel z hospody?“

„Koupil jsem si na cestu kořalky, abych lítost zapil a šel domů.“

„Nikam jinam?“

„Ne.“

„A což tento rozbitý čakan, který jsem v koutě vaší síně zvedl? Kde jste ho rozbil?“

„Ten je již dávno rozbitý.“

„Tak? — A což tato druhá půlka? — Není od vašeho čakanu?“ — A četník zpod pláště vytáhl otlučenou spodní polovici hole a připojil ji k vrchní půlce. — „Nu, hleďte, kterak se k sobě hodí. Nezapřete, že je to celý váš čakan. Kde jste ho rozbil a o co? Doufám, že nahlížete, jak marno je zapírat. Nuže, přiznejte se.“

Vyznal jsem všechno a ničeho nezapřel a k posledku jsem dodal: „Víte, jak mému synu a mně bylo ublíženo.“ — Četník zaznamenal si mé výpovědi do svého zápisníku a pak pravil: „Musíte se za svůj zločin před soudem zodpovídati.“ Na to odešel.

Ještě četník za sebou dveři nezavřel a již začala žena nářky: „Pro Boha nebeského, cos to vyvedl? Kříž rozbít — věc svatou! — A na hřbitově — místě posvěceném! Což jsi na Boha zapomněl? Či nemodlíš se každý den: Odpust nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům? — Nevíš, že pomsta patří Bohu?“

Slova ženy mne drtila. A víte proč? Protože i ona tak mluvila jak ten hlas ve mně. Ona mu dávala za pravdu, stála na jeho straně proti mně. Nyní mně bylo zřejmo docela jasně, že jsem měl toho hlasu uposlechnout. Zrovna celým tělem, každou kapkou krve a každou žilkou jsem cítil: Nyní je se mnou zle.

Ještěli jsme si dříve na své neštěstí nařikali, teď jsme všichni zmlkli. Jako by mūra na náš dům sedla, jako by černý mrak jej zalehnul. — Jak hrozná byla to doba! Jak pomalíčky se vlekly dny, v nichž jsem očekával pohnání k soudu! Jak hrozně byly ty noci! Byl bych se nejraději o své újmě rozběhl k soudu a řekl: „Tak to odbudme. — Čím dřív, tím líp. Netrapte mně s tím věčným odkladem.“ Advokát, jehož jsem vyhledal a všechno mu sdělil, těšil mne sice, že věc pro mně tak zle nedopadne, ale pocit hrozně úzkosti nemohl ze mne vypudit. V té době vlas mně sešedivěl a čelo vráskami se pokrylo.

Konečně za měsíc dostal jsem obsilku k soudu. Za týden mám prý se dostavit k soudu číslo dveří to a to. Až za týden? Proč ne zítra?

V tom týdnu jsem nějak otupěl. Byl jsem již tuze zemdlen a zmučen úzkostmi. Dostavil se mi spánek a s ním malá posila. Až teprve poslední noc před soudem úzkosti mne znovu sevřely a spánek s očí zaplašily. Ale snášel jsem to trpělivě, těše se, že přicházející den přinese mně jistotu. Nastane jasno a s ním dostaví se stálý klid. Tak jsem se těšil.

Ale zklamal jsem se. Jasno sice nastalo, klid však nikoliv. A víte proč? Zase proto jako dříve. Pro slova, která mně řekli u soudu. „Nebyl on již dost vytrestán tím, že se oběsil?“ — řekl mi soudce. „Nemodlíte se každý den: Odpust nám naše viny, jakož i my odpouštíme? Nevíte, že pomsta patří Bohu? — A myslíte, že jste toho nebožtíka potrestal? Ten již o ničem neví. Toho již se netkne trest ani hanba světská. — Víte, komu jste hanbu způsobil? Tomu, jenž na tom kříži pněl. Jeho kříž, znamení své spásy, jste ve svém vzteku rozbil. A toho jste se dopustil na místě posvátném, kde má přestávati všechno nepřátelství a kde jen mír a pokoj věčný má vládnouti.“

„Vv jste mně zde nespravedlivě odsoudili syna. Věřili jste raději udání dareby a zloděje, než slovům poctivého člověka. Nemohl jsem se ubránit — musel jsem se pomstít.“

„Mlčte, nebo vás dám hned zavřít“ — vzkřikl jiný soudce na mne. „Rozsudek nad vaším synem vyneseny je spravedli-

vý. A pamatujte si, že ho od něho nikdo na věčné věky neosvobodí!" To prý byl ten soudce, který soudil mého syna. Poznal jsem, že i u soudů jsou lidé nadutí a nespravedliví.

Konec zněl takto: „Ve jménu jeho veličenstva na základě paragrafů těch a těch odsuzujete se na půl roku do žaláře, každý týden jedním tvrdým ložem a postem zostřeného — a to v ten den, kdy jste se svého zločinu dopustil. — Chcete-li, můžete se odvolat k vyšší instanci. Chcete?"

„Nechci. Mně jste neukřivdili, ale mému synu jste ublížili.“ Jak jsem se mohl odvolat, když můj soudce pronášel jen ta slova, jež dávno před tím nešťastným skutkem ke mně promlouval můj věčný soudce? Žádal jsem raději, abych si mohl trest ihned odpykat. Myslil jsem, že nemohu se před očistěním svým objevit před tvářmi svých spoluobčanů. Mé žádosti bylo vyhověno.

Jak jsem se styděl v žaláři sám před sebou! — „Hleď“ — mluvil jsem k sobě — „hlasu výstražného, jenž se před skutkem v tobě ozýval, nechtěl jsi poslechnout. Tomu jsi odporoval a za pravdu jsi mu nechtěl dát. Cítil jsi, že to hlas nejlepššího přítele tvého, bytosti předobrotivé, jež to s tebou nejlépe myslí, a nechtěl jsi jí se dát vést. Proti ní jsi měl stero námitek. — A nyní, když je pozdě, a ústa trestajícího soudce tatáž slova ti opakují, hned jsi se poddal. K hanbě jsi se podrobil, k slávě jsi se nechtěl podrobit. Jaké zarputilosti bylo třeba s tvé strany, bys v sobě dobrý ten hlas umlčel. Nyní cítíš: Tvá vina, tvá vina, tvá největší vina. Sám jsi hřešil a sám jsi se odsoudil. Ano sám, nebo hlas, jenž tě varoval, byl hlasem tvého soudce, a ty jsi jej nutil, aby tě odsoudil. Kterak bylo možno, že jsi tak vytrvale od sebe zaháněl toho, jenž ti bránil skočit do propasti, jenž tě varoval, vrhnout se do zkázy?“ — Tak jsem k sobě mluvil a myslel jsem, že bolesti se zblázním.

A pak jsem vzpomínal na bývalou svou vážnost mezi občany. Celá farnost mne znala a ctěla. A nyní všichni budou mnou pohrdat, na mne s pošklebkem hledět, za mými zády vtípy dělat a se chichát. A můj syn, mé děti, má žena! Budou na mě hledět s výčitkou, že jsem zničil jejich dobré jméno. Že syn můj je nevinen, mohli hodní lidé uvěřit, ale že já jsem bez viny, toho nikdo myslit nemohl.

Při těch myšlenkách jsem si vlasy s hlavy trhal, po světnici žalární zoufale běhal, stěnal a kvilel, rukama lomil, plakal a nařikal a modlil se k Bohu svému, aby ve mně opět se ozval a promluvil alespoň jedno potěšné slovíčko. — „Či snad opustil jsi mne, nehodného? Snad mne nyní přenecháš mému zoufalství? Bože, ozvi se ve mně, smiluj se. Zarmoutil jsem tě, ale ty odpusť, rozhněval jsem tě, ty však ve hněvu nezůstávej. Potrestej mne ještě více za mou vinu, jen obrať zase ke mně svou tvář.“

Tak jsem den co den k Bohu volal, úpěl a lkal. Ale na-
332

darmo. V nitru mém bylo hlucho a potěšného slovíčka se v něm neozvalo. Ba vyčítavý hlas ve mně bouřil více a více: „Znamení své spásy jsi rozbil, své náboženství a Boha svého zneuctil, svou viru potupil. Na místě posvátném, místě pokoje a věčného míru jsi to učinil. Čeho pohan není schopen, to jsi spáchal ty.“

„Což není pro mne odpuštění? — Není pro mne spásy? — Jsem věčně zavržen?“ — volal jsem.

„Nejsi“ — ozvalo se ve mně jednoho večera. — „Ale musíš za pokání něco vykonat.“

„Co — co mám vykonat?“ — Chytil jsem se dychtivě toho hlasu.

„Lehneš si na tvrdé lože a budeš na něm nepohnutě ležet s rozpiatýma rukama jako Kristus na kříži.“

Sotva ten hlas dozněl, odhodil jsem vše s lože, co je změkčovalo, lehl na desku, roztáhl své ruce a bez pohnutí jsem tak do rána setrval. Ráno jsem vstal s bolestmi v zádech, ale s pokojem v srdci. Celý den cítil jsem se šťastným a přece musil doznat: „Nejsem, Pane, hoden tvého míru.“ Večer s radostí jsem se opět kladl na svůj kříž.

Tak to trvalo celý týden. Až když po osmi dnech nemohl jsem bolestmi vydržet, položil jsem na desku deku a spal tvrdě až do rána. Ale pak opět ozval se v nitru vyčítavý hlas: „Zapomináš, co jsi spáchal? Čiň pokání za svůj zločin.“ A hlas ten celý den mne trýznil a taková muka mi působil, že s radostí jsem se z večera kladl na holé lože, jen abych hlas ten k mlčení přivedl. Než bolesti v zádech stávaly se nesnesitelnými a já po několika dnech volal: „Pane, ukroť hněv svůj. Zmírní trest kajícím hříšník, před jehož očima hřích jeho je vždycky.“

Tu jednoho rána hlas mi řekl: „Polehčím ti v trestu tvém. Nebudeš již na kříž ukřižován, ale kříž, kterýž jsi na hřbitově rozbil, budeš nosit na zádech svých. Nikdo ho na tobě nespatri, nikdo o něm vědět nebude mimo tebe. Břemeno to poneseš den co den, pouze na noc ti je sejmu. A tak bude, dokud žaláre neopustíš.“

A tak jsem den co den chodil se svým křížem. Nosil jsem jej pokojem, venku při vycházkách a při pracích. Tižil mne, velmi tlačil, ale rád jsem kladl ramena pod břímě to za mír a pokoj, jenž se mi rozhostil v srdci. A byl jsem rád, že nikdo ani živá duše mého břemene nevidí, mého trestu nezná.

Pomalíčky plynul měsíc za měsícem, a já již počítal dny, kdy opustím žalář. Bůh se se mnou smířil, to cítil jsem v srdci. I žena se smířil, i děti. Hanbu světskou budu snášet mukně. Zasloužil jsem si ji, jsem ji hoden. Jen Bůh když se na mne nehněvá — to mi stačí.

Přišel den, kdy jsem měl být ze žaláře propuštěn. Žalárník mi ráno oznamoval, že jsem volný, že mohu domů — a položil mi na lůžko mé šaty. Svlekl jsem trestnický oděv a pečlivě

se umyl. Ale — pro Bůh — kříže — kříže jsem se svých beder složit nemohl — nemohl. Plakal jsem, nařikal a Boha prosil, aby mi jej sňal, ale marně. Vzdychal jsem k němu, aby ke mně promluvil, aby mně oznámil, jak dlouho ještě mám s břemenem tím chodit — ale nedával mi odpovědi. „Rekl jsi mi, Pane, že kříž budu nosit jen do té doby, kdy opustím žalář“ — připomínal jsem mu jeho slib. — „Hle, dny ty se naplnily. — Nuže, oslav pravdomluvnost svou!“ — Snažil jsem se znova kříž se sebe setřásti — než nadarmo. I oblékl jsem své šaty a smuten bral se s křížem domů.

Jen jedno mne těšilo, že nikdo cestou mého kříže neuzřel. Ani v moji vsi nikdo ho nespátřil, ani děti mé, ba ani žena jako by o něm poněti neměla.

Ale já nemohu, nemohu kříže toho již unésti, klesám pod ním, chci se ho zbavit, neboť Bůh mně dal k tomu právo svým slibem v žaláři a dnes — a starci zlahodnul hlas — a dnes ke mně opět promluvil: „Jdi tam, kde jsou Milosrdní lidé — jejich lékaři zbaví té tvého břemene.“ A tak, pane doktore, pro Boha jich prosím — zbavijou mě toho kříže a zahojijou rány, které mám od něho.“

„Svlékněte se“ — dí na to lékař útrpně.

Šedivý muž se svlékl a na zádech jeho zjeví se veliké odřeniny v podobě kříže.

Dopis.

Já píši Vám, jenž dávno poznal již,
že v mnohém rozumíte duši mě,
a promiňte, že o tom mluvím k Vám,
co mne se týká — mou jest bolesti.

Však vizte — jsem zde sám, já nemám, s kým
bych o tom hovořil, co bolí mne —
a pak i hovor sám mně zdá se být
jen slabým výrazem těch hrozných muk,
v nichž žiji dnes a dlouho budu žít.

Já píši Vám a chci Vám psáti dnes
o zármutku, o trýzni duše své,
o bolu, který stihá každého,
kdo musí přihlížet a svědkem být,
jak hyne poslední mu, kterou má,
nade vše drahá bytost. — Poznala
jste také bolest moji podobnou,
i pochopíte její velikost.

Již dlouho hrozil jsem se toho tak,
až řekne lékař: marno všechno jest,
až poslední mně vezme naději,
již držel jsem se jako tonoucí.

Já v životě jsem štěstí nepoznal,
mně vždy se každé přání zhatilo,
cos přál-li jsem si — druhé přišlo mi
a co jsem nechtěl — musilo se stát.

Snad zavinil jsem všechno sobě sám —
kdo může tušit, kde ta příčina?

A často napadá mi myšlenka:
proč — za co trpím — odkud to — a zač?

Mně uschl brzy v mládí první květ,
jenž rozkvést mohl v kvítek překrásný
a plody vydat stokrát bohatší —
než nemělo se asi takto stát.

Pak dlouho bloudil životem jsem sám,
jen k jedné myšlence jsem upoutal
svůj zrak a ničil stále v sobě vše,
co bránilo mně v jejím splnění.

Já opustil jsem svoji milou vlast
a v dálných končinách jsem zase žil
a když se srdce příliš bouřilo
a v hrudi bušic, chtělo podíl svůj,
já zakázal mu každý teplý cit
a vzpomínky jsem vyháněl, jak zlo,
a pamět krotil — uzdy přidával
a držel v područí. — A šel jsem sám. —

Jen pozdravy jsem poslal někdy v dál,
kde kolébka má stála — první sny
kde hlavou táhly — první červánky
kde užel jsem a také poslední.

Na vísku svou jsem sobě vzpomínal,
na malý dům a velké štěstí v něm —
a hvězd a měsíce se tázal rád,
zda tam též svítí. — A dál jsem šel sám.

Já sám jsem šel. Jen jedno bylo mně
v mé samotě vždy silou jedinou
a novou pomocí, když slábl jsem,
a stálou radostí: to matka má.

Ji platily mé denní vzpomínky,
ji byly denní moje modlitby,
ji bylo všechno, co jsem podnikal,
ji patřil každý první pozdrav hned.

Vy znáte snad to zvláštní zladění,
jež v nitru nastává, když divá bouř'
se sbírá na nebi a hrozí všem,
již bez ochrany jsou, svou hrůzností.

Tu všechno v přírodě svou mění tvář,
a nebe těžkým mrakem halí se
a stromy nízko kloní koruny
a listy šepcou si, jak duchové —
a ptáčky zalétají do svých hnízd
a vzduch se stává těžkým přikrovem,
a broučci umlkají v hovorech
a motýlci se tisknou v květů hvozdu
a všechno vzdychá těžkým, bolným „Ach“.

To těžké „ach“ se nese krajinou,
to táhlé „ach“ je její mrtvý vzdech,
to bolné „ach“ je echem posledním,
je zvukem jediným, jež slyšet lze.

To bolné „ach“ zní dneska duší mou,
v mé duši dnes je jako před bouří,

v ní všechno umlká — a čeká jen,
až sjede blesk a zaburácí hrom
a všechno zničí, spálí, rozvrátí,
co bylo dosud mého života
jedinou nadějí. —

„Ach“ zní to stále, bolně v duši mé,
„ach“ zdá se kolem mluvit každý zpěv,
„ach“ volá na mne každá vzpomínka,
„ach“ dere se mně stále přese rty —
„ach“ dlouze táhne se — „ach“ v srdci mém
a rve a pálí, duši, kormoutí,
a nitro ovládá, mu poroučí,
a každou práci ničí — nemožní.

To „ach“ mne žene s místa na místo
a nedá nikde klidně spočinout,
mně ukazuje nové možnosti
a každou možnost vníveč obrací.

To „ach“ mne trápí za dne, ve spaní,
a nedává se ničím odpudit
a jsem-li sám, mně zdá se hrozným být —
a nejsem-li, tu ještě hroznějším.

Nuž poraďte, co já dnes činit mám,
bych zmenšil bolest, která duši rve,
či lépe — řeknu Vám, co mně je dnes
v bolesti mé jedinou záchranou.

Když bouře dozrula v přírodě,
když deštěm svlažila své zloby žár —
hle, zase slunko z mraků vyhlédne
a zemi líbá svými paprsky.

Pod nimi zase všechno oživne
a stromy srovnají své koruny
a ševlí svou píseň sváteční,
a ptáčky vzlétají zas do oblak
a vzduch se zdá být čistým ozonem —
a broučci počínají svoje hry
a motýlkové zase pijí med —
a všechno, všechno dýchá volně zas —
a přírodou se nese lehké již
a spolu veselé a volné „Ach“ —

To bolné „ach“ je jako hudby zvuk,
to lehké „ach“ je jako víly krok,
je jako oddech velké po práci —

Mým sluncem moje pevná vira jest,
jí těším se, když bolest doléhá,
jest mojí nadějí, jí kojím se,
když bouře smrti kolem burácí.

Jest pro mne paprskem, jenž libá mne
a zase k životu mne probouzí
a volně dává dýchat hrudi mé
a srdce moje v bolu konejší.

Ta jest mou záchranou, i všim co mám,
neb jediná jest, která dovede
mne nad zem' povznést tuto ubohou
a otevřít mně nové obzory
tam za tou klenbou modře bělavou —
tam ukazuje, své bych zařídil
a kroky obrátil, že dočkám se
tam shledání a štěstí onoho,
jež zde již nikdy mítí nebudu.

V mé hrudi zas zní sice ono „ach“,
však volně, jasně, přímo lákavě,
to něžné „ach“, jak matky objeti
a čisté, jako její polibky,
a horoucí, jak srdce mateřské.

To píši Vám — jenž dávno poznal jsem,
že rozumíte dobře duši mé.
To píši Vám a spolu táži se:
zda lepší možno v světě naléztí
a mítí záchranu nad tuto jistější?

Eugen Klaudius Kletus:

Rovnováha.

Potlačuji vášnivosti své povahy.

Krotím prudkost svého ducha.

Přemáhám se, abych nezarmoutil nevinného a neublížil slabému.

Miluji pravdu, ustupuji před ní rád a ochotně, byť i se škodou.

Žádný prospěch a žádné výhody nesvedou mne s mých cest přímých. Neznásilním svědomí. Křivd se nedopouštím.

Chci mítí mír v srdci svém.

Z „Konfesi konvertity“.

Přeložil J. Rozmahel.

Dokontení.

Nikdo lépe nerozeznává jak ona, že „nyní patříme skrze zrcadlo v záhadě“, avšak kteréhosi dne „tváří v tvář“, že nyní „poznávám částečně, ale tehda poznáme úplně, jakož i úplně poznání jsme“. V ní chápu v míře nejvyšší, že „když jsem byl dítětem, mluvil jsem jako dítě, smýšlel jsem jako dítě, soudil jsem jako dítě. Když však jsem se stal mužem, odložil jsem, co bylo dětinské.“

Vše to, co možno nalézt v každém jiném systému, ovšem eklekticky a upraveno individualitě, možno nalézt zde všech ten mysticismus Severu, trpělivost Východu, radostnou důvěřivost Jihu a nebojácnou podnikavost Západu. Ona rozumí a laská srdce právě tak, jako řídí a informuje hlavu. Ona jediná hájí panenství jako nejpochestnější stav a manželství jako nerozlučitelnou svátost. Ona jediná jasně rozeznává povolání jednotlivce, jako dokonale rozeznává ideály racové kmene; jest utivá k subjektivní víře stejně, jako věrná objektivní pravdě. Ona jediná de facto jest dokonale obeznamená a něžná k duši odloučené, rozumí jejím přáním, doplňuje její nedostatky, zachází pečlivě s jejími slabostmi a hříchy; prostě proto, že jest širá jako svět, stará jako věky a velkodušná jako Bůh.

§ 6. Pohlížím-li nyní zpět a pročítám-li znovu první stránku těchto Konfesi, sedě tu v domě, který jsem kdysi před roky jednou navštívil jako nedůvěřivý, bázlivý, samolibý hoch, vidím, kterak vine se onen plán, jež měl Bůh se mnou, jako zlatá nit vším tím sesýpaným krajem, jímž jsem krácel, počínaje rozkošnými luhy domova a školy, sesutou strání kněžské činnosti, přes sluje a útesy stínů smrti až k opevněné, cimbuřím obehnané výšině, s níž po prvé jsem spatřil svět, jak ve skutečnosti jest a nikoliv, jak jsem si jej v myšlenkách představoval. Chápu nyní, že vše, co Bůh stvořil, spolu souvisí — že z jedné krve učinil všechny národy světa; že není jediné tužby, vycházející z temna, jež by nenašla svou cestu k Němu; jediného nejistého aneb překrouceného systému myšlenkového, který by nevrhal zpět alespoň jediného prasku věčné slávy; jediné duše, jež by neměla své místo v ekonomii Boží. Na jedné straně jest žízeň, touha a neklid, na druhé ukojení a pokoj; zde není pudu, nýbrž vše má svůj cíl, zde není kaluže, nýbrž odlesk sluneční, zde není místo znetvořené země, nýbrž nebe zvedá se nad ní. A onou mrtvou pustinou přivedl mě ve Svě nekonečné dobrotě k místu, na něž sestoupil s výšin Jerusalema, jenž jest matkou všech nás; vyzvedl mě z bahna a bláta a postavil mou nohu

na skálu; zvedl mě z těch rozbíhajících se cestíček, jež nikam nevedou, a přinesl mě k oné široké cestě, jež vede k Němu.

Co však leží nade mnou, nevím; věže města Božího ztrácejí se v mlhách, jež obklopují Jeho trůn. Město jest příliš rozsáhlé, jeho ulice jsou příliš nádherné, jeho domy příliš ohromující pro každou duši, než aby mohla snít, že vše to zná, aneb že pochopí jejich tajemství. Na tomto světě dokonce ani světec aneb theolog, nebo stařec, který žil po všechny dny svoje uvnitř jeho hradeb, nemůže se odvážit pomyslet, že postoupil víc, než několik málo kroků k nebeským jejím branám. Stojí uvnitř jeho, a díky Bohu, já stojím tu s ním, jak musí stát každá duše, které Bůh ukázal tak veliké dobrodiní. Ale my všichni dohromady jsme jako partie dětí, prchajících krajem, cestou ušpiněných, unavených a zmatených slávou. Kolem nás jsou veliké paláce, kde bydlí knížata; za námi brána z perel, kterou jsme kdysi prošli; ulice před námi tisíní se nebeskými postavami, příliš trpytnými, než aby-chom mohli na ně pohlédnouti, a nejvýše nad námi zvedá se veliké, záclonou zastřené schodiště vedoucí ke králi.

Právě teď po několika krocích přijdeme čtyřúhelné tržiště. Ale pro toho, který stojí, kde my, není se tu čeho báti; zde není propasti, aby byl nucen šplhati, ani prudkých bystřín, jež by musil překročovati; Bůh učinil vše pohodlným pro toho, kterého propustil Branou nebeskou, již postavil na zemi; sama opravdová řeka Smrti není ničím více, nežli vysychajícím proudem, překlenutým mostem a chráněným na každé straně; stín smrti jest o trochu více, než soumrak pro toho, který patří na něj ve světle Beránka.

„Hle, stánek Boží s lidmi; a On bydleťi bude s nimi . . . a Bůh setře všelikou slzu s očí jejich a smrti více nebude . . . A Město nepotřebuje ani slunce, ani měsíce, aby svítily na ně, neboť sláva Boží je ozářila, a Beránek jest lampou z ní.“

POSUDKY KNIH.

Jaroslav Maria: Kyvadla věčnosti. Románová truchlohra ve třech částech. Nakladatelství J. Otto v Praze 1920. Stran I.-III. 695. Cena K 50'40. — Ovzduší tohoto díla je podivné a těžké. Olověné, dusivé mraky visí nad jevištěm chmurného osudu obou hlavních osob, podivinského, misanthropického advokáta Horta a bohaté paní Sitové. Temná jakási a slepá síla žene tyto dvě bytosti k sobě, ne vášní krve — ta vrhá je v náručí jiných, ne zvyk a jeho náhodné okolnosti — žijí daleko od sebe. Tato síla se zve *osud*, zákon neúchylný, neuprosný a nezadržitelný jako kyvadlo věčných nějakých hodin. Pesimistický ibsenismus — to bylo by snad dosti vhodné slovo, kterým bychom označili Mariovo pojetí života; pěst osudu vše drtí, vše bezohledně, bezdůvodně pohání ke katastrofě. Není svobodné vůle. Pozorujte jen: Tankreda Sitová se připravuje na cestu do Vídně; rytmistr Karpe ji nabídl průvod. Ví, že se vydává v nebezpečství ztratit čest; nemá sice úmyslu zlých, umínuje si, že nepřenocuje s Karpem, ale zároveň se koupe pro případ, že by s ním spala. Čteme:

„Hlouposti, zakřikla konečně množství deroucích se obtížných, drobných a klovajících myšlenek, vyhrůžek, narážek a výsměchů. Podívala bych se, abych musila, nebudu-li chtít. Uprostřed cesty obrátím, zachce-li se mi. Ve Vídni zajedu ke švekrůši, u ní přespím. I v hotelu pevně uzamknu dveře svého pokoje.

Hlásek tenkým tónem poznamenal:

— Koupáš se v nepravdivý den — —

Zarděla se v bolestném, náhlém hněvu.

— Ano, vzdorně prohodila, pro všechny případy —

Hlásek vedl svou:

— A viš, že onen jistý případ nastane . . . Připouštíš-li možnost, je s tebou konec.

— Nechťsi, vztekla odpověděla, nechťsi je konec. Budu-li chtít, aby nastal, bude zcela mou, jediné mou a výhradně mou věcí. Nedovolím, aby se kdokoli pletl do mého neštěstí.

Neštěstí! Zhrozila se, postavila, již jen v košili, rozplétajíc vlasy, jako zkašenělá před lůžko a velmi volně, hlasitě dodala:

— I smrt podstoupím, zachce-li se mi.

Ulehla, nepřikryla se, očima zcela rozevřenými tupě zírala ku stropu a tušila, že je vše nezvratně určeno. Že nastane, co ustavičně vyvracela a zamítala, ať si rozum vykládá cokoliv, poněvadž nikoliv její rozumové, z ní samé se rodící, ale ještě jakési jiné, mimo ni i Karpeho vládnoucí, pudící, slučující a

neúprosně zasahující síly budou rozhodovati uskutečnění, co uznají za dobré a lhostejně se odvrátí od obětí." (I. 103-104.)

Těm protichůdným motivům, jež vrou v duši Tankredině, nedává převahy svobodná vůle. Tak čekali bychom, neboť *vůle* jest to, jež dává našim pohnutkám supravolenci; avšak zde je vše nezvratně určeno. A odtud celé vypravování je prosáklé bolestí a smutkem jako hudba Wagnerova „Tristana a Isoldy“ a vrcholí ovšem důsledně v sebevraždě obou hrdin. Není pochyby, že poměr osudu a vůle, Boha a člověka je neproniknutelným tajemstvím. Do jakých hloubek šlo badání filosofů a theologů o zábadách předurčení a svobodné vůle! Kolik temných koutů, krajností a bludů se naskytlo! Ale přece se nikdy nesmíříme s nějakými slepými a neúprosně zasahujícími silami. Chceme mít aspoň část svého osudu ve vlastních rukou, sami chceme kouti své štěstí. Tomuto přirozenému chtění lidského srdce, zdá se, že odporuje základní myšlenka Mariova románu. Maria nestvořil velikého, pravého díla uměleckého, jež by nás pozdvihlo z ruin a přivedlo o krok, jen o krůček vpřed. Ne, zdrtil nás mračnou osudovostí svého rozvleklého děje, rozestřel nám před oči výstřednosti, choroby, podivnosti a hříchy mnoha lidí, vypravoval nám mnoho o věrném psu Xantovi a krásném a rozumném koni Rolandovi, kteří jednají jako lidé, nežerou, nescipají, nýbrž jedí, spí, mluví, žálří, umírají, a vypravoval nám zase mnoho o lidech, kteří zase naopak jednají jako zvířata. Vrhł nás ve zmatenou směs poblouzení, lásky, nenávisti a bolu, v níž marně se tážeme proč? Není snad jeho zvykem vysvětlovati bolest, ponížení člověka a řešiti opravdu hádanky osudu. Avšak to právě žádáme a očekáváme. Nepotřebujeme nikoho, aby nám opakoval, že jsme zmitáni neznámou silou, drceni tíhou tajemného osudu, zrozeni k hoři a zoufání. Avšak na to vše čekáme odpověď, vysvětlení. A to je úkol filosofa. Potřebujeme však více než filosofa. Jsme totiž jako dítě podrobené těžké operaci. Křiči bolesti. Nezkonejší ho rozumný výklad otcův o podstatě a prospěšnosti bolesti, kterou trpí. Ale uchlácholí je sladké polibky matky, která sedí u lůžka a laská je, až zapomenouc bolesti, blaženě usne. A to je úkol umělce: dáti nám krásný, třebas smyšlený a klamný sen; dáti duši ztracené teplo, zhyčkatí a uspatí ji aspoň na chvíličku. Až procitne, bude silnější k dalšímu utrpení. — Maria není tím otcem-filosofem; ale není ani tou matkou. Nedáme mu za odměnu palmy mudrcké ani vavřínu básnického. Avšak v duchu mu stiskneme bratrský ruku, že je tím dítětem, jedním z nás trpících a klesajících. Jeho dílo je výkřikem velikého bolu, a to snad samo postačuje, bychom nelitovali, že jsme je četli.

Dom. P.

Frant. Langer: Železný vlk. (Příběhy z naší anabase.) Nakladatel Gustav Voleský, Praha, Král. Vinohrady 1920. Stran 184. Cena K 16'50. — Sotva je možno připočísti Langeru k oně řadě legionářů, kteří proživše veliké věci a shlédnuvše

púl světa nedovedli z těchto obrovských dojmů stvořití velkého uměleckého díla, nýbrž vystoupiti literárními pracemi, v nichž všechna velikost jejich odyseje je zploštěna a k nepoznání zhudlařena. Legionářských publikací je už celá řada, pokud vím: Frant. Šifler: Ruské obrázky. — Karel Vaněk: Charašó, pán, da? — Ferd. Písecký: Světem za svobodou. — Týž: Když tekla krev. Verše. — Jan Laška: Pochod hladu Albanii. — Mila Vraštil: Vyhnančovy písničky. Verše. — A. Kavon: Ze zápisků zběhových. Verše. — Hle, celá řada! Nemusím připomínati, že jsme tyto knížky brali do rukou s jakousi dychtivostí. Legenda blanická nás snad trochu mátlá a také rychlý odbyt těchto děl. A odkládali jsme tato podprůměrná veršování a tato divným mesiánským pathosem nabubřelá vypravování zklamání a ochuzení o mnohou illusi. A v posudku o knize Píseckého: Když tekla krev, neváhali jsme napsati, že dílka toho druhu budou kdysi historickým dokladem, ale nikdy uměleckým pokladem. — Přetouče knihu Langerovu, budete aspoň uspokojeni, když nic jiného. Není v ní velikášství ani byzantinského klanění, jež bují na př. v knihách Píseckého. Osoba autorova ustupuje, aby vynikla věc sama. O umělecké ceně jeho díla by mohl býti spor. Je pravda, nesneseme, aby někdo naivně a začátečnický vypravoval tak veliké věci. Avšak není také zákona v kodexu umělecké kritiky, jenž by kázal, že tyto úžasné události, o kterých se vypravuje, musí býti ztravestovány, aby šly k duhu kdejakému literárnímu labužníku. I tato nezkrystalisovaná surovina má své kouzlo a konec konců uznáme, že člověk, který toto psal, byl opravdový umělec.

Dom. P.

Petr Kříčka: Bílý štít. Druhá kniha básní. Nákladem Al. Srdce v Praze 1916. S dřevoryty Karla Němce. Stran 53. Cena K 8'40. — Básník „Šípkového keře“ a překladatel Brjusovův vydává novou sbírku básnickou a věnuje ji svému strýci MUDru Josefu Svitilovi. Máme ještě v živé paměti ryzí a srdečnou poesii Svitilovy-Karnikovy „Moravské symfonie“. Táž láska k domovu a rodné zemi, týž slunný idylismus provívá i verše jeho synovce, který se ponořuje v taje vzpomínek na krásné dětství, na první snění malého kloučka na pastvinách, na písňe ptáků a cvrčků a roztomilé příhody sladké minulosti. V této poesii se cítíme doma. Jsme věru přesyceni náměsíčnou poesii, kterou nás dle západních vzorů dosti nelslavně vyčastovalo právě minulé pokolení básnické předstihnuvši v erotice a nepravé extatice i cizinu a její poblouzení. Chceme konečně, aby nám někdo mluvil naší řečí, aby básník byl muž našeho rodu, náš bratr a ne podivný cizinec spadlý s neznámé oběžnice. A Kříčka jest jistě tímto bratrem: Nemež k němu pro jeho něžnou prostotu, úsečnost, těžce dobytou jadrnost a nade vše vzácnou českost jeho mluvy. V touze po svérázu zabíhá někdy i do všelijakých provincialismů, to víme; a to jest jeho znak: v jednotlivostech domácký a trochu své-

volný, ve stavbě celku však ukázněný a klasický. *Dom. P.*

Jaroslav Pokorný: Smutek mládí. Básně. Nakladatel Fr. Borový v Praze 1920. Stran 60. Cena K 13'80. — Křesťan zná jen jednu nahotu: nahotu Vykupitele zmučeného, zkrvaveného, na kříž přibitého. A s tohoto stanoviska, na němž neujdeme ovšem výtky ialešné pruderie a zkamenělého dogmatismu, odsuzujeme každé dílo umělecké, jež činí dojem, jako by bylo inspirováno nevěstkami. Dobrý umělec musí býti i dobrým člověkem. Dobrý člověk ví, jaká hluboká tragika prostupuje sexuální život. Dobrý člověk nechce býti pohoršovatelem malíčků; naopak: tonul-li kdy sám ve vírech, nebude do nich vrhat jiných. Zdá se, že Pokorný není tím dobrým člověkem. Ci je to dobrý člověk, kdo myslí, že je nám potřebi čísti na příklad veršovaný popis pohlavního konu? Myslí ten básník, který se chvástá, že „blahoslavenství čistých srdcí bláznovstvím našel a citil“, že je toho potřebi, aby se obohatala naše fantasie, povzneslo vzdělání, zušlechtil charakter? I když nám snad někdo vytkne nepochopitelnou zaostalost a staropanenskou cudnost, doufáme, že nebude nám za lež míti, řekneme-li z pouhého uměleckého hlediska, že hrubá smyslnost, jež se tak ráda vydává za radostné a zdravé pojetí života, nemá už v literatuře budoucnosti. Jako vášeň sama, tak i její opěvování má smutný osud: zůstává omrzeloš, marnost a zoufání. Vyjadruje to sám básník na konci sbírky:

„Já marné život nes jsem v kraje polární.“

Je možno, aby něco, co v životě zanechává pocit marnosti, nabylo trvalé ceny, stane-li se to thematem básnické knihy? Domníváme se, že nikoliv, a proto nechápeme, proč básník pokládá za užitečno zpívati nám o krásných a nahých ženách a o jejich výskotu „na výspách zšeřených“, když nezanechaly v jeho srdci leda pustotu a bídu. A když už zpívá, snad promine, že jsme neuznali; nebude-li hledati v těchto slovech více než v nich, může si třeba i mysliti, že je přece jen dobrým umělcem, i když ne dobrým člověkem.

Dom. P.

Jan Vrba: Boží mlýny. Chodský román. Nákl. K. Beniška v Plzni. — Jan Vrba zúrodnil svou duši těžkou poesii Březinovou, v jehož stopách šel jako žák příliš učenlivý v prvých knihách poetických. V románech a povídkách Vrbových neviděti už vlivu Březinova ve vyjadřování, ale oduševnělost a vážné pojmání života, zcela v duchu velikého učitele, zůstaly. K tomu nutno připojiti něžné chápání tradic zbožných Chodů zvláště o vztahu člověka k spravedlivému Bohu. *Boží mlýny* jest úchvatný román, jež přčtete skoro bez dechu. Pásmo děje prostické — jak krivá přísaha sedláka chodského vymstila se nejen na krivopřísežníkovi, ale i na jeho synech a na celém statku. Něco biblicky prostého a silného vane z celé knihy. Mimoděk vtírá se srovnání Vrby se starším chodským autorem Baarem. Jakkoli miluji Baara, přece srovnání vypadne ve prospěch Vrbům. Baar má rychlejší spád, je všecek živější,

a proto v nestřeženém okamžiku tendenčnější, karatelštější, kdežto Vrba je nesporně umělecky vyrovnanější, klidnější, grandiosnější. Rád připočítávám knihu Vrbovu k nejhodnotnějšímu, co u nás bylo v posledních letech napsáno.

B. Osipovič.

Emile Baumann: *Tři svatá města.* Nákl. Dobrého díla ve Staré Říši. Cena 15 K. Přeložil Dr. Jos. Vašica. — S nesmírnou pietou popisuje francouzský autor své pouti do Ars v Dombes (kdež působil světec Vianneye), do Svatého Jakuba v Compostelle a na Horu svatého Michaela. V nynějších rozervaných časech náboženských působí tato četba, jednoho z nejlepších autorů laiků francouzských, jako hojivý balsám. Připomeňte si, jak psal Machar v Římu o místech nejposvátnějších, a srovnajte, jak píše neskonale mohutnější duch na př. o Compostelle.

„V Arsu tři dny samoty před tváří Blahoslavencovou mě posílily studem nad vlastní změkčilostí. U Svatého Jakuba hledal jsem především rozhojnění víry. Ano, věřiti, jak učenci věřili, jimžto se dostalo přípovědi z úst Páně; konati tímto světem pouť svou prostě, přímo, oči upiately k stánkům nebes. Ale ty viš, ó veliký Apoštole, jak často vůle má chabne. Touha má vzlétá do výše; po té období kleslosti ji rozptylují v jalových horách. V čem tkví tato bída, ne-li v nuzotě mé víry? Rozmnož ji, ty, kterýž mohl jsi říci ochrnutým: Vstaňte! démonům: Odejďte!“

Učín myšlenku mou čistší, pokornější a mocnější; nechat, píšu-li, péro mě zaléhá jako bodec rydla v bronzovou žest črtajíc na každý řádek jméno Boha živého. Nechat chci jeho slávu a ne svou. Nechat užije mne, neotesaného přičle, aby jiní povznesli se k němu!

Zhněť tvrdost mého srdce, ty, kterému Ježíš řekl: „Synáčkové moji, milujte se jako já miloval jsem vás.“ Až dosavad měl jsem tak málo soucitu se Spasitelem, jehož viděl jsi umírat. Tak málo jsem vykonal pro své bratři!

Nechat všechny mé kročeje znějí na skále neomylné Církve. Ostřez mne jam, do nichž bych mohl padnouti. Kdo může říci před posledním vydechnutím: Jsem spasen? A provinění svá, poznal jsem je dosti, pochopil? Zdaž postací lítost má až do konce?

Tvého přispění, dobrý svatý Jakube, jest mi velice třeba. Zvláště až nastane okamžik umírání, kéž mohu se obrátiti k tobě; méj slitování s poutníkem, jenž tě prosí této chvíle. Stud-li přespříliš dolehne na mne před Soudcem, vstaň, podej mi ruku. Satan mi jí nevydře. Učín, aby matka Boha mého byla mně milostiva; ona již na mne nezapomene; neboť nesvitne dne ani nemine, aby mne neslyšela opětovat: Pros za nás!“ — A nyní srovnajte blasfemie Macharovy! Překlad dr. Vašice je vzorný.

B. O.

Josef Sach: *Hoře lásky.* Novely. Zemědělské knihkupectví v Praze. — Z povídek Sachových viděti uslechtilé etické

názory autorovy, lehkost tvoření, svěžest cestovních dojmů, lehkou příchut romantismu. Bylo by si jen přát, aby spisovatel neustrnul na rutině, aby se propracoval k osobitější umělecké tvorbě. Snad by neškodilo zatím méně psát a více studovat velké vzory klasické i moderní. Nadání je tu, jen ho cílevědoměji používat.

B. Osipovič.

Jos. Hais Týnecký: *Bouře*. Román I. a II. díl. Knihkup. Vaněk a Votava na Smíchově. Sen ve formě románu: česká republika brzy po převratu, oslabená nesvorností národní, je napadena Němci z říše, kde monarchie Hohenzollernů obnovena. Rakouský císař vezen je ke korunovaci do svatovítského chrámu, ale podkopem, podloženým od prvního prezidenta Rucharda, vyletí celá korunovace i Praha do povětří. Nápad by nebyl špatný a úmysl autorův nejšlechetnější: varovati před národní nesvorností. I myšlenky o bratrství, sociální spravedlnosti a p. sympatické, ale prostředky, jimiž autor pracuje, jsou ubohé. Stavba románu mizerná, sloh nabubřelý, pathetický, vše duní vnitřní prázdnotou, nikde nového obrazu, jenž by chytl, nejmizernější novinářský styl. Ať to zkusí autor v satíře, romantickým zbarvení děje, v naturalistickém líčení, všude ukazuje nemohoucnost, ubohost. Celkový dojem je po přečtení nechutný. Škoda práce, škoda pěkného papíru. Lito je mi čtenářů, lito recensentů, lito národa, jež autor zaplavuje svými „sebranými spisy“.

B. Osipovič.

J. R. Hradecký: *Svobodní a svobodné*. Povídky. Nakl. J. Otto. — Daleko sympatičtější, protože opravdovější a prostější je jiný socialist. spisovatel J. R. Hradecký. Některým jeho knihám (Rodina špačka Perčivy, Zaslíbená země a j.) vytýkala se neuměleckost. Nová kniha autorova ukazuje i v tomto směru pokroky. Aspoň poctivé úsilí podati obsahově i stylisticky slušnou věc je tu. Okkultistické a romantické historie Hradeckému nespědí, dobrý je v realistické črtě. Povídka „Nejvyšší soudce“ (tolikrát promrskané thema: návrat vojáka k ženě nevěrné) je velmi dobré, v jádru čistě křesťanská „Kázání na hoře“ (varující mladé muže před flirtem) je přímo výborné i ideovým pojetím i podáním. Už pro tyto dvě povídky neostýchám se milou knížku Hradeckého doporučiti všem, kdož nečiní nároků na příliš vysoké umění.

B. Osipovič.

Letorosty č. 1. Vydává Družstvo přátel studia v Praze. — Úplně v pojetí i ve formátě staroříšských „*Nova et Vetera*“ vyšel první svazek nové sympatické knihovny. Každý příspěvek zvláště stránkovan, aby se mohl časem zařaditi k sourodým věcem. Z původních prací nejvíce zaujme *F. Oualila*: *Rajská legenda*, v níž jsou rozkošné medailonky (sv. Cecilie, sv. Kateřiny, sv. Flory, sv. Barbory, sv. Lucie, sv. Otilie, sv. Viktorie, sv. Jenofy Pařížské, sv. Prisky, sv. Anežky, sv. Agaty, sv. Doroty a bl. Milady Přemyslovny) a Jaroslava *Durycha*: *Optika* a Fr. *Desoldy*: *Smrt Voltairova*. — Podnik co nejlépe doporučujeme.

B. K.

Filozofie života. Trevířský myslitel Dr. P. Wust uvažuje v „Köln. Volksz.“ o současné německé filosofii a označuje za nejhlubší smysl revolučního hnutí myšlenkového a kulturního v současné době „odbourání“ právě asi 300 let staré, evropské osvěty, návrat rozumem se vychloubající kultury k středověkým ideálům života, odklon od přílišné spontannosti a autonomie lidského myšlení k „svaté passivitě“, v níž si tvořící člověk uvědomuje, že všechno jeho myšlení spíše jest zbožné přijímání, sdělování, nežli sebevědomé tvoření, spíše odlika pravzorní sféry nežli pyšné vytváření hodnot, spíše pokorné odhalování božských pramýslenek nežli svémocné útvary vyšlé z vlastního vědomí lidského, které se obešlo bez původní tvořivé prasyly Boží. Proto znamená současná duchovní revoluce mocnou vzpouru proti Kantovskému apriorismu poznání. Zřejmě cítíme, že staré rozumové formulky jsou spotřebovány a že je třeba opět pohřbiti se do hlubokého ticha vnější i vnitřní přírody, aby znovu obsah světa byl zažit a nové toto poznání a zažitky byly uvedeny v novou formu systemní. To je přes všechnu chaotickou mlhavost hlubší smysl životní filosofie 19. století, jak byla vyjádřena u Nietzscheho a Bergsona, u Diltheye a Simmela, u Arnošta Troeltsche a Maxe Schelera. Rozbíraje a uváděje na pravou míru zajímavé vývody Jindr. Rickerta v jeho nedávno vyšlé knize (Heinr. Rickert: Die Philosophie des Lebens. Darstellung u. Kritik der philosophischen Modeströmungen unserer Zeit. Verlag J. C. B. Mohr, Tübingen 1920, 196 Seiten, M 21.), kde autor pojednává o těchto věcech ještě se stanoviska zastaralého racionalismu, ujímá se Edmunda Husserla a zvláště Maxe Schelera, kteří znamenitě ilustrují mohutný převrat našeho filosofického myšlení. Scheler provedl velký odklon od Kanta a určil nové dráhy směrem k Platonsko-Augustinovským methodám těmito slovy: Tato filosofie má pro svět gesto otevřené, ukazující ruky, volně a široce otevřeného oka. „Každá myšlenka je prozářena hnutím sympatie, přáním života, pozdravením každého vzrůstu plnosti, v němž vždy znova a znova oddanému zraku obsahy světa vymykají se veškeré snaze lidského rozumu zachytiti se a přes hranice pojmů přetékají.“ — Tato slova Schelerova ojasňují úplně stav dnešní filosofie. Cítíme najednou, že je konec všemu mluvení o autonomii přemoudřelého rozumu. Dovidáme se zase jednou, nebo vlastně prožíváme fakt, že všechno poznávání je zbožné a pokorné přijímání. Je konec všemu pyšnému individualismu, jenž zná pouze filosofii poznání, nepřipouštěje ani jediného předmětu poznání, který by trval mimo veškerou rozumové poznávání. Filosofie l'art-pour-l'art leží v posledním tažení,

ježto povstávají filosofové, kteří si opět uvědomují, že nelze rozdělit činění od myšlení, že tedy filosofie bez etiky, která by vůli rozplaměňovala k činům, zůstává neužitečnou, prázdnou cetkou. *Samoláska* byla hlavním motivem této nyní už zastaralé filosofie; *kosmickou láskou* naproti tomu bylo by nazvati to, co je podkladem a obsahem nového hnutí. — Filosofie posl. století byla většinou filosofií knižní nebo školní. Kolem katedry málokdy zavane čerstvý vánek života. Filosofu však je třeba, aby především jeho vlastní problematické „já“ srostlo takřka s formami a řády života, chce-li pochopiti život hlubším zažitím jako věc vážnou a svatou, jako, řekneme, tragicko-šťastné dopuštění Boží. To však je zřídka možno u lidí, kteří už předem vtačeni jsou do koleji občanského blahobytu. A nemožno téměř je to u lidí, kteří hledí na svět pouze očima knižního poznání. Jen ten, kdo stál uprostřed bouře světa, v jiskřivém dešti činu, kdo s věcmi života takorřka se serval, jen ten postihne antinomii života. Descartesovy „Meditace“, Humerovy úvahy prozrazují všude toto temné a vážné pozadí jejich přemýšlení a utváření. U takových však povah, jako je Nietzscheova, nebývá srážka vůle s během světa bez mohutných otřesů. Leč výsledek takového boje stává se útvarem tam, kde milost s hůry uzpůsobí vůli k pokornému podřízení se zákonům Vesmíru, útvarem, v němž výbojný, nepokojný Orestes bývá vykoupěn Ifigenií — láskou k formě a vazbě, a osvobozen k velkým řádům tohoto života. Ale tím, že ve filosofickém utváření toto vykoupení nastalo osobní zkušeností, uskutečňuje se zároveň i kus vykoupení světa, pokud u skutečně velkých tvůrců myšlenek — mimo Nietzscheho — osobní objektivním bývá protřibeno. V tomto smyslu souvisí filosofická produkce s tvořením uměleckým a náboženským, neboť vůbec každého velkého utváření celý člověk se všemi vyššími svými orgány se účastniti musí. Kde však vůle a běh světa tak jsou uzpůsobeny jak svrchu řečeno, dostavuje se metoda intuitivní, která je účinná vždy tam, kde blesk milosti Boží ozáří myšlenky tvořícího a nutí je k systematické krystalisaci. V těchto případech však, jak je tomu u Platona, Augustina a j., stává se filosofie i přes rámce vědění skutečnou a hlubokou „moudrostí životní“, kterou zamítá Rickert nemáme z jakých důvodů. „Neboť v „moudrost“ — zdůrazňuje — přece my, moderní lidé, už nevěříme.“ Toto jediné slovo heidelbergského filosofa prozrazuje, jak mnoho pravdy je v „Zániku západu“ od Spenglera. Zkrátka: stará kantovská filosofie školní a rozumová povadla a zšedla. Za takové nálady mezi filosofy je už dávno zralá k zániku. My však stavíme se s věrou a nadějí po bok mladé generaci, která snad ještě v přítomnosti přebíhá, ale v jejímž mladistvém chaosu je ukryta naděje a tužba. A to je znamení, že má v srdci viru v hlubší božskou podstatu světa, pro niž dosud nenalezla formy.

Fr. Trella. Časopis prof. Marka, výtvarného kritika, „Drobné umění“ upozorňuje na výrazný umělecký zjev: Fr. Trella, tvůrce nádherných ikon, jež nedávno u Topiče vzbudily velikou pozornost, „Trella našel již svůj sloh. Jako pozlacovač poznal dokonale techniku zlata, jež mu objevila nové možnosti pro tvárné úsilí. Zde tkví Trellovo novotvářství: zavedení kovového třpytu zlata a stříbra mezi ostatní barvy, ne toliko jako pouhého dekorativního doplňku, ale jako prvku ostatním barvám malebně rovnocenného. Trellovo zlato jeat jiného významu než zlato středověkých miniatur, než zlato, jehož užíval Jos. Manes ve svých pozadích. Trella navazuje na staré byzantské techniky, zapomenuté již . . . přímým východiskem jeho práce jsou tabulové obrazy české italsko-pražské školy z doby Karla IV. Pracuje na dřevěných deskách a křídovými podklady, maluje temperou a často v částech ornamentovaných ryje a řezé do těchto podkladů, podobně jako starí mistři. Užitím zlata, jeho magickou silou, vytváří abstrakt i prostředí pro své postavy, které obývají jeho vnitřní, duševní svět. Jest to především *svatý Václav*, jehož miluje a jehož obraz v mnohých obměnách maluje jako výraz české snášenlivosti a moudrosti. Trella chtěl by zobraziti celé české nebe, představití oslavným způsobem všechny postavy našeho národního bytí. Zvláštní, povznášející kouzlo dýše ze všech Trellových výtvorů a vábí hudebním tichem odlišného světa.“ Časopis přináší čtyři ukázky ikon Trellových, žei Bobu, jen černým tiskem, takže nelze si členění učiniti jasně představy o skvělosti jich. K vážným, nábožensky citcím a nábožensky tvořícím umělcům Bilkovi a Zrzavému přibyl Trella, a jest se jen těšiti na jeho vývoj. Bedra K.

Katol. spisovatelé na Slovensku budují si organizaci. Spolek jejich nazývají se bude „Spolkem Jana Hollého“. V přípravném výboru, který má vypracovati stanovby, jsou: básník Dlhomír Pofský (předseda), básník Ignác Grebáč-Orlov (jedenatel) a spisovatel J. P. Kysucký (zapisovatel). Spolek si vzal za cíl, dávatí svým členům pokyny k novým pracem, po případě tyto práce i vydávati. Každoročně sestaví „Album Spolku Jana Hollého“, v němž budou zveřejněny vzácnější plody slovenských literátů, po případě malbů, sochařů a grafiků. Zatímco (a možná i trvalým) orgánem spolku jest ružomberský mě-

stěník „*Tatranský Orol*“, který byl původně založen jako list orelský, ale nyní se stává společenským beletristickým obrazkovým časopisem. Redaktorem listu je J. P. Kysucký, mezi příspívateli čteme jména I. G. Orlova, Dlhomíra Pofského, dr. J. Hodála, rektora J. Bráneckého, básníka Borina a J. Klasa. Zadní stránky každého čísla věnovány jsou korespondenci orelské. „*Tatranský Orol*“ zaslouží povšimnutí i u nás. Claudius.

Katolické literární kursy v Německu. Němečtí katolíci chtějí pořádati v zímě zvláště ve větších městech literární kursy, které docházejí stále větší obliby. Je to hlavně Spolek Boromejský, který se myšlenky té chápá a tím nově stoupence získává. V Bochumu byl nedavno pořádan takový kurs, který řídil P. G. Acher S. J. z Düsseldorfu. Mluvil o těchto tematech: Literární šmej bez konce, Katol. knižní spolek a budoucnost, Handel-Mazzetti, P. Dorler a G. Federer (srovnání jejich nákladných děl). Přednášky vynikaly důkladností a věcností a přilákaly denně 4-600 posluchačů, hlavně inteligence. Bylo by dobře i u nás pořádati cori podobného, aby širší veřejnost byla takto uváděna ve znalost liter. děl a jejich spisovatelů a aby do obecních knihoven dostávaly se věci jen vskutku cenné a nezávadné v ohledu mravním a kulturním.

Německá sociální demokracie a náboženství. Zdá se — aspoň tomu některé známky nasvědčují — že německá sociální demokracie reviduje svůj pomer k citění náboženskému. Marxismus utrpěl beze sporu v ní značné otřesy, které se přirozeně přenesly i na Marxem propagovaný materialismus. V Anglii a Francii, jak známo, nemíval socialismus tak ostrého hrotu proti náboženství, jako tomu bylo v něm. soc. demokracii, která v tom ohledu byla závislá na občanských universitách a po většině v nich hlásaném monismu. Tato změna náhledů ovšem nesmí býti pojmána ve smyslu optimistickém, jako by něm. soc. demokraté byli v nějakém přátelském snad poměru k pozitivu křesťanství. Zatím zůstává materialismus se svým odporem proti křesťanství pro široké massy přivrženci této strany a pro třídní agitaci vždy ještě směrnicí. A pak nedostaly se ještě ony náboženské vzruchy, které se tu tam projevují, ven z kruhu spisovatelů a vrcholné inteligence strany. Konečně

neukazuje se tato nově se probudivší náboženská potřeba a touha v sklonu k positi křesťanství, jako spíše v jakémisi koketování s rozplývajícími novodobými nábož. formami. Na třídní boj neměly tyto věci dosud vlivu. Ten zůstává ve svém egoismu v příkrém protikladu s právními zásadami křesťanství. Proto nutno bráti výroky o změně názoru na náboženství u sociální demokracie s velkou opatrností. — Nedávno vyšla kniha od Jirího Merze: „Religiöse Ansätze im modernen Sozialismus“ (München, Kaiser), v níž se hledí na tyto úkazy s důvěrou. Zajímavé je to, že v mnohé věci přímo odporuje jiné knize o té věci před válkou vydané od W. Ilgensteina: „Die religiöse Gedankenwelt der Sozialdemokratie“ (Berlin, 1914, Vaterländische Verlags- u. Kunstanstalt). Merz je toho názoru, že nutno si velmi vážiti hlasů, které v sociální demokracii náboženským problémem se obírají. Poukazuje na Pavla Kampmeyer, Gerharda Hildenbranda, Švýcara Hanse Müllera, Jana Plengeho a j. Vzlétlé dělnické básně, jako od Karla Bluma, Karla Zerfasse a Maxe Barthela jsou mu znamením nálady a životního názoru, jenž se snaží propracovati se ven z dosavadního pustého a jalového materialismu. Sotva lze pochybovati, že mezi sociálními demokraty je mnoho ušlechtilých jedinců, jimž ledové učení beznadějněho materialismu nestačí. — Leč, jak lze vyčísti z důležitých dokladů Ilgensteinových, je hnuti soc. demokratické tolik prosyceno strohým materialismem, jenž ovládá jeho propagandu a tisk v takové míře a záští proti každému positi náboženství bylo od desítekletí jitiženo tak vášnivě, že zpětný pohyb sotva je možný, leč by střízlivá skutečnost přinutila všimnouti si nebezpečí sebeklamu. V Německu rozšířilo se materialist. smýšlení mezi dělnictvem nezhojitelně. To, co tisk soc. demokratický napáchal v tomto ohledu, nelze tak lehce napravit. Kdo si vážil jen v posledních letech rouhavých článků, které tento tisk přinášel vždy o největších svátcích křesťanských, nebude se diviti hroznému duchovnímu podněrmálu a ubohosti, s jakou bývají otázky náboženské v této straně projevovány. Egoismus, jenž právě prozřívá nyní ním, národ, chtivost bezmezná, která každou mravní závoru v kusy rozhází, proměnila přítomnost v rozvaliny, z nichž marně dosud vyhlížíme červánky nového života. Neptá-

telé poctivého výdělků v hospodářském životě, které revoluce zplodila — vzpomněme jen na lotry, kteří ruší bezpečnost dopravy, na pošťáky a železničnické vykrádající zásilky a j. — rozřídili daleko více, než tomu bylo za války, nákazu, která rozežírá na místech nejcitlivějších tělo národní. — Má-li tedy nastati v soc. demokracii náboženská a mravně zásadní změna, je k tomu třeba více než pouze několik ojedinelých hlasů intelektuálních vůdců strany, nebo několika dělníků snažících se po vyšších ideálech. V jakém směru tato proměna ukazuje chování se *křesť.-národního dělnictva*, které má cílem prováděti sociální požadavky podle zásad náboženství křest., kdežto soc. demokracie činila totéž posud proti křesťanství. Pouze tento neb onen směr je možný, kompromis je nemožný. Mezi oběma at volí německí dělníci. Může-li nás tedy v těchto dnešních zlých dobách něco naplniti nadějí, pak to není uveřejňování jednotlivých hlasů o náboženském problému v soc. demokracii, nýbrž spíše a jediné stále větší a větší číslo členů křest. dělnických družstev. Pouze tak bude měřena skutečná duševní proměna v kružích dělnictva.

Socialismus — nové náboženství? Bystrý kritik Neumanova *Kmene „jeel“* v referátu o Skýpalově otázce sociální obraci se důrazně proti hloupé záměně pojmů: „Onehdy L. Kun'e chtěl propašovati nacionalism jako náboženství a na trůn boha posadit národ. Skýpala je v pokušení následovati jeho příkladu s tím rozdílem, že místo národa činí bohem společnost. Nemám rák takové směšování náboženského citu s morálkou. *Náboženství je jev sui generis, touha po nekonečnu, spíše než touha po konečném, více pokora než vědomí povinnosti, více obdivu tvoření než uznání práce.* Socialism je mravnosti, proč činit z něho něco více?“

Byla středověká církev proti tělovcíku? Tázali jsme se na to přítele, laika-historika. Odpověděl: „Milý důstojný pane! Že by středověká církev byla bývala proti tělovcíku, nelze říci už proto, že tělovcík v novodobém smyslu slova byl vůbec mimo dosah, mimo myšlenkový okruh středověkých lidí. A bylo tak až do XIX. stol. Středověcí lidé mnoho přecházeli sem a tam, konali i veliké cesty přes hory doly *pěšky*, jezdili mnoho na koních, ne pro zábavu, z potřeby, i velcí páni nejedli v kočáře, to nebylo obvyklé,

výběr na koni, nebyli tak ušněrováni v botkách, límecích a manžetách jako v době nové, práce se znala jen ruční a tělesná, nikoliv strojní, a tak o tělocvik bylo postaráno lépe nežli nyní, a je typické, že o papeži Bonifácovi VIII., starci 80- nebo víceletém pochvaluje si účastník, že dominus papa est iuvenis sanus et robustus, že je ještě chlapík zdravý a silný — slovem, lidé tenkrát „tēlocvik“ vlastně tak řečený nepotřebovali. Tēlocvik vůbec zdá mi znamením dob úpadkových. Na sklonku starověku, tedy už v období úpadkovém, pěstovalo tēlocvik genus luxuria perditum, pokolení práce se štítící, a když přišla ta velická dějinná hodina, kdy chtěla Prozřetelnost napsat, co lidé pokazili, obnoviti zdegenerované pokolení (genus luxuria perditum restaurare), tu pomalu se vytratil úpadkový tēlocvik a místo něho přišla ke cti fyzická práce. Novodobá slečna, která bruslí a hraje tennis, nechťela by nosit na zádech břemeno. V tom je ta pohanská úpadkovost. Práci svrhnout na jiné a sám si hledat tēlocvik.“

Nový nadějný katolický německý beletrista? Nakladatel Pustet v Řeznu vydal malíkovu knížku, kterou napsal jesuita Vilém Wiesebach a již dal název „Setkání“ (Begegnungen. Besinnliche Reisegeschichte von Wilhelm Wiesebach, 19,0, stran 93, cena neváž. M 2, váz. M 4'80). Podáno 47 prací, z nichž je sedm básní, ostatní prósa. Juk titul naznačuje, jsou skoro všechny příhody z cest, setkání, která nabádají ku přemýšlení. Autor zdá se býti mladší muž, neboť dle některých nártů zúčastnil se války; též působil jako misi onář v horkých krajinách Brasilie. Dovede všemu odkoukati něco pozoruhodného, čehož využije. V básních zrcadlí se touha muže, dlecho daleko od rodné půdy, po vlasti. Všude převládá dovedné péro, které se zdá opravňovati ku dalším nadějím, že setkáme se s autorem ještě často i v delších pracích, ku kterým mnoho zdaru přejeme. Krátké tyto povídky zamlouvají se pěkným slohem. Ig. Zh.

Německý apologeta prelát dr. Mausbach vydá v Aschendorffu v Münsteru začátkem listopadu knihu svých vybraných článků a věcí pod titulem „Aus katholischer Ideenwelt“. První část, určená pro širší vzdělané kruhy, obsahovati bude filosofii a apologetiku, druhá etiku a nauku o společnosti.

Drobné zprávy o písemnictví slovinském. Ačkoli řádí na slovinském knižním trhu téměř zrovna taková dráha jako u nás, panuje dnes u Slovinců tak živý literární ruch, že mu není v dějinách jejich písemnictví ani zdaleka podobno. Politické osvobození působí od samých začátků co nepronikavěji na všetranný vývoj a rozkvět jejich kultury. Národní školství postaveno na nové základy, vedle středních škol mají nyní Slovinci vlastní univerzitu, konservator, čtyři stálá divadla, budují si uměleckou Národní galerii atd. Všude krásná snaha, co nejdříve dohoniti to, oč byla národní kultura cizí zvlášť po staletí ochuzována. A snad nejpatričtější se projevuje na poli literárním. Dnes vychází za měsíc přibližně tolik publikací, kolik jich zaznamenala dříve bibliografie za celý rok. Vydávají se pilně vybrané či sebrané spisy starších autorů (Aškerc, Gregorčič, Jurčiče) a bohatá je též produkce dnešní a zaslужuje, aby se jí věnovala také u nás větší pozornost. „Archa“ hodlá příštím rokem přinášeti pravidelné rozhledy po soudobém písemnictví slovinském, letošní své zprávy doplňuje pak těmito stručnými poznámkami z poslední doby:

Fran Albrecht, autor básnické sbírky „Mysteria dolorosa“ a překladatel našeho Bezruč, dokončil komedii, již patrně zdá lublaňskému Národnímu divadlu.

Dr. Izidor Cankar, jehož knižní vydání cestopisného románu „S polti“ bylo užitáno celou literární obcí: nesmírně nadšen, vydá nyní knižně také své „Obisky“, totiž řadu návštěv u nejčelnějších slovinských umělců, které popisoval velice zajímavě a svérázně v „Dom in svetu“ roku 1911. Není pochyby, že i tato kniha bude vřele přijata a že po ní dojde na knižní vydání menších beletristických prací téhož autora.

Dr. Joža Glonar, redaktor revue „Ljubljanski Zvon“, vydal zřetelný výbor básní *Simona Jenka* a dokončuje souborné vydání poezie téhož spisovatele, které vyjde ještě letos. Dále pořádá „Zbornik Ivana Cankara“, který bude vydán k druhému výročí Cankarova úmrtí a přinese vedle zajímavých ukázek z literární pozůstalosti tohoto velkého spisovatele také celou řadu směrnatých kritických pojednání o tomto jedinečném zjevu slovinského písemnictví. Mimo to překládá Dr.

Glonar do slovinštiny výbornou českou studii o slovinakém básníku Simonu Gregorčičovi z péra předčasně zesnulého prof. *Dr. D. Stříbrného*. —

Marija Kmetova, spisovatelka z mladé generace „Ljubljanského Zvonu“, vydala ve Zvezné tiskárně jako 17. a 18. sešit „Národní Knížnice“ sbírku dvanácti prós, nadepsanou „Bilke“. —

Dr. Alojzij Kraigher, pracuje na novém vydání svého dramatu „*Školjka*“ (z roku 1912). Kus byl teprve letos po prvé sehrán a to městským divadlem v Mariboru a autor se rozhodl, že jej přepracuje a zadá Národnímu divadlu v Lublani. —

Dr. Ivan Prijatelj vydává sebrané spisy *Josipa Jurčiče*. Dosud vyšly nákladem lublaňské „Tiskovné Zadrugy“ dva silné svazky s důkladnými a přitom krásně psanými úvodem a velice četnými poznámkami vydavatelovými. Vedle toho uspořádal 2. rozmnožené vydání „*Aškercovy čítanky*“ (vyšlo v Lublani nákladem „Omladiny“). Výbor Aškercových básní doznal pouze nepatrné změny zařazením dalších dvou čísel (Judit, Tri ptice), ale literární úvod Prijateljův je pronikavě přepracován. Vydavatel dokazuje obšírně — hlavně na podkladě zájmové korespondence — že „Aškerce epika vychoval téměř docela redaktor „Ljubljanského Zvonu“ Fran Levce, ale přesvědčeného realistu že z něho učinila více doba a situace národa, zbaveného aspoň nejhorších okovů“ —

Milan Pugelj, jeden z neplodnějších beletristů, vydal před nedávnem svoji šestou knihu, nazvanou podle první z dvanácti novel, jež obsahuje, „*Črni panter*“. Pokud se týká jejich vzniku, jsou některé z těchto novel staršího data, některé pak teprve z poslední doby. Proto nejsou umělecky stejnorodé a také jejich umělecká hodnota je dosti různá. Látkově a myšlenkově jsou si však velice příbuzny, protože jsou skoro všechny ze života malých lidí, z ovzduší bíd a utrpení. —

Oton Župančič uspořádal výbor své mladé lyriky — většinou ze sbírek „Časa opojnosti“, „Čez plan“ a „Samogovorni“ — a vydal je v uhladě knižce nazvané „*Mlada pota*“ nákladem lublaňské „Omladiny“. U Schwent-

nera pak vydal novou knihu básní „*V zarje Vidove*“. Poslední dobou vrací se s novou láskou a novým nadšením k Shakespearovi, z něhož už před lety překládal. Tentokrát vydává jako první svazek překladu Shakespearových dramát „*Sen kresne noci*“, který uvede také na scénu lublaňského Národního divadla, jehož dramaturgem byl vládou jmenován. Překlad je vzorný a je doprovázen úvodem a poznámkami Jakoba Kelemynja. Knižka je krásně vypravena malířem Vavpotičem a vyšla v Tiskové Zadrugě v Lublani. V nový obor Župančičovy činnosti spadá jeho spolupráce na „*Gledališkem listu*“. Tento týdeník, vyvolaný novými divadelními poměry, vydává správa lublaňského Národního divadla a Župančič je jeho redaktorem. List přináší týdenní repertoár opery i činohry, obsahy divadelních kusů, krátké životopisy dramatických spisovatelů a hudebních skladatelů a poznámky z divadelní kroniky. Je naprosto seriózní a všechny příspěvky jsou od nejlepších spisovatelů, umělců i odborníků. Přispěje jistě k správnému pochopení a ocenění divadelního umění v nejširším slova smyslu a bude mít vždycky trvalou cenu. — Vítanou novinkou bude také divadelní knihovna, kterou bude řídit a vydávat intendant lublaňského Národního profesor Juvančič. Jako první svazek je ohlášeno Gogolův „*Revizor*“ v překladu dr. Ivana Prijatelje.

Že ani v ztraceném slovinském území není mrtvo, dosvědčuje nově „*Pesmarica*“, sbírka národních i jiných písní, jež vyšla tiskem a nákladem Národní tiskárny v Gorici. Obsahuje téměř 150 písní vlasteneckých, národních anebo znárodnělých. Z básníků jsou v ní zastoupeni nejhojněji Jenko a Gregorčič, dále pak Prešeren, Stritar, Funtek, Čegar a j. Knižka (o 90 stranách) vyšla v krásné úpravě a stojí skvostně vázaná 3 liry. — Nedlouho před ní vydal *Karel Širok* v Terstu básnickou sbírku „*Jutro*“. *Mirko*.

Jediný český časopis filosofický „*Ruch filosofický*“ počal vycházeti v Praze redakcí dr. *Ferd. Pelikána*. Je nutno si listu toho všimati i v našem táboře, proto na něj upozorňujeme.

FERDIŠ DUŠA: STAVBA MOSTU NA DNĚSTRU.

PRÍLOHA „ARCHIV“

K. D. Lutinov:

Z knihy „Tajemná Sfinx“.

Muezzin.

Pěl s minaretu muezzin
do záře jitra, v noci stín.

Den po dni zpíval nad městem
roztáhnuv ruce vroucím rtem:

Allah il Allah — Bůh je Bůh —
tou věčnou pravdou plnil sluch.

A dole v městě věřící
čel tkli se, padli na lici.

Pak přišel nové doby mor,
a lhostejným byl věrců sbor.

Když s výše zpíval muezzin,
chlad dole byl, ať zář či stín.

Přihnal se divé války shon,
a město spustlo v Babylon.

Dál s výše zpíval muezzin
„Allah il Allah“ — v zář i stín.

A nových lidí přišel dav,
ti čekali zas na pozdrav.

„Allah il Allah!“ v zář i stín
pěl s minaretu muezzin.

19./2. 1919.

Bez nápisu.

Slunce již zapadlo,
leč nebe dosud doutná.

Skončeno divadlo —
leč dosud chví se loutna.

Ty struny dosud zní,
jež pěvec rozzvučel...

Tak Bůh i v tobě dří,
ač dávno odešel...

Venuše.

Deorum idola daemonia sunt,
Augustin.

Na Kapitolu v sále musejním
z bílého mramoru se skvěje Venuše.
Tu vchází jinoh, nástrah netuše,
a tělo ženy měří zrakem užaslým.

Od hlavy skloněné jde k řadům kulatým,
jež bohyně svou dlaní marně skrývá,
a k bokům plným, k hyždím oblým splývá,
až v plachém studu kráska cloní klín.

Ó nohy souměrné, tak plných tvarů!
A jinochu krev buší v toužném varu,
a přistupuje blíž a sochou chtivě točí.

A nasytit se nemohou ty oči,
dlaň hladící ten živý mramor lehtá . . .

A Satan, v soše ukrytý, se chechtá . . .

Rozhovor.

Já :

Ty sedíš na pohovce,
na klíně kytaru
na strunách sní tvá pravice
jak labuť s ohnutou šíjí,
a v očích tvých blouznivý smutek,
zasněný žal . . .
zavolám malíře,
by tak tebe vzal,
a pod obraz napíšu :
Vtělený Žal.

Ty :

Ne, já nejsem Žal,
tak mne nemaluj!
Já miluji slunce,
radost a smích
a záhony v ohnivém květu.
A teskním jen,
že kytara nejásá sama.
Ty miluj a maluj si Žal —
já jsem Radost!

7. 11. 1919.

Svědce Sevillský a Kamenný host.

(Dokončení.)

Výjev VII.

Don Juan: — A zanik hlas . . .

Zda to kouzla nezasáhla
v událost, jež teď se stala?
Mi do rukou psaní dala
jakás větru pošta náhlá.
Od dámy je bez pochyby,
kterou vychválil do nebe:
musím šťastným v tom zvát sebe.
V Seville se mnohým líbí
zvat mne svědce — nechci lhát
největší má rozkoš jest,
zdaří-li se ženu svést
a ji bez cti zanechat.
Přísámbůh, ať obsah zvím,
ale napřed do ústraní.
Jiné lsti netřeba ani:
chutě dnes se zasmát smím.
Již je listek otevřen,
mu je psán, toť jasno: Anna
dolů zde je podepsána.
Zní: „Můj otec nevěren
slibu, tajně zasnoubil mne,
nemohla já odpor klást:
Co můj život, ne-li strast,
kterak žít, když usmrtil mne?
V úctě-li dle práva máš
vůli mou i lásku mou,
tvá-li byla pravdivou,
teď ji dokázat se snaž!
Bys pak znal, jak vážím si tě,
v jedenáct přijď k bráně v noci:
otevru a budeš moci
dosíci své touhy skrytě
a své lásky najdeš cil.
Za znak služkám, Leonorille
hleď, můj drahý, bys tě chvíle
v rudý plášť se zahalil.
Na tě jen má láska staví:
S Bohem, milence bez těchy.“ —
Kdo zřel rovné na úspěchy,
teď již mne ta švanda bavi.

Zkusím to s ní, přísámbůh,
klamem a lstí rovně smělou,
jak v Neapoli s Isabellou.

Výjev VIII.

Katalinon, don Juan.

Katalinon: Markýz jde již.

Don Juan: Tot můj druh
v práci, již té noci máme.

Katalinon: Zas se nové pikle kuží?

Don Juan: Výtečně.

Katalinon: Těch neschvaluji.

Tak si, pane, počínáme,
že uvážnem sami kdys.
kdo živ z klamu, ze lsti jen,
sám kdys notně obelstěn
vyklouzne.

Don Juan: Jak držým tys
kazatelem pro mé uši.

Katalinon: Rozvaha silnému sluší.

Don Juan: Strach pak zbabělci, to viz
na sobě. Když poslechněš,
co já velím, zisk máš z toho.
Tak i při hře, kdo se mnoho
přičiní, moc vyhrá též.

Katalinon: Kde však ve hře vládnou plíce,
tam se pod okap jde z deště.^{*)}

Don Juan: Dnes tě varovat chci ještě,
Pozor dej, ať nikdy více.

Katalinon: Ode dneška konat volím,
vše, co jen mi rozkážeš;
tygra, slona, vše, co chceš
po tvém boku ranou skolím.

Don Juan: Mlč, ať markýz nezví cos.

Katalinon: Ten má tedy bát se rány?

Výjev IX.

Markýz de la Mota. — Předešli.

Don Juan: Pro vás, markýzi, mi dány
milé vzkazy od kohos
mříží tou; kdo dal je, zřít
nebylo a nevím já;

^{*)} Kdo při hře přičiní se nejen rukama, nýbrž i mnohým mluvením, ten prohrá obyčejně. Smysl: Všeho moc škodí i při hře i při podvodech Juana.

jen dle hlasu se mi zdá,
že to žena mohla být.
Zkrátka: ždá, bys k bráně přišel
tajně v noci o dvanácté,
vchod prý bude k jedenácté
volný — dobře-li jsem slyšel.
Touha tvá prý najde cíl,
za znak služkám, Leonorille,
hledět máš prý, bys té chvíle
v rudý plášť se zahalil.

Mota: Co pravíš?

Don Juan: Že tyto zvěsti
z okna tudy podali mi;
kdo, já nevím.

Mota: Dali s nimi
též mým trudům klid a štěstí.
Ach, jen v tobě příteli
naději mám, ty ji silíš.
Nech se objet!

Don Juan: Snad se mylíš:
já — ne milá tvá tu dli.
Ona čeká na tebe,
s ní se přece těšit máš
a ty mne tu objímáš?

Mota: Odpust', jsem jak bez sebe,
tak mi v srdci vesele.
Slunce, ať tvé kroky pílí!

Don Juan: Viz, již k západu se chýlí.

Mota: Pojdme odtud, přátelé,
ať v noc vyjdem s jiným šatem;
šilim slasti.

Don Juan: Poznat snadno;
vím však, půlnoční že chladno
šilenost tvou zvýší chvatem.

Mota: Ach, má milá, drahá! Cenu
tu za věrnost vzítí mám?

Katalinon (stranou): Jak Bůh živ, já nepodám
ani groš za tu odměnu.

(Markýz odejde.)

Výjev X.

Don Diego, don Juan, Katalinon.

Don Diego: Juane!

Katalinon: Máš k otci jíti!

Don Juan: Pane otče, co mi velíš?

Don Diego: Tebe moudřejším bych chtěl již
a tvou pověst lepší zřítí.
Možno-li, že syn můj shání
otci smrt úsilnou péčí?

Don Juan: Co tě hnulo k této řeči?

Don Diego: Bláznivé tvé počínání.
Zkrátka: rozkaz mám ne jiný,
než abych tě vykázal,
an pro zločin tvůj byl král
rozhorlen ne bez příčiny.
Vše, co chtěl jsi otci ztajit
dávno v Seville král zvěděl.
Abych tíži vypověděl
viny tvé, slov nelze najít.
Ve královském paláci
zrada — zrada na soudruhu!
Zrádce, Bůh dle tvého dluhu
trestem ať ti odplácí.
Považ jen, ač jak se zdá,
Bůh tě šetří, čeká, mešká,
nedlí sudba jeho těžká.
Jaká bude pokuta
všem, kdož znectí ve zpupnosti
jméno jeho! Všecky zdrtí
přísný soudce v smrti.

Don Juan: V smrti?

Toť mi přeješ lhůty dosti!
K té je odtud dlouhá cesta.

Don Diego: Krátkou kdys se bude zdát.

Don Juan: Ta však, již mám vykonat
v rozkaz Veličenstva z města
nyní — bude dlouhá též?

Don Diego: Vévody Oktavia hana
nežli bude vyrovnána,
v Neapoli krivdu než
spáchanou na Isabelle
od tebe čas opět smaže,
v Lebriji — král sám to káže —
za tu zradu, za úskoky
ve vyhnanství žít máš nyní:
za tvou špatnost trest to malý.

Katalinon (stranou): Kdyby dobrý kmet byl znalý,
z čeho ubohá jej viní
rybářka, víc by se soužil.

Don Diego: Rukou, slovem sotva mohu
sám tě kárat, nuže Bohu
nechám trest, jež jsi zasloužil. (Odejde.)

Výjev XI.

Don Juan, Katalinon.

Katalinon: Lítost bylo znát na otci.

Don Juan: Hojnost slz a hojnost křiku
maji starci již ve zvyku.
Pojďme — schýlilo se k noci —
za markýzem.

Katalinon: Nuže jděme!
Svedeš mu ji ku poslední?

Don Juan: Ano, vzácnou švandu svedu.

Katalinon: K nebi žádám, ať vyvážneme
šťastně.

Don Juan: Zase papoušek
vězí v tobě.

Katalinon: Díím-li já ti,
pane, že tě slušno zváti
kobyllkou všech žen, za vděk
vezmi tím; a hlasatelem
dál by rozšířit se mělo,
by se každé děvče chvělo
před tebou jak nepřítelem:
„Nikdo ať si nepovšimne
muže, poctivých žen škůdce,
jenž se zve — Španělský svůdce.“

Don Juan: Pěkným jménem poctil jsi mne!

Výjev XII.

Markýz, maje přehozený červený plášť. Hudebníci jdou jevištěm. Don Juan, Katalinon.

Hudba a zpěv: Rozkoše kdo užít doufá,
pokud doufá — tím jen zoufá.

Don Juan: Co to?

Katalinon: Hudbu nepoznáš?

Mota (pro sebe): Zdá se mi, že mne tak mámi
básník! — Kdo to?

Don Juan: Dobrý známý.

Mota: Toť don Juan?

Don Juan: To markýz náš?

Mota: Kdož by byl tu, ne-li já?

Don Juan: Hned jak plášť jsem uhlídal,
z daleka již vás jsem znal.

Mota: Don Juan tu, ať hudba hrá!

- Zpěv:* Rozkoše kdo užít doufá,
pokud doufá, tím jen zoufá.
- Don Juan:* Či to dům, kamž pohlížete?
- Mota* Don Gonzalův . . .
- Don Juan:* A kam jdeme?
- Mota:* K Lisabonu přijít chceme.)
- Don Juan:* Kterak, v Seville když dlíte?
- Mota:* To vám divno? Či nežije
s chutí, co nám osud přál,
nejhoršího z Portugal
v tom nejlepším z Kastilije?
- Don Juan:* Tedy kde?
- Mota:* V uličce Hadi
uzříte Portugal,
jak se změnil v Adama,
jež v tom údolí slz vnadí
tisíc ho sladkými sousty:
je sic dukáty lákají,
nám jen v pravdě sousto dají,
zaň však peněz lidí spousty.
- Don Juan:* Co jste vy v uličce temné,
rád bych také já byl činný.
- Mota:* Nuž, mne poblíž čeká jiný
pěkný žert.
- Don Juan:* Když necháte mne,
markýzi, za to vám ručím,
že co chytím, zdarem kyne.
- Mota:* Pojdme: zdar vás sotva mine,
když i plášť vám zatím půjčím.
- Don Juan:* Výborně: již k dílu čas,
jen co dům mi ukážete.
- Mota:* Jenom, co v něm pobudete
změňte řeč a změňte hlas!
Vidíte tu okenici?
- Don Juan:* Juž ji zřím.
- Mota:* Když vejdete,
Beatrici volejte!
- Don Juan:* Jaká?
- Mota:* Čerstvá, růžolíci.
- Katalinon:* Ta poslouží k ochlazení.
- Mota:* Vyčkáme vás na náměstí. (Odejde.)
- Don Juan:* Buďte zdráv!

*) = k portugalské čtvrti v Seville. V nejlepším z Kastilije (= v Seville)
žilo mnoho Portugalců nejnižších stavů a často nedobré pověsti.

Katalinon : Kam chceš mne vésti?
Don Juan : Lotře, mlč! Teď k řeči není!
 Pojď jen, kde svůj úskok svedu.
Katalinon : Nic nezkazíš, v čem máš podíl.
Don Juan : Tomu ve hře „trumf“ se říká.
Katalinon (zticha) : Rudý hodils plášť na býka.
Juan (taktéž šeptem) : Ne, spíš vůl plášť na mne hodil.
 Děvče jistě pomysli,
 žeť to on. To k švandě stačí.
Katalinon . Vyhrát omylem to značí.
 Celý ten svět v mýlkách dlí.
Zpěv : Rozkoše kdo užít doufá,
 pokud doufá — tím jen zoufá.
 (Odejdou.)

Světnice v domě Gonzalové.

Výjev XIII.

Dona Anna (uvnitř), don Juan a Katalinon — na to
 don Gonzalo.

Dona Anna (uvnitř) : Zrádče! nejsi markýzem;
 Zklamals mne!

Don Juan (uvnitř) : Jsem. Nežříte-li
 plášť?

Dona Anna (uvnitř) : Divoký nepříteli,
 lžeš, ty lžeš!

(Vejde don Gonzalo s taseným mečem.)

Gonzalo : Hlas slyšel jsem
 (jak se zdá mi) dony Anny.

Dona Anna (uvnitř) : Nikdo se tu nepomstí
 zrádci, vrahu mojí cti?

Gonzalo : Jaký zločin neslýchaný!
 Běda! Práví: mrtvá čest!
 Hanby neznají rty její
 že tu zvonem býti chtějí.

Dona Anna (uvnitř) : Usmrťte jej!

(Vejde don Juan s Katalinonem, oba s tasenými meči.)

Don Juan : Kdo tu jest?

Gonzalo : Hradba, která padla s věže
 cti mé dolů v chvíli té;
 srazily ji ruce tvé,
 kdež můj život byl ji střeže.

Don Juan : Nech, ať vyjdu!

Gonzalo : Vyjit chceš ?
 Mečem tím tvá cesta běží.
Don Juan : Umřeš !
Gonzalo : Nic mi nezáleží.
Don Juan : Viz, jak lehce podleheš. (Zápasí oba.)
Gonzalo : Zemři, zrádče !
Don Juan : Ukáži ti
 jak ! (Probodne jej.)
Katalinon (stranou): Jen odtud zdrav se hnouti,
 nechám švand i nočních poutí.
Gonzalo (klesá): Ach, tys uloupil mi žití !
Don Juan : Sám chtělš život nechat v boji.
Gonzalo : Co mi život prospěl v sporu ?
Don Juan : Prchněme ! (Oba odejdou.)
Gonzalo : Vztek mého vzdoru
 zvýšil chladnokrevnost tvoji.
 Umírám, nic nepospěje.
 Kéž tě vztek můj sleduje :
 zrádcem jsi, ten zrazuje,
 zbabělým jen sketou že je.
 (Umírá ; hned vejdou sluzi a mrtvolu odnesou.)

Ulice

Výjev XIV.

Markýz de la Mota, hudba, pak don Juan i Katalinon.
Mota : Dvanáctá již odbije,
 don Juan váhá chvíli dlouhou :
 jaká muka, čekat s touhou !
 (Vejde don Juan s Katalinonem.)
Don Juan : Markýz to ?
Mota : Don Juan zde je ?
Don Juan : Jsem : tu plášť svůj vemte s díkem.
Mota : A žert váš ?
Don Juan : Byl smutně sveden :
 je při tom i mrtvý jeden.
Katalinon : Prchej před tím nebožtíkem.
Mota : Žertuješ ? Co míníš tím ?
Katalinon (stranou): Ovšem : z vás si žerty stroji.
Don Juan : Příliš mnoho ten žert stojí.
Mota : Já jej, Juane, zaplatím ;
 žena ta přec bude m n e
 žalovat.

Don Juan Již bude bítí
dvanáct.

Mota Když mám s milou dlítí,
den ať nikdy nesvitne.

Don Juan: S Bohem.

Katalinon (stranou): Brzy přebohý
o pékném se přesvědčí.

Don Juan: Prchejme!

Katalinon: V tom nepředčí
ani orel moje nohy.

Výjev XV.

Markýz de la Mota, hudba, sluha.

Mota: Můžete jít všichni zas
domů, neb již samotén
půjdu dál. (Hudebníci odejdou.)

Sluha: Však stvořil jen
ke spánku Bůh noční čas.

Hlasy uvnitř: Kdo zřel větší na neštěstí?
Ach je nehody kde větší?

Mota: Pomoz Bůh, tu slyším hlasy
na prostranství před palácem.
Kdo to je v tak pozdní době?
Mráz jakýsi hrud' mi svírá.
Odtud všechno zdá se býti
Troja v požáru a ohni,
neboť spojená ta světla
obrovský jsou jeden plamen.
Veliká pochodní řada
ke mně blíží se a oheň
chodem hvězdám podobá se
a zas na čtyry se dělí.
Toho příčinu chci znát.

Výjev XVI.

Don Diego Tenorio a stráž s pochodněmi. — *Markýz*.

Don Diego: Kdo to?

Mota: Muž, jenž touží vědět,
která příčina by byla
toho povyku a sběhu.

Don Diego (ku stráži): Zatkněte ho!

Mota (tase dýku): Zatknout mne?

Don Diego: Zastrčte zas meč do pošvy,
zde největší srdnatost
je — nepoužívat zbraně.

Mota: Tak s markýzem de la Mota
mluví se?

Don Diego: Meč odevzdejte,
neb sám král vás velí zajmout.

Mota: Přisámboh . . .

Výjev XVII.

Král s družinou. — Předešli.

Král: V Španělsku celém
nesmí ujít, ni ve Vlaších,
pakli tam ochrany hledá.

Don Diego: Zde je . . .

Mota: Vaše Veličenstvo,
pán můj zatknouti mne káže?

Král: Odvedte jej okamžitě,
hlava pak ať je mu štata. —
Ještě na oči mi chodiš!

Mota (stranou): Ach, ty krutá slasti lásky,
k uprchnutí vždy tak lehká,
jako těžká ku příchodu!
Dobře mudřec děl, že mezi
rty a číši jenom čihá
neštěstí. — Však ten hněv krále
údiv můj i hrůzu budí.
Nevím posud, proč jsem zatčen.

Don Diego: Kdo bude líp důvod vědět,
nežli Vašnost sama?

Mota: Já?

Don Diego: Pojďme.

Mota: Podivný to zmatek!

Král: Hned ať rozsudek se vyřkne
nad markýzem a již zítra
hlavu jeho kat ať setne:
Komtur však buď slavně pohřben
s okázalostí a leskem,
jaký osobám přísluší
posvátným a knížecího
stavu. — Náhrobek buď vzdělán
z kovu, zdoben drahokamy,
s kamennou podobou jeho.
V mosaice gotické písmo
výraz dej i pomstě jeho.
Pohřeb, náhrobek i socha
z mé pokladny zapraví se. —
Kde však dona Anna jest?

Don Diego: Dona Anna u královny,
paní mé, útulek našla.

Král: Kastilje mezeru tuto
pocítí a opláče
Kalatrava svého vůdce. (Odejdou.)

Lučina před dědinou Dos Hermanas.

Výjev XVIII.

Patricio, Aminta, Gaseno, Belisa a venkovská hudba.

Hudba se zpěvem: Jarní slunko zdobí zem
međuňkou a jetelem,
však nad slunko máme krásší
Amintu — hvězdičku naši.

Patricio: Na koberce květem tkané,
kde v ta pole jiním bílá
slunce bez dechu zář ssílá
znova zrozenou, již plane:
sedněte — jak uchystané
k plesu místčko to vábí . . .

Výjev XIX.

Katalinon: v cestovním šatu. — Předešli.

Katalinon: Pro tu svatbu já, pánové,
ještě vzácné hosty mám.

Gaseno: Celému buď světu znám
ples, nechť přijdou tisícové.
Kdo jde?

Katalinon: Tenorio se zове.

Gaseno: To ten starý?

Katalinon: Ne, Don Juan.

Belisa: Toť syn jeho, švarný pán.

Patricio (stranou): Zdaji se mi zlé ty zvěsti:
neb zná „švarný — pán“ vzít štěstí
a zaň nechat nepozván
žárlivost. — Kdo zprávu dal
mu o svatbě mé?

Katalinon: Jde kolem
do Lebrie.

Patricio (stranou): Tuším s bolem,
že sám dábel sem ho slal.
Však proč bych se sužoval? —
Ať na sladkou svatbu moji
třeba celý svět se strojí.
(stranou): Ale přece: rytíř vlez' ti
na svatbu, to špatné zvěsti!

Gaseno: Kolos Rhodský at tu stojí,
papež přijď i kněz Jan sem,
Alfons král v prostřed své družce:
Gaseno dnes hostit může,
všeho rádi popřejem.
Hory chleba v domě mém,
proudy vína, srovnáš stěží
uzené s bábelskou věží,
bázlivě pak vojsko ptačí
kuřat, holoubků nám stačí —
dost k obrání kústek leží.
Pán tak vzácný smí se vésti
do vsi naší bez obavy
ku počtě té šedé hlavy.

Belisa: Komořího syn on jesti
nejvyššího.

Patricio (stranou): Zlé to zvěsti
pro mne, neb on usedne
k nevěstě; já lásky své
ještě neužil a v hrudi
žárlivost již nebe budí.
Lásko, mlč a trp i zlé.

Výjev XX.

Don Juan Tenorio. Předešlí.

Don Juan: Slyším, ve vsi svatba že je,
náhodou když kolem jdu;
rád chodívám na svatbu,
když jak tu mi štěstí přeje.

Gaseno: Naše prosté obyčeje
cti doznají ze příchodu.

Patricio (stranou): Já však, jsa těch pánem hodů,
k sobě díím, že právě jdete
nevčasně.

Gaseno: Nenabídnete
místo pánu, jež tak cením?

Don Juan: Sednu s vaším dovolením
třeba sem.

(usedá vedle nevěsty Aminty.)

Patricio: Když usednete
tam přede mnou, osvojil
jste si ženicha úlohu.

Don Juan: Kdybych byl jím, přísámbohu,
nejhůř bych si ne zvolil.

Gaseno: Tu je ženich.

- Don Juan*: Za omyl
žádám pak o prominutí.
- Katalinon* (stranou): Neblahý choť zlé je chuti !
- Don Juan* (ke Kat.): Zápas počne.
- Katalinon*: Dobře vím to.
(stranou): Chceš-li však boj s býkem tímto,
mnoho nesnázi ti vnutí.
Za ženu, čest její jen
nedal bych mu po trojníku.
Samému ses, nešťastníku,
dasu v ruce dal i v plen !
- Don Juan* (k Am.): Že jsem dnes tak oblažen,
komu, paní, mám přičisti ?
Choť váš hnul mne ku závisti.
- Aminta*: Lichocením chcete svěsti.
- Patricio* (stranou): Dobře dí, vždy zlé jsou zvěsti,
má-li pán při svatbě jisti.
- Gaseno*: Vzhůru, pojďme posnídat,
náš pan host si chvilku rád
oddechne od nepokoje.
- Don Juan* (uchopiv nevěstu za ruku): Proč ji skrýváte ?
- Aminta*: Je moje !
- Gaseno*: Pojďme.
- Belisa*: Hledte zaspívat.
- Don Juan* (ke Kat.): Co diš ?
- Katalinon*: Já ? Že smrti bidné
od těch sedláků se bojím.
- Don Juan*: Ručky bílé, očko vlidné :
tím já plám i žár svůj hojím.
- Katalinon*: Do čtveřice já s tím spojím
bití, rány : bude zač.
- Don Juan*: Stopují mne, pojďme rač.
- Patricio* (stranou): Pán na svatbě — zlé to zvěsti !
- Gaseno*: Zpívejte !
- Patricio* (stranou): To smřť mi věsti.
- Katalinon* (stranou): Vesele — však přijde pláč.

Jednání III.

Dům Gasenův v Dos Hermanas.

Výjev. I.

Patricio: Na tě, jak muk na hodiny,
žárlivosti, zřím, neb každou
chvilí nelítošnou vraždou

zabíjíš mne bez příčiny :
Klid mi aspoň v trýzní nech,
či jen ukrutnost tě sytí,
když mi láska dala žití,
ty jen dáváš smrt a vzdech?
Proč jste, pane, ku neštěstí
přišel, proč mne trýzníte?
Dobře děl jsem v chvíli té,
vida ho: To špatně zvěsti!
Neb když při hostině sed'
vedle ženy mě za stůl
a já jenom rukou hnul
k mise, zabraňoval hned.
A když přece sáh' jsem k mise,
odmítal mne pohrdavě
při každickém soustu pravě:
Jaká hrubost! Nestydí se?
velite?

Don Juan: Chci zvěstovat . . .

Patricio (stranou): Jaká zvěst to, novou snad
přidá trýzeň k zoufalosti?

Don Juan: Patricio, dal jsem od dávna
srdce Amintě a vzal . . .

Patricio: Čest?

Don Juan: Špatně jste nehádal.

Patricio (stranou): Jasná známka to a správná
všeho, co jsem viděl zde;
jestli láska ji nevíže,
proč by šel do její chýže. —
Ovšem, ovšem, ženou je.

Don Juan: Ovšem — když tak roznícena
a snad zoufalá již kletbám
vzdala se, zříc, že ji nedbám
a že cizího je žena:
napsala mi tento list,
v němž mne přijít vyzývá.
Lásku jsem jí slíbil já,
jsa i od ní lásky jist.
Tak je to, vše víte o ní;
vizte, jak si život chránit,
neb kdo v tom mi hodlá bránit,
bez milosti hlavu skloní.

Patricio: Mám-li volit dle tvé rady,
nebráním já choutce tvé:
čest a žena jsou již zlé,
když se o nich mluví všady.
Kde o ženě zpívá se,

vždy měň získá, více ztratí:
zvonu lze ji přirovnati,
jenž se cení po hlase.
Tomu zkušenost mne učí,
že po ženě málo jest,
v okolí když její čest
jak zvon puklý jenom zvučí.
Vzdám se na své slasti vraku
lásky, která odlouděna.
Mezi zlem a dobrem žena
je jak peníz za soumraku.
Tisíc let s ní těš se, pane;
já chci klamů těch se zbýt:
rač bez milování mřít
než žít v lásce oklamáné. (Odejde.)

Výjev III.

Don Juan: Čest — jak výborné v ní zbraně!
Ve cti sedlák zří svou cenu,
zakládá si na svém jménu
a vždy pozor dává na ně;
domnívat se možno brzy,
když tak změnily se časy,
ve vsi byt že čest našla si
prchajíc od měst a tvrzí.
Však než odhodlám se k škodě,
nejprve ji napravím:
s otcem jejím promluvim,
ať sám lesť mou schváli v shodě.
Dobře znám vše zařídít.
Svést ji doufám již té noci,
proto ke starému otci,
kdy noc kvapí, třeba jít.
Hvězdy, které svítíte mi,
přejte zdaru při lsti klamně;
čeká-li mzda v smrti na mne,
dosti času dáváte mi. (Odejde.)

Výjev IV.

Aminta, Belisa.

Belisa: Hle, již brzy choť tvůj přijde:
jdi a připrav se, Aminto!
Aminta: Nevim ani, proč tak smutna
jsem při neblahé té svatbě.
Celý den můj Patricio
pohřížen byl v zádumčivost,

vše je žárlivost a zmatek :
velkou nehodu to značí.

Belisa: Pověz mi, kdo je ten rytíř? . . .

Aminta: Nech mne, nad tím já se hněvám.
Drzost již se ve Španělech
rytířským chováním stala.
Proklet buď takový rytíř,
jenž mi uloupit chce chotě!

Belisa: Tiše, choť tvůj tuším vchází,
neboť v domě snoubencové
nikdo nechodí tak hlučně.

Aminta: S Bohem buď, Beliso moje.

Belisa: Trud mu v objetí svém zaplaš!

Aminta: Nebe dej, by vzdechy moje
byly mu šepotem lásky,
kocháním pak moje slzy! (Odejde.)

Výjev V.

Don Juan, Katalinon, Gaseno.

Don Juan: Gaseno, Pán Bůh vás pozdrav!

Gaseno: Doprovázet vás jsem žádal,
abych též vyslovil dceři
k tomu štěstí svoje přání.

Don Juan: Na to zitra času dosti.

Gaseno: Dobře dite: vlastní duši
v tomto děvčeti vám dávám.

Don Juan: Rcete: choť mou!
(Gaseno odejde.)

Výjev VI.

Don Juan, Katalinon.

Don Juan: Sedlej koně,
Katalinone!

Katalinon: A na kdy?

Don Juan: Na ráno, jež zitra světu
ukáže se smichem mrtvé
nad tou lestí.

Katalinon: Tam v Lebriji,
pane, jiná ještě čeká
svatba na nás; pro tvé žiti
prosím, pospěš rychle s touto.

Don Juan: Švanda tato musí býti
ze všech žertů nejvzácnější.

Katalinon: Kéž bychom jen ze všech šťastně
vyvázli.

Don Juan: Když je můj otec
pánem soudů v celé zemi
a u krále zmůže vše,
nač se bát?

Katalinon: I ty, již mohou
všecko, zastihne msta boží,
zločiny když nekárají;
při hře prohřávají někdy
také ti, co přihlížejí.
Já jsem přihlížel ti ke hrám,
ale za to přihlížení
nepřál bych si, aby náhle
blesk mne stih' a v popel změnil.

Don Juan: Jdi a sedlej; neboť zítra
v Seville spat budu zase.

Katalinon: V Seville?

Don Juan: Tak jest.

Katalinon: Co pravíš?
Považ, co jsi spáchal, považ,
pane, že až ke smrti
nejdelší je život krátkým,
a že po smrti je peklo.

Don Juan: Když mi tolik lhůty dáváš,
vzhůru k šalbám.

Katalinon: Pane můj . . .

Don Juan: Jdi, již ke hněvu mne dráždíš!
(*Katalinon odejde.*)

Teď chci uvést svůj úskok
ve skutek: mne láska řídí
k choutce mé, a lásce přec
nikdo v světě neodolá.
Toužím již po vábném loži.
(*Jde ke dveřím a volá.*)
Aminto!

Výjev VII.

Aminta (vyjde v nočním rouchu), Don Juan.

Aminta: Kdo Amintu zde
zavolal? Patricio můj?

Don Juan: Nejsem tvůj Patricio.

Aminta: Nuže
kdo jste?

Don Juan: Viz Aminto, kdo.

- Aminta*: Běda mi! Již veta po všem.
V té hodině v komůrce mé?
- Don Juan*: Tyto jsou hodiny moje.
- Aminta*: Vraťte se, neb začnu volat:
nepřestupte slušnost, kterou
dlužno mít k Patriciovi.
Vězte, že Emilie římské
v Dos Hermanas také jsou
i Lukrecie hanbu mstící.
- Don Juan*: Dvě slovička jenom poslyš
a skryj purpur lící obou
do srdce, tu zdobu svoji
bohatou a drahocennou.
- Aminta*: Odejdi, neb choť můj přijde.
- Don Juan*: Já jsem jím. Čemu se divíš?
- Aminta*: Od kdy isi jím?
- Don Juan*: Od té chvíle.
- Aminta*: Kdo to smluvil?
- Don Juan*: Moje štěstí.
- Aminta*: Kdo nás zasnoubil?
- Don Juan*: Tvé oči.
- Aminta*: Jakou mocí?
- Don Juan*: Čarným hledem.
- Aminta*: Ví o tom Patricio?
- Vi,
- Don Juan*: zapomněl tě.
- Aminta*: Zapomněl mne?
- Don Juan*: Ano, neb já se ti kořím.
- Aminta*: Kterak?
- Don Juan*: Celým srdcem. (Blíží se k ní.)
- Aminta*: Zpátky!
- Don Juan*: Jak, když svatou pravdou je,
že mru touhou?
- Aminta*: Jaká lež to!
- Don Juan*: Poslyš, Aminto, a zviš
(chceš-li, abych vše ti řekl,
pravdu; neb vy ženy přece
vždy jste pravdy milovnice.
Vznešený jsem pán a rytíř,
hlavou celého jsem rodu
starodávných Tenoriů,
již Sevilly vydobyli.
Otec můj hned po králi
ctěn je ode všech i vážen,

v soudním dvoře na rtu jeho
smrt závisí nebo život.
Náhodou jda cestou tudy
užrl jsem tě, neboť láska
tak spravuje někdy věci,
že pak s pozor je pustí.
Viděl jsem tě, zamiloval,
hořím láskou a ta nutí,
abych zasnoubil se s tebou.
Kdyby král sám odpor kladl.
kdyby rozezlen můj otec
hrozbami to zabraňoval,
musím já být chotěm tvým.
Co diš ty?

Aminta: Co říci nevím,
neboť tvé pravdy se kryjí
asi řečnickými lžemi.
Jsem-li jednou zasnoubena
s Patriciem, jak všichni vědí,
manželství se nerozváže,
i kdyby on sám odstoupil.

Don Juan: Není ještě dokonáno;
buďsi úklady či šalbou
můž' se rozvázat.

Aminta: Vše bylo
v Patriciovi pravda čirá.

Don Juan: Teď již, drahá, podej ruku,
bys ji ztvdila tu vůli.

Aminta: Jak? — Ne, ne, ty lžeš, ty klameš.

Don Juan: Jenom sebe sám bych klamal.

Aminta: Nuže, přísahěj, že též
splníš slovo, které slíbilš.

Don Juan: Paní, přísahám, že splním
všecko, u tvé ruky, která
peklem chladného je sněhu.

Aminta: Přísáhni u Boha znova,
by tě proklel, nesplníš-li.

Don Juan: Kdybych věrnost a své slovo
snad kdy zrušil, prosím Boha,
by za zradu věrolomnost
usmrtil mne člověk . . . (stranou) mrtvý,
nedej Bůh, aby byl živý!

Aminta: Nuže nyní, po přísaze
jsem tvá chot.

Don Juan: A já svou duši
v náručí své nabízím ti.

Aminta: Tvá je duše má i život.

Don Juan: Ach ty září oka mého!
Do střeвиček stříbroskvoucích
posetých jak hvězdičkami
zlatem tybarským již zitra
obuješ ty krásné nožky,
v okovy dáš zlatých šperků
alabastrovou tu šíji,
prsty prsténky ti semknu,
v jejichž obrubě se skvějí
průhledné perličky něžné.

Aminta: Choti, vůli tvé má vůle
od dneška se podrobuje:
Tvá jsem!

Don Juan (stranou): Ó jak málo ještě
znáš ty svůdce Sevillského! (Odejdou.)

Pobřeží u Tarragony.

Výjev VIII.

Isabella, Fabio — oba v oděvu cestovním.

Isabella: Ó, že mi zrada chotě uloupila
i klenot milý, nejdražší v prach smetla!
Ó že to trpká byla
zvěst pravdy! Ach, ty noci, masko světla,
ty matko hodin temných,
ty slunce sokyně, snů choti jemných!

Fabio: Zřít nepokoj na vodě,
vichřici těžkou hlásají nám vany:
již hledaly si lodě
u věže — koruny těch břehů — chrany
před bouřlivými shony.

Isabella: Kde jsme teď?

Fabio: Na pobřeží Taragony.
Za krátko luzná kyne
nám Valencia, již palácem lze zvát
samého slunka; mine
tam únava a veselost se vrátí.
Pak Sevilla se zvedne,
v níž osmý světa div tvé oko shlédne.
Oktavia ztratila jsi,
Don Juan jej šlechtictvím i rodem předčí.
Nač rvát si smutkem vlasy?
A již je hrabětem jak všichni svědčí;
král zasnoubí tě tomu,
jeť prvním otec Juana v krále domu.

Isabella: Nerodi se mé stesky,
že snoubenka jsem Juana; jeho jména
svět slávu zná i lesky:
však nad pověst: svou jsem zarmoucena;
čest ztracenou já v trudu
po celý život oplakávat budu.

Fabio: Rybářka jakás v pláči
tam něžně lká a truí se a souží,
lic její slza smáčí.
Sem bezpochyby jde a zřít tě touží.
Než svolám lid, vy spolu
v nátku sladkém sdělte tíž si bolů.
(Odejde.)

Výjev IX.

Tisbea, Isabella.

Tisbea: To moře ve příboji!
Vy vlny ohnivě, peřeje prchající!
Ty Trojo z chaty mojí!
Již plamen v túni hlubé na hranici
z propastí svých se trhá,
vod zátopu již moře v žáru vrhá...
Buď kleta loď, jež sáhla
z všech nejprvnější ve tvůj krystal slaný,
jak Medea kdys práhla;
buď prokleta i první plachta s lany,
již větry rozedmuly,
by v těch lsti nástrojích své zrady kuly!

Isabella: Rybářko krásná, v hoři
proč dojemně tak žal tvůj moře viní?

Tisbea: Na tisíc proti moři
já žalob mám. Vy šťastna v smíchu nyní
nad rozbouřenou vlnou!

Isabella: I mé žaloby tomu moři klnou.
Však odkud jste?

Tisbea: Z těch chyší,
v nichž divou píseň vítězný van hude,
že pod nízkých střech tíží
juž znetvořeny kloní se zdi chudé
a skýtá trosek šero
na hnízda ptákům skulin tisícero.
Jste vy Evropa vlnadná,
již nesou lodě ty?

Isabella: Ach, k snátku spěji
já proti vůli, chladná
do Sevilly.

Tisbea: Když trud, pod nimž se chvěji.
vám soucit v srdci budi
a moře vztek vás k šílenosti pudí,
nuž, vezměte mne v službu,
bych poslouchala vás vždy u pokoře:
neb jedinou mám tužbu
(jestli mne nesklátí hanba či hoře)
u krále se zármutkem
soud žádat nad lstí krutou, hrozným
Sem zanes vichor divý [skutkem.
don Juana Tenoria, jenž dalek lodě
byl zmitán málo živý.
Mu chrany skytla jsem v tak zjevné škodě,
však on lstí mrzkou hroze
byl hadem v měkkém pažitě mé noze.
Ta, jež se z lásky smála,
když chotě slovo dal, jež splnit dluží,
jemu se odevzdala:
neblahá žena, která věří muži!
V sled prchnul touhám mojim,
tu vizte již, zda právem pomstu strojím.

Isabella: Mlč, zlořečená ženo!
Jdi s očí mých, sic usmrtíš mne v mále! —
Však je-li rozbolněno
tvé srdce tak, tys bez viny, rci dále!

Tisbea: Mé štěstí kvetlo růží . . .

Isabella: Neblahá žena, která věří muži!
A kdo má s tebou jíti?

Tisbea: Ubohý otec, rybář ustaraný,
jenž musil vše to zříti.

Isabella: Není té msty, jež smyje také hany.
Pojď, připoj se k mé druží!

Tisbea: Neblahá žena, která věří muži!
(Odejdu.)

Chrámová loď v Seville: bokem v kapli náhrobek komtura don Gonzala
se sochou jeho.

Výjev X.

Don Juan, Katalinon.

Katalinon: Všecky věci stojí zle.

Don Juan: Kterak to?

Katalinon: Oktavio zná již
v Italii zrady tvé
a pak nadarmo se hájíš
v spravedlivé žalobě
de la Moty; ono psaní

od tety jej mrzí zvláště:
od ní nebylo prý ani,
tys pak užil jeho pláště
ke zradě, což tak jej hani.
Dál tě Isabella hledá,
by se sňatkem vyrovnala,
potom prý . . .

Don Juan (udeří jej v tvář): Již mlč!

Katalinon: Ach, běda!

Cizi řeč i zub mne stála.

Don Juan: Mluvko, kým tě napovídá
sved' tou pitomostí k bludu?

Katalinon: Pitomosti?

Don Juan: Pitomosti.

Katalinon: Pravda to.

Don Juan: Z tě já si trudu
nedělám. Až bodne v zlosti
Oktavio, hned mrtev budu?
Nemám také pevnou pěst? —
Kde náš byt?

Katalinon: Ulička skrytá.

Don Juan: Dobře.

Katalinon: Svatá půda jest
kostel.

Don Juan: Však mi neposkytá
útulku před smrtí: smést
může mne tu meč i za dne. —
Viděl's ženicha z té visky?

Katalinon: Ano, smutný je a vadne.

Don Juan: Není ještě den tak blízký,
kdy Aminta na lest padne.

Katalinon: Tak's ji dobře napálil,
že již milostpaní zve se.

Don Juan: Pěkný žert to vpravdě byl.

Katalinon: Pěkný, krátký, ale nese
mnoho dlouhých pláče chvil.
(Pozorují náhrobek.)

Don Juan: Či to hrob?

Katalinon: Tu pochován
don Gonzalo složil kosti.

Don Juan: Ten, jenž rukou mou byl sklán.
Pomník jímá mohutnosti.

Katalinon: Tak byl rozkaz králův dán.
Co di nápis toho reka?

Don Juan (čte): „Spí zde dalek úkladů
čacký rytíř a tu čeká
msty od Pána za zradu.“
K smichu, to mne nepoleká.
Mně se tedy pomstít chceš,
(Sahá soše na bradu.)
starý, s bradou z tvrdé skály?

Katalinon: Tu mu tak hned nevyrvěš;
vous ten silný sám se chváli.

Don Juan (k soše): V bytu svém vás čekám než
prchne noc, zda cti své dbáte;
tam se bojem vyrovnáme,
když tak tuze pomstou pláte,
ač v boj nerovný se dáme,
když vy kamenný meč máte.

Katalinon: Pane, noc se kvapem chýlí,
treba pomyslit na klid.

Don Juan: Málo vaše pomsta pílí;
chcete li se dnes však mstit,
ať vás spánek nepřesílí.
Pak-li vás však pomsty sprostí
teprv smrt má — po naději
veta je i po radosti:
neboť tak mi lhůty přejí
váše hněvy víc než dosti. (Odejdou.)

Světnice v domě don Juana.

Výjev XI.

Dva sluzi, prostírajíce na stůl.

Sluha 1.: Pokrm připraven i vína,
přijde k večeři don Juan.

Sluha 2.: Takž stůl je přichystán.
Začne-li, jak zapomíná
dlouho pán na žití řádné.
Nejde, to mne znepokojí:
Co je teplém po nápoji,
co po jídle, které zchladne!
Kdo však nepořádek trochu
spřádá zde?

Výjev XII.

Don Juan, Katalinon, předešli.

Don Juan: Uzavřeno?

Katalinon: Ovšem že, jak poručeno.

Juan (ke sluhovi): Hej, přines nám jídlo, hochu.

Sluha 2.: Tu je nesu.

Juan (ke Katal.): Sedni již!

Katalinon: Rád se, pane, jídlem bavím
pohodlně.

Don Juan: Sedni, pravím.

Katalinon: Hned, ať dlouho nenutiš.

Sluha 1. (stranou): Málo na sluhu to sluší,
aby s pánem stoloval.

Don Juan: Posad se! (Slyšet tlučení na dveře.)

Katalinon: Kdos zaklepal.

Don Juan: Volal kdos a znova buší.

(ke sluhovi): Jdi, kdo je to.

Sluha 1.: Skokem letím.

Katalinon: Je-li tam však, pane, soud?

Don Juan: Ať si je: ty nebuď bloud.

(*Sluha příběhne, nemoha leknutím promluvit.*)

Kdo to jest? Proč chvíš se před tím?

Katalinon: Così zlého je tam, brachu.

Don Juan: Hněv svůj ukrocuji stěží.

Mluv a rci, co zřít, oč běží?

Který běs ti nahnal strachu?

(ke Katal.): Ty tam jdi a popať k bráně.
Pospěš!

Katalinon: Já?

Don Juan: Nu, ty se hni!

Honem, nohu pozdvihni!

Nejdeš?

Katalinon: Kdo má klíč od brány?

Sluha 2.: Na kliku jen zavřeno je

a lze lehko otevřít.

Don Juan: Co ti je? Proč nechceš jít?

Katalinon (stranou): Oh, to bude dnes smrt moje;

Přijdou-li ty oklamáné

splatit oběma nám dluh?

(*Katalinon odchází váhavě, ale v okamžiku kvapem se vrací; klesne k zemi
a zase se vzchopí.*)

Don Juan: Co to jest?

Katalinon: Stůj při mně Bůh!

Již mne drží, vraždí, pane!

Don Juan: Kdo tě vraždí, s řečí popíl!

Koho viděls?

Katalinon: Pane hned...

Přijdu... vidím... běžím zpět... —

Kdo mne strhl, kdo mne chopil? ...
Jdu ... slepotou oko játo ...
a přec zřím, to přísahám ...
Mluvim, pravím: s kým čest mám?
Odvětil ... i já mu na to ...
Vrazím naň, zřím ...

Don Juan: Co?

Katalinon: Což vim?

Don Juan: Jak ho trochu vina spletlo!
Strašpytle, dej sem to světlo,
ať, kdo volal, popatřím.

Výjev XIII.

Don Gonzalo (jako socha z náhrobku.) — *Předešli.*

(*Don Juan* uchopí světlo a jde ke dveřím; *don Gonzalo* pokročí jemu vstříc v podobě sochy z náhrobku a *don Juan* zmaten couve zpět, pravící tase meč. v levé drže světlo. *Gonzalo* kráčí pořád blíž k němu, zdoluhavě, on však ustupuje stále, až stancu oba v prostřed jeviště.)

Don Juan: Kdo to?

Gonzalo: Já.

Don Juan: A kdo ten já?

Gonzalo: Rytíř vzácného jsem rodu,
jehož dnes jsi pozval k hodu.

Don Juan: Jidla postačí pro dva;
kdyby jini s tebou byli,
všem by ještě zbylo dost.
Posaď se, vždyť jsi můj host.

Katalinon: Všeci svatí, Bože milý!
Chraň mne svatý Antone!
Tedy mrtví jedí, rci?
Kývá, že i tam se ji.

Don Juan: Sedni, *Katalinone*.

Katalinon: Ne, pane; jak byl bych jedl,
již mám dost.

Don Juan: Jak hlupák sto jiš.
Snad i mrtvého se bojíš?
Kdyby žil, jak by sis vedl?
Strachu bidný, ničemný!

Katalinon: Sám dodávej chuti hosti,
já mám, pane, dávno dosti.

Don Juan: K hněvu dráždíš?

Katalinon: Bůh to ví,
že mi dobře není tu.

Don Juan: Pojď, jak dlouho čekat mám?

Katalinon (stranou): Myslim, že jsem mrtev sám
po předu i po zadu.

Don Juan (ke chvějícím se sluhům):
A co vy? Blíž pojdte sem!
Jak, hlupáci? Tak se chvět?

Katalinon: Netoužil bych večeret,
co živ budu s umrlcem.
S hostem kamenným já nesním
sousta.

Don Juan: Cháško zbabělá!
Kámen co vám udělá?

Katalinon: Ránu v hlavě.

Don Juan: Zdvorile s ním
začni jen a nenuceně.

Katalinon (ke Gonz.): V onom světě život blahý?
Rovno tam, či horské svahy?
Poesie je tam v ceně?

Sluha 1.: Na vše hlavou „ano“ dí.

Katalinon: Dost tam hospod? Ovšem že,
kdyby o ně bylo zle,
na zem byste do nich šli.

Don Juan: Hola, vína nalejte!

Katalinon: Pane mrtvý, též tam dají
od ledu? (Socha kýve hlavou.)
Ach, led též tam znají!
Krásná zem!

Juan (ke komtur.): Chcete-li zpěv,
zaspívají. (Komtur opět kyne hlavou.)

Sluha 2.: Ano, pravi.

Don Juan: Pějte!

Katalinon: Mrtvý pán má vzorný
vкус a vzácný.

Sluha 1.: Jistě dvorný
jest a rád jde na zábavy.

Zpěv uvnitř: Má-li, divko, láska moje
odměnu až v smrti vzíti,
ó, jak dlouhé je to žití,
smrt jak ještě daleko je!

Katalinon: Buď pan mrtvý nemá chuti
pro vedro, neb jak se zdá,
jídla vůbec málo dá:
za to mne hlad k míse nutí.
Též se málo pije tam,
za dva pit zas čeká mne. (Pije.)

Na zdraví, však kamenné! —
Přisámbůh, mñ strachu mám.

Zpěv: Když tak dlouhá lhůta zve mne
k slasti, až po zemské pouti,
nech se tělo v hrob již zhrouti,
nech již usne v smrti temné.
Má-li divko, láska moje
odměnu až v smrti vzíti,
ó, jak dlouhé je to žiti
a ta smrt jak daleko je!

Katalinon: S kterou z tolika žen, pane,
jež jsi zklamal, hovoří
píseň tato?

Don Juan: Všem se nyní
smáti musím, příteli! —
V Neapoli Isabellu . . .

Katalinon: Ta přec, pane, není již
oklamanou, neboť s tebou
po právu se zasnoubí. —
Rybářku, když z moře tebe
zachránila, osídils
a za pohostinství splatil
penízem ji jidášským:
dále zklamals donu Annu.

Don Juan: Mlč, je tu, kdo zaplatil
za ni a na pomstu čeká.

Katalinon: Muž to ovšem velkých sil,
však je z kamene, ty z masa:
boj ten byl by nerovný.

(Don Gonzalo dává znamení, aby se stůl odstranil a aby zůstal s Juanem sám.)

Don Juan: Hola, odnese stůl tento;
kyne, bychom zůstali
sami dva, by vzdálili se
jiní.

Katalinon (stranou k svému pánu): Probůh, odejdi,
prchej, neboť jsou i mrtví,
kteří obra zabijí
pěsti svou.

Don Juan: Jen jděte všichni!
Kdybych Katalinon byl . . . —
Jdi, on žádá to.

(Odejdou sluzi, zůstanou sami don Juan a don Gonzalo, jenž kyne mu,
by zavřel dveře.)

Výjev XIV.

Don Juan, don Gonzalo.

Don Juan: Jsou dveře
zavřeny a čekám již.
Rci, co chceš, ať jsi už přelud,
stín či obraz mámvý.
Jsi-li v mukách nebo toužíš
po nějaké pomoci
k vykoupení svojí duše,
rci to, neb se zaručím
učinit, co bys mi kázal.
Zříš na Boha v nebesích?
Či jsem ve hřichu tě zabil?
Mluv, jsem na vše zvědav již.

Gonzalo (mluví temně, jako někdo z onoho světa):
Splníš jako rytíř slovo?

Don Juan: Zakládám si na své cti,
a že rytíř jsem, svá slova
pokaždé já vyplním.

Gonzalo: Podej ruku; nestrachuj se!

Don Juan: Já se bát? To praviš mi?
A kdybys byl peklo samo
ruku směle podám ti. (Podává mu ruku.)

Gonzalo: U tvých slov a u tvé ruky:
Zítřka v noci k večeri
o desáté čekám tebe.
Přijdeš!

Don Juan: Myslil jsem, že chtít
budeš většího cos na mně.
Zítřka jsem tvůj host, buď jist.
Kam mám přijít?

Gonzalo: Do mé hrobky.

Don Juan: Mám jít sám?

Gonzalo: Ne, přijdi s nim.
Ale splň své čestné slovo,
jak i já dnes vyplnil.

Don Juan: Dovedu to také já,
neb jsem Tenorio.

Gonzalo: Ty viš:
já jsem Ulloa.

Don Juan: Přijdu zavčas.

Gonzalo: Věřím ti. Buď s Bohem již! (Jde ke dveřím.)

Don Juan: Počkej, posvítím ti cestou.

Gonzalo: Nesvit, já jsem v milosti.

(Očchází pomalu, nespouštíje oka s Juana, jenž rovněž patří naň: posléze zmizí, nechav Juana v hrozné úzkosti.)

Výjev XV.

Don Juan (sám): Pomoz Bůh! Na celém těle
jsem jak potem politý,
avšak v útrokách mi srdce
svírá zas chlad mrazivý.
Když mne uchopil za ruku
tisk' ji takým násilím,
že se peklem zdála: nikdy
taký žár jsem necítil.
A když pootevřel ústa
ke slovu, dech ledový
tak mne ovanul, že zdál se
dechem přímo pekelným.
Však toť představy, jež bázeň
v obraznosti vytváří,
neboť strachovat se mrtvých
zbabělost je nejvyšší.
Jestli tělo silné, živé
s rozumem a schopnostmi,
s duší svou nebudí strachu,
kdož by lek' se umrlých?
Zítřka do hrobky, kamž zval mne,
nejisto se dostavím,
ať se zděsí, ať se diví
Sevilla mé statnosti. (Odejde.)

Komnata v paláci.

Výjev XVI.

Král, don Diego Tenorio a Družina.

Král: Již Isabella zde?

Don Diego: Však zarmoucená.

Král: Což ze sňatku se svého netěšila?

Don Diego: Ji bolí, pane, zhanobení jména.

Král: To jiná bolest v srdce se jí vryla.
Kde bydlí?

Don Diego: V klášteře je usazena
u Bosých sester.

Král: Chci, by opustila
hned v okamžení klášter. U královny
ať přijme byt jejímu jménu rovný.

Don Diego: Mám-li Jana, pane, k sňatku věsti
dej rozkaz, ať se zase k tobě vrátí.

Král: Ať přijde jako šlechtic: jeho štěstí
a vůli mou má celá říše znáti.
Od dneška naň moc v Lebrii chci vznésti,
tam vládnout má a hrabětem se zvátí,
by z vojvodského rodu Isabella,
ztrativši vévodu, hraběte měla.

Don Diego: A za tu milost líbám nohu tvoji.

Král: Však milosti tvé činy zasloužily,
snad ještě scházelo by přízně moji,
kdybychom teď tvé služby ocenili.
Než v mysli mám já, Diego, sňatek dvoji:
chci, bychom donu Annu zasnoubili.

Don Diego: S Oktaviem?

Nedobře proň věc ta svědčí,
ať jiný tuto trudnou hanu léčí.
Za donu Annu královna mne ždala
o milost markýzovi, aby Anně
ztrativši otce chotě vyzískala
a v něm i otce v tak přetěžké ráně.

Král: Nuž, spějte vy a mužstva část jen malá
v tvrz Trianskou hned nepozorovaně
mu zvěstovat, že jemu k potěšení
jsem odpustil i tety k usmíření.

Don Diego: Již splňují se touhy mé i snahy.

Král: Že zasnoubení bude této noci,
mu řekněte.

Don Diego: Vše konec běře blahý.
Markýze přemluvit snad budu moci,
vždyť obraz její nad vše byl mu drahý.

Král: Též zpravit Oktavia máte v moci.
Vévoda neštěstí má vždy u dámy,
neb u všech vidí choutky jen a klamy.
Prý velmi nepřízniv je jako soku
vašemu synu.

Don Diego: Nedivím se, v krátku
znal celou provinou všech jeho kroků,
jež byly příčinou tolikých zmatků.
Vévoda jde.

Král: Jen stůjte mi teď k boku,
i v chybě máte podíl, jako v sňatku.

Výjev XVII.

Vévoda Oktavio. — Předešli.

Oktavio: Vítězný králi, zlíbat nohy dejte.

Král: Vévodo, vstaňte jen a nesmekejte.
Čeho žádáte?

- Oktavio:* Jdu žádat,
klekaje, u vašich nohou
za milost, věc spravedlivou,
jež je hodna vyslyšení.
- Král:* Vévodo, když spravedliva
prosba ta, svým slovem ručím,
že ji splním; žádejte!
- Oktavio:* Pane, známo je ti z listu
vyslance a skrze jazyk
pověsti je známo světu,
že don Juan Tenorio
s drzosti španělskou právě
v Neapoli jedné noci
(noci neblahé tak pro mne)
pod mým jménem znesvětil
posvátný byt jedné dámy.
- Král:* Dosti, nemluvte dál o tom;
vím již o neštěstí vašem.
Vyslovte jen žádost svou!
- Oktavio:* Prosím, bych směl jemu v poli
dokázat, že zrádcem je.
- Don Diego:* Ne tak; vznešená krev jeho
tak je ctěna tu . . .
- Král:* Diego . . .
- Don Diego:* Pane . . .
- Oktavio:* Kdo ty jsi, že takto
mluvit smíš u přítomnosti
krále?
- Don Diego:* Muž jsem, který mlčí,
protože král poroučí,
jinak bych ti dal tím mečem
odpověď.
- Oktavio:* Jsi příliš starý.
- Don Diego:* Však jsem jinochem kdys býval
ve Vlaších k vašemu bolu:
dobře meč můj tehdy znali
v Neapoli, v Milánu.
- Oktavio:* Dávno již tvá krev je zmrzlá:
neplati „já byl“, než „jsem“.
- Don Diego:* Nuže: byl jsem a jsem posud. (Tasi meč.)
- Král:* Dosti, zadržte, Diego.
Málo se tu dbá, že s vámi
sám dli král, a vy, vévodo,
až po svatbě pohodlněj
se mnou promluvit si smíte.
Komoři můj don Juan jesti,

patří tedy k dvoru mému
a je větev toho kmene:
protož ctěte jej.

Oktavio: To chci,
že tak Veličenstvo žádá.

Král: Vy, Diego, pojdte se mnou.

Don Diego (stranou): Synu, ach, jak špatně splácíš
lásku, již jsem k tobě choval!

Král: Vy vévodo . . .

Oktavio: Veličenstvo . . .

Král: Také zítra sňatek máte.

Oktavio: Budiž, král když poroučí to.

(Odejde král, don Diego s družinou.)

Výjev XVIII.

Gaseno, Aminta. — Oktavio.

Gaseno: Tento pán nám poví snad,
kde don Juan Tenorio bývá. —
Pane, smím se otázat,
zda tu don Juan nebydlivá?
Musíte to jméno znát.

Oktavio: Na dona Juana se ptáte?

Aminta: Ano, pane, ten — don Juan.

Oktavio: Bydlí tu, co od něj zdáte?

Aminta: Ženichem mým je ten pán.

Oktavio: Jak?

Aminta: Přec o tom zprávu máte,
když zde u dvora jste znám?

Oktavio: Nedal mi Juan žádných zvěstí.

Gaseno: Je to možno?

Oktavio: Přisahám.

Gaseno: Vezmou-li se, čest a štěstí
kyne Amintě i nám.
Křesťankou bez velkých chyb
je vám od kostí a jeví
v hospodářství um a vtip.
Čeho hrabě, markýz neví,
v tom všem ona zná se líp.
S Juanem se zasnoubila,
odloudil ji Patriciovi.

Aminta: Rcete, že jsem jeho byla
jako panna.

- Gaseno* : To se povi
u soudu, sem nehodila
by se věc.
- Oktavio* (stranou): Toť Juana
kousky jsou a k pomstám mojim
zpráva ta je vítaná. —
Čeho ždáte?
- Gaseno* : Na tom stojím,
ať již ruku svou ji dá,
neb čas nečeká a pílí,
jinak půjdu ke králi.
- Oktavio* : Plán ten správný každý sdílí.
- Gaseno* : Každý ho i pochválí.
- Oktavio* (stranou): Výborná se v tuto chvíli
příležitost naskytá. —
Svatba je dnes v siní hradní.
- Aminta* : Kěž je to již svatba má!
- Oktavio* : Nic jistotu neusnadní,
jenom lest nám zdaru dá.
Pojďte, paní, obléknete
šat, jak nosí dvorní dámy,
a pak v královský sál jděte
za mnou . . .
- Aminta* : Všude půjdu s vámi,
kam mne k Juanu povedete.
- Oktavio* : Začneme tak obezřele.
- Gaseno* : Tuším, že to půjde skvěle.
- Oktavio* (stranou): S těmi pomsty docílím
nad Juanem zrádcem zlým
za pohanu Isabelle. (Odejdou.)

Ulice. V pozadí kostel, v němž pochován komtur don Gonzalo.

Výjev XIX.

Don Juan, Katalinon.

Katalinon : Jak tě, pane, přijal král?

Don Juan : S větší láskou než můj otec.

Katalinon : Isabellu viděls?

Don Juan : Ovšem.

Katalinon : A jak vypadá?

Don Juan : Jak anděl.

Katalinon : Viděla tě ráda?

Don Juan : Lička
měla slasti krev a mléko,

jako probuzená jitrem
růže, když otvírá listky.

Katalinon: Svatba pak je tuto noc?

Don Juan: Bez pochyby.

Katalinon: Tak máš schládlou
pečení: byla by čerstvá,
kdybys dřív ji nebyl zklamal.
Ale nevěstu si, pane,
s velkým břemenem béřeš.

Don Juan: Rci, začínáš zase drze?

Katalinon: Líp též bylo zítra teprv
svatbu mít, dnes nešťastný je
den.

Don Juan: Který je den?

Katalinon: Je pátek^{*)}

Don Juan: Tisíc pokrytců a bláznů
takých hlouposti se drží.
Ten den nešťastným já pouze
neblahým a špatným zovu,
v němž mi začne scházet peněz;
všecko ostatní je dobré.

Katalinon: Pojďte, máš se oblékat;
čekají tě a je pozdě.

Don Juan: Jinou věc na práci máme,
ať si kdokoliv nás čeká.

Katalinon: Jakou?

Don Juan: S mrtvým večeřeti.

Katalinon: Bláznovství nad jiné větší.

Don Juan: Což jsem nedal čestné slovo?

Katalinon: A kdybys mu nedostal,
co je na tom! Či tě socha
kamenná za slovo vezme?

Don Juan: Hlasitě by mrtvý mohl
mužem bezectným mne nazvat.

Katalinon: Zamknut je už dávno kostel.

Don Juan: Klepej!

Katalinon: Co pomůže klepat?
Kdo nám otevře, vždyť již
spí as všeci kostelníci.

Don Juan: Zaklep zde na dvířka.

Katalinon: Ta jsou
otevřená.

Don Juan: Vejdí!

^{*)} Ve Španělsku platil za nešťastný den úterý (martes).

Katalinon : Kněz ať
vejde s kropáčem a štolou.
Don Juan : Za mnou pojď a mlč.
Katalinon : Mám mlčet ?
Don Juan : Ano.
Katalinon : Mlčím. Bůh mne rač
od těch hostin vysvobodit.
(Vejdou do chrámu oba.)

Vnitřek chrámu.

Výjev XX.

Don Juan, Katalinon.

Katalinon : Jak je ten chrám, pane, tmavý
na tu prostoru tak velkou! —
Drž mne, pane, běda mi,
neb mne za plášť kdosi chytá.

Výjev XXI.

Don Gonzalo (jako dřív) jde vstříc Juanovi.

Don Juan : Kdo to ?
Don Gonzalo : Já.
Katalinon : Již mrtvý jsem!
Don Gonzalo : Nestrachuj se, jsem ten mrtvý.
Nemyslíš jsem, že mi slovo
splníš, an si jenom strojíš
ze všech smíchy.
Don Juan : Domníváš se,
že chci zbabělcem se zdátí ?
Don Gonzalo : Ano, neb v tu noc jsi prchl
přede mnou, když jsi mne zabil.
Don Juan : Prch' jsem, by mne nepoznali ;
však teď před sebou mne vidíš :
rychle řci, čeho si přeješ.
Don Gonzalo : Chci tě pozvat na večeri.
Katalinon : Tu ti rádi uspoříme,
všecko studeně by bylo.
Don Juan : Pojďme tedy.
Don Gonzalo : Třeba jen,
bys ten kámen dříve zdvihnul.
Don Juan : Jestli záleží ti na tom,
i ty pilíře ti vyrvu.

- Don Gonzalo* : Jak jsi silný!
- Don Juan* (mocně chce zvednouti kámen ; ten lehce se pošine a objeví se černě pokrytý stůl):
Ovšem v těle
dost mám odvahy a síly.
- Katalinon* : Toť je stůl jak u černochů.
Není tam, kdo by jej umyl?
- Don Gonzalo* : Posad se.
- Don Juan* : A kam?
- Katalinon* : Již nesou
sedadla dva černí služi.
(Dva zakuklenci přinášejí stoličky.)
Též tam smuteční šat mají
i vlněné látky z Flander?
- Don Juan* : Též se posad.
- Katalinon* : Pane já?
Už jsem odpoledne svačil.
- Don Gonzalo* : Neodmlouvej!
- Katalinon* : Neodmlouvám.
(stranou) Bůh mne v zdraví odtud vyved. —
Jaká, pane, misa to?
- Don Gonzalo* : To je misa se zmijemi
a se štirý.
- Katalinon* : Pěkná misa!
- Don Gonzalo* : Taková jsou naše jídla.
Nechceš jisti?
- Don Juan* : Budu jist,
i kdybys mi hady dával,
co jich celé peklo chová.
- Don Gonzalo* : Také zpěv ti nesmí scházet.
- Katalinon* : Jaké víno piji tam?
- Don Gonzalo* : Okus.
- Katalinon* : Toť je žluč a ocet
a ne víno.
- Don Gonzalo* : Toto víno
lisuji nám v onom světě.
- Zpěv uvnitř* : Pamatuj, kdo nevyšší si
soudů, které soudí Bůh:
každá lhůta má své meze,
splacen bude každý dluh.
- Katalinon* (k svému pánu): Pane Kriste, zle je se mnou.
když tu musím píseň slyšet,
která o nás obou zpívá.
- Don Juan* (stranou): Mráz mi projel útroby.

Zpěv: Nerikej, kdo v světě žiješ :
na pokání času dost ;
krátká lhůta k polepsení,
hořko myslet na věčnost.

Katalinon: Z čeho pak je toto jídlo ?

Don Gonzalo: Z drápů.

Katalinon: Jídlo z drápů ? Tedy
z dlouhých krejčovských as drápů.

Don Juan: Dost sem pojedl, ať stůl ten
odnesou.

Don Gonzalo: Podej mi ruku.

Neboj se mi ruku podat.

Don Juan: Já se bát ? To praviš mi ?

(Podává mu ruku.)

Jsem jak v ohni, nespaluj mne
žárem svým !

Don Gonzalo: Toť málo ještě
proti plamu, jež jsi hledal.
Nelze divné cesty Boží,
done Juane, vyzpytovat :
teď on chce, bys odplatu vzal
za své viny — z mrtvých rukou.
Toť je spravedlnost Boží :
Podle skutků mzda se cení.

Don Juan: Ó, jak hořím ! Netiskni mne !

Usmrtím tě touto dýkou.
Ach, to marně namáhání,
stále do prázdna jen sekám !
Neurazil jsem tvou dceř,
neb mě klamy znala napřed.

Don Gonzalo: Nezáleží ; úmysl tvůj
byl již zlý.

Don Juan: Nech, ať si najdu
zpovědníka k rozhřešení.

Don Gonzalo: Nelze, pozdě na to myslíš.

Don Juan: Ach, jak hořím, žárem hynu !
Umírám. (Klesá mrtev.)

Katalinon: Já nevyvážnu ;
také musím umřít zde,
že v ta místa šel jsem s tebou.

Don Gonzalo: Toť je spravedlnost Boží :
podle skutků mzda se cení.
(Náhrobek s velikým rachotem zavře se nad Juanem
a Gonzalem ; Katalinon padá k zemi.)

Katalinon: Pomož Pán Bůh ! Co to vidím ?
Celá kaple v jednom ohni

a já sám tu s mrtvým zůstal,
abych střežil jej a chránil.
Pokud mohu odplížím se
zvěstovat vše jeho otci.
Svate'ý Jiří! Spasiteli!
Ven pomozte bez úrazu!
(Odchází krokem plazivým.)

Komnata ve hradě.

Výjev XXII.

Král, don Diego, družina.

Don Diego: Veličenstvo, markýz čeká,
by směl padnout k vašim nohám.

Král: Vejděz hned a hraběti
rcete, aby neprodléval.

Výjev XXIII.

Patricio, Gaseno, předešli.

Patricio: Kterak, pane, dovolena
tu tak nestydatá drzost,
aby tvoji sluzi směli
tupit lidi nízkých stavů?

Král: Co praviš?

Patricio: Don Juan Tenorio,
zrádný, hanebný ten bídník,
právě v noci mého sňatku,
dříve než byl dokonán,
nevěstu mi uloupil.
Svědci stojí pohotově.

Výjev XXIV.

Tisbea, Isabella. — Předešli.

Tisbea: Jestli vaše Vysost tu
nad Juanem soud spravedlivý
nevyřkne, co živa budu,
před Bohem a lidmi musím
naříkat. Když moře jej
vrhlo na břeh, já mu dala
život zpět i přístřeší,
a tu přízeň lži a klamem,
přislibiv mi sňatek, splatil.

Král: Co praviš?

Isabella: Dí holou pravdu.

Výjev XXV.

Aminta, vévoda Oktavio. — Predešli.

Aminta: Kde můj ženich přebývá?

Král: Kdo tvůj ženich?

Aminta: Neznámo tu?

Ten je don Juan Tenorio;
jdu s ním svatbu slavit, kterou
dlužen je mé cti. On šlechtic
je a nesmí odepřítí.

Výjev XXVI.

Markýz de la Mota. — Predešli.

Mota: Teď je, Veličenstvo, čas,
by na světlo pravda vyšla;
věř, že don Juan Tenorio
má tu vinu, jižto jsi mi
přičítal; jak přítel zrádný
ukrutník ten podvedl mne:
to mi dosvědčí dva svědci.

Král: Jaká nestydatost hrozná!

Don Diego: Jako odměnu svých služeb
žádám sám, by lapili jej,
ať si odpyká své viny,
by za neřest syna mého
mne blesk nebes nezastihnul.

Král: Učiní tak věrní moji.

Výjev XXVII.

Katalinon. — Všichni predešli.

Katalinon: Slyšte všichni, pánové,
událost snad nejdivnější,
jaká kdy se v světě stala,
potom třeba zabijte mne.
Don Juan, aby kdysi večer
posměch z komtura si ztropil,
jemuž dříve klenoty dva
uloupil nejvyšší ceny,
ku potupě soše jeho
kamenné na bradu sáhl
a jej pozval k večeři:
kéž by nebyl zval ho nikdy!
Přišla socha — též jej zvala.
Nyní (abych zkrátka mluvil),

když bylo po večeri,
v tisícerych velkých divech
za ruku jej chopila,
tiskla ji až vytisknula
život z těla, pravíc: Bůh
velí, bych tak usmrtil tě,
jako trestem za tvé viny.
Podle skutků mzda se cení.

Král: Co praviš?

Katalinon: Jen pravdu dim:
ještě před skonáním vyznal,
že čest dony Anny byla
čistá, neb jej uslyšeli
dříve v domě.

Mota: Za tu zprávu
dám ti cenu tisíceroiu.

Král: Spravedlivý to trest Boží!
A teď slušno, by se všichni
zasnoubili, neboť zemřel
původce tolikých nehod.

Oktavio: Když teď Isabella vdovou,
s ní se zasnoubím.

Mota: A se svou
tetinkou zas já.

Patricio: A my též
s nevěstami našimi, ať
„Kamenný host“ konec vezme.

Král: Hrobka ta necht přeloží se
ke svatému Františku
v Madridě na věčnou pamět.

Konec.

„Život“, časopis mladé inteligence. Katolická mládež naše, akademicky vzdělaná, obrací své zraky do Francie a hledá tam své vzory. Vábi novostí svou, vždyť francouzští katolíci teprve nedávno přežili nejtěžší chvíli svého boje za svobodu. Dříve nám byli bližším vzorem katolíci němečtí, kteří mají celá už desetiletí za sebou zápas za rovnocennost ve vlastním národě. Hledíme dnes také mnohem raději do Francie, spolutvůrkyně naší samostatnosti, než do Německa, jež nepřálo našim tužbám po svobodě. Naši mládež chtívou zápasu takřka strhuje živá ještě přítomnost bojů francouzských bratří — i není divu, že studují bedlivě francouzské poměry, jak ukazuje právě výše 1. číslo nového ročníku „Života“. J. Kolín v čl. „Renesance katolická ve Francii“ stopuje historické podmínky nynější náboženské obrody ve Francii. I četné drobné zprávy časopisu upozorňují na jednotlivé zjevy kulturního života francouzského: „Katolické školství ve Francii“, „Jaques Debout“ (katolický básník, opěvávající bolestnou oběť, která připravila vlasti vítězství), „Výstava náboženského umění... v Paříži“. Také ostatní články časopisu dokazují, že našim mladým vzdělancům jde o prohloubení vědomostí náboženských a že chtějí opravdově po všech stránkách pěstiti naši českou kulturu katolickou.

F. S. Horák.

Mastičkář. Staročeská památka toho jména, jež se nám zachovala ve dvou zlomcích, musejním a drkolenském, obou ze XIV. století, byla vydána jako šestý svazek knihovny „Hyperion“ v 800 výtiscích, v přesném přepise dra Fr. Krčmý a zdřídle úpravě Slavoboje Tusara u K.

Janského v Praze II. 1781 a vytištěna Fr. Obzinou r. 1920, jak nám praví dlouhá tiráž na konci této ladné knižky. Ale nepraví nám, že tato drobnouká věcička o 56 stránkách stojí 11 Kč, neboť tolik jsem platil svému knihkupci za číslo výtisku 758. Odborníkům jest s dostatek známa tato cjeinnělá ukázka rozpustilé vagantské poesie, která se odvážíla nejhrubšími vtipy znesvětit všelijaké ty pašijové hry a byla již častěji otištěna. Ostatně vše, co je třeba o Mastičkáři vědět, shrnuto na konci v poznámkách, k nimž se pojí též malý slovníček. Tato scéna dramatická, primitivně zosnovaná, v níž vědchen účín je položen do nízkých, eudných neomaleností, bez duch, a mistry, rozvíjí se v jakousi rouhavou grotesku, neboť musí urážeti prostředí, v jakém se tu pojednou objevují tři Marie, jdoucí pomazat tělo Spasitelovo. Ale staročeské publikum bylo asi podle této poesie z nejnižších spodín, a abychom se tomu tuze nedivili, stačí poukázati na to, jak lid mnohdy až s nepochopitelnou lehkostí dovede spojití seredné s vznešeným. Vitáme tudíž tuto edici nejen pro její kulturně-historický a literární význam, nýbrž zvláště také pro ten potěšitelný zjev, že se počínají vůbec u nás vydavati staré památky, dosud pokládáné jen za texty k jazykovým rozborům, ve formě přístupné též širším kruhům. I staročeská literatura jest částí našeho národního majetku a má tudíž býti známa všem. Mastičkář arcif jest kuriosum, jež se ani nehodí kdekomu do rukou: i myslíme si tudíž, že v tomto případě raritní toto vydání jest velmi na místě.

jr

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

s PŘÍLOHOU

ARCHIV LITERÁRNÍ

ROČ. VII 1920 čís. 1.

OLOMOUČ

VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

„ARCHA“

S PŘÍLOHOU „ARCHIV LITERÁRNÍ“
VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ VŽDY 15. DNE.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál-Lutinov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Strážovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Wilsonově nám. č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Brně, Biskupská ulice č. 1. — Na „Archu“ s „Archivem“ předpláci se ročně Kč 30.—, půlletně Kč 15.—, čtvrtletně Kč 7.50. Jednotl. čísla jsou po 2.60 Kč. — Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Wils. nám. č. 17. — Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. — Za vyd. odpovídá L. Zamykal.

ČÍSLO 1. VYŠLO DNE 15. ÚNORA.

Obsah „Archy“ čís. 1.: K. Dostál-Lutinov: Pro domo nostra. Fr. Dohnal: Nové písně. Jan Šanda: Píseň „nesmrtelných“. Dr. Jaroslav Rehulka: Pes. K. Dostál-Lutinov: František Bílek v Prostějově. Václav Jedlička: Otakar Březina. Fr. Odvalil: Lipa. — Posudky knih. — Okna.

Obsah „Archivu literárního“ čís. 1.: Emanuel Masák: Šmídкова estetika dramatu. Ph. Dr. Josef Kratochvíl: Podstata umělecké kritiky. Otto Stehlík: Biskup Jiršík a Fr. Doucha. — Sdělení red.

• LISTÁRNA REDAKCE.

„Archa“ v novém rouše, doufáme, bude se všem našim odběratelům zamlouvatí. Prosíme je snažně, aby list náš v kruhu svých známých doporučovali. Zejména mladou katolickou inteligenci: laickou i kněžskou, studenty, bohoslovce, seminaristy z vyšších tříd rádi bychom viděli v řadách našich odběratelů.

F. O. P. Zaslané otiskneme. Pokud překladů se týká, tož máme stanovisko, dáti vždy přednost původním pracem českým.

„Obrození.“ Revue „Obrození“ opravdu měla býti vzkříšena. Byl by ji vydával pražský knihkupec V. Kotrba, a redakci měl míti v rukou V. Bitnar, E. Pacovský a Jar. Novák. Z podniku však sešlo; jak slyšíme, žádal redaktor „Týnu“ nakladatele Kotrbu, aby nově revue nezakládal. „Týn“ snad rozšíří svůj program i svou redakci.

K. B. K. Tázete se na literární a literárně-historickou pozůstalost mistrinského P. J. Halouzky. Hned po smrti nebožtíkové ucházela se Družina literární o ni, chtějíc ji dáti odborníku, aby ji uspořádal, zpracoval a uveřejnil. Bylo však Družině řečeno, že nebožtík celý svůj materiál odkázal p. dr. Pavlu Vychodilovi. Je-li tomu skutečně tak, je pozůstalost v dobrých a spolehlivých rukou a není třeba o ni míti obav a strachu.

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

1920

ROČNÍK OSMÝ

ŘÍDÍ:

K. DOSTÁL LUTINOV, DR. FR. HRACHOVSKÝ,
FR. STŘÍŽOVSKÝ A LAD. ZAMYKAL

VYDÁVA

DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V LOLOMOUCI

TISKLA KNIHTISKÁRNA JAR. STROJIL V PŘEROVĚ

OBSAH „ARCHY“ ROČNÍKU VIII.

BÁSNĚ.

	Str.
Bořek-Dohalský Ant.: Dopis	335
Dohnal Frant.: Nové písně	3
Dostál-Lutincv Karel: Z knihy „Tajemná Sfinx“	33, 128, 353
Glen T.: Poznáni Boha	235
Hruban Jar.: Na horách	34
Hory sv. Františka	179
Jedlička Václav: Zahradník	65
Úzkost lásky	65
Moje legenda	138
Milostný dar	138
Jak se stal Jaro Rosen básníkem	245
Karník Jan: Z loňského léta	40
Kasprowicz Jan (přel. E. Masák): Má píseň večerní	180
Kašpar Fr.: Poutník	117
Den	225
Koráb Alois Jul.: Starý mlýn	48
Z nových básní	161
Lesní cesta	262
Tišiny	262
Lapač: Loučení	143
Leubner Fr.: Měsíce	289
K dálkám mláde	292
U Lokrů ozolských	293
Odvalil Fr.: Lípa	18
Stavitel	323
Pecka Dominik: Apostrofa noci	97
Srdce asketovo	98
Poledne Václav: Stance	129
Ronaj Gabriel: Lilijím	186
Staff Leopold (přel. E. Masák): Děšť krve a ohně	104
Šanda Jan: Píseň „nesmrtelných“	4
Nad propasti	129
Zýbal Fr.: Bratr Mauritius	66
Touha	131

PRÓSA, STUDIE A ESSAYE.

Benson Robert Hugh (přel. J. Rozmahel): Z „Konfesi konvertity“	263, 339
Dohnal Fr.: Kristus v legendách moderní literatury	57, 139, 201
Dostál-Lutincv Karel: Pro domo nostra	1
Fr. Bilek v Prostějově	10
Hanák Jos.: Anatol Leroy-Beaulieu, apoštol spravedlnosti	105

Chudobka A. S.: Poutničkově	205
Jedlička Václav: Otakar Brezina	14, 35
Kletus Klaud. E.: Požár	48
Mráz	56
Blesky	56
Vichřice	56
Kristus	120
Žehnání	122
Rovnováha	338
Konařík Bedř.: Listy sv. Hildegardy papežům	132, 173
Kyselý Boh.: Tirso de Molinův „Svůdce Sevillský“	187, 227, 236, 295, 355
Novák Alois Stan.: Rafael Santi — král malířů	99
Pozoruhodné mladistvé talenty mezi italskými básníky minulého století	240
Pacovský Emil: Epický živel v českém malířství barokním	49
Pecka Dom.: Matka Boží v Trní	163
Ronaj Gabriel: Svědomí	324
Rehulka Jar. dr.: Pes	5, 42, 121, 197
Tichá Ludmila: Matka bojestná	253
Posudky knih na str. 24, 72, 144, 206, 271 a 341 od F. S. Horáka, dr. Fr. Hrachovského, B. Konaříka, dr. J. Michalského, dr. A. Neu- bauera, B. Osipoviče, Dom. Pecky a dr. J. Vašice.	
Okna na str. 29, 86, 155, 215, 277, 347 a 396. Přispěli do nich kromě redakční rady: A. Brauswetter, F. S. Horák, B. Konařík, dr. Jos. Kratochvil, K. D. Lutinov, E. Masák, E. Pacovský, dr. J. Rehulka, dr. B. Vybíral a Ignát Zháněl.	

FRANT. BÍLEK:

SVATÝ VÁCLAV
(TĚŠANO V KAMENI)